INFORMATION TO USERS

This manuscript has been reproduced from the microfilm master. UMI films the text directly from the original or copy submitted. Thus, some thesis and dissertation copies are in typewriter face, while others may be from any type of computer printer.

The quality of this reproduction is dependent upon the quality of the copy submitted. Broken or indistinct print, colored or poor quality illustrations and photographs, print bleedthrough, substandard margins, and improper alignment can adversely affect reproduction.

In the unlikely event that the author did not send UMI a complete manuscript and there are missing pages, these will be noted. Also, if unauthorized copyright material had to be removed, a note will indicate the deletion.

Oversize materials (e.g., maps, drawings, charts) are reproduced by sectioning the original, beginning at the upper left-hand corner and continuing from left to right in equal sections with small overlaps.

ProQuest Information and Learning
300 North Zeeb Road, Ann Arbor, MI 48106-1346 USA
800-521-0600

UMI®

cs P-2
001677
V. 1

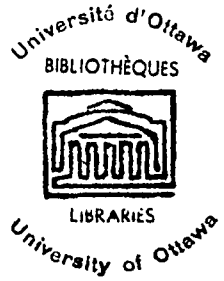
THE BOSWORTH PSALTER: A CRITICAL EDITION

by

Fr John M. Makothakat

Dissertation presented to the Faculty of Arts, Department of English, of the University of Ottawa, as partial fulfilment of the requirements for the Doctor of Philosophy degree

Spring, 1972

© John M. Makothakat, Ottawa 1972.

UMI Number: DC52544

INFORMATION TO USERS

The quality of this reproduction is dependent upon the quality of the copy submitted. Broken or indistinct print, colored or poor quality illustrations and photographs, print bleed-through, substandard margins, and improper alignment can adversely affect reproduction.

In the unlikely event that the author did not send a complete manuscript and there are missing pages, these will be noted. Also, if unauthorized copyright material had to be removed, a note will indicate the deletion.

UMI®

UMI Microform DC52544
Copyright 2007 by ProQuest LLC
All rights reserved. This microform edition is protected against unauthorized copying under Title 17, United States Code.

ProQuest LLC
789 East Eisenhower Parkway
P.O. Box 1346
Ann Arbor, MI 48106-1346

John Matthew Makothakat was born on February 13, 1937, at Pattanacaud, Kerala, India. After completing his Secondary School Education at the Government English High School, Shertallay, Kerala, in March 1953, he began the studies for priesthood. In June 1959, he obtained a Ph.L. degree in philosophy from the Pontifical University of Propaganda Fide, Rome. On December 22, 1962, he was ordained priest at the Propaganda Fide College, Rome. Father Makothakat acquired an S.T.L. degree in theology from the Pontifical University of Propaganda Fide, Rome, in June 1963, and a J.C.L. degree in canon law from the Pontifical Institute of Oriental Studies, Rome, in June 1965. He secured an M.A. degree in English literature from the University of Ottawa, Canada, in May 1969.

PREFACE

The Bosworth Psalter, here edited, is one of the fourteen extant Anglo-Saxon glossed psalters, and liturgically the most complete. Not all of its contents are included in this edition, only the psalms, the interlinear Old English gloss, and the Latin commentary.

The psalms in full and the Latin commentary are being edited for the first time. The only material previously edited appearing here is the twenty-nine psalms with their interlinear Old English gloss, published by Uno Lindelöf, in 1909; these are being included in this edition, as it aims at providing a complete text of the psalms.

This edition was prepared from microfilm and photostatic copies of the manuscript, and checked, letter by letter, against the original. The text is presented unemended, even the obvious scribal errors being retained but recorded and corrected in the notes.

The Introduction contains such items as are necessary for an understanding of the manuscript in general, of the sections of the manuscript here edited in particular, and of the method by which the material is presented in this edition.

I should like to thank the following persons for their help of various kinds: This edition was prepared under the direction and with the assistance of Professor A.P. Campbell, Department of English, University of Ottawa. A two-year Doctoral Fellowship from the National Research Council of Canada enabled me to devote the last two years entirely to the preparation of this edition; a Travel Allowance from the same Council made it possible for me to complete my editorial work in England. The staff in the Manuscript Reading Room of the British Museum showed a very generous and willing cooperation by placing the Bosworth Psalter manuscript and a number of other psalter manuscripts at my disposal for extended periods. My bishop, Joseph Cardinal Parecattil, Archbishop of Ernakulam, India, made the necessary arrangements for me to pursue graduate studies in English literature at the University of Ottawa. The continuous prayers and joyful sacrifices of my parents, brothers, and sisters have always been the richest source of my strength and support.

J.M.M.

CONTENTS

Bibliography	Page iv
Sigla and Abbreviations	x
Introduction	
The Manuscript	xi
General Features	xvii
Psalm-Divisions	xxv
Version of the Psalms	xxvi
Old English Gloss	xxix
Latin Commentary	xxxi
Presentation of the Text	xliii
Facsimiles	xlvii
Text	
Psalms and Interlinear Old English Gloss	1
Latin Commentary on Psalms I - L	239
Latin Commentary on Psalms LXXI - LXXXIII	631
Abstract	924
Addenda et Corrigenda	927

BIBLIOGRAPHY

I BOSWORTH PSALTER:

A Manuscript: British Museum, Additional 37517.

B Printed text:

Lindelöf, U., "Die antenglischen Glossen im Bosworth Psalter," Mémoires de la Société néo-philologique à Helsingfors, V (1909), pp. 143 - 200. Psalms and Canticles glossed in Old English.

Wormald, F., "English Kalendars before A.D. 1100," Henry Bradshaw Society Publications, LXXI (1934), pp. 57 - 69. The Calendar.

C Facsimile Pages:

Dodwell, C.R. The Canterbury School of Illumination. Cambridge: Cambridge University Press, 1954. Plate 4a: The Sketch of Christ.

Gasquet, F.A. and E. Bishop. The Bosworth Psalter. London: George Bell and Sons, 1908. Plate 1: Beginning of Psalm LI; Plate 2: Portion of Psalm CXXXII, the entire Psalm CXXXIII, and portion of Psalm CXXXIV; Plate 3: Beginning of the Hymnary; Plate 4: Beginning of the Calendar.

Paleographical Society Facsimiles, Series I (1909). Plate 163: Beginning of Psalm LI; Plate 164: Portion of Psalm CXVIII.

Reproductions From Illuminated Manuscripts, Series III (1925). Plate 5: Beginning of Psalm LI.

D Studies:

Gasquet and Bishop, The Bosworth Psalter, consider the liturgical aspect of the manuscript and its

possible connection with Saint Dunstan. This study includes a discussion of the Calendar in relation to later Canterbury Calendars.

Lindelöf, "Die altenglischen Glossen," examines the Old English gloss in relation to three other glossed psalters (Junius, Regius, and Vespasian). He also gives a list of words either not listed in Anglo-Saxon dictionaries or used infrequently.

II PSALTERS USED FOR COMPARISON AND REFERENCE:

Cambridge Psalter: Cambridge University Library, Fl 1, 23; ed. Karl Wildhagen, Der Cambridge Psalter. Darmstadt: Wissensschaftliche Bughgessellschaft, 1964.

Canterbury Psalter: Trinity College, Cambridge, R 17, 1; Microfilm copy.

Gallican Psalter; Biblia Sacra Iuxta Latinam Vulgatam Versionem, X Psalmi. Romae: Typis Poliglotis Vaticanis, 1953.

Junius Psalter: Bodleian, Junius 27; Microfilm copy.

Paris Psalter: Bibliothèque Nationale, Paris, Fonds Latin 8824; Facsimile ed. Bertram Colgrave, The Paris Psalter. Copenhagen: Rosenkilde and Bagger, 1958.

Regius Psalter: British Museum, Royal 2. B. V; Microfilm copy.

Roman Psalter; ed. Dom Weber, Le Psautier Romain. Romae: Typografia Poliglota Vaticana, 1953.

Vespasian Psalter: British Museum, Cotton Vespasian A. i 160; Facsimile ed. Alistair Campbell, The Vespasian Psalter. Copenhagen: Rosenkilde and Bagger, 1967.

III PARALLELS AND SOURCES OF THE LATIN COMMENTARY

Biblia Sacra cum Glossa Ordinaria. Antwerp: John Merseus, 1643. Volume III, Psalterium.

Migne, J.P., ed. Patrologiae Cursus Completus (Series Latina). Paris: Petit Montrouge. Volume XXVI (1845), Ieronimus, Breviarium in Psalmos; Volumes XXXVI - XXXVII (1845), Augustinus, Enarrationes in Psalmos; Volume LXX (1847), Cassiodorus, Expositio in Psalterium; Volume CXXXI (1853), Remigius, Enarrationes in Psalmos; Volume CXCI (1854), Lombardus, Commentarium in Psalmos.

Patrologiae Cursus Completus (Series Graeca). Paris: Petit Montrouge. Volume II (1857), Eusebius, Historia Ecclesiastica.

IV DICTIONARIES, GRAMMARS, AND OTHER REFERENCE BOOKS:

Bosworth, J. and T. N. Toller. An Anglo-Saxon Dictionary. London: Oxford University Press, 1898.

An Anglo-Saxon Dictionary Supplement. London: Oxford University Press, 1955.

Campbell, A. Old English Grammar. London: Oxford University Press, 1959.

Cappelli, A. Dizionario di Abbreviature Latine ed Italiane. Milano: Editore Ulrico Hoepli, 1967.

De Raze, H. et alii. Concordantiarum SS. Scripturae Manuale. Barcinone: Editorial Libreria Religiosa, 1958.

Du Cange, C. Glossarium Mediae et Infimae Latinitatis. Graz (Austria): Akademische Druck- U. Verlagsanstalt, 1954. X Volumes.

McKenzie, J.L. Dictionary of the Bible. Milwaukee: Bruce Publishing Company, 1965.

V GENERAL STUDIES:

Ackroyd, P.R. and C.F. Evans, eds. The Cambridge History of the Bible. Volume I. From the Beginning to Jerome. Cambridge: Cambridge University Press, 1970.

Cook, A.S. Biblical Quotations in Old English Prose Writers. London: Macmillan, 1898.

De Bruyne, D., "Le Problème du Psautier Romain," Revue Bénédictine, XLII (1930), pp. 101 - 126.

De Lubac, H. Exégèse Médiévale. Les Quatre Sens de L' Écriture. Paris: Aubier, 1959 - 64. IV Volumes.

Glunz, H. The History of the Vulgate in England from Alcuin to Roger Bacon. Cambridge: Cambridge University Press, 1933.

Godfrey, C.J. The Church in Anglo-Saxon England. Cambridge: Cambridge University Press, 1965.

Greenfield, S.B. A Critical History of Old English Literature. New York: New York University Press, 1965.

Herbert, J.A. Illuminated Manuscripts. London: Metheun, 1911.

Hodgkin, R.H. A History of the Anglo-Saxons. Third Edition. Oxford: Clarendon Press, 1952.

Julian, J. A Dictionary of Hymnology setting forth the Origin and History of Christian Hymns of All Ages and Nations. London: John Murray, 1907.

Kendrick, T.D. Late Saxon and Viking Art. London: Metheun, 1949.

Ker, N.R. Catalogue of Manuscripts containing Anglo-Saxon. Oxford: Clarendon Press, 1957.

Knowles, D.D. The Monastic Order in England. Cambridge: Cambridge University Press, 1949.

Lampe, G.W.H., ed. The Cambridge History of the Bible. Volume II. The West from the Fathers to the Reformation. Cambridge: Cambridge University Press, 1969.

Lindelöf, U., "Studien zu altenglischen Psalterglossen," Bonner Beiträge zur Anglistik, XIII (1904), pp. 1 - 123.

Mearns, J. The Canticles of the Christian Church, Eastern and Western, in Early and Medieval Times. Cambridge: Cambridge University Press, 1914.

Miller, E.G. English Illuminated Manuscripts from the Xth to the XIIIth Century. Paris: G. Van Oest, 1926.

Morrel, M.K. A Manual of Old English Biblical Materials. Knoxville, Tennessee: University of Tennessee Press, 1965.

Ramsay, R.L., "The Latin Text of the Paris Psalter," American Journal of Philology, XLI (1920), pp. 146 - 178.

Salmon, D.P. Les "Tituli Psalmorum" des Manuscripts Latins. Paris: Les Éditions du Cerf, 1959.

Sisam, C. and K., eds. The Salisbury Psalter. London: Oxford University Press, 1959.

Smalley, B. The Study of the Bible in the Middle Ages. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press, 1964.

Wildhagen, K., "Studien zum Psalterium Romanum in England und zu seinen Glossierungen," Studien zur Englischen Philologie, LX (1913), pp. 417 - 472.

"Das Psalterium Gallicanum in England und seine altenglischen Glossierungen," Englische Studien, LIV (1920), pp. 35 - 45.

Wormald, F., "Decorated Initials in English MSS. from A.D. 900 to 1100," Archeologia, XCI (1945), pp. 107 - 135.

English Drawings of the Tenth and Eleventh Centuries. New York: Frederick A. Praeger, 1953.

SIGLA AND ABBREVIATIONS

L Bosworth Psalter.

L* The original text of the Bosworth manuscript.

L1 Sections of the Bosworth Psalter slightly altered or corrected from the original reading. This alteration or correction was made either by the original scribe or by a later hand.

L2 Present reading of the Bosworth manuscript, which results from changes made by the glossators to the original text to bring the Roman version into line with the Gallican, or from additions by other scribes for whatever reason.

Ro Roman Psalter.

Ga Gallican Psalter.

A Vespasian Psalter.

B Junius Psalter.

C Cambridge Psalter.

D Regius Psalter.

E Canterbury Psalter.

P Paris Psalter.

INTRODUCTION

I MANUSCRIPT

(1) HISTORY: The British Museum Manuscript, Additional 37517, is generally known as the Bosworth Psalter. It takes its name partly from the library of Bosworth Hall, where it was preserved before it became part of the British Museum collection, and partly from its contents.

It appears that, after the dissolution of monasteries in the sixteenth century, the manuscript belonged successively to Archbishop Cranmer, Lord Arundel, and Lord Lumley, whose names appear on folio 2v. The manuscript has a Bookplate of Arms of Francis Fortescue Turville of Bosworth Hall. It is believed to have formed part of the collection of the library of Bosworth Hall from 1789. But how, after the death of Lord Lumley, in 1609, the manuscript found its way into this library is a matter of conjecture.[1] The British Museum acquired the manuscript from O. Turville-Petre of Bosworth Hall, in 1907.

(2) DESCRIPTION: The manuscript has 139 folios of vellum, measuring about 15 1/2 and 10 3/4 inches. The first two folios are of a slightly smaller size and of a finer

[1] See Gasquet and Bishop, Bosworth Psalter, pp. 3 - 4.

vellum. They have approximately 78 lines each; the other folios 25 long lines each. The writing on folios 105r - 128r, and on 129r - 138v is in two columns. The manuscript is bound in thick oak-boards with red leather backing. Detailed descriptions of the manuscript and of its contents are found in the catalogue entry and in the studies by Gasquet and Bishop, Ker, and Morrel.[1]

(3) CONTENTS: The manuscript contains the following items:

Fol. 2r - 3r: A Canterbury calendar.

Fol. 4r - 95v: A Roman version of the psalms, including the apocryphal psalm, Pusillus eram. In some places the text of the psalms is altered to the Gallican form. Numbers and titles are prefixed to psalms 1 - 71, 111, 112, to the last two sections of psalm 118, to psalms 119 - 130 and 139 - 143. The title of psalm 1 is erased, and some of the titles are altered to the Gallican form.

An interlinear Old English gloss for psalms 40: 5, 50: 6 - 21 (the gloss for verses 1 - 5 is erased), 53, 63, 66, 68 - 70, 85, 101, 118 - 133, 139: 2, 9, 140: 1 - 4, and 142.

---

[1] Catalogue of Additions to the Manuscripts of the British Museum, 1906 - 1910, pp. 65 - 67; Gasquet and Bishop, Bosworth Psalter, pp. 3 - 14; Ker, Catalogue, pp. 161 - 162; Morrel, Manual, pp. 126 - 130.

A Latin commentary: Titular, interlinear and marginal commentaries on psalms 1 - 39: 1 - 7; titular commentary on psalms 40 - 50; and titular, interlinear and marginal commentaries on psalms 71 - 83: 1 - 3. The titular commentary on psalm 83 ends abruptly.

A series of intercessory prayers with the first lines of psalms to be used with them (fol. 64r).

Fol. 96r - 104r: Seven canticles from the Old Testament, of which the last two only are titled, the Athanasian Creed, the Te Deum and three canticles from the New Testament. The last canticle from the Old Testament and the four items immediately following have interlinear Old English gloss.

Fol. 104r - 104v: A litany with prayers.

Fol. 105r - 128r: A hymnary comprised of 101 hymns for the various canonical hours.

Fol. 128v: A full-page sketch of the figure of Christ in majesty.

Fol. 129r - 135r: Twenty-four canticles for the third nocturne of the monastic office, arranged in sets of three, all titled, except the last.

Fol. 135v - 137v: Part of the Common Preface and the Proper of the Mass terminating with the Agnus Dei.

Fol. 137v - 138v: The Mass of the Holy Trinity and a series of benedictions and prayers, the last prayer ending abruptly.

Fol. 139r: Two uncertain items: "A curious rhapsodical Latin text, in verses beginning with the letters of the alphabet in succession (breaking off at D) with a mutilated English title."[1] This is followed by what appears to be part of an Office of the Dead.[2]

(4) DATE: Because of the numerous items contained in the manuscript, different dates have been suggested. The Catalogue assigns the manuscript to the late tenth century. However, it suggests that the calendar, litany, the Mass of the Holy Trinity and the benedictions belong to the tenth and eleventh centuries; the Latin commentary and the intercessory prayers to the twelfth.[3] These dates have been generally accepted.

(5) PROVENANCE: To date, the place of origin of the Bosworth Psalter has not been established. Generally the

---

[1] Catalogue, p. 66; see also Ker, Catalogue, p. 161

[2] This last item is not mentioned in the Catalogue or by any of the authors mentioned above, p. xii, fn. 1. Probably this addition to the manuscript is too late to be considered part of it.

[3] p. 66.

calendar prefixed to a psalter provides an indication of its provenance. This is not so in the case of the calendar in the Bosworth Psalter, as it is agreed that it was written sometime later than the original manuscript. The Catalogue notes that the calendar was "written presumably for a different manuscript;" it further admits that although the manuscript was "written in a fine minuscule hand in the south of England, there is no sufficient evidence to fix the locality."[1] Ker expresses the same uncertainty when he says that "the provenance is not known, but the calendar is liturgically a Canterbury and probably a St. Augustine's production."[2] Gasquet and Bishop, on the other hand, not only insist that the Bosworth Psalter comes from Canterbury but that it is a liturgical book made for Saint Dunstan himself. "In our opinion, therefore," they conclude, "this Bosworth Psalter should be assigned ..... to the earlier years of Saint Dunstan's archiepiscopate at Canterbury. It was probably written for him, and quite possibly under his direction the artist ornamented it according to his taste."[3]

---

[1] pp. 65 - 66.

[2] Catalogue, p. 162.

[3] Boswroth Psalter, pp. 126 - 130.

(6) PRESENT CONDITION: The manuscript is preserved in fairly good condition. After the calendar, one folio has been cut out. Apart from this, no deliberately inflicted damage is discernible.

The attempt of the scribe of the Latin commentary to bring the text of the psalms into line with the Gallican version accounts for most of the erasures.

The unusual use of colour in the manuscript (see below pp. xvii - xx) and the very compact writing on both sides of the folios, especially 4r - 25v, and 44r - 52v, have left numerous stains and inkmarks. Many folios are shrunken.

Holes of considerable size within the written space are found in some of the folios. However, in no case is the writing damaged. From the scribe's method of dividing, transposing or separating words to overcome the difficulty created by these holes, it is evident that these holes were in the vellum before it was used. Thus on fol. 6r, line 24, the word conculcet is divided into con and culcet; again on fol. 6v, line 24, the word hominis is divided into ho and minis; on fol. 44r, line 21, the new verse beginning with Quia does not begin at the extreme left-hand margin, as usual; on fol. 54r, line 8, the words nos and et are written quite

far apart. There are numerous small holes in many folios caused by worming or by the deterioration of the chemicals used in the colouring, but none of the writing is lost or doubtful. The lower corners of the folios are discoloured, thus indicating the frequent use of the manuscript.

II SOME FEATURES OF THE MANUSCRIPT

(1) ORNAMENTATION: There is no gold ornamentation nor are there pictorial illustrations in the Bosworth Psalter. However, there is a lavish use of colour all through the manuscript. In the calendar, alternate colours of red, blue and green are used to indicate the months, the festive and ferial days. Several harmonizing colours decorate the interlacing patterns of the initial letters of psalms 1 (fol. 4r), 51 (fol. 33r), 101 (fol. 64v), and 109 (fol. 74r). The beaks of birds and animals are worked into these designs, "a peculiarity being that the heads are often bent sharply round as though on hinges."[1] Kendrick describes these initials as "bold split-line interlace of even breadth with zoomorphic and foliate details."[2]

---

[1] Miller, English Illuminated Manuscripts, p. 14; see also Herbert, Illuminated Manuscripts, p. 129.

[2] Late Saxon and Viking Art, p. 135.

Large coloured initials and small coloured capitals of one or more lines appear on folios 4r (ps. 1), 13r (ps. 20), 16r (ps. 26), 20r (ps. 32), 25r (ps. 38), 29v (ps. 45), 33r (ps. 51), 37r (ps. 69), 41v (ps. 68), 45v (ps. 73), 54v (ps. 85), 61v (ps. 95), 64v (ps. 101), 74r (ps. 109), 77v (ps. 118), 80v (ps. 118), 83v (ps. 119), 87r (ps. 134), 89r (ps. 138), 91r (ps. 141), 93r (ps. 144), 94v (ps. 148), 96r (first canticle from the Old Testament), 104v (litany), 105r (first of the hymns), 112r (hymn for the vespers on the feast of the Nativity), 118r (hymn for the vespers on the feast of the Resurrection), 124r (hymn for the feast of the apostles), 129r (first canticle for the third nocturne), and 129v (canticle for the feast of the Nativity).

The numbers and titles of psalms and the titles of hymns and canticles are written in red (ps. 17 is numbered in green). Two lines of Old English gloss on fol. 42v (ps. 69: 2) are written in red, as are the Divisio sancti benedicti abbatis (fol. 24r), Divisio institutionis benedicti (fol. 41r), Divisio benedicti (fol. 42r), Divisio institutionis benedicti (fol. 92r), and Divisio beati benedicti (fol. 100r).

Each psalm begins with a large capital about four lines high, with more or less ornamentation, in green, blue or red.[1] Psalm-verses are distinguished by red plain capitals in the left-hand margin. A division within a psalm, for whatever reason, is marked by a capital slightly larger than the commonly used verse-capitals in red, but occasionally in blue or green.[2] The initial capitals of the refrains in psalm 135 are in red or blue, used alternately.

The canticles and hymns begin with slightly enlarged red capitals. Invocations and responses in the litany and parts of the Proper of the Mass begin with initials in alternate colours of red and green. On fol. 137v, in the

[1] Green only is used up to psalm 79. From psalm 80 on, blue, red and green are used for the initial capitals. Psalms 80, 85, 103, 105, 108, 110, 112, 114, 116, 118, 121, 123, 125, 127, 129, 132, 134, 136, 138, 140, 145, 147 148 and 150 have blue initial capitals. Psalms 104, 106, 107, 111, 113, 115, 117, 119, 120, 122, 124, 126, 128, 130, 131, 133, 135, 137, 139, 141, 142, 143, 144, 146, 149 and 151 have red initial capitals.

[2] The Benedictine divisions within the psalms (see below page xxvi) are indicated by red capitals, except in psalms 67 and 144, which have blue capitals, and in psalm 68, which has a green capital. The divisions within psalm 118 are marked by red capitals, except at verses 33, 81, 113 and 145, which begin with blue capitals.

Mass of the Trinity, the Lectio beati Pauli apostoli ad Corinthios is in red. The first verse of the curious rhapsodical Latin text on fol. 139r also begins with a red capital.

Drawn by pencil alone are the figure of Christ (fol. 128v), and the initials of Per omnia and Te igitur (fol. 135v).

(2) SCRIPT: Three different types of script appear in the Bosworth Psalter. The original material of the manuscript (psalms, Athanasian Creed, canticles and hymns) is in the heavy square Anglo-Saxon minuscule of the second half of the tenth century. The calendar, intercessory prayers, litany, Preface and Proper of the Mass, Mass of the Trinity, the benedictions and prayers are in the Caroline minuscule, commonly found in Latin texts written in the south of England from the eleventh century on.

The Old English gloss is in a "rather pointed hand, s. xi.: the use of e ligatures in which the e is not as a rule high is an unusual feature: long and low forms of s used indifferently: y straight limbed and dotted: descenders and ascenders long."[1]

---

[1] Ker, Catalogue, p. 162.

(3) LATIN SPELLING: The spelling used, with its variations and interchanges, is that of the time. The use of cauda under e is irregular.

(4) ABBREVIATIONS: The Latin abbreviations are those common to the time. Because of the limited space available to him for the Latin commentary, the scribe resorts to every possible form of abbreviation.

Old English abbreviations are used for the final m as in minū, for þæt: ꝥ, and for the uninflected form of drihten: drihꝭ. The Tironian nota, ⁊, is used throughout, except in two instances in which and is written out.

(5) WORD-DIVISION: Both Latin and Old English word-divisions are irregular. The ornamented capitals of the initial verse of psalms divide adjacent words. Irregular spacing of words is caused also by the defective condition of the vellum.

(6) PUNCTUATION: The method of punctuating the Latin text is consistent. The pause at mid-verse is marked by the punctus elevatus; the pause within the mid-verse and the verse-end are marked by the punctum. Punctum appears also before and after the number of the psalms and sometimes after the title. Interrogation is indicated by the medieval

version of the question mark. The punctuation of psalms 1 - 39: 1 - 7, and 71 - 83: 1 - 3 is obscured by the Latin commentary. In some instances the original punctuation has been altered.

The Latin commentary also makes use of the punctus elevatus, punctum and the medieval version of the question mark. However, the punctuation is irregular and confusing. Because of the elliptic nature of the short glosses and of the need for abbreviations in the continuous commentary, there is a very heavy use of the punctum.

The Old English gloss is devoid of punctuation.

(7) ACCENT: The only mark of accentuation is the acute sign, which appears at times in the Latin text of the psalms over such monosyllabic words as té, sé, óg, fác, núm, sól, mé; over their compounds or apparent compounds as númquid, úsquequo, réquiem; and over doubled a as in ááron and isáác. In Old English gloss, the acute sign appears over such words as ús, dó, ǽ, dóm, fót, góod, eárt, gelád, áárones. In both Latin and Old English, the y is dotted. The Latin commentary has no accentuation mark.

(8) NEUMS: Neums or musical notes have been placed over psalm 94: 1 - 7, over three hymns (fol. 106v and 126v), over parts of the Mass of the Trinity and over some of the benedictions.

(9) ALTERATIONS: Alterations in the Bosworth Psalter were made apparently for three reasons: (1) to correct a minor error in the script the original scribe or a later hand alters one or more letters. For instance, corripias (fol. 6r, line 2) is an alteration from carripias, singulos (fol. 6r, Line 9) from singulas, provocant (fol. 39v, line 13) from pravacant; (2) to supply the omissions of the original scribe. Examples of such alterations are the following: On fol. 7r, line 19, et is supplied before sperent; on fol. 13v, line 25, non before homo; on fol. 19v, line 7, me after adversum; (3) to bring the Roman text of the psalms into line with the Gallican. It is safe to assume that these alterations were made by the scribe who inserted the Latin commentary, which is based on a Gallican version. In contrast with the commentary on psalms 1 - 39: 1 - 7, that on psalms 71 - 83: 1 - 3 is a continuous gloss. Before every section, the first words of a lemma are repeated. Consequently, the scribe found it unnecessary to alter the text of the psalms. This accounts for the very few alterations in this section of the manuscript (fol. 44r - 52v). The commentary on psalms 1 - 39: 1 - 7 consists mostly of short verbal glosses, and these gained meaning only when matched with the appropriate

word or words of the lemma. As a result, various portions of psalms 1 - 39: 1 - 7 (fol. 4r - 25v) have been subjected to alteration. Some of the methods of alteration are the following:

(1) The word to be altered is underlined and the new reading is written above or below: fecerit altered to faciet (fol. 4v, line 4), te expectant domine to sustinent te (fol. 15r, line 25).

(2) The word is altered by partly erasing one or more letters of the text: intellegite altered to intelligite (fol. 4v, line 23), clamarem to clamaro (fol. 5r, line 19), exaudivit to exaudiet (fol. 5r, line 20).

(3) The word is erased, underlined, or crossed out: On fol. 5v, line 10, a word is erased after Odisti; line 24, a word is erased after tu. On fol. 5r, line 17, Domine is underlined; on fol. 18v, line 18, et is crossed out.

(4) The alteration is written immediately above the original text without any sign at all: somnum coepi altered to soporatus sum and quoniam to quia (fol. 5r, line 9).

(5) Part of the word is deleted (erased, crossed out or underlined) and a few letters added: quousque altered to usquequo (fol. 8v, line 21).

III PSALM-DIVISIONS

The richly ornamented initials of psalms 1, 51 and 101 mark the traditional non-liturgical division of the entire psalter into three "Fifties," sometimes called the Celtic division. Apart from this, there are other divisions in the text of the Bosworth Psalter, indicated by coloured first line capitals of psalms 20, 26, 32, 38, 45, 59, 68, 73, 85, 95, 109, 118, 119, 134, 138, 141, 144 and 148. These capitals follow the traditional liturgical divisions of the psalms, as designed for the recitation of the Divine Office in general and for the Monastic Office in particular.

In the Benedictine Office, the twelve psalms for matins each day were divided into two groups of six, the first psalms of the sixes being 20, 26, 32, 38, 45, 52, 59, 68, 73, 79, 85, 95, 101 and 105. The Benedictine Office also divided the psalms at sixteen points, the first psalms of these points being 1, 20, 45, 59, 68, 73, 85, 97, 108, 119, 134, 138, 141, 144. 10, and 148. The divisions of the psalms as indicated in the Bosworth Psalter comprise all but two (pss. 52 and 79) of the Benedictine Divisions.

The slightly enlarged capitals found within certain psalms mark the division of these psalms for the Monastic

office. The Benedictine Rule provides for the division of psalms 9, 17, 138, 143 and 144, with a general direction for dividing other longer psalms.[1] In the Bosworth Psalter, division within a psalm occurs at 9: 18, 17: 26, 36: 27, 67: 20, 68: 16, 77: 36, 88: 20, 103: 25, 104: 24, 105: 32, 106: 25, 138: 11, 143: 8, and 144: 10.

IV VERSION OF THE PSALMS

Of the many early Latin translations of the psalms (Psalterium Vetus Latinum, Romanum, Mozarabicum, Ambrosianum, Gallicanum (Jerome) and Iuxta Haebreos (Jerome), only two have been widely used in the liturgy, namely, the Romanum and the Gallicanum.

The Romanum, so called from the ninth century because of its use in Rome, was thought to be Jerome's early translation. His authorship has been challenged, and today it is generally agreed that this, in fact, is an earlier Latin version.[2] The Gallicanum, so called from the ninth century, "either because this version first became popular

[1] See Sisam, Salisbury Psalter, p. 4; Gasquet and Bishop, Bosworth Psalter, pp. 10 - 11.

[2] See De Bruyne, "Le Problème du Psautier Romain," pp. 101 - 126; Lampe, Cambridge History of the Bible, p. 111.

in Gaul or, more probably, because it became widely known through manuscripts copied in that country,"[1] is actually Jerome's translation, based on the Septuaginta and Origen's Hexapla.

How the Romanum found its way into England is not yet known. That the Romanum was predominant in England until the tenth century is attested to by the number of extant Roman versions of the psalms from Anglo-Saxon England. There is no evidence that the Gallicanum was known in England before the tenth century. The alterations from the Romanum to the Gallicanum found in some manuscripts are in twelfth-century hands. According to Sisam, "there is no reason to doubt that the replacement of the Roman version by the Gallican in English Church services, monastic and ordinary, was the result of the Benedictine Reform, which drew its inspiration and practice mainly from those Continental countries which had adopted the Gallican text."[2]

---

[1] Lampe, Cambridge History of the Bible, p. 88.

[2] Salisbury Psalter, pp. 38 - 39; see also Glunz, History of the Vulgate in England from Alcuin; Wildhagen, "Studien zum Psalterium Romanum in England," and "Das Psalterium Gallicanum in England;" Knowles, The Monastic Order in England.

The text of the psalms in the Bosworth Psalter is Romanum, with partial alterations into Gallicanum. The importance of this Roman version is increased by the fact that for Weber's critical edition of the Romanum,[1] the Bosworth Psalter was used as one of the authoritative manuscripts.

Some of the psalms in the Bosworth Psalter have titles. Because of their incompleteness, it is futile to enquire whether the titles derive from any of the traditional series as presented by Salmon.[2]

This study does not require a discussion of the titles of psalms. It is enough to note that these titles were added by the pre-Christian Jewish tradition in order to provide data concerning authorship, the type of psalm, and even life-setting. The exegetical tradition gave new meaning to these titles by using them to bring out the messianic content of the psalms. Concerning the use made of these titles, Salmon says: "Ce sont, en effet, de courtes inscriptions placées en tête des psaumes pour aider à en discerner le sujet principal et pour orienter la prière."[3]

---

1 Le Psautier Romain (Romae, 1953).

2 Les "Tituli Psalmorum," pp. 55 - 186.

3 Idem, p. 30.

V OLD ENGLISH GLOSS

The interest of the Old English writers in the Bible is reflected in the extant Anglo-Saxon writings. Caedmon's hymn on the creation, Bede's attempts at translating portions of the Bible, poems based on canonical and apocryphal biblical stories, homilies, manuscript illuminations, and actual translations and paraphrases of portions of the Bible, all indicate that the most prolific literary activity during the Old English period revolved around the Bible.

The psalms always filled an important role in the liturgy. They were fundamental to the devotional and educational system in the monasteries. Hence, it is not surprising that the psalters attracted the Old English writers more than any other portion of the Bible. The tradition of interlinear translation of Latin words probably began as aids to understanding difficult words. However, it appears that the practice of glossing the psalters soon became a literary activity. Fourteen psalters, some of the Roman and some of the Gallican versions, with continuous gloss are extant today.[1] The interrelations and interdependence of these

[1] For detailed descriptions of these psalters, see Morrel, Manual of Old English Biblical Materials, pp. 45 - 148.

psalters[1] suggest that the practice of glossing was popular.

The Old English gloss in the Bosworth Psalter is incomplete: Only twenty-nine psalms are glossed, among which four have only partial gloss. The gloss is a word for word rendering of the Latin text; it has some minor errors. Following are some of the features of the gloss:

(1) Alternate glosses for a Latin word are joined usually by the tironian nota, 7, and rarely by oððe.

(2) There are a few instances in which the glossator has changed the word order as in domus domini = drihtnes huse, in salutari tuo = on þinne hæle, sinum suum = his sceaton.

(3) Sometimes proper names as iude, israhel and hierusalem are left unglossed. Occasionally the gloss over these words reflects patristic exegesis, as in ps. 70: 22, where israhel is glossed getreowfulra; israhel is usually glossed as id est, ecclesia, vel fidelis congregatio, vel sinagoga.

(4) The Latin elliptic expressions as Bonum mihi, latum mandatum, rectum iudicium are glossed with syntactically complete expressions: good is me, rum is bebod and riht is dom.

---

[1] See Sisam, Salisbury Psalter, pp. 39 - 75.

VI LATIN COMMENTARY

In order to place the Latin commentary of the Bosworth Psalter in its proper perspective, one must glance at the exegetical tradition of psalms.[1]

The method of the early Christian interpretation of psalms was derived from the tradition of exegesis practised by Judaism in its later period. The Jewish exegetes were primarily concerned with establishing a biblical basis for the halakah or system of Jurisprudence, and the texts of the Bible were cited as "proofs." This "proof-text" type of exegsis paved the way for the Christian interpretation of psalms as prophecies of Christ, his mission, and of his Church.

The Lucan narrative of some of the events which followed the Resurrection is fundamental to the Christian interpretation of psalms. "Then, starting with Moses and

[1] Thorough and authoritative surveys of the history of medieval biblical exegesis are found in Ackroyd, Cambridge History of the Bible, especially pp. 412 - 563; De Lubac, Exégèse Médiévale; Lampe, Cambridge History of the Bible, especially pp. 155 - 252; and in Smalley, The Study of the Bible in the Middle Ages.

going through all the prophets, he explained to them the passages throughout the scriptures that were about himself" (XXIV: 27). "Then he told them, 'This is what I meant when I said, while I was still with you, that everything written about me in the Law of Moses, in the Prophets and in the Psalms, has to be fulfilled.' He then opened their minds to understand the scriptures, and he said to them, 'So you see how it is written that the Christ would suffer and on the third day rise from the dead, and that, in his name, repentance for the forgiveness of sins would be preached to all the nations, beginning from Jerusalem. You are witnesses to this. And now I am sending down to you what the Father has promised. Stay in the city then, until you are clothed with the power from on high'" (XXIV 44 - 49).

Christ's own testimony that the Law and the Prophets and the Psalms were written about him was at once the starting point and the goal of Christian interpretation of them. On the day of Pentecost, after being "clothed with the power from on high," the apostles were united in the belief that God's promises had been uniquely and decisively fulfilled in Christ: "Then Peter stood up with the Eleven and addressed them in a loud voice: ..... 'Men of Israel, listen to what I am going to say: Jesus the Nazarene was a man commended to you by God

by the miracles and portents and signs that God worked through him when he was among you, as you all know. This man, who was put into your power by the deliberate intention and foreknowledge of God, you took and had crucified by men outside the Law. You killed him, but God raised him to life, freeing him from the pangs of Hades; for it was impossible for him to be held in its power since, as David says of him:

> I saw the Lord before me always,
> for with him at my right hand nothing can shake me.
> So my heart was glad
> and my tongue cried out with joy;
> my body, too, will rest in the hope
> that you will not abandon my soul to Hades
> nor allow your holy men to experience corruption.
> You have made known the way of life to me,
> you will fill me with gladness through your presence.

'Brothers, no one can deny that the patriarch David himself is dead and buried: his tomb is still with us. But since he was a prophet, and knew that God had sworn him an oath to make one of his descendants succeed him on the throne, what he foresaw and spoke about was the resurrection of the Christ: he is the one who was not abandoned to Hades, and whose body did not experience corruption. God raised this man Jesus to life, and all of us are witnesses to that. Now raised to the heights by God's right hand, he has received from the Father the Holy Spirit, who was promised, and what you see and hear is the outpouring of that Spirit. For David himself never

went up to heaven; and yet these words are his:

> The Lord said to my Lord:
> Sit at my right hand
> until I make your enemies
> a footstool for you.

'For this reason the whole House of Israel can be certain that God has made this Jesus whom you crucified both Lord and Christ" (Act. II: 14, 22 - 36).[1]

Peter's sermon is indicative of the use the New Testament writers made of the Old Testament, especially the Prophets and the Psalms. They did not aim at providing a systematic commentary on these books; they simply wanted to carry out the mission enjoined to them by Christ. They sought to interpret Christ's life, his mission, his crucifixion, his resurrection, and his Lordship by reference to the Old Testament, the authority of which the Jews themselves had accepted. By doing this, the New Testament writers pointed out that the books of the Old Testament, especially the prophetic books, were Christo-centric, and that they were properly understood in relation to him.

Like the apostles, the Christian writers of the first two centuries did not intend to provide any systematic commentary on the psalms. Writers like Justin (d. c. 165),

---

[1] The citations are from The Jerusalem Bible, edited by Alexander Jones, New York: Doubleday, 1966.

Iraneus (d. c. 202), and Tertullian (d. c. 230) approached the psalms as messianic utterances, providing proofs for the Christian claims that Jesus of Nazareth was the promised messiah.

From the third century on, the psalms received a more systematic treatment, which culminated in the codifications and compilations of biblical commentaries in the twelfth century. A chronological outline from Origen to Lombard will probably help to understand the evolution of exegetical commentary on the psalms. This outline, necessarily, has to be limited to the principal figures, seen in the context of the methods and currents of thought they represent.

The most important writer in the early history of biblical exegesis is Origen (d. c. 254). He was the first to attempt a systematic study of the Bible. His many exegetical writings are found in his Scholia or simple notes on difficult and obscure passages, in his commentaries and homilies. He wrote Scholia and commentaries on many of the psalms.

Origen's theory of the three-fold senses of the Scripture and his reliance on allegory and typology enabled him to see Christ as the centre of history. The Old Testament foreshadows the New; it becomes a revelation only in so far as it is a prophecy related to Christ. In each of the Old

Testament characters and events Origen finds the images of Christ and of the realities of the New Covenant. He finds that the psalms really illustrate God's relationship with mankind, a relationship which Origen sees through the types of Christ, the Church, and the eschatology contained in the psalms.

Jerome (d. c. 420) was, next to Origen, the greatest biblical scholar of the early church. Apart from his Latin translations of the Bible, Jerome wrote many commentaries on various books of the Old and New Testaments. Of the two works on the psalms attributed to him, the Commentarioli and the Breviarium, the latter is acknowledged to be spurious.

Into his exegetical method, Jerome incorporated elements from the traditional Jewish exegesis, from the allegorical approach of the Alexandrian School, and from the literal approach of the Antiochean School. He combined all three in order to bring out the meaning of the Old Testament in terms of the New. According to Jerome, the psalms, apart from their historical setting and literal meaning, contain prophecies concerning Christ, his redemptive mission, the Church, and every Christian. Thus, for example, in the middle of his commentary on psalm 3, Jerome says: Potest hic psalmus et ad David, et ad Christum, et per eum ad omnes sanctos pertinere.[1]

[1] Migne, Patrologia Latina, XXVI, 827.

The series of titles which Salmon has drawn from Jerome's commentaries on psalms illustrate how Jerome discloses the messianic content of the psalms.[1]

Augustine (d. 430) remains the greatest commentator on psalms among the Western Fathers. His exegetical method is better understood in the light of his conception of the Scripture as the history of God's saving work for mankind in the past, present, and future. In order to illustrate the continuity of this saving work, Augustine in his exegesis resorts to both literal and allegorical interpretation.

Augustine's commentary on the psalms is contained in his Enarrationes in Psalmos and in some of his sermons. According to Augustine, not only the scriptures, but the Hebrew people themselves were prophetic in their history as well as in their rites. The New Testament is hidden in the Old, and the Old is revealed in the New. Since truly the Old Testament speaks only of Christ, it is properly understood when one finds Christ in it. Connected with this Christo-centricity in Augustine's interpretation of the Old Testament as a whole is the ecclesial quality that he attributes to the Old Testament. It is to be understood not only as speaking of Christ but of his Church too.

---

[1] Les "Tituli Psalmorum," pp. 100 - 113.

Augustine's influence on the later biblical exegesis was enormous. With his emphasis on both the historical and the allegorical sense of the Scripture, he set a pattern for his successors. His commentary on the psalms became the principal source of all further exposition of the psalms in the Western Church.

Cassiodorus (d. c. 580) introduced the secular sciences as an aid to biblical studies. In his interpretations of the psalms, he follows the allegorical method. These interpretations, however, are based mainly on Augustine, although some independent explanations can be traced occasionally.

Remigius (d. c. 900), like Cassiodorus, is more of a compiler than an original interpreter of the psalms. While Cassiodorus limits himself chiefly to Augustine, Remigius draws upon the full Latin patristic tradition, explaining the psalms as prophecies of the New Covenant. Remigius' commentary, or rather compilation, had a wide circulation, as it made the commentaries of the Fathers easily accessible. His work served as one of the sources of the Glossa Ordinaria.

Anselm of Laon (d. 1177) and his assistants at the exegetical school of Laon compiled the Glossa Ordinaria. It was produced to fill the need felt by students for a standard gloss

for biblical texts. The Glossa is a synthesis of the biblical commentary. Anselm and his colleagues gathered and codified the writings of the Fathers. These glosses or extracts from longer interpretations were arranged at the top of the page (Introductory or Titular Gloss), in the margin (Marginal Gloss), and between the lines (Interlinear Gloss) of the biblical text. The original Glossa, based on the authentica (Fathers), was later conflated by the magistralia (Doctors).

Petrus Lombardus (d. c. 1160) was responsible for the wide popularity of the Glossa. He is said to have approved it as a standard guide for his own students. However, he expanded it to clarify some of its obscurities. His Magna Glossatura on the psalms and the Pauline epistles is an orderly codification of the earlier commentaries from Jerome onwards. His work displaced all other books in the schools for biblical studies. Its popularity made it the most frequently copied book, next to the Bible, from 1150 - 1500.

The obvious conclusion to be drawn from this chronological sketch is that from the early Christian centuries the interpretation of the psalms remained Christo-centric. They were interpreted, by means of allegory and typology, in relation to Christ and to his Church consisting of all the faithful. The more systematic and scientific

approach to the Bible in the later periods helped to underline the prophetic quality of the psalms, their messianic content, and ecclesial orientation. The patristic interpretations were based on the interpretations of the apostles and, ultimately, on the testimony of Christ himself that the psalms were written about him. The later biblical scholars were instrumental in preserving the rich patristic heritage.

The "biblical scholar," who inserted the Latin commentary into the Bosworth Psalter, like his peers of the twelfth century, did not endeavour to write any new commentary on the psalms. He simply drew upon the rich patristic tradition. He has succeeded in providing a synthesis of the exegetical commentaries on the psalms up to the twelfth century.

In the titular commentary, the scribe interprets the Sensus of the psalm by explaining its title and also outlines the Intentio and the Modus. The commentary on psalms 1 - 39: 1 - 7 is entered mainly in the form found in the Glossa Ordinaria: An introductory commentary on every psalm, short glosses for individual words and phrases written between the lines, and few marginal glosses. Psalms 40 - 50 have only the introductory commentary. The commentary on psalms 71 - 83: 3 is a continuous gloss written in the margin and in the space

between the lines of the psalms; there are only a few short interlinear glosses. The continuity of the commentary is indicated, in some places, by the letters G and P, although, most often, it is difficult to establish which particular portion is actually designated by one of these letters.

In the first part of the commentary (psalms 1 - 50), the scribe acknowledges Augustine as his source in two places, and once he refers to the Historia Ecclesiastica without naming its author. In the second part of the commentary (psalms 71 - 83), the names of Augustine, Cassiodorus, Jerome, and Remigius appear quite frequently at the beginning of various portions, sometimes even in the middle of a portion. Because of the compact writing, it is not always certain as to what particular portion is assigned to each of these commentators.

Any endeavour to trace the sources of the Latin commentary in the Bosworth Psalter is beyond the scope of this work. However, it must be noted that Peter Lombard's Commentarium in Psalmos is a very close parallel to the commentary on psalms 71 - 83. Sources acknowledged by the scribe for particular portions correspond more to the synthesis as presented by Lombard than to their original writing. The Glossa Ordinaria, together with Lombard's

commentary, form a remote parallel to the commentary on psalms 1 - 50.

Biblical texts, allusions, and echoes are integrated into the commentary, usually without naming the writer.

PRESENTATION OF THE TEXT

As this edition includes three different items, the Latin text of the psalms, the Old English gloss, and the Latin commentary, various editorial principles had to be adopted.

I LATIN TEXT OF THE PSALMS

(1) The text is presented unemended.

(2) Word-division and spacing have been regularized.

(3) Manuscript capitalization and spelling are preserved. The use of v and u is modernized. The cauda under e is reproduced wherever it is not obscured by the Latin commentary.

(4) Abbreviations are expanded silently. In expanding words with variant spellings, one spelling has been kept consistently.

(5) Every effort has been made to render the original Roman version of the psalms. Some of the difficult parts of the altered text have been reconstructed with the help of Weber's text and collation and of other versions of the Roman Psalter.

(6) In the instances in which the original scribe or a later hand made slight alterations in the script, the present reading is accepted, and the original text and the possibility of alteration are suggested by reference to Weber and other versions of the Roman Psalter.

(7) Scribal errors, alterations, erasures, and mutilations affecting the legibility are recorded in the notes.

(8) Numbers and titles of the psalms are preserved. Numbers are inserted in parenthesis before those psalms which have no number. In order to mark the division within psalm 118, every new section is begun as a paragraph.

(9) In the manuscript, psalm-verses are not numbered but indicated by their capitals. Following the usual method of numbering the verses, and for the sake of foot-note references, I have inserted in parenthesis the conventional vulgate verse-numbers.

(10) Punctuations, accents, and neums are left out. In keeping with the method adopted by the Benedictine critical editions of the Roman and Gallican Psalters, I have placed a single point at the end of every psalm.

(11) Folio numbers are enclosed in parenthesis.

(12) The collation of the psalms with other versions of the Roman Psalter is not complete. Only significant variants are recorded. Readings cited from A and P have been checked against their facsimile editions; BDE against their microfilm copies; and RoCGa against their printed editions.

(13) The rubricated Divisio Benedicti and Divisio Institutionis Benedicti are omitted. Also are omitted the intercessory prayers.

II OLD ENGLISH GLOSS

(1) The text is presented unemended.

(2) The manuscript arrangement of the gloss above the Latin text is preserved.

(3) Word-division and spacing are regularized to match the gloss with its appropriate lemma.

(4) Scribal errors, alterations, erasures, and mutilations affecting the legibility are recorded in the notes.

(5) Abbreviations are expanded and underlined.

(6) The Tironian nota, 7, is preserved.

(7) Differences in Lindelöf's reading are noted.

(8) Accents are omitted.

III LATIN COMMENTARY

(1) The text is presented unemended.

(2) Capitalization, punctuation, word-division, spacing, and paragraphing are regularized and modernized.

(3) Manuscript spelling is preserved, but the use of v and u is modernized.

(4) Abbreviations are expanded silently. In expanding words with variant spellings, attempt has been made to keep one spelling consistently.

(5) Scribal errors, alterations, erasures, and mutilations affecting the legibility are recorded in the notes.

(6) The text of the psalms is underlined. Whenever any portion of the text is repeated in the commentary, it is inserted in quotation marks.

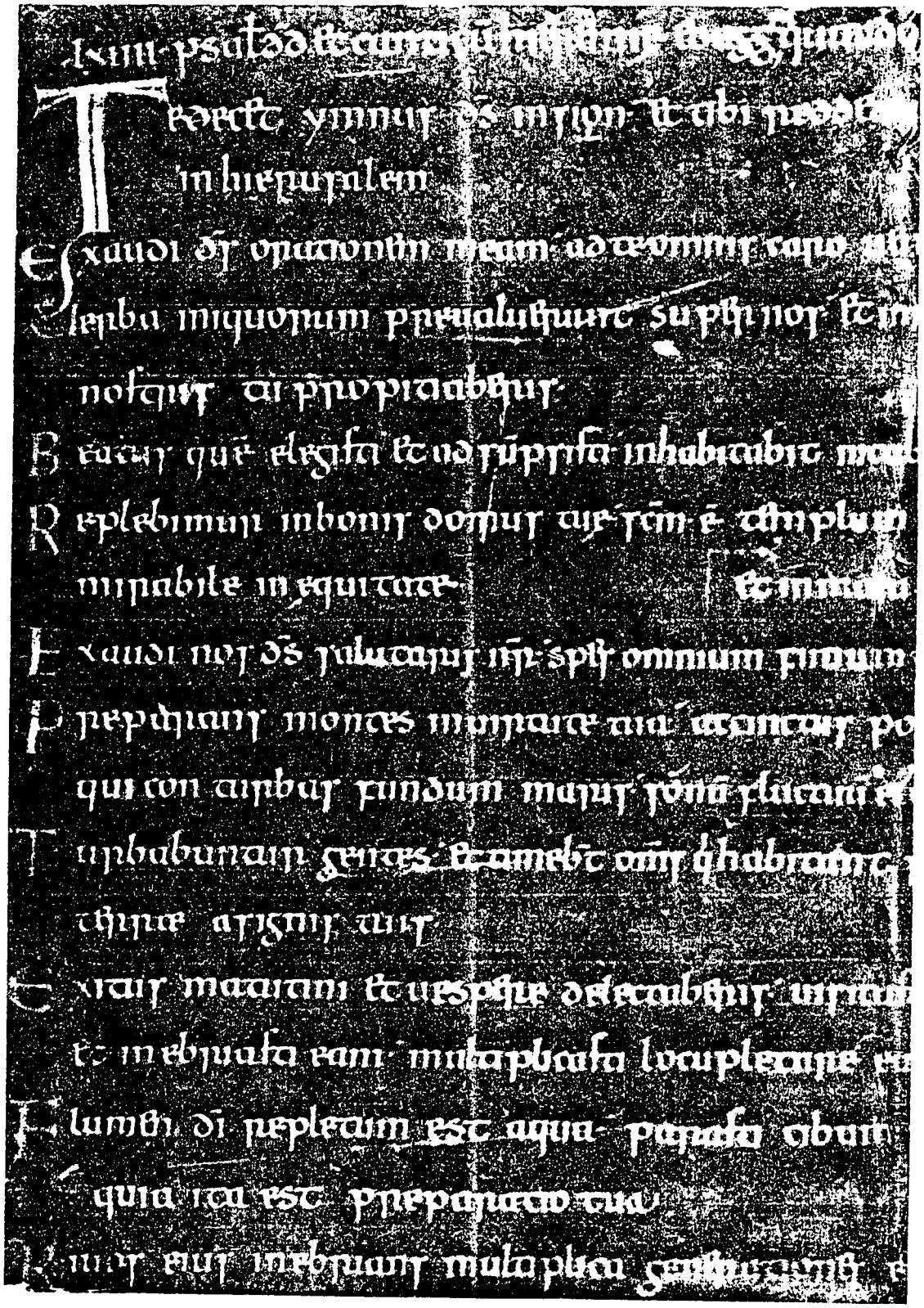
(7) The commentary is arranged to match with its appropriate lemma and verse.

(8) Alterations into the Gallican form are enclosed in parenthesis whenever the gloss seems to depend directly on the altered text, or whenever these alterations raise the possibility of being misunderstood as glosses.

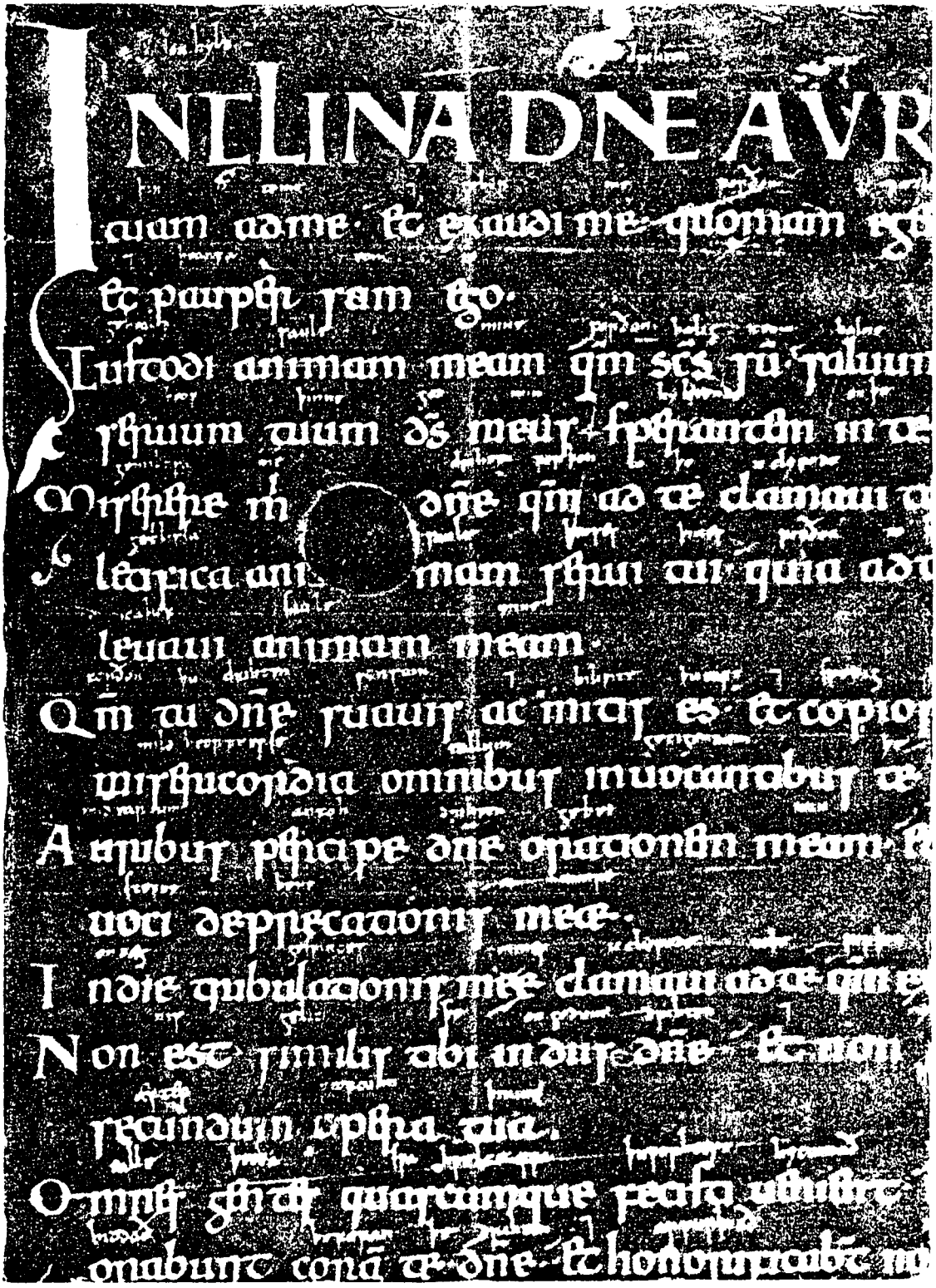
(9) The letters G and P, by which the continuity of the commentary is indicated in some sections, are enclosed in parenthesis.

(10) Sources acknowledged by the glossator are indicated as they are available today in Patrologia Graeca and Latina. As the sources seem to correspond more to the synthesis of Lombard rather than to their possible originals, reference is made also to Lombard's commentary.

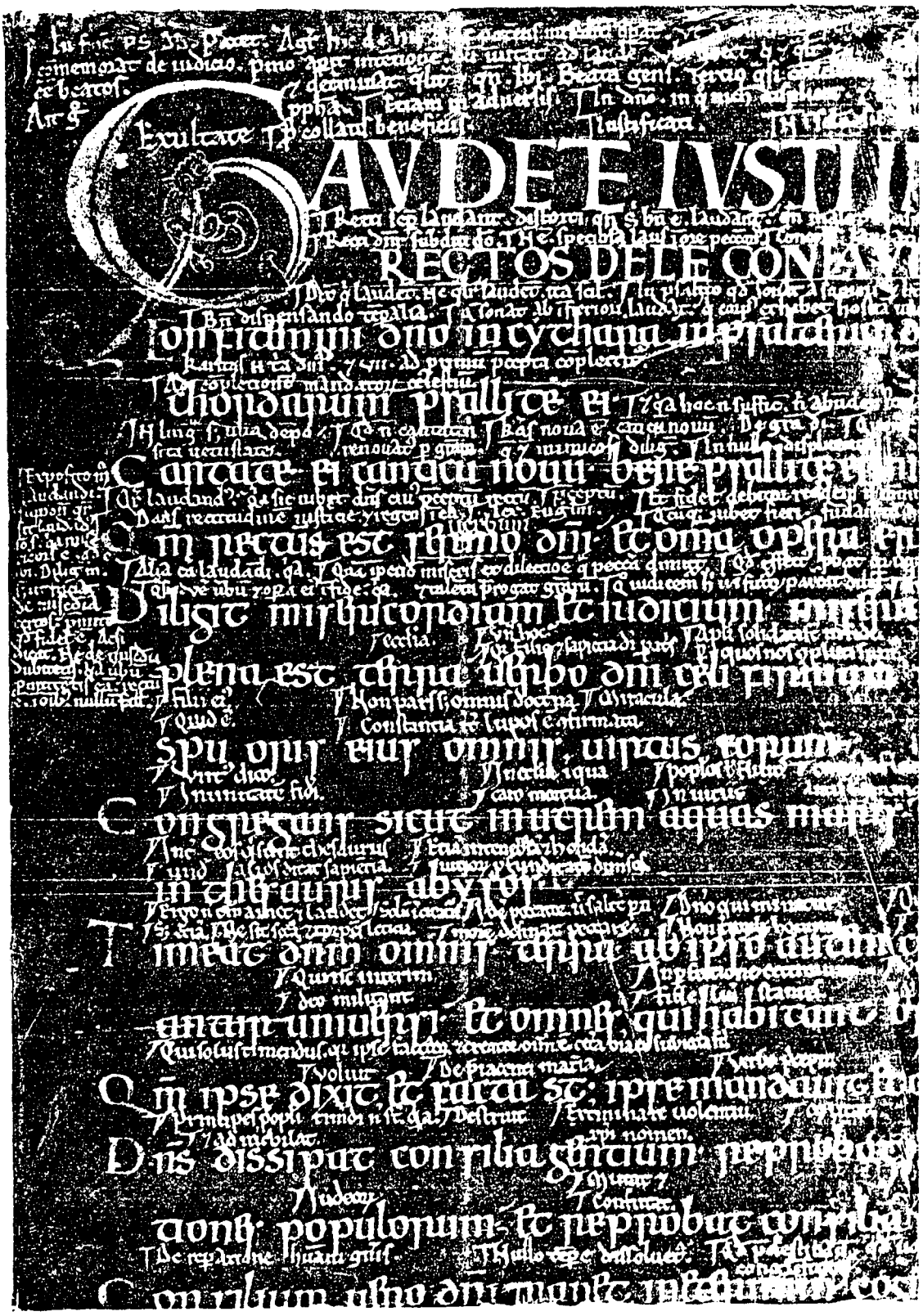
(11) Biblical quotations, allusions, and echoes are indicated wherever possible. Quotation marks are used only for those texts which correspond to the edition referred to in the notes.

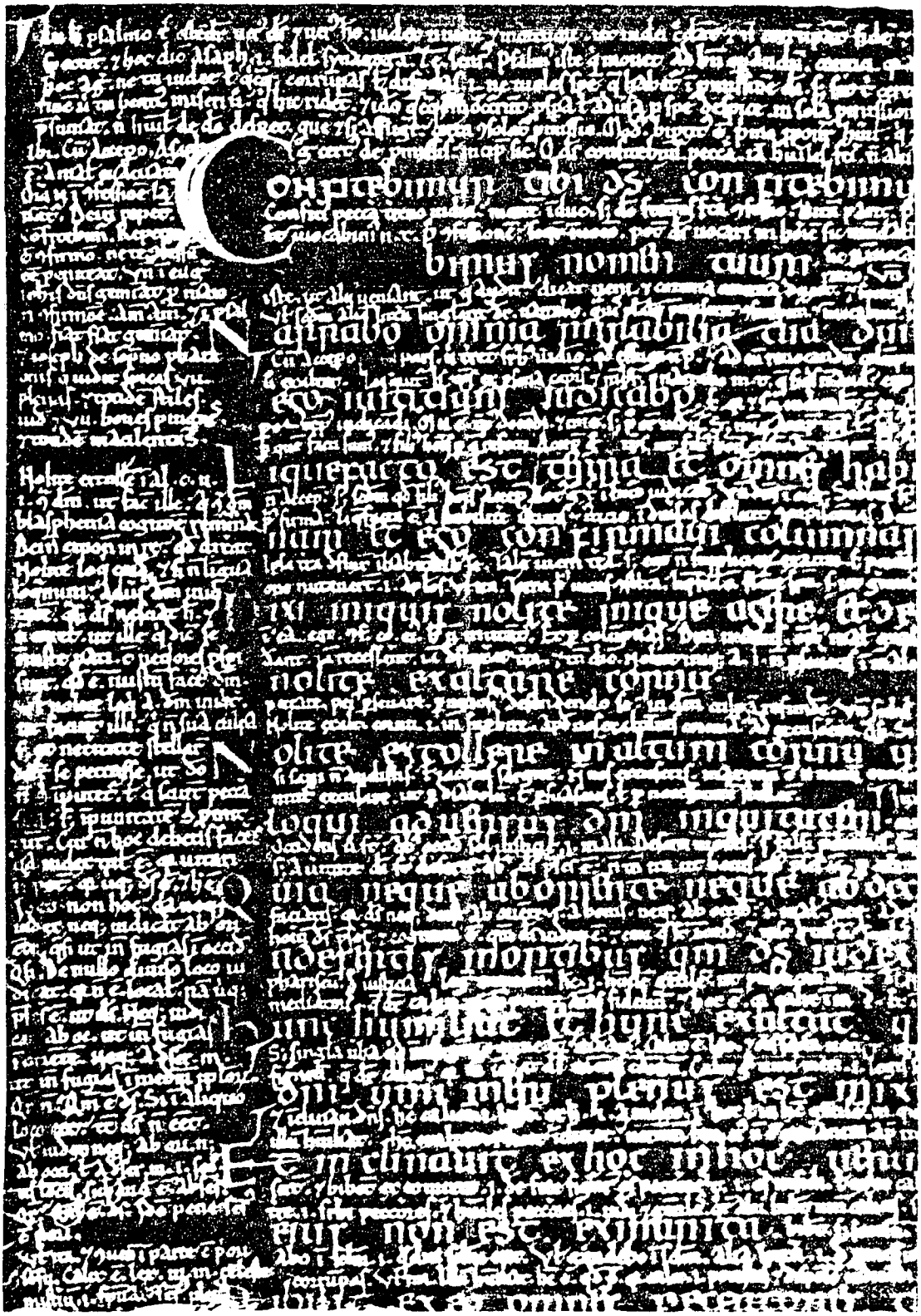
(fol. 39r)

(fol. 54v)

(fol. 20r)

(fol. 46v)

TEXT

PSALMS AND INTERLINEAR OLD ENGLISH GLOSS

I

(fol. 4r) (1) BEATUS VIR QUI NON HABIIT IN CONSILIO IMPIORUM ET IN VIA PECCATORUM NON STETIT ET IN CATHEDRA PESTILENTIE NON SEDIT (2) SED IN LEGE DOMINI FUIT VOLUNTAS EIUS ET IN LEGE EIUS MEDITABITUR DIE AC NOC (fol. 4v) (3) Et erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum Quod fructum suum dabit in tempore suo et folium eius non decidet et omnia quecumque fecerit prosperabuntur (4) Non sic impii non sic sed tamquam pulvis quem proicit ventus a facię terrę (5) Ideo non resurgunt impii in iudicio neque peccatores in consilio iustorum (6) Quoniam novit dominus viam iustorum et iter impiorum peribit.

II PSALMUS DAVID VOX PATRIS ET APOSTOLORUM ET CHRISTI

(1) Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania (2) Adstiterunt reges terrę et principes convenerunt in unum adversus dominum et adversus christum eius (3) Disrumpamus vincula eorum et proiciamus a nobis iugum

---

Ps I Title erased. 2 FUIT slightly erased, D omits; NOC for NOCTE. 3 decidet: id slightly erased, D defluet; fecerit: L2 faciet, D fatiet. 4 proicit: D proiecit, P proiciet.

ipsorum (4) Qui habitat in cęlis inridebit eos et dominus subsannabit eos (5) Tunc loquetur ad eos in ira sua et in furore suo conturbabit eos (6) Ego autem constitutus sum rex ab eo super sion montem sanctum eius predicans preceptum domini (7) Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te (8) Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terrę (9) Reges eos in virga ferrea et tamquam vas figuli confringes eos (10) Et nunc reges intellegite erudimini qui iudicatis terram (11) Servite domino in timore et exultate ei cum tremore (12) Adprehendite disciplinam ne quando irascatur dominus (fol. 5r) et pereatis de via iusta (13) Cum exarserit in brevi ira eius beati omnes qui confidunt in eum.

III PSALMUS DAVID CUM FUGERET A FACIĘ ABSALON FILII SUI

(2) Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me multi insurgunt adversum me (3) multi dicunt animę meę non est salus illi in deo eius (4) Tu autem domine susceptor meus

Ps II 5 conturbabit: P conturbavit. 6 domini: D eius. 10 intellegite: L2 intelligite; erudimini: Followed by erasure, probably of omnes, RoABCDEP erudimini omnes:. 13 eum: Macron over and part of u slightly erased, an attempt to alter the word to eo as found in Ga?

Ps III 3 multi: L2 Multi.

es gloria mea et exaltans caput meum (5) Voce mea ad dominum clamavi et exaudivit me de monte sancto suo (6) Ego dormivi et somnum coepi et resurrexi quoniam dominus suscepit me (7) Non timebo milia populi circumdantis me exurge domine salvum me fac deus meus (8) Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa dentes peccatorum conteruisti (9) Domini est salus et super populum tuum benedictio tua.

IIII IN FINEM IN CARMINIBUS
PSALMUS DAVID

(2) Cum invocarem te exaudisti me deus iustitię meę in tribulatione dilatasti me Miserere mihi domine et exaudi orationem meam (3) Filii hominum usquequo graves corde ut quid diligitis vanitatem et queritis mendacium (4) Scitote quoniam magnificavit dominus sanctum suum dominus exaudivit me dum clamarem ad eum (5) Irascimini et nolite peccare quę dicitis in cordibus vestris et in

Ps III 6 somnum coepi: L2 soporatus sum; resurrexi: L2 exsurrexi; quoniam: L2 quia. 8 conteruisti: e slightly erased, E contrivisti.

Ps IIII 2 te slightly erased; exaudisti: L2 exaudivit; me: L2 mihi; Miserere mihi domine: L2 Miserere mei. 3 graves: L2B gravi. 4 Scitote: L2 scitote; exaudivit: L2BCP exaudiet; clamarem: L2 clamaro, BC clamaverq. 5 quę: AB qui.

cubilibus vestris conpungimini (6) Sacrificate sacrificium iustitię et sperate in domino Multi dicunt quis ostendit nobis bona (7) signatum est super nos lumen vultus tui domine (fol. 5v) Dedisti letitiam in corde meo (8) a tempore frumenti vini et olei sui multiplicati sunt (9) In pace in id ipsum obdormiam et requiescam (10) quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me.

V IN FINEM PRO EA QUĘ HEREDITATEM CONSEQUITUR PSALMUS DAVID

(2) Verba mea auribus percipe domine intellege clamorem meum (3) intende voci orationis meę rex meus et deus meus (4) quoniam ad te orabo domine mane et exaudies vocem meam (5) Mane adstabo tibi et videbo quoniam non volens deus iniquitatem tu es (6) Non habitabit iuxta te malignus neque permanebunt iniusti ante oculos tuos (7) Odisti omnes qui operantur iniquitatem perdes eos qui locuntur

Ps IIII 7 L2 signatum est super nos lumen vultus tui domine dedisti leticiam in corde meo Dedisti letitiam in corde meo. 8 olei sui: L2 olei sui sui. Probably for the convenience of glossing, in the manuscript olei and sui appear on two different lines. As the gloss for the whole phrase was written over the word olei, the glossator apparently completed the phrase on the same line by supplying the sui, but did not delete the sui on the next line.

Ps V 2 intellege: L2 intellige. 5 non volens deus: E non deus volens. 7 Odisti: Followed by erasure, probably of domine, RoABCDEP Odisti domine.

mendacium Virum sanguinum et dolosum abhominabitur dominus (8) Ego autem in multitudine misericordię tuae introibo domine in domum tuam adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo (9) Deduc me domine in tua iustitia propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam (10) Quoniam non est in ore eorum veritas cor eorum vanum est (11) Sepulchrum patens est guttur eorum linguis suis dolose agebant iudica illos deus Decidant a cogitationibus suis secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos quoniam exacerbaverunt te domine (12) Et letentur omnes qui sperant in te in ęternum exultabunt et inhabitabis in eis et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum (13) Quoniam tu benedices iusto domine ut scuto bone voluntatis tuae coronasti nos.

(fol. 6r) VI IN FINEM IN CARMINIBUS PRO OCTAVA PSALMUS DAVID

(2) Domine ne in ira tua arguas me neque in furore tuo corripias me (3) Miserere mihi domine quoniam infirmus sum sana me domine quoniam conturbata sunt ossa mea (4) et

Ps V 13 tu: Followed by erasure, probably of domine, RoABCDEP tu domine; iusto: RoABCDEP iustum.

Ps VI 2 corripias (L1):L* carripias. 3 sum: Macron over u erased, apparently to write in the Latin gloss; ossa: Preceded by erasure, probably of omnia, RoABCDEP omnia ossa.

anima mea turbata est valde Et tu domine usquequo (5) convertere et eripe animam meam salvum me fac propter misericordiam tuam (6) Quoniam non est in morte qui memor sit tui in inferno autem quis confitebitur tibi (7) Laboravi in gemitu meo lavabo per singulas noctes lectum meum lacrimis stratum meum rigabo (8) Turbatus est pre ira oculus meus inveteravi inter omnes inimicos meos (9) Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem quoniam exaudivit dominus vocem fletus mei (10) exaudivit dominus deprecationem meam dominus orationem meam adsumpsit (11) Erubescant et conturbentur omnes inimici mei avertantur retrorsum et erubescant valde velociter.

VII PSALMUS DAVID QUEM CANTAVIT PRO VERBIS CHUSI

(2) Domine deus meus in te speravi libera me ab omnibus persequentibus me et eripe (3) Ne quando rapiat ut leo animam meam dum non est qui redimat neque qui salvum faciat (4) Domine deus meus si feci istud si est iniquitas in manibus meis (5) Si reddidi retribuentibus mihi mala

Ps VI 7 singulas (L1): L* singulos.

Ps VII Title: L2 In finem psalmus david quem cantavit domino pro verbis chusi filii gemini. 2 eripe: L2RoABCDEP eripe me. 3 salvum: AB salvam.

decidam merito ab inimicis meis inanis (6) Persequatur inimicus animam meam et conprehendat eam et conculcet in terra vitam meam et gloriam meam in pulverem deducat (7) Exurge domine in ira tua et exaltare in finibus inimicorum tuorum (fol. 6v) Exurge domine deus meus in precepto quod mandasti (8) et sinagoga populorum circumdabit te Et propter hanc in altum regredere (9) domine iudica populos iudica me domine Secundum iustitiam meam et secundum innocentiam manuum mearum super me (10) Consummetur nequitia peccatorum et dirige iustum scrutans corda et renes deus Iustum (11) adiutorium meum a domino qui salvos facit rectos corde (12) Deus iudex iustus fortis et longanimis numquid irascetur per singulos dies (13) nisi convertamini gladium suum vibrabit Arcum suum tetendit et paravit illum (14) et in ipso paravit vasa mortis sagittas suas ardentibus effecit (15) Ecce parturiit iniustitiam concepit dolorem et peperit iniquitatem (16) Lacum aperuit et effodit eum et incidit in foveam quam fecit (17) Convertetur dolor eius in caput eius

Ps VII 6 conculcet: A hole divides the word into con and culcet. 7 tuorum: L2 meorum. 9 domine: L2 dominus, an attempt to alter the lemma domine iudica to dominus iudicat as found in Ga? 12 irascetur: RoABDP irascitur. 13 vibrabit: RoBP vibravit. 14 paravit: P omits. 17 caput: RoABDEP capite.

et in verticem eius iniquitas eius descendet
(18) Confitebor domino secundum iustitiam eius et psallam nomini domini altissimi.

VIII IN FINEM PRO TORCULARIBUS PSALMUS DAVID

(2) Domine dominus noster quam admirabile est nomen tuum in universa terra Quoniam elevata est magnificentia tua super cęlos (3) ex ore infantium et lactantium perfecisti laudem Propter inimicos tuos ut destruas inimicum et defensorem (4) Quoniam videbo cęlos opera digitorum tuorum lunam et stellas quas tu fundasti (5) Quid est homo quod memor es eius aut filius hominis quoniam visitas eum (6) Minuisti eum paulo minus ab angelis gloria et honore (fol. 7r) coronasti eum (7) et constituisti eum super opera manuum tuarum (8) Omnia subiecisti sub pedibus eius oves et boves universa insuper et pecora campi
(9) Volucres cęli et pisces maris qui perambulant semitas maris (10) Domine dominus noster quam admirabile est nomen tuum in universa terra.

Ps VII 17 verticem: RoAB vertice, P verticem ipsius; descendet: et written over erasure, ABDEP descendit.

Ps VIII 3 lactantium: CE lactentium; destruas: P destruam. 5 hominis: A hole divides the word into ho and minis. 6 coronasti eum: P coronasti eum domine. 8 universa: C universas.

IX IN FINEM PSALMUS DAVID
PRO OCCULTIS

(2) Confitebor tibi domine in toto corde meo narrabo omnia mirabilia tua (3) Letabor et exultabo in te et psallam nomini tuo altissime (4) In convertendo inimicum meum retrorsum infirmabuntur et perient a facie tua (5) Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam sedes super thronum qui iudicas aequitatem (6) Increpasti gentes et periit impius nomen eorum delesti in ęternum et in seculum sęculi (7) Inimici defecerunt framea in finem et civitates eorum destruxisti Periit memoria eorum cum sonitu (8) et dominus in ęternum permanet Parabit in iudicio sedem suam (9) et ipse iudicabit orbem terrę in ęquitate Iudicabit populos cum iustitia (10) et factus est dominus refugium pauperum Adiutor in oportunitatibus in tribulatione (11) sperent in te omnes qui noverunt nomen tuum Quoniam non derelinques querentes te domine (12) psallite domino qui habitat in sion Adnuntiate inter gentes mirabilia eius (13) quoniam requirens sanguinem eorum memoratus est et non est oblitus orationes pauperum

Ps IX 3 et 2nd: P omits. 6 periit: AB periet; delesti: Ro delisti. 7 framea: L2 framee, C frameae. 8 Parabit: RoABCDEP Paravit. 11 sperent: L2RoABCDEP et sperent. 13 orationes: RoABEP orationem.

(14) Miserere mihi domine et vide humilitatem meam de inimicis meis (15) qui exaltas me de portis mortis ut ad(fol. 7v)nuntiem omnes laudes tuas in portis filię sion (16) Exultabo in salutari tuo infixę gentes in interitu quem fecerunt in laqueo isto quem occultaverunt mihi conprehensus est pes eorum (17) Cognoscetur dominus iudicia faciens in operibus manuum suarum conprehensus est peccator (18) Convertantur peccatores in infernum omnes gentes quę obliviscuntur dominum (19) Quoniam non in finem oblivio erit pauperis patientia pauperum non peribit in finem (20) Exurge domine non prevaleat homo iudicentur gentes in conspectu tuo (21) Constitue domine legislatorem super eos ut sciant gentes quoniam homines sunt (22) Ut quid domine recessisti longe despicis in oportunitatibus in tribulatione (23) Dum superbit impius incenditur pauper conprehenduntur in cogitationibus suis quas cogitant (24) Quoniam laudatur peccator in desideriis animę suę et qui iniqua gerit benedicetur

Ps IX 15 laudes: E laudationes. 16 infixę gentes: RoABCDEP infixae sunt gentes; interitu: AB interitum; mihi: ABDE omit. 17 Cognoscetur: RoABE Cognoscitur. 18 Convertantur: P Convertentur; quę: BP qui. 19 pauperis: is written over erasure, RoABCDE pauperum. 24 et: E ut; gerit: P agerit; benedicetur: RoAB benedicitur.

(25) Irritabit dominum peccator secundum multitudinem ire suę non inquiret (26) Non est deus in conspectu eius pulluntur vię eius in omni tempore Auferuntur iudicia tua a facie eius omnium inimicorum suorum dominabitur (27) Dxit enim in corde suo non movebor de generatione in generationem sine malo (28) Cuius os maledictione et amaritudine plenum est et dolo Sub lingua eius labor et dolor (29) sedet in insidiis cum divitibus in occultis ut interficiat innocentem (30) Oculi eius in pauperem respiciunt insidiatur in occulto sicut leo in cubili suo (fol. 8r) Insidiatur ut rapiat pauperem rapere pauperem dum attrahit eum (31) in laqueo suo humiliabit eum inclinabit se et cadet dum dominabitur pauperi (32) Dixit enim in corde suo oblitus est deus avertit faciem suam ne videat usque in finem (33) Exurge domine deus meus et exaltetur manus tua ne obliviscaris pauperum in finem (34) Propter quid irritabit inpius dominum dixit enim in corde suo non requiret deus (35) Vides quoniam tu

---

Ps IX 25 Irritabit: RoABDE Irritavit; non: P omits 26 pulluntur: RoABDE polluuntur, CP pulluuntur. 27 Dxit for Dixit; generationem: DE generatione. 29 sedet: P omits. 30 cubili suo: L2 spelunca sua; dum: Followed by small erasure, probably of one letter; attrahit: Ro abstrahit, AB abstrahet. 31 humiliabit: BCP humiliavit; inclinabit: P inclinavit. 34 irritabit: RoABCDEP irritavit.

laborem et dolorem consideras ut tradas eos in manibus tuis tibi enim derelictus est pauper pupillo tu eris adiutor (36) Contere brachium peccatoris et maligni requiretur delictum eius nec invenietur (37) Regnabit dominus in eternum et in seculum seculi peribitis gentes de terra eius (38) Desiderium pauperum exaudivit dominus desideria cordis eorum exaudivit auris tua (39) Iudicare pupillo et humili ut non adponat ultra magnificare se homo super terram.

X IN FINEM PSALMUS DAVID

(2) In domino confido quomodo dicitis animae meae transmigra in montem sicut passer (3) Quoniam ecce peccatores tetenderunt arcum paraverunt sagittas suas in faretra ut sagittent in obscuro rectos corde (4) Quoniam que perfecisti destruxerunt iustus autem quid fecit (5) Dominus in templo sancto suo dominus in celo sedes eius Oculi eius in pauperem respiciunt palpebre eius

Ps IX 35 manibus tuis: L2AB manus tuas; tibi: L2 Tibi. 36 Contere: DE Conteris; requiretur: L2 queretur; delictum: L2 peccatum. 37 Regnabit dominus: L2 Dominus regnabit, RoB Regnavit dominus; eius: L2 illius. 38 exaudivit (2nd): L2 audivit.

Ps X 3 tetenderunt: L2 intenderunt.

interrogant filios hominum (6) Dominus interrogat iustum et impium qui autem diligit iniquitatem odit animam suam (fol. 8v) (7) Pluit super peccatores laqueos ignis sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum (8) Quoniam iustus dominus et iustitiam dilexit equitatem videt vultus eius.

XI IN FINEM PRO OCTAVA PSALMUS DAVID

(2) Salvum me fac domine quoniam defecit sanctus quoniam diminutę sunt veritates a filiis hominum (3) Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum labio doloso in corde et corde locuti sunt mala (4) Disperdat dominus universa labia dolosa et linguam maliloquam (5) Qui dixerunt linguam nostram magnificabimus labia nostra a nobis sunt quis noster est dominus (6) Propter miseriam inopum et gemitum pauperum nunc exurgam dicit dominus Ponam super salutare meum fiducialiter agam in eo (7) Eloquia domini

Ps X 7 Pluit: ABC Pluet; sulphur: A et sulphur. 8 et: Ro omits; videt: RoABP vidit.

Ps XI 2 diminutę: P deminute. 3 locuti sunt (1st): A locutus est; labio doloso: L2RoABP labia dolosa, E labia dolosa vel labio doloso. 6 super salutare meum: L2 in salutari.

eloquia casta argentum igne examinatum terrae purgatum septuplum (8) Tu domine servabis nos et custodies nos a generatione hac in eternum (9) In circuitu impii ambulant secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

XII IN FINEM PSALMUS DAVID

(1) Usquequo domine oblivisceris me in finem quousque avertis faciem tuam a me (2) Quamdiu ponam consilium in anima mea dolorem in corde meo per diem (3) Usquequo exaltabitur inimicus meus super me (4) respice et exaudi me domine deus meus (fol. 9r) Inlumina oculos meos ne umquam obdormiam in morte (5) Ne quando dicat inimicus meus prevalui adversus eum Qui tribulant me exultabunt si motus fuero (6) ego autem in tua misericordia sperabo Exultavit cor meum in salutari tuo cantabo domino qui bona tribuit mihi et psallam nomini domini altissimi.

Ps XI 7 P Eloquia domini eloquia casta argentum igne examinatum probatum terre purgatum septuplum. 8 custodies: B custodias.

Ps XII 1 quousque: L2 usquequo. 2 anima mea: RoABDEP animam meam. 4 morte: RoABE mortem. 6 sperabo: L2 speravi; Exultavit: RoABCDEP Exultabit; nomini domini altissimi: RoABE nomini tuo altissime.

XIII IN FINEM PSALMUS DAVID

(1) Dixit insipiens in corde suo non est deus corrupti sunt et abhominabiles facti sunt in voluntatibus suis Non est qui faciat bonum non est usque ad unum (2) Dominus de cęlo prospexit super filios hominum ut videat si est intellegens aut requirens deum (3) Omnes declinaverunt simul inutiles facti sunt non est qui faciat bonum non est usque ad unum Sepulchrum patens est guttur eorum linguis suis dolose agebant venenum aspidum sub labiis eorum Quorum os maledictione et amaritudine plenum est veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem Contritio et infelicitas in viis eorum et viam pacis non cognoverunt Non est timor dei ante oculos eorum (4) nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem Qui devorant plebem meam sicut escam panis (5) deum non invocaverunt illic trepidaverunt timore ubi non erat timor (6) Quoniam deus in generatione iusta est consilium inopis confudisti quia deus spes eius est (fol. 9v) (7) Quis dabit ex sion salutare israhel dum averterit dominus captivitatem plebis suę Lętetur iacob et exultet israhel.

Ps XIII 1 voluntatibus suis: L2 studiis suis. 3 veloces: P et velociter. 4 nonne: L2 Nonne. 6 confudisti: A confudistis; quia: E quoniam vel quia. 7 averterit: RoABDE avertit; Lętetur: L2 Exultabit; exultet: L2 letabitur.

XIIII PSALMUS DAVID

(1) Domine quis habitabit in tabernaculo tuo aut quis requiescet in monte sancto tuo (2) Qui ingreditur sine macula et operatur iustitiam (3) Qui loquitur veritatem in corde suo et non egit dolum in lingua sua Nec fecit proximo suo malum et obprobrium non accepit adversus proximum suum (4) Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus timentes autem dominum magnificat Qui iurat proximo suo et non decipit eum (5) qui pecuniam suam non dedit ad usuram et munera super innocentem non accepit Qui facit haec non commovebitur in æternum.

XV TITULI INSCRIPTIONE IPSI DAVID VOX CHRISTI AD PATREM

(1) Conserva me domine quoniam in te speravi (2) dixi domino deus meus es tu quoniam bonorum meorum non indiges (3) Sanctis qui in terra sunt eius mirificavit omnes voluntates meas inter illos (4) Multiplicatę sunt enim

Ps XIIII 1 habitabit: BP habitavit. 3 et: L2 qui; proximum suum: L2 proximos suos; malum: P mala. 4 magnificat: L2 glorificat; decipit: AB decepit; eum: L2 omits. 5 innocentem: P innocentes; commovebitur: L2 movebitur.

Ps XV 1 in te speravi: L2B speravi in te. 3 Sanctis: Ro Sancti, A Sanctos; in terra sunt: L2 sunt in terra; mirificavit: B mirificabit.

infirmitates eorum postea acceleraverunt non congregabo conventicula eorum de sanguinibus nec memor ero nominum illorum per labia mea (5) Dominus pars hereditatis meae et calicis mei tu es qui (fol. 10r) restituisti mihi hereditatem meam (6) Funes ceciderunt mihi in preclaris etenim hereditas mea preclara est mihi (7) Benedicam dominum qui mihi tribuit intellectum insuper et usque ad noctem increpaverunt me renes mei (8) Providebam dominum in conspectu meo semper quoniam a dextris est mihi nec commovear (9) Propter hoc delectatum est cor meum et exultavit lingua mea insuper et caro mea requiescet in spe (10) Quoniam non derelinques animam meam in inferno nec dabis sanctum tuum videre corruptionem (11) Notas mihi fecisti vias vitae adimplebis me letitia cum vultu tuo delectationes in dextera tua usque in finem.

XVI ORATIO DAVID

(1) Exaudi domine iustitiam meam intende deprecationi meae Auribus percipe orationem meam non in labiis dolosis

Ps XV 4 ero: P omits. 5 hereditatis: D hereditates; calicis: D calices; restituisti mihi hereditatem meam: L2 restitues hereditatem meam michi. 7 mihi tribuit intellectum: L2 tribuit michi intellectum. 8 a: P ad; nec: RoAC ne. 9 delectatum: L2 lectatum; requiescet: DE requiescit. 10 inferno: P infernum.

Ps XVI 1 deprecationi meae: L2AB deprecationem meam.

(2) de vultu tuo iudicium meum prodeat oculi mei videant
equitatem (3) Probasti cor meum et visitasti nocte igne
me examinasti et non est inventa in me iniquitas (4) Ut
non loquatur os meum opera hominum propter verba labiorum
tuorum ego custodivi vias duras (5) Perfice gressus meos
in semitis tuis ut non moveantur vestigia mea (6) Ego
clamavi quoniam exaudisti me deus inclina aurem tuam mihi
et exaudi verba mea (fol. 10v) (7) Mirifica misericordias
tuas qui salvos facis sperantes in te (8) a resistentibus
dexterae tuae Custodi me domine ut pupillam oculi sub
umbra alarum tuarum protege me (9) a facie impiorum qui
me adflixerunt Inimici mei animam meam circumdederunt
(10) adipem suum concluserunt os eorum locutum est
superbiam (11) Proicientes me nunc circumdederunt me
oculos suos statuerunt declinare in terram
(12) Susceperunt me sicut leo paratus ad predam et sicut
catulus leonis habitans in abditis (13) Exurge domine
preveni eos et subverte eos eripe animam meam ab impio

Ps XVI 2 iudicium: Macron over u (2nd) erased, apparently to write in the Latin gloss. 8 a: L2 A. 10 suum: Macron over u (2nd) erased, apparently to write in the Latin gloss, P suam; locutum: Macron over u (2nd) erased, apparently to write in the Latin gloss; superbiam: Ko superbia, A in superbia, DE in superbiam. 13 preveni: Descenders of p and r erased, apparently to write in the Latin gloss; eos: L2 eum; subverte eos: L2 supplanta eum.

framea (14) inimicorum de manu tua Domine a paucis a terra dispertire eos et subplanta eos in vita ipsorum De absconditis tuis adimpletus est venter eorum saturati sunt porcina et reliquerunt quę superfuerunt parvulis suis (15) Ego autem cum iustitia apparebo in conspectu tuo satiabor dum manifestabitur gloria tua.

XVII PSALMUS DAVID QUI LOCUTUS EST VERBA CANTICI HUIUS

(2) Diligam te domine virtus mea (3) dominus firmamentum meum et refugium meum Et liberator meus deus meus adiutor meus et sperabo in eum Protector meus et cornu salutis meae adiutor meus (4) laudans invocabo dominum et ab inimicis meis salvus ero (5) Circumdederunt me gemitus mortis et torrentes iniquitatis (fol. 11r) conturbaverunt me (6) Dolores inferni circumdederunt me prȩvenerunt me laquei mortis et (7) in tribulatione mea invocavi dominum et ad deum meum clamavi Et exaudivit de templo

Ps XVI 13 framea: L2ACDE frameam. 14 inimicorum de manu tua: L2 tuam de inimicis manus tue; a: L2 de; dispertire: RoABDP dispartire, dispertire eos et subplanta: L2 divide divide, glossator evidently repeated the word by mistake, Ga divide; ipsorum: L2 eorum.

Ps XVII 2 virtus: L2 fortitudo. 3 et (2nd): RoAB omit; adiutor (2nd): L2 susceptor. 4 laudans: L2 Laudans. 5 iniquitatis: P iniquitates. 6 prevenerunt: L2 preoccupaverunt; et: CP omit.

sancto suo vocem meam et clamor meus in conspectu eius introivit in aures eius (8) Et commota est et contremuit terra fundamenta montium conturbata sunt et commota sunt quoniam iratus est eis deus (9) Ascendit fumus in ira eius et ignis a facię eius exardescit Carbones succensi sunt ab eo et (10) inclinavit cęlos et descendit et caligo sub pedibus eius (11) Et ascendit super cherubin et volavit volavit super pennas ventorum (12) Et posuit tenebras latibulum suum in circuitu eius tabernaculum eius tenebrosa aqua in nubibus aeris (13) Pre fulgura in conspectu eius nubes transierunt grando et carbones ignis (14) Et intonuit de cęlo dominus et altissimus dedit vocem suam (15) Misit sagittas suas et dissipavit eos fulgura multiplicavit et conturbavit eos (16) Et apparuerunt fontes aquarum et revelata sunt fundamenta orbis terrae Ab increpatione tua domine ab inspiratione spiritus irae tuae (17) Misit de summo et accepit me et adsumpsit me de multitudine aquarum (18) Eripuit me de inimicis meis

Ps XVII 8 Et commota: L2 Commota; fundamenta: Preceded by erasure, probably of et, RoABDE et fundamenta. 9 exardescit: P exardescet; Carbones: L2 carbones; et (2nd): L2 omits. 10 et (2nd): D omits. 11 pennas: RoA pinnas. 13 fulgura: L2RoCE fulgore, AB fulgure, DP fulgora. 15 fulgura: A et fulgura, RoBDEP fulgore. 16 terrae: L2P terrarum. 17 multitudine aquarum: L2 aquis multis.

fortissimis et ab his qui (fol. 11v) oderunt me quoniam confortati sunt super me (19) Prevenerunt me in die adflicitionis meę et factus est dominus protector meus (20) et eduxit me in latitudine salvum me fecit quoniam voluit me (21) Et retribuit mihi dominus secundum iustitiam meam et secundum innocentiam manuum mearum retribuit mihi (22) Quia custodivi vias domini nec impie gessi a deo meo (23) Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo sunt semper et iustitias eius non reppuli a me (24) Et ero inmaculatus coram eo si observavero me ab iniquitate mea (25) Et retribuit mihi dominus secundum iustitiam meam et secundum innocentiam manuum mearum in conspectu oculorum eius (26) Cum sancto sanctus eris et cum viro innocente innocens eris (27) et cum electo electus eris et cum perverso subverteris (28) Quoniam tu populum humilem salvum facies et oculos superborum humiliabis (29) Quoniam tu inluminas lucernam meam domine deus meus inlumina tenebras meas (30) Quoniam a te eripiar a temptatione et in deo meo intrangrediar murum (31) Deus

---

Ps XVII 20 latitudine: RoABCEP latitudinem. 21 retribuit (1st): AB retribuet; innocentiam: L2 puritatem; retribuit (2nd): AB retribuet. 23 sunt semper: L2 omits; iustitias: DE iustitiam. 24 si observavero: L2RoABP et observabo. 25 retribuit: AB retribuet; innocentiam: L2 puritatem. 28 facies: P facias.

meus inpulluta via eius eloquia domini igne examinata protector est omnium sperantium in se (32) Quoniam quis deus preter dominum aut quis deus preter deum nostrum (33) Deus qui precincxit me virtute et posuit inmaculatam viam meam (34) Qui perfecit pedes meos tamquam cervi et super excelsa statuit me (35) Qui docet manus meas ad prelium et posuit ut arcum ereum brachia mea (fol. 12r) (36) Et dedisti mihi protectionem salutis tue et dextera tua suscepit me et disciplina tua ipsa me edocuit (37) Dilatasti gressus meos subtus me et non sunt infirmata vestigia mea (38) Persequar inimicos meos et conprehendam illos et non convertar donec deficiant (39) adfligam illos nec poterunt stare Cadent subtus pedes meos (40) et precincxisti me virtute ad bellum Subplantasti omnes insurgentes in me subtus me (41) et inimicorum meorum dedisti mihi dorsum et odientes me disperdidisti (42) Clamaverunt nec erat qui salvos faceret ad dominum

Ps XVII 31 inpulluta: RoABCP inpolluta. 33 virtute: P virtutem. 34 perfecit: RoAE perficit. 35 posuit: L2 posuisti. L2 repeat(s) et posuisti in the margin. 36 suscepit: A suscipit; ipsa me edocuit: L2 correxit me in finem et disciplina tua ipsa me docebit, RoABDE ipsa me docuit. 39 adfligam: L2 confringam; poterunt: RoABDEP potuerunt; Cadent: L2 cadent. 40 et: L2 Et; Subplantasti omnes: L2 Et subplantasti. 41 inimicorum meorum: L2 inimicos meos.

nec exaudivit eos (43) Et comminuam illos ut pulverem ante faciem venti ut lutum platearum delebo eos (41) Eripies me de contradictionibus populi constitues me in caput gentium (45) Populus quem non cognovi servivit mihi ob auditu auris oboedivit mihi (46) Filii alieni mentiti sunt mihi filii alieni inveteraverunt et claudicaverunt a semitis suis (47) Vivit dominus et benedictus deus meus et exaltetur deus salutis meę (48) Deus qui das vindictam mihi et subdidisti populos sub me Liberator meus dominus de gentibus iracundis (49) et ab insurgentibus in me exaltabis me a viro iniquo eripies me (50) Propterea confitebor tibi in populis domine et nomini tuo psalmum dicam (51) Magnificans salutare regis ipsius et faciens misericordiam cristo suo david et semini eius usque in seculum.

(fol. 12v) XVIII IN FINEM PSALMUS DAVID

(2) Cęli enarrant gloriam dei et opera manuum eius

Ps XVII 45 ob auditu: L2 in auditu, Ro obauditu, CDE ab auditu, P abauditu; oboedivit: oe written over erasure, ROABDE obadudivit, CP obedivit. 46 inveteraverunt: E inveterati sunt; suis: s (1st) written over erasure. 47 Vivit: D Vivet. 48 vindictam: L2 vindictas; subdidisti: L2 subdis; Liberator: L2 liberator; dominus: L2C omit; gentibus: L2 inimicis meis. 51 salutare: L2 salutes; eius: B omits.

adnuntiant firmamentum (3) Dies diei eructuat verbum et nox nocti indicat scientiam (4) Non sunt loquele neque sermones quorum non audiantur voces eorum (5) In omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terrę verba eorum (6) In sole posuit tabernaculum suum et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo Exultavit ut gigas ad currendam viam (7) a summo cęlo egressio eius et occursus eius usque ad summum eius nec est qui se abscondat a calore eius (8) Lex domini inreprehensibilis convertens animas testimonium domini fidele sapientiam prestans parvulis (8) Iustitię domini rectę letificantes corda preceptum domini lucidum inluminans oculos (10) Timor domini sanctus permanet in seculum seculi iudicia dei vera iustificata in semetipsa (11) Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum et dulciora super mel et favum (12) Nam et servus tuus custodiet ea in custodienda illa retributio multa (13) Delicta quis intellegit ab occultis

Ps XVIII 2 adnuntiant: ABDEP adnuntiat. 3 eructuat: AC eructat. 4 audiantur: RoABCDEP audientur. 6 gigas: RoABDEP gigans. 7 occursus: erasure of one letter after r. 8 inreprehensibilis: L2 inmaculata. 10 dei: E domini vel dei. 11 This whole verse is written very compactly in a single line, extending to the extreme right hand margin; the first word, Desiderabilia, is traced over, and the rest of the verse is written over erasure. 12 Nam et: L2 Etenim; custodiet: C custodit; custodienda illa: L2 custodiendis illis.

meis munda me domine (14) et ab alienis parce servo tuo Si mei non fuerint dominati tunc inmaculatus ero et emundabor a delicto maximo (15) Et erunt ut conplaceant eloquia oris mei et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper (fol. 13r) Domine adiutor meus et redemptor meus.

XIX IN FINEM PSALMUS DAVID

(2) Exaudiat te dominus in die tribulationis protegat te nomen dei iacob (3) Mittat tibi auxilium de sancto et de sion tueatur te (4) Memor sit dominus omnis sacrificii tui et holocaustum tuum pingue fiat (5) Tribuat tibi dominus secundum cor tuum et omne consilium tuum confirmet (6) Letabimur in salutari tuo et in nomine domini dei nostri magnificabimur (7) Impleat dominus omnes petitiones tuas nunc cognovi quoniam salvum faciet dominus christum suum et exaudiet illum de caelo sancto suo in potentatibus salus dexterae eius (8) Hii in curribus et hii in equis nos autem in nomine domini dei nostri

Ps XVIII 13 domine: L2 omits.

Ps XIX 4 dominus: L2 omit. 6 salutari: Written over erasure; domini: L2 omits. 7 faciet: L2 fecit, P faciat; et exaudiet: L2 Exaudiet; dexterae: LE dextera;

magnificabimur (9) Ipsi obligati sunt et ceciderunt nos vero resurreximus et erecti sumus (10) Domine salvum fac regem et exaudi nos in die in qua invocaverimus te.

XX IN FINEM PSALMUS DAVID

(2) DOMINE IN VIRTUTE TUA letabitur rex et super salutare tuum exultabit vehementer (3) Desiderium animę eius tribuisti ei et voluntate labiorum eius non fraudasti eum (4) Quoniam prevenisti eum in benedictione dulcedinis posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso (5) Vitam petiit a te et tribuisti ei longitudinem dierum in seculum seculi (fol. 13v) (6) Magna est gloria eius in salutari tuo gloriam et magnum decorem impones super eum (7) Quoniam dabis eum in benedictione in seculum seculi letificabis eum in gaudio cum vultu tuo (8) Quoniam rex speravit in domino et in misericordia altissimi non commovebitur (9) Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis dextera tua inveniat omnes qui te oderunt

Ps XIX 8 magnificabimur: L2 invocabimus. 10 in (2nd): BCP omit.

Ps XX 2 exultabit: BDEP exultavit. 4 benedictione: P benedictionibus; dulcedinis: A dulcidinis. 5 a te: RoAS omit; in seculum seculi: L2 in seculum et in seculum seculi. 7 benedictione: RoB benedictionem. 8 speravit: L2 sperat, AE sperabit.. 9 inveniat: B inveniet.

(10) Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui dominus in ira sua conturbabit eos et devorabit eos ignis (11) Fructum eorum de terra perdes et semen eorum a filiis hominum (12) Quoniam declinaverunt in te mala cogitaverunt consilium quod non potuerunt stabilire (13) Quoniam pones eos deorsum in reliquiis tuis preparabis vultum illorum (14) Exaltare domine in virtute tua cantabimus et psallemus virtutes tuas.

XXI IN FINEM PSALMUS DAVID PRO ASSUMPTIONE MATUTINA

(2) Deus deus meus respice in me quare me dereliquisti longe a salute mea Verba delictorum meorum (3) deus meus clamabo per diem nec exaudies et nocte et non ad insipientiam mihi (4) Tu autem in sancto habitas laus israhel (5) in te speraverunt patres nostri speraverunt et liberasti eos (6) Ad te clamaverunt et salvi facti sunt in te speraverunt et non sunt confusi (7) Ego autem sum vermis et homo obprobrium hominum et abiectio plebis

Ps XX 10 conturbabit: B conturbavit. 13 deorsum: L2 dorsum. 14 psallemus: AB psallimus.

Ps XXI 2 Verba: L2 verba. 3 deus: L2 Deus. 7 et homo: Scribal error for et non homo, L2RoABCDEP et non homo.

(fol. 14r) (8) Omnes qui videbant me aspernabantur me locuti sunt labiis et moverunt caput (9) Speravit in domino eripiet eum salvum faciet eum quoniam vult eum (10) Quoniam tu es qui abstraxisti me de ventre spes mea ab uberibus matris meae (11) in te iactatus sum ex utero de ventre matris meae deus meus es tu (12) Ne discesseris a me quoniam tribulatio proxima est et non est qui adiuvet (13) Circumdederunt vituli multi tauri pingues obsederunt me (14) Aperuerunt in me os suum sicut leo rapiens et rugiens (15) sicut aqua effusa sunt et dispersa sunt omnia ossa mea Et factum est cor meum tamquam cera liquescens in medio ventris mei (16) Exaruit velut testa virtus mea et lingua mea adhesit faucibus meis et in pulverem mortis deduxerunt me (17) Quoniam circumdederunt me canes multi concilium malignantium obsedit me Foderunt manus meas et pedes meos (18) dinumeraverunt omnia ossa mea Ipsi vero consideraverunt et conspexerunt me (19) diviserunt sibi

---

Ps XXI 8 qui videbant: L2 videntes; aspernabantur: L2 deriserunt. 9 eripiet: RoABCP eripiat; faciet: RoACDP faciat. 10 abstraxisti: L2 extraxisti. 12 Ne: L2 ne; et: P quoniam. Circumdederunt: Followed by a sign of omission, RoABCDEP Circumdederunt me. 14 in: L2 super; sicut: C sic. 15 sicut: L2 Sicut; effusa sunt: L2 effusus sum; omnia: A universa; Et; L2AB omit; liquescens: RoAB liquefiens. 16 Exaruit: L2 Aruit; velut: L2 tamquam; deduxerunt: L2 deduxisti.

vestimenta mea et super vestem meam miserunt sortem (20) Tu autem domine ne longe facias auxilium tuum a me ad defensionem meam aspice (21) Erue a framea deus animam meam et de manu canis unicam meam (22) Libera me de ore leonis et a cornibus unicornuorum humilitatem meam (23) Narrabo nomen tuum fratribus meis in medio ecclesiae laudabo te (fol. 14v) (24) Qui timetis dominum laudate eum universum semen iacob magnificate eum (25) Timeat eum omne semen israhel quoniam non sprevit neque despexit preces pauperum neque avertit faciem suam a me et dum clamarem ad eum exaudivit me (26) Apud te laus mihi in ecclesia magna vota mea domino reddam coram timentibus eum (27) Edent pauperes et saturabuntur et laudabunt dominum qui requirunt eum Vivet cor eorum in seculum seculi (28) reminiscentur et convertentur ad dominum universi fines terrae Et adorabunt in conspectu eius omnes patriae gentium (29) quoniam domini est regnum et ipse dominabitur gentium

Ps XXI 21 deus: RoABCDEP omit. 22 unicornuorum: L2 unicorniorum. 24 magnificate: L2 glorificate. 25 despexit: ABP dispexit; preces: L2 deprecationem, RoABDE precem; pauperum: L2 pauperis; neque: L2 nec; et dum clamarem ad eum exaudivit me: Written over erasure. 26 mihi: L2P mea; coram: L2 in conspectu; timentibus: L2 timentium. 27 Vivet: L2 Vivent, P Vivit; cor: L2 corda. 28 reminiscentur: L2 Reminiscentur; universi: P universe; omnes patriae: L2 universe familiae. 29 quoniam: L2 Quoniam.

(30) manducaverunt et adoraverunt omnes divites terrae in conspectu eius procident universi qui descendunt in terram (31) Et anima mea ipsi vivet et semen meum serviet illi (32) Adnuntiabitur domino generatio ventura et adnuntiabunt cęli iustitiam eius populo qui nascetur quem fecit dominus.

XXII PSALMUS DAVID VOX ECCLESIAE POST BAPTISMA

(1) Dominus regit me et nihil mihi deerit (2) in loco pascuę ibi me collocavit Super aquam refectionis educavit me (3) animam meam convertit Deduxit me super semitam iustitiae propter nomen suum (4) Nam etsi ambulem in medio umbrae mortis non timebo mala quoniam tu mecum es Virga tua et baculus tuum ipsa me consolata sunt (fol. 15r) (5) Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me Inpinguasti in oleo caput meum et poculum tuum inębrians quam preclarum est (6) Et misericordia tua subsequatur me omnibus diebus vitę meę Ut inhabitem in domo domini in longitudinem dierum.

Ps XXI 30 divites: L2 pingues; procident: L2 cadent, ABP procedunt; universi: L2 omnes.

Ps XXII 2 me colloca: Written over erasure. 3 semitam: L2 semitas. 5 poculum tuum: L2 calix tuus. 6 subsequatur: RoABE subsequitur, D subsecuetur; Ut: L2 Et; longitudinem: BDE longitudine.

XXIII PSALMUS DAVID PRIMA SABBATI

(1) Domini est terra et plenitudo eius orbis terrarum et universi qui habitant in ea (2) Ipse super maria fundavit eam et super flumina preparavit illam (3) Quis ascendit in montem domini aut quis stabit in loco sancto eius (4) Innocens manibus et mundo corde qui non accepit in vano animam suam nec iuravit in dolo proximo suo (5) Hic accipiet benedictionem a domino et misericordiam a deo salutari suo (6) Haec est generatio querentium dominum requirentium faciem dei iacob (7) Tollite portas principes vestras et elevamini portę aeternales et introibit rex glorię (8) Quis est iste rex glorię dominus fortis et potens dominus potens in prelio (9) Tollite portas principes vestras et elevamini portę aeternales et introibit rex gloriae (10) Quis est iste rex gloriae dominus virtutum ipse est rex gloriae.

Ps XXIII 3 ascendit: BC ascendet; quis (2nd): CB qui. 4 accepit: AB accipit. 6 requirentium: L2 querentium. 7 Tollite: L2 Attollite; vestras: RoB vestri. 9 Tollite: L2 Attollite; vestras: RoB vestri.

XXIIII PSALMUS DAVID ET VOX SUPPLICANTIS

(1) Ad te domine levavi animam meam (2) deus meus in te confido non erubescam (3) Neque inrideant me inimici mei etenim universi qui te expectant domine non confundentur (fol. 15v) (4) Confundantur iniqui facientes vana vias tuas domine notas fac mihi et semitas tuas edoce me (5) Dirige me in veritate tua et doce me quia tu es deus salutaris meus et te sustinui tota die (6) Reminiscere miserationum tuarum domine et misericordię tuae quę a seculo sunt (7) Delicta iuventutis meae et ignorantias meas ne memineris domine secundum magnam misericordiam tuam memor esto mei deus Propter bonitatem tuam domine (8) dulcis et rectus dominus Propter hoc legem statuit delinquentibus in via (9) diriget mites in iudicio docebit mansuetos vias suas (10) Universę viae domini

---

Ps XXIIII 2 confide: d partly destroyed by a hole. 3 te expectant: L2 sustinent te; domine: L2BP omit. 4 iniqui: P inique, iniqui facientes vana: L2 omnes iniqua agentes supervacue; vias: L2 Vias; notas fac: L2 demonstra. 5 salutaris: AB salvator; sustinui: B sustenui. 6 misericordię tuae: L2 misericordiarum tuarum, AB misericordia tua. 7 meae (1st): RoAB omit; ignorantias meas: RoABDEP ignorantiae meae; domine: L2RoABC omit; secundum: L2 Secundum; memor esto mei deus: L2 memento mei tu; Propter: L2 propter. 8 dulcis: L2 Dulcis; Propter: L2 propter; statuit: L2 dabit. 9 diriget: L2 Diriget, AB dirigit; mites: L2 mansuetos; mansuetos: L2 mites; suas: B tuas. 10 universę: B universi.

misericordia et veritas requirentibus testamentum eius et testimonia eius (11) Propter nomen tuum domine propitiaberis peccato meo copiosum est enim (12) Quis est homo qui timeat dominum legem statuit ei in via quam elegit (13) Anima eius in bonis demorabitur et semen eius hereditate possidebit terram (14) Firmamentum est dominus timentibus eum et testamentum ipsius ut manifestetur illis (15) Oculi mei semper ad dominum quia ipse evellet de laqueo pedes meos (16) Respice in me et miserere mei quoniam unicus et pauper sum ego (17) Tribulationes cordis mei dilatate sunt de necessitatibus meis eripe me (18) Vide humilitatem meam et laborem meum et dimitte omnia peccata mea (19) Respice inimicos meos quoniam multiplicati sunt et odio iniquo oderunt (20) Custodi animam meam et eripe me domine non confundar quoniam invocavi te (fol. 16r) (21) Innocentes et recti

Ps XXIIII 10 testimonia: i (1st) written over erasure. 11 copiosum: L2 multum. 13 hereditate possidebit: L2 hereditabit, RoB hereditatem possidebit. 15 quia: RoABCDEP quoniam. 17 de: P et de; eripe: L2 erue. 18 Vide: e partly destroyed by a hole; dimitte: AB demitte; omnia peccata: L2 universa delicta. 19 oderunt: L2RoABCDEP oderunt me. 20 eripe: L2 erue; domine: L2RoABP omit; confundar: L2 erubescam; invocavi te: speravi in te.

adheserunt mihi quoniam sustinui te domine (22) Redime me deus israhel ex omnibus angustiis meis.

XXV PSALMUS DAVID PROPHETA DE SE TESTATUR

(1) Iudica me domine quoniam ego in innocentia mea ingressus sum et in domino sperans non infirmabor (2) Proba me domine et tempta me ure renes meos et cor meum (3) Quoniam misericordia tua ante oculos meos est et conplacui in veritate tua (4) Non sedi in concilio vanitatis et cum iniqua gerentibus non introibo (5) Odivi congregationem malignorum et cum impiis non sedebo (6) Lavabo inter innocentes manus meas et circumibo altare tuum domine (7) Ut audiam vocem laudis tuae ut enarrem universa mirabilia tua (8) Domine dilexi decorem domus tuae et locum habitationis glorię tuae (9) Ne perdas cum impiis deus animam meam et cum viri sanguinum vitam meam (10) in quorum manibus iniquitates sunt

Ps XXIIII 21 sustinui: B sustenui; domine: L2 omits. 22 Redime: L2 Libera; me: L2 omits; angustiis meis: L2 tribulationibus suis.

Ps XXV 1 infirmabor: P infirmabo. 4 in: P cum. 6 circumibo: L2 circumdabo, RoABCDEP circuibo. 7 ut: RoAB et. 8 habitationis: Ro tabernaculi, ABP tabernaculis. 9 deus: RoABDEP omit, deus animam meam: Written over erasure; viri for viris. 10 in: L2 In.

Dextera eorum repleta est muneribus (11) ego autem in innocentia mea ingressus sum redime me et miserere mei (12) Pes enim meus stetit in via recta in ecclesiis benedicam dominum.

XXVI PSALMUS DAVID PRIUSQUAM LINIRETUR

(1) DOMINUS INLUMINATIO MEA ET SALUS MEA QUEM TIMEBO (fol. 16v) Dominus defensor vitę meae a quo trepidabo (2) Dum adpropiant super me nocentes ut edant carnes meas qui tribulant me inimici mei ipsi infirmati sunt et **ceciderunt** (3) Si consistant adversum me castra non timebit cor meum si exurgat in me prelium in hoc ego sperabo (4) Unam petii a domino hanc requiram ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vitę meae Ut videam voluntatem domini et protegar a templo sancto eius (5) Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui (6) in petra exaltavit me Nunc autem exaltavit caput meum super inimicos

---

Ps XXV 11 ego: L2 Ego.

Ps XXVI Title: L2 In finem psalmus david priusquam liniretur. 1 defensor: L2 protector. 2 qui: L2 Qui. 3 exurgat: A insurgat. 4 Ut videam voluntatem domini et protegar a templo sancto eius: P omits, protegar: L2 visitem, a templo sancto: L2 templum sanctum. 6 in (1st): L2 In; Nunc autem: L2 et nunc.

meos circuibo et immolabo in tabernaculo eius hostiam iubilationis cantabo et psalmum dicam domino (7) Exaudi domine vocem meam qua clamavi ad te miserere mei et exaudi me (8) Tibi dixit cor meum quesivi vultum tuum vultum tuum domine requiram (9) Ne avertas faciem tuam a me et ne declines in ira a servo tuo Adiutor meus es tu domine ne derelinquas me neque despicias me deus salutaris meus (10) Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me dominus autem adsumpsit me (11) Legem mihi constitue domine in via tua et dirige me in semita recta propter inimicos meos (12) Ne tradideris me in animas persequentium me (fol. 17r) quoniam insurrexerunt in me testes iniqui et mentita est iniquitas sibi (13) Credo videre bona domini in terra viventium (14) expecta dominum et viriliter age et confortetur cor tuum et sustine dominum.

XXVII HIC PSALMUS SUB PERSONA SUPPLICANTIUM DECANTATUR

(1) Ad te domine levavi deus meus ne sileas a me et

Ps XXVI 8 quesivi: L2 exquisivit te; vultum tuum (1st): L2 facies mea; vultum tuum (2nd): L2 faciem tuam. 9 es tu: RoACDE esto; domine: RoACDEP omit, B deus. 11 mihi constitue: L2 pone mihi. 14 expecta: L2 Expecta; et (1st): AB omit.

Ps XXVII Title: supplicantium: n written above the line. 1 clamavi: L2AP clamabo; ne sileas a me: L2 ne sileas a me ne quando taceas a me.

ero similis descendentibus in lacum (2) Exaudi vocem deprecationis meae dum oro ad te et dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum (3) Ne simul tradas me cum peccatoribus et cum operantibus iniquitatem ne perdas me Cum his qui loquuntur pacem cum proximo suo mala autem sunt in cordibus eorum (4) Da illis secundum opera eorum et secundum nequitiam studiorum ipsorum retribue illis Redde retributionem eorum ipsis (5) quoniam non intellexerunt in opera domini et in opera manuum eius non considerant Destrue illos nec edificabis eos (6) benedictus dominus quoniam exaudivit vocem deprecationis meae (7) Dominus adiutor meus et protector meus et in ipso speravit cor meum et adiutus sum Et refloruit caro mea et ex voluntate mea confitebor illi (8) Dominus fortitudo plebis suae et protector salutarium christi sui est (9) Salvum fac populum tuum domine et benedic heredi- (fol. 17v) tati tuae et rege eos et extolle illos usque in ęternum.

Ps XXVII 1 ero similis: L2 assimilabor. 2 Exaudi: L2P Exaudi domine; et: L2 omits. 3 Cum his: L2 omits; qui: L2 Qui; sunt: L2 omits. 4 L2 Da illis secundum opera eorum et secundum nequitiam adinventionum ipsorum Secundum opera manuum eorum retribue illis Redde retributionem eorum ipsis; nequitiam: ABD nequitias. 5 quoniam: L2 Quoniam; non considerant: L2 omits, Ro non consideraverunt; Destrue: L2 Destrues; nec: L2 et non. 6 benedictus: L2 Benedictus. 8 salutarium: L2 salvationum. 9 hereditati tuae: RoB hereditatem tuam; in ęternum: RoABP in saeculum, C in seculum vel in eternum.

XXVIII PSALMUS DAVID IN CONSUMMATIONE TABERNACULI

(1) Afferte domino filii dei afferte domino filios arietum (2) Afferte domino gloriam et honorem afferte domino gloriam nomini eius Adorate dominum in aula sancta eius (3) vox domini super aquas deus maiestatis intonuit dominus super aquas multas (4) Vox domini in virtute vox domini in magnificentia (5) Vox domini confringentis cedros et confringet dominus cędros libani (6) et comminuet eos tamquam vitulum libani et dilectum sicut filios unicornuorum (7) Vox domini intercidentis flammam ignis (8) vox domini concutientis solitudinem et commovebit dominus desertum cades (9) Vox domini preparantis cervos et revelabit condensa et in templo eius omnes dicent gloriam (10) Dominus diluvium inhabitat et sedebit dominus rex in ęternum (11) Dominus virtutem populo suo dabit et benedicet populum suum in pace.

Ps XXVIII 2 Adorate: L2 adorate; aula sancta: L2 atrio sancto. 3 vox: L2 Vox; et: RoABCDEP omit. 6 eos: L2RoABDE eas, P dominus; dilectum sicut filios: L2 dilectus quemadmodum filius, RoAB dilectus sicut filius, D dilectum sicut filius, E dilectus sicut filios, P dilectus sicut filias. 9 revelabit: BCP revelavit. 10 inhabitat: BP inhabitet. 11 et: L2 dominus; populum suum: L2 populo suo.

XXIX PSALMUS CANTICI IN DEDICATIONE DOMUS DAVID

(2) Exaltabo te domine quoniam suscepisti me nec delectasti inimicos meos super me (3) Domine deus meus clamavi ad te et sanasti me (4) domine abstraxisti ab inferis animam meam salvasti me a descendentibus in lacum (5) Psallite domino sancti eius et confitemini memorię sanctitatis eius (fol. 18r) (6) Quoniam ira in indignatione eius et vita in voluntate eius Ad vesperum demorabitur fletus et ad matutinum letitia (7) Ego autem dixi in mea habundantia non movebor in aeternum (8) Domine in bona voluntate tua prestitisti decori meo virtutem avertisti faciem tuam a me et factus sum conturbatus (9) Ad te domine clamabo et ad deum meum deprecabor (10) quae utilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem Numquid confitebitur tibi pulvis aut adnuntiabit veritatem tuam (11) Audivit dominus et misertus est mihi dominus factus est adiutor meus (12) Convertisti planctum meum in gaudium mihi conscidisti saccum meum et precinxisti me lętitia (13) ut cantem tibi

---

Ps XXIX 4 domine: L2 Domine; abstraxisti: L2 eduxisti. 6 in (1st): P omits. 7 mea habundantia: L2 habundantia mea. 8 bona: L2 omits; avertisti: L2 Avertisti. 10 quae: L2 Quae. 12 precinxisti: L2 circumdedisti. 13 ut: L2 Ut; cantem: AB cantet;

gloria mea et non conpungar Domine deus meus in aeternum confitebor tibi.

XXX PSALMUS DAVID QUANDO EXIIT A FACIE ABSALON

(2) In te domine speravi non confundar in aeternum in tua iustitia libera me et eripe me (3) Inclina ad me aurem tuam accelera ut eripias me Esto mihi in deum protectorem et in locum refugii ut salvum me facias (4) Quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu et propter nomen tuum dux mihi eris et enutries me (5) Et educes me de laqueo isto quem occultaverunt mihi (fol. 18v) quoniam tu es protector meus domine (6) in manus tuas commendo spiritum meum Redemisti me domine deus veritatis (7) odisti observantes vanitatem supervacue Ego autem in domino sperabo (8) exultabo et letabor in tua misericordia Quia respexisti humilitatem meam salvam fecisti de necessitatibus

---

Ps XXIX 13 conpungar: c written over erasure.

Ps XXX 2 tua iustitia: L2 iustitia tua; et eripe me: L2 omits. 3 eripias: L2 eruas; locum: L2 domum. 4 firmamentum: L2 fortitudo, an attempt to alter the phrase firmamentum meum to fortitudo mea as found in Ga?; dux mihi eris: L2 deduces me. 5 Et: L2 omits; educes: L2 Educes, AB educis; occultaverunt: L2 absconderunt; domine: P omits. 6 in: L2 In; manus tuas: P manus tuas domine; Redemisti: L2 redemisti, AB redimisti. 7 odisti: L2 Odisti; vanitatem: L2 vanitates; sperabo: L2 speravi. 8 exultabo: E exultabor; salvam fecisti: L2 salvasti.

animam meam (9) nec conclusisti me in manus inimici Statuisti in loco spatioso pedes meos (10) miserere mihi domine quoniam tribulor Conturbatus est in ira oculus meus anima mea et venter meus (11) Quoniam defecit in dolore vita mea et anni mei in gemitibus Infirmata est in paupertate virtus mea et ossa mea conturbata sunt (12) Super omnes inimicos meos factus sum obprobrium vicinis meis nimium et timor notis meis Qui videbant me foris fugebant a me (13) excidi tamquam mortuus a corde et factus sum sicut vas perditum (14) Quoniam audivi vituperationem multorum circumhabitantium In eo dum congregarentur omnes simul adversum me ut acciperent animam meam consiliati sunt (15) Ego vero in te speravi domine dixi tu es deus meus (16) in manibus tuis tempora mea Libera me et eripe me de manibus inimicorum meorum et a persequentibus me (fol. 19r) (17) Inlumina faciem tuam

Ps XXX 9 nec: L2 Nec; me: P omits; manus: L2 manibus. 10 miserere: L2 Miserere. 12 nimium: L2 valde; foris: E foras; fugebant: L2 fugerunt, RoABCDEP fugiebant. 13 excidi: L2 oblivioni datus sum; mortuus: L2 mortuas; et: L2 omits; factus: L2 Factus. 14 Quoniam: L2 quoniam; circumhabitantium: L2 commorantium in circuitu; congregarentur: L2 convenirent; omnes: L2 omits; ut: L2 omits; acciperent: L2 accipere. 15 vero: L2 autem; tu es deus meus: L2 deus meus es tu. 16 tempora mea: L2 sortes mee; Libera me et eripe: L2 Eripe; manibus(2nd): L2B manu. 17 Inlumina: L2 Inlustra.

super servum tuum et salvum me fac in tua misericordia (18) domine non confundar quoniam invocavi te Erubescant impii et deducantur in infernum (19) muta efficiantur labia dolosa quę locuntur adversus iustum iniquitatem in superbia et contemptu (20) Quam magna multitudo dulcedinis tuae domine quam abscondisti timentibus te et perfecisti eam sperantibus in te in conspectu filiorum hominum (21) Abscondes eos in abditu vultus tui a conturbatione hominum Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum (22) Benedictus dominus quoniam mirificavit misericordiam suam in civitate circumstantię (23) Ego autem dixi in pavore meo proiectus sum a vultu oculorum tuorum Ideo exaudisti vocem deprecationis meae dum clamarem ad te (24) Diligite dominum omnes sancti eius quoniam veritatem requiret dominus et retribuet his qui habundanter faciunt superbiam (25) Viriliter agite et confortetur cor vestrum omnes qui speratis in domino.

Ps XXX 18 deducantur: B deducentur; infernum: n (2nd) written over erasure. 19 quę: L2 Que; contemptu: L2 in abusione. 20 et: L2 omits; perfecisti: L2 Perfecisti; eam sperantibus: L2 eis qui sperant. 21 abditu vultus tui: L2 absconditu faciei tue. 22 suam: L2 suam mihi; circumstantię: L2 munita. 23 pavore meo: L2 excessu mentis mee; vultu: L2 facie. 24 his qui habundanter faciunt: L2 habundanter facientibus.

XXXI HUIC DAVID INTELLECTUS PRE MEDIO ANIMAE

(1) Beati quorum remisse sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata (2) Beatus vir cui non inputabit dominus peccatum nec est in ore eius dolus (fol. 19v) (3) Quoniam tacui inveteraverunt omnia ossa mea dum clamarem tota die (4) Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua conversus sum in erumna mea dum confringitur spina (5) Delictum meum cognitum tibi feci et iniustitias meas non operui Dixi pronuntiabo adversum iniustitias meas domino et tu remisisti impietatem cordis mei (6) Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno verumtamen in diluvio aquarum multarum ad eum non adproximabunt (7) Tu es mihi refugium a pressura quę circumdedit mę exultatio mea redime me a circumdantibus me (8) Intellectum dabo tibi et instruam te in via hac qua ingredieris firmabo super te oculos meos (9) Nolite fieri

---

Ps XXXI 2 inputabit: RoBDEP imputavit; ore: L2 spiritu. 4 mea: RoAb omit; confringitur: L2 configitur. 5 iniustitias meas (1st): L2 iniustitiam meam; operui: L2 abscondi; pronuntiabo: L2 confitebor; adversum: L2RoABCDEP adversum me; iniustitias meas (2nd): L2 iniustitiam meam; cordis: L2 peccati. 6 orabit: BP oravit; verumtamen: L2 Verumtamen. 7 Tu es mihi refugium: L2 Tu es refugium meum, A Tu mihi es refugium; pressura: L2 tribulatione; redime: L2 erue. 8 ingredieris: L2 gradieris.

sicut equus et mulus in quibus non est intellectus In freno et camo maxillas eorum constringe qui non adproximabunt ad te (10) Multa flagella peccatorum sperantes autem in domino misericordia circumdabit (11) Lętamini in domino et exultate iusti et gloriamini omnes recti corde.

XXXII PSALMUS DAVID PROPHETAE AD UNIVERSALEM PERTINENTEM AECCLESIAM QUOMODO IUSTI AC SANCTI DOMINUM LAUDARE DEBENT ET QUALITER CONSILIA REPROBORUM A CHRISTO DESTRUUNTUR

(fol. 20r) (1) GAUDETE IUSTI IN DOMINO RECTOS DECET CONLAUDATIO (2) Confitemini domino in cythara in psalterio decem chordarum psallite ei (3) Cantate ei canticum novum bene psallite ei in iubilatione (4) Quoniam rectus est sermo domini et omnia opera eius in fide (5) Diligit misericordiam et iudicium misericordia domini plena est

Ps XXXI 9 in: L2 omits; freno: L2 chamo; camo: L2 freno; adproximabunt: L2RoABCDEP adproximant. 10 flagella: descender of f erased, apparently to write in the Latin gloss; peccatorum: L2 peccatoris; sperantes: L2 sperantem.

Ps XXXII 1 GAUDETE: L2 Exultate. 3 ei (2nd): A omits; iubilatione: L2 vociferatione. 4 rectus est sermo: L2 rectum est verbum.

terra (6) verbo domini cęli firmati sunt et spiritu oris eius omnis virtus eorum (7) Congregans sicut in utrem aquas maris ponens in thesuaris abysos (8) Timeat dominum omnis terra ab ipso autem commoveantur universi et omnes qui habitant orbem (9) Quoniam ipse dixit et facta sunt ipse mandavit et creata sunt (10) Dominus dissipat consilia gentium reprobat autem cogitationes populorum et reprobat consilia principum (11) Consilium vero domini manet in ęternum cogitationes cordis eius in seculum seculi (12) Beata gens cuius est dominus deus eorum populus quem elegit dominus in hereditatem sibi (13) De cęlo prospexit dominus et vidit omnes filios hominum (14) de preparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant orbem (15) Qui fincxit singillatim corda eorum qui intellegit in omnia opera eorum (fol. 20v) (16) Non salvabitur rex per multam virtutem suam nec gigas salvus erit in multitudine fortitudinis suae (17) Falsus aequus ad salutem in

Ps XXXII 7 thesauris: P thesauros. 10 autem: B omits. 11 seculum seculi: L2 generatione et generatione. 12 eorum: L2 eius; populus: AB populum. 14 de: L2 De; orbem: L2 terram. 15 in: L2 omits. 16 salvabitur: L2 salvatur; suam: L2 omits; nec: L2 et; gigas: RoAsDP gigans; salvus erit: L2 non salvabitur; fortitudinis: L2 virtutis. 17 Falsus: L2 fallax;

habundantia autem virtutis suae non erit salvus (18) Ecce oculi domini super timentes eum sperantes autem in misericordia eius (19) ut eripiat a morte animas eorum et alat eos in fame (20) Anima autem nostra sustinet dominum quoniam adiutor et protector noster est (21) et in ipso letabitur cor nostrum et in nomine sancto eius speravimus (22) Fiat domine misericordia tua super nos quemadmodum speravimus in te.

XXXIII PSALMUS CUM MUTAVIT FACIEM SUAM CORAM ABIMELECH

(2) Benedicam dominum in omni tempore semper laus eius in ore meo (3) In domino laudabitur anima mea audiant mansueti et letentur (4) Magnificate dominum mecum et exaltemus nomen eius in invicem (5) Inquisivi dominum et exaudivit me et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me (6) Accedite ad eum et inluminamini et vultus vestri non

---

Ps XXXII 17 non erit salvus: L2 non salvabitur. 18 sperantes autem in: L2 et in eis qui sperant super. 19 ut eripiat: L2 Ut eruat. 20 autem: L2 omits. 21 et: L2 quia; ipso: L2 eo; speravimus: ACDE sperabimus. 22 Fiat domine misericordia tua: L2 Fiat misericordia tua domine; quemadmodum: RoABDEP sicut; speravimus: A sperabimus.

Ps XXXIII 3 audiant: ant written over erasure. 4 invicem: L2 id ipsum. 5 Inquisivi: L2 Exquisivi. 6 vultus vestri: L2 facies vestre;

erubescent (7) Iste pauper clamavit et dominus exaudivit eum et ex omnibus tribulationibus eius liberavit eum (8) Inmittet angelum dominus in circuitu timentium eum et eripiet eos (fol. 21r) (9) Gustate et videte quoniam suavis est dominus beatus vir qui sperat in eum (10) Timete dominum omnes sancti eius quoniam nihil deest timentibus eum (11) Divites eguerunt et esurierunt inquirentes autem dominum non deficient omni bono (12) Venite filii audite me timorem domini docebo vos (13) Quis est homo qui vult vitam et cupit videre dies bonos (14) Cohibe linguam tuam a malo et labia tua ne loquantur dolum (15) Deverte a malo et fac bonum inquire pacem et sequere eam (16) Oculi domini super iustos et aures eius ad preces eorum (17) Vultus autem domini super facientes mala ut perdat de terra memoriam eorum (18) Clamaverunt iusti et dominus exaudivit eos et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos (19) Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde et humiles spiritu

---

Ps XXXIII 6 erubescent: L2 confundentur. 8 Inmittet: AB inmittit. 10 nihil deest: L2 non est inopia. 11 deficient: L2 minuentur. 13 et cupit videre dies bonos: L2 et qui diligit dies videre bonos. 14 Cohibe: L2 Pronibe. 15 sequere: L2 persequere.

salvabit (20) Multe tribulationes iustorum et de his omnibus liberabit eos dominus (21) Dominus custodit omnia ossa eorum unum ex his non conteretur (22) Mors peccatorum pessima est et qui oderunt iustum delinquent (23) Redimet dominus servorum suorum et non derelinquet omnes qui sperant in eum.

XXXIIII IN FINEM PSALMUS IPSI DAVID

(1) Iudica domine nocentes me expugna inpugnantes me (2) Adprehende arma et scutum et exurge in adiutorium mihi (fol. 21v) (3) Effunde frameam et conclude adversus eos qui me persequuntur dic animę meae salus tua ego sum (4) Confundantur et revereantur inimici mei qui querunt animam meam Avertantur retrorsum et erubescant qui cogitant mihi mala (5) Fiant tamquam pulvis ante faciem venti et angelus domini adfligens eos (6) Fiant vię eorum

Ps XXXIII 20 liberabit: RoBP liberavit. 22 est: RoABD omit. 23 servorum: L2RoABCDEF animas servorum; derelinquet: L2 delinquent.

Ps XXXIIII 3 me persequuntur: L2 persequuntur me. 4 inimici tui qui: L2 omit; querunt: L2 querentes; erubescant: L2 confundantur; qui: L2 omits; cogitant: L2 cogitantes. 5 domini adfligens eos: Written over erasure, adfligens: L2 coartans. It appears that adfligens was first altered to persequens, but later erased.

tenebrę et lubricum et angelus domini persequens eos (7) Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui vane exprobraverunt animam meam (8) Veniat illis laqueus quem ignorant et captio quam occultaverunt adprehendat eos in laqueum incidant in id ipsum (9) Anima autem mea exultabit in domino et delectabitur super salutare eius (10) Omnia ossa mea dicent domine quis similis tibi eripiens inopem de manu fortioris eius egenum et pauperem a rapientibus eum (11) Exurgentes testes iniqui quę ignorabam interrogabant me et (12) retribuebant mihi mala pro bonis et sterilitatem animae meae (13) Ego autem cum mihi molesti essent induebam me cilicio et humiliabam in ieunio animam meam et oratio mea in sinum meum convertetur (14) Sicut proximum et sicut fratrem nostrum ita conplacebam (fol. 22r) tamquam lugens et contristatus ita

Ps XXXIIII 7 interitum: C in interitum; vane: L2 supervacue, P omits. 8 illis: L2 illi; occultaverunt: L2 abscondit; in laqueum: Ro et in laqueum, ABCD in laqueo, P et in laqueo; incidant: L2 cadat; in id ipsum: AB in id ipso. 9 exultabit: BP exultavit. 10 eripiens: L2 eripiens; fortioris: L2 fortiorum. 11 Exurgentes: L2 Surgentes; et: L2 omits. 12 retribuebant: L2 Retribuebant; et: L2 omits. 13 induebam: L2 induebar; cilicio: Ro cilicium; et: L2 omits; humiliabam: L2 humiliabam; sinum meum: RoABLP sinu meo; convertetur: Ro convertebatur. 14 Sicut: L2 Quasi; et (1st): L2RoAB omit; sicut: L2 quasi; tamquam: L2 quasi; ita: L2 sic.

humiliabar (15) Adversum me lętati sunt convenerunt et congregaverunt in me flagella et ignoraverunt (16) Dissoluti sunt nec compuncti sunt temptaverunt me et deriserunt derisu striderunt in me dentibus suis (17) Domine quando respicies restitue animam meam a malefactis eorum et a leonibus unicam meam (18) confitebor tibi domine in ecclesia magna in populo gravi laudabo te (19) Ut non insultent in me inimici mei qui adversantur mihi inique qui oderunt me gratis et annuebant oculis (20) Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur et super iram dolose cogitabant (21) Dilataverunt in me os suum dixerunt euge euge viderunt oculi nostri (22) vidisti domine ne sileas domine ne discedas a me (23) Exurge domine et intende iudicium meum deus meus et dominus meus in causam meam (24) Iudica me domine secundum

---

Ps XXXIIII 14 humiliabar: B humiliabor. 15 Adversum (L1): u followed by small erasure, L* Adversus? L2 Et adversum, RoABCDEP Adversum; convenerunt: RoABDE et convenerunt; et (1st): L2RoAB omit; congregaverunt: L2 congregata sunt; in: L2 super; ignoraverunt: L2 ignoravi. 16 Dissoluti: L2 Dissipati; et deriserunt derisu: L2 subsannaverunt me subsannatione; striderunt in me: L2 frenduerunt super me. 17 malefactis: L2 malignitate; et: L2AB omit. 18 domine: L2 omits. 19 Ut: L2 omits; non: L2 Non; insultent in me: L2 supergaudeant michi; inimici mei: L2RoABCDEP omit; annuebant: L2 annunt. 20 super iram dolose: L2 in iracundia terre dolos. 21 Dilataverunt: L2 Et dilataverunt; in: L2 super. 22 vidisti: L2 Vidisti. 23 iudicium meum: L2 iudicio meo. 24 domine: L2 omits;

misericordiam tuam domine deus meus ut non insultent in me inimici mei (25) nec dicant in cordibus suis euge euge animae nostrae nec dicant obsorbuimus eum (26) Erubescant et revereantur simul qui gratulantur malis meis induantur pudore et reverentia qui maligna locuntur adversum me (fol. 22v) (27) Exultent et laetentur qui volunt iustitiam meam et dicant semper magnificetur dominus qui volunt pacem servi eius (28) Sed et lingua mea meditabitur iustitiam tuam tota die laudem tuam.

XXXV IN FINEM SERVO DOMINI DAVID

(2) Dixit iniustus ut delinquat in semetipso non est timor dei ante oculos eius (3) Quoniam dolose egit in conspectu eius ut inveniret iniquitatem suam et odium (4) Verba oris eius iniquitas et dolus noluit intellegere ut bene ageret (5) iniquitatem meditatus est in cubilo suo Adstitit omni

Ps XXXIIII 24 misericordiam: L2 iustitiam; ut non insultent in me: L2 et non supergaudeant michi; inimici mei: L2 omits. 25 nec (1st): L2 Non; obsorbuimus: L2 devoravimus, A absorbuimus, B absorbimus. 26 induantur pudore: L2 Induantur confusione; maligna: RoAB magna; adversum: L2 super. 28 Sed: L2 omits.

Ps XXXV Title: L2 In finem servo domini psalmus davi 3 inveniret: L2 inveniatur; iniquitatem suam et: L2 iniquitas eius ad. 5 iniquitatem: L2 Iniquitatem.

vię non bonae malitiam autem non odivit (6) Domine in caelo misericordia tua et veritas tua usque ad nubes (7) Iustitia tua sicut montes dei et iudicia tua abysus multa homines et iumenta salvos facies domine (8) quemadmodum multiplicasti misericordias tuas deus Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt (9) inebriabuntur ab ubertate domus tuae et torrentes voluntatis tuę potabis eos (10) Quoniam apud te est fons vitę et in lumine tuo videbimus lumen (11) Pretende misericordiam tuam scientibus te et iustitiam tuam his qui recto sunt corde (12) Non veniat mihi pes superbię et manus peccatorum non moveat me (fol. 23r) (13) Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem expulsi sunt nec potuerunt stare.

XXXVI PSALMUS DAVID PROPHETE

(1) Noli aemulari inter malignantes neque emulatus fueris facientes iniquitatem (2) Quoniam tamquam foenum velociter

Ps XXXV 7 et (1st): AB omit. 8 protectione: L2 tegmine. 9 inebriabuntur: L2 Inebriabuntur. 12 moveat: C moveant. 13 omnes: P omits.

Ps XXXVI 1 inter malignantes: L2 in malignantibus; 2 emulatus fueris: L2 zelaveris;

arescent et sicut holera herbarum cito cadent (3) spera in domino et fac bonitatem et inhabita terram et pasceris in divitiis eius (4) Delectare in domino et dabit tibi petitionem cordis tui (5) Revela domino viam tuam et spera in eum et ipse faciet (6) Et educet tamquam lumen iustitiam tuam et iudicium tuum sicut meridiem (7) Subditus esto domino et obsecra eum ne emulatus fueris eum qui prosperatur in via sua in homine faciente iniquitatem (8) Desine ab ira et derelinque furorem ne emuleris ut nequiter facias (9) Quoniam qui nequiter agunt exterminabuntur qui vero expectant dominum ipsi hereditate possidebunt terram (10) Pusillum adhuc et non erit peccator et quaeris locum eius nec invenies (11) Mansueti autem possidebunt terram et delectabuntur in multitudine pacis (12) Observabit peccator iustum et fremet super eum (fol. 23v) dentibus suis (13) dominus autem irridebit eum quoniam prospicit quod veniet dies eius

Ps XXXVI 2 sicut: L2 quemadmodum. 5 domino: Ro ad dominum. 6 sicut: L2 tamquam; meridiem: AB meridie. 7 subditus: L2 subditus; obsecra: L2 ora; ne emulatus fueris eum: L2 Noli emulari in eo; iniquitatem: L2 iniusticias. 8 ne emuleris ut nequiter facias: L2 noli emulari ut malignaris. 9 nequiter agunt: L2 malignantur; qui vero expectant: L2 sustinentes autem; hereditate: P hereditatem. 10 Pusillum adhuc: L2 Et adhuc pusillum; quaeris: L2RoABC quaeres. 11 possidebunt: L2 hereditabunt. 12 fremet: written over erasure, L2 stridebit, A fremebit, P fremit. 13 dominus: L2 Dominus.

(14) Gladium evaginaverunt peccatores tetenderunt arcum suum ut deiciant inopem et pauperem ut trucident rectos corde (15) Gladius eorum intret in cor ipsorum et arcus eorum conteratur (16) Melius est modicum iusto super divitias peccatorum multas (17) Quoniam brachia peccatorum conterentur confirmat autem iustos dominus (18) Novit dominus vias inmaculatorum et hereditas eorum in aeternum erit (19) Non confundentur in tempore malo et in diebus famis saturabuntur (20) quoniam peccatores peribunt Inimici autem domini mox honorati et exaltati fuerint deficientes ut fumus deficient (21) Mutuatur peccator et non solvit iustus autem miseretur et commodat (22) Quoniam benedicentes eum possidebunt terram maledicentes autem illum disperient (23) A domino gressus hominis dirigentur et viam eius cupit nimis (24) Cum ceciderit iustus conturbabitur quia dominus firmat manum eius

---

Ps XXXVI 14 tetenderunt: L2 intenderunt; ut deiciant inopem et pauperem: L2 Ut decipiant pauperem et inopem; trucident: DP trucidant. 15 cor: L2 corda; conteratur: L2 confringatur, DP conteretur. 18 vias: L2 dies. 20 quoniam: L2 quia; autem: L2 vero; honorati et exaltati fuerint: L2 honorificati fuerint et exaltati. 21 Mutuatur: L2 Mutuabitur; solvit: ABCDEP solvet. 22 Quoniam: L2 Quia; eum: L2 ei; possidebunt: L2 hereditabunt; disperient: L2 disperibunt. 23 A domino: L2 Apud dominum; cupit nimis: L2 volet, RoABCDEP cupiet nimis. 24 conturbabitur: L2 conlidetur; firmat: L2 supponit; manum (L1): L* manuum; eius: L2 suam.

(25) Iunior fui et senui et non vidi iustum derelictum nec semen eius egens pane (fol. 24r) (26) Tota die miseretur et commodat et semen eius in benedictione erit (27) Declina a malo et fac bonum et inhabita in seculum seculi (28) Quoniam dominus amat iudicium et non derelinquet sanctos suos in aeternum conservabuntur Iniusti autem punientur et semen impiorum peribit (29) Iusti vero hereditate possidebunt terram et inhabitabunt in seculum seculi super eam (30) Os iusti meditabitur sapientiam et lingua eius loquetur iudicium (31) Lex dei eius in corde ipsius et non subplantabuntur gressus eius (32) Considerat peccator iustum et querit perdere eum (33) dominus autem non derelinquet eum in manibus eius nec damnabit eum cum iudicabitur illi (34) Expecta dominum et custodi vias eius et exaltabit te ut inhabites terram cum pereunt peccatores videbis (35) Vidi impium superexaltatum et elevatum super cedros

Ps XXXVI 25 Iunior: RoABP Iuvenior; et: L2 etenim; egens: L2 querens; pane: L2ABP panem. 28 Quoniam: L2 quia; delinquet: A derelinquit. 29 vero: L2 autem; hereditate possidebunt: L2 hereditabunt, BDP hereditatem possidebunt. 32 querit: AB queret; perdere: L2 mortificare. 33 dominus: L2 Dominus. 34 vias: L2 viam; et (2nd): B omits; inhabites: L2 hereditate capias; pereunt: L2 perierint, ABP pereant.

libani (36) Transivi et ecce non erat quesivi eum et non est inventus locus eius (37) Custodi veritatem et vide aequitatem quoniam sunt reliquię homini pacifico (38) Iniusti autem disperient simul reliquię impiorum peribunt (39) Salus autem iustorum a domino est et protector eorum est in tempore tribulationis (40) Et adiuvabit eos dominus et liberabit eos et eripiet eos a peccatoribus et salvos faciet eos quoniam speraverunt in eum.

XXXVII PSALMUS DAVID IN REMEMORATIONEM DE SABBATO

(2) Domine ne in ira tua arguas me neque in furore (fol. 24v) tuo corripias me (3) Quoniam sagittę tuae infixę sunt mihi et confirmasti super me manum tuam (4) Nec est sanitas in carne mea a vultu irae tuae et non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum (5) Quoniam

Ps XXXVI 36 Transivi: AB Et transivi; quesivi: AB et quesivi. 37 veritatem: L2 innocentiam. 39 est (1st and 2nd): L2 omits. 40 liberabit: BE liberavit; eripiet; L2 eruet; salvos faciet: L2 salvabit; eum: L2 eo.

Ps XXXVII Title: rememorationem: descender of the initial r erased, apparently to write in the Latin gloss. 2 furore: L2 ira, an attempt to interchange furore tuo and ira tua as found in Ga? 4 Nec: L2 Non; vultu: L2 facie; et: AB omit.

iniquitates meae superposuerunt caput meum sicut onus grave gravate sunt super me (6) Conputruerunt et deterioraverunt cicatrices meae a facie insipientie meae (7) Miseriis adflictus sum et turbatus sum usque in finem tota die contristatus ingrediebar (8) Quoniam anima mea completa est inlusionibus et non est sanitas in carne mea (9) Incurvatus sum et humiliatus sum usquequaque rugiebam a gemitu cordis mei (10) et ante te est omne desiderium meum et gemitus meus a te non est absconditus (11) Cor meum conturbatum est in me et deseruit me fortitudo mea et lumen oculorum meorum non est mecum (12) Amici mei et proximi mei adversum me adpropiaverunt et steterunt et proximi mei a longe steterunt (13) Et vim faciebant qui querębant animam meam et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitatem et dolos tota die meditabantur (14) Ego

Ps XXXVII 5 superposuerunt: L2 supergresse sunt. 6 Conputruerunt: L2 putruerunt; deterioraverunt: L2 corrupte sunt. 7 Miseriis adflictus: L2 miser factus; turbatus: L2 curvatus. 8 anima mea completa: L2 lumbi mei impleti, an attempt to alter the phrase anima mea completa est to lumbi mei impleti sunt as found in Ga? 9 Incurvatus: L2 afflictus; usquequaque: L2 nimis. 10 est (1st): L2 omits. 11 in me: L2 omits; et (1st): L2 omits; deseruit me fortitudo: L2 dereliquit me virtus. 12 adpropiaverunt: Lower part of the abbreviated pro erased, apparently to write in the Latin gloss; et proximi mei a longe: L2 Et qui iuxta me erant de longe. 13 Et: L2 et; et (1st): L2 Et; vanitatem: L2 vanitates.

autem velut surdus non audiebam et sicut mutus qui non aperuit os suum (fol. 25r) (15) Et factus sum ut homo non audiens et non habens in ore suo increpationes (16) Quoniam in te domine speravi dixi tu exaudies domine deus meus (17) Quia dixi ne aliquando insultent in me inimici mei et dum commoverentur pedes mei in me magna locuti sunt (18) Quoniam ego ad flagella paratus sum et dolor meus ante me est semper (19) Quoniam iniquitatem meam ego pronuntio et cogitabo pro peccato meo (20) Inimici autem mei vivent et confortati sunt super me et multiplicati sunt qui oderunt me inique (21) Qui retribuebant mihi mala pro bonis detrahebant mihi quoniam subsecutus sum iustitiam (22) Ne derelinquas me domine deus meus ne discesseris a me (23) intende in adiutorium meum domine deus salutis meae.

Ps XXXVII 14 velut: L2 tamquam; qui: L2 omits; aperuit: L2 aperiens, AB aperiet. 15 increpationes: L2 redargutiones, AB increpationem. 16 dixi: L2 omits. 17 aliquando: L2 quando; insultent in me: L2 supergaudeant michi; commoverentur: L2E commoventur; in me: Squeezed in between mei and magna, L2 super me. 18 ad: L2 in; ante me: L2 in conspectu meo; est: L2 omits. 19 ego: L2 omits; pronuntio: L2 annuntiabo. 20 mei: B omits; confortati: L2 confirmati. 21 subsecutus sum iustitiam: L2 sequebar bonitatem. 23 intende: L2 Intende.

XXXVIII IN FINEM IDITHUN CANTICUM DAVID

(2) DIXI CUSTODIAM VIAS MEAS UT NON DELINQUAM IN LINGUA MEA Posui ori meo custodiam dum consistit peccator adversum me (3) Obmutui et humiliatus sum et silui a bonis et dolor meus renovatus est (4) Concaluit cor meum intra me et in meditatione mea exardescit ignis (5) Locutus sum in lingua mea notum mihi fac domine finem meum et numerum dierum meorum quis est ut sciam quid desit mihi (6) Ecce veteres posuisti dies meos et substantia mea tamquam nihil ante te est Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens (7) quamquam (fol. 25v) in imagine dei ambulet homo tamen vane conturbabitur Thesaurizat et ignorat cui congregat ea (8) et nunc quę est expectatio mea nonne dominus et substantia mea tamquam nihil ante te est (9) Ab omnibus iniquitatibus meis eripe me obprobrium insipienti dedisti me (10) Obmutui et non aperui os meum quoniam tu fecisti (11) amove a me plagas tuas

Ps XXXVIII Title: L2 In finem pro idithun canticum david. 2 consistit: L2 consisteret; adversum: A adversus. 5 et: L2 Et; quis: s slightly erased, C qui. 6 veteres: L2 mensurabiles; nihil: L2 nihilum; est: L2 omits. 7 quamquam: L2 Verumtamen; in imagine: P imaginem; dei: L2 omits; ambulet: L2 pertransit; tamen vane conturbabitur: L2 sed et frustra conturbatur. 8 et (2nd): L2 Et; tamquam nihil ante te est: L2 apud te est, A ante te est, E tamquam nihilum ante te est. 9 eripe: L2 erue. 10 fecisti: Ro fecisti me.

(12) a fortitudine enim manus tuae ego defeci in increpationibus Propter iniquitatem corripuisti hominem et tabescere fecisti sicut araneam animam eius Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens (13) exaudi deus orationem meam et deprecationem meam auribus percipe lacrimas meas ne sileas a me Quoniam incola ego sum apud te in terra et peregrinus sicut omnes patres mei (14) Remitte mihi ut refrigerer priusquam eam et amplius non ero.

XXXIX IN FINEM PSALMUS DAVID PROPHETE

(2) Expectans expectavi dominum et respexit me (3) et exaudivit deprecationem meam et eduxit me de lacu miseriae et de luto fecis Et statuit supra petram pedes meos et direxit gressus meos (4) et inmisit in os meum canticum novum hymnum deo nostro Videbunt multi et timebunt et sperabunt in domino (5) Beatus vir cuius est nomen domini spes eius et non respexit (fol. 26r) in vanitates et in

---

Ps XXXVIII 12 a: L2 A; enim: L2 omits; in: P omits; Propter: L2 propter; araneam: AE aranea, B areanea; universa vanitas: L2 vane conturbatur; vivens: L2 omits. 13 exaudi deus orationem meam: L2 Exaudi orationem meam domine; B exaudi orationem meam; ne: L2 Ne; a me: L2 omits. 14 eam: A abeam.

Ps XXXIX 5 vanitates: RoA vanitatem, BP vanitate; in (2nd): DP omit.

insanias falsas (6) Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua et cogitationibus tuis non est quis similis tibi Adnuntiavi et locutus sum multiplicati sunt super numerum (7) sacrificium et oblationem noluisti corpus autem perfecisti mihi Holocaustum etiam pro delicto non postulasti (8) tunc dixi ecce venio In capite libri scriptum est de me (9) ut faciam voluntatem tuam deus meus volui et legem tuam in medio cordis mei (10) Bene nuntiavi iustitiam tuam in ecclesia magna ecce labia mea non prohibebo Domine tu cognovisti (11) iustitiam tuam non abscondidi in corde meo veritatem tuam et salutare tuum dixi Non celavi misericordiam tuam et veritatem tuam a synagoga multa (12) Tu autem ne longe facias misericordias tuas a me misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me (13) Quoniam circumdederunt me mala quorum non est numerus conprehenderunt me iniquitates meę et non potui ut viderem Multiplicati sunt super capillos capitis mei et cor meum dereliquit me (14) Conplaceat tibi domine ut eripias

Ps XXXIX 6 multiplicati: DE et multiplicati.
7 sacrificium: L2 Sacrificium; corpus: L2 aures; Holocaustum (L1): u (2nd) appears to be an alteration from a, L* Holocausta? RoABCDEP Holocausta; etiam: L2 et.
11 salutare: A salutarem. 12 Tu autem: RoABCDEP Tu autem domine; semper: P omits. 13 Multiplicati: C Multiplicate; et (2nd): A omits.

me domine in auxilium meum respice (15) Confundantur et revereantur simul qui querunt animam meam ut auferant eam Avertantur retrorsum et erubescant qui cogitant mihi mala (fol. 26v) (16) Ferant confestim confusionem suam qui dicunt mihi euge euge (17) Exultent et lętentur qui querunt te domine et dicant semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuum (18) Ego vero egenus et pauper sum dominus curam habet mei Adiutor meus et liberator meus es tu domine ne tardaveris.

XL PSALMUS DAVID REGIS ET PROPHETE

(2) Beatus qui intellegit super egenum et pauperem in die malo liberabit eum dominus (3) Dominus conservet eum et vivificet eum et beatum faciet eum et emundet in terra animam eius et non tradat eum in manus inimici eius (4) Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius universum stratum eius versasti in infirmitate eius

Ps XXXIX 18 dominus: P deus; es tu: B esto.

Ps XL Title: L2 Vel secundum ieronimum, In finem intellectus filiis chore. 2 malo: AB mala; liberabit: BP liberavit. 3 vivificet: B vivificat; faciet: RoCE faciat. 4 universum stratum: P universi strati.

ic cwæð drihten gemildsa min hæl sawle mine forþan
(5) Ego dixi domine miserere mei sana animam meam quia
ic syngode þe
peccavi tibi (6) Inimici mei dixerunt mala mihi quando
morietur et periet nomen eius (7) Et ingrediebantur ut
viderent vana locutum est cor eorum congregaverunt
inquitatem sibi Et egrediebantur foras et loquebantur
(8) simul in unum susurabant Omnes inimici mei adversum me
cogitabant mala mihi (9) verbum iniquum mandaverunt
adversum me Numquid qui dormit non adiciet ut resurgat
(10) etenim homo pacis meae in quo sperabam qui edebat
panes meos ampliavit adversum me subplantationem (11) Tu
autem domine miserere mei et resuscita me et retribuam illis
(fol. 27r) (12) In hoc cognovi quoniam voluisti me quia
non gaudebit inimicus meus super me (13) Propter
innocentiam autem meam suscepisti me et confirmasti me in
conspectu tuo in aeternum (14) Benedictus dominus deus
israhel a sęculo et usque in sęculum fiat fiat.

XLI IN FINEM INTELLECTUS FILIIS CHORE

(2) Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum ita desiderat
anima mea ad te deus (3) Sitivit anima mea ad deum vivum

Ps XLI 7 inquitatem for iniquitatem; foras: Ro foris. 11 resuscita: P suscita. 12 voluisti: vo written over erasure.

quando veniam et apparebo ante faciem dei (4) Fuerunt mihi lacrimę meae panes die ac nocte dum dicitur mihi cotidie ubi est deus tuus (5) Haec recordatus sum et effudi in me animam meam quoniam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum dei in voce exultationis et confessionis sonus aepulantis (6) Quare tristis es anima mea et quare conturbas me spera in deum quoniam confitebor illi salutare vultus mei (7) et deus meus A me ipso anima mea turbata est propterea memor ero tui domine de terra iordanis et hermonis a monte modico (8) Abysus abysum invocat in voce cataractarum tuarum omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt (9) In die mandavit dominus misericordiam suam et nocte declaravit Apud me oratio deo vitę meae (10) dicam deo susceptor meus es Quare me oblitus es et quare me reppulisti et quare tristis incedo dum adfligit me inimicus (fol. 27v) (11) Dum confringuntur omnia ossa mea exprobraverunt me qui tribulant me dum dicitur mihi per singulos dies ubi est deus tuus (12) Quare tristis es anima mea et quare conturbas me Spera in deum quoniam confitebor illi salutare vultus mei et deus meus.

Ps XLI 3 apparebo: RoAB parebo. 7 tui: B omits. 9 suam: s written over erasure; meae: e (1st) written over erasure. 10 me (1st): written over erasure. 11 omnia ossa mea: written over erasure.

XLII PSALMUS DAVID IN FINEM

(1) Iudica me deus et discerne causam meam de gente non sancta ab homine iniquo et doloso eripe me (2) quia tu es deus meus et fortitudo mea quare me reppulisti et quare tristis incedo dum adfligit me inimicus (3) Emitte lucem tuam et veritatem tuam ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum et in tabernaculum tuum (4) introibo ad altare dei ad deum qui letificat iuventutem meam Confitebor tibi in cythara deus deus meus (5) quare tristis es anima mea et quare conturbas me Spera in deum quoniam confitebor illi salutare vultus mei et deus meus.

XLIII IN FINEM FILIIS CHORE INTELLECTUM

(2) Deus auribus nostris audivimus patres nostri adnuntiaverunt nobis Opus quod operatus es in diebus eorum et in diebus antiquis (3) Manus tua gentes disperdidit et plantasti eos adflixisti populos et expulisti eos (fol. 28r) (4) Non enim in gladio suo possidebunt terram et brachium

Ps XLII 3 montem santum tuum et in tabernaculum tuum: RoAbDEP monte sancto tuo et in tabernaculo tuo. 5 quoniam: P quoniam adhuc; salutare: u written over erasure.

Ps XLIII 2 patres: A et patres. 3 disperdidit: Ro disperdit, ABE disperdet; eos: D eas; et (2nd): P omits. 4 possiaebunt: u written over erasure.

eorum non salvabit eos sed dextera tua et brachium tuum et inluminatio vultus tui quoniam conplacuit tibi in illis (5) Tu es ipse rex meus et deus meus qui mandas salutem iacob (6) In te inimicos nostros ventilabimus et in nomine tuo spernemus insurgentes in nos (7) Non enim in arcu meo sperabo et gladius meus non salvabit me (8) Liberasti enim nos ex adfligentibus nos et eos qui nos oderunt confudisti (9) In deo laudabimur tota die et in nomine tuo confitebimur in secula (10) Nunc autem reppulisti et confudisti nos et non egredieris deus in virtutibus nostris (11) Avertisti nos retrorsum pre inimicis nostris et qui nos oderunt diripiebant sibi (12) Dedisti nos tamquam oves escarum et in gentibus dispersisti nos (13) Vendidisti populum tuum sine pretio et non fuit multitudo in commutationibus eorum (14) Posuisti nos in obprobrium vicinis nostris derisum et contemptum his qui in circuitu nostro sunt (15) Posuisti nos in similitudinem gentibus commotionem capitis in plebibus (16) Tota die

Ps XLIII 6 ventilabimus: RoAB ventilavimus; spernemus: Ro spernimus. 9 tuo: Top of u destroyed by a hole. 11 et: Followed by erasure, probably of eos, RoABEP et eos. 14 derisum et contemptum: RoABCDP derisu et contemptu. 15 commotionem (L1): o (2nd) has undergone some alteration and is followed by small erasure, L* commutationem? C commutationem, DEP commotationem.

verecundia mea contra me est et confusio (fol. 28v) vultus mei operuit me (17) A voce exprobrantis et obloquentis a facie inimici et persequentis (18) Hęc omnia venerunt super nos et obliti non sumus te et inique non egimus in testamento tuo (19) et non recessit retro cor nostrum Et declinasti semitas nostras a via tua (20) quoniam humiliasti nos in loco adflictionis et operuit nos umbra mortis (21) Si obliti sumus nomen dei nostri et si expandimus manus nostras ad deum alienum (22) Nonne deus requiret ista ipse enim novit occulta cordis quoniam propter te morte afficimur tota die estimati sumus ut oves occisionis (23) Exurge quare obdormis domine exurge et ne repellas nos usque in finem (24) Quare faciem tuam avertis oblivisceris inopiam nostram et tribulationem nostram (25) Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra adhesit in terra venter noster (26) Exurge domine adiuva nos et libera nos propter nomen tuum.

XLIIII PSALMUS DAVID PRO HIS QUI COMITABANTUR FILIIS CHORE

(2) Eructavit cor meum verbum bonum dico ego opera mea

Ps XLIII 23 et: AB omit. nos usque: P omits.

Ps XLIII 2 Eructavit (L1): t (1st) followed by small erasure, L* Eructuavit? RoA Eructuavit.

regi Lingua mea calamus scribę velociter scribentis
(3) Speciosus forma prę filiis hominum diffusa est gratia
in labiis tuis Propterea benedixit te deus in ęternum
(4) accingere (fol. 29r) gladio tuo circa femur
potentissime (5) Specie tua et pulchritudine tua intende
prospere procede et regna Propter veritatem et
mansuetudinem et iustitiam et deducet te mirabiliter dextera
tua (6) Sagittę tuę acutę potentissime populi sub te
cadent in corde inimicorum regis (7) Sedes tua deus in
seculum seculi virga recta est virga regni tui
(8) Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem propterea
unxit te deus deus tuus oleo letitiae prę consortibus tuis
(9) Myrra et gutta et cassia a vestimentis tuis a gradibus
eburneis ex quibus te delectaverunt (10) filiae regum in
honore tuo Adstitit regina a dextris tuis in vestitu
deaurato circumamicta varietate (11) Audi filia et vide et
inclina aurem tuam et obliviscere populum tuum et domum
patris tui (12) Quoniam concupivit rex speciem tuam quia
ipse est dominus deus tuus et adorabunt eum (13) filię

Ps XLIIII 4 gladio tuo: RoABP gladium tuum; femur: B femor. 5 specie tua et pulchritudine tua: RoABP speciem tuam et pulchritudinem tuam. 6 in: P omits; corde: RoCP corda. 9 Myrra: RoB Murra; te: C omits. 10 a dextris: P ad dextris; deaurato: P deaurata.

tyri in muneribus Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis (14) omnis gloria eius filię regum ab intus In fimbriis aureis (15) circumamicta varietate Adducentur regi virgines post eam proxime eius adferentur tibi (16) in letitia et exultatione adducentur in templum regis (17) Pro patribus tuis nati sunt tibi filii constitues eos principes super omnem terram (fol. 29v) (18) Memores erunt nominis tui domine in omni generationę et progenię Propterea populi confitebuntur tibi in aeternum et in seculum seculi.

XLV IN FINEM FILIIS CHORE PRO ARCHANIS

(2) DEUS NOSTER REFUGIUM ET VIRTUS ADIUTOR IN TRIBULATIONIBUS quae invenerunt nos nimis (3) Propterea non timebimus dum conturbabitur terra et transferentur montes in cor maris (4) Sonaverunt et turbatę sunt aquae eius conturbati sunt montes in fortitudine eius (5) Fluminis impetus letificat civitatem dei sanctificavit tabernaculum suum altissimus (6) deus in medio eius non

Ps XLIIII 15 post eam: RoCP postea, BD post ea. 18 domine: RoA omit.

Ps XLV 3 transferentur: B transferuntur; conturbabitur: P conturbabuntur. 4 Sonaverunt: B sonuerunt; sunt (2nd): P omits. 6 eius non: written over erasure;

commovebitur adiuvabit eam deus vultu suo (7) conturbatę sunt gentes et inclinata sunt regna dedit vocem suam altissimus et mota est terra (8) Dominus virtutum nobiscum susceptor noster deus iacob (9) Venite et videte opera domini quę posuit prodigia super terram (10) Auferens bella usque ad fines terrae arcum conteret et confringet arma et scuta conburet igni (11) Vacate et videte quoniam ego sum deus exaltabor in gentibus et exaltabor in terra (12) Dominus virtutum nobiscum susceptor noster deus iacob.

(fol. 30r) XLVI IN FINEM PRO FILIIS CHORE PSALMUS DAVID

(2) Omnes gentes plaudite manibus iubilate deo in voce exultationis (3) Quoniam deus summus terribilis et rex magnus super omnes deos (4) Subiecit populos nobis et gentes sub pedibus nostris (5) Elegit nos in hereditatem sibi speciem iacob quam dilexit (6) Ascendit deus in iubilatione et dominus in voce tubae (7) Psallite deo

Ps XLV 6 commovebitur: Written over erasure; Adiuvabit: AC Adiuvavit. 7 conturbatę: BP conturbata. 11 deus: AB dominus.

Ps XLVI 3 deus: P dominus; et rex magnus: P omits. 5 nos: P nobis; in: P omits; quam: ACDE quem.

nostro psallite psallite regi nostro psallite (8) Quoniam rex omnis terrae deus psallite sapienter (9) Regnabit dominus in aeternum super omnes gentes deus sedet super sedem sanctam suam (10) Principes populi convenerunt cum deo abrahm quoniam dii fortes terrae nimium elevati sunt.

XLVII FILIORUM CHORE SECUNDA SABBATI

(2) Magnus dominus et laudabilis nimis in civitate dei nostri in monte sancto eius (3) Dilatans exultationes universę terrae mons sion latera aquilonis civitas regis magni (4) Deus in gradibus eius dinoscetur dum suscipiet eam (5) Quoniam ecce reges terrae congregati sunt et convenerunt in unum (6) Ipsi videntes tunc admirati sunt conturbati sunt et commoti sunt (7) tremor adprehendit eos Ibi dolores sicut parturientis (8) in spiritu vehementi conterens naves tharsis (9) Sicut audivimus ita et vidimus in civitate domini virtutum (fol. 30v) in civitate dei nostri deus fundavit eam in aeternum (10) Suscepimus deus

Ps XLVI 8 omnis: AB omni. 9 Regnabit: RoB Regnavit; in aeternum: RoABDEP omit; sedet: P sedit. 10 populi: P populorum.

Ps XLVII 3 exultationes: ABP exultationis; latera: P latere. 4 dinoscetur: RoABDEP dinoscitur. 7 parturientis: AB parturientes.

misericordiam tuam in medio templi tui (11) Secundum nomen tuum deus ita et laus tua in fines terrę iustitia plena est dextera tua (12) Lętetur mons sion et exultent filię iudę propter iudicia tua domine (13) Circumdate sion et conplectimini eam narrate in turribus eius (14) ponite corda vestra in virtute eius et distribuite gradus eius ut enarretis in progenie altera (15) Quoniam hic est deus noster in aeternum et in seculum seculi et ipse reget nos in secula.

XLVIII IN FINEM FILIIS CHORE PSALMUS DAVID

(2) Audite haec omnes gentes auribus percipite qui habitatis orbem (3) Quique terrigene et filii hominum simul in unum dives et pauper (4) Os meum loquetur sapientiam et meditatio cordis mei prudentiam (5) Inclinabo ad similitudinem aurem meam aperiam in psalterio propositionem tuam (6) Ut quid timebo in die malo num iniquitas calcanei mei circumdedit me (7) Qui confidunt in virtute sua quique in habundantia divitiarum

Ps XLVII 11 iustitia: AB iustitiae. 14 progenie altera: A progeniem alteram. 15 deus: B deus deus; reget: C regit.

Ps XLVIII 5 psalterio: l followed by small erasure, probably of one letter. 6 malo: RoABDEP mala; num: RoABCDEP omit. 7 habundantia divitiarum: P habundantiarum.

suarum gloriabuntur (8) Frater non redemit redimet homo non dabit deo placationem suam (9) nec pretium redemptionis animę suae et laborabit in eternum (10) et vivet in finem (11) Quoniam non videbit interitum cum viderit sapientes (fol. 31r) morientes simul insipiens et stultus peribunt Et relinquent alienis divitias suas (12) et sepulchra eorum domus eorum in aeternum tabernacula eorum in generatione et progenię invocabunt nomina eorum in terris ipsorum (13) Et homo cum in honore esset non intellexit comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis (14) Haec via eorum scandalum ipsis et postea in ore suo benedicent (15) Sicut oves in inferno positi sunt et mors depascet eos Et obtinebunt eos iusti in matutino et auxilium eorum veterescet in inferno et a gloria sua expulsi sunt (16) Verumtamen deus liberabit animam meam de manu inferi dum acceperit me (17) Ne timueris cum dives factus fuerit homo et cum multiplicata fuerit gloria domus eius (18) Quoniam non commorietur

Ps XLVIII 8 redimet: RoABCDE redemit. 9 laborabit: RoABP laboravit. 11 sapientes: P sapientem; insipiens: B insipientes. 12 domus: ABC domos; progenie: Followed by small erasure; invocabunt: P et invocabunt. 15 positi: P posita; depascet: DP depascit; matutino: P matutina; veterescet: E veterascet, P veterescent; a: P omits. 16 liberabit: RoBCP liberavit; inferi: D inferni. 18 commorietur: Scribal error for cum morietur, RoABCDEP cum morietur.

accipiet haec omnia neque simul descendet cum eo gloria domus eius (19) Quoniam anima eius in vita ipsius benedicetur et confitebitur tibi dum benefeceris ei (20) Et introibit usque in progeniem patrum suorum et usque in ęternum non videbit lumen (21) Et homo cum in honore esset non intellexit comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis.

XLIX IN FINEM PSALMUS DAVID FILIIS CHORE LEGENDUS AD EVANGELIUM

(1) Deus deorum dominus locutus est et vocavit terram A solis ortu usque ad occasum (2) ex sion species decoris eius (fol. 31v) (3) Deus manifeste veniet deus noster et non silebit Ignis in conspectu eius ardebit et in circuitu eius tempestas valida (4) Et vocavit celum sursum et terram ut discerneret populum suum (5) Congregate illi sanctos eius qui ordinaverunt testamentum eius super sacrificia (6) Adnuntiaverunt cęli iustitiam eius quoniam deus iudex est (7) Audi populus meus et loquar israhel et

Ps XLVIII 18 descendet: RoABDEP descendit.
19 confitebitur: P confitebimur.

Ps XLIX Title: Descenders of f (finem), p, s (psalmus) f (filiis), and r (chore) erased, apparently to write in the Latin gloss. However, no gloss is written in. 3 manifeste: Ro manifestus. 4 Et vocavit: RoABCDE Advocavit. 5 illi: ABP illic. 6 Adnuntiaverunt: ABDE Et adnuntiabunt.

testificabor tibi quoniam deus deus tuus ego sum (8) Non super sacrificia tua arguam te holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper (9) Non accipiam de domu tua vitulos neque de gregibus tuis hyrcos (10) Quoniam meę sunt omnes ferę silvarum iumenta in montibus et boves (11) Cognovi omnia volatilia cęli et species agri mecum est (12) Si esuriero non dicam tibi meus est enim orbis terrae et plenitudo eius (13) Numquid manducabo carnes taurorum aut sanguinem hyrcorum potabo (14) Immola deo sacrificium laudis et redde altissimo vota tua (15) Invoca me in die tribulationis tuę eripiam te et magnificabis me (16) Peccatori autem dixit deus quare tu enarras iustitias meas et adsumis testamentum meum per os tuum (17) Tu vero odisti disciplinam et proiecisti sermones meos post te (18) Si videbas furem simul currebas cum eo et cum adulteris portionem tuam ponebas (19) Os tuum habundavit nequitia et lingua tua concinnavit dolum (20) Sedens adversus fratrem tuum detrahebas et adversus (fol. 32r) filium matris tuę ponebas scandalum (21) Hęc fecisti et tacui existimasti iniquitatem quod ero tibi similis Arguam te et statuam illa

Ps XLIX 9 domu: RoABCDEP domo; tua: D tuo. 15 eripiam: ABDE ut eripiam. 16 adsumis: A adsumes, B assumes. 19 habundavit: habundabit; nequitia: P nequitiam; 21 illa: CP illam.

contra faciem tuam (22) intellegite haec omnes qui obliviscimini domini ne quando rapiat et non sit qui eripiat (23) Sacrificium laudis honorificabit me et illic iter est in quo ostendam illi salutare dei.

L IN FINEM PSALMUS DAVID CUM VENIT AD EUM NATHAN PROPHETA QUANDO INTRAVIT AD BETHSABEAE

(3) Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam (4) Amplius lava me ab iniustitia mea et a delico meo munda me (5) Quoniam iniquitatem meam ego agnosco et delictum meum coram me est semper (6) Tibi soli peccavi et malum coram te feci ut iustificeris in sermonibus

		Þonne	þu	demest		gesenðe	soðlice on
tuis	et vincas	dum		iudicaris	(7)	Ecce	enim in
unrihtwisnessum		geeacnod		ic eom 7		on leahtrum	cende me
iniquitatibus		conceptus		sum	et	in delictis	peperit me
modor min		gesehþe	witodlice	soðfæstnysse		þu lufodes	
mater mea	(8)	Ecce	enim	veritatem		dilexisti	
þa uncuþan 7		þa dieglan	wisdomes			þines þu	gesweotoledest
incerta	et	occulta	sapientiae		tuę	manifestasti	

Ps XLIX 22 domini: RoABCDE dominum, P deum. 23 honorificabit: RoBP honorificavit; in: B omits; illi: C omits.

Ps L Verses 1 - 6 had interlinear Old English gloss which has been erased. Only a few letters are legible. 7 geeacnod: Altered from geeaonod?

me ðu onstregdst me drihten mid ysopan 7 ic beo
mihi (9) Asperges me hysopo et

geclæsnod ðu þwehst me 7 ofer snaw ic beo ablæced 7 ahwitod
mundabor lavabis me et super nivem dealbabor

gehyrnesse minre þu selest gefean 7 blisse 7
(10) Auditui meo dabis gaudium et lętitiam et

gefeogað ban þu geæaðmeddan acier 7 awend onsine
exultabunt ossa humiliata (11) Averte faciem

þine from synnum minum 7 ealle unrihtwisnesse mine
tuam a peccatis meis et omnes iniquitates meas

adilga heortan clæne gecwica on me god 7 gast
dele (12) Cor mundum crea in me deus et spiritum

rihtne geniwa on innoþum minum ne
rectum innova in visceribus meis (fol. 32v) (13) Ne

awrorp ðu me from ansine þinre 7 gast haligne þinne
proicias me a facię tua et spiritum sanctum tuum

ne afir þu from me agif me blisse hæle
ne auferas a me (14) Redde mihi letitiam salutaris

þinre 7 gaste ealdorlicum getryme me ic lære
tui et spiritu principali confirma me (15) Docebo

þa unrihtwisan wegas ðine 7 arlease to þe sien gecyrrede
iniquos vias tuas et impii ad te convertentur

alies me of blodum god god hælo minre 7
(16) Libera me de sanguinibus deus deus salutis męę et

gefihþ tunge min rihtwisnesse þinre drihten
exaltabit lingua mea iustitiam tuam (17) Domine

Ps L 9 me: L2 me o domine. 10 þu (2nd): Scribal error for þa. 15 Docebo: RoAB Doceam. 16 exaltabit: Ro exultavit, AB exultabit.

weleras mine ontyn ðu 7 muð minne 7 bodað lof þin
labia mea aperies et os meum adnuntiabit laudem tuam

forðon gif þu woldes onsægdnysse ic sealde witodlice
(18) Quoniam si voluisses sacrificium dedissem utique

bærningum 7 offrungum soðlice þu ne gelustfullast
holocaustis autem non delectaberis

onsægdnes gode gast geswenced heorte
(19) Sacrificium deo spiritus contribulatus cor

þræst 7 geeaðmed god ne forhogað
contritum et humiliatum deus non spernit

fremsumlice do drihten on godan willan þinum sion
(20) Benigne fac domine in bona voluntate tua sion

þætte sien getimbrede weallas hierusalem þonne
ut ędificentur muri hierusalem (21) Tunc

þu onfehst onsægdnysse rihtwisnysse oflatan 7
acceptabis sacrificium iustitiae oblationes et

offrunga þonne gesittað ofer weofod þinum celfru
holocausta tunc inponent super altare tuum vitulos.

(fol. 33r) LI IN FINEM PSALMUS DAVID CUM
VENIT AD EUM DOECH IDUMEUS
ET ADNUNTIAVIT SAUL ET DIXIT
EI VENIT DAVID IN DOMO
ACHIMELECH

(3) QUID GLORIARIS IN MALITIA QUI POTENS ES IN INIQUITATE

(4) TOTA DIE INIUSTITIAM COGITAVIT LINGUA TUA SICUT

Ps L 17 7 bodað: Scribal error for bodað?
18 autem: RoA omit. 21 inponent: Lindelöf imponent, Ro imponam; gesittað: Scribal error for gesettað.

NOVACULA ACUTA FECISTI DOLUM (5) DILEXISTI MALITIAM SUPER BENIGNITATEM (fol. 33v) iniquitatem magis quam loqui aequitatem (6) Dilexisti omnia verba precipitationis in lingua dolosa (7) Propterea destruet deus in finem evellet te et emigrabit te de tabernaculo tuo et radicem tuam de terra viventium (8) Videbunt iusti et timebunt et super eum redibunt et dicent (9) Ecce homo qui non posuit deum adiutorem sibi sed speravit in multitudine divitiarum suarum et prevaluit in vanitate sua (10) Ego autem sicut oliva fructifera in domo domini speravi in misericordia dei mei in eternum et in seculum seculi (11) Confitebor tibi domine in seculum quia fecisti et expectabo nomen tuum quoniam bonum est ante conspectum sanctorum tuorum.

LII PSALMUS DAVID PRO ACHIMELECH INTELLEGENTIAE

(1) Dixit insipiens in corde suo non est deus
(2) corrupti sunt et abhominabiles facti sunt in voluntatibus suis Non est qui faciat bonum non est usque ad unum (3) Dominus de cęlo prospexit super filios hominum ut videat si est intellegens aut requirens deum

---

Ps LI 7 destruet: RoABCDE destruet te; emigrabit: B emigravit. 11 quia: RoA quem; conspectum: AB conspectu.

(4) Omnes declinaverunt simul inutiles facti sunt non est qui faciat bonum non est usque ad unum (5) Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem Qui devorant plebem meam sicut escam panis (6) deum non invocaverunt illic trepidaverunt timore (fol. 34r) ubi non erat timor quoniam deus dissipat ossa hominum sibi placentium confusi sunt quia deus sprevit eos (7) Quis dabit ex sion salutare israhel dum averterit dominus captivitatem plebis suę exultabit iacob et letabitur israhel.

LIII PSALMUS DAVID CUM VENISSENT ZIPHEI ET DIXISSENT AD SAUL NONNE DAVID ABSCONDITUS EST APUD NOS

god on naman þinum halne me do 7 on mægene
(3) Deus in nomine tuo salvum me fac et in virtute

þinum alyese me god gehier gebed min mid earum
tua libera me (4) Deus exaudi orationen meam auribus

onfoh word muðes mines forþan fremde
percipe verba oris mei (5) Quoniam alieni

arysan on me 7 strange sohton sawle mine 7
insurrexerunt in me et fortes quesierunt animam meam et

na foresettan god beforan gesihðe hieora
non proposuerunt deum ante conspectum suum

gesihþe soðlice god gefultmaþ me 7 drihten anfengend
(6) Ecce enim deus adiuvat me et dominus susceptor

Ps LII 7 averterit: RoABDE avertit, Exultabit: B Exultavit.

is sawle minre acier 7 ahwyrf yfel feondum minum
est animę meae (7) Averte mala inimicis meis

7 on soðfæstnesse þinre forspill hig wilsumlice
et in veritate tua disperde illos (8) Voluntarie

ic onsecge ðe 7 ic ondette naman þinum drihten forðan
sacrificabo tibi et confitetur nomini tuo domine quoniam

good he is forðan of eallum geswince
bonum est (9) Quoniam ex omni tribulatione

þu generedest me / ofer fiend mine gelocode 7 geseah
eripuisti me et super inimicos meos respexit

eage þin
oculus tuum.

LIIII IN FINEM IN CARMINIBUS INTELLECTUS DAVID

(2) Exaudi deus orationem meam et ne despexeris deprecationem meam (3) intende in me et exaudi me Contristatus sum in exercitatione mea et conturbatus sum (4) a voce inimici et a tribulatione peccatoris Quoniam declinaverunt me iniquitates et in ira molesti erant mihi (fol. 34v) (5) Cor meum conturbatum est in me et formido mortis cecidit super me. (6) Timor et tremor venerunt super me et contexerunt me tenebrę (7) Et dixi quis dabit mihi pennas sicut columbe et volabo et requiescam (8) Ecce elongavi

Ps LIII 8 good: Altered from god.

Ps LIIII 4 me: RoABCDEP in me.

fugiens et mansi in solitudine (9) expectabam eum qui me salvum faceret a pusillo animo et tempestate (10) Precipita domine et divide linguas eorum quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate (11) die ac nocte Circumdabit eam super muros eius iniquitas et labor in medio eius (12) et iniustitia Et non defecit de plateis eius usura et dolus (13) quoniam si inimicus meus maledixisset mihi subportassem utique Et si is qui oderat me super me magna locutus fuisset absconderem me utique ab eo (14) Tu vero homo unanimis dux meus et notus meus (15) qui simul mecum dulces capiebas cibos in domo domini ambulavimus cum consensu (16) Veniat mors super illos et descendant in infernum viventes Quoniam nequitia in hospitiis eorum in medio ipsorum (17) Ego autem ad dominum clamavi et dominus exaudivit me (18) Vespere mane et meridie narrabo et adnuntiabo et exaudiet vocem meam (19) Liberabit in pace animam meam ab his qui adpropiant mihi quoniam inter mortuos erant mecum (fol. 35r) (20) Exaudiet deus et humiliabit eos qui est ante secula et manet in eternum Non est enim illis commutatio et non

Ps LIIII 9 pusillo animo: AB pusillanimo. 11 eam: P eum. 14 unanimis: RoAB unianimis. 15 domo: o (2nd) written over erasure, in domo domini: P omits.
18 exaudiet: C exaudies. 19 erant: DE erat.
20 humiliabit: B humiliavit; commutatio: C commotatio.

timuerunt deum (21) extendit manum suam in retribuendo illis contaminaverunt testamentum eius (22) divisi sunt ab ira vultus eius et adpropiavit cor eius Mollierunt sermones suos super oleum et ipsi sunt iacula (23) Iacta in deum cogitatum tuum et ipse te enutriet Non dabit in eternum fluctuationem iusto (24) tu vero deus deduces eos in puteum interitus Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos ego vero in te sperabo domine.

LV IN FINEM IN CARMINIBUS INTELLECTUS DAVID

(2) Miserere mihi domine quoniam conculcavit me homo tota die bellans tribulavit me (3) Conculcaverunt me inimici mei tota die (4) ab altitudine diei Quoniam multi qui debellant me timebunt ego vero in t sperabo domine (5) In deo laudabo sermones meos tota die in deo sperabo non timebo quid faciat michi homo (6) Tota die verba mea execrabantur adversum me omnia consilia eorum in malum (7) Inhabitabunt et abscondent ipsi calcaneum meum observabunt sicut exspectavit anima mea (8) pro nihilo salvos facies eos in

Ps LIIII 22 adpropiavit: DE adpropiabit.

Ps LV 2 me (1st): P omits. 4 debellant: P bellant; t for te.

ira populos confringes eos Deus (9) vitam meam nuntiavi tibi posui lacrimas meas in conspectu tuo sicut in promissione tua (fol. 35v) (10) Convertantur inimici mei retrorsum in quacumque die invocavero te ecce agnovi quoniam deus meus es tu (11) In deo laudabo verbum et in domino laudabo sermonem in deo sperabo non timebo quid faciat mihi homo (12) In me sunt deus vota quae reddam laudationis tibi (13) quoniam eripuisti animam meam de morte oculos meos a lacrimis pedes meos a lapsu ut placeam coram domino in lumine viventium.

LVI IN FINEM NE DISPERDAS DAVID IN TITULI INSCRIPTIONE CUM FUGERET A FACIE SAUL IN SPELUNCA

(2) Miserere mei deus miserere mei quoniam in te confidit anima mea et in umbra alarum tuarum spero donec transeat iniquitas (3) Clamabo ad deum altissimum et ad dominum qui benefecit mihi (4) Misit de cęlo et liberavit me dedit in obprobrium conculcantes me Misit deus misericordiam suam et veritatem suam (5) animam meam eripuit de medio catulorum leonum dormivi conturbatus Filii hominum dentes eorum arma

Ps LV 8 eos (2nd): ℵoABCDEP omit. 12 vota: P vota tua; laudationis: E laudationes.

Ps LVI 5 animam meam eripuit: ACP eripuit animam meam.

et sagittę et lingua eorum machera acuta (6) Exaltare super cęlos deus et super omnem terram gloria tua (7) Laqueos paraverunt pedibus meis et incurvaverunt animam meam foderunt ante faciem meam foveam et ipsi inciderunt in eam (8) Paratum cor meum deus paratum cor meum cantabo et psalmum dicam in domino (9) Exurge gloria mea exurge psalterium et cythara exurgam diluculo (10) Confitebor tibi in populis domine psalmum dicam tibi inter gentes (fol. 36r) (11) Quoniam magnificata est usque ad cęlos misericordia tua et usque ad nubes veritas tua (12) Exaltare super cęlos deus et super omnem terram gloria tua.

LVII IN FINEM NE DISPERDAS DAVID IN TITULI INSCRIPTIONE

(2) Si vere utique iustitiam loquimini iuste iudicate filii hominum (3) Etenim in corde iniquitates operamini in terra iniquitatem manus vestrę concinnant (4) Alienati sunt peccatores ab utero erraverunt a ventre locuti sunt falsa (5) Ira illis secundum similitudinem serpentis sicut aspidis surde et obturantis aures suas (6) quę non

Ps LVII 2 iuste: RoAB iusta. 3 terra: AB terram.. 5 aspidis: RoAB aspides; obturantis: RoAB obturantes.

exaudiet vocem incantantium et venefici quę incantantur a sapiente (7) Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum molas leonum confringet dominus (8) Ad nihilum devenient velut aqua decurrens intendit arcum suum donec infirmetur (9) Sicut cęra liquefacta auferentur super eos cecidit ignis et non viderunt solem (10) Priusquam producant spinę vestrę ramnos sicut viventes sic in ira obsorbet eos (11) Letabitur iustus cum viderit vindictam impiorum manus suas lavabit in sanguine peccatorum (12) Et dicet homo si utique est fructus iusto utique est deus iudicans eos in terra.

(fol. 36v) LVIII PSALMUS DAVID QUANDO MISIT SAUL UT INTERFICERET EUM

(2) Eripe me de inimicis meis deus meus et ab insurgentibus in me libera me (3) Eripe me de operantibus iniquitatem et de viris sanguinum salva me (4) Quia ecce occupaverunt animam meam inruerunt in me fortes (5) neque iniquitas mea neque peccatum meum domine Sine iniquitate cucurri et dirigebar (6) exurge in occursum mihi et vide et tu domine

Ps LVII 6 exaudiet: RoAB exaudient. 8 intendit: AB intendet; infirmetur (L1): e followed by small erasure, probably of one letter, L* infirmentur? RoABCP infirmentur. 10 viventes: P urientes; obsorbet: A absorbet.

deus virtutum deus israhel Intende ad visitandas omnes gentes non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem (7) Convertantur ad vesperum et famim patientur ut canes et circuibunt civitatem (8) Ecce ipsi loquentur in ore suo et gladius est in labiis eorum Quoniam quis audivit (9) et tu domine deridebis eos pro nihilo habebis omnes gentes (10) fortitudinem meam ad te custodiam quia tu deus susceptor meus es (11) deus meus misericordia eius preveniet me (12) Deus meus ostende mihi bona inter inimicos meos ne occideris eos ne quando obliviscantur legis tuae Disperge illos in virtute tua et destrue eos protector meus domine (13) Delicta oris eorum sermo labiorum ipsorum et conprehendantur in superbia sua et de execratione et mendacio compellantur (14) in ira consummationis et non erunt Et scient quia deus dominabitur iacob et finium terrae (15) Convertantur ad vesperam et famem patientur ut canes et circuibunt civitatem (16) Ecce ipsi dispergentur ad manducandum si vero non fuerint saturati et murmurabunt (fol. 37r) (17) Ego autem cantabo virtutem tuam et

Ps LVIII 6 visitandas: B visitandos.
7 Convertantur: ABE Convertentur; vesperum: D vesperam; famim: RoABCDE famem; patientur: D patiantur. 10 tu: P omits; es: C omits. 12 occideris: B occideres.
15 Convertantur: ABE Convertentur; vesperam; RoBC vesperum; famem (L1): L* famim; patientur: D patiantur.

exaltabo mane misericordiam tuam Quia factus es susceptor meus et refugium meum in die tribulationis meae (18) adiutor meus tibi psallam Quia tu deus susceptor meus es deus meus misericordia mea.

LIX PSALMUS DAVID QUANDO PERCUSSIT XII MILIA IN VALLE SALINARUM

(3) DEUS REPPULISTI NOS et destruxisti nos iratus es et misertus es nobis (4) Commovisti terram et conturbasti eam sana contritiones eius quia mota est (5) Ostendisti populo tuo dura potasti nos vino conpunctionis (6) Dedisti metuentibus te significationem ut fugiant a facie arcus ut liberentur electi tui (7) Salvum me fac dextera tua et exaudi me (8) deus locutus est in sancto suo letabor et dividam sicimam et convallem tabernaculorum metibor (9) Meus est galaad et meus est manasses et effrem fortitudo capitis mei Iuda rex meus (10) moab olla spei meae in idumeam extendam calciamentum meum mihi allophili subditi sunt (11) Quis deducet me in civitatem munitam aut

Ps LVIII 17 exaltabo: RoB exultabo. 18 es: P omits.

Ps LIX 5 dura: ur written over erasure. 6 ut (2nd): A ut vel et. 8 sicimam: ic written over erasure. 9 effrem: B effraim. 10 idumeam: AB idumea.

quis deducet me usque in idumeam (12) Nonne tu deus qui reppulisti nos et non egredieris deus in virtutibus nostris (13) Da nobis auxilium de tribulatione et vana salus hominis (fol. 37v) (14) In deo faciemus virtutem et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

LX IN FINEM IN CARMINIBUS INTELLECTUS DAVID

(2) Exaudi deus deprecationem meam intende orationi meae (3) a finibus terrę ad te clamavi dum ancxiaretur cor meum in petra exaltasti me (4) Deduxisti me quia factus es spes mea turris fortitudinis a facie inimici (5) Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula protegar in velamento alarum tuarum (6) Quoniam tu deus exaudisti orationem meam dedisti hereditatem timentibus nomen tuum (7) Dies super dies regis adicies annos eius usque in diem seculi et secula (8) permanebit in ęternum in conspectu dei Misericordiam et veritatem quis requiret eorum (9) sic psallam nomini tuo deus in seculum seculi ut reddam vota mea de die in diem.

Ps LX 4 es: P omits.

LXI IN FINEM PRO IDITHUN PSALMUS DAVID

(2) Nonne deo subdita erit anima mea ab ipso enim salutare meum (3) Etenim ipse est deus meus et salutaris meus adiutor meus non movebor amplius (4) Quousque inruitis in homines interficitis universos tamquam parieti inclinato et macerię inpulsę (5) Verumtamen honorem meum cogitaverunt repellere cucurri in siti ore suo benedicebant et corde suo maledicebant (fol. 38r) (6) Verumtamen deo subdita erit anima mea quoniam ab ipso est patientia mea (7) Etenim ipse est deus meus et salutaris meus adiutor meus non emigrabo (8) In deo salutari meo et gloria mea deus auxili mei et spes mea in deo est (9) Sperate in eum omnis conventus plebis effundite coram illo corda vestra quia deus adiutor noster est (10) Verumtamen vani filii hominum mendaces filii hominum in stateris ut decipiant ipsi de vanitate in id ipsum (11) Nolite sperare iniquitatem et in rapinis nolite concupiscere Divitię si affluant nolite cor

ss LXI 2 salutare meum: A salutari meo. 3 adiutor meus non mo: written over erasure. 4 interficitis: B interficis. 5 siti: followed by small erasure, ABDEP sitim. 6 erit anima mea quoniam ab ipso est patientia mea: written over erasure. 8 salutari meo: CDE salutare meum: et (2nd): RoABD omit. 11 iniquitatem: Ro in inigquitatem, ABDE in inigquitate; rapinis: RoB in rapinas.

adponere (12) semel locutus est deus duo haec audivi
Quia potestas dei est (13) et tibi domine misericordia
quia tu reddis singulis secundum opera eorum.

LXII PSALMUS DAVID CUM ESSET IN SERTO IUDAE

(2) Deus deus meus ad te de luce vigilo sitivit in te
anima mea quam multipliciter et caro mea (3) In deserto et
in invio et in aquoso sic in sancto aparui tibi ut viderem
virtutem tuam et gloriam tuam (4) Quia melior est
misericordia tua super vitam labia mea laudabunt te
(5) Sic benedicam te in vita mea et in nomine tuo levabo
manus meas (6) Sicut adipe et pinguedine reppleatur anima
mea et labia exultationis laudabunt nomen tuum (7) Sic
memor fui tui super stratum meum in matutinis meditabor in
te (8) quia fuisti adiutor meus (fol. 38v) Et in
velamento alarum tuarum exultabo (9) adhesit anima mea
post te me suscepit dextera tua (10) Ipsi vero in vanum
quesierunt animam meam introibunt in inferiora terrae
(11) tradentur in manus gladii et partes vulpium erunt

Ps LXI 13 reddis: RoABE reddes.

Ps LXII 3 invio: C invia; aquoso: RoAb inaquoso, C inaquosa, P et inacuoso. 6 pinguedine: B pinguetudine; laudabunt: P laudabit. 7 Sic: AB si. 8 fuisti: RoABDE factus es; velamento: B velamenta. 10 vanum: DE vano. 11 et: RoAB omit.

(12) Nex vero letacitur in domino laudabuntur omnes qui iurant in eo quia obstructum est os loquentium iniqua.

LXIII IN FINEM PSALMUS DAVID

gehier god gebed min þonne ic beo geswenced from
(2) Exaudi deus orationem meam cum tribulor a

ege feondes genere sawle mine ðu gescildest me
timore inimici eripe animam meam (3) Protexisti me

from gesomnunge awergedra from mænio wyrcendra
a conventu malignantium a multitudine operantium

unrihtwisnesse forþon ascerptan swa swa sweord
iniquitatem (4) Quia exacuerunt ut gladium

tungan hira aþenedon bogan wisan bitre þæt
linguas suas intenderunt arcum rem amaram (5) ut

hie scotodon on digelnessum þone unwemman færinga
sagittent in occultis inmaculatum (6) Subito

scotodan hine 7 ne ondredon trymedon him word
sagittabunt eum et non timebunt firmaverunt sibi verbum

yfel fliton þæt hie ahyddon grinu cwædon
malum disputaverunt ut absconderent laqueos dixerunt

hwylc gesihþ us smeagende sint unrihtwisnesse
quis videbit eos (7) Scrutati sunt iniquitates

asprungon smeagende mid smeaunge genealæceð mon to
defecerunt scrutantes scrutinium Accedit homo ad

heortan earre 7 byþ uphefen god strælas cilda
cor altum (8) et exaltabitur deus Sagittę parvulorum

gewordene sint wite hira 7 for noht hæbbende
factę sunt plagę eorum (9) et pro nihilo habitę

Ps LXIII 6 eos: L2 nos. 7 iniquitates: RoABCDEF iniquitatem; scrutinium: AD scrutinio; Accedit: ABE Accedet; ad: A et.

sint wið hie tungan hirra gedrefede sint ealle ða þe
sunt contra eos linguę ipsorum Conturbati sunt omnes qui

gesawon hie 7 ondred æghwelc mon 7 cyðdon
videbant eos (10) et timuit omnis homo et adnuntiaverunt

weorc godes 7 dæda his ongeton blissaþ
opera dei et facta eius intellexerunt (11) Lętabitur

se rihtwisa on drihtne 7 gehihteð on hine 7 beoð herede
iustus in domino et speravit in eo et laudabuntur

ealle rihtheorte
omnes recti corde.

(fol. 39r) LXIIII PSALMUS DAVID ET CANTICUM HIEREMIĘ ET AGGEI QUANDO PROFICISCEBANT

(2) Te decet ymnus deus in sion et tibi reddetur votum in hierusalem (3) Exaudi deus orationem meam ad te omnis caro veniet (4) Verba iniquorum prevaluerunt super nos et impietatibus nostris tu propitiaberis (5) Beatus quem elegisti et adsumpsisti inhabitabit in tabernaculis tuis replebimur in bonis domus tuę sanctum est templum tuum (6) mirabile in ęquitate Exaudi nos deus salutaris noster spes omnium finium terrae et in mari longe (7) Preparans

Ps LXIII 9 habitę sunt: RoABCP habuerunt; linguę: C in lingua. 10 et (2nd): P omits. 11 blissaþ: bliss followed by erasure of i; speravit: Probably a scriabl error for sperabit, RoACDEP sperabit.

Ps LXIII Title: aggei: ei written above the line. 3 deus: RoABCDEP omit. 5 inhabitabit: B inhabitavit. 6 mari: D mare.

montes in virtute tua accinctus potentia (8) quia conturbas fundum maris sonum fluctuum eius quis sustinebit turbabuntur gentes (9) et timebunt omnes qui habitant fines terrae a signis tuis Exitus matutini et vespere delectaberis (10) visitasti terram et inebriasti eam multiplicasti locupletare eam Flumen dei repletum est aqua parasti cibum illorum quia ita est preparatio tua (11) Rivos eius inebrians multiplica generationes eius in stillicidiis suis letabitur dum exorietur (12) Benedices coronam anni benignitatis tuae et campi tui replebuntur ubertate (13) Pinguescent fines deserti et exultatione colles accingentur (14) Induti sunt arietes ovium et convalles habundabunt frumento etenim clamabunt et ymnum dicent.

(fol. 39v) **LXV IN FINEM CANTICUM PSALMI RESURRECTIONIS**

(1) Iubilate deo omnis terra (2) psalmum dicite nomini eius date gloriam laudi eius (3) Dicite deo quam terribilia sunt opera tua in multitudine virtutis tuę mentientur tibi inimici tui (4) Omnis terra adoret te

---

Ps LXIIII 11 multiplica: RoA3C multiplicans.
12 Benedices: ABE Benedicens.

deus et psallat tibi psalmum dicat nomini tuo altissime (5) Venite et videte opera domini quam terribilis in consiliis super filios hominum (6) Qui convertit mare in aridam et flumina pertransibit pede ibi letabimur in id ipsum (7) Qui dominatur in virtute sua in aeternum oculi eius super gentes respiciunt qui in ira provocant non exaltentur in semetipsis (8) Benedicite gentes deum nostrum et obedite voci laudis eius (9) ui posuit animam meam ad vitam et non dedit commoveri pedes meos (10) Quoniam probasti nos deus igne nos examinasti sicut igne examinatur argentum (11) Induxisti nos in laqueum posuisti tribulationes in dorso nostro (12) inposuisti homines super capita nostra Transivimus per ignem et aquam et induxisti nos in refrigerium (13) Introibo in domum tuam in holocaustis reddam tibi vota mea (14) quae distincxerunt labia mea Haec locutum est os meum in tribulatione mea (fol. 40r) (15) holocausta medullata

Ps LXV 4 deus: RoABCDE omit; dicat: P dicam; altissime: P omits. 6 pertransibit: RoB pertransibunt, AP pertransivit; in id ipsum: AB in id ipso. 7 dominatur: D dominabitur; provocant (L1): L* provacant. 8 obedite (L1): obe written over erasure, e has undergone some alteration, and is followed by erasure of one letter, L* obaudite? RcABDE obaudite; voci: RoABDEP vocem. 9 ui for Qui, space left for the rubricated initial Q is not used; dedit: A dedi. 12 homines: B hominem.

offeram tibi cum incensu et arietibus offeram tibi boves cum hyrcis (16) Venite et audite me et narrabo vobis omnes qui timetis dominum quanta fecit animę meae (17) Ad ipsum ore meo clamavi et exultavi sub lingua mea (18) Iniquitatem si conspexi in corde meo non exaudiet deus (19) Propterea exaudivit me deus et intendit voci deprecationis meae (20) Benedictus dominus qui non amovit deprecationem meam et misericordiam suam a me.

LXVI IN FINEM YMNI PSALMUS CANTICI

god miltsige us 7 bletsige us onlihte he
(2) Deus misereatur nostri et benedicat nos inluminet

andwlitan his ofer us 7 gemiltsige us þæt
vultum suum super nos et misereatur nostri (3) Ut

we oncnawen on eorðan weg þinne on eallum þeodum
cognoscamus in terra viam tuam in omnibus gentibus

hælo þine geandettæn þe folc god
salutare tuum (4) Confiteantur tibi populi deus

geandettæn þe folc ealle blissien 7 gefægenien
confiteantur tibi populi omnes (5) Letentur et exultent

Ps LXV 16 dominum: B deum. 17 Ad ipsum: ABE Ab ipso; exultavi: RoABDEP exaltavi; lingua mea: D linguam meam. 19 deus: B omits.

Ps LXVI 2 nostri, nostri: RoABDE nobis, nobis, C nobis, nostri. 3 þine: þin followed by erasure of one letter. 4 tibi (2nd): P omits.

þeoda forþan þe þu demst folc on efnesse 7 þeoda
gentes quoniam iudicas populos in aequitate et gentes

on eorþan gerecest geandetten þe folc god
in terra dirigis (6) Confiteantur tibi populi deus

geandetten þe folc ealle eorþe sealde wæstm
confiteantur tibi populi omnes (7) terra dedit fructum

hiere bletsige us god god ure 7 bletsige
suum Benedicat nos deus deus noster (8) et benedicat

us god 7 ondræden hiene ealle endas eorþan
nos deus et metuant eum omnes fines terrae.

LXVII IN FINEM DAVID PSALMUS CANTICI

(2) Exsurgat deus et dissipentur inimci eius et fugiant a facie eius qui oderunt eum (3) Sicut defecit fumus deficiant sicut fluit cęra a facie ignis sic pereant peccatores a facie dei (4) et iusti epulentur (fol. 40v) Exultent in conspectu dei et delectentur in letitia (5) Cantate deo psalmum dicite nomini eius iter facite ei qui ascendit super occasum dominus nomen est ei Gaudete in conspectu eius turbabuntur a facię eius (6) patris orfanorum et iudicis viduarum Deus in loco sancto suo (7) deus qui inhabitare facit unanines in domo Qui educit

Ps LXVI 5 dirigis: RoAB diriges. 8 et (1st): RoC omit; metuant: BC metuent;

Ps LXVII 3 deficiant: B deficient. 4 et (2nd): RoAB omit. 6 patris: ABDE patres; iudicis: ABDEP iudices. 7 inhabitare: RoABD habitare; unanines: Probably a scribal error for unanimes, RoABP unianimes, CDE unanimes.

vinctos in fortitudine similiter et eos qui in ira provocant qui habitant in sepulcris (8) Deus dum egredieris coram populo tuo dum transgredieris per desertum (9) terra mota est Etenim cęli distillaverunt a facie dei mons sina a facie dei israhel (10) Pluviam voluntariam segregans deus hereditati tuae etenim infirmata est tu vero perfecisti eam (11) Animalia tua inhabitabunt in ea parasti in dulcedine tua pauperes deus (12) Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa (13) rex virtutum dilecti et species domus dividere spolia (14) Si dormiatis inter medios cleros penne columbę deargentate et posteriora dorsi eius in specie auri (15) Dum discernit cęlestis reges super eam nive dealbuntur in selmon (16) Montem dei montem uberem mons coagolatus mons pinguis (17) Ut quid suscepistis montes uberes mons in quo beneplacitum est deo habitare in eo etenim dominus habitabit usque in finem (18) Currus dei decem milium multiplex milia letantium (fol. 41r) Dominus in illis in sina in sancto

Ps LXVII 8 desertum: ABC deserto. 10 eam: AB ea. 11 pauperes: A pauperi. 12 virtute multa: RoDP virtutes multas. 15 reges: AB regis; dealbuntur for dealbabuntur? RoCDEP dealbabuntur, AB dealvabuntur. 17 suscepistis: Ro suscipistis, AB suspicits, C suscepitis. 18 milium: C milia.

(19) ascendens in altum captivam duxit captivitatem dedit dona hominibus Etenim qui credunt inhabitare in eo dominus deus (20) benedictus benedictus dominus de die in diem Prosperum iter faciet nobis deus salutaris noster (21) deus noster deus salvos faciendi et domini exitus mortis (22) Verumtamen deus conquassavit capita inimicorum suorum verticem capilli perambulantium in delictis suis (23) Dixit dominus ex basan convertar convertar in profundum maris (24) donec intinguatur pes tuus in sanguine Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso (25) Visi sunt gressus tui deus ingressus dei mei regis qui est in sancto ipsius (26) Prevenerunt principes coniuncti psallentibus in medio iuvenum timpanistriarum (27) in ecclesiis benedicite dominum deum de fontibus israhel (28) Ibi benniamin adolescentior in pavore principes iuda duces eorum principes zabulon et principes nepthalim (29) Manda deus virtuti tuę confirma hoc deus quod operatus es in nobis (30) a templo sancto tuo quod est in hierusalem tibi offerunt reges munera (31) Increpa feras

Ps LXVII 20 faciet: E facit. 21 deus (1st): A omits; domini: C dominus. 23 convertar convertar: AB convertam convertar. CDEP convertam convertam. 25 gressus: DE ingressus. 26 coniuncti: P coniuncti sunt. 29 virtuti tuę: A virtutem tuam. 30 sancto: A omits; offerunt: RoAE offerent.

silvarum concilium taurorum inter vaccas populorum ut non excludantur hi qui probati sunt argento Dissipa gentes quę bella volunt (32) venient legati ex egypto ethiopia preveniet manus eius deo (fol. 41v) (33) Regna terrę cantate deo psallite domino psallite deo (34) qui ascendit super cęlos caelorum ab oriente Ecce dabit vocem suam vocem virtutis suę (35) date honorem deo Super israhel magnificentia eius et virtus eius in nubibus (36) Mirabilis deus in sanctis suis deus israhel ippe dabit virtutem et fortitudinem plebis suae benedictus deus.

LXVIII IN FINEM PRO HIS QUI COMITABANTUR DAVID

halne me do god forðan ineodon wæter oð
(2) SALVUM ME FAC DEUS quoniam introierunt aquę usque ad

sawle mine gefæstnod ic eom on lam grundes 7 ne
animam meam (3) infixus sum in limo profundi et non

is sped ic becom on heanesse sæs 7 hreones
est substantia Veni in altitudinem maris et tempestas

besengte me ic won cleopiende hase gewordene sint
demersti me (4) Laboravi clamans rauce facte sunt

goman mine asprungon eagan mine þonne ic gehihte on god
fauces meae defecerunt oculi mei dum spero in deum

Ps LXVII 32 ethiopia: D ethiopiae. 34 ab oriente: RoA ad orientem. 36 ippe for ipse.

Ps LXVIII 2 introierunt: C intraverunt. 3 limo: RoA limum.

minne gemonifealdode sint ofer loccas heafdes mines
meum (5) Multiplicati sunt super capillos capitis mei

þa ðe feodon me butan gewirhtum gestrongode sint ofer me
qui oderunt me gratis Confortati sunt super me

þa ðe me ehteþ find mine unrihtlice ða þe
qui me persecuntur inimici mei iniuste quae

ic ne reafode þa ic onlisde god þu wast
non rapui tunc exsolvebam (6) Deus tu scis

unwisdom minne 7 scylda mina from þe ne sint
insipientiam meam et delicta mea a te non sunt

abydde nc sceamiaþ on me ða þe þe onbidað
abscondita (7) Non erubescant in me qui te expectant

drihten god mægena ne sceamigen ofer me ða þe
domine deus virtutum non revereantur super me qui

secað þe god israela forþon fore þe
requirunt te deus israhel (8) Quoniam propter te

ic abær edwit ic oferwrah mid scome onsine mine
subportavi inproperium operuit reverentia faciem meam

fremde geworden ic eom broðrum minum 7 cuma
(9) exter factus sum fratribus meis et hospes

bearnum meder minre forðan hatheortenes huses ðines
filiis matris meae (10) Quoniam zelus domus tuae

eteð me 7 hospas edwitendra 7 tælendra þe
comedit me et obpropria exprobrantium tibi

feollon ofer me 7 ic oferwreah on
ceciderunt super me (fol. 42r) (11) Et operui in

fæstenne sawle mine 7 geworden is me on edwit
ieiunio animam meam et factum est mihi in obprobrium

7 ic sette hrægl min on hæran 7 geworden
(12) Et posui vestimentum meum cilicium et factus

Ps LXVIII 8 operuit: B operui, ic oferwrah: Glossator confused operuit with operui or based the gloss on another Ro? 9 hospes: AB hospis. 11 animam (L1): L* amimam.

ic com him on bigpel togeanes me beeodon
sum illis in parabolam (13) Adversum me exercebantur

ða þe sæton on geate 7 on me sungon þa ðe druncan
qui sedebant in porta et in me psallebant qui bibebant

win ic soðlice gebed min to þe drihten
vinum (14) Ego vero orationem meam ad te domine

tid welgelicode þin god on menigo mildheortnesse
tempus beneplaciti tui deus in multitudine misericordię

þinre gehier me on soðfæstnesse hælo þinre genere
tuae exaudi me in veritate salutis tuae (15) Eripe

me of lame 7 fenne þæt na ic toclifige gefreo me of
me de luto ut non inecream libera me ex

ðæm feogendum me 7 of grunde wætra nalæs me
odientibus me et de profundo aquarum (16) ne me

bisence hreones wætræs ne ne forswelge me grund
demergat tempestas aquae Neque obsorbeat me profundum

ne ne þreage ofer me seað muð his gehier me
neque urgeat super me puteus os suum (17) Exaudi me

drihten forðan fremsum is miltheortnes ðin æfter
domine quoniam benigna est misericordia tua secundum

menio miltsunga þinra geloca on me ne
multitudinem miserationum tuarum respice in me (18) Ne

awegacyr ðu onsine þine from cnihte þinum forðon
avertas faciem tuam a puero tuo quoniam

ic beo geswenced hrædlice geier me beheald
tribulor velociter exaudi me (19) Intende

to sawle minre 7 ales hie fore fiendum minum genere
animę meae et libera eam propter inimicos meos eripe

Ps LXVIII 14 tui: RoABCDEP omit. 15 inecream: B inherear; profundo: B profunda. 16 ne: RoABCE non; obsorbeat: ABC absorbeat. 19 eam: B me;

me þu soðlice wast edwit minne gedrefednesse
me (20) Tu enim scis inproperium meum confusionem

7 scame mine on gesihþe þinre sint ealle
et veracundiam meam (21) in conspectu tuo sunt omnes

swencende me edwit onbad heorte min 7
tribulantes me Inproperium expectavit cor meum et

ermðe 7 ic aræfnde se þe somod mid me wære geunrotsod
miseriam et sustinui qui simul mecum contristaretur

7 ne wæs frefrendne me ic sohte 7 ic ne gemette
et non fuit consolantem me quęsivi et non inveni

7 sealdon on mete minne geallan 7 on þurste minum
(22) Et dederunt in escam meam fel et in siti mea

drencton me mid ecede sie beod hira beforan
potaverunt me aceto (23) Fiat mensa eorum coram

him on grine 7 on edlean 7 on æswic
ipsis in laqueum et in retributionem et in scandalum

sien aðistrade eagan hira ðilæs
(fol. 42v) (24) Obscurentur oculi eorum ne

hi geseon 7 bæc hira simle onbeg ageot
videant et dorsum illorum semper incurva (25) Effunde

ofer hie erre þin 7 æbylgnys erres þines gegripe
super eos iram tuam et indignatio irę tuae adprehendat

hig geweorðe eardung hira westen 7 on
eos (26) Fiat habitatio eorum deserta et in

geteldum hira ne sie se þe oneardige forþon
tabernaculis eorum non sit qui inhabitet (27) Quoniam

þone þu sloge hie ehtende sint me 7 ofer sare
quem tu percussisti ipsi persecuti sunt me et super dolorem

wunda minra toecton togesete unrihtwisnesse
vulnerum meorum addiderunt (28) Adpone iniquitatem

Ps LXVIII 19 eripe me: A eripe me domine.
21 consolantem: ADE et consolantem. 23 ipsis: B illis.
27 me: ABDE omit.

ofer unrihtwisnesse hiora 7 na ingað on ðinre
super iniquitatem ipsorum et non intrent in tuam

rihtwisnesse sien hie adelgode of bec lifgendra
iustitiam (29) Deleantur de libro viventium

7 mid ðam rihtwisum ne sien awritene þearfa 7
et cum iustis non scribantur (30) Pauper et

sargende ic eom 7 hælo andwlitan pines god onfeng me
dolens ego sum et salus vultus tui deus suscepit me

ic herge noman godes mines mid lofsange 7
(31) Laudabo nomen dei mei cum cantico et

ic miclige hine on lofe 7 licaþ gode orer
magnificabo eum in laude (32) Et placebit deo super

cealf niwe 7 geong hornas forðlædende 7 clawa
vitulum novellum cornua producentem et ungulas

geseon ðearfan 7 blissien secen ge drihten 7
(33) Videant pauperes et letentur quęrite dominum et

leofað sawl eowru forðon gehierde ðearfan
vivet anima vestra (34) Quoniam exaudivit pauperes

drihten 7 gebundene his ne forhogode hergað hine
dominus et vinctos suos non sprevit (35) Laudent eum

heofonas 7 eorðe sæ 7 ealle ða þe on him sint
cęli et terra mare et omnia quę in eis sunt

forþon god halne doeð sion 7 beoð getimbrede
(36) Quoniam deus salvam faciet sion et ędificabuntur

ceastra 7 oneardigað þær 7 yrfeweardnesse
civitates iudę et inhabitabunt ibi Et hereditatem

bigitað þa 7 sæd þeowa his gesittað þa
adquirunt eam (37) et semen servorum eius possidebunt eam

Ps LXVIII 28 et: D ut, P et ut; tuam iustitiam: RoAB tua iustitia. 29 adelgode: Scribal error for adilgode; scribantur: C scribentur. 32 Et: AB omit. 35 terra: P terre. 36 hereditatem: ABDEP hereditate.

7 ða þe lufigaŏ naman his oneardiaŏ on hira
et qui diligunt nomen eius inhabitabunt in ea.

LXIX IN FINEM DAVID IN REMEMORATIONEM ÆO ꝙUOD SALVUM EUM FECIT DOMINUS

drihten god on fultum minne beheald drinten to
(2) Domine deus in adiutorium meum intende domine ad

gefylstanne me efst sien gescynde 7
adiuvandum me festina (fol. 43r) (3) Confundantur et

ascamien fynd mine þa þe secæaŏ sawle mine
reveantur inimici mei qui querunt animam meam

syn acyrred underbæcling 7 areodigen þa ŏe þencaŏ
(4) Avertantur retrorsum et erubescant qui cogitant

me yfel syn acyrred sona 7 aryderende þa þe cweþæþ
mihi mala Avertantur statim et erubescentes qui dicunt

me egla eg egla eg wynsumien 7 blissien þa þe
mihi euge euge (5) Exultent et laetentur qui

seceaŏ þe drihten 7 cweþen symle sie gemiclad drihten
quęrunt te domine et dicant semper magnificetur dominus

þa þe lufigaþ hælo þine ic soðlice wædla 7
qui diligunt salutare tuum (6) Ego vero egenus et

þearfa eom god fylsteþ me gefylsta min 7 alysend min
pauper sum deus adiuva me Adiutor meus et liberator meus

eart þu drihten na þu lata
es tu domine ne tardaveris.

Ps LXIX 2 Domine: AE omit. 3 reveantur for revereantur; inimici mei slightly erased. 4 et (2nd): BC omit. 6 deus: B dominus; es tu: B esto, eart: t written above the line.

LXX PSALMUS DAVID FILIORUM IONADAB
ET PRIORUM CAPTIVORUM

god on þe ic hyhte drihten na ic beo gescynd on
(1) Deus in te speravi domine non confundar in

ecnesse on þine ryhtwisnesse alys me 7 genere me
eternum (2) in tua iustitia libera me et eripe me

onhyld to me eare þin 7 alys me beo min on
Inclina ad me aurem tuam et libera me (3) esto mihi in

gode gescylded 7 on stowe getrymede þæt halne me þu do
deum protectorem et in locum munitum ut salvum me facias

forðan trymnes min 7 frofer min þu eart god
quoniam firmamentum meum et refugium es tu (4) deus

min genere me on handa synfulles 7 of handa ongean æ
meus eripe me de manu peccatoris et de manu contra legem

dondes 7 unryhtwisses forþan þu eart geþyld min
agentis et iniqui (5) Quoniam tu es patientia mea

drihten hyht min of geoguþe minre on þe getrymed
domine spes mea a iuventute mea (6) In te confirmatus

ic eom of innoþe of wambe modor minre þu eart min
sum ex utero de ventre matris meae tu es meus

gescyldend on þe ongalnis oððe sang min symle
protector in te decantatio mea semper

swa swa foretacen geworden ic eom manegum 7 þu
(7) Tamquam prodigium factus sum multis et tu

gefylstende strang sie gefylled muþ min of lofe
adiutor fortis (8) Reppleatur os meum laude

Ps LXX 2 alys (2nd): Followed by erasure of m. 3 min (1st): Scribal error for me; gescylded: Scribal error for gescyldend; refugium: L2RoABCDEP refugium meum. 4 on: Scribal error for of; iniqui: AB inique. 6 meus protector: E protector meus. 7 swa (2nd): Followed by erasure of s.

þinum þæt ic mæge singan wuldor þin ælce dæge
tua ut possim cantare gloriam tuam tota die

gemiclunga þine ne aweorp þu me on tide
magnificentiam tuam (9) Ne proicias me in tempore

ylde þonne teorað mægen min na þu forlæte me
senectutis dum defecerit virtus mea ne derelinquas me

forþan cwædon fynd mine yfelu me 7 þa þe
(10) Quia dixerunt inimici mei mala mihi et qui

heoldon sawle mine geþeaht hy dydon
custodiebant (fol. 43v) animam meam consilium fecerunt

ætsomne cweðende god forlet hiene ehtaþ
in unum (11) Dicentes deus dereliquit eum persequimini

7 gegripaþ hine forðan nis þe generige hine
et conprehendite eum quia non est qui eripiat eum

god na afeorra fram me god min on fultum minne
(12) Deus ne elongeas a me deus meus in auxilium meum

geloca syn gescynde 7 geteorigen tælende sawle
respice (13) Confundantur et deficiant detrahentes animę

mine syn oferwrigen mid gescyndnesse 7 scame þa þe
meae operiantur confusione et pudore qui

secað yfelu me ic soðlice symle on þe gehyhte
querunt mala mihi (14) Ego autem semper in te sperabo

drihten 7 ic ice ofer eal lof þin muþ min
domine et adiciam super omnem laudem tuam (15) Os meum

cyþde rihtwisnesse þin ælce dæg hælo þine
pronuntiabit iustiam tuam tota die salutare tuum

Ps LXX 8 laude tua: A laudem tuam. 10 cwædon: Preceded by erasure of cæ; mala, yfelu slightly erased. 12 elongeas: Initial e and the portion eas are written over erasure. Ending of the word is not very clear. LindelöfRoABCDE elonges, P longeas. 15 Pronuntiabit: B pronuntiavit; iustiam for iustitiam.

forþan na ic oncneow gestreon ci inga on
quia non cognovi negotiationes (16) introibo in

andwealdu drihtnes drihten ic gemindig beo rihtwisnesse
potentias domini Domine . memorabor iustitię

þinre anre god þu lærdest me of geoguþe minre
tuae solius (17) deus docuisti me a iuventute mea

7 oþ nu ic cyþe wundru þine 7 oþ
et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua (18) et usque

on yldo 7 þa ylde god ne forlæte þu me oþ
in senectam et senium deus ne derelinquas me Donec

ic bodige earm þinne cneorisse ælcre þe toweard is
adnuntiem brachium tuum generationi omni quę ventura est

anweald þin 7 rihtwisnesse þine god oþ on
Potentiam tuam (19) et iustitiam tuam deus usque in

þa heahstan þe þu dydest gemyclunga god hwilc gelic
altissima quae fecisti magnalia deus quis similis

þe hu manige þu eowdest me geswinc fela
tibi (20) Quantas ostendisti mihi tribulationes multas

7 yfelu 7 gecyrred þu geliffæstodest me 7 of grundum
et malas et conversus vivificasti me et de abysis

eorþan eft þu gelæddest me þu mænigfyldest
terrae iterum reduxisti me (21) Multiplicasti

rihtwisnesse þine 7 gecyrred þu lærdest me
iustitiam tuam et conversus exortatus es me

witodlice 7 ic andette þe on fatum sealma
(22) nam et ego confitebor tibi in vasis psalmorum

soðfæsnesse þine ic singe þe on hearpan god halig
veritatem tuam psallam tibi in cythara deus sanctus

Ps LXX 16 ci: Scribal error for ic. 17 nunc pronuntia: Written over erasure. 18 senectam: ADP senecta. 19 altissima: RoABP altissimis. 20 de abysis terrae: Written over erasure, A de abysso terrae. 21 rihtwisnesse: Preceded by erasure of r. 22 nam: RoABDE omit; soðfæsnesse: Scribal error for soðfæstnesse.

getreowfulra gefeogeaþ weleras mine þonne ic singe
israhel (23) Gaudebunt labia mea dum cantavero

þe 7 sawl min þa þu alysdest ac tunge min
tibi et anima mea quam redemisti (24) Sed et lingua mea

smeaþ rihtwisnesse þine þonne gescynde 7 aswarcode
meditabitur iustitiam tuam dum confusi et reveriti

beoþ þa þæ seceaþ yfelu me
fuerint qui querunt mala mihi.

(fol. 44r) LXXI PSALMUS IN SALOMONEM

(2) Deus iudicium tuum regi da et iustitiam tuam filio regis Iudicare populum tuum in tua iustitia et pauperes tuos in iudicio (3) Suscipiant montes pacem populi tui et colles iustitiam (4) In sua iustitia iudicabit pauperes huius populi et salvos faciet filios pauperum Et humiliabit calumniatorem (5) et permanebit cum sole et ante lunam in sęculum sęculi (6) Et descendit sicut pluvia in vellus et sicut stillicidia stillantia super terram (7) Orietur in diebus eius iustitia et habundantia pacis donec extollatur luna (8) Et dominabitur a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrae (9) Coram illo procident aethiopes et inimici eius terram lingent (10) Reges tharsis

Ps LXXI 2 tua: L2 omits. 3 populi tui: L2 populo, RoABCDE populo tuo. 4 In sua iustitia: L2 omits; huius; L2 omits; humiliabit: B humiliavit. 9 lingent: D linguent.

et insulę munera offerent reges arabum et saba dona adducent (11) Et adorabunt eum omnes reges terrae omnes gentes servient ei (12) Quia liberabit pauperem a potente et inopem cui non erat adiutor (13) Parcet pauperi et inopi et animas pauperum salvas faciet (14) Ex usuris et iniquitate liberabit animas eorum et preclarum nomen eorum coram ipso (15) Et vivet et dabitur ei de auro arabię et adorabunt (fol. 44v) de ipso semper tota die benedicent eum (16) Et erit firmamentum in terra in summis montium superextolletur super libanum fructus eius et florebunt de civitate sicut fęnum terrae (17) Et erit nomen eius benedictum in sęcula ante solem permanebit nomen eius et ante lunam sedes eius Et benedicentur in eo omnes tribus terrae omnes gentes magnificabunt eum (18) Benedictus dominus deus israhel qui facit mirabilia magna solus (19) et benedictum nomen maiestatis eius in ęternum et in sęculum sęculi Et replebitur maiestate eius omnis terra fiat fiat.

Ps LXXI 10 offerent: D offerunt. 12 liberabit: RoP liberavit. 13 salvas: BP salvos. 14 preclarum: L2 honorabile. 16 superextolletur: P superextollatur. 17 Et erit: L2 omits, an attempt to alter Et erit to Sit as found in Ga? et ante lunam sedes eius: L2 omits. 18 facit: P facis; magna: L2 omits. Ro adds a verse 20, Defecerunt laudes david filii iesse, which is the title of Psalm 72 in AC.

(LXXII)

(1) Quam bonus deus israhel his qui recti sunt corde (2) mei autem pene moti sunt pedes pene effusi sunt gressus mei (3) Quia zelavi in peccatoribus pacem peccatorum videns (4) Quia non est declinatio morti eorum nec firmamentum in plaga eorum (5) In laboribus hominum non sunt et cum hominibus non flagellabuntur (6) Ideo tenuit eos superbia eorum operti sunt iniquitate et impietate sua (7) Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum transierunt in dispositionem cordis (8) cogitaverunt et locuti sunt nequitiam iniquitatem in excelso locuti sunt (fol. 45r) (9) Posuerunt in cęlum os suum et lingua eorum transivit super terram (10) Ideo revertetur huc populus meus et dies pleni invenientur in eis (11) Et dixerunt quomodo scivit deus et si est scientia in excelso (12) Ecce ipsi peccatores et habundantes in secula obtinuerunt divitias (13) Et dixi ergo sine causa iustificavi cor meum et lavi inter innocentes manus meas (14) et fui flagellatus tota die et index meus in matutino (15) Si dicebam narrabo sic

Ps LXXII 1 recti: RoABCDEP recto. 2 pene moti sunt: ℵ omits. 7 dispositionem: AB disputatione. 8 nequitiam: AB nequitias. 9 cęlum: A caelo. 10 huc: L2 vel hic. 12 et: B omits; secula: RoABDE saeculo.

ecce natio filiorum tuorum quibus disposui
(16) Existimabam ut cognoscerem hoc labor est ante me
(17) donec intrem in sanctuarium dei et intellegam in
novissima eorum (18) Verumtamen propter dolos disposuisti
eis mala deiecisti eos dum allevarentur (19) Quomodo facti
sunt in desolationem subito defecerunt et perierunt propter
iniquitates suas (20) velut somnium exurgentis Domine in
civitate tua imagines eorum ad nihilum rediges (21) Quia
delectatum est cor meum et renes mei resoluti sunt (22) et
ego ad nihilum redactus sum et nescivi (23) Ut iumentum
factus sum apud te et ego semper tecum (24) Tenuisti manum
dexteram meam et in voluntate tua deduxisti me et cum gloria
adsumpsisti me (25) Quid enim mihi restat in cęlo et a te
quid volui super terram (26) Defecit cor meum et caro mea
deus cordis mei et pars mea deus in saecula (fol. 45v)
(27) Quia ecce qui elongant se a te peribunt perdes omnes
qui fornicantur abs te (28) Mihi autem adherere deo bonum
est ponere in domino deo spem meam Ut adnuntiem omnes laudes
tuas in portis filiae sion.

Ps LXXII 17 in (2nd): AB omit. 19 desolationem: RoABP desolatione; et: RoAB omit; iniquitates suas: s at the end of both words written over erasure, CP iniquitatem suam. 20 somnium: RoBCD a somno, A a somnio, E somnio; exurgentis: RoABCDE exurgentes; imagines: P ad imaginem. 21 delectatum: tum preceded by small erasure. 24 et (1st): P omits; deduxisti me: P omits. 25 Quid: C Quod.

(LXXIII)

(1) UT QUID REPPULISTI NOS DEUS IN FINEM IRATUS EST furor tuus super oves gregis tui (2) Memento congregationis tuę quam creasti ab initio Liberasti virgam benignitatis tuae mons sion in quo habitas in id ipsum (3) Eleva manum tuam in superbiam eorum in finem quanta malignatus est inimicus in sanctis tuis (4) et gloriati sunt qui te oderunt in medio atrio tuo Posuerunt signa sua signa (5) et non cognoverunt sicut in via supra summum quasi in silva lignorum Securibus (6) exciderunt ianuas eius in id ipsum bepenni et ascia deiecerunt eam (7) Incenderunt igne sanctuarium tuum in terra pulluerunt tabernaculum nominis tui (8) Dixerunt in corde suo cognatio eorum inter se venite comprimamus omnes dies festos domini a terra (9) Signa nostra non vidimus iam non est propheta (fol. 46r) et nos non cognoscet amplius (10) Usquequo deus inproperabit inimicus irritat adversarius nomen tuum in finem (11) Ut quid avertis faciem tuam et dexteram tuam de medio sinu tuo in finem (12) Deus autem rex noster

Ps LXXIII 1 tui: CP tue. 2 id ipsum: AB id ipso. 3 superbiam: RoAB superbia. 4 signa (2nd): D omits. 6 bipenni: RoABDEP bipenne. 7 igne: RoABC igni. 10 inproperabit: AB inproperavit.

ante secula operatus est salutem in medio terrę (13) Tu confirmasti in virtute tua mare tu contribulasti capita draconum super aquas (14) Tu confregisti caput draconis magni et dedisti eum in escam populo aethiopum (15) Tu disrupisti fontes et torrentes tu exsiccasti fluvios aetham (16) Tuus est dies et tua est nox tu fecisti solem et lunam (17) tu fecisti omnes terminos terrae ęstatem et ver tu fecisti ea (18) Memor esto huius creaturę tuae inimicus inproperavit domino et populus insipiens exacerbavit nomen tuum (19) Ne tradas bestiis animas confitentes tibi animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem (20) Respice in testamentum tuum quia repleti sunt qui obscurati sunt terrae domorum iniquitatum (21) Ne avertatur humilis factus confusus pauper et inops laudabunt nomen tuum (22) Exurge deus iudica causam tuam memor esto inproperiorum tuorum eorum quę ab insipiente sunt tota die (23) Ne obliviscaris voces quęrentium te superbia eorum qui te oderunt ascendat semper ad te.

Ps LXXIII 19 animas confitentes: ADE animam confitentem. 20 testamentum tuum: RoA testamento tuo. 22 que: RoAB qui. 23 eorum: CP eorum in finem.

(LXXIIII)

(fol. 46v) (2) Confitebimur tibi deus confitebimur tibi et invocabimus nomen tuum Narrabo omnia mirabilia tua (3) dum accepero tempus ego iustitiam iudicabo (4) Liquefacta est terra et omnes habitantes in ea nam et ego confirmavi columnas eius (5) Dixi iniquis nolite inique agere et delinquentibus nolite exaltare cornu (6) Nolite extollere in altum cornu vestrum et nolite loqui adversus deum inquitatem (7) Quia neque ab oriente neque ab occidente neque a desertis montibus (8) quoniam deus iudex est Hunc humiliat et hunc exaltat (9) quia calix in manu domini vini meri plenus est mixto Et inclinavit ex hoc in hoc verumtamen fex eius non est exinanita Bibent ex eo omnes peccatores terrae (10) ego autem in saecula gaudebo cantabo deo iacob (11) Et omnia cornua peccatorum confringam et exaltabuntur cornua iusti.

(LXXV)

(2) Notus in iudea deus in israhel magnum nomen eius (3) Et factus est in pace locus eius et habitatio eius in

Ps LXXIIII 4 habitantes: RoABCDEP inhabitantes; nam et: RoABCDE omit. 6 et: C omits; inquitatem for iniquitatem. 10 cantabo: P omits.

sion (4) Ibi confregit cornua arcuum scutum gladium et bellum (5) Inluminans tu mirabiliter a montibus aeternis (fol. 47r) (6) turbati sunt omnes insipientes corde dormierunt somnum suum et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis (7) Ab increpatione tua deus iacob dormitaverunt qui ascenderunt aequos (8) tu terribilis es et quis resistet tibi ex tunc ab ira tua (9) De cęlo iudicium iaculatum est terra tremuit et quievit (10) dum exurgeret in iudicio deus ut salvos faceret omnes quietos terrae (11) Quia cogitatio hominis confitebitur tibi et reliquię cogitationum diem festum agent tibi (12) Vovete et reddite domino deo vestro omnes qui in circuitu eius sunt offertis munera Terribili (13) et ei qui aufert spiritum principum terribili apud reges terrae.

(LXXVI)

(2) Voce mea ad dominum clamavi vox mea ad deum et intendit mihi (3) In die tribulationis meae deum exquisivi manibus meis nocte coram eo et non sum deceptus Negavi consolari

Ps LXXV 4 arcuum: RoBC arcum, D arcu. 5 Inluminans: AB Inluminas. 10 terrae: P corde. 12 sunt: D omits.

Ps LXXVI 2 vox mea: P voce mea. 3 nocte: CP et nocte; eo: P te.

animam meam (4) memor fui dei et delectatus sum Exercitatus sum et defecit paulisper spiritus meus (5) anticipaverunt vigilias oculi mei turbatus sum et non sum locutus (6) Cogitavi dies antiquos et annos ęternos in mente habui (7) Et meditatus sum nocte cum corde meo exercitabar (fol. 47v) et ventilabam in me spiritum meum (8) Et dixi numquid in aeternum proiciet deus aut non adponet ut beneplacitum sit adhuc (9) aut in finem misericordiam suam abscidet a seculo et generatione (10) Numquid obliviscetur misereri deus aut continebit in ira misericordiam suam (11) Et dixi nunc coepi haec inmutatio dexterę excelsi (12) memor fui operum domini quia memor ero ab initio mirabilium tuorum (13) Et meditatus sum in omnibus operibus tuis et in observationibus tuis exercebor (14) Deus in sancto via tua quis deus magnus sicut deus noster (15) tu es deus qui facis mirabilia solus Notam fecisti in populis virtutem tuam (16) liberasti in brachio tuo populum tuum filios israhel et ioseph (17) Viderunt te aquę deus viderunt te aquae et

Ps LXXVI 7 exercitabar: DE exercitabam. 8 adponet: P adponat. 9 suam: Followed by an unitelligible sign. 10 obliviscetur: AB obliviscitur. 11 inmutatio: B mutatio. 13 exercebor: RoACDE me exercebor, B me exercebo. 17 te (2nd): D omits; et (2nd): ABC omit;

timuerunt et turbati sunt abysi (18) multitudo sonitus aquarum Vocem dederunt nubes etenim sagittę tuae pertransierunt (19) vox tonitrui tui in rota Inluxerunt coruscationes tuae orbi terrę vidit et commota est terra (20) In mari via tua et semitę tuę in aquis multis et vestigia tua non cognoscentur (21) Deduxisti sicut oves populum tuum in manu moysi et aaron.

(LXXVII)

(1) Attendite popule meus legem meam inclinate aurem vestram in verba oris mei (fol. 48r) (2) Aperiam in parabolis os meum loquar propositiones ab initio saeculi (3) Quanta audivimus et cognovimus ea et patres nostri narraverunt nobis (4) Non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera Narrantes laudes domini et virtutes eius et mirabilia eius quę fecit (5) Et suscitavit testimonium in iacob et legem posuit in israhel Quam mandavit patribus nostris ut notam facerent eam filiis suis

Ps LXXVI 17 turbati: CD turbate, E turbate vel turbati. 20 via tua: ACDEP viae tuae.

Ps LXXVII 1 popule: RoABE populus. 4 eorum: E hominum vel eorum, P hominum. 5 facerent: AB faceret; eam: AB ea.

(6) ut cognoscat generatio altera Filii qui nascentur exurgent et narrabunt eam filiis suis (7) Ut ponant in deo spem suam et non obliviscantur operum dei sui et mandata eius exquirant (8) Ne fiant sicut patres eorum genus pravum et peramarum genus quod non direxit cor suum et non est creditus cum deo spiritus eius (9) Filii effrem intendentes arcum et mittentes sagittas suas conversi sunt in die belli (10) Non custodierunt testamentum dei sui et in lege eius noluerunt ambulare (11) Et obliti sunt benefactorum eius et mirabilium eius quae ostendit eis (12) coram patribus eorum Fecit mirabilia in terra aegypti in campo taneos (13) Interrupit mare et perduxit eos et statuit aquas quasi in utrem (14) Et eduxit eos in nube diei et tota nocte in inluminatione ignis (15) Interrupit in heremo petram et adaquavit eos velut in abysso multa (fol. 48v) (16) Et eduxit aquam de petra et eduxit tamquam flumina aquas (17) Et adposuerunt adhuc peccare ei in ira concitaverunt deum excelsum in siccitate (18) Et temptaverunt deum in cordibus suis ut peterent escas animabus suis (19) et male locuti sunt de deo et dixerunt

Ps LXXVII 6 ut: D et; exurgent: ABE et exurgent; eam: AB ea. 7 Ut: P Et; obliviscantur: B obliviscuntur. 9 et: Written over erasure. 11 et: D omits; mirabilium: D mirabilia. 17 ira: C iram; deum: RoBC omit.

numquid poterit deus parare mensam in deserto (20) Quoniam percussit petram et fluxerunt aquę et torrentes inundaverunt Numquid et panem poterit dare aut parare mensam populo suo (21) Ideo audivit dominus et distulit et superposuit et ignis accensus est in iacob et ira ascendit in israhel (22) Quia non crediderunt in deum suum nec speraverunt in salutare eius (23) Et mandavit nubibus desuper et ianuas caeli aperuit (24) et pluit illis manna manducare panem cęli dedit eis (25) panem angelorum manducavit homo frumentationem misit eis in habundantiam (26) Et excitavit austrum de cęlo et induxit in virtute sua affricum (27) Et pluit super eos sicut pulverem carnes et sicut arenam maris volatilia pennata (28) Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula eorum (29) Et manducaverunt et saturati sunt nimis (fol. 49r) et desiderium eorum attulit eis (30) non sunt fraudati a desiderio suo Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum (31) et ira dei ascendit super eos et occidit plurimos eorum et electos israhel impedivit (32) In omnibus his peccaverunt adhuc et non crediderunt in mirabilibus eius

Ps LXXVII 25 habundantiam: CDP habundantia. 27 araneam: AB harena, EP arenam; carnes: P carnis. 29 attulit: AE obtulit. 30 non: Preceded by erasure, probably of et, RoABCEP et non; esca: L2 vel escae; erat: L2 vel erant.

(33) Et defecerunt in vanitate dies eorum et anni eorum cum festinantia (34) Cum occiderit eos inquirebant eum et convertebantur ante lucem et veniebant ad eum (35) Et memorati sunt quia deus adiutor eorum est et deus excelsus liberator eorum est (36) Et dilexerunt eum in ore suo et lingua sua mentiti sunt ei (37) Cor autem eorum non erat rectum cum eo nec fides habita est in testamento eius (38) Ipse autem est misericors et propitius fit peccatis eorum et non disperdet eos Et multiplicavit ut averteret iram suam ab eis et non accendit omnem iram suam (39) Et memoratus est quia caro sunt spiritus vadens et non rediens (40) Quotiens exacerbaverunt eum in deserto in ira concitaverunt eum in terra sine aqua (fol. 49v) (41) Et conversi sunt et temptaverunt deum et sanctum israhel exacerbaverunt (42) Non sunt recordati manuum eius qua die liberavit eos de manu tribulantis (43) Sicut posuit in aegypto signa sua et prodigia sua in campo taneos

---

Ps LXXVII 33 in vanitate: L2 vel pro vanitate. 34 Cum: P omits; occiderit: RoABCDE occideret; inquirebant: Preceded by erasure, probably of tunc, RoABCDEP tunc inquirebant. 36 lingua: A in lingua. 37 fides: P fideles; est: Followed by erasure, probably of illis, RoABCDEP est illis. 38 fit: L2 vel fiet; multiplicavit: L2 vel abundavit; accendit: AB accendet. 39 memoratus: L2 recordatus. 40 ira: C iram; terra sine aqua: L2 vel inaquoso. 42 liberavit: L2 vel redemit; manuum: L2 vel manus, RoAD manus, E manuis, P manum.

(44) Convertit in sanguinem flumina eorum et pluviales aquas eorum ne biberent (45) Misit in eis muscam caninam et comedit eos ranam et exterminavit eos (46) Et dedit erugini fructus eorum et labores eorum locustae (47) Occidit in grandine vineas eorum et moros eorum in pruina (48) Tradidit grandini iumenta eorum et possessiones eorum igni (49) Misit in eis iram indignationis suae indignationem et iram et tribulationem inmisiones per angelos malos (50) Viam fecit semitę irae suę et non pepercit a morte animabus eorum et iumenta eorum in morte conclusit (51) Et percussit omne primogenitum in terra aegypti primitias omnis laboris eorum in tabernaculis cham (52) Et abstulit sicut oves populum suum et perduxit eos tamquam gregem in deserto (53) Et eduxit eos in spe et non timuerunt et inimicos eorum operuit mare (54) Et induxit eos in montem sanctificationis suae montem hunc quem adquisivit dextera eius (fol. 50r) Et eiecit a facię eorum gentes et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis (55) Et habitavit in tabernaculis eorum

Ps LXXVII 44 sanguinem: ADE sanguine. 45 Misit: RoABCDEP Inmisit; eis: i written over erasure, CDEP eos; ranam: AE et ranam; exterminavit: L2 vel disperdidit. 46 erugini: L2 vel rubigini. 47 grandine: P grandini. 49 Misit: RoABCDEP Inmisit; eis: CDEP eos; inmisiones: C inmisionem. 51 omne: ADE omnem; omnis: C omnes. 52 sicut oves: written over erasure.

tribus israhel (56) et temptaverunt et exacerbaverunt deum excelsum et testimonia eius non custodierunt (57) Et averterunt se et non observaverunt quemadmodum patres eorum conversi sunt in arcum perversum (58) In ira concitaverunt eum in collibus suis et in sculptilibus suis emulati sunt eum (59) Audivit dominus et sprevit et ad nihilum redegit nimis israhel (60) Et reppulit tabernaculum sylon tabernaculum suum in quo habitavit inter homines (61) Et tradidit in captivitatem virtutes eorum et pulchritudines eorum in manus inimici (62) Et conclusit in gladio populum suum et israhel hereditatem suam sprevit (63) Iuvenes eorum comedit ignis et virgines eorum non sunt lamentate (64) Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt et viduae eorum non ploraverunt (65) Et excitatus est tamquam dormiens dominus quasi potans crapulatus a vino (66) Et percussit inimicos suos in posteria obprobrium sempiternum dedit illis (67) Et reppulit tabernaculum ioseph et tribum effrem non elegit (68) sed elegit tribum iuda montem sion quem dilexit (fol. 50v) (69) Et aedificavit sicut unicornuum

Ps LXXVII 58 ira: C iram. 59 redegit: DE redigit. 61 Et: A omits. 62 israhel hereditatem: Written over erasure, RoABCDE hereditatem. 64 ploraverunt: P plorabantur. 65 potans: Probably a scribal error for potens, RoABCDEP potens. 66 posteria for posteriora? RoABCDEP posteriora. 69 unicornuum: RoABCDEP unicornuorum.

sanctificationem suam in terra fundavit eam in saecula (70) Et elegit david servum suum et sustulit eum de gregibus ovium de post fetantes accepit eum (71) Pascere iacob populum suum et israhel hereditatem suam (72) Et pavit eos sine malitia cordis sui et in sensu manuum suarum deduxit eos.

(LXXVIII)

(1) Deus venerunt gentes in hereditatem tuam coinquinaverunt templum sanctum tuum Posuerunt hierusalem velut pomorum custodiarium (2) posuerunt mortalia servorum tuorum escas volatilibus cęli carnes sanctorum tuorum bestiis terrae (3) Effuderunt sanguinem eorum sicut aqua in circuitu hierusalem et non erat qui sepeliret (4) Facti sumus in obprobrium vicinis nostris derisum et contemptum his qui in circuitu nostro sunt (5) Usquequo domine irasceris in finem accenditur velut ignis zelus tuus (6) Effunde iram tuam in gentes quae te non noverunt et in regna quae non invocaverunt nomen tuum (7) Quia comederunt iacob et locum eius desolaverunt (8) Ne memineris iniquitates nostras

Ps LXXVIII 1 custodiarium: A custodiam, BEP custodiarum. 2 carnes: A et carnes. 3 Effuderunt: RoB Effunderunt; aqua: RoCDEP aquam. 4 derisum et contemptum: RoABCDE derisu et contemptu. 5 accenditur: B accendetur.

antiquas cito nos anticipet misericordia tua quia pauperes facti sumus nimis (9) Adiuva nos deus salutaris noster et propter honorem nominis tui domine libera nos et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum (fol. 51r) (10) Ne quando dicant gentes ubi est deus eorum et innotescant in nationibus coram oculis nostris Vindica sanguinem servorum tuorum qui effusus est (11) intret in conspectu tuo gemitus compeditorum Secundum magnitudinem brachii tui posside filios morte punitorum (12) Redde vicinis nostris septuplum in sinum eorum inproperium eorum quod exprobraverunt tibi domine (13) Nos autem populus tuus et oves gregis tui confitebimur tibi in secula et in seculum seculi narrabimus laudem tuam.

(LXXVIIII)

(2) Qui regis israhel intende qui deducis velut ovem ioseph Qui sedes super cherubin appare (3) coram effrem et benniamin et mannasse Excita potentiam tuam et veni ut salvos facias nos (4) Domine deus virtutum converte nos et

Ps LXXVIII 8 anticipet: B anticipiet. 9 et: A omits. 10 innotescant: A innotescat; Vindica: B Vindica domine. 11 morte: ABDE morti. 12 sinum: RoBDP sinu, AE sinus; eorum: A ipsorum. 13 tui: BC tue.

Ps LXXVIIII 2 sedes: A sedis. 3 et (1st): BCP omit.

ostende faciem tuam et salvi erimus (5) Domine deus virtutum quousque irasceris in orationem servi tui (6) cibabis nos pane lacrimarum et potum dabis nobis in lacrimis in mensura (7) Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris et inimici nostri deriserunt nos (8) Domine deus virtutum converte nos et ostende faciem tuam et salvi erimus (fol. 51v) (9) Vineam ex aegypto transtulisti eiecisti gentes et plantasti eam (10) Viam fecisti in conspectu eius et plantasti radices eius et repleta est terra (11) Operuit montes umbra eius et arbusta eius cedros dei (12) Extendisti palmites eius usque ad mare et usque ad flumen propagines eius (13) Ut quid deposuisti maceriam eius et vindemiant eam omnes qui transeunt viam (14) Exterminavit eam aper de silva et singularis ferus depastus est eam (15) Domine deus virtutum convertere nunc respice de caelo et vide et visita vineam istam (16) et dirige eam quam plantavit dextera tua et super filium hominis quem confirmasti tibi (17) Incensa igni et effosa manu ab increpatione vultus tui

Ps LXXVIIII 10 repleta: B impleta. 11 eius (2nd): P omits. 14 eam: P eum. 15 convertere: RoBCDEP converte. 16 quem: B quam. 17 igni: D igne; effosa: B effusa; manu: B omits.

peribunt (18) Fiat manus tua super virum dexterę tuę et super filium hominis quem confirmasti tibi (19) et non discedimus a te Vivificabis nos et nomen tuum invocabimus (20) Domine deus virtutum converte nos et ostende faciem tuam et salvi erimus.

(LXXX)

(2) Exultate deo adiutori nostro iubilate deo iacob (3) Sumite psalmum et date tympanum (fol. 52r) psalterium iocundum cum cythara (4) Canite initio mensis tuba in die insigni sollempnitatis vestrae (5) Quia preceptum in israhel est et iudicium deo iacob (6) Testimonium in ioseph posuit eum dum exiret de terra aegypti Linguam quam non noverat audivit (7) divertit ab oneribus dorsum eius manus eius in cophino servierunt (8) In tribulatione invocasti me et liberavi te et exaudivi te in abscondito tempestatis probavi te ad aquas contradictionis (9) Audi populus meus et loquar israhel et testificabor tibi Israhel si me audieris (10) non erit in te deus recens

Ps LXXVIIII 18 dexterę tuę: B dextera tua. 19 Vivificabis: Initial V obscured by the superscribed Latin gloss.

Ps LXXX 4 initio: RoABC in initio; insigni: RoBCE insignis. 8 et (2nd): C omits. 9 israhel et testificabor tibi: written over erasure.

neque adorabis deum alienum (11) Ego enim sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra egypti Dilata os tuum et ego adimplebo illud (12) et non audivit populus meus vocem meam et israhel non intendit mihi (13) Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum et ibunt in voluntatibus suis (14) Si plebs mea audisset me israhel si in viis meis ambulasset (15) ad nihilum inimicos eorum humiliassem et super tribulantes eos inmississem manum meam (16) Inimici domini mentiti sunt ei et erit tempus eorum in aeternum (fol. 52v) (17) Cibavit eos ex adipe frumenti et de petra melle saturavit eos.

(LXXXI)

(1) Deus stetit in synagoga deorum in medio autem deus discernit (2) Quousque iudicatis iniquitatem et facies peccantium sumitis (3) Iudicate pupillo et egeno humilem et pauperem iustificate (4) Eripite pauperem et egenum de manu peccatorum liberate (5) Nescierunt neque intellexerunt in tenebris ambulant movebuntur omnia fundamenta terrae

Ps LXXX 14 plebs (L1): L* pleps; mea: P omits; in viis meis: RoABDE vias meas. 17 saturavit: A satiavit

Ps LXXXI 3 pupillo et egeno: AB pupillum et egenum.

(6) Ego dixi dii estis et filii excelsi omnes (7) Vos autem sicut homines moriemini et sicut unus de principibus cadetis (8) Exurge deus iudica terram quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus.

(LXXXII)

(2) Deus quis similis erit tibi ne taceas neque conpescaris deus (3) Quoniam ecce inimici tui sonaverunt et qui te oderunt extulerunt caput (4) In plebem tuam astute cogitaverunt consilium et cogitaverunt adversus sanctos tuos (5) Dixerunt venite disperdamus eos ex gente et non memorabitur nomen israhel amplius (fol. 53r) (6) Quoniam cogitaverunt consensum in unum adversum te testamentum disposuerunt (7) Tabernacula idumeorum et ismahelitum moab et aggareni (8) gebal et ammon et amalech et alienigenae cum habitantibus tyrum (9) Etenim assur simul venit cum illis facti sunt in susceptionem filiis loth (10) Fac illis sicut madian et sisarae sicut iabin in torrente cison (11) disperierunt in endor facti sunt sicut stercus terrae (12) Pone principes eorum sicut horeb zeb et zebee et salmana omnes principes eorum

Ps LXXXII 3 sonaverunt: B sonuerunt; extulerunt: BD extollerunt. 9 susceptionem: AE susceptione. 12 zeb: DE et zeb.

(13) qui dixerunt hereditatem possideamus nobis sanctuarium dei (14) Deus meus pone illos ut rotam et sicut stipulam ante faciem venti et (15) sicut ignis qui conburit silvas velut si flamma incendat montes (16) Ita persequeris eos in tempestate tua et in ira tua conturbabis eos (17) Imple facies eorum ignomia et querant nomen tuum domine (18) Confundantur et conturbentur in seculum seculi et revereantur et pereant (19) et cognoscant quia nomen tibi dominus Tu solus altissimus super omnem terram.

(LXXXIII)

(2) Quam amabilia sunt tabernacula tua domine virtutum (3) concupivit et defecit anima mea in atria domini (fol. 53v) Cor meum et caro mea exultaverunt in deum vivum (4) etenim passer invenit sibi domum et turtur nidum ubi reponat pullos suos Altaria tua domine virtutum rex meus et deus meus (5) Beati qui habitant in domo tua domine in sęculum seculi laudabunt te (6) Beatus vir cuius est auxilium abs te domine ascensus in corde eius disposuit (7) in convalle lacrimarum in locum quem disposuisti

Ps LXXXII 13 hereditatem: AC hereditate. 15 conburit: AB conburet; si: ABD omit. 17 ignomia for ignominia, L2RoABCDEP ignominia; et: Ad ut; querant: RoE quaerent, P querunt. 19 quia: Ro quoniam.

Ps LXXXIII 5 domo (Ll): L*P domu. 7 locum: DE loco.

eis (8) Etenim benedictionem dabit qui legem dedit ambulabunt de virtute in virtutem videbitur deus deorum in sion (9) Domine deus virtutum exaudi precem meam auribus percipe deus iacob (10) Protector noster aspice deus et respice in faciem christi tui (11) Quia melior est dies una in atriis tuis super milia Elegi abiectus esse in domo dei magis quam habitare in tabernaculis peccatorum (12) Quoniam misericordiam et veritatem diligit dominus gratiam et gloriam dabit deus (13) Dominus non privabit bonis ambulantes in innocentia domine deus virtutum beatus homo qui sperat in te.

(LXXXIIII)

(2) Benedixisti domine terram tuam avertisti captivitatem iacob (fol. 54r) (3) Remisisti iniquitatem plebis tuae operuisti omnia peccata eorum (4) Mitigasti omnem iram tuam avertisti ab ira indignationis tuae (5) Converte nos deus salutaris noster et averte iram tuam a nobis (6) ut non in ęternum irascaris nobis Neque extendas iram tuam a progenię in progeniem (7) deus tu convertens vivificabis nos et plebs tua letabitur in te (8) Ostende nobis domine misericordiam tuam et salutare tuum da nobis (9) Audiam

Ps LXXXIII 7 eis: D ei.

quid loquatur in me dominus deus quoniam loquetur pacem in plebem suam et super sanctos suos et in eos qui convertuntur ad ipsum (10) Verumtamen prope timentibus eum salutare ipsius ut inhabitet gloria in terra nostra
(11) Misericordia et veritas obviaverunt sibi iustitia et pax conplexę sunt se (12) Veritas de terra orta est et iustitia de caelo prospexit (13) Etenim dominus dabit benignitatem et terra nostra dabit fructum suum
(14) Iustitia ante eum ambulabit et ponet in via gressus suos.

(LXXXV)

onhylde drihten eare þin to me 7
(fol. 54v) (1) INCLINA DOMINE AUREM tuam ad me et

gehyr me forðon wædla 7 þearfa eom ic geheald
exaudi me quoniam egenus et pauper sum ego (2) Custodi

saule mine forðon halig ic eom halne do þeow þinne
animam meam quoniam sanctus sum salvum fac servum tuum

god min hyhtende on þe gemiltsa me drihten
deus meus sperantem in te (3) Miserere mihi domine

forþon to þe ic clypode ælce dæg geblissa saule
quoniam ad te clamavi tota die (4) letifica animam

Ps LXXXIIII 10 timentibus: P timentes.
14 ambulabit: B ambulavit.

Ps LXXXV 2 þeow: Preceded by erasure of þ.
4 animam (1st): A hole divides the word into ani and mam.

þeowes þines forðon to þe drihten ic ahof saule mine
servi tui quia ad te domine levavi animam meam

forðon þu drihten wynsum 7 biliwite þu eart 7
(5) Quoniam tu domine suavis ac mitis es et

spedig on mildheortnesse eallum gecigendum þe
copiosus in misericordia omnibus invocantibus te

mid earum anfoh drihten gebed min 7 begim
(6) Auribus percipe domine orationem meam et intende

stefne bene minre on dæg geswinces mines
voci deprecationis meae (7) In die tribulationis meę

ic clypode to þe forþon þu gehyrdest me nis
clamavi ad te quoniam exaudisti me (8) Non est

gelic þe on godum drihten 7 nys æfter weorcum
similis tibi in diis domine et non est secundum opera

þinum ealle þeoda swa hwelce swa þu worhtest
tua (9) Omnes gentes quascumque fecisti

hy cumað 7 gebiddað beforan þe drihten 7 arwurþiað
venient et adorabunt coram te domine et honorificabunt

naman þinne forþan micel eart þu 7 donde
nomen tuum (10) Quoniam magnus es tu et faciens

wundru þu eart god ana gelæd me drihten on
mirabilia tu es deus solus (11) Deduc me domine in

wege þinum 7 ic gange on soðfæstnesse þine sie geblissod
via tua et ambulabo in veritate tua Lętetur

heorte min þæt heo ondræde naman þinne ic andette
cor meum ut timeat nomen tuum (12) confitebor

þe drihten god min on ealre heortan minre 7
tibi domine deus meus in toto corde meo et

Ps LXXXV 4 domine: B omits; levavi animam meam: P animam meam levavi. 11 timeat: Ro timeam. 12 meus: B omits.

ic arwurþige naman þinne on ecnesse forðon
honorificabo nomen tuum in aeternum (13) Quoniam

mildheortnes þin micel is ofer me 7
misericordia tua magna est super me (fol. 55r) et

þu generedest saule mine of helle þære nyðeran
eripuisti animam meam ex inferno inferiore

god unrihtwise onarison on me 7 gesomnung
(14) Deus iniusti insurrexerunt in me et synagoga

ricra sohton saule mine 7 na foresetton þe
potentium quesierunt animam meam et non proposuerunt te

beforan gesihþe heora 7 þu drihten god min
ante conspectum suum (15) Et tu domine deus meus

gemiltsiend 7 mildheort geþildig 7 swiþe mildheort 7
miserator et misericors patiens et multum misericors et

soðfæst geseoh on me 7 miltsa min of anwealde
verax (16) Respice in me et miserere mei da potestatem

cnapan þinum 7 halne do suna mennene þinre do
puero tuo et salvum fac filium ancillae tuae (17) Fac

mid me drihten tacen on godne þæt hi geseon þa ðe me
mecum domine signum in bono ut videant qui me

hatedon 7 hi sien scynde forðon þu drihten gefultumedest
oderunt et confundantur Quoniam tu domine adiuvasti

me 7 þu frefredest me
me et consolatus es me.

Ps LXXXV 13 mildheortnes: Followed by erasure of s; inferiore: RoABE inferiori. 15 mildheort (1st): đ written above the line. ~~16 dę; A et da;~~ of: Glossator took da for dę. 17 scynde: Preceded by small erasure.

(LXXXVI)

(1) Fundamenta eius in montibus sanctis (2) diligit dominus portas sion super omnia tabernacula iacob (3) Gloriosa dicta sunt de te civitas dei (4) memor ero rab et babilonis scientibus te Ecce alienigenę et tyrus et populus aethiopum hi fuerunt in ea (5) Mater sion dicet homo et homo factus est in ea et ipse fundavit eam altissimus (6) Dominus enarrabit in scripturis populorum suorum et principum eorum qui fuerunt in ea (7) Sicut lętantium omnium nostrum habitatio est in te.

(LXXXVII)

(fol. 55v) (2) Domine deus salutis meae in die clamavi et nocte coram te (3) Intret oratio mea in conspectu tuo inclina aurem tuam ad precem meam domine (4) Quia repleta est malis anima mea et vita mea inferno adpropiavit (5) Estimatus sum cum descendentibus in lacum factus sum sicut homo sine adiutorio (6) inter mortuos liber Sicut vulnerati dormientes proiecti in monumentis quorum non

Ps LXXXVI 4 rab: L2 raab; te: RoA me. 5 dicet: D dicit. 6 enarrabit: RoABDE narravit, C enarravit, P narrabit; fuerunt: A fuerant.

Ps LXXXVII 4 inferno: RoABE in inferno, CDP in infernum; adpropiavit: ABE adpropiabit.

meministi amplius et quidem ipsi de manu tua expulsi sunt (7) Posuerunt me in lacu inferiore in tenebris et in umbra mortis (8) In me confirmata est ira tua et omnes elationes tuas super me induxisti (9) Longe fecisti notos meos a me posuerunt me in abhominationem sibi traditus sum et non egrediebar (10) Oculi mei infirmati sunt pre inopia clamavi ad te domine tota die expandi manus meas ad te (11) Numquid mortuis facies mirabilia aut medici resuscitabunt et confitebuntur tibi (12) Numquid enarrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam et veritatem tuam in perditionem (fol. 56r) (13) Numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua aut iustitia tua in terra oblivionis (14) Et ego ad te domine clamavi et mane oratio mea preveniet te (15) Ut quid domine repellis orationem meam avertis faciem tuam a me (16) Egens sum ego et in laboribus a iuventute mea exaltatus autem humiliatus sum et confusus (17) In me transierunt irae tuae et terrores tui conturbaverunt me (18) Circumdederunt me sicut aqua tota die circumdederunt me simul (19) Elongasti a me amicum et proximum et notos meos a miseria.

Ps LXXXVII 7 inferiore: RoABCE inferiori. 8 tuas: C meas. 12 enarrabit: A narrabit; perditionem: RoABCEP perditione, D perdictione. 13 aut: ABC et. 17 transierunt: RoABCEP pertransierunt. 18 Circumdederunt (1st): AB Circuierunt.

(LXXXVIII)

(2) Misericordias tuas domine in aeternum cantabo in generatione et progenie pronuntiabo veritatem tuam in ore meo (3) Quoniam dixisti in aeternum misericordia aedificabitur in caelis prẹparabitur veritas tua (4) Disposui testamentum meum electis meis iuravi david servo meo (5) usque in aeternum preparabo semen tuum et ẹdificabo in seculum seculi sedem tuam (6) Confitebuntur caeli mirabilia tua domine et veritatem tuam in aecclesia sanctorum (fol. 56v) (7) Quoniam quis in nubibus aequabitur domino aut quis similis erit deo inter filios dei (8) Deus qui glorificatur in consilio sanctorum magnus et metuendus super omnes qui in circuitu eius sunt (9) Domine deus virtutum quis similis tibi potens es domine et veritas tua in circuitu tuo (10) Tu dominaris potestati maris motum autem fluctuum eius tu mitigas (11) Tu humiliasti sicut vulneratum superbum et in virtute brachii tui dispersisti inimicos tuos (12) Tui sunt caeli et tua est terra orbem terrarum et plenitudinem eius tu fundasti 13 Aquilonem et mare tu creasti thabor et hermon in nomine

Ps LXXXVIII 4 meum: RoABC omit. 5 prepara: Written over erasure. 10 potestati: Followed by small erasure, probably of one letter, CP potestatis, D potestates. 5 terrarum: B terrae.

tuo exultabunt (14) tuum brachium cum potentia Firmetur manus tua et exaltetur dextera tua (15) iustitia et iudicium preparatio sedis tuae Misericordia et veritas prẹibunt ante faciem tuam (16) beatus populus qui scit iubilationem Domine in lumine vultus tui ambulabunt (17) et in nomine tuo exultabunt tota die et in tua iustitia exaltabuntur (18) Quoniam gloria virtutis eorum tu es et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum (19) Quoniam domini est adsumptio et sancti israhel regis nostri (fol. 57r) (20) Tunc locutus es in aspectu filiis tuis et dixisti posui adiutorium super potentem et exaltavi electum de plebe mea (21) Inveni david servum meum in oleo sancto meo uncxi eum (22) Manus enim mea auxiliabitur ei et brachium meum confortabit eum (23) Nihil proficiet inimicus in eo et filius iniquitatis non nocebit ei (24) Et concidam inimicos eius a facie ipsius et odientes eum in fugam convertam (25) Et veritas mea et misericordia mea cum ipso et in nomine meo exaltabitur cornu eius (26) Et ponam in mari manum eius et in fluminibus dexteram eius (27) Ipse invocavit me pater meus es tu deus

Ps LXXXVIII 13 exultabunt: D exaltabunt.
15 potentia: tia preceded by erasure of two letters.
20 et (2nd): D omits. 22 confortabit: B confortavit.
25 Et: D omits. 27 invocavit: RoA invocabit.

meus et susceptor salutis meae (28) Et ego primogenitum ponam illum excelsum pre regibus terrae (29) In aeternum servabo illi misericordiam meam et testamentum meum fidele ipsi (30) Et ponam in seculum seculi sedem eius et thronum eius sicut dies cęli (31) Si dereliquerint filii eius legem meam et in iudiciis meis non ambulaverint (32) Si iustificationes meas profanverint et mandata mea non custodierint (fol. 57v) (33) Visitabo in virga iniquitates eorum et in verberibus peccata eorum (34) Misericordiam autem meam non dispergam ab eo neque nocebo in veritate mea (35) neque profanabo testamentum meum et quę procedunt de labiis meis non faciam irrita (36) Semel iuravi in sancto meo si david mentiar (37) semen eius in aeternum manebit (38) et sedes eius sicut sol in conspectu meo et sicut luna perfecta in aeternum et testis in caelo fidelis (39) Tu vero reppulisti et sprevisti et distulisti christum tuum (40) avertisti testamentum servi tui profanasti in terra sanctitatem eius (41) Destruxisti omnes macerias eius

Ps LXXXVIII 28 primogenitum: eni written over erasure. 31 dereliquerint: E derelinquerint. 32 custodierint: A hole divides the word into custo and dierint. 38 testis: AB testes. 39 et (2nd): C omits. 40 terra: A terram.

posuisti munitiones eius in formidinem (42) Diripuerunt eum omnes transeuntes viam factus est in obprobrium vicinis suis (43) Exaltasti dexteram inimicorum eius letificasti omnes inimicos eius (44) Avertisti adiutorium gladii eius et non es auxiliatus ei in bello (45) Dissolvisti eum ab emundatione et sedem eius in terra conlisisti (46) Minorasti dies temporum eius perfudisti eum confusione (47) Usquequo domine irasceris in finem exardescit sicut ignis ira tua (48) Memorare domine quę mea substantia non enim vane constituisti filios hominum (49) Quis est homo qui vivet et non videbit mortem (fol. 58r) aut quis eruet animam suam de manu inferi (50) Ubi sunt misericordiae tuae antiquę domine sicut iurasti david in veritate tua (51) Memor esto obprobrii servorum tuorum quod continui in sinu meo multarum gentium (52) Quod exprobraverunt inimici tui domine quod exprobraverunt commutationem christi tui (53) Benedictus dominus in aeternum fiat fiat.

Ps LXXXVIII 41 formidinem: ABE formidine. 45 terra: E terram. 48 Memorare: B Memora. 49 vivet: CD vivit; eruet: B eruit; inferi: D inferni. 51 obprobrii: AE opprobrium. 52 commutationem: B commotationem.

(LXXXVIIII)

(1) Domine refugium factus es nobis a generatione et progenie (2) Priusquam fierent montes aut formaretur orbis terrae a saeculo et usque in seculum tu es deus (3) Ne avertas hominem in humilitatem et dixisti convertimini filii hominum (4) Quoniam mille anni ante oculos tuos sicut dies hesterna quae prẹteriit Et sicut custodia in nocte (5) quae pro nihilo est habentur anni eorum (6) Mane sicut herba transeat mane floreat et pertranseat vespere decidat induret et arescat (7) Quia defecimus in ira tua et in furore tuo conturbati sumus (8) Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo seculum nostrum in inluminatione vultus tui (fol. 58v) (9) Quoniam omnes dies nostri defecerunt et nos in ira tua defecimus Anni nostri sicut aranea meditabantur (10) dies annorum nostroum in ipsis septuaginta annis Si autem in potentatibus octuaginta anni et plurimum eorum labor et dolor Quorum supervenit mansuetudo et corripiemur (11) Quis novit

Ps LXXXVIIII 2 formaretur: RoABD firmaretur; tu es deus: P omits. 3 humilitatem: P humilitate. 5 est: Traced over, RoABC omit. 8 in (2nd): D omits. 9 meditabantur: Ro meditabuntur. 10 potentatibus: Followed by small erasure, P potentatibus eius; supervenit: Followed by erasure, probably of super nos, RoABCDEP supervenit super nos.

potestatem irae tuae aut pre timore iram tuam (12) dinumerare dexteram tuam domine notam fac nobis et eruditos corde in sapientia (13) Convertere domine aliquantulum et deprecabilis esto super servos tuos (14) Repleti sumus mane misericordia tua et exultavimus et delectati sumus in omnibus diebus nostris (15) Delectati sumus pro diebus quibus nos humiliasti annis in quibus vidimus mala (16) Respice in servos tuos et in opera tua domine et dirige filios eorum (17) Et sit splendor domini dei nostri super nos et opera manuum nostrarum dirige super nos et opus manuum nostrarum dirige.

(LXXXX)

(1) Qui habitat in adiutorio altissimi in protectione dei dei caeli commorabitur (2) Dicet domino susceptor meus es es et refugium meum deus meus sperabo in eum (fol. 59r) (3) Quoniam ipse liberavit me da laqueo venantium et a verbo aspero (4) Scapulis suis obumbrabit tibi et sub

Ps LXXXVIIII 13 deprecabilis esto: RoABDE deprecare. 14 et (2nd): P omits. 15 annis: ABE anni. 17 et opus manuum nostrarum dirige: RoABDE omit.

Ps LXXXX 2 es: C es tu. 3 liberavit: A liberabit. 4 obumbrabit: BD obumbravit.

pennis eius sperabis (5) Scuto circumdabit te veritas eius non timebis a timore noturno (6) A sagitta volante per diem a negotio perambulante in tenebris a ruina et demonio meridiano (7) Cadent a latere tuo mille et decem milia a dextris tuis tibi autem non adpropiabunt (8) Verumtamen oculis tuis considerabis et retributionem peccatorum videbis (9) Quoniam tu es domine spes mea altissimum posuisti refugium tuum (10) Non accedent ad te mala et flagella non adpropiabunt tabernaculo tuo (11) Quoniam angelis suis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis (12) In manibus portabunt te ne umquam offendas ad lapidem pedem tuum (13) Super aspidem et basiliscum ambulabis et conculcabis leonem et draconem (14) Quoniam in me speravit liberabo eum protegam eum quoniam cognovit nomen meum (15) Invocavit me et ego exaudiam eum cum ipso sum in tribulatione Eripiam eum et glorificabo eum (16) longitudinem dierum (fol. 59v) adimplebo eum et ostendam illi salutare meum.

Ps LXXXX 5 noturno for nocturno. 7 adpropiabunt: unt written over erasure, ACDE adpropiabit, B adpropiavit. 10 flagella: RoABCD flagellum; adpropiabunt: RoAB adpropiabit, E adpropiabunt vel adpropiabit. 11 mandavit: A mandabit. 12 In: n written over erasure. 14 speravit: A sperabit; liberabo: RoABDE et liberabo. 15 invocavit: AE invocabit. 16 longitudinem: RoC longitudine.

(LXXXXI)

(2) Bonum est confiteri domino et psallere nomini tuo altissime (3) Ad adnuntiandum mane misericordiam tuam et veritatem tuam per noctem (4) In decachordo psalterio cum cantico et cythara (5) quia delectasti me domine in factura tua et in operibus manuum tuarum exultabo (6) Quam magnificata sunt opera tua domine nimis profunde factę sunt cogitationes tuae (7) Vir insipiens non cognoscet et stultus non intellegit ea (8) Cum exorientur peccatores sicut fęnum et apparuerint omnes qui operantur iniquitatem ut intereant in seculum seculi (9) Tu autem altissimus in aeternum domine (10) Quoniam ecce inimici tui domine peribunt et dispergentur omnes qui operantur iniquitatem (11) Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum et senectus mea in misericordia uberi (12) Et respexit oculus tuus inimicos meos et insurgentes in me malignantes audivit auris tua (13) Iustus ut palma florebit et sicut cędrus libani multiplicabitur (14) Plantati in domo domini in atriis domus dei nostri florebunt (fol. 60r) (15) Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi et bene patientes erunt

Ps LXXXXI 3 adnuntiandum: A adnuntiandam. 7 cognoscet: RoC cognoscit. 8 apparuerint: ABCD apparuerunt. 10 domine: B omits. 11 mea: P meus. 12 insurgentes: C in insurgentes. 13 et: D omits.

(16) ut adnuntient Quoniam iustus est dominus deus noster et non est iniquitas in eo.

(LXXXXII)

(1) Dominus regnavit decorem induit Induit dominus fortitudinem et precincxit se virtute Etenim firmavit orbem terrae qui non commovebitur (2) Parata sedes tua deus ex tunc a sęculo tu es (3) Elevaverunt flumina domini elevaverunt flumina voces suas (4) a vocibus aquarum multarum Mirabiles elationes maris mirabilis in excelsis dominus (5) Testimonia tua domine credibilia facta sunt nimis Domum tuam decent sancta domine in longitudine dierum.

(LXXXXIII)

(1) Deus ultionum dominus deus ultionem libere egit (2) Exaltare qui iudicas terram redde retributionem superbis (3) Usquequo peccatores domine usquequo peccatores gloriabuntur (4) Pronuntiabunt et loquentur iniquitatem

Ps LXXXXI 16 est: RoAB omit.

Ps LXXXXII 1 regnavit: AB regnabit; virtute: A virtutem. 3 domini: RoABCP domine. 5 domum tuam: RoABC domui tuae; longitudine: P longitudinem.

Ps LXXXXIII 1 ultionem: RoABCDEP ultionum.

loquentur omnes qui operantur iniustitiam (5) Populum tuum domine humiliaverunt et hereditatem tuam vexaverunt (6) Viduam et advenam interfecerunt et pupillos occiderunt (7) Et dixerunt non videbit dominus nec intellegit deus iacob (8) Intellegite nunc qui insipientes estis in populo (fol. 60v) et stulti aliquando sapite (9) Qui plantavit aurem non audiet aut qui fincxit oculum non considerat (10) qui corripit gentes non arguet qui docet hominem scientiam (11) Dominus novit cogitationes hominum quoniam vanę sunt (12) Beatus homo quem tu erudieris domine et de lege tua docueris eum (13) ut mitiges eum a diebus malis donec fodeatur peccatori fovea (14) Quia non repellet dominus plebem suam et hereditatem suam non derelinquet (15) Quoadusque iustitia convertatur in iudicium et qui tenent eam omnes qui recto sunt corde (16) Quis exurget mihi adversus malignantes aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem (17) Nisi quod dominus adiuvasset me paulo minus habitaverat in inferno anima mea (18) Si dicebam motus est pes meus misericordia tua domine adiuvabat me (19) Secundum multitudinem dolorum

Ps LXXXXIII 5 Populum: Po followed by erasure. 7 nec: Ro neque. 10 hominem: AB homines. 13 fodeatur (L1): L*RoCDEP fodiatur. 17 quod: RoCDP quia, E quia vel quod. 18 adiuvabat: BDEP adiuvabit.

meorum in corde meo consolationes tuę domine letificaverunt animam meam (20) Numquid adheret tibi sedes iniquitatis qui fingis dolorem in precepto (21) captabunt in animam iusti et sanguinem innocentem condempnabunt (22) Et factus est mihi dominus in refugium et deus meus in auxilium spei meae (fol. 61r) (23) Et reddet illis dominus deus iniquitates ipsorum et in malitia eorum disperdet illos dominus deus noster.

(LXXXXIIII)

(1) Venite exultemus domino iubilemus deo salutari nostro (2) Preoccupemus faciem eius in confessione et in psalmis iubilemus ei (3) Quoniam deus magnus dominus et rex magnus super omnes deos Quoniam non repellet dominus plebem suam (4) quia in manu eius sunt omnes fines terrae et altitudines montium ipse conspicit (5) Quoniam ipsius est mare et ipse fecit illud et aridam fundaverunt manus eius (6) Venite adoremus et procidamus ante deum ploremus coram domino qui fecit nos (7) Quia ipse est dominus deus noster nos autem populus eius et oves pascuę eius (8) Hodie si

Ps LXXXXIII 23 dominus deus (1st): Written over erasure, RoABCDEP dominus; malitia: ABE malitias, CP malitiis.

Ps LXXXXIIII 5 aridam fundaverunt manus eius: RoA aridam manus eius fundaverunt, B arida manus eius fundaverunt.

vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra (9) Sicut in exacerbatione secundum diem temptationis in deserto ubi temptaverunt me patres vestri probaverunt et viderunt opera mea (10) Quadraginta annis proximus fui generationi huic et dixi semper hi errant corde (11) Ipsi vero non cognoverunt vias meas quibus (fol. 61v) iuravi in ira mea si introibunt in requiem meam.

(LXXXXV)

(1) CANTATE DOMINO CANticum novum cantate domino omnis terra (2) Cantate domino et benedicite nomini eius bene nuntiate de die in diem salutare eius (3) Adnuntiate inter gentes gloriam eius in omnibus populis mirabilia eius (4) Quoniam magnus dominus et laudabilis nimis terribilis est super omnes deos (5) Quoniam omnes dii gentium demonia dominus autem cęlos fecit (6) Confessio et pulchritudo in conspectu eius sanctitas et magnificentia in sanctificatione eius (7) Adferte domino patrię gentium adferte domino gloriam et honorem (8) adferte domino gloriam nomini eius Tollite hostias et introite in atria eius (9) adorate

Ps LXXXXIIII 8 audieritis: Written over erasure.
10 hi: Followed by erasure of one letter.

Ps LXXXXV 2 nomini: RoE nomen. 4 est: B es.
8 domino: B omits.

dominum in aula sancta eius Commoveatur a facię eius universa terra (10) dicite in nationibus dominus regnavit a ligno etenim correxit orbem terrae qui non commovebitur Iudicabit populos in aequitate et gentes in ira sua (11) Laetentur caeli et exultet terra moveatur mare et plenitudo eius (12) Gaudebunt campi et omnia quae in eis sunt (fol. 62r) tunc exultabunt omnia ligna silvarum (13) ante faciem domini quoniam venit iudicare terram Iudicabit orbem terrae in aequitate et pupulos in veritate sua.

(LXXXXVI)

(1) Dominus regnavit exultet terra laetentur insulae multae (2) Nubes et caligo in circuitu eius iustitia et iudicium correctio sedis eius (3) Ignis ante eum praeibit et inflammabit in circuitu inimicos eius (4) Inluxerunt fulgora eius orbi terrae vidit et commota est terra (5) Montes sicut cęra fluxerunt a facię domini a facię domini tremuit omnis terra (6) Adnuntiaverunt caeli

---

Ps LXXXXV 10 dominus: B quia dominus; regnavit: A regnabit. 13 pupulos for populos.

Ps LXXXXVI 1 regnavit: A regnabit. 3 inflammabit: B inflammavit.

iustitiam eius et viderunt omnes populi gloriam eius (7) Confundantur omnes qui adorant sculptilia et qui gloriantur in simulacris suis Adorate eum omnes angeli eius (8) audivit et lętata est sion et exultaverunt filiae iudae propter iudicia tua domine (9) Quoniam tu es dominus altissimus super omnem terram nimis exaltatus es super omnes deos (10) Qui diligitis dominum odite malum custodit dominus (fol. 62v) animas servorum suorum de manu peccatorum liberabit eos (11) Lux orta est iusto rectis corde lętitia (12) lętamini iusti in domino et confitemini memoriae sanctitatis eius.

(LXXXXVII)

(1) Cantate domino canticum novum quia mirabilia fecit dominus Salvabit sibi dextera eius et brachium sanctum eius (2) Notum fecit dominus salutare suum ante conspectum gentium revelavit iustitiam suam (3) Memor fuit misericordiae suae iacob et veritatis suae domui israhel Viderunt omnes fines terrae salutare dei nostri

Ps LXXXXVI 7 et: AB omit; eum omnes: Written over erasure. 10 liberabit: B liberavit. 11 rectis: Preceded by erasure, probably of et, RoABE et rectis.

Ps LXXXXVII 1 Salvabit (Ll): L*RoA salvavit; sibi: RoAB eum; dextera: C dexteram. 2 conspectum: ABCD conspectu. 3 domui: RoAB domus.

(4) iubilate deo omnis terra cantate et exultate et psallite (5) Psallite deo nostro in cythara in cythara et voce psalmi (6) in tubis ductilibus et voce tubae corneę iubilate in conspectu regis domino (7) Moveatur mare et plenitudo eius orbis terrarum et universi qui habitant in ea (8) Flumina plaudent manibus in id ipsum montes exultaverunt (9) ante faciem domini quoniam venit quoniam venit iudicare terram Iudicabit orbem terrae in iustitia et populos in aequitate.

(LXXXXVIII)

(fol. 63r) (1) Dominus regnavit irascantur populi qui sedes super cherubin moveatur terra (2) Dominus in sion magnus et excelsus super omnes pupolos (3) Confiteantur nomini tuo magno et terribili quoniam sanctum est (4) et honor regis iudicium diligit Tu parasti aequitatem iudicium et iustitiam in iacob tu fecisti (5) Exaltate dominum deum nostrum et adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est (6) Moyses et aaron in sacerdotibus eius et samuhel inter eos qui invocant nomen eius Invocabant dominum et ipse

Ps LXXXXVII 6 domino: AB domini. 7 ea: C eo. 9 aequitate: AB aequitate sua.

Ps LXXXXVIII 1 regnavit: A regnabit. 2 pupulos for populos. 4 in: B omits. 5 deum: B omits.

exaudiebat eos (7) in columpna nubis loquebatur ad eos Custodiebant testimonia eius et precepta eius quae dederat illis (8) Domine deus noster tu exaudiebas eos deus tu propitius fuisti illis et vindicans in omnia studia eorum (9) Exaltate dominum deum nostrum et adorate in monte sancto eius quoniam sanctus est dominus deus noster.

(LXXXXVIIII)

(2) Iubilate deo omnis terra servite domino in laetitia Intrate in conspectu eius in exultatione (3) scitote quod dominus ipse est deus ipse fecit nos et non ipsi nos (fol. 63v) Nos autem populus eius et oves pascuę eius (4) intrate portas eius in confessione atria eius in ymnis confessionum Laudate nomen eius (5) quoniam suavis est dominus in aeternum misericordia eius et usque in seculum seculi veritas eius.

(C)

(1) Misericordiam et iudicium cantabo tibi domine psallam (2) et intellegam in via inmaculata quando venies ad me Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus tuae (3) Non proponebam ante oculos meos rem malam facientes

Ps LXXXXVIIII 4 atria: D in atria.

prevaricationes odivi et non adhesit mihi (4) cor pravum Declinantes a me malignos non agnoscebam (5) detrahentem adversus proximum suum occulte hunc persequebar Superbo oculo et insatiabili corde cum hoc simul non edebam (6) Oculi mei super fideles terrae ut sedeant hii mecum ambulans in via inmaculata hic mihi ministrabat (7) Non habitabit in medio domus meae qui facit superbiam qui loquitur iniqua non dirigetur (fol. 64r) in conspectu oculorum meorum (8) In matutinis interficiebam omnes peccatores terrae ut disperdam de civitate domini omnes qui operantur iniquitatem.

(CI)

drihten gehier gebed min 7 clipung
(fol. 64v) (2) DOMINE EXAUDI ORATIONEM MEAM ET CLAMOR

min to þe becume ne acyr ðu onsine þine from me
MEUS AD TE PERVENIAT (3) Ne avertas faciem tuam a me

on swa hwelcum dæge ic beo geswenced onheld to me eare
in quacumque die tribulor inclina ad me aurem

þin on swa hwelcum dæge ic gecige þe hrædlice gehyr me
tuam in quacumque die invocavero te velociter exaudi me

forðon asprungon 7 ateorodon swa swa smic dagas mine
(4) Quia defecerunt sicut fumus dies mei

Ps C 3 et: RoA omit. 7 habitabit: B habitavit; loquitur: B loquatur; dirigetur: RoAB direxit.

7 ban mine swa swa on herstan aherste synt
et ossa mea sicut in frixurio confrixa sunt

slægen ic eom swa swa heg 7 drugode heorte
(5) Percussus sum sicut foenum et aruit cor

min forðon ofergitende ic eom etan hlaf minne
meum quia oblitus sum manducare panem meum

fram stefne geomrunge minre ætclifodon ban mine flæce
(6) a voce gemitus mei adheserunt ossa mea carni

minum gelic geworden ic eom stanegellan on
meae (7) Similis factus sum pellicano in

westene geworden ic eom swa nihthrefen on husincle
solitudine factus sum sicut nycticorax in domicilio

ic wacode 7 geworden ic eom swa swa spearwa ænlepe on
(8) vigilavi et factus sum sicut passer unicus in

getimbre ealne dæg hyspton me find mine 7
aedificio (9) Tota die exprobrabant me inimici mei et

ða þe me heredon wið 7 togeanes me sworon
qui me (fol. 65r) laudabant adversum me iurabant

forðon ascan swa swa hlaf ic æt 7 drinc
(10) Quia cinerem sicut panem manducabam et potum

minne mid wope ic gemetgode from ansine yrres
meum cum fletu temperabam (11) A facię irae

ægbylgðe þines forðon uphebbende þu gecnysedest me
indignationis tuae quia elevans allisisti me

dægas mine swa swa scua 7 sceadu onheldon 7 ic
(12) Dies mei sicut umbra declinaverunt et ego

swa swa heg adrugode þu soþlice drihten on
sicut foenum arui (13) Tu autem domine in

Ps CI 4 frixurio: RoBCDE frixorio, A frixorium. 5 foenum: Followed by small erasure. 6 flæce: Scribal error for flæsce. 7 nycticorax: Written very compactly over erasure, RoABD nocticorax, CP nycticorax, E nocticorax vel nicticorax. 11 indignationis: RoABP et indignationis; allisisti: RoABDE elisisti. 12 Dies: D followed by small erasure.

ecnesse þurhwunast 7 gemynd þin on worold weorolde
aeternum permanes et memoriale tuum in saeculum saeculi

þu arisende drihten gemiltsast siones forðon com
(14) Tu exurgens domine misereberis sion quia venit

tid to gemildsienne his forðon welgelicode
tempus miserendi eius (15) Quia beneplacitos

hæfdon ðeowas þine stanas his 7 eorðan his
habuerunt servi tui lapides eius et terrae eius

mildsiað 7 ondrædaþ ðeoda naman þinne drihten
miserebuntur (16) Et timebunt gentes nomen tuum domine

7 ealle cyningas eorðan wuldor þin forðon
et omnes reges terrae gloriam tuam (17) Quoniam

timbreð drihten sion 7 byð gesewen on mægenðrymme his
ædificavit dominus sion et videbitur in maiestate sua

7 gelocode on gebedo ðearfena 7 ne forhogode
(18) Et respexit in orationes pauperum et non sprevit

bena hira beoþ awritene þas on cneorisse
preces eorum (19) Scribantur haec in generatione

oðerre 7 folc ðæt bið gecwicod hereð drihten
altera et populus qui creabitur laudabit dominum

forðon forðgelocode of ðam hean halegum his drihten
(20) Quoniam prospexit de excelso sancto suo dominus

of heofone on eorþan gelocode þæt he gehyrde
de caelo in terram prospexit (21) Ut audiret

geomrunge gebundenra 7 onlysde bearn ofslegenra
gemitus vinculatorum et solveret filios interemtorum

Ps CI 14 domine misereberis sion: Written over erasure, RoABC misereberis sion. 15 beneplacitos: RoABDE beneplacitum. 17 ædificavit: A aedificabit. 18 orationes: BD orationem. 21 gemitus: s written over erasure, RoABCP gemitum, E gemitus vel gemitum; et: C ut; solveret: RoABCP solvat, E solveret vel solvat.

Þætte sie sæd on sion mana drihten 7 lof his
(22) Ut adnuntientur in sion nomen domini et laus eius

on hierusalem on gemetinge folc on annesse 7
in hierusalem (23) In conveniendo populos in unum et

ricu þæt hie þeowien drihten andswarode hine on
regna ut serviant domino (24) Respondit ei in

wege mægenes his feanesse daga minra
via virtutis suae paucitatem dierum (fol. 65v) meorum

sæge 7 gecyð me 7 ne geceg ðu me on midle
enuntia mihi et (25) ne revoces me in dimidio

daga minra on woruld weorulde ger þin on fruman
dierum meorum in sęculum seculi anni tui (26) Initio

eorðan þu gestalodest drihten 7 weorc honda þinra sint
terram tu fundasti domine et opera manuum tuarum sunt

heofonas hie forweorðaþ þu soðlice þurhwunast 7
caeli (27) Ipsi peribunt tu autem permanebis et

ealle swa swa hrægel ealdiaþ 7 swa swa wrigels
omnia sicut vestimentum veterescent et sicut opertorium

þu onwendst hie 7 hie beoð onwende þu soðlice
mutabis ea et mutabuntur (28) Tu autem

se ilca eart 7 ger þin ne aspringað bearn
idem ipse es et anni tui non deficient (29) Filii

ðeowa ðinra oneardiað þær 7 sæd hira on woruld
servorum tuorum inhabitabunt ibi et semen eorum in seculum

weorulde bið gereht
seculi dirigetur.

Ps CI 22 mana: Scribal error for nama.
26 gestalodest: Scribal error for gestaþelodest, final t slightly erased or faded. 27 permanebis: RoABDE permanes; omnia: B omnes; ea: ABCD eos; onwende: Altered from awende.
29 dirigetur: A dirigitur.

(CII)

(1) Benedic anima mea dominum et omnina interiora mea nomen sanctum eius (2) Benedic anima mea dominum et noli oblivisci omnes retributiones eius (3) Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis qui sanat omnes languores tuos (4) Qui redimet de interitu vitam tuam (5) qui satiat in bonis desiderium tuum Qui coronat te in miseratione et misericordia renovabitur sicut aquilę iuventus tua (6) Faciens misericordias dominus et iudicium omnibus iniuriam patientibus (7) Notas fecit vias suas moysi filiis israhel voluntates suas (8) Misericors et miserator dominus patiens et multum misericors (fol. 66r) (9) Non in finem irascetur neque in aeternum indignabitur (10) Non secundum peccata nostra fecit nobis neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis (11) Quia secundum altitudinem caeli a terra confirmavit dominus misericordiam suam super timentes eum (12) Quantum distat oriens ab occasu elongavit a nobis iniquitates nostras (13) Sicut miseretur pater filiis ita misertus est dominus timentibus se (14) quia ipse scit figmentum nostrum Memento domine

Ps CII 1 dominum: E domino. 3 propitiatur: RoABDE propitius fit. 4 redimet: RoABCE redemit, D redimit. 9 irascetur: A irascitur.

quod pulvis sumus (15) homo sicut fœnum dies eius et sicut flos agri ita florebit (16) Quia spiritus pertransibit ab eo et non erit et non cognoscet amplius locum suum (17) Misericordia autem domini a saeculo est et usque in seculum saeculi super timentes eum Et iustitia eius super filios filiorum (18) custodientibus testamentum eius et memoria retinentibus mandata eius ut faciant ea (19) Dominus in caelo paravit sedem suam et regnum eius omnium dominabitur (20) Benedicite dominum omnes angeli eius potentes virtute qui facitis verbum eius ad audiendam vocem sermonum eius (21) Benedicite dominum omnes virtutes eius et ministri eius qui facitis voluntatem eius (22) Benedicite dominum omnia opera eius in omni loco dominationis eius benedic anima mea dominum.

(CIII)

(fol. 66v) (1) Benedic anima mea dominum domine deus meus magnificatus es vehementer Confessionem et decorem induisti (2) amictus lumine sicut vestimento Extendens cœlum sicut pellem (3) qui tegis in aquis superiora eius

Ps CII 15 et: C omits; florebit: RoAB floriet. 16 pertransibit: RoAB pertransiit, C pertransivit; cognoscet: AB cognoscit. 21 et: RoABCDE omit. 22 dominum (2nd): D domino.

Ps CIII 3 tegis: D tegit.

Qui ponit nubem ascensum suum qui ambulat super pennas ventorum (4) Qui facit angelos suos spiritus et ministros suos ignem urentem (5) Qui fundavit terram super stabilitatem eius non inclinabitur in saeculum saeculi (6) Abysus sicut pallium amictus eius super montes stabunt aquae (7) Ab increpatione tua fugient a voce tonitrui tui formidabunt (8) Ascendunt montes et descendunt campi in locum quem fundasti eis (9) terminum posuisti eis quem non transgredientur neque convertentur operire terram (10) Qui emittit fontes in convallibus inter medium montium pertransibunt aquae (11) Potabunt ea omnes bestiae silvarum expectabunt onagri in siti sua (12) super ea volucres caeli habitabunt de medio petrarum dabunt voces suas (13) Rigans montes de superioribus suis de fructu operum tuorum satiabitur terra (14) Producens fęnum iumentis et herbam servituti hominum Ut educat panem de terra (15) et vinum lętificet cor hominis (fol. 67r) Ut exhilaret faciem in oleo et panis cor hominis confirmet (16) Satiabuntur omnia ligna silvarum et cedri libani quas

Ps CIII 5 non: B et non; inclinabitur: B declinabitur. 9 transgredientur: B transgrediuntur. 11 siti sua: RoABDE sitim suam. 14 producens: AB produces. 15 lętificet: RoDE laetificat; confirmet: Ro confirmat. 16 cedri: ABDE cedros.

plantasti (17) illic passeres nidificabunt Fulice domus dux est eorum (18) montes excelsi cervis petra refugium erinaciis (19) Fecit lunam in tempore sol cognovit occasum suum (20) Posuisti tenebras et facta est nox in ipsa pertransibunt omnes bestiae silvarum (21) Catuli leonum rugientes ut rapiant et quęrant a deo escam sibi (22) Ortus est sol et congregati sunt et in cubilibus suis se collocabunt (23) Exiet homo ad opus suum et ad operationem suam usque ad vesperam (24) Quam magnificata sunt opera tua domine omnia in sapientia fecisti repleta est terra creatura tua (25) Hoc mare magnum et spatiosum illic reptilia quorum non est numerus animalia pusilla et magna (26) illic naves pertransibunt Draco iste quem formasti ad inludendum ei (27) omnia a te expectant domine ut des illis escam in tempore (28) Dante te illis colligent aperiente te manum tuam omnia replebuntur ubertate (29) Avertente autem te faciem tuam turbabuntur aufers spiritum eorum et deficient et in pulverem suum revertentur (fol. 67v) (30) Emitte spiritum tuum et creabuntur et renovabis faciem terrae (31) Sit gloria domini in seculum

---

Ps CIII 18 montes: on written over erasure.
21 quęrant: D querunt; escam: Written over erasure.
22 cubilibus: cu written over erasure. 23 vesperam: RoABDE vesperum. 27 domine: D omits. 28 illis: Ro illi.
29 aufers: RoABCDE auferes.

seculi letabitur dominus in operibus suis (32) Qui respicit terram et facit eam tremere qui tangit montes et fumigabunt (33) Cantabo domino in vita mea psallam deo meo quamdiu ero (34) Suavis sit ei laudatio mea ego vero delectabor in domino (35) Deficiant peccatores a terra et iniqui ita ut non sint benedic anima mea dominum.

(CIIII)

(1) Confitemini domino et invocate nomen eius adnuntiate inter gentes opera eius (2) Cantate ei et psallite narrate omnia mirabilia eius (3) Laudamini in nomine sancto eius laetetur cor quaerentium dominum (4) Quęrite dominum et confirmamini quęrite faciem eius semper (5) Mementote mirabilium eius quę fecit prodigia et iudicia oris eius (6) Semen abrahe servi eius filii iacob electi eius (7) Ipse dominus deus noster in universa terra iudicia eius (8) Memor fuit in seculum testamenti sui verbi quod mandavit in mille generationes (9) Quod disposuit ad abraham et iuramenti sui ad isaac (10) et

Ps CIII 32 terram: RoABDE in terram. 35 Deficiant: P Deficient; dominum: D domino.

Ps CIIII 2 psallite: RoAB psallite ei; narrate: DEP et narrate. 6 abrahe (L1): L* habrahe, RoABCDE abraham. 7 Ipse: D Ipse est. 9 abraham: Preceded by small erasure, probably of one letter, D habraham.

statuit illud iacob in preceptum et israhel in testamentum aeternum (11) Dicens tibi dabo terram channan funiculum hereditatis vestrę (12) Cum essent in numero brevi paucissimi et incole (fol. 68r) in ea (13) pertransierunt de gente in gentem et de regno ad populum alterum (14) Non permisit hominem nocere eis et corripuit pro eis reges (15) Nolite tangere christos meos et in prophetis meis nolite malignari (16) Et vocavit famem super terram et omne firmamentum panis contrivit (17) Misit ante eos virum in servum venundatus est ioseph (18) humiliaverunt in compedibus pedes eius ferrum pertransivit anima eius (19) donec veniret verbum eius eloquium domini inflammavit eum (20) Misit rex et solvit eum princeps populorum et dimisit eum (21) Et constituit eum dominum domus suae et principem omnis possessionis suae (22) Ut erudiret principes suos sicut se ipsum et seniores suos prudentiam doceret (23) Et intravit israhel in aegyptum et iacob habitavit in terra channan (24) Et auxit populum suum nimis et confirmavit eum super inimicos eius (25) Convertit cor eorum ut odirent populum eius et dolum facerent in servos eius (26) Misit moysen servum suum et aaron quem elegit

Ps CIIII 13 pertransierunt: RoABCDEP et pertransierunt. 16 famem (L1): L*P famim. 18 anima: ACE animam. 22 se ipsum: AD semetipsum. 23 chanaan: aa written over erasure, C cham.

ipsum (27) Posuit in eis verba signorum suorum et prodigiorum suorum in terra channan (fol. 68v) (28) Misit tenebras et obscuravit eos quia exacerbaverunt sermones eius (29) Convertit aquas eorum in sanguinem et occidit pisces eorum (30) Misit in terram eorum ranas et in cubilibus regum ipsorum (31) Dixit et venit cynomia et scnifes in omnibus finibus eorum (32) Posuit pluvias eorum in grandinem ignem conburentem in terram ipsorum (33) Et percussit vineas eorum et ficulneas eorum et contrivit omne lignum finium eorum (34) Dixit et venit locusta et bruchus cuius non erat numerus (35) et comedit omnem fructum terrae eorum (36) Et percussit omne primogenitum in terra aegypti primitias omnis laboris eorum (37) Et eduxit eos in argento et auro et non erat in tribubus eorum infirmus (38) Lętata est aegyptus in profectione eorum quia cecidit timor eorum super eos (39) Expandit nubem in protectionem eorum et ignem ut luceret eis per noctem (40) Petierunt carnes et venit eis coturnix et pane caeli saturavit eos (41) Disrupit petram et fluxerunt aquae et abierunt in

Ps CIIII 30 terram: RoABD terra. 32 terram: RoABCE terra. 35 omnem fructum: RoABC omne foenum. 36 omne: A omnem. 37 tribubus: AB tribus. 38 profectione: D praefectione. 39 protectionem: RoAB protectione. 40 carnes: Written over erasure; eis: Written over erasure, RoC omit.

sicco flumina (42) Quia memor fuit verbi sancti sui quod locutus est ad habraham puerum suum (fol. 69r) (43) Et eduxit populum suum in exultatione et electos suos in laetitia (44) Et dedit eis regiones gentium et labores populorum possiderunt (45) Ut custodiant iustificationes eius et legem eius exquirant.

(CV)

(1) Confitemini domino quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius (2) Quis loquetur potentias domini auditas faciet omnes laudes eius (3) Beati qui custodiunt iudicium et faciunt iustitias in omni tempore (4) Memento nostri domine in beneplacito populi tui visita nos in salutari tuo (5) Ad videndum in bonitate electorum tuorum ad laetandum in laetitia gentis tuae ut lauderis cum hereditate tua (6) Peccavimus cum patribus nostris iniuste egimus iniquitatem fecimus (7) Patres nostri in aegypto non intellexerunt mirabilia tua et non fuerunt memores multitudinis misericordię tuae Et irritaverunt ascendentes in rubrum mare (8) et liberabit eos propter nomen suum ut

Ps CIIII 44 eis: C illis.

Ps CV 3 iustitias: ABP iustitiam. 7 irritaverunt: ABC irritaverunt eum; rubrum: RoAB rubro. 8 liberabit: Probably a scribal error for liberavit, RoABCDEP liberavit.

notam faceret potentiam suam (9) Et increpuit mare rubrum et siccatum est (fol. 69v) et eduxit eos in aquis multis sicut in deserto (10) Et liberavit eos de manu odientium et redemit eos de manu inimicorum (11) et operuit aquis tribulantes eos unus ex eis non remansit (12) Et crediderunt in verbis eius et cantaverunt laudes eius (13) cito defecerunt et obliti sunt operum eius et non sustinuerunt consilium eius (14) Et concupierunt concupiscentias in deserto et temptaverunt deum in siccitate (15) Et dedit eis petitiones eorum et misit saturitatem in animas eorum (16) Et irritaverunt moysen in castris et aaron sanctum domini (17) Aperta est terra et degluttivit dathan et operuit super synagogam abiron (18) Exarsit ignis in synagoga eorum et flamma combussit peccatores (19) Et fecerunt vitulum in choreb et adoraverunt sculptile (20) et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli manducantis foenum (21) Et obliti sunt deum qui liberavit eos qui fecit magnalia in aegypto (22) mirabilia in terra channan terribilia in mari rubro (23) Et dixit ut disperderet eos si non moyses electus eius stetisset in

Ps CV 9 increpuit:(L1): L*RoABCDEP increpavit. 11 aquis: RoABCDE aqua. 13 defecerunt: RoAB fecerunt. 17 synagogam: ABCE synagoga. 20 similitudinem: Ro similitudine; vituli: P omits. 21 Et: t slightly erased, AB omit.

confractione in conspectu eius ut averteret iram ab eis ne disperderet eos (fol. 70r) (24) Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem et non crediderunt in verbis eius (25) et murmuraverunt in tabernaculis suis nec exaudierunt vocem domini (26) Et elevavit manum suam super eos ut prosterneret eos in deserto (27) et ut deiceret semen eorum in nationibus et dispergeret eos in regionibus (28) Et consecrati sunt beelphegor et manducaverunt sacrificia mortuorum (29) Et irritaverunt eum in studiis suis et multiplicata est in eis ruina (30) Stetit finees et exoravit et cessavit quassatio (31) et reputatum est illi ad iustitiam a generatione in generationem usque in saeculum (32) Et irritaverunt eum ad aquas contradictionis et vexatus est moyses propter eos (33) quia exacerbaverunt spiritum eius et distincxit in labiis suis (34) Non disperdiderunt gentes quas dixerat dominus illis (35) et commixti sunt inter gentes et didicerunt opera eorum (36) et servierunt sculptilibus eorum et factum est illis in scandalum (37) Et immolaverunt filios suos et filias suas demoniis (38) et effuderunt sanguinem innocentem

Ps CV 23 ab eis: eis followed by erasure of et, RoB eius, A eius et. 29 eum: B omits. 31 a generatione in generationem: RoD a generatione et generatione, AB in generatione et generatione. 36 et servierunt sculptilibus eorum: P omits.

sanguinem filiorum suorum et filiarum quas sacrificaverunt sculptilibus channan Et infecta est terra in sanguinibus eorum (39) et contaminata est in operibus operum (fol. 70v) Et fornicati sunt in observationibus suis (40) et iratus est animo dominus in populum suum et abominatus est hereditatem suam (41) Et tradidit eos in manus gentium et dominati sunt eorum qui oderunt eos (42) Et tribulaverunt eos inimici eorum et humiliati sunt sub manibus eorum (43) sepe liberavit eos Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo et humiliati sunt in suis iniquitatibus (44) Et respexit eos cum tribularentur cum exaudiret orationes eorum (45) Et memor fuit testamenti sui et penituit eum secundum multitudinem misericordiae suae (46) Et dedit eis misericordiam in conspectu omnium qui eos coeperunt (47) Salvos nos fac domine deus noster et congrega nos de nationibus ut confiteamur nomini sancto tuo et gloriemur in laude tua (48) Benedictus dominus deus israhel a seculo et usque in seculum et dicat omnis populus fiat fiat.

Ps CV 38 filiorum (L1): L* filiarum; quas: RoA quos; Et: RoAB omit; infecta: RoDE interfecta; eorum: RoAE omit. 45 Et: A Quia. 46 eis: RoABDE eos; misericordiam: RoAB in misericordias, DE in misericordiam; eos (L1): the portion os has undergone some alteration, L* eis? coeperunt: RoABC ceperant. 48 dicat: RoAb dicet.

(CVI)

(1) Confitemini domino quoniam bonus quoniam in saeculum misericordia eius (2) Dicant nunc qui redempti sunt a domino quos redemit de manu inimici de regionibus congregavit eos (fol. 71r) (3) A solis ortu et occasu ab aquilone et mari (4) erraverunt in solitudine in siccitate viam civitatis habitationis non invenerunt (5) Esurientes et sitientes anima eorum in ipsis defecit (6) Et clamaverunt ad dominum cum tribularentur et de necessitatibus liberavit eos (7) Et eduxit eos in viam rectam ut irent in civitatem habitationis (8) Confiteantur domino misericordiae eius et mirabilia eius filiis hominum (9) Quia satiavit animam inanem et animam esurientem satiavit bonis (10) Sedentes in tenebris et in umbra mortis et vinculis ligatos in mendicitate et ferro (11) Quia exacerbaverunt eloquium domini et consilium altissimi irritaverunt (12) Et humiliatum est in laboribus cor eorum infirmati sunt nec fuit qui adiuvaret (13) Et

Ps CVI 1 bonus: D bonus est. 3 mari: AD mare. 6 necessitatibus: RoABCDEP necessitatibus eorum. 7 irent: D inirent. 8 Confiteantur: fiteant written over erasure; misericordiae eius: AB misericordia eius, P misericordie eius et misericordiae eius. 10 in (2nd): ABCEP omit; et (2nd): Ro omits. 12 infirmati: D et infirmati.

clamaverunt ad dominum cum tribularentur et de necessitatibus eorum liberavit eos (14) Et eduxit eos de tenebris et de umbra mortis et vincula eorum disrupit (15) Confiteantur domino misericordiae eius et mirabilia eius filiis hominum (16) Quia contrivit portas aereas et vectes ferreos confregit (17) Suscepit eos de via iniquitatis eorum propter (fol. 71v) iniustitias enim suas humiliati sunt (18) Omnem escam abhominata est anima eorum et adpropiaverunt usque ad portas mortis (19) Et clamaverunt ad dominum cum tribularentur et de necessitatibus eorum liberavit eos (20) Misit verbum suum et sanavit eos et eripuit eos de interitu eorum (21) Confiteantur domino misericordiae eius et mirabilia eius filiis hominum (22) Ut sacrificent sacrificium laudis ut adnuntient opera eius in exultatione (23) Qui descendunt mare in navibus facientes operationes in aquis multis (24) Ipsi viderunt opera domini et mirabilia eius in profundo (25) Dixit et stetit spiritus procellae et exaltati sunt fluctus eius (26) Ascendunt usque ad caelos et descendunt usque ad

---

Ps CVI 14 de (2nd): C omits; disrupit: dis written over erasure. 15 misericordiae: AB misericordia. 17 Suscepit: AB Suscipit. 21 misericordiae: AB misericordia. 22 Ut: D Et; ut: RoABCDEP et. 23 operationes: P operationem. 24 profundo (L1): Final o has undergone some alteration and is followed by small erasure, L* profundum?

abysos anima eorum in malis tabescebat (27) Turbati sunt et moti sunt sicut ebrius et omnis sapientia eorum devorata est (28) Et clamaverunt ad dominum cum tribularentur et de necessitatibus eorum liberavit eos (29) Et statuit procellam in auram et siluerunt fluctus eius (30) et lętati sunt quod siluerunt Et eduxit eos in portum voluntatis eorum et de necessitatibus eorum liberavit eos (fol. 72r) (31) Confiteantur domino misericordiae eius et mirabilia eius filiis hominum (32) Et exaltent eum in ecclesia plebis et in cathedra seniorum laudent eum (33) Quia posuit flumina in desertum et exitus aquarum in sitim (34) Terram fructiferam in salsilaginem a malitia inhabitantium in ea (35) Posuit desertum in stagnum aquae et terram sine aqua in exitus aquarum (36) Et collocavit illic esurientes et constituerunt civitatem habitationis (37) Et seminaverunt agros et plantaverunt vineas et fecerunt fructum nativitatis (38) Et benedixit eis et multiplicati sunt nimis et iumenta eorum non sunt minorata (39) Pauci facti sunt et vexati sunt a tribulatione malorum et dolorum (40) Et effusa est contentio super principes

Ps CVI 27 devorata: RoABCDE degluttita. 29 Et: AB omit. 30 eduxit: D deduxit. 31 misericordiae: AB misericordia. 33 desertum: D deserto. 38 eis: i written over erasure, RoABCEP eos, L* eos? 40 Et: AB omit; contentio: ABC contemptio.

eorum et seduxerunt eos in invio et non in via (41) Et adiuvabit pauperem de inopia et posuit sicut oves familias (42) Videbunt recti et letabuntur et omnis iniquitas oppilavit os suum (43) Quis sapiens et custodiet haec et tunc intellegit misericordias domini.

(CVII)

(2) Paratum cor meum deus paratum cor meum cantabo et psalmum dicam domino (fol. 72v) (3) Exurge gloria mea exurge psalterium et cythara exurgam diluculo
(4) Confitebor tibi in populis domine psalmum dicam tibi inter gentes (5) Quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua et usque ad nubes veritas tua
(6) Exaltare super caelos deus et super omnem terram gloria tua (7) ut liberentur electi tui Salvum me fac dextera tua et exaudi me (8) deus locutus est in sancto suo letabor et dividam sicimam et convallem tabernaculorum metibor (9) Meus est galaad et meus est manases et effrem fortitudo capitis mei Iuda rex meus (10) moab olla spei meae in idumeam extendam calciamentum meum mihi allophili

Ps CVI 41 adiuvabit: RoACD adiuvavit, E adiuvit.

Ps CVII 10 idumeam: A idumea.

subditi sunt (11) Quis deducet me in civitatem munitam aut quis deducet me usque in idumeam (12) Nonne tu deus qui reppulisti nos et non egredieris deus in virtutibus nostris (13) Da nobis auxilium de tribulatione et vana salus hominis (14) In deo faciemus virtutem et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

(CVIII)

(2) Deus laudem meam ne tacueris quia os peccatoris et dolosi super me apertum est (3) Locuti sunt adversum lingua dolosa et sermonibus (fol. 73r) odii circumdederunt me et expugnaverunt me gratis (4) Pro eo ut diligerent me detrahebant mihi ego autem orabam (5) Posuerunt adversum me mala pro bonis et odium pro dilectione mea (6) Constitue super eum peccatorem et diabolus stet a dextris eius (7) Cum iudicatur exeat condempnatus et oratio eius fiat in peccatum Fiat habitatio eius deserta et in tabernaculis eius non sit qui inhabitet (8) Fiant dies eius pauci et episcopatum eius accipiat alter (9) Fiant filii eius orfani et uxor eius vidua (10) Commoti

Ps CVIII 3 adversum: RoABCDEP adversum me. 4 diligerent me: B me diligerent. 6 et: Written over erasure. 7 in tabernaculis eius: RoABDE omit; inhabitet: Ro inhabitet in ea, ABDE habitet in ea. 8 accipiat: B accipiet.

amoveantur filii eius et mendicent eiciantur de habitationibus suis (11) Scrutetur fenerator omnem substantiam eius et diripiant alieni omnes labores eius (12) Non sit illi adiutor nec sit qui misereatur pupillis eius (13) Fiant nati eius in interitu in una generatione deleatur nomen eius (14) In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu domini et peccatum matris eius non deleatur (15) Fiant contra dominum semper et dispereat de terra memoria eorum (16) Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam (17) et persecutus est hominem pauperem et mendicum et conpunctum corde morti tradidit (fol. 73v) (18) Et dilexit maledictionem et veniet ei et noluit benedictionem et prolongabitur ab eo Et induit se maledictione sicut vestimentum et intravit sicut aqua in interiora eius et sicut oleum in ossibus eius (19) Fiat ei sicut vestimentum quo operietur et sicut zona qua semper precingitur (20) Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud dominum et qui locuntur mala adversus animam meam (21) Et tu domine fac mecum misericordiam propter nomen tuum quia

Ps CVIII 13 interitu: RoAB interitum; una generatione: AB generatione una. 14 deleatur: P deleantur. 15 Fiant: AB Fiat; et: P ut; dispereat: CP disperdat; memoria: AP memoriam. 18 ab eo: DP ab ea; maledictione: Ro maledictionem; vestimentum: ABCP vestimento. 19 vestimentum: C vestimento; quo: A quod; operietur: B operiretur, E operitur. 21 domine: RoABEP domine domine.

suavis est misericordia tua Libera me (22) quoniam egenus et pauper sum ego et cor meum conturbatum est in me (23) Sicut umbra cum declinat ablatus sum et excussus sum sicut locusta (24) Genua mea infirmata sunt prę ieiunio et caro mea inmutata est propter oleum (25) et ego factus sum obprobrium illis Viderunt me et moverunt capita sua (26) adiuva me domine deus meus salvum me fac propter misericordiam tuam (27) Ut sciant quia manus tua hęc est et tu domine fecisti eam (28) Maledicent illi et tu benedices qui insrugunt in me confudnantur servus autem tuus lętabitur (29) Induantur qui detrahunt mihi apud dominum reverentia et operiantur sicut diploide confusione sua (30) Confitebor domino nimis in ore meo et in medio (fol. 74r) multorum laudabo eum (31) Qui adstitit ad dexteram pauperis ut salvam faceret a persequentibus animam meam.

Ps CVIII 22 sum ego: AB ego sum. 23 declinat: a has undergone some alteration. 24 prę: P pro. 26 salvum: BDE et salvum. 27 Ut: P et; eam: P ea. 29 apud dominum: RoABCDE omit; reverentia: Ro reverentiam; confusione sua: Ro confusionem suam. 30 et: C omits. 31 Qui: ADE Quia; ad dexteram: a (in dexteram)written over erasure, RoABCDEP a dextris, E ad dextris; pauperis: B pauperum.

(CVIIII)

(1) DIXIT DOMINUS DOMINO MEO SEDE A DEXTRIS MEIS DONEC PONAM INIMICOS TUOS SCABELLUM PEDUM TUORUM (fol. 74v) (2) Virgam virtutis tuę emittet dominus ex sion et dominaberis in medio inimicorum tuorum (3) Tecum principium in die virtutis tuae in splendoribus sanctorum ex utero ante luciferum genui te (4) Iuravit dominus et non penitebit eum tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech (5) Dominus a dextris tuis confregit in die irę suae reges (6) Iudicabit in nationibus implevit ruinas conquassavit capita multa in terra copiosa (7) De torrente in via bibit propterea exaltavit caput.

(CX)

(1) Confitebor tibi domine in toto corde meo in consilio iustorum et congregatione (2) magna opera domini Exquisita in omnes voluntates eius (3) confessio et magnificentia opus eius et iustitia eius manet in seculum seculi (4) Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et

Ps CVIIII 1 Dixit: A Dicit; a dextris: B ad dextris. 5 a dextris: B ad dextris. 6 implevit: RoACE implebit; conquassavit: RoAE conquassabit. 7 bibit: RoABCP bibet; exaltavit: RoACE exaltabit.

Ps CX 4 mirabilium: B mirabiliorum;

miserator dominus (5) escam dedit timentibus se memor erit in seculum testamenti sui (6) virtutem operum suorum adnuntiabit populo suo (7) ut det illis hereditatem gentium Opera manuum eius veritas et iudicium (8) fidelia omnia mandata eius confirmata in seculum seculi facta in veritate et aequitate (9) Redemptionem misit populo suo mandavit in ęternum testamentum suum sanctum et terribile nomen eius (fol. 75r) (10) Initium sapientiae timor domini intellectus bonus omnibus facientibus eam Laudatio eius manet in saeculum sęculi.

CXI ALLELUIA REVERSIONIS AGGEI ET ZACHARIAE

(1) Beatus vir qui timet dominum in mandatis eius cupit nimis (2) Potens in terra erit semen eius generatio rectorum benedicetur (3) Gloria et divitiae in domo eius et iustitia eius manet in seculum seculi (4) Exortum est in tenebris lumen rectis corde misericors et miserator et iustus dominus (5) Iocundus homo qui miseretur et commodat disponet sermones suos in iudicio (6) quia in aeternum non commovebitur (7) In memoria aeterna erit iustus ab

Ps CX 4 miserator: D misereator. 6 adnuntiabit: B adnuntiavit. 10 eam: B ea, CP eum.

Ps CXI 1 cupit (L1): L*RoAB cupiet.

auditione mala non timebit Paratum est cor eius sperare in domino (8) confirmatum est cor eius non commovebitur donec videat inimicos suos (9) Dispersit dedit pauperibus iustitia eius manet in seculum seculi cornu eius exaltabitur in gloria (10) Peccator videbit et irascetur dentibus suis fremebit et tabescet desiderium peccatorum peribit.

CENTESIMUS DUODECIMUS PSALMUS ALLELUIA

(1) Laudate pueri dominum laudate nomen domini (2) Sit nomen domini benedictum ex hoc nunc et usque in seculum (3) A solis ortu usque ad occasum laudate nomen domini (fol. 75v) (4) Excelsus super omnes gentes dominus et super cęlos gloria eius (5) Quis sicut dominus deus noster qui in altis habitat (6) et humilia respicit in caelo et in terra (7) Suscitans a terra inopem et de stercore erigens pauperem (8) Ut collocet eum cum principibus cum principibus populi sui (9) Qui habitare fecit sterilem in domo matrem filiorum laetantem.

Ps CXI 7 auditione: RoABDE auditu; mala: RoADE malo; est: P omits. 9 iustitia: B et iustitia. 10 fremebit: RoAP fremet; tabescet: B tabescit.

Ps CXII 6 et humilia: Written over erasure.

(CXIII)

(1) In exitu israhel ex aegypto domus iacob de populo barbaro (2) Facta est iudea sanctificatio eius israhel potestas eius israhel regnavit in ea (3) Mare vidit et fugit iordanis conversus est retrorsum (4) Montes exultaverunt ut arietes et colles velut agni ovium (5) Quid est mare quod fugisti et tu iordanis quare conversus es retrorsum (6) Montes quare exultastis ut arietes et colles velut agni ovium (7) A facię domini commota est terra a facie dei iacob (8) Qui convertit solidam petram in stagnum aquae et rupim in fontes aquarum (1) Non nobis domine non nobis sed nomini tuo da gloriam (2) Super misericordia tua et veritate tua ne quando dicant gentes ubi est deus eorum (3) Deus autem noster in cęlo sursum in caelo et in terra omnia quecumque voluit fecit (fol. 76r) (4) Simulacra gentium argentum et aurum opera manuum hominum (5) Os habent et non loquentur oculos habent et non videbunt (6) Aures habent et non audient nares habent et non odorabunt (7) Manus habent et non palpabunt pedes habent et non ambulabunt Non clamabunt in

Ps CXIII 1 ex: E de. 6 exultastis: E exaltastis. 8 rupim: RoABCEP rupem, D rupes. 2 misericordia tua et veritate tua: RoABCE misericordiam tuam et veritatem tuam.

gutture suo neque enim est spiritus in ore ipsorum (8) Similes illis fiunt qui faciunt ea et omnes qui confidunt in eis (9) Domus israhel speravit in domino adiutor eorum et protector eorum est (10) Domus aaron speravit in domino adiutor eorum et protector eorum est (11) Qui timent dominum sperent in domino adiutor eorum et protector eorum est (12) Dominus memor fuit nostri et benedixit nobis benedixit domui israhel benedixit domui aaron (13) benedixit omnibus timentibus se dominus pusillis cum maioribus (14) Adiciat dominus super vos super vos et super filios vestros (15) Benedicti vos a domino qui fecit caelum et terram (16) caelum caeli domino terram autem dedit filiis hominum (17) Non mortui laudabunt te domine neque omnes qui descendunt in infernum (18) Sed nos qui vivimus benedicimus dominum ex hoc nunc et usque in saeculum.

Ps CXIII 8 fiunt: RoABCEP fiant. 12 nobis (L1): ob written over erasure, L* nos? RoABCDE nos; domui (1st) (L1): i written over erasure and is followed by small erasure, L* domum? RoABDE domum. 13 omnibus (L1): ni written over erasure, L* omnes? RoABCDE omnes; timentibus (L1): ibus written over erasure, L* timentes? RoABCDE timentes; dominus: A dominum; pusillis (L1): i (2nd) written over erasure, L* pusillos? RoAB pusillos; cum: Written over erasure; maioribus: ibus written over erasure.

(CXIIII)

(1) Dilexi quoniam exaudivit dominus vocem orationis meae (2) Quia inclinavit aurem suam mihi et in diebus meis invocabo eum (fol. 76v) (3) Circumdederunt me dolores mortis et pericula inferni invenerunt me Tribulationem et dolorem inveni (4) et nomen domini invocabo O domine libera animam meam (5) misericors dominus et iustus et deus noster miserebitur (6) Custodiens parvulos dominus humiliatus sum et liberavit me (7) Convertere animam meam in requiem tuam quia dominus benefecit mihi (8) Quia eripuit animam meam de morte oculos meos a lacrimis pedes meos a lapsu (9) placebo domino in regione vivorum.

(CXV)

(10) Credidi propter quod locutus sum ego autem humiliatus sum nimis (11) Ego dixi in excessu mentis meae omnis homo mendax (12) Quid retribuam domino pro omnibus quę retribuit mihi (13) Calicem salutaris accipiam et nomen domini invocabo (15) Pretiosa est in conspectu domini mors

Ps CXIIII 3 et: RoBCDE omit. 4 invocabo: RoB invocavi. 7 animam meam: CEP anima mea.

Ps CXV 15 est: RoAB omit.

sanctorum eius (16) O domine ego servus tuus ego servus tuus et filius ancille tuae Disrupisti vincula mea (17) tibi sacrificabo hostiam laudis (18) Vota mea domino reddam (19) in atriis domus domini in conspectu omnis populi eius in medio tui hierusalem.

(CXVI)

(1) Laudate dominum omnes gentes et conlaudate eum omnes populi (2) Quoniam confirmata est super nos misericordia eius (fol. 77r) et veritas domini manet in aeternum.

(CXVII)

(1) Confitemini domino quoniam bonus quoniam in saeculum misericordia eius (2) Dicat nunc israhel quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius (3) Dicat nunc domus aaron quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius (4) Dicant nunc omnes qui timent dominum quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius (5) In tribulatione invocavi dominum et exaudivit me in latitudine (6) Dominus mihi adiutor est non timebo quid faciat mihi homo (7) Dominus mihi adiutor est et ego videbo inimicos meos

Ps CXV 16 Disrupist: is (1st) written over erasure, CE Dirupisti.

Ps CXVII 5 latitudine: A latitudinem.

(8) Bonum est confidere in domino quam confidere in homine (9) Bonum est sperare in domino quam sperare in principibus (10) Omnes gentes circumdederunt me et in nomine domini ultus sum in eos (11) Circumdantes circumdederunt me et in nomine domini ultus sum in eos (12) Circumdederunt me sicut apes et exarserunt sicut ignis in spinis et in nomine domini vindicabor in eis (13) Inpulsus versatus sum ut caderem et dominus suscepit me (14) Fortitudo mea et laudatio mea dominus et factus est mihi in salutem (15) Vox laetitiae et salutis in tabernaculis iustorum (16) Dextera domini fecit virtutem dextera domini exaltavit me (17) Non moriar sed vivam et narrabo opera domini (18) Castigans castigavit me dominus et morti non tradidit me (19) Aperite mihi portas iustitiae et ingressus in eas confitebor domino (20) haec porta domini iusti intrabunt per eam (fol. 77v) (21) Confitebor tibi domine quoniam exaudisti me et factus es mihi in salutem (22) Lapidem quem reprobaverunt aedificantes hic factus est in caput anguli (23) a domino factum est et est mirabilis in oculis nostris

---

Ps CXVII 8 homine: ABCDEP hominem. 10 in (2nd): RoAB omit. 11 in (2nd): RoAB omit. 12 Circumdederunt: Circum followed by erasure; eis: A ei. 23 factum: RoAB factus, E factus vel factum; mirabile: RoAB mirabilis.

(24) Haec est dies quam fecit dominus exultemus et lętemur in ea (25) O domine salvum me fac o domine bene prosperare (26) Benedictus qui venit in nomine domini benediximus vobis de domo domini (27) deus dominus et inluxit nobis Constituite diem sollempnem in confrequentationibus usque ad cornu altaris (28) Deus meus es tu et confitebor tibi deus meus es tu et exaltabo te Confitebor tibi domine quoniam exaudisti me et factus es mihi in salutem (29) Confitemini domino quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius.

(CXVIII)

eadige beoð þa unwemman on wege þa þe gangað on
(1) BEATI INMACULATI in via qui ambulant in

æ drihtnes eadige boð þa ðe smeagaþ cyðnessa
lege domini (2) Beati qui scrutantur testimonia

his on ealre heortan secað hine nalæs soþlice
eius in toto corde exquirunt eum (3) Non enim

ða þe wyrcaþ unrihtwisnessæ on wegum his eodon
qui operantur iniquitatem in viis eius ambulaverunt

þu bebude bebodu þine drihten healdan swiðe
(4) Tu mandasti mandata tua domine custodiri nimis

ic wisce sien gerehte wegas mine to healdenne
(5) Utinam dirigantur vię meę ad cusotodiendas

Ps CXVII 24 est: RoABDE omit; quam: D quem. 25 prosperare: Ro prospera. 26 vobis: RoAB vos. 27 cornu: A cornua.

Ps CXVIII 2 boð: Scribal error ror beoð. 4 domine: RoA omit; custodiri: RoB custodire.

rihtwisnessa þine þonne ne
(fol. 78r) iustificationes tuas (6) Tunc non

beo ic geswenced ðonne ic locige on ealle bebodu þine
confundar dum respicio in omnia mandata tua

ic andette þe drihten on gerecenesse heortan on ðon
(7) Confitebor tibi domine in directione cordis in eo

ðæt ic geleornode domas rihtwisnessa þinre
quod didici iudicia iustitię tuae

rihtwisnessa þine ic healde ne forlæt þu me
(8) Iustificationes tuas custodiam non me derelinquas

æghwonan
usquequaque

on þam gereceð se geonga weg his on
(9) In quo corrigit iunior viam suam in

geheldo word þine on ealre heortan minre
custodiendo sermones tuos (10) In toto corde meo

ic sohte þe þylæs þu awegadrife me fram bebodum þinum
exquisivi te ne repellas me a mandatis tuis

on heortan minre ic ahydde gesprǽcu þine þætte no
(11) In corde meo abscondidi eloquia tua ut non

ic gesingige þe gebletsod þu eart drihten lære
peccem tibi (12) Benedictus es domine doce

me rihtwisnessa þine on welerum minum
me iustificationes tuas (13) In labiis meis

ic cyðde 7 bodode ealle domas muðes þines on wege
pronuntiavi omnia iudicia oris tui (14) In via

cyðnessa þinra gelustfullod ic eom swa swa on eallum
testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus

Ps CXVIII 7 rihtwisnessa: Scribal error for rihtwisnesse. 9 iunior: RoAB iuvenior. 11 abscondidi: RoABDEP abscondi.

welum on bebodum þinum ic begonge 7
divitiis (15) In mandatis tuis exercebor et considerabo

wegas ðine on þinum rihtwisnessum ic smeage ne
vias tuas (16) In tuis iustificationibus meditabor non

beo ic ofergitende word þine
obliviscar sermones tuos

sele þeowe þinum þæt ic lifige 7
(17) Retribue servo tuo vivam et

ic healde word þine awreoh eagan mine 7
custodiam sermones tuos (18) Revela oculos meos et

ic sceawige wundru of æ þinre landbegenga ic
considerabo mirabilia de lege tua (19) Incola ego

eom on eorþan ne ahid þu from me bebodu þine
sum in terra non abscondas a me mandata tua

gewilnode sawl min gewilnian rihtwisnessa þine
(20) Concupivit anima mea desiderare iustificationes tuas

on ealre tide þu þreades þa oferhidgan awergde
in omni tempore (21) Increpasti superbos maledicti

ða þe onhildað from bebodum þinum afir from me
qui declinant a mandatis tuis (22) Aufer a me

edwit 7 hosp 7 forhogonge forþan cyþnessa þine
obprobrium et contemptum quia testimonia tua

ic soþte 7 soðlice sæton ealdormen
exquisivi (fol. 78v) (23) Etenim sederunt principes

7 togeanes me wæron sprecende þeow soðlice þin
et adversum me loquebantur servus autem tuus

wæs begangende on þinum rihtwisnessum witodlice
exercebatur in tuis iustificationibus (24) Nam

Ps CXVIII 15 exercebor: RoABDE me exercebo, C me exercebor. 18 awreoh: Altered from awreoþ; de lege: Written over erasure. 19 landbegenga: Altered from landbegænga. 22 soþte: Scribal error for sohte.

7 cyþnessa þine smeaung min is 7 frofer min
et testimonia tua meditatio mea est et consolatio mea

rihtwisnessa þine sint
iustificationes tuae sunt

ætfealh 7 toclifode flore sawl min
(25) Adhesit pavimento anima mea

geliffæsta me æfter worde þinum wegas mine
vivifica me secundum verbum tuum (26) Vias meas

ic cyðde þe 7 þu geherdest me lære me rihtwisnessa
enuntiavi tibi et exaudisti me doce me iustificationes

þine wig rihtwisnessa þinra getacna me 7
tuas (27) Viam iustificationum tuarum insinua mihi et

ic beo begangen on wundrum þinum hnappode
exercebor in mirabilibus tuis (28) Dormitavit

sawl min for langunge 7 utrotnesse getryme me on wordum
anima mea pre tedio confirma me in verbis

þinum weg unrihtwisnesse awend from me 7 be æ
tuis (29) Viam iniquitatis amove a me et de lege

þinre mildsa min weg soþfæstnesse ic geceas
tua miserere mei (30) Viam veritatis elegi

domas þine ne eom ic ofergitende ic ætfealh 7
iudicia tua non sum oblitus (31) Adhesi

tocleofode cyðnessa þinum drihten nelle þu me gescyndan
testimoniis tuis domine noli me confundere

weg beboda þinra ic onarn ðonne þu brædest
(32) Viam mandatorum tuorum cucurri dum dilatasti

Ps CXVIII 24 sunt: E omits. 26 tibi: RoA omit. 27 wig: Probably a scribal error for weg, although it could be a plausible variant of weg. Under weg Bosworth and Toller cite wig from a Kentish gloss. 28 utrotnesse: Scribal error for unrotnesse. 31 cyðnessa: Scribal error for cyðnessum. 32 dilatasti: i (1st) written over erasure; RoA dilatares, BC dilataris.

heortan mine
cor meum

æ gesete me drihten weg rihtwisnessa
(33) Legem pone mihi domine viam iustificationum

þinra 7 ic sece þa 7 symle sele me ondgit
tuarum et exquiram eam semper (34) Da mihi intellectum

7 ic smeage æ þine 7 ic healde ða on ealre heortan
et scrutabor legem tuam et custodiam illam in toto corde

minre gelæd me on stige 7 on weg beboda þinra
meo (35) Deduc me in semitam mandatorum tuorum

forðan þa ic wolde onheld heortan mine god on
quia ipsam volui (36) Inclina cor meum in

cyðnessa þine 7 nalæs on unrihtgitsunge acier
testimonia tua et non in avaritiam (37) Averte

eagan mine þæt hi ne gesaon idelnesse on wege þinum
oculos meos ne videant vanitatem in via tua

geliffæsta me gesete þeowe þinum gespræc þin on
vivifica me (38) Statue servo tuo eloquium tuum in

ege þinum awegaceorf hosp et edwit
timore tuo (fol. 79r) (39) Amputa obprobrium

minne ðone reswigende 7 wenende ic eom domas soþlice þine
meum quod suspicatus sum iudicia enim tua

wynsume gesihþe ic gewilnode bebodu þine on
iocunda (40) Ecce concupivi mandata tua in

efnesse þinre gelyffæsta me
aequitate tua vivifica me

Ps CXVIII 35 semitam: RoABDE semita. 36 meum: L2 meum deus. 40 gelyffæsta: Altered from gelyffæste.

7 becyme ofer me mildheortnes þin drihten
(41) Et veniat super me misericordia tua domine

hæl þin æfter gesprece þinum 7
salutare tuum secundum eloquium tuum (42) Et

ic andswarige ðæm hyspendum me word forþan ic gehihte
respondebo exprobrantibus mihi verbum quia speravi

on wordum 7 gespræcum þinum 7 ne afyr þu of muþe
in sermonibus tuis (43) Et ne auferas de ore

minum word soþfæstnesse æghwonan forþan on domum
meo verbum veritatis usquequaque quia in iudiciis

þinum ic gehyhte 7 ic healde æ þine symle on
tuis speravi (44) Et custodiam legem tuam semper in

ecnesse 7 on weoruld weorulde 7 ic gange on
aeternum et in seculum seculi (45) Et ambulabam in

bræde forþan bebodu þine ic sohte 7 ic spræc
latitudine quia mandata tua exquisivi (46) Et loquar

be cyþnessum þinum on gesihðe cyninga 7 ne
de testimoniis tuis in conspectu regum et non

wæs ic gescended 7 ic smeage on bebodum þinum ða
confundebar (47) Et meditabor in mandatis tuis quae

ic lufode swiþe 7 ic uphof honda mine to bebodum
dilexi nimis (48) Et levavi manus meas ad mandata

þinum ða ic lufode swiþlice 7 ic beo begongen on þinum
tua quae dilexi vehementer et exercebor in tuis

rihtwisnessum
iustificationibus

gemyne wordes þines ðeowe þinum drihten on
(49) Memento verbi tui servo tuo domine in

Ps CXVIII 42 gespræcum: Preceded by erasure of on. 44 ecnesse: ecne followed by erasure of s. 48 rihtwisnessum: Preceded by small erasure. 49 Memento: E Memor esto.

þam me hyht þu sealdest þes me afrefrede is on
quo mihi spem dedisti (50) Haec me consolata est in

eaðmodnesse minre forþan gesprec þin geliffæstode me
humilitate mea quia eloquium tuum vivificavit me

þa oferhidigan unrihtlice dydon æghwonan from
(51) Superbi iniquę agebant usquequaque a

æ soþlice þinre ic ne onhylde gemyndig ic wæs
lege autem tua non declinavi (52) Memor fui

doma þinra from weorulde drihten 7 ic afrefrod eom
iudiciorum tuorum a seculo domine et consolatus sum

asprungens 7 ateorodnes modes genom me
(fol. 79v) (53) Defectio animi tenuit me

for synfullum forlætendum æ þine
pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam

hergendlice me wæron rihtwisnessa þine on stowe
(54) Cantabiles mihi erant iustificationes tuę in loco

londbegonges mines gemindig ic wæs on nihte noman
incolatus mei (55) Memor fui in nocte nominis

þines drihten 7 ic heold æ þine þeos me
tui domine et custodivi legem tuam (56) Haec mihi

geworden is forþan rihtwisnessa þine ic sohte
facta est quia iustificationes tuas exquisivi

dæl min drihten ic cwæð healdan æ
(57) Portio mea domine dixi custodire legem

þine biddende ic eom onsine þine on ealre heortan
tuam (58) Deprecatus sum faciem tuam in toto corde

minre gemildsa min æfter gespræce þinum forþan
meo miserere mei secundum eloquium tuum (59) Quia

Ps CXVIII 51 agebant: Initial a has undergone some alteration. 53 asprungens: Scribal error probably for asprungnes. Lindelöf suggests asprugnes or asprungness; pro: Ro prae; forlætendum: for followed by erasure of e.

ic soþte wegas þine 7 ic gecirde fet mine on cyþnessa
cogitavi vias tuas et converti pedes meos in testimonia

þine gearo ic eom 7 ic ne eom gedrefed þæt
tua (60) Paratus sum et non sum turbatus ut

ic healde bebodu þine rapas synfulra ymbclyppende
custodiam mandata tua (61) Funes peccatorum circumplexi

synt me 7 æ þine ne eom ic ofergiteliende
sunt me et legem tuam non sum oblitus

to midre nihte ic aras to ondettenne þe ofer
(62) Media nocte surgebam ad confitendum tibi super

domas rihtwisnesse þinre dælnimende eom ic
iudicia iustitiae tuae (63) Particeps sum ego

ealra ondrædendra þe 7 healdendra bebodu þine
omnium timentium te et custodientium mandata tua

mildheortnesse þinre drihten full is eorðe
(64) Misericordia tua domine plena est terra

rihtwisnessa þinne lær me
iustificationes tuas doce me

godnesse þu dydest mid þeowe þinum drihten
(65) Bonitatem fecisti cum servo tuo domine

æfter worde þinum godnesse 7 ðeodscipe 7 lare
secundum verbum tuum (66) Bonitatem et disciplinam

7 wisdom lær me forþan on bebodum þinum ic geliefde
et scientiam doce me quia in mandatis tuis credidi

ærþam ic wære geæaðmed ic agylte
(fol. 80r) (67) Priusquam humiliarer ego deliqui

Ps CXVIII 59 soþte: Scribal error for sohte. 63 healdendra: Altered from healdendre. 66 lare: Altered from lære.

forþam gespræc þin ic heold good þu eart
propterea eloquium tuum ego custodivi (68) Bonus es tu

drihten 7 on godnesse þinre lær me rihtwisnesse
domine et in bonitate tua doce me iustificationes tuas

gemonigfealdod is ofer me unrihtwisnes oferhydegra
(69) Multiplicata est super me iniquitas superborum

ic soþlice on ealre heortan minre 7 smeage bebodu
ego autem in toto corde meo et scrutabor mandata

þine gerunnen is swa swa meolc heorte heora ic
tua (70) Coagolatum est sicut lac cor eorum ego

soðlice æ þine smeagende eom good is me þæt
vero legem tuam meditatus sum (71) Bonum mihi quod

þu geeaðmeddest me þæt ic leornode rihtwisnessa þine
humiliasti me ut discerem iustificationes tuas

good is me æ muþes þines ofer ðusend goldes 7
(72) Bonum mihi lex oris tui super milia auri et

seolfres
argenti

honda þine drihten worhton me 7 geheowodon
(73) Manus tuae domine fecerunt me et plasmaverunt

me sele me ondgit þæt ic leornige bebodu þine
me da mihi intellectum ut discam mandata tua

þa þe him ondrædaþ þe geseoþ me 7 blissiaþ
(74) Qui timent te videbunt me et letabuntur

forþan on worde þinum ic gehihte ic oncneow drihten
quia in verbum tuum speravi (75) Cognovi domine

Ps CXVIII 68 þinre: Preceded by erasure of ð. 69 et scrutabor (Ll): et is squeezed in between meo and scrutabor, L* scrutabor? RoABCDE scrutabor. 71 discerem: P discem. 73 domine: RoABCDE omit. 74 verbum tuum: RoAB verbo tuo. 75 domine: Followed by small erasure.

þætte efnnes domas þine 7 on soðfæstnesse þinre
quia aequitas iudicia tua et in veritate tua

þu geaðmeddest me sie nu mildheortnes þin drihten
humiliasti me (76) Fiat nunc misericordia tua domine

þætte heo afrefre me æfter gesprece þinum þeowe þinum
ut consoletur me secundum eloquium tuum servo tuo

cymen me miltsa þine 7 ic lifge forþan
(77) Veniant mihi miserationes tuae et vivam quia

æ þin smeaung min is sien gescende
lex tua meditatio mea est (78) Confundantur

þa ofermodigan forðan unrihtlice unrihtwisnesse dydon on
superbi quia iniuste iniquitatem fecerunt in

me ic soþlice beo begongen on bebodum þinum
me ego autem exercebor in mandatis tuis

sien gecyrde to me þa þe ondræðaþ þe 7 þa þe
(79) Convertantur ad me qui timent te et qui

cunnon 7 witan cyðnessa þine sie heorte min
noverunt testimonia tua (80) Fiat cor meum

unwemme on þinum rihtwisnessum þæt
inmaculatum in tuis iustificationibus ut

ic ne sie gescended
non confundar

(fol. 80v) (81) aspron 7 ateorodon on hælo
DEFECIT IN SALUtari

þinre sawl min 7 on worde þinum ic gehihte
tuo anima mea et in verbum tuum speravi

asprungon eagan mine on gesprece þinum cweðende
(82) Defecerunt oculi mei in eloquio tuo dicentes

Ps CXVIII 75 geaðmeddest: Lindelöf geeaðmeddest. 76 domine: RoAC omit. 79 ondræðaþ: Scribal error for ondrædaþ. 81 aspron: Preceded by small erasure. Scribal error for asprong; verbum tuum: RoABC verbo tuo. 82 eloquio tuo: RoABC eloquium tuum.

hwænne frefres ðu me forþan geworden ic eom
quando consolaberis me (83) Quia factus sum

swa swa cylle on forste 7 on hrime rihtwisnessa þine ne
sicut uter in pruina iustificationes tuas non

eom ic forgitende hu monige synt dagas þeowes þines
sum oblitus (84) Quot sunt dies servi tui

hwonne dest þu be þæm ehtendum me dom
quando facies de persequentibus me iudicium

sægdon me unrihtwise spellunga ah nalæs
(85) Narraverunt mihi iniqui fabulationes sed non

swa swa æ þin drihten ealle bebodu þine
ita ut lex tua domine (86) Omnia mandata tua

soþfæstnes unrihtwise ehtende synt me gefultma me
veritas iniqui persecuti sunt me adiuva me

hwene læs fornamon 7 geendodon me on eorþan ic
(87) Paulo minus consummaverunt me in terra ego

soþlice ne forlæt bebodu þine æfter
vero non dereliqui mandata tua (88) Secundum

mildheortnesse þinre gelyffæsta me 7 ic healde cyþnessa
misericordiam tuam vivifica me ut custodiam testimonia

muþes þines
oris tui

on ecnesse drihten þurhwunaó word þin on
(89) In aeternum domine permanet verbum tuum in

heofone 7 on weoruld weorulde soþfæstnys þin
caelo (90) Et in saeculum saeculi veritas tua

þu gestaþelodest eorþan 7 heo þurhwunaþ
Fundasti terram et permanet

Ps CXVIII 83 on (2nd): Written above the line. 86 ehtende: Preceded by small erasure. 88 ut: BP et, 7: glossator took ut for et, based on Ga?

endebyrdnysse þinre þurhwuniaþ dagas forþan ealle
(91) ordinatione tua perseverat dies quoniam omnia

ðeowiaþ þe nymþe þætte æ þin smeaung min is
serviunt tibi (92) Nisi quod lex tua meditatio mea est

þonne wenunga ic forwurde on eaðmodnesse minre on
tunc forsitan perissem in humilitate mea (93) In

ecnesse ne beo ic forgitende rihtwisnessa þine
aeternum non obliviscar iustiticationes tuas

forþon on him þu geliffæstodes me þin
(fol. 81r) quia in ipsis vivificasti me (94) Tuus

eom ic halne me gedo forþan rihtwisnessa þine ic sohte
sum ego salvum me fac quia iustificationes tuas exquisivi

me onbidedon synfulle þæt hie forspilden me
(95) Me expectaverunt peccatores ut perderent me

cyðnessa þine ic onget ealre gefylnesse 7 endunge
testimonia tua intellexi (96) Omnis consummationis

ic geseah ende rum is bebod þin swiþe
vidi finem latum mandatum tuum nimis

hu ic lufode æ þine drihten ealne
(97) Quomodo dilexi legem tuam domine tota

dæg smeaung min is ofer fiend mine geleawne
die meditatio mea est (98) Super inimicos meos prudentem

me þu dydest on bebode þinum forþan on ecnesse me is
me fecisti mandato tuo quia in aeternum mihi est

ofer ealle lærende me ic onget forðan cyðnessa
(99) Super omnes docentes me intellexi quia testimonia

Ps CXVIII 91 perseverat: RoAB perseverant. 94 gedo: o written over erasure and is followed by a small erasure. 96 omnis consummationis (Ll); s at the end of each word seem to have been added later, L* omni consummationi? RoABDE omni consummationi, CP omni consummatione; bebod: Followed by erasure of u.

þine smeaung min is ofer uðweotan ic onget
tua meditatio mea est (100) Super seniores intellexi

forþan bebodu þine ic sohte from æghwelcum wege
quia mandata tua exquisivi (101) Ab omni via

yfelum ic bewerede fet mine þæt ic healde word þin
mala prohibui pedes meos ut custodiam verbum tuum

from domum þinum ic ne onhelde forþan þu æ
(102) A iudiciis tuis non declinavi quia tu legem

gesettes me hu swete gomum minum gesprecu
posuisti mihi (103) Quam dulcia faucibus meis eloquia

þin drihten ofer huning 7 beobread muþe minum
tua domine super mel et favum ori meo

from bebodum þinum ic onget forþon on feounge
(104) A mandatis tuis intellexi propterea odio

ic hæfde æghwelcne weg unrihtwisnesse forðon þu æ
habui omnem viam iniquitatis quoniam tu legem

gesettest me
posuisti mihi

leohtfæt fotum minum word þin drihten
(105) Lucerna pedibus meis verbum tuum domine

7 leoht stigum minum ic swor 7 ic gehogode
et lumen semitis meis (106) Iuravi et statui

healdan domas rihtwisnesse þinre geæaðmedod
custodire iudicia iustitiae tuae (107) Humiliatus

ic eom æghwonan drihten geliffæsta me æfter worde
sum usquequaque domine vivifica me secundum verbum

þinum þa wilsumlican muþes mines wellicwyrðe do
tuum (108) Voluntaria oris mei beneplacita fac

Ps CXVIII 101 verbum tuum: AE verba tua.
103 domine: RoAB omit. 104 quoniam: o written over erasure, AC quia. 105 domine: B omits.

drihten 7 domas þine lære me sawl
domine et iudicia tua doce me (fol. 81v) (109) Anima

min on hondum þinum symle 7 æ þine ne eom ic
mea in manibus tuis semper et legem tuam non sum

ofergitiliende setton þa synfullan grino me
oblitus (110) Posuerunt peccatores laqueos mihi

7 from bebodum þinum ic ne dwelode yrfweardnesse
et a mandatis tuis non erravi (111) Hereditatem

ic sohte cyðnessa þine on ecnesse forþan wynsumnes 7
adquisivi testimonia tua in aeternum quia exultatio

blis heortan minre synt ic onhelde heortan mine to
cordis mei sunt (112) Inclinavi cor meum ad

donne rihtwisnessa þine on ecnesse fore
faciendas iustificationes tuas in aeternum propter

edleane
retributionem

Þa unrihtwisan on feounge ic hæfde 7 æ
(113) Iniquos odio habui et legem

þine ic lufode fultumiend 7 andfengend min
tuam dilexi (114) Adiutor et susceptor meus

þu eart 7 on worde þinum ic gehyhte onheldaþ ge
es tu et in verbum tuum speravi (115) Declinate

from me awerigede 7 ic smeage bebodu godes mines
a me maligni et scrutabor mandata dei mei

onfoh me drihten æfter gesprece þinum 7
(116) Suscipe me domine secundum eloquium tuum et

ic lyfge 7 ne gescend þu me from onbidunge minre
vivam et ne confundas me ab expectatione mea

Ps CXVIII 111 Hereditatem: m slightly erased, AE Hereditate, minre: Preceded by small erasure. 114 verbum tuum: RoA verbo tuo. 116 domine: RoABCDEP omit.

gefultuma me 7 ic beo hal 7 ic smeage on þinum
(117) Adiuva me et salvus ero et meditabor in tuis

rihtwisnessum symle þu oferhoges ealle
iustificationibus semper (118) Srevisti omnes

ofdune astigende from rihtwisnessum þinum forþan
discedentes a iustificationibus tuis quia

unriht geþoht hira is oferleorende 7
iniusta cogitatio eorum est (119) Prevaricantes

oferfarende ic getealde ealle synfulle eorþan forþan
reputavi omnes peccatores terrae ideo

ic lufode cyþnessa þine gefæstna on ege þinum
dilexi testimonia tua (120) Infige timori tuo

flæsc mine from dome soþlice þinum ic ondred
carnes meas a iudiciis enim tuis timui

ic dyde dom 7 rihtwisnesse ne sele þu
(121) Feci iudicium et iustitiam ne tradas

me þam ehtendum geceos seow þinne on good
me persequentibus me (122) Elige servum tuum in bonum

þætte ne hearmcwideligen me þa oferhidigan eagan
ut non calumniantur mihi superbi (123) Oculi

mine ateorodon on þinre hælo 7 on gesprece rihtwisnesse
mei defecerunt in salutari tuo et in eloquio iustitiae

þinre do mid þeowe þinum æfter mildhoertnesse
tuae (124) Fac cum servo tuo secundum misericordiam

þinre 7 rihtwisnesse þine lær me þeow þin
tuam et iustificationes tuas doce me (125) Servus tuus

Ps CXVIII 117 semper: B omits. 118 Srevisti for Sprevisti, oferhoges: e (2nd) slightly faded; discedentes: d (2nd) has undergone some alteration, BC discendentes. 120 timori: RoBCDE timore, A a timore. 122 seow: Scribal error for þeow, calumniantur: Probably a scribal errōr for calumnientur, RoACDE calumnientur. 123 salutari tuo: Ro salutare tuum; eloquio: RoABC eloquium.

eom ic sele me onget þæt ic wite cyðnessa þine
sum ego da mihi intellectum ut sciam testimonia tua

tid is to donne drihten tostencton unrihtwise
(126) Tempus faciendi domine dissipaverunt iniqui

æ þine forþan ic lufode bebodu
legem tuam (fol. 82r) (127) Ideo dilexi mandata

þine ofer gold 7 ðæt gymcyn topazion forþan
tua super aurum et topazion (128) Propterea

to eallum bebodum þinum ic beo gereht ælhwelcne weg
ad omnia mandata tua dirigebar omnem viam

unrihtne on feonge ic hæfde
iniquam odio habui

wundra cyðnessa þine drihten forþan
(129) Mirabilia testimonia tua domine ideo

smeagende is þa sawl min beorhtnes worda 7
scrutata est ea anima mea (130) Declaratio sermorum

gespræca þinra onliht me 7 andgit selð lytlingum
tuorum inluminat me et intellectum dat parvulis

muð minne ic ontynde 7 ic togeteah oroð forðan
(131) Os meum aperui et adtraxi spiritum quia

bebodu þine ic gewilnode geloca on me 7 gemildsa
mandata tua desiderabam (132) Aspice in me et miserere

min drihten æfter dome lufgendra naman þinne
mei domine secundum iudicium diligentium nomen tuum

stæpas mine gerece æfter gespræce þinum þætte
(133) Gressus meos dirige secundum eloquium tuum ut

ne walde min ælhwylc unrihtwisnes alies me
non dominetur mei omnis iniustitia (134) Redime me

Ps CXVIII 126 domine: A domino. 130 sermorum: Scribal error for sermonum, inluminat: B inluminet. 132 domine: RoABCDEP omit; naman: Preceded by small erasure. 133 ut: A et.

from hearmcwidum manna þæt ic healde bebodu þine
a calumniis hominum ut custodiam mandata tua

onsine þine onliht ofer þeow þinne 7 lære me
(135) Faciem tuam inlumina super servum tuum et doce me

rihtwisnessa þine utgong wætra oferferdon
iustificationes tuas (136) Exitus aquarum transierunt

eagan mine forðan hie ne heoldon æ þine
oculi mei quia non custodierunt legem tuam

rihtwis þu eart drihten 7 riht is dom
(137) Iustus es domine et rectum iudicium

þin þu bebude rihtwisnesse cyþnessa þine 7
tuum (138) Mandasti iustitiam testimonia tua et

soþfæstnesse þine swiðe aswindan oððe unhalian me
veritatem tuam nimis (139) Tabescere me

dyde elnung huses þines forþan ofergitende synt word þine
fecit zelus tuae quia obliti sunt verba tua

siend mine fyren is gesprec þin swiþlice 7
inimici mei (140) Ignitum eloquium tuum vehementer et

þeow þin lufode þæt gengra ic eom
servus tuus dilexit illud (141) Adolenscentior ego sum

7 forhogod rihtwisnessa þine ne eom ic
et contemptus iustificationes (fol. 82v) tuas non sum

ofergiteliende rihtwisnes þin drihten rihtwisnes
oblitus (142) Iustitia tua domine iustitia

on ecnesse 7 æ þin soþfæstnes geswencednes 7
in aeternum et lex tua veritas (143) Tribulatio et

Ps CXVIII 136 heoldon: e written above the line. 137 riht: Followed by erasure of one letter; is: Followed by erasure of one letter. 139 tuae: Preceded by erasure of domus, an attempt to alter the phrase zelus domus tuae to zelus tuus as found in Ga? RoABCDEP domus tuae; siend: Scribal error for fiend. 142 domine: RoA omit.

nearones gemetton me bebodu soþlice þin smeaung min
angustia invenerunt me mandata autem tua meditatio mea

is efnes cyþnes þin on ecnesse 7
est (144) Aequitas testimonia tua in aeternum et

ondgit sele me 7 ic lyfige
intellecum da mihi et vivam

ic clepode on ealre heortan minre gehier me
(145) Clamavi in toto corde meo exaudi me

drihten rihtwisnessa þine ic sece ic cleopode
domine iustificationes tuas requiram (146) Clamavi

to þe halne me gedo þæt ic healde bebodu þine
ad te salvum me fac ut custodiam mandata tua

ic forecom on ripunge 7 on ielde 7 ic cleopode 7
(147) Preveni in maturitate et clamavi et

on worde þinum ic gehyhte forecomon eagan mine
in verbum tuum speravi (148) Prevenerunt oculi mei

to þe on dægred þæt ic smeage gesprecu þine stefne
ad te diluculo ut meditarer eloquia tua (149) Vocem

mine gehier drihten æfter mildheortnesse þine 7 æfter
meam exaudi domine secundum misericordiam tuam et secundum

dome þinum geliffæsta me togenealæhton
iudicium tuum vivifica me (150) Adpropiaverunt

ehtende me unrihtlice from æ soþlice þinre feor
persequentes me iniqui a lege autem tua longe

gewordene synt neh þu eart drihten 7 ealle
facti sunt (151) Prope es tu domine et omnia

Ps CXVIII 144 et (1st): RoA omit, lyfige: ly followed by erasure of l. 145 exaudi me domine: Written over erasure. 146 ut: C et. 147 verbum tuum: RoAB verbo tuo. 150 iniqui: B inique. 151 es tu: B esto.

bebodu þin soðfæstnes on fruman ic oncneow be
mandata tua veritas (152) Initio cognovi de

cyónessum þinum forþan on ecnesse þu gestaþelodest þa
testimoniis tuis qui in acternum fundasti ea

geseoh eaþmodnesse mine 7 genere me forþan
(153) Vide humilitatem meam et eripe me quia

æ þine ne dem ic ofergiteliende dem
legem tuam non sum oblitus (154) Iudica

dom minne 7 alies me fore gespræce þinum
iudicium meum et redime me propter eloquium tuum

geliffæsta me feor is from synfullum hælo
vivifica me (155) Longe est a peccatoribus salus

forþan rihtwisnessa þine hie ne sohton
quia iustificationes tuas non exquisierunt (fol. 83r)

mildsunga þine micle swiðe drihten æfter
(156) Miserationes tuę multę nimis domine secundum

dome þinum geliffæsta me monige wæron ehtende
iudicium tuum vivifica me (157) Multi persequentes

me 7 swencende me from cyònessum þinum ic no onhylde
me et tribulantes me a testimoniis tuis non declinavi

ic geseah no healdende wære 7 ic aswond forþan
(158) Vidi non servantes pactum et tabescebam quia

gesprecu þine ne heoldon geseoh forþan
eloquia tua non custodierunt (159) Vide quia

bebodu þine ic lufode drihten on þinre miltheortnesse
mandata tua dilexi domine in tua misericordia

Ps CXVIII 152 qui for quia. 153 dem: Scribal error for eom. 155 hie: Slightly erased or faded.
156 tuę multę nimis domine: written over erasure.
157 swencende: Preceded by small erasure; no: Lindelöf ne.

geliffæsta me fruman worda þinra
vivifica me (160) Principium verborum tuorum

soþfæstnes on ecnesse ealle domas rihtwisnesse þinre
veritas in aeternum omnia iudicia iustitiae tuae

SIN INTERPRETA SUPER VULNUS SUPER
VULNUS MEDICAMENTUM DEBET APPONI
QUOD EST POENITENTIA

ealdormen ehtende sint me butan gewyrhtum 7 from
(161) Principes persecuti sunt me gratis et a

wordum þinum forhtode heorte min blissige ic
verbis tuis formidavit cor meum (162) Letabor ego

ofer gesprecu þine swa swa se þe gemeteþ herereaf micle
super eloquia tua sicut qui invenit spolia multa

unrihtwisnesse on feonge ic hæfde 7 onscuniende
(163) Iniquitatem odio habui et abhominatus

ic eom æ soþlice þine ic lufode seofonsiþum on
sum legem autem tuam dilexi (164) Septies in

dæge loþ ic cwæt þe ofer domas rihtwisnesse þinre
die laudem dixi tibi super iudicia iustitiae tuae

sib sie micel lufigendum æ þine drihten 7 ne
(165) Pax multa diligentibus legem tuam domine et non

is on him æswic ic onbad hælo þine
est in illis scandalum (166) Expectabam salutare tuum

drihten 7 bebodu þine ic lufode heold sawl
domine et mandata tua dilexi (167) Custodivit anima

Ps CXVIII 164 loþ: Scribal error for lof; cwæt: Probably a scribal error for cwæþ, although it could be a plausible variant of cwæþ. For the use of t in the place of the final þ, see C Sisam and K Sisam, The Salisbury Psalter (London, 1959), p. 33. 165 legem tuam: RoAB nomen tuum; domine: RoAB omit. 166 domine et mandata tua dilexi: Written over erasure.

min cyðnessa þine 7 lufode þa swiðlice
mea testimonia tua et dilexit ea vehementer

ic heold bebodu þine 7 cyþnessa þine forþan
(168) Servavi mandata tua et testimonia tua quia

ealle wegas mine on gesihðe þinre drihten
omnes vię meae in conspectu tuo domine

TAU INTERPRETATUR ERRAVIT

togenealæceþ gebed min on gesihþe þinre drihten
(169) Adpropiet oratio mea in conspectu tuo domine

æfter gesprece þinum sele me ondgit
secundum eloquium tuum da mihi intellectum

ingæð ben min on gesihðe þinre drihten
(170) Intret postulatio mea in conspectu tuo domine

æfter gespraece þinum genere me
secundum (fol. 83v) eloquium tuum eripe me

utroccettaþ weleras mine ymensang þonne þu lærest
(171) Eructuabunt labia mea hymnum dum docueris

me rihtwisnessa þine foresæde tunge min
me iustificationes tuas (172) Pronuntiabit lingua mea

gesprecu þine forþan ealle bebodu þine efnes
eloquia tua quia omnia mandata tua aequitas

sie hond þin þætte halne me gedo forþan
(173) Fiat manus tua ut salvum me facias quia

bebodu þine ic geceas ic gewilnode hælo þine
mandata tua elegi (174) Concupivi salutare tuum

Ps CXVIII 169 Adpropiet: E Apropinquet, gesihþ: Altered from gesiþþ. 171 Eructuabunt: ructua written over erasure, A Eructabunt. 172 Pronuntiabit: RoCP Pronuntiavit, eloquia tua: Top of a at the end of both words slightly erased, an attempt to alter the phrase eloquia tua to eloquium tuum as found in Ga? 173 facias: RoA faciat, B faciet.

drihten 7 æ þin smeaung min is leofaþ sawl
domine et lex tua meditatio mea est (175) Vivet anima

min 7 hereþ þe 7 domas þine gefultumiaþ me
mea et laudabit te et iudicia tua adiuvabunt me

ic dwolode swa swa sceap þæt forwearþ seoc
(176) Erravi sicut ovis quae perierat require

þeow þinne drihten forþan bebodu þine ne eom ic
servum tuum domine quia mandata tua non sum

ofergiteliende
oblitus.

CENTESIMUM NONAGESIMUM CANTICUM GRADUUM

to drihtne þa ic wæs geswenced ic cleopode 7
(1) AD DOMINUM DUM TRIBULArer clamavi et

he gehierde me drihten alies sawle mine from
exaudivit me (2) Domine libera animam meam a

welerum unrihtwisum 7 from tungan facenfulre hæt
labiis iniquis et a lingua dolosa (3) Quid

byð seald þe oþþe hwæt byþ togeseted þe 7 from tungan
detur tibi aut quid adponatur tibi et a lingua

fæcenfulre strælas mihtiges scearpe mid colum
dolosa (4) Sagittę potentis acutę cum carbonibus

tolesendes wa me forþan londbegengnes min
desolatoriis (5) Heu me quia incolatus meus

afirred is ic eardode mid þæm eardiendum þiesternesse
prolangatus est habitavi cum habitantibus cedar

Ps CXVIII 175 et (1st): P omits.

Ps CXVIIII 2 welerum: Preceded by erasure of w. 3 hæt: Scribal error for hwæt; adponatur: B adponetur, et: RoABCDEP omit. 4 potentis: AB potentes. 5 quia: RoABDE quod.

swiþe londleod 7 wræcca sawl min mid þis þa þe
(6) multum incola fuit anima mea (7) Cum his qui

feodom sybbe ic wæs gesybsum þa þa ic spræc to him
oderunt pacem eram pacificus dum loquebar illis

hie oferfuhton me butan gewyrhtum
inpugnabant me gratis.

CXX CANTICA GRADUUM

ic uphof eagan mine to munton þanon
(fol. 84r) (1) Levavi oculos meos ad montes unde

cymð fultum me fultum minne from drihtne
veniat auxilium mihi (2) Auxilium meum a domino

se þe worhte heofon 7 eorþan ne seleþ on
qui fecit cęlum et terram (3) Non det in

onstyrednesse fot þinne ne ne hnappað 7 slæpeð se þe
commotionem pedem tuum neque obdormiet qui

healdeþ þe gesyhþe ne hnappað ne ne slæpeð
custodit te (4) Ecce non dormitavit neque obdormiet

se þe healdeð drihten healdeð þe drihten
qui custodit israhel (5) Dominus custodiat te dominus

gescyldnes þin ofer hand swiðran þinre þurh dæg
protectio tua super manum dexteram tuam (6) Per diem

sunne ne bærneþ þe ne ne mona þurh niht drihten
sol non uret te neque luna per noctem (7) dominus

Ps CXVIIII 7 feodom: Scribal error for feodon, spræc: Preceded by small erasure.

Ps CXX 1 veniat: RoABCE veniet. 3 commotionem: AC commotione, obdormiet: D obdormiat. 4 dormitavit: ADE dormitabit. 5 custodiat: at written over erasure; RoACDEP custodit; te: Written over erasure; dexteram tuam: RoAB dexterae tuae, swiðran þinre: based on another Ro? 6 ne (2nd): Slightly faded.

healdeþ þe from æghwelcum yfele gehealde sawle þine
custodit te ab omni malo custodiat animam tuam

drihten drihten gehealde ingong þinne 7 utgong
dominus (8) Dominus custodiat introitum tuum et exitum

þinne nu heononforþ 7 oþ weoruld
tuum ex hoc nunc et usque in saeculum.

CXXI CANTICA GRADUUM

blissiend ic eom on þisum þa þe gecwedene synt to me
(1) Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi

on drihtnes huse we gað stondende wæron ure
in domum domini ibimus (2) Stantes erant pedes nostri

on cafertunum þinum seo
in atriis tuis hierusalem (3) Hierusalem quae

is getimbred swa swa ceaster þære dælnimendnes hire on
aedificatur ut civitas cuius participatio eius in

þæt ilce þider soþlice astigon cyn cyn
id ipsum (4) Illuc enim ascenderunt tribus tribus

drihtnes cyðnes on to ondettenne noman
domini testimonium in israhel ad confitendum nomini

þinum forþon þær sæton setl on dome setl
tuo (5) Quia illic sederunt sedes in iudicio sedes

ofer hus davides biddaþ ge þa þe to sibbe sint
super domum david (6) Rogate quae ad pacem sunt

7 genihtsumnes ðæm lyfgendum þe geweorþe
hierusalem et habundantia diligentibus te (7) Fiat

7 sie syb on mægene þinum 7 genihtsumnes on torrum
pax in virtute tua et habundantia in turribus

Ps CXXI 1 domum: ABD domo. 2 pedes: Anglo-Saxon gloss faded, only the letter f visible. 4 Illuc: D Illic; in: C omits. 6 Rogate (L1): L* Ragate; lyfgendum: Scribal error for lufiendum or lufigendum. 6 hierusalem: EP in hierusalem.

þinum fore broþrum minum 7 nehstum minum
tuis (8) Propter fratres meos et proximos meos

ic spræc sibbe be þe fore huse drihtnes godes
loquebar pacem de te (9) Propter domum domini dei

mines ic sohte good þe
mei quesivi bona tibi.

(fol. 84v) CXXII CANTICUM GRADUUM

to þe ic uphof eagan mine þu þe eardast on heofone
(1) Ad te levavi oculos meos qui habitas in caelo

gesihþe swa swa eagan þeowa on hondum hlaforda
(2) Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum

hira 7 swa swa eagan mennenes on hondum hire hlafdian
suorum Et sicut oculi ancillę in manibus dominę suae

swa eagan ure to drihtne gode urum oþ þæt he mildsige
ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur

us gemiltsa us drihten gemiltsa us forðan
nobis (3) Miserere nobis domine miserere nobis quia

swiþe gefyld we sint forhogunge 7 swiþe gefylled
multum repleti sumus (4) Et multum repleta

is sawl ure mid edwite genihtsumiendum 7 forsewennes
est anima nostra obprobrium habundantibus et despectio

þæm oferhidigum
superbis.

Ps CXXI 9 mei: E nostri.

Ps CXXII 2 Et, 7: Considerably erased, an attempt to alter the verse into gallican form which omits the Et?; mennenes: men followed by small erasure. 3 sumus: Followed by erasure, probably of contemptione, RoABCDEP sumus contemptione. 4 genihtsumiendum: genihtsumi followed by small erasure.

CXXIII CANTICUM GRADUUM

nymþe þætte drihten wæs on us cweþe nu
(1) Nisi quod dominus erat in nobis dicat nunc israhel

nimþe forþan drihten wæs on us þonne arisaþ
(2) nisi quia dominus erat in nobis Cum insurgerent

men on us wenunga cwice forswelgað us
homines in nos (3) forsitan vivos degluttissent nos

þonne yrsode mod hyra togenes us wenunga
Dum irasceretur animus eorum adversum nos (4) forsitan

swa swa wæter forswulgon us burnan þurhleorde
velut aqua obsorbuissent nos (5) Torrentem pertransivit

sawl ure wenunga þurhleorde 7 sawl ure wæter
anima nostra forsitan pertransisset anima nostra aquam

unaræfnenlic sie gebletsod driht se þe no sealde
intolerabilem (6) Benedictus dominus qui non dedit

us on hæftned toþum hyra sawl ure swa swa
nos in captionem dentibus eorum (7) Anima nostra sicut

spearwa gegripen is of grine huntiendra grin
passer erepta est de laqueo venantium Laqueus

geþræsted is 7 we aliesde sint fultum ure
contritus est et nos liberati sumus (8) adiutorium nostrum

on naman drihtnes se þe geworhte heofon 7 eorþan
in nomine domini qui fecit caelum et terram.

Ps CXXIII 2 quia: B quod; Cum (Ll): L*ABCDE Dum. 3 forsitan: si and a considerably erased, an attempt to alter the word to forte as found in Ga?; yrsode: Altered from irsode; adversum: A adversus. 4 obsorbuissent: buiss written over erasure, AC absorbuissent. 6 driht: t is not crossed; however, it is obvious that the word is drihten; captionem: A captione.

CXXIIII CANTICUM GRADUUM

Þa Þe getreowað on drihtne swa swa munt sion
(1) Qui confidunt in domino sicut mons sion

ne byð onstyred on ecnesse se eardaþ
(fol. 85r) non commovebitur in aeternum qui habitat

on muntas on embhwyrfte his 7 drihten on
(2) in hiersalem Montes in circuitu eius et dominus in

ymbhwyrfte folces hys of þisum nu 7 oð worold
circuitu populi sui ex hoc nunc et usque in saeculum

forþan ne forlæteþ drihten gyrde synfulra ofer
(3) Quia non derelinquet dominus virgam peccatorum super

hliet rihtwisra þætte ne aþenien þa rihtwisan to
sortem iustorum Ut non extendant iusti ad

unrihtwisnesse honda heora wel do drihten þæm goodum
iniquitatem manus suas (4) benefac domine bonis

7 rihtheortan onheldende soþlice to bende
et rectis corde (5) Declinantes autem ad obligationem

togelædeþ drihten mid þam wyrcendum unrihtwisnesse sib
adducet dominus cum operantibus iniquitatem pax

ofer israhel
super israhel.

CXXV CANTICUM GRADUUM

on forcyrrednesse drihten hæftned sion gewordene
(1) In convertendo dominus captivitatem sion facti

we sint swa swa afrefrede þonne biþ gefylled
sumus sicut consolati (2) Tunc repletum est

Ps CXXIIII 3 derelinquet: C relinquet.
4 rihtheortan: riht followed by erasure.
5 israhel (Anglo-Saxon): i written over another letter, probably over o.

mid gefean muð ure 7 tunge ure on wynsumnesse
gaudio os nostrum et lingua nostra exultatione

þonne cweþað betweoh þeodum gemiclode drihten don
Tunc dicent inter gentes magnificavit dominus facere

mid him gemiclode drihten don mid us
cum illis (3) magnificavit dominus facere nobiscum

gewordene we sint blisiende gecer drihten
facti sumus laetantes (4) Converte domine

hæftned urne swa swa burnan on suþ dæle þa þe
captivitatem nostram sicut torrens in austro (5) Qui

sawaþ on tearum on gefean ripaþ utgangende
seminant in lacrimis in gaudio metent (6) euntes

eodon 7 weopon sendende sæd hira cumende soþlice
ibant et flebant mittentes semina sua Venientes autem

cumaþ on wynsumnesse berende ripan hira
venient in exultatione portantes manipulos suos.

CXXVI CANTICUM GRADUUM

nimþe drihten getimbrige hus on idelnesse
(1) Nisi dominus aedificaverit domum in vanum

winnaþ þa þe timbriaþ þa nymþe drihten
laborant qui aedificant eam (fol. 85v) Nisi dominus

healde ceastre on ydelnesse waciað þa ðe healdað
custodierit civitatem in vanum vigilant qui custodiunt

þa on idel is eow ær leohte arisan arisað ge
eam (2) In vanum est vobis ante lucem surgere surgite

æfterþam ge sittaþ ge þa þe etað hlaf sares
postquam sederitis qui manducatis panem doloris

Ps CXXV 2 exultatione: DEP in exultatione.
4 Converte: P Convertere; urne: ur followed by erasure of e.

Ps CXXVI 1 vanum: B vano; ceastre: a written above the line.

þonne he seleð leofum his slæp þis is
Cum dederit dilectis suis somnum (3) haec est

erfeweardnes drihtnes bearn med wæstm wombe 7 innoþes
hereditas domini filii mercis fructus ventris

swa swa strælas on handa mihtiges swa bearn
(4) Sicut sagittę in manu potentis ita et filii

aladiendra eadig is wer se þe gefylþ gewilnunge
excussorum (5) Beatus vir qui implevit desiderium

his of him ne biþ gescended þonne he spriceþ
suum ex ipsis non confundetur dum loquetur

to feondum his on gete
inimicis suis in porta.

CXXVII CANTICUM GRADUUM

eadige beoþ ealle þa þe ondrædeþ drihten þa þe
(1) Beati omnes qui timent dominum qui

gangað on wegum his gewin wæstma þinra
ambulant in viis eius (2) Labores fructuum tuorum

þu etest eadig þu eart 7 bene þe biþ wif þin
manducabis beatus es et bene tibi erit (3) Uxor tua

swa swa wintreow genihtsumiende on sidum huses þines
sicut vitis habundans in lateribus domus tuae

bearn þine swa swa plantan eletreowa on embehwerfte beodes
Filii tui sicut novellę olivarum in circuitu mensae

þines gesehðe swa bið gebledsod ælc mon se þe
tuae (4) Ecce sic benedicetur omnis homo qui

Ps CXXVI 3 haec est: A Ecce. 4 et: Ro omits. 5 implevit (Ll): L*RoACE implebit; gewilnunge: Preceded by small erasure.

Ps CXXVII 1 ondrædeþ: Scribal error for ondrædaþ. 2 bene: Glossator merely repeated the Latin. 3 novellę: ABE novella.

ondrædeþ drihten geblitsige þe drihten of sione þæt
timet dominum (5) Benedicat te dominus ex sion ut

þu gesihst þa ðe gode sint on hierusalem eallum dagum
videas quae bona sunt in hierusalem omnibus diebus

lifes þines 7 þu gesihst bearn bearna þinra sib
vitę tuae (6) Et videas filios filiorum tuorum pax

ofer
super israhel.

CXXVIII CANTICUM GRADUUM

wel oft oferfuhton me from geoguðhade minum cweþe
(1) Sepe expugnaverunt me a iuventute mea dicat

nu israhel oft oferfuhton me from geogoðe
nunc israhel (2) sepe expugnaverunt me a iuventute

minre 7 soþlice ne mehton me ofer bæc min
mea etenim non potuerunt mihi (3) Supra dorsum meum

timbredon synfulle afyrdon
fabricaverunt peccatores prolongaverunt (fol. 86r)

unrihtwisnessa hira drihten rihtwis forceorfeð
iniquitates suas (4) Dominus iustus concidet

sweorban synfulra sien gescynde 7 ondræden
cervices peccatorum (5) confundantur et revereantur

ealle þa ðe feodon sion sien hie swa swa heg
omnes qui oderunt sion (6) Fiant sicut foenum

getimbra þæt ærþan sie utalocen adrugað
ędificiorum quod priusquam evellatur arescit

Ps CXXVII 4 ondrædeþ: Scribal error for ondrædaþ. 5 ut: RoABCDEP et; gode: Preceded by small erasure dagum: Altered from dægum; tuae: Written over erasure. 6 sib: Followed by erasure of is.

Ps CXXVIII 6 getimbra: Followed by erasure of de.

of ðam ne gefylð hond his se þe ripð ne
(7) De quo non implevit manum suam qui metit nec

his sceatan oððe bearm se þe ripan oððe handfulla somnað
sinum suum qui manipulos colligit

7 ne cwædon þa þe biferdon bletsung drihtnes
(8) Et non dixerunt qui preteribant benedictio domini

ofer eow wel bletsiað eow on naman drihtnes
super vos benediximus vobis in nomine domini.

CXXVIIII CANTICUM GRADUUM

of grundum 7 of deopnessum ic clypode to þe drihten
(1) De profundis clamavi ad te domine

drihten gehier gebed min sien 7 geweorðe earan
(2) domine exaudi orationem meam Fiant aures

þine behealdende on gebed ðeowes þines gif
tuae intendentes in orationem servi tui (3) Si

unrihtwisnessa þu behiltst drihten drihten hwelc aræfnað
iniquitatem observaveris domine domine quis sustinebit

forðon mid þe miltsung is 7 fore æ þinre
(4) Quia apud te propitiatio est et propter legem tuam

ic aræfnde þe drihten abær 7 aræfnede sawl min on word
sustinui te domine Sustinuit anima mea in verbum

þin gehihteð sawl min on drihtene from
tuum (5) speravit anima mea in domino (6) A

gehelde morgentidlicre oð niht gehiht israhel on
custodia matutina usque ad noctem speret israhel in

Ps CXXVIII 7 implevit: RoADE implebit; metit: AC metet; oððe: oð followed by erasure of ð; colligit: ADE colliget, B collegit. 8 preteribant: B preteribunt; vobis: RoAB vos.

Ps CXXVIIII 2 domine: Lindelöf domini; geweorðe: Scribal error for geweorðen. 3 iniquitatem (L1): L*ABCDE iniquitates. 4 verbum tuum: AB verbo tuo.

drihtene forðan mid drihtne mildheortnes is 7
domino (7) Quia apud dominum misericordia est et

genehtsum mid hine alesnes 7 he alesde israel
copiosa apud eum redemptio (8) Et ipse redemit israhel

of eallum unrihtwisnessum his
ex omnibus iniquitatibus eius.

CXXX CANTICUM GRADUUM

drihten ne is upahefen heorte min ne upahæfene
(1) Domine non est exaltatum cor meum neque elati

synt eagan mine ne ic ne eode on miclum ne on
sunt oculi mei Neque ambulavi in magnis neque in

wondurlicum ofer me
mirabilibus super me (fol. 86v) (2) gif no eadmodlice
Si non humiliter

ic hogode ac ic uphof sawle mine swa swa awend is
sentiebam sed exaltavi animam meam Sicut ablactatus

ofer modor his swa þu geedleanast on sawle mine
super matrem suam ita retribues in animam meam

gehyhte on drihten of þisum nu and oð
(3) Speret israhel in domino ex hoc nunc et usque in

weoruld
saeculum.

(CXXXI)

gemyne drihten davides 7 ealre his monþwærnesse
(1) Memento domine david et omnis mansuetudinis eius

swa swa swor drihtne gehat gehet gode iacobes
(2) Sicut iuravit domino votum vovit deo iacob

Ps CXXVIIII 8 redemit: RoABE redimet, D redimit.

Ps CXXX 1 wondurlicum: Scribal error for wundorlicum. 2 ablactatus: L2CDE ablactatus est.

Ps CXXXI 2 iuravit: E iuravi; domino: A dominus.

gif ic inga on geteld huses mines gif
(3) Si introiero in tabernaculum domus meae si

ic astige on bed strewenne minre gif ic selle
ascendero in lectum stratus mei (4) Si dedero

slæp eagum minum oððe bræwum minum hnappunge
somnum oculis meis aut palpebris meis dormitationem

oððe reste þunwangum minum oþ þæt ic gemete stowe
(5) aut requiem timporibus meis Donec inveniam locum

drihtne geteld gode iacobes gesehðe 7 soðlice
domino tabernaculum deo iacob (6) Ecce

we gehirdon þa on eufrata we gemetton þa on feldum wudes
audivimus ea in effrata invenimus ea in campis silvae

we ingað on geteld his we gebiddað on stowe
(7) Introibimus in tabernaculum eius adorabimus in loco

þær stodon fet his aris drihten on reste
ubi steterunt pedes eius (8) Exurge domine in requiem

þine þu and earc halgunge þinre sacerdas
tuam tu et arca sanctificationis tuae (9) Sacerdotes

þine sien gegered rihtwisnesse 7 halgan þine blissien
tui induantur iustitia et sancti tui lętentur

fore davide þeowe þinum ne acer þu onsiene
(10) Propter david servum tuum non avertas faciem

cristes þines swor drihten davide soþfæstnesse
christi tui (11) Iuravit dominus david veritatem

7 ne biwægde hine of wæstme wombe þinre ic sette
et non frustrabitur eum De fructu ventris tui ponam

Ps CXXXI 3 stratus: C strati; strewenne: n (2nd) written above the line. 5 timporibus: RoCD temporibus, E temporibus vel timporibus; gemete: Followed by erasure of of one letter, an s or a t. 6 effrata: RoBCP eufrata. 7 Introibimus: RoAB Introivimus; tabernaculum: A tabernacula; adorabimus: RoABDE adoravimus. 8 aris: Followed by erasure of t. 9 iustitia: C iustitiam. 10 non: C ne. 11 eum: C eam.

ofer seld 7 setl min gif healdaþ bearn þine
super sedem meam (12) si custodierint filii tui

cyðnessæ mine 7 cyðnessa mine þas þa ic lære hie
testamentum meum et testimonia mea haec quae docebo eos

7 bearn hira oð on weorold weorolde sittað ofer
Et filii eorum usque in seculum seculi sedebunt super

setl min forþan geceas drihten sion he foreceas
sedem meam (13) Quoniam elegit dominus sion preelegit

hie on eardunge him þeos rest min on weorold
eam in habitationem sibi (14) Haec requies mea in seculum

weorulde her ic eardige forþan he forceas hie
seculi hic habitabo quoniam preelegi eam (fol. 87r)

widwan his bletsigende ic bletsige þearfan his
(15) Viduam eius benedicens benedicam pauperes eius

ic gefylle mid hlafum sacerdhadas his ic gegerwe
saturabo panibus (16) Sacerdotes eius induam

mid hælo 7 halge his mid wynsumnesse wynsumiað 7 blissiað
salutare et sancti eius exultatione exultabunt

þær ic forðgelæde horn davides ic gegearwode
(17) Illic producam cornu david paravi

leohtfæt criste minum fiend his ic gegerwe
lucernam christo meo (18) Inimicos eius induam

mid scome ofer hine soðlice blewð halgung min
confusione super ipsum autem florebit sanctificatio mea.

Ps CXXXI 12 seculi: RoABE omit. 13 hie: Altered from hig. 14 hic: P omits; he foreceas: Glossator took preelegi for preelegit. 17 Illic: DP Illuc, E Illuc vel Illic; leohtfæt: Preceded by erasure, probably of one word.

(CXXXII)

gesehþe hu good 7 hu wynsum þætte eardian
(1) Ecce quam bonus et quam iocundum habitare

broðor on annisse swa swa smiring on heafde
fratres in unum (2) Sicut unguentum in capite

seo smiring adune astah on beard beard aarones seo
quod descendit in barbam barbam aaron Quod

astag on læppan hrægles his swa swa deaw
descendit in ora vestimenti eius (3) sicut ros

þæs muntes hermones se deaw adune astigeð on munt sion
hermon qui descendit in montem sion

forþan þær bebead drihten bletsunge 7 lif oð
Quoniam illic mandavit dominus benedictionem et vitam usque

on weoruld
in seculum.

(CXXXIII)

gesehþe 7 witodlice nu gebletsiað drihten ealle
(1) Ecce nunc benedicite dominum omnes

þeowas drihten ge þe stondað on huse drihtnes on
servi domini Qui statis in domo domini in

cafortunum huses godes ure on nihtum uphebben ge
atriis domus dei nostri (2) In noctibus extollite

honda eowre on halige 7 bletsiæn ge drihten
manus vestras in sancta et benedicite dominum

bletsige þe drihten of sione se þe geworhte heofon
(3) Benedicat te dominus ex sion qui fecit cęlum

7 eorðan
et terram.

Ps CXXXII 1 iocundum: D iucundum est. 2 capite: P capite eius. 3 qui: ĦoABC quod; vitam usque in seculum: Written over erasure.

Ps CXXXIII 1 witodlice: Lindelöf wittelice, with the observation that the word is not clear; atriis: is written over erasure.

(CXXXIIII)

(1) LAUDATE NOMEN DOMINI LAUDATE SERVI DOMINUM (2) Qui statis in domo domini in atris domus dei nostri (3) Laudate dominum quoniam benignus est psallite nomini eius quoniam suavis est (4) Quoniam iacob elegit sibi dominus israhel in possessionem sibi (fol. 87v) (5) Quia ego cognovi quod magnus est dominus et deus noster pre omnibus diis (6) Omnia quecumque voluit dominus fecit in caelo et in terra in mari et in abysis (7) Et educens nubes ab extremo terrae fulgura in pluviam fecit Qui producit ventos de thesauris suis (8) qui percussit primogenita aegypti ab homine usque ad pecus (9) Misit signa et prodigia in medio aegypti in faraonem et in omnes servos eius (10) Qui percussit gentes multas et occidit reges fortes (11) Seon regem ammorreorum et og regem basan et omnia regna chanaan occidit (12) Et dedit terram eorum hereditatem hereditatem israhel populo suo (13) Domine nomen tuum in aeternum domine memoriale tuum in saeculum saeculi (14) Quia iudicabit dominus populum suum et in servis suis consolabitur (15) Simulacra gentium

Ps CXXXIIII 3 dominum: B omits; benignus est: RoABC benignus est dominus, P benignus est dominus et. 6 mari: AD mare. 7 fulgura: RoBCP fulgora. 9 medio: RoABDE medio tui, C medium. 10 fortes: A fortis. 12 terram: AB terra. 14 iudicabit: DP iudicavit.

argentum et aurum opera manuum hominum (16) Os habent et non loquentur oculos habent et non videbunt (17) Aures habent et non audient nares habent et non odorabunt Manus habent et non palpabunt pedes habent et non ambulabunt Non clamabunt in gutture suo neque enim est spiritus in ore ipsorum (18) Similes illis fiant qui faciunt ea et omnes qui confidunt in eis (19) Domus israhel benedicite dominum domus aaron benedicite dominum (20) domus levi benedicite dominum Qui timetis dominum benedicite dominum (21) benedictus dominus (fol. 88r) ex sion qui habitat in hierusalem.

(CXXXV)

(1) Confitemini domino quoniam bonus Quoniam in saeculum misericordia eius Quoniam in seculum (2) Confitemini deo deorum Quoniam in seculum (3) Confitemini domino dominorum Quoniam in seculum (4) Qui fecit mirabilia magna solus Quoniam in seculum (5) Qui fecit cęlos in intellectu Quoniam in seculum (6) Qui fundavit terram super aquas Quoniam in seculum (7) Qui fecit luminaria

Ps CXXXV 1 Quoniam in seculum (2nd): Apparently an erroneous repetition. Some of the Roman versions omit the refrain totally or partially, after the first verse.

magna solus Quoniam in seculum (8) Solem in potestatem diei Quoniam in seculum (9) Lunam et stellas in potestatem noctis Quoniam in seculum (10) Qui percussit aegyptum cum primitiis eorum Quoniam in seculum (11) Et eduxit israhel de medio eius Quoniam in seculum (12) In manu forti et brachio excelso Quoniam in seculum (13) Qui divisit mare rubrum in divisionibus Quoniam in seculum (14) Et eduxit israhel per medium eius Quoniam in seculum (15) Et excussit faraonem et exercitum eius in mari rubro Quoniam in seculum (16) Qui transduxit populum suum per desertum Quoniam in seculum (17) Qui eduxit aquam de petra rupis Quoniam in seculum Qui percussit reges magnos Quoniam in seculum (18) Et occidit reges mirabiles Quoniam in seculum (19) Seon regem ammoreorum Quoniam in seculum (20) Et og regem basan Quoniam in seculum (fol. 88v) Et omnia regna chanaan occidit Quoniam in seculum (21) Et dedit terram eorum hereditatem Quoniam in seculum (22) Hereditatem israhel servo suo Quoniam in seculum (23) Quia in humilitate nostra memor fuit nostri dominus Quoniam in seculum (24) Et redemit nos de manu inimicorum nostrorum

Ps CXXXV 10 primitiis: RoABCDE primitivis, P primogenitis. 20 Et omnia regna chanaan occidit Quoniam in seculum: RoABDE omit.

quoniam in seculum (25) Qui dat escam omni carni Quoniam in i seculum (26) Confitemini deo caeli quoniam in seculum Confitemini domino dominorum Quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius.

(CXXXVI)

(1) Super flumina babilonis illic sedimus et flevimus dum recordaremur tui sion (2) In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra (3) Quia illic interrogaverunt nos qui captivos duxerunt nos verba cantionum et qui abduxerunt nos Ymnum cantate nobis de canticis sion (4) quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena (5) Si oblitus fuero tui hierusalem obliviscatur me dextera mea (6) adhereat lingua mea faucibus meis si non meminero tui Si non proposuero hierusalem in principio lętitiae meae (7) Memento domine filiorum edom in die hierusalem qui dicunt exinanite exinanite quousque ad fundamentum in ea (8) Filia babilonis misera beatus qui retribuit tibi

Ps CXXXV 25 in i seculum for in seculum.
26 quoniam bonus: ABE omit.

Ps CXXXVI 1 super: s followed by erasure of up.
4 cantabimus: AB cantavimus; domini: B domino.
6 proposuero: RoAB proposuero tui. 7 die: E diem.
8 retribuit: ABCE retribuet.

retributionem quam tu retribuisti nobis (9) Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram.

(CXXXVII)

(fol. 89r) (1) Confitebor tibi domine in toto corde meo quoniam exaudisti omnia verba oris mei et in conspectu angelorum psallam tibi (2) Adorabo ad templum sanctum tuum et confitebor nomini tuo Super misericordia tua et veritate tua quoniam magnificasti super nos nomen sanctum tuum (3) In quacumque die invocavero te exaudi me multiplicabis in animam meam virtutem tuam (4) Confiteantur tibi domine omnes reges terrae quoniam audierunt omnia verba oris tui (5) et cantent in canticis domino Quoniam magna est gloria domini (6) quoniam excelsus dominus et humilia respicit et alta a longe agnoscit (7) Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis me et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam et salvum me fecit dextera tua

Ps CXXXVI 8 retributionem: tionem preceded by erasure of i.

Ps CXXXVII 2 misericordia tua et veritate tua: ABDE misericordiam tuam et veritatem tuam. 3 animam meam: RoABCDE anima mea; tuam: P omits. 5 domino: A domini.

(8) Domine retrube pro me domine misericordia tua in seculum et opera manuum tuarum ne despicias.

(CXXXVIII)

(1) DOMINE PROBASTI ME et cognovisti me (2) tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam (3) Intellexisti cogitationes meas a longe semitam meam et directionem meam investigasti (4) et omnes vias meas previdisti quia non est dolus in lingua mea (fol. 89v) (5) Ecce tu domine cognovisti omnia novissima et antiqua tu formasti me et posuisti super me manum tuam (6) Mirabilis facta est scientia tua ex me confortata est nec potero ad eum (7) Quo ibo a spiritu tuo et a facię tua quo fugiam (8) Si ascendero in cęlum tu illic es si descendero in infernum ades (9) Si sumpsero pennas meas ante lucem et habitavero in postremo maris (10) Etenim illuc manus tua deducet me et tenebit me dextera tua (11) Et dixi forsitan tenebrae conculcabunt me et nox inluminatio mea in decliciis meis (12) Quia tenebrae non obscurabuntur abs te et nox

Ps CXXXVII 8 tua in saeculum et opera: Written over erasure, RoABC tua in seculum opera, P in seculum et opera.

Ps CXXXVIII 3 semitam meam (Ll): L* semitas meas. 6 eum: RoABCDE eam. 7 a spiritu: RoA ab spiritu. 12 tenebrae (1st): D tenebrae eius.

sicut dies inluminabitur Sicut tenebrae eius ita et lumen eius (13) quia tu domine possedisti renos meos suscepisti me de utero matris meę (14) Confitebor tibi domine quoniam terribiliter mirificatus es mira opera tua et anima mea novit nimis (15) Non est occultatum os meum abs te quod fecisti in occulto et substantia mea in inferioribus terrae (16) Inperfectum meum viderunt oculi tui et in libro tuo omnes scribentur Die firmabuntur et nemo in eis (17) mihi autem nimis honorificati sunt amici tui deus nimis confortatus est principatus eorum (fol. 90r) (18) Dinumerabo eos et super arenam multiplicabuntur resurrexi et adhuc tecum sum (19) si occideris deus peccatores Viri sanguinum declinate a me (20) quia dicitis in cogitationibus vestris accipient in vanitate civitates suas (21) Nonne qui te oderunt deus oderam illos et super inimicos tuos tabescebam (22) Perfecto odio oderam illos inimici facti sunt mihi (23) Proba me deus et scito cor meum interroga me et cognosce semitas meas (24) Et vide si via iniquitatis in me est et deduc me in via aeterna.

Ps CXXXVIII 13 renos: scribal error for renes.
16 Die: RoABE Dies; firmabuntur: C formabuntur.
19 occideris: RoABDE occidas. 20 accipient: AB accipiant.
24 via aeterna: D viam aeternam.

CXXXIX IN FINEM IN CARMINIBUS PSALMUS DAVID

genere me drihten fram men yfelum fram were
(2) Eripe me domine ab homine malo a viro

unrihtum alys me
iniquo libera me (3) Qui cogitaverunt malitias in corde tota die costituebant proelia (4) Acuerunt linguas suas sicut serpentes venenum aspidum sub labiis eorum (5) Custodi me domine de manu peccatoris ab hominibus iniquis libera me Qui cogitaverunt subplantare gressus meos (6) absconderunt superbi laqueos mihi et funes extenderunt in laqueum pedibus meis iuxta iter scandalum posuerunt mihi (7) Dixi domino deus meus es tu exaudi domine vocem orationis meae (8) Domine domine virtus salutis meae obumbra caput meum in die belli (fol. 90v)

ne syle me of gewilnunga minre þam synfullan
(9) Ne tradas me a desiderio meo peccatores

hy þohton ongean me ne forlæt þu me þylæs æfre
cogitaverunt adversum me ne derelinquas me ne umquam

hy sien ahafen up
exaltentur (10) Caput circuitus eorum labor labiorum ipsorum operiet eos (11) Cadent super eos carbones ignis in ignem deicies eos in miseriis non

---

Ps CXXXIX 3 costituebant: RoACDEP constituebant, B constituerunt. 6 laqueum: RoABCDE laqueo. 9 Ne tradas me: P Ne tradas me domine; a: B omits; of: Followed by erasure of er; peccatores: RoAB peccatori. 11 ignem: AB igne.

subsistent (12) Vir linguosus non dirigetur super terram virum iniustum mala capient in interitum (13) Cognovi quoniam faciet dominus iudicium inopum et vindictam pauperum (14) Verumtamen iusti confitebuntur nomini tuo et habitabunt recti cum vultu tuo.

CXL PSALMUS ATQUE ORATIO DAVID PROPHETÆ

drihten ic clypode to þe gehyr me beheald stefne
(1) Domine clamavi ad te exaudi me intende voci

gebedes mines þonne ic clipige to þe si gereht
orationis meae dum clamavero ad te (2) Dirigatur

gebed min swa swa anal on gesihþe þinre
oratio mea sicut incensum in conspectu tuo

ahafennes handa minra ofrung æfenlicu sete
Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum (3) Pone

drihten geheordnesse muþe minum 7 duru ymbstandennesse
domine custodiam ori meo et hostium circustamtię

welerum minum þæt þu na ahylde heortan mine on word
labiis meis (4) Ut non declines cor meum in verbum

yfel to wregeanne wrohta on synnum
malum ad excussandas excussationes in peccatis

cum hominibus operantibus iniquitatem et non combinabor cum electis eorum (5) Corripiet me iustus in misericordia et

Ps CXXXIX 12 dirigetur: A dirigitur; interitum: B interitu. 13 quoniam: P quia.

Ps CXL 2 ahafennes: Altered from anafennes. 4 ahylde: Altered from onhylde.

increpavit me oleum autem peccatoris non inpinget caput meum Quoniam adhuc est oratio mea in beneplacitis eorum (6) absorpti sunt iuxta petram iudices eorum audient verba mea quoniam potuerunt (fol. 91r) (7) Sicut crassitudo terrae eructuat super terram dissipata sunt ossa nostra secus infernum (8) Quia ad te domine domine oculi mei in te speravi ne auferas animam meam (9) Custodi me a laqueo quem statuerunt mihi et ab scandalis operantium iniquitatem (10) Cadent in retiaculo eius peccatores singulariter sum ego donec transeam.

PSALMUS CXLI INTELLECTUS DAVID CUM ESSET IN SPELUNCA ORATIO

(2) **VOCE MEA AD DOMINUM** clamavi voce mea ad deum deprecatus sum (3) Effundam in conspectu eius orationem meam et tribulationem meam ante ipsum pronuntio (4) In deficiendo in me spiritum meum et tu cognovisti semitas meas In via hac qua ambulabam absconderunt superbi laqueos mihi (5) considerabam ad dexteram et videbam et non erat qui

Ps CXL 5 increpavit: RoACDE increpabit; inpinget: RoABCDEP inpinguet. 6 iuxta petram: RoAB continuati petrae. 7 eructuat: A erupta est. 9 operantium: RoADE operantibus. 10 retiaculo: C retiacula.

Ps CXLI 3 et: RoA omit. 4 superbi: RoAB omit. 5 ad dexteram: RoB a dextris, A ad dextris;

agnosceret me Periit fuga a me et non est qui requirat animam meam (6) clamavi ad te domine dixi tu es spes mea portio mea in terra viventium (7) Intende in orationem meam quia humiliatus sum nimis Libera me a persequentibus me quoniam confortati sunt super me (8) Educ de carcere animam meam ad confitentum nomini tuo (fol. 91v) Me expectant iusti donec retribuas mihi.

CXLII PSALMUS DAVID QUANDO EUM FILIUS SUUS PERSEQUEBATUR

drihten gehier gebed min mid earum onfoh
(1) Domine exaudi orationem meam auribus percipe

halsunge mine on soðfæstnesse þinre gehier me on þinre
obsecrationem meam in veritate tua exaudi me in tua

rihtwisnesse 7 ne ga ðu in on dome mid þeowe
iustitia (2) Et non intres in iudicium cum servo

þinum forðon ne bið gerihtwisod on gesihþe þinre
tuo quia non iustificabitur in conspectu tuo

æghwelc lifgende forðon ehtende is feond sawle
omnis vivens (3) Quia persecutus est inimicus animam

mine geeaðmedde on eorðan lif min gestaþelode me on
meam humiliavit in terra vitam meam Collocavit me in

dygelnessum 7 heolstrum swa swa deade weorolde
obscuris sicut mortuos saeculi

7 generwed is on me gast min on me gedrefed
(4) et ancxiatus est in me spiritus meus in me turbatum

Ps CXLI 5 requirat: BDP requiret. 9 expectant: P expectaverunt.

Ps CXLII 2 iudicium: RoAB iudicio.

is heorte min gemindi ic wæs daga ealdra 7
est cor meum (5) Memor fui dierum antiquorum et

smeagende ic eom on eallum weorcum þinum 7 on dædum
meditatus sum in omnibus operibus tuis et in factis

handa ðinra ic smeage ic aðenede handa mine to þe
manuum tuarum meditabor (6) Expandi manus meas ad te

sawl min swa swa eorðe butan wætere ðe hrædlice
anima mea sicut terra sine aqua tibi (7) velociter

geher me drihten asprong gast min ne acyr ðu onsine
exaudi me Domine defecit spiritus meus ne avertas faciem

þine from me 7 ic beo gelic ðæm adune stigendum on seað
tuam a me et ero similis descendentibus in lacum

geherende me do on mergen mildheortnesse þine forðon
(8) Auditam mihi fac mane misericordiam tuam quia

on þe ic gehihte drihten cuðne me do weg on ðam
in te speravi domine Notam mihi fac viam in qua

ic gange forðan to þe drihten ic uphof sawle mine
ambulem quia ad te domine levavi animam meam

genere me of feondum minum drihten to þe ic gefleah.
(9) Eripe me de inimicis meis domine ad te confugi

lær me don willan þinne forðon þu eart god
(10) doce me facere voluntatem tuam quia tu es deus

min gast þin good gelæðeð me on weg rihtne
meus Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam

fore naman þinne drihten
(11) propter (fol. 92r) nomen tuum domine

þu geliffæstas me on æfnesse ðinre 7 þu utalædst of
vivificabis in aequitate tua Et educes de

geswince sawle mine 7 on mildheortnesse ðinre
tribulatione animam meam (12) et in misericordia tua

Ps CXLII 7 ne: A non. 9 of: Followed by erasure. 10 viam rectam: RoABCDE via recta. 11 vivificabis: L2RoABCDEP vivificabis me.

þu forspildst fynd mine 7 þu forspildest ealle ða þe
disperdes inimicos meos et perdes omnes qui

swencaþ sawle mine forðon þeow þin ic eom
tribulant animam meam quoniam servus tuus ego sum.

CENTESIMUS QUADRAGESIMUS TERTIUS
PSALMUS DAVID ADVERSUS GOLIAM

(1) Benedictus dominus deus meus qui docet manus meas ad prȩlium et digitos meos ad bellum (2) Misericordia mea et refugium meum susceptor meus et liberator meus Protector meus et in ipso sperabo subiciens populos sub me (3) Domine quid est homo quod innotuisti ei aut filius hominis quoniam reputas eum (4) Homo vanitati similis factus est dies eius sicut umbra prȩtereunt (5) Domine inclina caelos tuos et descende tange montes et fumigabunt (6) Corusca corruscationes tuas et dissipabis eos emitte sagittas tuas et conturbabis eos (7) Emitte manum tuam de alto eripe me et libera me de aquis multis et de manu filiorum alienorum (8) Quorum os locutum est vanitatem et dextera eorum dextera iniquitatis (9) Deus canticum novum cantabo tibi in psalterio decem chordarum psallam tibi (fol. 92v) (10) Qui das salutem regibus qui liberasti

Ps CXLIII 2 sperabo: RoAbCE speravi. 3 quod: C quid. 4 vanitati: D vanitatis. 6 tuas (1st): C tuae. 10 liberasti: RoABDE liberas.

david servum tuum de gladio maligno (11) Eripe me et libera me de aquis multis et de manu filiorum alienorum Quorum os locutum est vanitatem et dextera eorum dextera iniquitatis (12) Quorum filii sicut novelle plantationes stabiliti a iuventute sua Filiae eorum compositę circumornate ut similitudo templi (13) Promptuaria eorum plena eructuantia ex hoc in illud Oves eorum fetose habundantes in itineribus suis (14) boves eorum crassi Non est ruina maceriae neque transitus neque clamor in plateis eorum (15) Beatum dixerunt populum cui haec sunt beatus populus cuius est dominus deus eorum.

(CXLIIII)

(1) Exaltabo te deus rex meus et benedicam nomen tuum in aeternum et in seculum seculi (2) Per singulos dies benedicam te et laudabo nomen tuum in aeternum et in saeculum saeculi (3) Magnus dominus et laudabilis nimis et magnitudinis eius non est finis (4) Generatio et generatio laudabunt opera tua et potentiam tuam pronuntiabunt (fol. 93r) (5) Magnificentiam maiestatis tuae et

Ps CXLIII 11 locutum: A locutus. 12 novelle: AB novella; plantationes: RoAB plantationis; stabiliti: Ro stabilitae, AB stabilita. 13 Promptuaria: RoABCD Prumptuaria. 14 transitus: Followed by erasure.

Ps CXLIIII 2 te: B tibi.

sanctitatem tuam loquentur et mirabilia tua narrabunt (6) Virtutem terribiliorum tuorum dicent et magnitudinem tuam narrabunt (7) Memoriam habundantiae suavitatis tuae eructuabunt et iustitiam tuam exaltabunt (8) Misericors et miserator dominus patiens et multum misericors (9) Suavis dominus universis et miserationes eius super omnia opera eius (10) CONFITEANTUR tibi domine omnia opera tua et sancti tui benedicent te (11) Gloriam regni tui dicent et potentiam tuam loquentur (12) Ut notam facient filiis hominum potentiam tuam et gloriam magnificentiae regni tui (13) Regnum tuum domine regnum omnium saeculorum et dominatio tua in omni generatione et progeniae Fidelis dominus in verbis suis et sanctus in omnibus operibus suis (14) Allevat dominus omnes qui ruunt et erigit omnes elisos (15) Oculi omnium in te sperant domine et tu das escam illis in tempore oportuno (16) Aperis tu manum tuam et imples omne animal benedictione (17) Iustus dominus in omnibus viis suis et sanctus in omnibus operibus suis (18) Prope est dominus omnibus invocantibus eum in veritate (19) voluntatem timentium se faciet et orationes eorum (fol. 93v) exaudiet

---

Ps CXLIIII 7 exaltabunt (L1): L*RoACP exultabunt, E exaltabunt vel exultabunt; eructuabunt: C eructabunt.
12 facient: Scribal error for faciant, RoACDEP faciant.
14 erigit: A eregit.

et salvos faciet eos (20) Custodit dominus omnes diligentes se et omnes peccatores disperdet (21) Laudem domini loquetur os meum et benedicat omnis caro nomen sanctum eius in aeternum et in seculum seculi.

(CXLV)

(2) Lauda anima mea dominum laudabo dominum in vita mea psallam deo meo quamdiu ero Nolite confidere in principibus (3) neque in filiis hominum in quibus non est salus (4) Exiet spiritus eius et revertetur in terram suam in illa die peribunt omnes cogitationes eorum (5) Beatus cuius deus iacob adiutor eius et spes eius in domino deo ipsius (6) Qui fecit caelum et terram mare et omnia quae in eis sunt (7) Qui custodit veritatem in seculum facit iudicium iniuriam patientibus dat escam esurientibus Dominus erigit elisos dominus solvit compeditos (8) dominus inluminat cecos dominus dirigit iustos (9) Dominus custodit advenam pupillum et viduam suscipiet et viam peccatorum exterminabit (10) Regnabit dominus in aeternum deus tuus sion in seculum seculi.

Ps CXLIIII 21 loquetur: P loquatur.

Ps CXLV 5 et: RoA omit. 8 dirigit: D diligit, E dirigit vel diligit.

(CXLVI)

(1) Laudate dominum quoniam bonus est psalmus deo nostro iocunda sit laudatio (fol. 94r) (2) Edificans hierusalem dominus et dispersiones israhel congregans (3) Qui sanat contritos corde et alligat contritiones eorum (4) Qui numerat multitudinem stellarum et omnibus eis nomina vocat (5) Magnus dominus noster et magna virtus eius et sapientiae eius non est numerus (6) Suscipiens mansuetos dominus humiliat autem peccatores usque ad terram (7) Incipite domino in confessione psallite deo nostro in cythara (8) Qui operit cęlum nubibus et parat terrae pluviam Qui producit in montibus foenum et herbam servituti hominum (9) Qui dat iumentis escam ipsorum et pullis corvorum invocantibus eum (10) Non in viribus aequi voluntatem habebit neque in tabernaculis viri beneplacitum est ei (11) Beneplacitum est domino super timentes eum et in eis qui sperant in misericordia eius.

(CXLVII)

(12) Lauda hierusalem dominum lauda deum tuum sion (13) Quoniam confortavit seras portarum tuarum benedixit

Ps CXLVI 4 omnibus: E omnes; eis: C eius; vocat: CDE vocans, P vocans vel vocat. 11 eis: RoCP eos.

filiis tuis in te (14) Qui posuit fines tuos pacem et adipe frumenti satians te (15) Qui emittit eloquium suum terrae velociter currit sermo eius (16) Qui dat nivem sicut lunam nebulam velut cinerem aspergit (17) Mittit cristallum suum sicut frusta panis ante faciem frigoris eius quis subsistet (18) Mittit verbum suum et liquefaciet ea flavit spiritus eius et fluent aquae (fol. 94v) (19) Pronuntians verbum suum iacob iustitias et iudicia sua israhel (20) Non fecit taliter omni nationi et iudicia sua non manifestavit eis.

(CXLVIII)

(1) LAUDATE DOMINUM DE caelis laudate eum in excelsis (2) Laudate eum omnes angeli eius laudate eum omnes virtutes eius (3) Laudate eum sol et luna laudate eum omnes stellae et lumen (4) Laudate eum caeli caelorum et aquae quae super cęlos sunt (5) laudent nomen domini Quia ipse dixit et facta sunt ipse mandavit et creata sunt (6) Statuit ea in aeternum et in saeculum seculi preceptum posuit et non preteribit (7) Laudate dominum de terra dracones et omnes abysi (8) Ignis grando nix glacies

Ps CXLVII 13 filiis tuis: RoADE filios tuos. 16 aspergit: RoAE spargit, D dispergit. 17 frusta: C frustam; quis: C qui; subsistet: RoAG subsistit.

spiritus procellarum qui faciunt verbum eius (9) Montes et omnes colles ligna fructifera et omnes caedri (10) Bestię et universa pecora serpentes et volucres pennate (11) Reges terrae et omnes populi principes et omnes iudices terrae (12) Iuvenes et virgines seniores cum iunioribus laudent nomen domini (13) Quia exaltatum est nomen eius solius (14) confessio eius super caelum et terram Et exaltavit cornu populi sui ymnus omnibus sanctis eius filiis israhel populo adpropianti sibi.

(CXLVIIII)

(fol. 95r) (1) Cantate domino canticum novum laudatio eius in ecclesia sanctorum (2) Laetetur israhel in eo qui fecit ipsum et filiae sion exultent super regem suum (3) Laudent nomen eius in choro in tympano et psalterio psallant ei (4) Quia beneplacitum est domino in populo suo et exaltavit mansuetos in salutem (5) Exultabunt sancti in gloria letabuntur in cubilibus suis (6) Exultationes dei in faucibus eorum et gladii ancipites in manibus eorum (7) Ad faciendam vindictam in nationibus increpationes

Ps CXLVIII 8 qui: E quae. 14 exaltavit: A exaltabit; ymnus: ADEP ymnum.

Ps CXLVIIII 2 filiae: RoAB filii. 4 exaltavit: A exaltabit. 7 increpationes: P et increpationes.

in populis (8) Ad alligandos reges eorum in compedibus et nobiles eorum in vinculis ferreis (9) Ut faciant in eis iudicium conscriptum gloria haec est omnibus sanctis eius.

(CL)

(1) Laudate deum in sanctis eius laudate eum in firmamento virtutis eius (2) Laudate eum in potentatibus eius laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius (3) Laudate eum in sono tubę laudate eum in psalterio et cythara (4) Laudate eum in timpano et choro laudate eum in chordis et organo (5) Laudate eum in cimbalis bene sonantibus laudate eum in cimbalis iubilationis (6) omnis spiritus laudet dominum.

(CLI)

(fol. 95v) (1) Pusillus eram inter fratres meos et adolescentior in domu patris mei pascebam oves patris mei (2) Manus meae fecerunt organum et digiti mei aptaverunt psalterium (3) Et quis adnuntiavit domino meo ipse

Ps CL 1 deum: Ro dominum. 5 cimbalis (1st) (L1): L* timbalis.

Ps CLI 1 domu: RoAE domo. 2 et: A omits. 3 domino meo: E domino meo de me;

dominus ipse omnium exaudivit me (4) Ipse misit angelum suum et tulit me de ovibus patris mei et uncxit me misericordia unctionis suae (5) Fratres mei boni et magni et non fuit beneplacitum in eis domino (6) Exivi obviam alienigene et maledixit mihi in simulacris suis (7) Ego autem evaginato ab eo ipsius gladio amputavi caput eius et abstuli obprobrium de filiis israhel.

Ps CLI 3 exaudivit me: E exauditor. 4 misericordia: RoAE in misericordia. 6 mihi: RoA me. 7 de filiis: E a filiis.

OSP-2
001677
v. 2

THE BOSWORTH PSALTER: A CRITICAL EDITION

by
Fr John M. Makothakat

Dissertation presented to the Faculty of Arts, Department of English, of the University of Ottawa, as partial fulfilment of the requirements for the Doctor of Philosophy degree

Spring, 1972

Université d'Ottawa
BIBLIOTHÈQUES
LIBRARIES
University of Ottawa

TEXT

LATIN COMMENTARY ON PSALMS I - L

I

(fol. 4r) Huic psalmo[1] non est ausus esdras apponere titulum, quia in sequentibus "caput libri" vocatur, ibi: "In capite libri scriptum est de me."[2] Est etiam quasi titulus sequentium psalmorum simul continens, quecumque per ceteros dividuntur. Et idem intendens, id est, ut novo homini conformemur. Unde etiam primus ponitur.

In modo bipartitus est: Prima enim pars est de beato viro, in qua blanditur blandis; secunda de ultionibus iniquorum, in qua terret adversis, ibi: "Non sic impii non sic." Ostenditur autem in prima parte bonus in se, et utilis aliis. Bonus in se duobus modis: Primo verso immunis ab omni malo, secundo plenus omni bono. Et est plena diffinitio beati viri, que tota soli christo convenit, non omni bono. Utitur autem propheta comparatione, et confert christum novum hominem veteri ade. Ac si dicat: Vetus homo terrenus, qui recedens a deo factus est miser, non est imitandus, sed novus et celestis,[3] "qui non abiit," et

[1] Huic psalmo: Altered from Hunc psalmum.

[2] Ps. XXXIX, 8. All biblical references are to Biblia Sacra iuxta Vulgatam Clementinam. Nova Editio, Logicis Partitionibus Aliisque Subsidiis Ornata a Alberto Colunga, O.P. et Laurentio Turrado. Quarta Editio. Martiti, MCMLXV.

[3] I Cor. XV, 47.

cetera, et ideo "beatus," scilicet christus. Temptatio fit tribus modis: Cogitatione, delectatione, consensu; et peccatum tribus: Voluntate, actu, et consuetudine. Illis homo temptatur, his temptationi succumbit.

(1) Beatus: Est. Cui optata omnia succedunt. Vir: Firmus contra prospera. Fortis contra adversa. Christus scilicet. Ille est vir beatus qui nec impius in deum, nec peccator in se, nec pestilens in proximum. Qui non habiit: Ille. Animi cogitatione et voluntate. A deo recessit in regionem dissimilitudinis. Ut adam qui inde miser factus est. In consilio: Suggestione. Prava persuasione. Impiorum: Serpentis et eve. Quorumlibet deum non verentium. Et in via: Prava operatione. Que ducit ad mortem.[1] Peccatorum: Suam magis quam dei voluntatem sequentium. Non stetit: Non est delectatus inmorando. Et in cathedra: Que doctorum est sicut tronus regum, tribunal iudicum. Pestilentie: Pestilentia est morbus qui pene cunctos invadit. Superbie vel pernitiose doctrine. Non sedit: Magister erroris non extitit. Nec consensu in consuetudinem duxit peccatum quo ceteris peccandi daret exemplum.

[1] Prov. XII, 28; XVI, 25; Matth. VII, 13.

(2) Sed in lege domini fuit: Quo ordine mala creverunt in primo, removetur a secundo. Nec tantum immunis a malo. In implenda obedientia a patre iniuncta.[1] Pius in deum. Voluntas eius: Que tedium laboris excludit. Et in lege eius: Lex est in declinandis malis sancta preceptio. Bonus in se. Meditabitur: Non coactus litteris, sed sanctitate propositi. Die ac nocte: In prosperis et in adversis. Vel assidue, ut nec ad horam declinet in malum.

Beatus est vir qui immunis a malo, plenus omni bono, utilis est aliis verbo et exemplo. Impii autem et peccatores, divine gratie ope destituti, a soliditate que in deo est, in omnem errorem et horrorem impulsu superbie proiecti, a collegio sanctorum separati, peribunt in eternum.

(fol. 4v) (3) Et erit tamquam lignum: "Tamquam" aliquando tantum similitudinem notat, aliquando veritatis expressionem, aliquando utrumque. Ita enim notat similitudinem, ut veritatis non excludat expressionem. Non tamquam arundo vento agitata.[2] Utilis aliis. Vere lignum vite. Vite ex quo qui comedit vivet in eternum. Quod: Homo. Christus. Ihesus. Plantatum est: In medio ecclesie

[1] Philip. II, 8.

[2] Matth. XI, 7.

quasi in medio paradisi. Plenus virore gratie in quo plenitudo divinitatis est corporaliter, id est, integraliter.[1] Quod humanatum per quod ad eum accedere possimus. Et hoc secundum fluxum populorum, quia in similitudine carnis peccati apparuit.[2] Secus decursus aquarum: Sapientie et scientie dei,[3] qua interior homo reficitur ut sitis aqua. Vel septiformis gratie.[4] Vel ita, "secus decursus aquarum," id est, homo fiet secundum operationem spiritus sancti[5] qui in eum plenissime descendit,[6] et ideo apponit "decursus" ut plenitudinem notet. Et bene ait "secus aquam," quia non est factus homo deus versibilitate nature, sed unione persone. Quod: Homo. Christus. Ihesus. Fructum suum: Remissionem peccatorum. Fidem. Spem. Karitatem. Vitam eternam. Dabit: Gratis. In tempore suo: Competenti et opportuno. Id est, tempore plenitudinis quo reseratus est paradisi aditus. Vel, post

[1] Colos. I, 19; II, 9.

[2] Rom. VIII, 3.

[3] Rom. XI, 33.

[4] Isai. XI, 2 - 3.

[5] Luc. I, 35.

[6] Matth. III, 16.

resurrectionem constituet ecclesias. Vel, spiritum sanctum mittet post glorificationem suam.[1] Et nota hoc lignum esse rationale per hoc quod ait "dabit;" dare enim pertinet ad rationabilem sensum et ad voluntatem offerentis. Et folium eius: Verbum sub quo est spiritualis intellectus. Non decidet: Non erit irritum, sed deducet ad vitam. Verbo et opere. Non transiet. Sicut folia tegunt fructus, ita verba domini promissiones custodiunt. Et omnia quecumque: Fructus et folia. Facta et dicta. Quid per singula? Nichil inutile. Fecerit: Per se vel per alios. Verbo vel opere. Prosperabuntur: Vitam consecent eternam. Contra casum ade. Sibi et membris.

(4) Non sic: Sed. Impii: Sunt. Qui deum nec timent, nec amant. Non sic: Pleni gratia. A malo immunes. Sed tamquam pulvis quem proicit ventus: Sine humore gratie dei aridi, cedunt pravis suggestionibus. Qui moventur omni vento doctrine.[2] Procul abicit. Quia dati sunt in reprobum sensum.[3] Superbie et iniquitatis. Vel impulsu temptationis. A facie terre: A puritate mentis. A soliditate que in deo est. A decore stabilitatis eterne. Que dicitur "terra" a

[1] Joan. XVI, 7.

[2] Ephes. IV, 14.

[3] Rom. I, 28.

simili, quia sicut terra hec nutrit et continet exteriorem hominem, ita illa interiorem.

(5) Ideo non resurgunt impii in iudicio: quia sine numore gratie dei vie non bone astiterunt.[1] Prima resurrectione vel secunda. Qui legi dei non sunt subiecti. Ut se iudicent nunc. Vel alios in die iudicii. Vel ut iudicentur tunc, quia iam iudicati sunt. Resurgunt prima resurrectione ut declinent a malis et faciant bonum dum hic sunt, quod docent sancti; vel secunda ut iudicent alios cum iustis in die iudicii, sed ut secundum opera sua iudicentur a iustis. Alii iudicabunt et non iudicabuntur ut apostoli. Alii non iudicabunt nec iudicabuntur, quia iam iudicati sunt. Alii iudicabuntur et salvabuntur ut mediocriter boni. Alii iudicabuntur et dampnabuntur ut mediocriter mali. Neque peccatores in consilio iustorum: Legis prevaricatores. Ut iudicent alios cum iustis. Vel, ut modo declinent a malis et voluntatem dei suis preferant voluntatibus, quod est "consilium iustorum." "Consilium" dicit iudicium ex similitudine, quia iudicium quasi in consilio erit in quo diversa peccata diversis penis punientur. Vel, "in concilio," alia littera, id est, in concordi multitudine iustorum.

---

[1] Ps. XXXV, 5.

(6) Quoniam novit dominus: quare? Sicut approbavit ut beatificet. Viam: Vitam. Iusticiam. Iustorum: Tantum. Vel, "non resurgunt" hic in anima quia deus non approbat opera eorum. Quasi. Impii non resurgent quia deus opera iustorum tantum diligit. Et: Ita. Iter: Opus. Impiorum: Infidelium. Peribit: In eternum. Quia non novit, id est, dampnavit dominus. Hoc est enim nesciri quod perire; hoc sciri quod permanere et esse.

II PSALMUS DAVID VOX PATRIS ET APOSTOLORUM ET CHRISTI

Iste psalmus est secundus in ordine et primus in titulo, et inde in actibus apostolorum dicitur primus.[1] Esdras titulos psalmis apposuit ut quasi in foribus psalmorum ad eorum intelligentiam pateret ingressus. His enim verba psalmorum quibus prescribuntur alludunt, ut spiritualiter eis adaptata clariora reddantur. Quamvis in psalmis nulla quandoque mentio de historia fiat, intellexit etiam esdras in huiusmodi ea de quibus in psalmo agitur figurari. Huius itaque psalmi titulus est "psalmus david."

"Psalmus," ut dictum est, dicitur a tangendo, et est sonus a superiori. Per hoc intelligitur quod in hoc psalmo

[1] IV, 25 - 26.

ad divina opera invitamur. "David" interpretatur "manu fortis" vel "visu disiderabilis," in quo intelligitur christus qui est manu fortis ad debellandas aereas potestates et visu desiderabilis in quem desiderant angeli prospicere.[1] Huic attribuitur psalmus, quoniam ad eum spectat bonitas nostre operationis.

Agitur hic de christo secundum quod est rex. Hac intentione ut ei subdamur. Hoc modo: Primo regni sui adversarios increpat et minatur; secundo inducit propheta in verba eius de omnipotenti regno et inerrabili generatione sua ubi de humanitate et divinitate eius discimus, ibi: "Ego autem;" tercio pro his patefactis ammonet omnes humiliter obedire, ibi: "Et nunc reges." Vidit autem propheta multos regno christi futuros adversarios et, loquens in persona christi vel in sua de christo, increpat eos hac interrogatione.

(1) Quare: Qua utilitate sua? Quasi frustra. Fremuerunt: Ut fere agentes sine ratione. Gentes: Romani milites. Crucifixores. Et: Item quare? Populi: Iudei. Meditati sunt inania: Detinere christum in morte. Et ne

[1] I Petr. I, 12.

mundus abiret post eum.[1] Et in scripturis de venturo adhuc messia.

(2) Adstiterunt: Brevem rei geste narrationem supponit et ait. Reges terre: Herodes prior et posterior pilatus vice regia fungentes. Et principes: Iudeorum anna et caipha. Convenerunt: Ex conspiratione. In unum: Pravum consilium et voluntatem. Adversus dominum: Patrem. Non intelligentes scripturas. Et adversus christum eius: filium dei unctum pre participibus oleo leticie.[2]

(3) Disrumpamus: Exhortatio ad consortes. Convenerunt dicentes. Vincula: Rationes. Eorum: Patris et christi et discipulorum eius. Et proiciamus a nobis iugum ipsorum: Non subeamus iugum discipline eorum. Legem. Christianam scilicet religionem.

(4) Qui habitat in celis: Sed. Qui novit abscondita tenebrarum.[3] Sanctis. Inridebit eos: Irrisione dignos reddet cum non impleverint propositum. Et dominus: Potens perdere in gehennam. Subsannabit eos: Districta ultione in iudicio puniet.

---

[1] Joan. XII, 19.

[2] Ps. XLIV, 8; participibus: Altered from particibus.

[3] I Cor. IV, 5.

(5) Tunc: In futuro. Qui modo cum non punit videtur tacere. Loquetur ad eos: Ite, maledicti, in ignem eternum.[1] In ira sua: In comminatione pene. Et in furore suo: Eterna pena et implicabili ultione. Conturbabit eos: Ventilabro suo separabit paleas a granis. Corpore et anima.

(6) Ego autem: Hoc. Christus. Cuius vincula dirumpere et legem volebant abicere. Quasi. Ita illi. Quicquid ipsi cogitaverunt de me. Constitutus sum rex: Regens verbo et opere. Ab eo: Patre. Super sion: Parietem de circumcisione israhel ad quem missus est.[2] Ecclesiam que speculatur gloriam dei. Montem: Quod est eminentia et firmitate. Sanctum eius: Sanctificatum ab eo. Predicans: Sed et sacerdotes. Preceptum domini: Evangelium. Mandatum novum. Prophete. Verbum adbreviatum in quo tota lex pendet.[3]

(7) Dominus: Unde hoc? Quia. Pater. Dixit ad me: Bene rex, quia filius. Protulit verbum. Genuit me. Filius meus es tu: Consubstantialis et coeternus mihi. Cuius essentia eterna tua quoque eterna. Ego hodie genui te: Eternaliter. Preterito utitur ut per tempus omnino remotum

[1] Matth. XXV, 41.

[2] Matth. XV, 24.

[3] Matth. XXII, 40.

ante tempora sine initio significat eternalem eius generationem; non presenti, ne nunc incipere; non futuro, ne aliquid deesse credatur.

Iudei et gentes qui christi regnum destruere et nomen extinguere conati sunt, in presenti irrisione digni reddentur et, in futuro, morte eterna condempnabuntur. Christus autem filius dei, patri consubstantialis et coeternus, rex et sacerdos a patre constitutus, in capite anguli factus,[1] super iudeos et gentes regnabit. Quos convertens ad viam rectam reget eos in ea verbo et opere disciplineque confractos perducet ad vitam. Dignum igitur est ut quicumque, se se diiudicantes per ipsum conversi sunt ad ipsum, in timore et spe regi christo serviant, et disciplinam eius correctoriam et instructivam apprehendat et teneant, ut hic iusti et in futuro beati vivant in eternum.

(8) Postula a me: Causa quare det. Et dixit. Ideo. Obediens mihi esto in assumpto homine, quia "filius meus es tu." Et dabo: Quod secundum humanitatem in eam possides. Tibi: Homini. Gentes: Parietem de preputio. Scilicet. Hereditatem: Quam excolas. Tuam: Que tua est quantum ad te creantem deum. Ut sit tua, quantum ad te creaturam bene merentem. Et possessionem tuam: Ut possideas ad earum

[1] Ps. CXVII, 22; Matth. XXI, 42; Marc. XII, 10; Act. IV, 11.

salutem. Terminos terre: Non unam gentem, sed omnes nationes.

(9) Reges: Et tu quid facies? Non erit otiosa prelatio. Nam. Eos: Omnes vel bonos ad vitam. In virga ferrea: Iusticia inflexibili. Potestate regali. Regimine infuncibili. Et tamquam vas figuli: Quicquid de peccatore limo contraxerunt. Confringes: Conteres in eis et, quasi vi, convertes ad vitam. Eos: Omnes vel malos ad mortem.

Hactenus invectio in adversantes; nunc sermo convertitur ad obedientes, ita: "Et nunc reges intellegite."

(10) Et nunc: Cum ita sit. Contrito luto innovati. Reges: Facti. Valentes regere vos. Intellegite: Per vos. Quanta facit filius. Intelligenter agite. Erudimini: Ab aliis, si per vos intelligere non sufficitis. Qui iudicatis terram: Ad perfectionem tenditis. In vobis terrena. Castigantes corpus. Qui congnoscitis vos esse vasa lutea.

(11) Servite: Ad quid? Vel quo modo? Vel. Et. Domino: Qui non sinit peccare. In timore: Casto. Et exultate ei: Spe beatitudinis, ne timor frangat. Cum tremore: Ne leticia in temeritatem rapiat.

(12) Adprehendite: Quod ideo est. Licet fugiat. Quasi presidium et munimentum. Disciplinam: In preceptis obedientiam. In temptamentis constantiam. In flagellis

patientiam. Ne quando: "Adprehendite." Aliquando. Irascatur: Deserat et dampnet. Dominus: Potens. (fol. 5r) Et: Sic. Pereatis: Hic in reprobum sensum traditi,[1] in futuro mortem eternam.[2] De via iusta: Sublati. Iusticie. Bona scilicet operatione.

(13) Cum exarserit: Currite dum lucem habetis[3] Quia. Manifesto et horribili iudicio. In brevi: Non diu sustinens ut solebat, sed statim feriens. Ira eius: Implacabilis ultio. Beati omnes: Tunc erunt ut taceam quod futurum est malis. "Aesiopeses," id est, cum id quod dicturi sumus silentio intercipimus. Qui confidunt in eum: Nunc. Per discipline exercitia.

III PSALMUS DAVID CUM FUGERET A FACIE ABSALON FILII SUI

Legitur in libro regum quod absalon, consilio achitophel, persequens patrem volebat eum occidere. David autem, in adventu absalon, civitatem nudis pedibus exiens cessit, sciens peccatum adulterii cum betsabee et homicidii de uria hoc vindicari sicut audierat a nathan propheta dicente sibi: Propter quod non deficiet gladius de domo tua

[1] Rom. I, 28.

[2] Matth. XXV, 41 - 46.

[3] Joan. XII, 35.

et suscitabit deus semen tuum contra te.[1] Contigit autem ut absalon in ramosam quercum irrueret in cuius ramis coma suspensus a ioab interfectus est, et ita david restitutus est in regnum.[2] In hoc autem facto dominice passionis et resurrectionis misterium quod ante per spiritum cognoverat intellexit, et inde huius historie verbis alludens de passione et resurrectione domini hunc psalmum, restitutus in regno, cantavit. Esdras quoque hoc idem intelligens ab hoc facto psalmum intitulavit. Nam david christus, cuius filius iudas, a quo fugit cum illo discedente cum ceteris discipulis in montem seccesit, vel potius cum mentem eius ut totus esset diaboli sapientia dei deseruit. Quod dictum est usualiter ut "fugit me" quod non venit in mentem. Hec autem desertio dicitur fuga propter celeritatem. Unde: "Quod facis, fac citius."[3] Cui et pacem in convivio et in osculo christus exhibuit,[4] et david filio quem nolebat occidi.[5] Unde "absalon," quasi "abessalon," ex "abba" quod est pater

[1] II Reg. XII.

[2] II Reg. XVI, 20 - XIX.

[3] Joan. XIII, 27.

[4] Joan. XIII, 1 - 35; Matth. XXVI, 49; Luc. XXII, 48.

[5] II Reg. XVIII, 12.

et "salem" quod est pax, compositum "patris pax" dicitur, quia pater eum et christus iudam multa pace sustinuit. Iudas vero, sicut absalon,[1] suspensus interiit.[2]

Notandum quod hic psalmus secundum actum historie posterior est quinquagesimo, quia longe post penitentiam de adulterio, de qua est psalmus iste, secuta est restitutio in regnum quando cantavit hunc psalmum.

Sunt alii psalmi de passione breviter aut late agentes, in quibus est eadem forma: Primo tribulatio, deinde leto fine in populi salute conclusio, ut hic: "Domini est salus." Hic est primus eorum qui breviter de passione et resurrectione agunt.

Modus bipartitus est: Primo proponit duas partes oppositas ad similitudinem preliantium, ex una parte multos adversarios, ex altera christum armatum oratione et deo susceptore securum; secundo ostendit christum deiectione glorificatum, ibi: "Ego dormivi," intendens ne quantumlibet alti deficiant humiliati. Unde post alta de christo supponit humilia in hoc psalmo.

(2) Domine: Vox christi loquentis ad patrem. Quid: Quasi. Mirum est. Vel. Frustra. Multiplicati sunt: De

[1] II Reg. XVIII, 9 - 15.

[2] Matth. XXVII, 3 - 5.

numero etiam discipulorum, accito sibi iuda. Qui tribulant: Subsannatione. Opprobrio. Flagello. Cruce. Morte. Me: Qui veni ut salvarem eos. Multi insurgunt: Utique. Quasi. Ecce vide. Invidia iudei. Avaritia iudas. Timore pilatus. Munere custodes sepulcri. Adversum me: Ut extinguant.

(3) Multi: Iteratio numeri multitudinem exaggerat. Dicunt anime mee: Aperte. Insidiantes vite. Non est salus illi: Non est hic homo a deo, et cetera. "Persequimini et comprehendite,"[1] et cetera. In deo: Quem ipse sibi deum fecit.[2] Hec est causa insurgendi. Eius: Non nostro.

(4) Tu autem domine: Illi ita. Susceptor meus es: Similitudo est iudicis, oratoris, medici. Suscipit iudex ut parcat; orator ut defendat; medicus ut sanet. Hominis a deo susceptio est verbum caro factum. Gloria mea: Assumptione humanitatis in deo. Non habet humana natura quo altius subvehatur. Homo deus factus est. Et exaltans: Manifestans et clarificans. Patientia confirmans. Capud meum: Divinitatem. Mentem.

(5) Voce mea: Ecce ad que arma confugerit. Quasi. Hec merito mihi. Quia. Cordis que deo sonat. Mea. Non aliena intercurrentium cogitationum. Ad dominum: Patrem.

[1] Ps. LXX, 11.

[2] Matth. XXVI, 63 - 66; Marc. XIV, 61 - 62; Joan. XIX, 7.

Clamavi: Per vim intentionis. "Pater, clarifica filium tuum."[1] Et exaudivit me: Quicque exauditur, per hoc exauditur. De monte: De altitudine eminentis misericordie sue qua respexit genus humanum. Sancto suo: A quo omnis sanctitas.

(6) Ego dormivi: Exaudivit. In quo? In hoc. Per me, non alio extorquente. Mortem sponte suscepi. Et somnum coepi (soporatus sum): Tribus diebus somno mortis subiectus. Et resurrexi: De morte ad vitam. Quoniam: Qua virtute? Dominus: Deus. Suscepit: Resuscitando. Me: Hominem.

(7) Non timebo milia: Et ideo. Multitudinem infinitam. Iudeorum et gentium malignantium. Populi circumdantis: Qui circumstent insultationis et derisionis causa. Me: Crucifixum. Exurge: Orat pro membris. De occultis manifestare, ut qui viderint te timeant. Domine: Qui me facis non timere. Salvum me fac: Da perseverantiam, ne deficiam in tribulatione. Da gloriam et honorem. Meos qui me secuntur. Deus meus: Cuius potentiam, iusticiam, sapientiam singularem predico.

(8) Quoniam: Unde hoc? Fiet ita quia vere a domino est salus. Tu: Contra quem egerunt. Percussisti: Cecitate mentis. Gladio. Exilio. Morte. Impotentia. Animi dolore.

[1] Joan. XVII, 1.

Omnes: Etiam hereticos intus in ecclesia. Adversantes: Verbo et opere. Mihi: Ipsi et meis. Sine causa: Quia. Dentes: Rationes contra christum subtiliter inventas. Verba persuasoria et maledica. Peccatorum: Contradicentium christo et ecclesie. Conteruisti: In nichilum redegisti. In irritum duxisti.

(9) Domini est salus: Ergo credite, homines, quod a domino qui dat salutem regibus. Fidelibus omnibus. Et super populum tuum: Ideo conversus ad patrem orat. Ad protegendum. Multitudinem. Tibi credentium. Benedictio tua: Qua eripis de ore leonis, defendis ab incursibus, liberas a malis omnibus, conservas in omni bono, beatificas in gloria. Bona datio. Sit.

SUMMA. Multi opere, multi verbo, christo adversati sunt. Sed omnes frustra, quoniam deus ipsum in tribulatione ad se clamantem exaudiens suscepit; suscepit gloria et honore coronavit; glorificavit super opera manuum, scilicet constituit.[1] Ipse enim sponte mortem suscepit et, virtute dei a mortuis resurgens et ascendens in celum, sedet in regno ad dexteram patris.[2] Et non est timor eius, sed per divine opitulationis presentiam multa est suorum contra

[1] Ps. VIII, 6 - 7.

[2] Philip. II, 5 - 11; Colos. III, 1.

hostes dimicantium fortitudo. Illi vero qui christo opere adversati sunt multipliciter a deo percussi, et qui verbo contradixerunt graviter sunt contriti. Credentibus autem in eum salus est et benedictio.

IIII IN FINEM IN CARMINIBUS PSALMUS DAVID

"Finis" duobus modis dicitur, consumptione scilicet et consummatione. Consumptione ut finita dicitur expensa pecunia et finitus cibus consumptus. Hoc modo non accipitur in titulis. Consummatione ut belli finis dicitur victoria. Hoc modo accipitur in titulis. Christus est finis consummationis, vel in hac vita in qua est finis legis ad iusticiam vel in futuro cum consummat in beatitudine.[1] Ergo cum titulus habet "in finem," significat quod psalmus ille dirigit nos in christum.

"Psalmus" instrumenti canticum humane vocis sonus est. Aliquando vero sine instrumento humana voce ante archam psalmus recitabatur, et appellabatur "canticum." Aliquando instrumento sine humana voce cantabatur, et appellabatur "psalmus." Aliquando precinente instrumento voce acclamabat chorus, et dicebatur "psalmi canticum." Aliquando precedente voce chori sequebatur sonus instrumenti, et

[1] Rom. X, 4.

dicebatur "cantici psalmus," quod tamen ad significationem magis spectabat. Nam psalmus qui manuum pulsu fit bonam operationem significat; canticum quod est vocis exultatione. Ergo psalmus est cum agitur de operatione; canticum cum de exultatione; psalmi canticum cum post opus ponitur exultatio; cantici psalmus cum post exultationem ad opus invitat. Unde in hoc psalmo primum mentis intensione prorumpit in vocem cum corde dilatatus idolatriam exprobrat, deinde de bona operatione supponit, "Sacrificate." Intellexit autem propheta homines, falsi boni specie deceptos, demones pro terrenis adipiscendis consulere, propter quod agit de summo bono, intendens eos ab appetitu temporalium et ab idolatria revocare.

Agit autem hoc modo: Primo exemplo sui invitat eos qui ad demonum responsa currebant dominum invocare et idola dimittere; secundo per quem exaudiantur proponit, ibi: "Et scitote;" tercio illi soli sacrificandum cuius imaginem portamus,[1] et a quo summum bonum datur quod querimus, ibi: "Sacrificate." Format autem ad mores, infidelibus se proponens exemplum.

(2) Cum invocarem te exaudisti (exaudivit) me: Illum in me habens vocarem. Aliter non exaudit. Idolatrarum dii

[1] Genes. I, 26 - 27; I Cor. XV, 49.

contemptibiles qui cum invocantur non possunt audire. Deus iustitie mee: "Deus iusticie" dicitur cum iustificat, sicut quando punit "deus vindicte." "Deus" dico. In quo exaudivit? In tribulatione: Ab angustiis interioris tristicie que est de peccato. Dilatasti me: O deus. Quem in se esse intelligit, familiarius ad eum verba convertit. In latitudinem gaudii deduxisti. Miserere mihi domine: Adhuc. Contra vite huius miserias muni. Et exaudi: Ut cepta perficiantur. Orationem meam: De adipiscendis bonis.

(3) Filii hominum: Et cum ita de me. Qui ratione uti debetis. Vel, ade et eve. Quasi. Adhuc bruti. Usquequo: Saltem in adventu christi, presente veritate, debet error cessare. Graves corde: Quos a cursu salutis retrahit sarcina delictorum. Ut quid: Quo fructu? Diligitis: Voto amplexamini. Vanitatem: Idola que non deus, et terrena que vana sunt et transeunt. Et queritis: Labore tanto. Mendacium: Quia neque dii beatitudinem, neque terrena sufficientiam, que tamen promittunt, prestare possunt.

(4) Scitote: Convertimini. Quid sequamini. Quoniam magnificavit: Per signorum operationem. Per resurrectionem. Per ascensionem. Per sessionem in dextera. Dominus: Pater. Sanctum suum: Christum, sanctum sanctorum. Dominus: Quasi. Ad quem debetis ab amore mundi converti.

Exaudivit (exaudiet) me: Quasi. Sic et nos exaudiet clamantes ad se per eum. Dum clamarem (clamaro) ad eum: Cordis intentione. De danda requie post hanc vitam.

"Et scitote." "Diapsalma." Ebrei habent in hoc loco "sela" quod interpretatur "semper." Et est confirmatio precedentium vel sequentium. Solet autem cum psalmi ante archam domini cantarentur, in huiusmodi locis sunt quedam verborum intercisio, ut quasi sua et singulari laude intelligerentur sequentia aliud quam precedentia continere. Unde LXX interpretes, sensum magis attendentes quam verba, pro eo quod est sela maluerunt non transferre, sed ponere diapsalma quo verbo significatur verborum divisio sicut per "sumpsalma" coniunctio. Et certum est ubi diapsalma ponitur rerum vel personarum fieri mutationem ut hic post increpationem infidelium christum proponit per quem solum deus exaudit.

(5) Irascimini et nolite peccare: Et ut exaudiri mereamini. Vobis de preteritis peccatis penitemini. Continentia perpetua comes debet esse penitentie. In dominum. In proximum. In vosmetipsos. Que dicitis in cordibus vestris: Confitendo peccata. Ne sit simulata confessio. Penitentiam sequitur confessio. Et in cubilibus vestris conpungimini: Confessionem sequitur digna

satisfactio. In occulto, non in platea. Ad faciendos fructus dignos penitentie. Stimulis timoris et desiderii.

(6) Sacrificate: Quos fructus? Rectus ordo: Prius mala deserere, postea bona facere. Deposito veteri homine.[1] Sacrificium iustitię: Deo. Mentis puritatem. Carnis mundiciam. Operationem bonam. Et: Sic. Sperate in domino: Spem habete. Bona a domino. Qui potest et vult dare. Multi dicunt: Sed. Dubitantes et desperantes de bonis futuris. Interrogant dicentes. Quis: Angelus vel homo. Ostendit: Evidenti ratione. Nobis: Dubitantibus vel desperantibus. Bona: Futura.

(7) Signatum est: Hoc illi. Sed hoc satis evidenter ostendi potest. Quia. Impressum ut sigillum cere. Super nos: Superiori nostro, id est, rationi nostre. Lumen: Radius illuminans nos. Ac si aperte diceret: Lumen hoc ostendit nobis bona. Vultus tui domine: Imaginis tue qua, ut cera sigillo, similes tibi sumus.[2] (Dedisti leticiam): Et per hoc. Mihi intelligenti. (In corde meo): Intus enim

[1] Ephes. IV, 22.

[2] Genes. I, 26 - 27; I cor. XV, 49.

sunt vera et certa bona, que mali non vident.[1] (fol. 5v) Dedisti letitiam: Mihi intelligenti. In corde meo: Intus enim sunt vera et certa bona, que mali non vident.

(8) A tempore frumenti: Quare mali non vident? Quia. A fructu, quem solum querunt, vident, et amant. Gule suavitate. Avaritia. Abundantia. Luxuria. Vini et olei sui: Quibus suo abutuntur modo. Multiplicati sunt: Per multa diductum, in multa distractum, obscuratum est insipiens cor eorum.

(9) In pace in id ipsum: Illi distrahuntur secularium multiplicitate rerum, in quibus labor et dolor. Ego autem. Singulari et immutabili. Obdormiam: Oblitus mundi. Et requiescam: Hic, ubi "dedisti leticiam." In futuro pace eterna. Vere quiescam.

(10) Quoniam tu domine: Cuius potestati nichil resistere potest. Singulariter: Non multarum, sed rei unius. In spe: Nunc, qui tunc in re. Constituisti me: Firmum fecisti.

---

[1] As mentioned above in the textual notes (Page 4), dedisti leticiam in corde meo, which appears on fol. 5r, is a later addition. The commentary appears over this phrase as well as over the identical phrase on fol. 5v.

V IN FINEM PRO EA QUE HEREDITATEM CONSEQUITUR PSALMUS DAVID

Legitur in genesi quod abraham de ancilla agar genuit isamelem et de libera sara ysaac. Ismael autem maior natu persequebatur ysaac, propter quod eiecta est ancilla cum filio, et libera consecuta est hereditatem.[1] De hac historia non agitur in hoc psalmo, sed verba alludunt historie. Per "liberam" hic accipitur ecclesia; per "ancillam" corpus malorum qui, nunc in prosperitatibus terrenorum fecundi, ecclesiam persecuntur, que tandem hereditatem consequetur, illis exclusis. Hic psalmus, agens de hereditate mittit "in finem" qui est consummatio. Et est "pro ea" honoranda "que hereditatem consequetur," id est, ecclesia que tunc honorabitur quando, reprobatis persecutoribus, assumetur.

Loquitur autem ipsa ecclesia de hac hereditate hoc modo: Primo orat pro illa hereditate; deinde asserit se esse auditam, ibi: "Quoniam ad te;" postea emulam excludendam, ibi: "Neque hereditabit;" quarto orat auxilium in conflictu ne ab inimicis impediatur in via, ibi: "Domine deduc;" quinto pronuntiat que pena malis, ibi: "Iudica illos

[1] Genes. XXI.

deus," et quod premium iustis, ibi: "Et letetur." Intendit autem suadere ad hereditatem. Videns autem nequitiam seculi, vocata a deo ut ab ea tollatur, orat ad eum trina oratione, quem trinum esse in personis intelligit. Quia tamen unum scit in substantia, petit singulariter ab uno cum dicit: "Percipe," "intellige," "intende," singula verba ad totam dirigens trinitatem.

(2) Verba mea: Oris psalmodiam. Auribus percipe: Presentia pietatis et misericordie. Te percepisse ostende. Domine: Tota trinitas. Intellege (intellige): Studiose, non transeunter, considera. Clamorem meum: Cordis affectum.

(3) Intende: Intensum te prebe. Voci orationis mee: Vox orationis est que in oratione consona est menti. Rex meus: Qui me regis per disciplinam. Deus meus: Qui me fecisti.

(4) Quoniam: Causa exaudiendi. Quia namque. Et fiet ita. Ad te: Qui tantus es. Orabo domine: Corde et ore. Mane: Mane primo. Mane, quando rarescentibus tenebris vitiorum et discedente nocte peccatorum mens, quasi aurora, vero lumine illuminatur. Et exaudies vocem meam: Mane primo per visitationis gratiam. Mane secundo per beatificationis gloriam.

(5) Mane adstabo tibi: Ecce fructus exauditionis. Ego autem exaudita non iacens per cupiditatem in terrenis. Id est, imitabor te stans per contemplationem in celestibus. Et videbo: Facie ad faciem.[1] Primo mane intelligam. Mane secundo. Mane erit quando incipiet eternitas. Quoniam non volens deus iniquitatem tu es: Si vellet iniquitatem, placerent iniqui.

(6) Non habitabit iuxta te: Vere non vis iniquitatem. Quia. Etiam hic. Ut conformis a more hereat. Malignus: Qui vult male proximo et si non possit. Neque permanebunt iniusti: Licet quidam veniant. Qui quod sibi, proximo, et deo deberent. Ante oculos tuos: In gratia et gloria.

(7) Odisti: Nam. Reprobasti. Omnes: Generaliter. Qui operantur iniquitatem: Operatur cui placet. Si vero displicet, non ipse, sed langor operatur. Perdes eos: "Perdes." Hic tradendo in reprobum sensum,[2] in futuro in mortem eternam.[3] Non solum operantes, sed etiam. Qui locuntur mendacium: Ut fallant. Virum sanguinum: Specialiter. Homicidam, fornicatorem, vel immundum.

---

[1] I Cor. XIII, 12.

[2] Rom. I, 28.

[3] Matth. XXV, 46.

Et dolosum: Qui sub specie recti decipit unumquemque. Abhominabitur dominus: Exhereditabit.

(8) Ego autem: Illi exhereditabuntur. Consequar hereditatem. Hic et in futuro. In multitudine misericordie tuae: Qua iustificas et beatificas. Introibo domine: Quasi lapis in edificium. In hoc introitu perfectio. In domum tuam: Celestem. Adorabo: Interim in progressu non otiosus ero. Quia. Mente constanter suspirabo. Tendens tota mentis devotione. Templum sanctum tuum: Sancta sanctorum. In timore tuo: Qui est magnum presidium procedentibus. Manens, sed prevenientibus foras mittitur. Manens.

(9) Deduc me domine: Sed nunc contra adversa omnia que patior in via. Ab emula. Deductio convenit proficienti. In tua iustitia: Qua penitentes et simplices recipis. Propter: Quare. Inimicos meos: Qui me de via recta volunt devocare ut decipiant, rapiant, ledant, occidant. Dirige: Recta sint. In conspectu tuo: Ut placenat. Viam meam: Opera mea.

(10) Quoniam: Ideo dirige. Non est in ore eorum veritas: Hoc est, dolo impugnant me. Nec mirum si "non est in ore eorum veritas." Quia. De peccato et pena peccati. Cor eorum vanum est: Ideo fallitur. Qui intendens vanitati.

(11) Sepulchrum patens est: Aut ut venenata persuasione bonos penitus necando in morte sepeliat, aut ut corruptionis fetorem emittendo, qua parte potest sonos obturet. Guttur eorum: Locutio. Linguis suis: Persuasionibus. Dolose agebant: Non modo movebantur, sed etiam. Contra me. Ut per eos peream de via iusta. Iudica illos deus: Ideo iusta pena dampna. Predicit, non optat. Decidant: Sic spe sua frustrati. A cogitationibus suis: Id est, teste conscientia, dampnentur. Vel, propter cogitationes suas. Accusantibus. Secundum multitudinem impietatum eorum: Ut promoretur multimoda impietate eorum. Expelle eos: Longe fac ab hereditate. Qui sibi videntur intromissi. Quoniam: Quare? Exacerbaverunt: In iram provocaverunt. Tu domine: Potentem. Iustum. Sapientem.

(12) Et letentur: E contra. De adepta hereditate. Spirituali leticia. Omnes qui sperant in te: Quod ita erit, quia vere, non temporaliter. Non in temporalibus. In eternum exultabunt: In enarrabili leticia. Et inhabitabis in eis: Hec est eterna exultatio eorum. Hic et in futuro. Ut liberentur a temporalibus et, in futuro, vita perfruantur eterna.[1] Et gloriabuntur: Tamquam scilicet habentes quod diligunt, que est hereditas. In te: Solo.

[1] Matth. XXV, 46.

Omnes qui diligunt: Generaliter. Nomen: Gloriam. Tuum: Non suum.

(13) Quoniam: Quare? Tu benedices iusto: Benedictio est gloriari in deo, et habitari ab eo. Hic augmentum virtutum, ibi dabit vitam eternam.[1] Vel, vere "benedices," quia iam protectione benevolentie omni perfectione. Gratis autem omnia contulisti. Consolando protexisti. Domine ut scuto bone voluntatis tuae: Id est, bona voluntate tua. Coronasti nos: Tamquam corona pulchritudinis consummasti nos. Diligentes te.

(fol. 6r) VI IN FINEM IN CARMINIBUS PRO OCTAVA PSALMUS DAVID

Augustinus.[2] "Octava" est adventus domini, quem quidam ideo dicunt "octavam," quia venturus est dominus post septem milia annorum, ut aiunt. Sed nulli hoc tempus notum est. Potius "octavus" dicitur dies, quia omnia tempora septem dierum repetitione volvuntur. Ille autem nullam habet varietatem. Vel, ideo dicitur "octavus," quia due vite sunt: Una pertinet ad corpus, quod est vetus homo, cui et vetus datum est testamentum, in qua regnavit mors; altera pertinet ad animam, qui est novus homo regeneratus per

[1] Matth. XXV, 46.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 90 - 91; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 103 - 104.

christum.[1] Ad corpus autem pertinet quaternarius, quia et quatuor elementis constat et quatuor afficitur qualitatibus: Sicca, humida, calida, frigida; et quatuor ministratur temporibus: Verno, estate, autumpno, hieme. Ad animam pertinet ternarius, scilicet diligere deum ex toto corde, tota anima, tota mente.[2] Peractis igitur hic que ad corpus pertinet et que ad animam, quasi transacto septenario numero, veniet octavus dies iudicii, ubi cuique pro meritis reddetur.[3] Unde timens ecclesia orat hic. Et est psalmus ad bene operandum invitans. Attribuitur david, id est, ecclesie; tendens in finem christum; pro octava quam timet, id est, futuro iudicio.

Est autem psalmus iste primus penitentialium psalmorum qui sunt septem. Et quoniam potest deleri per penitentiam quicquid delinquitur in seculi septimana que septem diebus volvitur qua etiam labor penitentium durat. Et quoniam peccatoribus septem precipue sunt modi remissionis propositi, scilicet baptismus, martirium, elemosina, quod aliis peccata dimittimus, quod ceteros ab errore convertimus,

---

[1] I Petr. I, 3.

[2] Deut. VI, 5.

[3] Ps. LXI, 13; Eccli. XVI, 15; Rom. II, 5 - 6; I Cor. III, 8.

gemitus pro peccatis, communio corporis et sanguinis domini. Agitur autem hic de penitente, et loquitur ecclesia in persona graviter peccantis ut nullus de misericordia desperet si penituerit. Secundum vero formam omnium penitentialium, incipit ab amaritudine penitudinis et finit in certitudine venie. Primo est exordium in quo captat per potestatem iudicis, per infirmitatem suam, per consuetudinem parcendi, quia vult, non a mortuis, sed a vivis, rogari; secundo narrat erumpnas, scilicet ut cognoscatur afflictus, ibi: "Laboravi;" tercio sequitur correctio cum sequestratur a malis, ibi: "Discedite;" quarto, iam liberatus exultans, orat pro inimicis ut convertatur, ibi: "Erubescant." Intentione incitat ad penitentiam. Clamat ergo:

(2) Domine: Qui non abicis sperantes in te.[1] Precor te. Dele peccata. Ne in ira tua arguas me: Igne purgatorio. Convincas ut dampnes. Neque in furore tuo corripias me: Igne eterno. Castiges ut emendes. Ab infirmitate.

Ex greco "furor" et "ira" idem sunt. Unde et hic varie dicitur; prius furor post ira, vel e converso, vel etiam "indignatio" vel "bilis." Per quodlibet autem futurum iudicium accipitur. Unde: "Thesaurizas tibi iram."[2]

---

[1] Judith, XIII, 17.

[2] Rom. II, 5.

"Argui" vero et "corripi" diversa sunt. Nam argui gravius est quam accusari. Unde dampnatio timetur. Corripi vero mitius, id est, emendari vel eruditi. Arguentur enim in iudicio qui sunt sine karitatis fundamento; emendantur vero, id est, purgantur qui super illud lignum, fenum, stipulam edificaverunt, qui salvantur per ignem. Inde reus, sciens quod horrendum est incidere in manus dei viventis, non vult ibi neque argui nec emendari. Unde orat: "Domine."

(3) Miserere mihi domine: Sed hic potius seca, ure, ne ibi sit opus. Sana vulnera. Quoniam infirmus sum: Natura et peccato, unde nequeo sustinere iusticiam. In carne. Sana me domine: Sanabilem me prebe. Ab infirmitate etiam mentis. Quoniam: Pre iniquitate.[1] Conturbata sunt ossa mea: Virtutes que sunt fortitudo anime que quidem consensum quod planius supponit. Mentis mee vires. Interiora mea.

(4) Et anima mea: Sensualitas.[2] Turbata est valde: Pre vanitate pessime curiositatis mee. Temporalis torpor timorem non minuit. Et tu domine: Qui pius es et potes. Noli differe. Usquequo: Differs quin sanes?

[1] Pre iniquitate: Preceded by erasure.

[2] Sensualitas: Written over and followed by erasure.

"Et tu domine usquequo." Innuit se diu luctari cum viciis. Non est autem crudelitas dilatio dei, sed ut persuadeat anime in que mala se precipitavit. Non dum enim tam perfecte orat ut ei dicatur: Ecce assum. Ut etiam magis caveat sibi et ut ostendatur que pena sit non conversis, si tanta difficultas est conversis. Unde: Si iustus vix salvatur.[1]

(5) Convertere: Noli differe, sed statim. Qui ex dilatione videris aversus. Ad me ut ego convertar ad te. Et eripe: A convertendi difficultate. Animam meam: Rationem meam. In conversione multis impeditam et peccatis ligatam. Salvum me fac: Ne ulterius cadam. Dando virtutes. Propter misericordiam tuam: Non propter merita mea. Quia iusta est peccati dampnatio. Eripe. Salva.

(6) Quoniam non est: Ideo hic festino dimitti, quia post mortem et inferno[2] non accipitur confessio. In morte: Id est, post quam mortuus est. Qui memor sit tui: Ad utilitatem suam. Ut convertar ad te. Ut pena reddatur penitentia non recipitur. In inferno autem quis confitebitur tibi: Post iudicium nulla est redemptio. Ad utilitatem suam revelabit mala sua. In inferno nulla redemptio. Vel,

---

[1] I Petr. IV, 18.

[2] inferno: Probably a scribal error for in inferno.

"mortem" dicit contemptum divine legis que ducit ad mortem; "infernum," cecitatem animi que post huiusmodi mortem ita eos involvit ut dentur in reprobum sensum.[1] Horum neuter confitetur.

"In inferno quis confitebitur tibi:" Videtur contrarium quod dives lazarum videns confessus est, sed non est. Nam ante iudicium potuit aliqua luce videre lazarum in requie, sed post iudicium in profundioribus tenebris nullam lucem dei videbunt cui confiteantur.[2]

(7) Laboravi: Ego autem. Ut ad sanitatem recipiendam idoneus sim. Satisfaciendo. In gemitu meo: Cordis. Conpunctus gemo. Gemit dum videt que egit et que pena futura sit. Et tamquam parum profuerit hoc addit: "Lavabo." Lavabo: Nec cessabo, sed fletu mundando. Per singulas noctes lectum meum: Ad litteram. Plorabo in lecto per noctes, vel per singula peccata. Conscientiam meam que sanis quies est, non sanis tormentum. Lacrimis: Ad litteram. Vel cordis contritione. Conpunctionis rore. Stratum meum: Sensualitatem meam que cumulat peccata. Cumulum carnalium desideriorum. Rigabo: Fertilem faciam que arida fuerat. Temperando refrigerabo.

---

[1] Rom. I, 28.

[2] Luc. XVI, 19 - 31.

(8) Turbatus est: Unde gemitus? Quia. Furor dei est tandem in desideria cordis. Furor dei est tandem in reprobum sensum.[1] Furor tandem in mortem eternam. A contuitu furoris. Turbatus vereor. Pre ira: Omni. Maxime futura. Oculus meus: Ratio mea attendens que minaris in futuro. Inveteravi: Et merito. Quia. Membrum veteris hominis factus, conputrui. Inter omnes inimicos meos: Quibus consensi. Vitia. Demones. Malos homines. Et non tantum inter quosdam, sed inter omnes, quia omnibus consensi. Nunc quia tantus labor penitentie non est inanis, ne quis de gravitate peccatorum desperet, exauditum se significans subdit:

(9) Discedite a me: Ab iniquis me separo. Correctus separat se ab illis quorum collegio peccavit et, quia exauditus securus, exultat dicens. Omnes qui operamini iniquitatem: Ne laboretis conformari me vobis, per quos et cum quibus peccavi. Ego ne per vos peream a modo. Quoniam exaudivit: Efficacem fecit. Nichil in me proficietis. Dominus: Pius. Vocem fletus mei: Clamorem intensum. Conpunctionem pro commissis. Conpunctionis mee.

(10) Exaudivit dominus: A partibus probat. Dimittendo. Deprecationem meam: Pro deponendis peccatis. Incepit a

[1] Rom. I, 28.

lacrimis. Exauditus exultat. Conclusio. Predicit quid futurum sit de inimicis. Vel perfectus orat. Dominus orationem meam adsumpsit: Flebilis narratio. Crebra repeticio. Gaudentis affectum indicat. Quasi oblationem pro impetrandis virtutibus. Ter ponit "dominus" ut sanctam trinitatem affuisse precibus ostendat.

(11) Erubescant: Ego iam. Securus gaudeo. Vel in iudicio. Exemplo meo. Feditates suas. Et conturbentur: Pre confusione. Vel timore iudicii. Eterna dampnatione. Vel non remisse vehementer. Omnes inimici mei: Qui mihi adversantur inique. Mali homines. Avertantur retrorsum: Retrorsum machinatio eorum ad nichilum ducta est. Vel ne eant quo tendebant. Et erubescant: Quasi. Ego de peccatis hic erubui; similiter omnes inimici mei erubescant. Quia nichil profecerunt. Vel recordatione malorum. Valde velociter: Id est, absque mora. Vel et hoc "in auditu auris."[1]

---

[1] Ps. XVII, 45.

VII PSALMUS DAVID QUEM CANTAVIT PRO VERBIS CHUSI (IN FINEM PSALMUS DAVID QUEM CANTAVIT DOMINO PRO VERBIS CHUSI FILII GEMINI)

Legitur in libro regum quod cum david fugiens filium suum absalon de civitate exiret, consilio david cessit chusi in patrem absalon, ut que filius moliretur in patrem exploraret et renuntiaret. Dedit autem achitophel hoc consilium, ut absalon permitteret patrem suum improvisum occidi. Hoc autem mutatum est consilio chusi qui necessaria[1] proditione saluti consuluit david et, ut de campestribus fugeret, secreto mandavit. Inde iratus achitophel sese suspendit.[2]

De hac autem historia propheta non agit quamvis de ea sumpserit misteriorum velamen. Cum enim dicit "in finem," ab historia removet et mittit ad christum psalmus, quia bonam continet operationem. Qui attribuitur david, id est, cuilibet fideli, quem magna exultatione cantavit domino pro verbis chusi, filii gemini. "Chusi" interpretatur "silentium," "gemini," "dexter," "achotophel," "ruina fratris." Per hunc intelligitur iudas qui tradidit fratrem

---

[1] necessaria: Partly damaged by a hole.

[2] II Reg. XVI - XVII.

christum qui dicitur frater, ibi: Vade et dic fratribus meis,[1] et "primogenitus in multis fratribus."[2] Sed contra dolus iude christus dimicavit silentio, id est, alto secreto, quo sacramentum passionis occultans ruinam fratris, id est, scelus iude, convertit in misericordiam. Et quod ille ad perniciem unius hominis fecit, iste ad salutem omnium inflexit. Hoc secreto facit ut iustus iustificetur adhuc, et qui in sordibus est sordescat adhuc.[3] Hoc secreto cecitas contigit in israhel,[4] et cetera. Hoc consilium apostolus exponere non audet, sed cum admiratione commendans clamat: "O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae dei,"[5] et cetera. Hec sunt infidelibus silentium, "quia servus nescit quid faciat dominus eius;"[6] fidelibus autem quibus nota fecit christus que audit a patre.[7] Sunt verba

[1] Matth. XXVIII, 10; Joan. XX, 17.

[2] Rom. VIII, 29.

[3] Apoc. XXII, 11.

[4] Rom. XI, 25.

[5] Rom. XI, 33.

[6] Joan. XV, 15

[7] Ibidem.

silentii, id est, manifestatio secreti; filii gemini, quia dexter et favens deus hec operatur. De hac manifestatione agit hic propheta, loquens in persona cuiuslibet fidelis.

Modus quinque partitus est: Primo ut liberetur a diabolo pretendens meritum; secundo petit ut gloria resurrectionis christi subveniat, ibi: "Exurge;" tercio de futuro iudicio commemorans agit de occultis, ibi: "Dominus iudicat populos;" quarto de manifestis in futuro, ibi: "Deus iudex;" quinta est conclusio leta de confessione laudis, ibi: "Confitebor." Ad hanc invitat intentio prophete per verba silentii. Penitens sanatur cum se videat a multis impugnari. Intelligens secretum quod quem deus diluculo visitat subito probat, orat ut a persecutoribus liberetur.

(2) Domine deus meus: Omnium per potentiam. Omnium creatione. Dominus et deus voluntate. In te speravi: Non in me. Pretendit meritum. Libera me ab omnibus persequentibus me: Ideo. Salvum me fac ex spiritibus. Nequitiis. Hominibus. Occultis et manifestis spiritualibus inimicis. Modo quasi superato omni bello vitiorum. Cum iam perfecto non restat nisi invidus diabolus. Et eripe (me): Ne summersi reviviscant. A principe tenebrarum qui in illis pugnat.

(3) Ne quando: Dicit. Libera. Rapiat: Diabolus dum attrahit rapit.[1] Ut leo: Qui "rugiens circuit querens quem devoret."[2] Domini est liberare; diaboli rapere, id est, leonis. Animam meam: Libera. Dico. Virtutem, qua vivo. Dum non est qui redimat: Si non sit. Nisi christus, qui pretium dedit. A peccato actuali et originali. Quasi. Si tu non redimis, ille rapit. Neque qui salvum faciat: Liberando a morte. Donando vitam.

(4) Dominus deus meus: Item ponit meritum, quia scilicet innocens et patiens est. Si feci istud: Exponit quid "istud" scilicet. Cum dicit "istud" sine nomine, universale peccatum intelligitur quod ponit cum dicit, "si feci." Si est iniquitas: "Si feci" proximo quod non debui. In manibus meis: Id est, operibus, quod de omni peccato intelligitur. Hoc de innocentia. Nunc de patientia.

(5) Si reddidi: Ecce patientia. Maior patientia, si non reddit his, qui pro bonis reddiderint mala.[3] Retribuentibus mihi mala: Non dicit, "facientibus," sed "retribuentibus." Decidam merito ab inimicis meis inanis: Hoc videtur esse execratio, quod non est. Sed dicit quod contigit vindicantibus se, hoc scilicet, quod decidunt inanes. Qui enim vindicat se palam, in occulto a diabolo superatur,

[1] Ps. IX (B), 9.

[2] I Petr. V, 8.

[3] Ps. XXXIV, 12; XXXVII, 21; Prov. XVII, 13.

factus inanis vana et superba leticia de hoc quod non potuit vinci. Sed qui non retribuit mala, vincit iram et melior est quam qui capit civitatem.[1] Superatus. In his verbis non est superbia elati, sed humilis confessio non ingrati. Absque spe resurgendi.

(6) Persequatur: Hoc modo suggerendo. Inimicus: Singularis. Diabolus scilicet. Animam meam: Cui homines non habent quid faciant. Et conprehendat eam: Consentientem superando. Et conculcet in terra: Corrumpendo. Et usque ad actum peccati deprimendo. Vitam meam: Rationem et intellectum. Totum quo vivo. Et gloriam meam: Testimonium conscientie mee que solida esse debet. In pulverem deducat: Vento superbie evanescere faciat. Merito. Ut qui sic promerui.

(7) Exurge domine: Hoc non feci. Ergo tolle persecutorem. Fer opem. Manifestare carnis assumptione. In ira tua: Comminatione futuri iudicii. Et exaltare: Altus appare. Discipulorum predicatione. In finibus: Ubi impotens reputaris. In omnibus mundi partibus. Inimicorum tuorum (meorum): Qui te ignorantes adversantur mihi. Persecutorum. (fol. 6v) Exurge: Ut hoc fiat. Ex opposito.

[1] Prov. XVII.

De sompno mortis. Domine deus meus: Qui patri paruisti, factus obediens usque ad mortem.[1] In precepto: Obedientie. humilitatis. Ut exemplo tuo superbi humilientur. Quod mandasti: Primis parentibus et reliquis. Vel aliter ut sint verba silentii, "exurge," id est, exerce iram tuam ut non intelligant iram tuam super se, et, ita excecati, te crucifigant et quare sis humilis non intelligant.

(8) Et sinagoga populorum: Quo fructu? Et ita. Congregatio populorum. Credentium. Circumdabit te: Fide. Amore. Imitatione. Cultu. Vel ad persequendum sicut iudei, vel ad credendum sicut plenitudo gentium.[2] Et propter hanc: Confirmandam. In altum regredere: Ascendendo. Ad te trahendam regredere in celum unde venisti. Ut inde mittas spiritum sanctum.[3]

(9) Domine (Dominus): Inde venturus. Iudica: In die iudicii. Populos: Vivos et mortuos. Iudica me domine: In illa die.[4] Non timens iudicium, perfectus audet orare. Secundum: Prout meretur. Iustitiam meam: Que est in bonis.

[1] Philip. II, 8.

[2] Rom. X, 25.

[3] Joan. XIV, 16 - 17.

[4] Matth. XXV, 31 - 46.

Et secundum innocentiam manuum mearum: Que est sine malis. Super me: Que iusticia et innocentia non a me, sed "super me," id est, a deo sunt.

(10) Consummetur: Interim autem. Id est, ad summam perveniat. Ut iam veniat iustum iudicium. Ut "qui in sordibus est, sordescat adhuc."[1] Nequitia peccatorum: Maior enim est eorum nequitia qui precepta veritatis oderunt quam eorum qui filium dei crucifixerunt. Et quia crescente malorum invidia, crescunt merita iustorum, annectit: Et dirige iustum: Ex eo. Ut "iustificetur adhuc."[2] Sed quia hoc nescitur propter persecutionem et ypocrisim que non permittunt nobis cognoscere cor ubi est iusticia, addit, "scrutans." Scrutans corda et renes deus: Sciens quo animo fiant opera, quo opere delectent. Per "corda" cogitationes, per "renes" delectationes accipiuntur, quia in renibus est generandi voluptas. Et quia finis est cure delectatio, recte per "renes" qui sunt inferiores significantur intentio. Iustum

(11) adiutorium a domino: Cum autem cogitationes et intentiones mee sint in domino. Iustum est ut conservet collata. Qui salvos facit: Qui confert salutem.

---

[1] Apoc. XXII, 11.

[2] Ibidem.

Rectos corde: Servientes deo propter deum.

(12) Deus iudex iustus: Post interpositionem de occultis, redit ad manifesta. Quia. Secundum merita reddens. Mihi adiutorium, sed vobis qui me persequimini erit iudicium. Fortis: Cui nemo potest resistere. Et longanimis: Unde post gravius punit. Numquid irascetur per singulos dies: Non. Sed expectat ad penitentiam. Ira que est animi perturbatio non cadit in deum, sed eius ira comminatio eius est vel vindicta.

(13) Nisi convertamini: Sed, in futuro. Prius. Hic spes promittitur. Gladium suum: Furoris sui. Hic terror incitatur. Vibrabit: Manifestam exercet vindictam. Vel "gladius", christus qui in primo adventu vagina humilitatis tectus, secundo corruscabit lumen suis, terror impiis. Arcum suum tetendit: Et ne dicant non predictum. Scripturam comminantem veteris testamenti. Non est remissa patientia. Temperando per novum testamentum. Et paravit illum: Per explanationem intelligibilem fecit. Arcus est scriptura in qua, sicut lignum corda, ita veteris testamenti duritia novo domatur, quod est "tetendit."

(14) Et in ipso paravit: Disposuit, non fecit. Vasa mortis: Hereticos. Et obscura quedam loca. Unde mors prave intelligentibus. Sagittas suas: Loca rationum ad

confodiendam falsitatem. Ardentibus: Studio et amore. In corde. Effecit: Efficaciter fecit. Apostolos in eisdem obscuris locis effecit ardentes vel "ardentibus."

(15) Ecce parturiit iniustitiam: Arcum paravit. Sed. Vel, ecce qualiter paravit. Contemptis minis iniquos. Iniquos efficere conatus est. In deum. Concepit dolorem: "Concepit" affectu et desiderio, sed non opere perpetravit. Sed primum "concepit" a diabolo suggerente.[1] Fraudem, qua decipiat proximum. Doloris causam. Et peperit iniquitatem: Opere complevit. Diu ante conceptam et precogitatam. In proximum.

(16) Lacum aperuit: Abissum terrene cupiditatis, qua vult decipere alium, sibi "aperuit" concipiendo dum fraudem inchoavit. Concipiendo dilatavit. Et effodit eum: "Effodit" parturiendo, dum institit operi. Parturiendo in altum duxit. Et incidit in foveam quam fecit: "Et incidit" parcendo, quia prius in se quam in alterum peccavit. Prius et peius dampno leditur innocentie quam ille pecunie.

(17) Convertetur dolor eius: Sed huic in futuro quid erit? Effectum per causam. Eterni supplicii, cuius causam "concepit." Quem promeruit. In caput eius et in verticem eius: Capud est mens, in qua est vertex, ratio. Dolor autem

[1] Genes. III, 1 - 16.

et iniquitas convertuntur "in capite," id est, super caput verticem, cum efficitur servus peccati.[1] Et dominatur hic rationi libido, in futuro autem iniquitas super verticem. Iniquitas: Pena eterna pro iniquitate. Eius: Quam peperit. Descendet: Cum impetu ut eternaliter conterrat. Quasi. Impetus descendet ut penaliter conterrat.

(18) Confitebor domino secundum iustitiam eius: Ego autem intelligens hec, laudabo pro verbis chusi. Hec confessio non est peccatorum, sed iusticie dei qua iustus iustos protegit et malos per suam malitiam punit.[2] Et psallam: Opere. Ecce psalmus. Nomini domini: Ad gloriam eius. Non querendo meam. Altissimi: Quia. Contra hanc laudem nichil valet blasphemia impiorum qui mala excusant per fortunam vel fatum vel diabolum cui potest resisti vel per aliam naturam que non est ex deo.

VIII IN FINEM PRO TORCULARIBUS PSALMUS DAVID

Sepe in scripturis eadem res variis ostenditur similitudinibus. Nam ecclesia que alibi per arcam hic per torcular eadem ratione accipitur. Sicut enim in arca grana

[1] Joan. VIII, 34.

[2] Apoc. XXII, 11.

a paleis et in torculari vinum dividitur a vinatiis, que tamen est necesse simul et nasci et crescere et ad maturitatem venire, ita et in ecclesia, opere ministrorum, boni a malis, non loco, sed affectu, dividuntur, in futuro autem etiam loco separabuntur.[1] Nunc vero mali necessarii sunt, ut boni[2] in melius, mali in deterius, simul incipiant, crescant, et consummentur. Vel, ideo dicitur ecclesia torcular, quia in ecclesia verbum divinum quod, quasi vinum, sono vocis humane, quasi vinacio, cum eodem sono fertur ad aures, et ibi, quasi in torculari, discernitur, ut sonus veniat usque ad aures. Intellectus vero a memoria, quasi lacu, excipitur. Inde in habitum mentis et morum disciplinam, quasi in cellas, transit. Vel, ideo etiam quia in ecclesia sepe per martiria, quasi per prementia torcularia, corpora bonorum in terris remanent, anime vero in requiem emanant. "Pro torcularibus" ergo, id est, pro ecclesiis constituendis, psallitur. "In finem," id est, in christum, de cuius exaltatione secundum utramque naturam.

Hic est psalmus secundus, qui bene pertinet ad constitutionem ecclesie, quamvis de torcularibus nichil

---

[1] Matth. XXV, 31 - 46.

[2] boni: Followed by deletion of a malis.

dicere videatur. Cum enim ascendit, spiritum misit quo discipuli impleti congregaverunt ecclesias.[1]

Intentione ammonet christo communiter subici. Prima pars continet laudem christi secundum maiestatem et opera; secunda qualiter secundum hominem exaltans, ibi: "Quid est homo."

(2) Domine: Incipit propheta a laude. Omnium per potentiam. Dominus noster: Rationabilis creature per cultum. Quam admirabile est: Quasi. Incomprehensibile. Incomparabile. Infinite. Ineffabile. Nullus enim sufficit omnes creaturas agnoscere quas deus disposuit. Nomen tuum: Gloria et fama. In universa terra: Non tantum in iudea. Non tantum in affrica, ut dicunt donatiste. Sed. Quoniam: Unde hoc? Supponit. Elevata est magnificentia tua: Ascensione. Filius tuus deus et homo per quem magnificandus es. Super celos: Super omnem eminentiam celorum. Sedens ad dexteram patris.[2] Vel incomprehensibilitate super rationales creaturas et scripturas, quia omnium linguarum et scripturarum eloquia excedit. Scripture dicuntur celi, quoniam divina misteria celant. Vel etiam fama "elevata

[1] Act. II.

[2] Matth. XXV, 31.

est" cum sonus resurrectionis in omnem terram exivit.[1]

(3) Ex ore infantium et lactantium: Ineloquentium. Rudium. Incapacium. Simplicium. Lactentium, non etate, sed simplicitate. Unde: Quasi modo geniti infantes.[2] Perfecisti laudem: Misso spiritu sancto.[3] Predicatione. Propter: Et hoc. Confundandos. Inimicos tuos: Scilicet. Ut destruas: Confundas. Inimicum: Iudeum quasi legum, philosophum veritatis inpugnatorem. Et defensorem: Hereticum quasi veritatis defensorem.

(4) Quoniam: Vere perfecisti. Videbo: In illa die. In spiritu. In posteris meis. Celos: Doctores ecclesie pluentes doctrina, lucentes sanctitate. Opera digitorum tuorum: Operatione filii tui et spiritus sancti formatos et compositos. Lunam: Universalem ecclesiam sole iusticie illuminatam. Et stellas: Singulas ecclesias per loca. Quas tu fundasti: Fide, spe, et karitate solidasti. Non illi. Fundasti in ecclesia, id est, scripturis, vel in fide per celos, id est, doctores.

(5) Quid est homo: Quia hec per filium. Ego. Genere nature. Per se nichil. Singularis ille per quem omnia

---

[1] Ps. XVIII, 5.

[2] I Petr. II, 2.

[3] Act. II, 1 - 13.

facta sunt.[1] Quod: Quare. Quia. Memor es: Temporalia conferendo. Eius: Quem etiam in morte non relinquisti. Aut filius hominis: Ut significantius dicam. Hominis nomine significatur quicumque portat imaginem terreni[2] ex quo parturiente penitentia nascitur. Quoniam visitas eum: Novus qui portat ymaginem celestis.[3] A morte suscitando.

(6) Minuisti eum: Verus homo est. Quia. Minorem fecisti. Paulo minus: Non peccato, sed sola passibilitate et morte. Istum qui peccatum non fecit "paulo minus," alios "multo minus." Ab angelis: In eo quod passus est. Quam angelos. Aliud genere nature est quam homo. Quia. Gloria: Resurrectionis et ascensionis. Et honore: Consessionis ad dexteram tuam. (fol. 7r) Coronasti eum: Condecorasti et ornasti.

(7) Et constituisti eum: Firmiter stabilisti. Super: Ut presit illis. Opera: Celos, lunam, et cetera. Manuum tuarum: Nove reparationis.

(8) Omnia: Ad litteram. Vel omnia genera rationalium creaturarum. Subiecisti: Ut eum adorent. Sub pedibus eius: Sub potestate eius. Sub humanitate eius. Oves et boves

[1] Joan. I, 3.

[2] I Cor. XV, 49.

[3] Ibidem.

universa: Enumerat que bonos scilicet et malos. Subditos. Innocentes. Prelatos arantes et triturantes aream dominicam. Insuper: Nota differentiam. Et pecora campi: Viventes in carne et voluptuosos. Per latam viam incidentes.[1]

Mittit nos ad misticum intellectum cum relictis altioribus ponit ima. Per "oves" etiam intelliguntur angeli, ex eo quod legitur quod relictis nonaginta novem, qui sunt angeli, venit querere ovem centesimam, id est, hominem.[2] Quia vero "boves" terreni nuntii, id est, evangelii, recte per eosdem celestes, id est, angeli accipiuntur.

(9) Volucres celi: Superbos et elatos qui ponunt in celum os suum. Et pisces: Curiosos. Maris: Seculi. Qui perambulant: Pertinaci studio inquirunt. Semitas maris: Temporalia que quasi maris semite cito evanescunt. In profundo seculi. In his tribus, voluptate scilicet, superbia, curiositate, concluduntur omnia vitia que iohannes apostolus enumerat, scilicet concupiscentia carnis, ambitio seculi que est superbia, concupiscentia oculorum per quos curiositas maxime prevalet.[3]

---

[1] Matth. VII, 13.

[2] Matth. XVIII, 12.

[3] I Joan. II, 16.

(10) Domine dominus noster quam admirabile est nomen tuum in universa terra: Conclusio. Ergo. Primum repetit versum et significat quod bona operatio a qua dicitur psalmus ad eum referenda est, deum scilicet.

IX IN FINEM PSALMUS DAVID PRO OCCULTIS

"In finem pro occultis filii, psalmus david." Cum dicit "filii" non addendo cuius, scilicet neque sui neque alterius, per eccellentiam intelligitur unigeniti dei. Vel etiam filius david, quia de eo natus est christus.[1] Cum dicit "occultis," dat intelligendum ex opposito manifesta. Dicendum igitur quod duo sunt adventus christi: Primus occultis iudeis, qui gentibus profuit; secundus manifestus omnibus. Duo etiam iudicia dei sunt: Unum occultum quod nunc agitur quod incipit a domo dei, id est, pena qua quisque vel exercetur ad purgationem, vel monetur ad conversionem, vel, si contempnit, exececatur ad dampnationem. Manifestum autem erit in ultimo, cum cuique quod meruit retribetur.[2] Hic autem agitur de "occultis filii," id est, de humili adventu, qui, cecatis iudeis, profuit gentibus

[1] Luc. I, 32.

[2] Ps. LXI, 13; Eccli. XVI, 15; Rom. II, 6; I Cor. III, 8.

quarum plenitudo intravit ad fidem,[1] et de pena qua iudicat bonos purgando, malos convertendo vel excecando. Intendit vero monere ut nichil casu, sed iusto iudicio dei omnia in mundo credantur fieri.

Modus est quinque partitus: Primo propheta letus psallit, quia cultura diaboli adventu christi destruitur; et christus regnat, iudicat, adiuvat; secundo ammonet fideles ut psallant pretendens beneficia presentis temporis et futuri, ibi: "Psallite domino;" tercio inducit de antichristo et finem malorum cum peccatoribus, et antichristo predicit, ibi: "Convertantur peccatores;" quarto mala temporis antichristi pertractat, ibi: "Ut quid domine;" quinto precatur iudicium ut hec mala cito finiantur, ibi: "Exurge domine deus."

(2) Confitebor tibi domine: Quicumque scandalizetur, ego laudem tuam referam. In toto corde meo: Non alia approbando, alia blasphemando, sed omnia recte disponi et fieri sentiendo. Ait ergo: O domine, quidam videntes affligi eque bonos et malos, ignorantes cur fiat, detrahunt tibi, putantes que divina fiunt amministratione casuum temeritate contingere. Sed ego, qui cerno occultas causas quibus hec iuste facis, laudabo te "in toto corde meo."

[1] Rom. XI, 25.

Alii in parte cordis laudant, qui quedam opera domini approbant, alia blasphemant; sed ego "in toto corde meo" qui omnia recte et disponi et fieri sentio. Narrabo omnia mirabilia tua: Visibilia et invisibilia generaliter. Etiam aliis. Quecumque hominem reparando fecisti. Non nostra. Narrabo etiam aliis non nostra, sed tua opera esse mirabilia. Et cum quidam mirentur exteriora facta ut lazarum esse suscitatum in corpore,[1] non mirantur paulum suscitatum in mente,[2] quod est mirabilius, mirantur quaedam, non omnia. Ego vero omnia visibilia et invisibilia generaliter, quorum scilicet quecumque narrabo, narrabo esse mirabilia.

(3) Letabor: Apud me etiam occultorum tuorum. Intus in cognitione. Et exultabo: Extra. Manifeste. In te: Non in transitoriis, sed "in te." Hec est in "occultis filii," ut lumine vultus tui simus signati.[3] Hec autem leticia semper crescit. Unde addit: "Et exultabo." Et psallam nomini tuo altissime: Ex opere celebrabo nomen tuum. Quod solum cognoscitur hic. Quasi. Quia secundum substantiam non cognosceris.

---

[1] Joan. XI - XII.

[2] Act. IX.

[3] Ps. IV, 7.

(4) In convertendo: Causam laudandi supponit. Unde hoc? Quia convertisti. Inimicum meum: Diabolum, malis meis insultantem, bonis meis invidentem. Retrorsum: Ut qui solet cum peccatores eum secuntur, retro conversus fugientes iustos persequantur, quod tutius est. Infirmabuntur: Victo capite, impii membra eius. Quia nichil poterant adversus iustos. Et perient: Iusta dampnatione. Quia conversi non erunt impii. A facie tua: A cognitione tua, quia dices: Non novi vos.[1] Quia omnium iniquitatum eorum non recordaberis. Sic periit ille qui dixit: Vivo ego, iam non ego.[2]

(5) Quoniam fecisti: Vere peribunt. Vel, inde letabor. Iudicium meum: Quo iudicatus es. Et causam meam: Qua ante iudicem pulsatus es. Utilem mihi fecisti. Hic dicit quando conversus est retro diabolus, tunc scilicet quando christus iudicatus est. Quasi. Vere peribunt, quoniam iudicium illud quo iudicatus est christus fecisti "meum," id est, mee inservire utilitati. Sedes super thronum: Post resurrectionem et ascensionem. Ad dexteram dei patris.[3] Qui iudicas: Qui iudicas occulte iusticiam ut

[1] Matth. VII, 23; XXV, 12.

[2] Gal. II, 20.

[3] Act. II, 22 - 36.

christus pro humano genere moriatur. Vel in fine et nunc interim, misso spiritu super apostolos.[1] Aequitatem: Secundum merita retribues.[2]

(6) Increpasti: Nunc interim, misso spiritu per apostolos.[3] Gentes: Bestialiter viventes. Et periit impius: Diabolus. Homo. Vel homo impius periit. Factus pius desinit esse impius. Nomen eorum: Ydolatrie. Impiorum. Non enim hic dicuntur impii qui conversi deo credant. Delesti in eternum: Quod "nomen eorum," id est, impiorum "delesti" nunc, et multo magis in seculum. Quia tunc nichil potuerunt in populo dei tranquillo. Et in seculum seculi: Repeticio et diffinitio eterni.

(7) Inimici: Vere. Nam. Diaboli. Defecerunt: Destructe sunt. Framea (Framee): Gladii. In finem: Omnino. Vere peribunt impii. Nam "framee," id est, rebelliones diversi, scilicet errores qui animas occidunt, que "framee" sunt. Et civitates: Conspirationes. Conventicula. Eorum: Malorum. Destruxisti: Transferendo eos in ecclesiam. Quamvis modo aliquid possint, tamen defecerunt inimici in

[1] Act. II.

[2] Ps. LXI, 13; Eccli. XVI, 15; Rom. II, 6; I Cor. III, 8.

[3] Act. II, 1 - 13.

christum, qui est gladius, quem ipse vibrabit[1] iudicans aperte, quo iam occulte "civitates destruxisti." Periit: Exinde apud eum. Ne puniat. Memoria eorum: Impietatis. Cum sonitu: Cum strepitu quoque impietatis et multa repugnantia pereunte. "Periit" enim strepitus impietatis, cum impii convertuntur. Vel, impietas "perit," cum sonito facto, quia non venit ad summam pacem, nisi qui magno strepitu cum viciis pugnaverit.

(8) Et dominus: Cuius servi esse nolebant. In eternum: Usque in consummationem seculi.[2] Permanet: Cum conversis. Parabit: Vere iudicabit in finem. Iam enim. In iudicio: Quo iudicatus est. Occulto. Sedem suam: Iudiciariam potestatem. Per patientiam, qua celum adquisivit.

(9) Et ipse iudicabit: Qui iudicatus est in humilitate.[3] Tandem aperte in maiestate.[4] Orbem terre: Non tantum a quibus iudicatus est, sed totum mundum. Plenitudinem gentium.[5] In equitate: Pro cuiusque merito.[6]

[1] Ps. VII, 13.

[2] Matth. XXVIII, 20.

[3] Philip. II, 8.

[4] Matth. XXV, 31.

[5] Rom. XI, 25.

[6] Ps. LXI, 13; Eccli. XVI, 15; Rom. II, 6; I Cor. III, 8.

Iudicabit: Idem repetit. Vel distingue. Populos: Omnes gentes. Iudeos. Quando videbunt in quem pupugerant. Cum iustitia: Bonis vitam, malis mortem retribuendo perpetuam.[1]

(10) Et factus est dominus refugium: Sed interim. Ne noceat inimicus. Ad vitanda mala. Magnum est iudicem esse refugium. Pauperum: Qui nichil transitorium amat. Adiutor: Etiam in agendis. In oportunitatibus: Quando? In tribulatione: Qualiter? In tribulatione permittens eum ut sic examinet et purget. Non enim oportunius homo avertitur ab hoc seculo, nisi his voluptatibus dolores misceantur.

(11) Sperent: Ideo. O domine. In te: Non in seculo. Inde enim gratius auxilium. Omnes qui noverunt: Faciendo se servos. Nomen tuum: "Quia nomen tibi dominus."[2] Nomen scitur cum ille cuius est nomen cognoscitur. Nomen suum indicans moysi ait: "Ego sum qui sum, et qui est misit me,"[3] id est, immutabilis. Et david: Dominus nomen est illi.[4]

---

[1] Matth. XXV, 31 - 46.

[2] Ps. LXXXII, 19.

[3] Exod. III, 14.

[4] Ps. LXVII, 5.

Illi ergo noverunt hec nomina, qui mutabilia contempnantes serviunt domino qui est. Quoniam non derelinques: Et si videris ad horam. Querentes te domine: Toto corde "querentes te." "Te," non aliud. Ergo ut spes vestra non sit cassa.

Hucusque propheta laudavit deum, quia inimicus factus est retro, impii conversi, dominus refugium pauperi. Modo addit de persequentium vindicta, quod non dixerat determinate, et de beneficiis, que confert bonis in presenti. Pro huiusmodi provocat fideles ad psallendum.

(12) Psallite domino: Celestia mandata servate. Qui habitat in sion: In speculatoribus veri boni. Interpretatur speculatio. Adnuntiate: Et ita. Predicate. Inter gentes: In peccatis viventes. Mirabilia eius: Studia pia erga suos. Hec est psallere.

(13) Quoniam: Non multum relinquens.[1] Requirens: multum. Sanguinem eorum: Effusum. Vitam. Memoratus est: Eorum misertus est. In iudicio. Occisos glorificare et occisores perdere. Et quasi dicerent: Nemo credit nobis, et occidimur, respondet. Non sine fructu. Quoniam. Et non est oblitus: Omnino. Recordatus dicit non post oblivionem, sed post longum tempus secundum affectum infirmorum, qui

[1] relinquens: Altered from requirens.

putant oblitum, quia non cito fit. Orationes pauperum: Spiritu. In eternum.

(14) Miserere mihi domine: Ecce clamor quo clamant. Et petit in sua persona quod quisque. Sibi. Unus pro omnibus. Sic inquam "miserere." Et vide: Attende. Humilitatem meam: Afflictionem et dolorem. Aspectus dei auxilium est. De inimicis meis: Quos tam patienter sustineo. Quanta sit estimatur "de inimicis meis." Scilicet quanta sit estima. Tantum enim humiliantur hi quantum illi extolluntur. Quia obliti sunt verba tua inimici tui.

(15) Qui: Vide, inquam, tu. Exaltas: Eripias. Liberas. Me: Mentem meam. De portis mortis: De cupiditatibus quibus iter ad mortem, quarum leticia est iam mors. Unde: Vidua que est in deliciis mortua est.[1] Vel, "porte mortis" sunt corporei sensus a quibus exaltantur qui querunt que non videntur. Ut ad- (fol. 7v) -nuntiem: Ad hoc extaltas. Omnes laudes tuas: Laudabilia precepta tua quibus tibi laus et honor exhibentur. In portis: Atriis. Filie sion: Ecclesie que adhuc videt per speculum et in enigmate, et nutritur in fide et spe.[2] "Porte filie syon" sunt illi qui

[1] I Tim. V, 6.

[2] I Cor. XIII, 12 - 13.

student in bonis in quibus et per quos bene laudes domini nuntiantur, ut non porcis vel canibus, sed petentibus sanctum detur.[1] Vel, "porte filie syon" sunt sacramenta legis et initia fidei que pulsantibus aperiuntur[2] ut perveniatur ad occulta filii intelligenda que oculis non videt.

(16) Exultabo: Hucusque clamor. Nunc de salute confirmat. Quasi. Si ita misertus fueris. Vel, quia "exaltas me." Ideo. In salutari tuo: In christo tuo quo confers salutem. Non merito meo. Infixe gentes: Ut surgere nequeant. Que non crediderunt. In interitu: Occulto et manifesto. Corporum nostrorum. Quem fecerunt: Pena cuique sua iniquitas. Occulto autem iudicio gentes non exultabunt, nam in anima perempte, et ideo non persecute sunt. In laqueo isto: Quo mdo? In muscipula ista qua fallere voluerunt. Fraudulento consilio. Quem occultaverunt: Beatitudinem in temporalibus promittentes. Mihi conprehensus est pes eorum: Affectus. Amor. "Pes," id est, amor illigatus, quia a deo delectatio ligat ut si conetur abscedere, non sinat dolor.

---

[1] Matth. VII, 6.

[2] Matth. VII, 7 - 8; Luc. XI, 9 - 10.

"Laqueus occultus" dolosa cogitatio. "Pes" anime amor qui, si pravus dicitur cupiditas, si rectus karitas. Eo movetur quasi ad locum, quo tendit ad delectationem bonam vel malam, quo se venisse per amorem letatur. Ergo "in laqueo isto," id est, fraudulento consilio.

(17) Cognoscetur dominus: Et sic. Hic a suis, in futuro ab omnibus. Iudicia faciens: Manifesta, que nunc facit occulta. Hec, scilicet quod. "Iudicia" hec quod "peccator conprehensus in operibus manuum suarum," per quem secernitur ab omnibus affectu. Et vi, futuro loco. In operibus manuum suarum: Merito operum suorum. Conprehensus est peccator: Aggravatus, ut surgere non possit. Eternaliter dampnatus. Nota quod non a deo procedit, quo illos cruciet, nec ut quidam putant falso sola memoria operum punientur, sed pro qualitate operum penis exterioribus dampnabuntur.

(18) Convertantur peccatores in infernum: Canticum diapsalmatis. Inter bonos et malos. Quasi occulta leticia separationis, que fit. Saltem dum licet converti. Hic. Attendentes. Quia in inferno nulla est redemptio. Ne se mittendos alibi putent. Quasi. Conprehensi sunt "in operibus." Ergo nunc ab ipsis trahantur "in infernum," id est, teneantur mortifera delectatione, consideratione, ne gaudeant

in voluptate. Omnes gentes: Que sicut non probaverunt deum habere in noticia. Idem date sunt in reprobum sensum.[1] Que obliviscuntur dominum: Non deo, sed fortune et temeritati rerum eventus attribuentes et precepta eius contempnentes. Vel, finem malorum predicit peccatoribus. Quasi. Hec interim quod "gentes infixe" et "pes in laqueo," sed tandem "convertantur peccatores in infernum" ubi sempiternus horror.

(19) Quoniam non finem oblivio erit pauperis: Exultabo, quicquid dicant gentes. Etsi dum mali florent. Videtur quod oblivio sit pauperis, non tamen. Veri. Maxime propter patientiam. Patientia pauperum: Hec precipue est causa. Hac opus est ad ferendos malos. Non peribit in finem: Non erit irremunerata.

(20) Exurge domine: Loquendo de fine seculi, venit in memoriam adventus antichristi. Unde quasi territus, exclamat et precatur futurum iudicium. Quasi. Non peribit patientia pauperum. In auxilium. Non prevaleat: Super pauperes. Et ut non pereat. Quasi. Destrue enim. Homo: Antichristus. Iudicentur: Sed prius per eum excecentur. Gentes: Que te contempserunt. In conspectu tuo: Id est, in occulto quod pauci sancti vident.

---

[1] Rom. I, 28.

(21) Constitue domine legislatorem: Et quia te, legemque tuam noluerunt. Latorem prave legis. Antichristum pro christo quem contempserunt. Super eos: Non inter eos, sed "super." In ruina eorum. Ut sciant gentes: Et quia nolunt esse filii hominis, id est, novi,[1] tandem experiantur cruciatibus. Quoniam homines sunt: Id est, stulti et veteres. Terrena tantum sapientes.[2]

(22) Ut quid domine: Narrat mala temporis illius quorum nimietate permotus, tamquam voce gementium, querit. Proponit ut solvat. Quasi. Ita fiat illis. Recessisti longe: Sed a tuis. Quare? Despicis: Sic videtur gementibus. Solum. Ideo scilicet, quia. Pauperes tuos. In oportunitatibus: Quasi. Oportune permittis affligi, hoc scilicet consilio, ut tui adventus desiderio magis incendantur. In tribulatione: Oportune ad utilitatem tribulandorum.

(23) Dum superbit impius: Unde supponit. Quia. Per superbiam in pauperes christi sevit. Incenditur: Magis ac magis ad contemptum terrenorum et ad amorem eternorum. Pauper: Qui solum christum amat. Pauper magis incenditur amore dei. Vel pauper incenditur, id est, purificatur a

---

[1] I Cor. XV, 47.

[2] Ibidem.

funili, sicut fornax cremat ligna, purgat aurum. Hinc etiam permittuntur hereses ut veritas iocundior fiat. Conprehenduntur: Impii autem. In cogitationibus suis: Id est, consiliis. Vincula sunt impiis sua consilia, quia funiculis peccatorum suorum quisque constringitur. Quas cogitant: Quibus cogitant alios conprehendere et irretire.

(24) Quoniam laudatur peccator: Unde hoc? Qualiter? Quia adulantium lingue ligant hominem in peccatis. Quislibet. Vel antichristus. In desideriis: Implendis. Anime sue: Sensualitatis. Et qui iniqua gerit benedicetur: Et iniquus. Unde extollitur tamquam sit deus. Adulantium favoribus sustollitur. Hec est magna ira dei cum deest ultor, et lingue adulantium alligant animas in peccatis.

(25) Irritabit dominum peccator: Ex hoc fit iratus dominus. Et per hoc. Valde. Acerbum et asperum fecit sibi dominum. Quilibet. Vel antichristus extollens se super omne quod est et quod colitur deus.[1] Ideo dominus hec patiens. Secundum multitudinem ire sue: Secundum hoc quod multum est iratus. Non inquiret: Ut arguat. Eum modo puniturus in fine.

(26) Non est deus in conspectu eius: Tanta est ira dei. Quia. Luce veritatis privatus est. Causa est quod non habet

[1] II Thes. II, 4.

deum ante oculos. Nequitie. Pulluntur vie eius: Et quia. Cogitatio. Locutio. Actio. Vite sue. In omni tempore: Sine intermissione. Vel "in omni tempore" ad comparationem omnium temporum, quia nullus a deo turpis vel impius. Auferuntur iudicia tua: Ideo. Quia. Non attendit presens occultum iudicium quo deseris, neque timet futurum manifestum quo punis. A facie eius: A cognitione. Item. Ideo. Quia. Prospere succedet sibi in omnibus. Omnium inimicorum suorum: Resistendum sibi. Dominabitur: Violenta vel fraudulenta dominatione. Dicitur enim quod omnes reges sit superaturus ut solus regnet.

(27) Dixit enim in corde suo: Ostendit per effectum a partibus quod vere non attendit peccator iudicia dei, quia et cogitat prava, et loquitur iniqua, et facit perversa. Et de cogitatione premittit dicens: Non movebor: Non procedam in proposito. Apud se. De generatione: Iam possessa. In generationem: Non possessam. Sine malo: Nisi violenter vel fraudulenter. Nisi mala arte sicut simon magus putavit.[1]

(28) Cuius os: Hoc in corde. Quid in ore? Maledictione: Blasphemiis in deum et contumeliis. Et amaritudine plenum est: Minis terrentibus.

[1] Act. VIII, 9 - 24.

Et dolo: Blandiciis fallacibus. Quibus alios sibi convertet. Sub lingua eius: Sub verbis eius, que ad extollentiam suam proferet. Labor: Est. Sanctorum in vita. Et dolor: Sanctorum in morte. Quia unde hominibus videatur deus, locuturus est.

(29) Sedet in insidiis: Immoratur in dolis perficiendis. Nec solum male cogitat et male loquitur, sed etiam male agit. Cum divitibus: Quos ditabit, quorum felicitatem ad decipiendos alios ostentabit. In occultis: In ambiguis, ubi non facile videtur quid appetendum, quid non. Ne percipiat innocens. Ut interficiat innocentem: Faciendo nocentem.

(30) Oculi eius in pauperem respiciunt: Exponit insidias. Torvi vel dolosi. Spiritu,[1] quem maxime persequitur. Quasi compatiendo misericordia et affectu. Insidiatur: Et sic. Parat insidias. In occulto: Occulte. Abscondito. Nescit qui decipitur. Sicut leo in cubili suo (spelunca sua): Et violenter. Et fraudulenter.

Prior persecutio violenta fuit cum martires occidebantur. Altera fraudulenta per hereticos et falsos fratres. Tercia per antichristum violenta erit et fraudulenta. Unde comparat leoni qui est "in spelunca."

[1] Matth. V, 3.

Per "leonem" vis, per "speluncam" dolus intelligitur que duo in antichristo.

(fol. 8r) Insidiatur: Ecce dolus. Ut rapiat: Ecce violentia. Pauperem: Violentie addit fraudem. Rapere pauperem: Blandiendo vel cruciando. Dum attrahit eum: Cruciatibus. Quod apertius supponit.

"Insidiatur" repetit ut intentionem exponat, que est "ut rapiat pauperem" dolo. Item "insidiatur rapere pauperem" violentia "dum attrahit" cruciatibus eum.

(31) In laqueo suo humiliabit eum: Violentie et fraudis. "Suo," id est, qui sibi sit, non quod intercipiet, sed "humiliabit." Inclinabit se: Quia quanto mirabiliora faciet signa tanto sancti illius temporis magis contempnentur. Sed malo suo humiliabit. Quia inclinabit. Et cadet: Ad subversionem. Ecce finis eius. Repentino interitu. Vel in profundam cecitatem. Dum: Id est, cum nimia felicitate remiserit animum in ocium tunc cadet repentino interitu. Vel, cum credet se impunitum. Dominabitur pauperi: Fraudulenta et violenta dominatione. Unde supponit.

(32) Dixit enim: Ecce quanta cecitas. Vel merito cadet. In corde suo: Non in audientia hominum. Oblitus est deus: Et salvare pauperes et punire me. Avertit faciem suam: Cognitionem suam. Ne videat: Me vel illos.

Usque in finem: In die iudicii. Vel omnino. Vel, quia terra est finis et ultimum elementum, negant deum videre "in finem" qui dicunt eum non curare humanas res in quibus nichil agitur sine ordine, sed homines eum non vident. Unde pertinet ad "occulta filii."

(33) Exurge domine deus meus: Nunc quasi voce laborantis ecclesie in illo tempore, velut in fluctibus excitat deum dicens "exurge." Cito manifesta potentiam. Et exaltetur: Aperte. Manus tua: Iudicium tuum. Ne obliviscaris: "Ne obliviscaris." Sicut mali putant qui dicunt: "Avertit faciem suam ne videat in finem." Pauperum in finem: Qui in te solo sperant.

(34) Propter quid irritabit inpius dominum: Iam vero de iudicio intelligens, exultat et ait. Quid profuit? Quo fructu blasphemavit? Dixit enim in corde suo: Hoc. Irritavit utique. Non requiret deus: Pauperem. Non puniet impium.

(35) Vides: Dicunt te non videre. Sed tu quem putabat nescire. Quoniam tu laborem: Sanctorum. In defensione veritatis. Et dolorem: De longinqua peregrinatione. Illum laborem et dolorem de quo supra, quod est "sub lingua." Consideras: Diligenter attendis. Ut tradas eos: Qualiter.

Ut non evadat impius. In manibus tuis (manus tuas): Ultrices. Tibi enim: Ergo. Vel quia. Derelictus est pauper: Tuendus. Qui es spes eius. Terruit penis, mulcet bonis. Quasi. Impii punientur, sed pauper. Pupillo: Cui mortuus est pater mundus. Tu eris adiutor: Liberator. Defensor. Remunerator.

(36) Contere: Ideo ad nichilum redige. Brachium: Potentiam. Peccatoris: Pessimi in se secundum vim. Et maligni: In alios secundum fraudem. Requiretur: Vere conteres in tantum ut nec peccator nec locus illius de cetero inveniatur. Delictum eius nec invenietur: Ipse peribit propter iniquitatem suam. Quod et quale et quantum sit ut de illo iudicetur. Ita impius non "invenietur," id est, peribit.

(37) Regnabit dominus: Autem solus. In æternum: Per omnia tempora. Et in saeculum: Subsecutivum. Saeculi: Huius. Hoc regnum erit gratius pro precurrentibus malis. Peribitis: Sed vos. Gentes: Sine regeneratione viventes. Vel sine lege.[1] De terra eius: Viventium quam pauperes possidebunt.

(38) Desiderium pauperum exaudivit dominus: Quia. Quo cupiebant diem domini et esse cum christo.

[1] Rom. II, 14.

Desideria: Puritatem tua gratia preparatam. Vel preparationem. Cordis eorum: Paratum cor servire.[1] Exaudivit: Intellexit. Auris tua: Presentia vel potentia.

(39) Iudicare pupillo: Ecce desiderium pauperum. Quod desiderium? Ut iudices ad utilitatem pupilli. Non ei qui se conformat seculo. Et humili: Nichil de se presumenti. Ut non adponat: Ita ut. Presumat. Ultra: Sicut fecit. Magnificare se homo: Antichristus. Super terram: Super infirmitatem sanctorum. In terra.

X IN FINEM PSALMUS DAVID

Agitur hic de hereticis qui in ecclesia putrida membra mentiuntur se christum habere, et ab ecclesia ceteros conantur ad se trahere, quibus in persona cuiuslibet fidelis respondet propheta. Intentione vero hortatur ut hereticis resistamus, in deo sperantes.

Modus est bipartitus: Primo exponit qualiter heretici bonos in suam nituntur convertere pravitatem; secundo dicit quid utrique parti dominus faciat ubi propter impios terrendos commemorat de iudicio, ibi: "Iustus autem quid facit." Mutat vero ordinem cum antequam narret quid dicant sibi heretici, respondet dicens: "In domino confido."

[1] Ps. CVII, 2; CXI, 7.

(2) In domino confido: Quod ab unitate fidei non avellar, tamquam supra montem christum edificatus.[1] Quomodo: Ergo qua stulticia inducti. Dicitis: Vos heretici. Animae meae: Insidiantes. Ecce hic est christus. Transmigra: Ab imo ubi es. Per nos. In montem: Ad christum qui apud nos est. Ad eminentiam intellectus quam habemus. Sicut passer: Qui in alto nidificat. Prudens in alto nidificans. Vel more instabilis passeris. Et rationem supponit. Quasi. Potes et debes transire qui pennatus virtutibus debes ad nos qui sumus alti, et in nobis nidificare, vel in christo per nos.

(3) Quoniam ecce: Ideo in domino confidendum. Manifestum est quod. Peccatores: Heretici. Tetenderunt (intenderunt): Ad se detorserunt iuxta errorem suum. Causam interpretantes. Arcum: Scripturam veteris et novi testamenti. Paraverunt: Pro estimatione sua in ea. Sagittas suas: Sententias deceptorias. Quibus puniant simplices. In faretra: In littera.[2] Ut: Ideo. Sagittent: Decipiant. Feriant. In obscuro: Occulte. Vel, in simplicitate scripturarum degentes. Vel, in ambiguis.

[1] I Cor. III, 11.

[2] In littera: A line of gloss is erased above this phrase.

Rectos corde: Quos nec mors nec vita separat a karitate dei.[1]

(4) Quoniam: Convertit sermonem ab ipsis ad dominum. Quasi. Unde hoc illis? Que fecisti: Scriptura[2] te auctore perfecte conditas. Destruxerunt: Hec heretici. Quantum in ipsis est male exponendo perverterunt. Iustus autem: Id est, christus. Quid fecit: Adversus tales? Vel suis qui non deserunt eum.

(5) Dominus in templo sancto suo: Ecce que fecit suis. Non deseruit enim suos, sed habitat in corpore eorum tamquam "in templo sancto suo." Unde: Corpora vestra templum sunt spiritus sancti.[3] Dominus in celo sedes eius: Non tantum in corpore, sed etiam in anima tamquam in celo virtutibus tamquam stellis[4] pleno. Unde: Anima iusti sedes est sapientie.[5] Oculi eius: Benevolentie. In pauperem: Spiritu cui presidet ut custodiat. Respiciunt: Misericordialiter. Unde ei lux vere intelligentie est.[6]

[1] Rom. VIII, 35.

[2] Scriptura: Scribal error for Scripturas.

[3] I Cor. III, 16.

[4] stellis: Altered from stellas.

[5] Prov. X.

[6] Joan. I, 9.

Palpebre eius: Apertio et operatio scripturarum. Est enim magna necessitas indicta probitatis, cum ante oculos iudicis agimus cuncta cernentis.[1] Interrogant: Probant. Probant.[2] Filios hominum: Quis sit "intelligens aut requirens deum."[3] Habet dominus in obscuris scripturarum locis quasi oculos clausos, in manifestis apertos. Hec dicuntur "palpebre" dei, qui bonos probant qui exercentur in obscuris et non inflantur in manifestis.

(6) Dominus interrogat: Etiam. Per hereses et tribulationes. Probat. Iustum: Ne cadat. Et impium: Ut surgat. Nichil ergo timendum est iusto. Si impius est corporaliter cum eo, cum uterque in scripturis probetur. Qui autem diligit iniquitatem: Qui perseverat in malo. Odit animam suam: Diligit mortem anime sue.

(fol. 8v) (7) Pluit: Hucusque quid faciat iustus bonis ostendit. Nunc quid faciat malis. Hoc scilicet. Super: De nubibus scripturarum. Peccatores: Hereticos. Laqueos: Quibus tradantur hic in reprobum sensum.[4]

---

[1] Esth. XVI, 4.

[2] Probant: Apparently an erroneous repetition.

[3] Ps. XIII, 2; LII, 3.

[4] Rom. I, 28.

Ignis: In futuro ardor.[1] Sulphur: Et fetor. Et spiritus procellarum pars calicis eius: Iudicialis sententia propellens eos ad ardorem et fetorem. Ibi iunge: "Dominus in templo." Dominus etiam "pluit." Prophete vel pseudo vel boni sunt nubes, que verbo dei irrigant animas, que cum male intelliguntur pluit deus "laqueos," sed non nisi "super peccatores." Quia nec ipsa vindicta sine mensura erit.[2] Ecce pena blasphemorum: Primo igne cupiditatis vastantur; inde fetore malorum operum abiciuntur a sanctis; inde merguntur eternis penis, que est "pars calicis" eorum. "Calicis" dicit, quia et pene sunt secundum mensuram, quod probat cum ait:

(8) Quoniam: Hec ideo. Iustus dominus: In retribuendo bonis. Et iustitiam dilexit: Merita iustorum. Equitatem videt: Penam malorum secundum equitatem inferendam. Vultus eius: Ire.

XI IN FINEM PRO OCTAVA PSALMUS DAVID

Que sit octava in sexto psalmo dictum est. Ibi peccator timebat octavam. Hic petit illam propheta ut

[1] Matth. XXV, 41 - 46.

[2] Isai. LIX, 18.

destruatur iniquitas seculi et veritas future promissionis appareat. Primo a perversitate seculi petit salvari; secundo inducit deum promittentem consolationem per filium, ibi: "Propter miseriam." Intentio est ab huius seculi vanitatibus revocare ad eloquia dei in quibus est salus. Videns autem multiplicatam seculi pravitatem, quasi timens, subito exclamat et ait: "Salvum me fac."

(2) Salvum me fac: Redde innocentiam in primo parente amissam. Per filium tuum missum.[1] Domine: Pater. Quoniam: Ideo. Quare clamas? Defecit: A sanctitate. Sanctus: Primus in genere humano. Et hoc in omnes ita pertransiit ut nec constantia veritatis teneatur a posteris eorum. Quoniam diminute sunt: Defecerunt. Vere "defecit sanctus." Veritates: Non est qui faciat, qui doceat veritatem.[2] Pluraliter dicit "veritates" quamvis una sit tantum veritas, deus,[3] qua tamen quia multe anime illustrantur, in ipsis multe veritates dicuntur. A filiis hominum: Culpa hominum. Non dicit "in filiis hominum," sed "a filiis hominum," ut significet dona[4] dei culpa hominum depravari.

---

[1] Rom. V, 12.

[2] Ps. XIII, 1 - 3; LII, 4.

[3] Rom. III, 4.

[4] dona: A hole divides the word into don and a.

(3) Vana locuti sunt: Et non tantum "diminute sunt veritates," sed insuper. Ore et opere. Falsa bona veris, amorem terrenorum amore celestium, cultum idolorum cultui dei preferendo. Unusquisque: Tota massa corrupta. Ad proximum suum: Proximus est omnis homo. Nam cum nullo male agendum est. Quem decipit, corrumpit, necat, conformando sibi. Labio doloso (labia dolosa): Ypocritarum, hereticorum, philosophorum. Ipsi dico existentes "labia," id est, garruli. Vel habentes "labia dolosa" ut decipiant. In corde et corde: Id est, duplici corde. Cor duplex est: Quando aliud cogitat homo et aliud intendit. Locuti sunt mala: Spem, non rem, pretendentia. Sub specie consulentis occultantes venenum perimentis.

(4) Disperdat dominus: Illi ita in pravitate conveniunt. Sed. Dissipet et destruat. Universa labia dolosa: Ne quis se putet exceptum. Ut in edificatione superbe turris.[1] Ut conprehendantur in astutia sua. Non dico homines, sed dolos. Et linguam maliloquam: Superba presumentem. Doctrinam philosophorum, eloquentiam ypocritarum, iactantiam hereticorum.

(5) Qui dixerunt: Qualiter magnilolam[2] supponit.

---

[1] Genes. XI, 1 - 9.

[2] magnilolam: Scribal error for magniloquam.

Eorum scilicet. Linguam nostram: Eloquentiam et doctrinam. Magnificabimus: Famosam faciemus et dicemus. Labia nostra: Facundie. Ratio et virtus sermonis. A nobis sunt: Non ab alio. Quis noster est dominus: Id est, nullius regule vel magisterio subicimur. Hoc vere faciunt qui loquacitate turgentes a deo se extollunt, ut ponant in potestate sua quod se a deo accepisse non putant.

(6) Propter miseriam inopum: Pars altera. Quasi. Dicunt: "Quis noster dominus." Sed e contra dominus dicit: Patet hoc. Cum ergo totus mundus corruptus sit amore temporalium, cultura idolorum, doctrina hereticorum. "Inopum." Gentilium legum et prophetarum ope destitutorum. Auxilio egentium. Egestatem spiritualium bonorum, que in eis est. Relevandam, quia non habent doctorem. Et gemitum: Tollendum. Pauperum: Qui de malis est et de mora adventus christi quem expectant. Iudeorum, quia, quamvis legem, tamen gratiam non habent adiutricem, que datur per christum.[1] Nunc: In hoc tempore gratie.[2] Exurgam: Qui prius quasi iacere videbar. In filio quem mittam. Dicit dominus: Pater. Ponam super salutare meum (in salutari): Illud quod pertinet ad miseriam auferendam et gemitum pauperum consolandum. Quid autem facit exurgens, supponit. Non

[1] Rom. VII, 25.

[2] II Cor. VI, 2.

dicit quid, sed dat intelligi ipso nomine cum dicit "in salutari," id est, in filio meo ihesu, non in servis eius, scilicet quod pertinet ad pauperes consolandos. Fiducialiter agam in eo: Qui remissius agere videbar ante eius adventum. "Fiducialiter." Ipse autem annuntiabit unde consoletur, id est, docebit non tamquam scribe et pharisei, sed tamquam potestatem habens.[1] "Agam." Id est, docebo. "In eo." Per eum.

(7) Eloquia domini: Hucusque sunt verba patris de filio. Modo propheta verba huius promissionis et predicationis christi commendat et ait: "Eloquia domini." Quasi. Ergo cum venerit, credite domino. Quia. Eloquia: Christi. Casta: Sunt. Sine corruptione vanitatis, falsitatis. simulationis, magniloquentie. Sunt etiam luce veritatis nitentia. Argentum igne examinatum: Sicut argentum per tribulationis ignem probatum. Terrae purgatum: Separatim a terrenis sordibus. Nichil terrenum sapiens. Septuplum: Perfecte. Septempliciter. Per septiformem spiritum.[2] Vel argentum eloquiorum secundum septem beatitudinis gradus est.[3] Septuplum scilicet, "Beati pauperes," et cetera.

[1] Matth. VII, 29.

[2] Isai. XI, 2 - 3.

[3] Matth. V, 1 - 12.

Igne vero tribulationis quem continet octava beatitudo, scilicet fornax que est "beati qui persecutionem patiuntur," cum purgant septempliciter, id est, per singulas septem. Nam hoc igne probantur et pauperes et milites. Vel quasi. Ita impii, sed "secundum."

(8) Tu domine: Hic ponit utilitatem eloquiorum, et convertens ad dominum ait. Ergo. Non nos. Cuius "eloquia casta." Servabis nos et custodies nos: Quasi. Thesaurum per eloquia tua. Hic pauperes, ibi opulentes. A generatione hac: Mortali et devia. In eternum: Immortalem. Que in titulo dicta est "octava."

(9) In circuitu: Conclusio que breviter continet quid utrique parti fiat. Quasi. Nos custodies, impii autem quid? Impii ambulabunt: Rotam temporalium secuntur que eos ad stabilitatem venire non sinit. Secundum altitudinem tuam: Sicut decet te altum. Quasi aliquis querat quare permittant vivere. Consilii tui, supponit. Multiplicasti: Multos inutiles et pernitiosos sibi et aliis occulto iudicio tuo esse permisisti. Vel, de virtute in virtutem crescere fecisti. Filios hominum: Iustos qui sunt filii predicatorum.

"In circuitu," id est, cupiditate temporalium, que ideo dicuntur "circuitus," quia septem dierum circuitu, tamquam rota, volvuntur. Et ideo ad stabilitatem octavi non veniunt. "Secundum altitudinem tuam." Quasi. Ita "impii," sed "filios hominum," id est, iustos, "multiplicasti," non in temporalibus, sed sicut stellas celi secundum promissionem que facta est abrahe.[1] Et hoc "secundum altitudinem tuam," cum de virtute in virtutem crescere facis eos. Vel, non secundum meritum suum, sed "secundum altitudinem tuam," id est, sicut decet te altum.

XII IN FINEM PSALMUS DAVID

Titulus patet. In hoc psalmo ostenditur quanto karitatis ardore antiqui sancti incarnationem christi desideraverunt, per quam futuram redemptionem intelligebant, quanto etiam desiderio sancti qui in hoc tempore affliguntur, cupiunt secundum adventum in quo certi sunt de salute. Hec karitas est plenitudo totius legis.[2] In hac diligitur proximus cuius saluti hoc optatur. Qui hanc habet, mundum non amat, immo quod tamdiu tenetur in eo, conqueritur.

[1] Genes. XXII, 17; Exod. XXXII, 13.

[2] Rom. XIII, 10.

In prima parte de dilatione conqueritur. In secunda petit illuminari ne cadat fraudibus inimici, ibi: "Respice." Intentione invitat ad idem desiderium. Loquens autem propheta in persona illorum qui fuerunt ante incarnationem, dolet quod tamdiu expectat primum adventum. Vel, in persona sanctorum huius temporis loquens de dilatione secundi adventus, conqueritur et ait: O domine, avertis faciem tuam a me, quia non das anime mee noticiam tui vel presentiam filii tui, qui est facies tua in quo cognosceris, et usque erit hoc? Scio quod oblivisceris me in finem, differs me ad intelligendum spiritualiter christum usque in finem secundi adventus quando intelligitur christus qui est sapientia et finis.[1] Vel, usque ad incarnationem filii tui.

(1) Usquequo domine: Pater. Oblivisceris me: Differs salutem? Videtur oblivisci quamdiu permittit periclitari. In finem: In finem secundi adventus quando intelligetur christus qui est sapientia et finis.[2] Vel primi quando tempus plenitudinis[3] erit quod est finis temporum. Quousque: Ita. Eritne hoc? Avertis faciem tuam a me: Videtur non videre quamdiu permittit laborare. Quia non

---

[1] I Cor. I, 30; Rom. X, 4; Apoc. I, 8; XXII, 13.

[2] Ibidem.

[3] Galat. IV, 4.

das anime mee noticiam tui, vel presentiam filii tui qui est facies tua in qua cognosceris.

(2) Quamdiu: Domine. Ponam: Propter imminentia pericula temptationum. Consilium in anima mea: Temperando ardorem desiderii. Mitigasti affectum mentis contra desperationem que per expectationis moram surrepit in anima mea. Dolorem in corde meo: Quamdiu ex spei mee protractione sustinebo? Per diem: Continue. Per singulos dies.

(3) Usquequo exaltabitur inimicus meus: Cultura et honore tibi debito. Prevalebit. Adversum me. Diabolus. Carnalis concupiscentia. Super me: Quia omnes tenet captivos et totus interit omnibus. Qui aversus videris. Hucusque conquestio. Hic orat ut interim illuminetur. Ait ergo: "Respice."

(4) Respice: Qui aversus videris. Mitte quem missurus es. Effectum dando petitioni mee. Et exaudi me domine deus meus: Effectum dando petitionis mee. In hoc magnum ardor sustinentis exprimitur, cum tot consilia excogitat ut possit videre quod desiderat. Et tamen non videt nec propter hoc lassatur quin desideret, certus quod quandoque videbit. Quia tamen spes protrahitur, desiderium crescit in dolorem, unde conqueritur dicens: "Quamdiu ponam dolorem in corde meo per diem." (fol. 9r) Inlumina: Per cognitionem

veritatis. Oculos meos: Mentis. Ad precavendos laqueos mortis. Oculi dormiunt in mortem quando fidei lumine sepulto, carnali delectatione clauduntur. Ne umquam obdormiam in morte: Peccati. Ne umquam obliviscar salutis mee in obdormitione peccati quod est mors. "Mortem" vocat quodlibet criminale sicut illud de quo iohannes ait: Est peccatum ad mortem, non pro eo dico orandum.[1] Hoc est fixum odium. Dico non obdormiam per me, nec etiam per alium, et hoc est.

(5) Ne quando dicat: Gloriando de casu meo. Inimicus meus: Antiquus hostis. Prevalui: Quid? Hoc scilicet. Adversus eum: Subdendo eum mihi. Ecce qualiter insultat dum capit. Qui tribulant me: Quia. Diabolus et angeli eius.[2] Temptationibus impetunt. Exultabunt: Unde? Perversa leticia. Si motus fuero: Si lapsus. De stabilitate fidei. Quasi. Non solum propter me debes illuminare, sed etiam propter hoc ne gaudeat inimicus meus.

(6) Ego autem: Quasi. Illi tribulant, sed ego. Non presumpsi de me. Non movebor fisus de gratia tua. Id ipsum enim quod non movetur homo, non debet sibi dare quia iam

[1] I Joan. V, 16.

[2] Matth. XXV, 41.

movetur superbia. In tua misericordia: In adventu filii tui. Sperabo (speravi): Spem fixi. Quia si differtur, firmus est in spe. Et interitus iam videns exultat quem carne videre desiderat. Exultavit: Unde cum venerit. Cor meum: Mens mea. In salutari tuo: Ihesu tuo. Posita. Cantabo: Sed. Tibi. Sacrificium laudis cum gaudio immolabo. Domino: Christo. Qui bona tribuit mihi: Per quem omnia bona sunt data. Spiritualia. Gratis. Misero. Unde etiam dicit bona iam data sibi. Sic dominus "bona tribuit mihi." Et ei, domine, qui bona spiritualia tribuit, cantabo cordis leticia. Hoc pertinet ad contemplativam. Magna est virtus fidei: Iam habet quod futurum est. Et psallam: Etiam opere. Nomini domini altissimi: Quo non altior. Quicquid boni operabor, ad laudem domini operabor. Hoc ad activam. Si ergo fidelis tantum desiderat, si sic famulatur venturo, quid faciendum est iam suscepto.

XIII IN FINEM PSALMUS DAVID

Facies illa quam in precedenti psalmo desiderabat propheta venire, hic ostenditur venisse, et a iudeis esse contemptam. Unde propheta de contemptoribus agens, primo increpat eos quod ei diu optato presenti non crediderunt, et malitiam eorum describit; secundo minatur eis iudicium, ibi:

"Nonne cognoscent;" tercio predicitur conversio eorum in finem, ibi: "Quis dabit." Per hoc autem intendit eorum vasaniam castigare. Est autem hic primus psalmus de increpatione iudeorum et conversione. Propheta igitur in persona ecclesie, contra quam iudeorum perfidia prava nititur excitare, invehitur in illos, et ait: "Dixit," et cetera.

(1) Dixit insipiens: Quasi. Priores illum expectaverunt. Sed cum apparuit, "dixit." Iudaicus populus in futurum sibi non providens. Vel gentilis. In corde suo: Non habens hoc de scripturis. Hoc habens ex iniquo "corde suo." Non est deus: Hic homo. Corrupti sunt: Omnino. Unde hoc? Quia. Causa est quare hoc dicunt. Quia excecati sunt, ut non intelligant scripturas. "Corrupti sunt" hoc errore, ut dicant hoc. Et abhominabiles facti sunt: Deo odibiles. Pluralem numerum ponit significans ad multos pertinere quod singulariter dixit, "insipiens." In voluntatibus (studiis) suis: Quibus seculum amant, non deum. Merito studiorum suorum. Non est qui faciat bonum non est usque ad unum: Sicut enim non probaverunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum sensum,[1] adeo quod non est de illis "qui faciat bonum." "Non est," dico, "usque ad unum," id est, nec unus. Vel melius: Non est aliquis bonus "usque ad unum." Omnes

[1] Rom. I, 28.

enim sunt mali usque ad unum christum, qui solus bonus est, sine qua nemo bonus.[1]

(2) Dominus de celo prospexit: Quod autem nullus est bonus, inexcussabiles sunt. Quia dominus humane nature misertus est quando verbum caro factum est. Vel "de celo," id est, de animabus sanctis ut per eas videat. Super filios hominum: Iudeos ad quos peculiariter missus est.[2] Ut: Ad quid? Videat: Videri faciat. Per se. Si est intellegens: Quid? "Si," id est, an. Corde. Aut requirens: Intelligere querens. Deum: Esse. Est aliquis intelligens deum esse in homine, cum miracula videat, aut per mandata requirens, et videt quod nullus est intelligens, quia nec etiam requirens.

(3) Omnes: Sed. Iudei sicut gentes. Declinaverunt: Ab acclinata sibi veritate. Simul: Cum ipsa declinatione. Inutiles: Tamquam ficus arida, infructuosi.[3] Facti sunt: Adeo quod. Non est qui faciat bonum: Repetit ex dolore. Adeo declinaverunt quod "non est qui faciat bonum," et cetera, sicut supra expositum. Non est usque ad unum: Id est, nec unus ex illis. Vel usque ad christum. Sepulchrum patens est: Nam. Fetor corrumpens. Non tantum infructuosi,

[1] Luc. XVIII, 19.

[2] Matth. XV, 24.

[3] Marc. XI, 12 - 13; 20 - 21.

sed etiam pernitiosi et corrumpentes mores bonos. Quia semper hians voracitas est. Guttur eorum: Prava doctrina. Linguis suis: Adulatoriis. Deceptoriis. Dolose agebant: Adversus iustos, ut deciperent. Insidiose et fraudulenter. Voraces sunt, et ideo "linguis suis dolose agebant." Nam voracibus et omnibus malis comes est adulatio. Venenum: Mortifere cogitationes. Odium insanabile. Pestifera doctrina. Aspidum: Aspis serpens cuius venenum insanabile. Sub labiis eorum: In corde. In labiis. Quod clauditur corde et non profertur ore "sub labiis" est. Quorum os: Hoc est, "venenum aspidum." Maledictione: Blasphemiis. Opprobriiis. Contumeliis. Et amaritudine plenum est: Minis. Vel, cum non perficiunt dolum quod voluerunt, exagitant minis. Aspis aures obturat, ne vocem incantatoris audiens perdat venenum. Similiter et isti aures cordis obturant cum non curant precepta legis, ne contumacis nequitie venenum perdant, qui reddunt pro bonis mala que subditur.[1] Veloces: Sunt etiam. Pedes eorum: Affectiones. Ad effundendum sanguinem: Christi et suorum. Omnia inconsulte facientes. Vel, expediti pro consuetudine malefaciendi. Contritio et infelicitas: Et ideo. Per orbem dispersio. In viis eorum: Prosperum cursum vite eorum perpedunt. Vel, per titum et vespesianum. Omnes

[1] Ps. VII, 5; XXXIV, 12; XXXVII, 21; Prov. XVII, 13.

vie malorum plene sunt laboribus et erumpna in presenti, in futuro mors eterna, et hoc ideo quia "viam pacis." Et viam pacis: Quia eum qui est pax vera, qui facit utraque unum.[1] Non cognoverunt: Honoraverunt. Dilexerunt. Recte via impiorum dicitur "contritio," quia simul et territ et territur; et "infelicitas," quia ducit ad infernum unde ideo non revertantur, quia "non cognoverunt" christum. Non est timor dei ante oculos eorum: Horum omnium causa est hoc quod. Isti dicunt: "Non est deus,"[2] sicut supra gentiles, sed tamen non timent.

(4) Nonne cognoscent: Pars secunda. Hic terret iudicio. Sed. Tandem positi in supliciis. Quasi. "Non cognoverunt" dominum hic voluntate; ergo in futuro "cognoscent" tormentis. Qui modo scire dissimulant, quoniam dominus "in generatione iusta est." Omnes qui operantur: Perseveranter. Iniquitatem: Quamcumque. Causas reddit quare dampnatione merentur, scilicet "qui operantur iniquitatem." Qui devorant plebem meam: Seducendo et occidendo. Incorporare sibi nituntur. Illi etiam "devorant plebem meam," qui ministerio suo utuntur propter capienda

[1] Ephes. II, 14.

[2] Ps. XIII, 13.

commoda ab hominibus, non ad salutem hominum, vel ad gloriam dei. Sicut escam panis: Assidue et cum delectatione. Panis enim cotidianus cibus est et suavis. Similiter et ipsi delectantur cum cotidiana rapina simplices christianos absorbent. Qui ut tales sint, inde provenit. Quia dominum "non invocaverunt."

(5) Deum non invocaverunt: Unde tanta cecitas. Quia deum contempserunt. In auxilium non vocaverunt. Non enim vere invocant qui ea que deo displicent amant. Illic trepidaverunt timore ubi non erat timor: Parenthesis. Quare? Quia. Illic. Timuerunt amittere temporalia, vel locum et gentem.[1] Pro dampno temporalium non esset timendum, sed pro celo amittendo. Hoc etiam de omnibus temporalibus intelligendum est que, cum amantur, celum amittitur.

(6) Quoniam deus: Quid cognoscentur? Hoc scilicet. Quem contempserunt. Data sententia dampnationis, conversus ad iudeos, invehitur in illos. In generatione: Non in ea que mundum diligit, sed. Iusta: Sola. Est: Que solum deum, ut ei presit et prosit, timet et amat. Consilium inopis: Vos vero. O miseri. Consilium pauperis christi. De vestra reparatione. Confudisti: Contempsistis. Confusibile iudicastis. Obscure dicitur, "confudistis," id est, recipere

[1] Joan. XI, 48.

noluistis, sed potius contempsistis humilem adventum christi. Qui adventus vocatur consilium, quia in proposita humilitate dabat consilium in solo deo sperare, non in seculo. Quia deus: Et hoc ideo. Quoniam dominus pater. Spes eius est: Non potentatus mundi. Unde magis reverendus esse debet.

(fol. 9v) (7) Quis dabit: Pars tercia, in qua predicitur conversio iudeorum cum gentium plenitudo intraverit.[1] Quasi. Vos eum confudistis, et tamen ipse salvabit vos in finem. Sed. Alius. Confert. O stulti. Quis erit redemptor israhel nisi ille cuius consilium sprevistis. Ex sion: Procedens. Natus. Salutare: Salutem. Israhel: Iudeis. Populo fideli? Nullus. Dum averterit dominus captivitatem plebis sue: Et hoc quando? Vel. Et vere iste dabit. Nam tunc dabit. Ergo cum iste dampnaverit diabolum captivitatem, et captivam liberaverit plebem. Letetur (Exultabit) iacob: Tunc. Laborabit in activa. Studiosus luctator. Et exultet (letabitur) israhel: Quiescet in contemplativa. Contemplans. Nichil aliud nisi deum. Nota quod hoc est testimonium quod ponit apostolus pro iudeis: Veniet qui avertet impietatem ab iacob.[2] Melius de solis iudeis legitur hic psalmus.

---

[1] Rom. XI, 25.

[2] Rom. XI, 26.

XIIII PSALMUS DAVID

"Domine quis habitabit." Agitur hic de unitate presentis ecclesie et de futura quiete. In presenti enim ecclesia corporalis cohabitatio malorum cum bonis non permittit scire qui vere sint in unitate ecclesie. Quidam enim licet indigni sint, tamen iactant se esse de ecclesia. Retundens ergo propheta presumptionem illorum, quasi sacerdos astans ante dominum, querit qui vere militent in presenti ecclesia, et qui sint in eterna beatitudine quieturi, et accipit responsum plene diffinitionis, per quam quisque potest agnoscere an sit de ecclesia. Hec autem diffinitio, in figuram decalogi, dividitur in decem, que quatuor principalibus sunt adiuncta virtutibus, que sunt prudentia, temperantia, fortitudo, iusticia. Horum vero decem, quedam perfectis, quedam imperfectis, omnia soli christo, conveniunt, que singula suis locis occurentia distinguntur. Modus: Prima pars continet interrogationem; secunda responsionem. Est autem psalmus iste proprie instructorius morum. Quasi igitur astans ante sancta sanctorum, querit: O "domine."

(1) Domine quis habitabit: Perseveranter et strenue tibi militabit. In tabernaculo tuo: In presenti ecclesia. Aut quis requiescet: Regnabit in patria?

In monte sancto tuo: Celesti ierusalem, que visio pacis est et eminentia karitatis, ubi nullus in agone contendet, sed eterna pace quiescet.

(2) Qui ingreditur: Quasi ex aditis, dominus respondet. Militiam tuam. In tabernaculum tuum. Ille habitabit. Sine macula: Innocens. Hec est prima virtus que venit de temperantia. Et operatur iustitiam: Iustus. Hec est secunda que bene sequitur. Non enim sufficit abstinere a malo.

(3) Qui loquitur veritatem in corde suo: Qui ita habet in corde sicut in ore. Qui scit quod dicit. Quam habet. Ecce prudentia que est tercia. Et (qui) non egit dolum in lingua sua: Pars innocentie. Qui non decipit proximum. Differt a precedenti. Nam sepe dicit quis veritatem, sed putat fallere quod est dolus. Nec fecit proximo suo malum: Pars innocentie. Inferendo vel confirmando. Omnis homo proximus. Et obprobrium non accepit adversus proximum suum: Pars innocentie. Non libenter vel temere credidit criminatori. Gratum non habuit. Prolatum.

(4) Ad nihilum deductus est: Ecce fortitudo que est quarta, et quidem perfectius est. Vel, "qui facit hec." Pro nichilo habitus. Unde non potuit cogi nocere alicui. In conspectu eius: In intuitu rationis. Malignus: Iniurie

illator vel diabolus vel detractor. Est autem perfectio in homine, ut nichil valeat in eo malignus. Timentes autem dominum: Hic conclusa sunt superiora que pertinent ad perfectos. Hec que secuntur pertinent ad incipientes. Unde quia "timor domini initium sapientie"[1] est, antequam illa enumerat, premittit de timore ad quam illam pertinent. Ait ergo: Timor domini fiducia fortitudinis.[2] Magnificat (glorificat): Gloriosus deputat. Non tantum perfectos de quibus dictum est, sed etiam timentes. Qui iurat proximo suo: Sed quis timet? Ille scilicet. In contractibus humanis. Omni homini. Superius dictum est, "non fecit malum." Hic subvenit, "iurat," id est, firmiter promittit. Et non decipit eum: Exhibet quod promittit.

(5) Qui pecuniam suam non dedit ad usuram: Nec pro temporali, nec pro spirituali pecunia. Temporalis mercimonie fructum quesivit. Sciendum quod terrena pecunia penitus ad usuram dari prohibetur, sed etiam spiritualis que ad usuram dari iubetur, id est, predicatio propter lucrum animarum. Et munera: A lingua. A manu. Ab officio. Super innocentem non accepit: Causam innocentis pro munere non depressit. Qui facit haec: Hec tria que dicta sunt non

[1] Eccli. I.

[2] Prov. XIV, 26.

sunt magna, sed qui nec ista potest, multo minus potest supradicta. Tamen hec prava ita concluderit. Qui sic militat in via. Non commovebitur (movebitur) in eternum: regnabit in patria. Ab unitate ecclesie. Vel a domino.

XV TITULI INSCRIPTIONE IPSI DAVID VOX CHRISTI AD PATREM

Tituli inscriptio. Legitur in evangelio quod, crucifixo domino, pilatus ei hunc titulum superposuit: "Ihesus nazarenus, rex iudeorum." Cui titulo cum multi iudeorum contradicerent, legitur respondisse pilatus: "Quod scripsi, scripsi."[1] Ibi quamvis per necessitatem, deo significante, quod regnum christi per passionis victoriam adquisitum non destrueretur. Esdras igitur de illius tituli inscriptione, quam per spiritum sanctum intelligebat, futuram recte commemorat in hoc psalmo, significans eum agere de regno christi, quod erat pilatus inscriptione tituli significaturus. Et est sensus.

Inscriptio tituli, id est, regnum christi, de quo hic agitur, quod inscriptione tituli significatur. Attribuitur david, non illi filio iesse, de cuius titulo nulla narrat historia, sed "ipsi," id est, vero david, qui per illum intelligitur, christo scilicet. Ipse enim hic ostenditur esse rex verorum iudeorum, id est, omnium confitentium, quos

[1] Joan. XIX, 19 - 22.

titulus ille scriptus hebraice, grece, et latine significat.[1] Ipse rex noster loquitur in hoc psalmo. Et primo secundum hominem petit servari et omnia que pertulit ad gloriam hereditatis sue dicit esse perducta; secundo agit gratias patri pro dato sibi intellectu et perseverantia, pro resurrectione etiam et consessione in dextera, ibi: "Benedicam." Intentione hortatur ad regnum.

Iste psalmus est secundus eorum qui breviter de passione et resurrectione agunt. Primus fuit: "Domine quid multiplicasti,"[2] a quo differt iste, quoniam ibi late de adversariis qualiter impungent et vincantur, hic de bonis late qualiter glorificentur. Narrat itaque nobis christus qualiter patrem oraverit et ait: Dixi, cordis affectu, domino patri hoc: O domine, pater, "conserva."

(1) Conserva: Inter pericula. In perficienda obedientia. Me: Hominem. Domine: Pater. Quoniam: Hoc merito. In te speravi: Aliter adam. Non in me secundum humanam naturam.

(2) Dixi: Dixi, affectu et effectu. Domino: Patri. Deus meus es tu: Solus, quem singulariter diligo. In eo quod sum homo. In assumpto homine affectus sum erga te sicut

[1] Joan. XIX, 20.

[2] Ps. III.

creatura erga creatorem. Quoniam bonorum meorum non indiges: Vere dominus et deus. Vero et immutabili esse. "Quoniam" solacii et auxilii mei, glorificationis et honorificentie mee, "non indiges." Has causas pretendo, quia causam in qua tibi necessarius sim, pretendere non valeo.

(3) Sanctis qui in terra sunt (sunt in terra) eius: Ad auditores conversio. Quo fructu? Quos de terrenis celestes facit. Viventium. Spe vel re. In ecclesia. Mirificavit: Miras videri fecit. Omnes voluntates meas inter illos: Voluntates christi fuerunt, ut secundum humilitatem hominis mereretur, et secundum potentiam divinitatis resurgeret.[1] Has "mirificavit sanctis qui sunt in terra eius," id est, qui in terra viventium spem suam fixerunt, que est eis in mundanis fluctibus anchora, ne periclitentur. Et hoc fecit non extra eos, sed in eis, id est, in provectu eorum in quo senserunt quid eis profuerint voluntates moriendi et resurgendi, scilicet ut similiter mori vellerent, ut similiter resurgerent.

(4) Multiplicate sunt enim: Doctrina etiam mea, et exemplo. Infirmitates eorum: Multiplices intellexerunt infirmitates suas. Postea acceleraverunt: Currentes ad medicum. Ostendit quo ordine mirificavit. Ita scilicet quod prius "multiplicate sunt infirmitates eorum," peccata

[1] II Cor. XIII, 4.

scilicet carnalis infirmitatis, legis severitate que auxit peccatum. Et hoc totum non ad pernitiem, sed ut novi testamenti gratiam desiderarent. Unde addit "postea," id est, propter hoc "acceleraverunt." Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus: Amodo ergo. "De sanguinibus," id est, propter fundendum sanguinem peccatorum. Vel, de fundentibus sanguinem hircorum et vitulorum.[1] Hoc ergo merito "congregabo" in hereditatem supernam "conventicula eorum," sed non legali ritu ut scilicet propitiatio fiat de sanguinibus pecudum. Nec memor ero: Specialiter. Nominum illorum: Iude vel levi vel effraim. Per labia mea: Per labia distinguentia populum a populo, personam a persona, tribum a tribu. Per predicatores meos. Nam iam dicentur peccatores inimici homines, sed iusti fratres et filii dei. Unde propheta: Et servos suos vocabit nommine alio.[2]

(5) Dominus: Solus. Pars: Est. Hereditatis meae: Quia. Quasi. Non eligam fundentes sanguinem, sed solum querentes dominum. Eorum qui sunt hereditas mea. Sed communiter sine personarum acceptione in omni gente qui timet deum acceptus est illi. Et calicis mei: Ecclesie qua

[1] Hebr. IX, 12.

[2] Isai. LXV, 15.

omnium spiritualium poculorum grana ministrantur. "Dominus pars." Quasi. Non ero "memor nominum," sed potius mecum habebunt hereditatem ipsum dominum, quod est "dominus est pars hereditatis mee." Intransitive, id est, hereditas mea, cum dicit "mee" et "mei." Adiungit "ecclesiam meam,"[1] quia una est capitis et membrorum hereditas. "Pars" dicit hic, et mox dicet "funes," iuxta illud quod cum ceteris tribubus terra divideretur, dictum est levi quod deus israhel ipse hereditas eius.[2] Similiter ergo cum alii terrenas et temporales eligant partes, pars sanctorum deus. Cum alii bibant mortiferas voluptates, potus sanctorum deus, qui per huius calicis ebrietatem vetera nomina obliviscuntur. Tu es: Vere. Nam. O pater. Qui (fol. 10r) restituisti mihi hereditatem meam (restitues hereditatem meam michi): Pro repulsis iudeis, dabis mihi populum gentem. Vel, a temptatione eripiendo. Que perierat.[3] Respondet obiectioni, tamquam non sit omnium fides vel perseverantia, supponens, "Tu es." Quam excolam et in qua regnem. Christo filio. Conversus ad dominum asserit quod dixit. Vere. Nam. Sane intelligendum est quod dicit "restitues mihi." Deo

[1] Matth. XVI, 18.

[2] Deut. XVIII, 2.

[3] Matth. X, 6; XV, 24.

namque nichil restituitur qui nichil amisit. Sed homines amiserunt noticiam claritatis illius qui erat apud deum[1] priusquam mundus fieret. Illam asserit illis restitui. Tamen non dicit "tu restitues illis," sed "mihi," quod ideo facit, quia in eis est de quibus hoc dicit propter quod sibi sepe conformat quod convenit membris.

(6) Funes ceciderunt mihi: Non malo casu, sed sorte, id est, divina electione. In preclaris: Sed quos assumam de omnibus? Tantum preclaros, et hoc est. Ecce hereditas que restituitur sanctis, scilicet noticia claritatis quam dicit datam funiculo quasi sorte. Et est sensus. Sanctis in quibus ego sum "funes," id est, limites mee possessionis tamquam sorte "ceciderunt mihi in preclaris," id est, in tuam claritatem, velut sacerdotum et levium est hereditas deus, quod probat dicens. Etenim hereditas mea: Quam mihi elegi.[2] A simili dictum est. Solent enim heredes partiri predia per perticas et funes. Preclara est mihi: Illa scilicet claritatis tue noticie non omnibus, sed "mihi," id est, sanctis videntibus eam in quibus ego sum. Cum autem sit deus heredes sanctorum, est etiam predestinata multitudo sanctorum hereditas christi, ut eodem sensu manente quo

[1] Joan. I, 2.

[2] Quam mihi elegi: Followed by erasure of a line of gloss.

dicitur sanctorum hereditas deus, ita legitur: "Dominus pars est hereditatis mee," intransitive, id est, pars sanctorum qui sunt hereditas mea, et "est pars calicis mei," id est, merces mee passionis. Vere nam tu, pater, es ille "qui restitues mihi" christo "hereditatem meam," id est, genus humanum quod mihi dedisti in hereditatem et regnum, ut eos excolerem et in eis regnarem. Bene dixit "restitues," quoniam diabolo faciente perierat genus humanum, et restituta est illi hereditas, cui ante rerum conditionem fuerat in predestinatione collata. "Funes." Ostendit qui sunt hereditas christi preclari, scilicet in quibus "funes ceciderunt," non malo casu, sed sorte sicut sors cecidit super mathiam.[1] Sors ista est divina electio per quam sancti sunt hereditas christi et regnum, et hoc "usque ad noctem," scilicet ut experirer tenebras mortalitatis usque ad mortem.

(7) Benedicam dominum: Ergo. Quasi. Mihi restituta est hereditas. Id est, gratias agam domino. Qui mihi tribuit intellectum: Ea scilicet per quem restituta est hereditas. Homini. Quo vidi voluntatis tue propositum. Et perseverantiam in passione. Insuper: Et hoc est. Et usque: Etiam. Ad noctem: Mortem. Increpaverunt me renes mei: Increpuerunt. Increpatum duxerunt. Iniuriis.

[1] Act. I, 26.

Contribules. Illi qui erant de tribu iuda, de quibus ego sum. Vel, "intellectum" quo potest illius claritatis herditas et videri et possideri. Et "renes," id est, caro que est inferior pars, erudivit me. Increpatione solet fieri eruditio.

(8) Providebam: Sed in his. Dominum: Patrem me clarificaturum.[1] In conspectu meo semper: Numquam ab eo oculum intentionis mee detorsi. Non abstuli oculum ab eo qui semper est providens, quod in eum post ista recurrerem. Sic peccata vitantur. Quoniam: Et merito. A dextris est mihi: Adiutor et fautor. Favet. Nec commovear: Ab eo. Ab obedientia[2] suscepta et constantia. Ita nichil sinistri nocebit.

(9) Propter hoc: Adiutorium. Delectatum est cor meum: In cogitando. Et exultavit lingua mea: Scilicet in loquendo. Insuper et caro mea requiescet: Hec est plena leticia. Sicut dixerat supra, "insuper," ita et modo ut post modo molestiarum sint gaudia. Numquam deficiet interitus. Id est, dormiet. In sepulchro. In spe: Resurrectionis. Tribuit etiam resurgendi potestatem.

(10) Quoniam non derelinques: In qua spe? Ut ibi possideatur. Animam meam in inferno: Hanc habuit ut verus

[1] Joan. XVII, 1.

[2] Philip. II, 8.

homo. Nec dabis: Ut non patieris. Sanctum tuum: Corpus sancti tui, per quod et alii sunt sanctificandi. Videre: Sentire. Corruptionem: Putrefactionem in sepulchro.

(11) Notas: Immo etiam. Mihi: Homini. Fecisti: Tribuit etiam ascendendi virtutem. Vias vitae: Quibus ascenditur ad vitam eternam.[1] Quasi. Ideo etiam "benedicam," quia per me "fecisti notas" meis in quibus ego sum, et ideo "mihi vias" humilitatis que sunt "vite," quia per eas iter ad vitam.[2] Adimplebis me letitia: Perfecta. Ut nichil ultra desiderem. Cum vultu tuo: Cum astitero manifeste visioni tue, et hoc est. Cum te facie ad faciem viderint.[3] Delectationes: Summe. Erunt. In dextera tua: In propitiatione tua. Posito ad dexteram. Usque in finem: Consummantem, non consummentem. In itinere huius vite perducentes nos usque in finem.

XVI ORATIO DAVID

Iste primus et alii quatuor orationis nomine intitulantur, quia, cum ceteris psalmis sit interserta oratio, in istis sola oratio continetur. Sicut enim ad

[1] Matth. VII, 13 - 14.

[2] Ibidem.

[3] I Cor. XIII, 12.

instructionem hominum propheta proponit in quibusdam psalmis, nunc humilitatem christi, nunc patientiam, et cetera, sic inducit illum orantem ut in hoc proponat nobis forma orandi. Ipse etiam christus sicut flendo lazarum,[1] karitatem proximi habere nos docuit, sicut etiam fugit ut incosiderate temeritatis nobis auferret audatiam, ita oravit ut nos doceret orare. Habet autem tres partes hec oratio: Primo petit secundum iusticiam sibi retribui; secundo a iudeorum insidiis liberari, ibi: "Ego;" tercio sibi et adversariis retribui: "Exurge."

(1) Exaudi domine: Qui potes. Perficiendo in me et in meis illud ad quod suspiro. Ac si diceret: Quicumque. Ubi orandum est, orare noverint, me imitentur sic orantem. Hec exaudiri meretur que clamat ut remuneretur. Iustitiam meam: Perfectionem virtutum que in me est, et secundum habitum interius et secundum operationem exterius. "Iustitiam:" Quam pretendo. "Meam." A te datam. Intende deprecationi meae: Fac indilate quod precor. Deprecatio. Que fit pro malis removendis a me mortalitate et passibilitate, et a meis, vitiis et peccatis et adversis. Auribus percipe: Multiplici potentia. Presentia maiestatis. Et hoc non ita ut cito transeat, sed. Perfecte cape et per omnia comple.

[1] Joan. XI, 35.

Orationem meam: Que fit pro bonis conferendis mihi et meis. Hic et in futuro. Non labiis dolosis: Prolatam. Sicut illi qui dicunt domine, domine, et non faciunt voluntatem tuam.[1]

(2) De vultu tuo iudicium meum prodeat: Ecce quid petit. De dispositione tua, non de presumptione mea. De voluntate tua. Vel, de illuminatione noticie tue ut verum iudicem. Quo iudicatus sum. Ab occulto. Manifeste appareat prodisse. Oculi mei videant equitatem: Resurrectione et glorificatione mea. "Oculi." Contuitio deitatis. Tui. Discretionis tue. "Videant equitatem." Tam de mea glorificatione quam de iudeorum reprobatione. Quid equum sit fieri.

(3) Probasit cor meum: Merito exaudies. Vel quod utique equum est. Si firmum et stabile. Et visitasti nocte: Id est, visitatione probasti. Ut quando tulerunt lapides ut iacerent in eum.[2] Prosperitate adhibita investigasti, ut quando eum turbe rapere voluerunt.[3] Mediocris tribulationis que perturbat et obscurat sicut nox. Igne me examinasti: Gravi et acrimonia passionis fornace. Sicut aurum probatum. Que et quanta esset puritas mea discussisti.

---

[1] Matth. VII, 21.

[2] Joan. VIII, 59.

[3] Matth. XXVI, 47.

Et non est inventa in me iniquitas: Quia tribulatione inventus sum iustus. Inventus sum immunis a peccato. Aliquid agente vel loquente. In vita mea. Peccatum. Dictum est ad similitudinem fornacis que aurum purgat. Sed in christo non erat iniquitas quam excoqueret ustio.

(4) Ut non loquatur os meum opera hominum: Ne videretur se iactasse supponit. Vel est expressio, id est, usque adeo ut non offenderem etiam in lingua more humano. Iniquitates. Vel iactantiam. Reddendo verba mea pro malis illatis, quod faciunt homines. Propter verba: Immo. complenda. Que sunt sine te, sed que pertinent ad gloriam tuam. Labiorum tuorum: Id est, pacis tue, que significatur per labia. Vel prophetarum et que tu ipse servanda tradidisti. Ego custodivi: Ego. Qui nichil mali merueram, sed in omnibus tibi obediens extiteram.[1] Vias duras: Mortalitatis. Passionis. Laboriosas per sustinentiam. Id est, tamquam aliquid carum et preciosum amplexatus sum, ut omnes exciperem et nullas repellerem.

(5) Perfice gressus meos: Quasi. "Custodivi," et quia talis sum. Perfecte institue. Actiones humanas. In semitis tuis: Mandatis. Non solum amplis et humilibus, sed

[1] Philip. II, 8.

etiam in artis et arduis.[1] Ut non moveantur: Non ticubent, nec vacillent, nedum decidant ab aliquo preceptorum tuorum. Vestigia mea: Scripture et sacramenta. Quibus est impressa forma iusticie mee.

Et non solum oro ut me in propria persona secundum hoc quod equum est remuneres, sed etiam "gressus meos," id est, discipulos per quos ingredior in noticiam hominum. Tu, exemplo meo, informa. Ita dico: "Perfice." Quibus ego precessi, sequantur me. Vel, "perfice gressus meos in semitis tuis," ut perficiatur karitas ecclesie vel angustiis viis quas ideo "custodivi." In hoc enim docui quod per angustias venitur ad requiem. Confirmavi etiam scripturas per hoc quod et sacramenta in quibus sunt "vestigia" itineris mei quo venitur ad me, que aliter essent irrita. Vel, "non moveantur vestigia mea" quin iam stabiliter permaneam in eternitate post quam "vias duras" perfeci. Vel, "custodivi vias duras," id est, virtutes que sunt hominibus vie ad me. Sed illis sunt dure quibus iter vitiorum, est lene et virtutum difficile.[2]

(6) Ego clamavi: Ita. In omni sanctitate perfectus. Ad te. Intensa oratione et devotione rogavi pro eis dicens:

---

[1] Matth. VII, 13 - 14.

[2] Ibidem.

"Pater, serva eos."[1] Quoniam: Certus quod exaudies in his. Exaudisti me deus: In aliis. Prevenisti affectum meum orandi pro eis. Clamantem ad te. Cuius est exaudire. Inclina aurem tuam mihi: Pietatis. Ergo. "Quoniam exaudisti" in aliis, et nunc. Condescendendo humilitati mee. Ad te suspirantibus. Et exaudi verba mea: Ne deserat exauditio tua humilitatem meam. Quibus te oravi et orabo. Ut fiat quod postulo membris meis. De membrorum meorum perfectione et perseverantia.

(fol. 10v) (7) Mirifica: "Exaudi verba mea," hec scilicet. Miras fac videri, ne minus amentur. Per eos. Et non tantum oro ut perficias et conserves, sed etiam "mirifica." Misericordias tuas: Generi humano exhibitas. Id est, ne vilescent misericordie tue, fac nova que etiam inimici imitentur. Qui: Tu, dico. Solus. Salvos facis: Hic augendo innocentiam et multiplicando virtutes, et in futuro dando beatitudinem. Sperantes in te: Quos? Non presumentes de se. Omnes spem ponentes.

(8) A resistentibus: Ne ab eis impediar. Vel, ne ab eis superer. Et ut hoc illis fieri possit. Iudeis. Dexterae tuae: Per quam exerces potentiam tuam et debellas diabolum et mundum. Mihi qui sum dextera tua, tibi

[1] Joan. XVII, 11.

coequalis et consubstantialis. Custodi me domine: Ne extinguar. Nec qualitercumque. Ut pupillam: Sed ut. Auctorem. Ut lumen illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.[1] Oculi: Fidei. Ecclesie. Sub umbra: Munimento. Refrigerio. Nec tantum "custodi," sed quod plus est. Alarum tuarum: Karitatis qua me diligis et misericordie qua per me misereris mundo. Protege me: Profunde et perfecte muni. Sicut gallina pullos.

(9) A facie impiorum: Ab infestatione. Iudeorum, sua impietate, tempus visitationis cognoscere nolentium.[2] Qui: Impii. Me: Innocentem et sanctum. Adflixerunt: Ligando. Flagellando. Occidendo. Verbo et opere. Inimici mei: Ecce afflictio. Sic. Quia. Iudei ex invidia me persequentes. Animam meam: Vitam. Ut eam tollerent. Circumdederunt: Sine causa. Circumvallaverunt. Consiliis. Observationibus. Accusationibus.

(10) Adipem suum concluserunt: Sed. Et ab inceptis desistere noluerunt. Superbiam ex adipe venientem temporalis prosperitatis. Vel, adeps impiorum est carnalis sensus quem, dimissa spirituali intelligentia, "concluserunt," id est, firmiter retinuerunt. Adversum me

[1] Joan. I, 9.

[2] Jerem. L, 31; Luc. XIX, 44.

confirmaverunt. Os eorum: Subservientis voluntati eorum. Nec sufficit in mente volvere, sed etiam. Locutum est superbiam: Excogitata deprompsit. "Non habemus regem nisi caesarem,"[1] et huiusmodi. Dicendo yronice: "Ave rex iudeorum."[2]

(11) Proicientes: Nec tantum hec fecerunt, sed insuper. Extra vineam facientes. Extra civitatem. Me: Dominum vinee. Nunc circumdederunt me: Tamquam vilem et abiectum. Tandem agricole. In cruce quasi ad spectaculum. Qui prius suos missos occiderunt. Filium et heredem.[3] Oculos suos statuerunt: Unde hoc? Quia. Cordis intentionem. Decreverunt. Ne scilicet perderent locum et gentem,[4] hec fecerunt. Nichil in me attendentes nisi solam humanitatem. Declinare: Deflectere. In terram: Suam. Retinendam, magis timentes illam amittere quam me dominum suum interficere formidantes. Vel, in ista terrena putantes magnum malum pati eum qui occidebatur, et se nullum qui occidebant.

(12) Susceperunt me: Avide. A patre qui ita disposuerant. Unde hec oportunitas illi? Quia. A iuda

---

[1] Joan. XIX, 15.

[2] Matth. XXVII, 29.

[3] Luc. XX, 14.

[4] Joan. XI, 48.

traditore. A iudice pilato. Sicut leo paratus: Ut ita in me agere non possent. Principes proni voto, et adaptati intentione ad me capiendum.[1] Ad predam: Rapiendam. Et sicut catulus leonis: Minor populus maiorum imitans crudelitatem. Habitans in abditis: Uterque. Quasi. Totum faciamus, et nichil fecisse videamur. Tangens vota ut latenter possit efficere. In occultis consiliis ad patrandam mortem meam.[2]

(13) Exurge domine preveni eos: Quasi. Illi ita. Sed tu qui videris non curare hec in destructionem eorum et auxilium mihi. Ut prius sibi noceat quam mihi. Sine cuius nutu nichil fieri potest. Et subverte eos: Ut perdat locum et gentem.[3] Vindicta excecationis anticipa. Eripe: Leonem et catulum. Principem et populum. In eis quod sic "exurge." Sed. Animam meam: Benedictione gratie tua priva. A mortuis extrahe et corpori restitue. Suscitando. Innocentem et iustam. Descendentem ad inferos. Ab impio: Diabolo, ne eam apud inferos detineat. A voto iudaici populi qui me in morte vult detinere. Framea (frameam): Eandem animam meam. "Eripe," dico, quia est framea tua.

---

[1] Matth. XXVI, 3 - 5.

[2] Ibidem.

[3] Joan. XI, 48.

(14) Inimicorum de manu tua (ab inimicis manus tue): A voto iudeorum qui generis humani resistunt reparatio.[1] Per quam diabolum trucidasti et infernum spoliasti et inimicos debellasti. "Manus." Qui sum manus tua per quam facis omnia.[2] Domine: Cuius est punire. "Supplanta" hoc modo. A paucis: Electis. A terra (de terra): Quam ne perderent, me occiderunt.[3] Dispertire eos et subplanta eos (divide eos): Et hoc fac. In vita ipsorum: Ista. Quam solum amant. Per paucos disperge multos. Qui imminente obsidione in regnum agrippe secesserunt ubi manserunt tuti. Qui me afflixerunt. Sullatos. Per orbem disperge. Segrega a tutela et defensione tua.. "De terra" quam pauci boni conversi ex ipsis obtinebunt. Terra tamen aliena. "A paucis." Hoc de illis potest intelligi de quibus in ecclesiastica historia legitur quos collegarent apostoli de iudea, quibus transeuntibus ad gentes imminente obsidione ipsi transierunt in regnum agrippe. Non in filiis vel nepotibus post obitum eorum, sed dum adhuc ipsi qui hec egerunt viventes extiterunt.[4] Vel, secundum mores quibus

---

[1] reparatio: Scribal error for reparationi.

[2] Joan. I, 3.

[3] Joan. XI, 48.

[4] Eusebius Caesariensis, "Historia Ecclesiastica," Lib. III, Cap. IV, Patrologia Graeca, II, 219 - 222.

sordescunt, "divide eos a paucis," id est, electis. De absconditis tuis adimpletus est venter eorum: Non solum autem eis hec pena visibilis, sed etiam invisibilis. Nam "venter." Et merito, quia. Turpissimis peccatis a quibus digne averteris, que recte dicuntur abscondita, quia deus lumine veritatis sue ea non videt, sed prohibet. Vel, preceptis legum et promissis et miraculis christi, de quibus "venter eorum," id est, carnalis sensus "adimpletus est" sufficienter. Memoria. Sensus. Capacitas. Sensualitas. Et etiam per peccatorum memoriam deus est eis "absconditus" quem obliviscuntur. Saturati sunt porcina et reliquerunt que super fuerunt parvulis suis: Sed bonis celestibus pasti, novo modo "saturati sunt porcina," id est, peccatorum immunditia. Et non tantum sibi pernitiosi, sed repleti iniquitatibus ex abundanti superfluerunt in filios. Clamantes: "Sanguis eius super nos."[1] Vel, ad utilitatem filiorum qui de populo illo crediderunt. Docendo vel transcribendo. Malis operibus.

(15) Ego autem: Quasi. Ita illi. Caput cum membris. Cum iustitia: Sic iudicatus. Cuique iniustus iudicar. Apparebo: Innocens. In conspectu tuo: Ubi homo non videt. Ad significantiam. Quasi. Qui non apparui non videntibus

[1] Matth. XXVII, 25.

lucem "cum iustitia," secundum iustitiam apparebo conspectui tuo. Et cum illi me non intelligerent, qui "saturati sunt porcina," ego "satiabor" in his qui me intelligunt sanctis, cum apparuerit "gloria tua," scilicet, in iudicio. Satiabor: Quia replebor omni gaudio, cum me collocaveris in dextera tua. Et quod plus est. Eternis delectationibus. Dum manifestabitur: Revelabitur. Mihi. Gloria tua: Immortalitas. Speciositas. Eternitas.

XVII PSALMUS DAVID QUI LOCUTUS EST VERBA CANTICI HUIUS

Titulus: "In finem puero domini david que locutus est domino, verba cantici huius in die qua eripuit eum dominus de manu inimicorum suorum, et de manu saul, et dixit."[1] Legitur in libro regum quod rex saul persecutus est david, quo mortuo, david liberatus regnavit.[2] Videretur autem quod pro hac liberatione cantaverit hunc psalmum. Sed titulus habens "in finem" et "verba cantici" removet ab ystoria. Finis enim christus, canticum vero exultatio de eternis. Ergo de christo capite cum membris melius intelligitur iste psalmus in quo propheta in persona christi et ecclesie de

[1] II Reg. XXII, 1.

[2] I Reg. XXII - XXXI.

liberatione illius a morte gratias agit. Hac intentione ut ad gratiarum actionem liberatos invitet.

Sensus. "Verba huius cantici," quod est de leticia resurrectionis et constitutionis ecclesie, conveniunt "puero david," id est, christo secundum hominem, servo domini. "Cantici," dico, habiti "in die," id est, pro resurrectione christi, ubi christus ereptus est, et membra absoluta, quod est. "Qua eripuit eum de manu inimici," id est, de potestate membrorum suorum ne illis caderet in hac vita. Et tandem "de manu saul," id est, mortis. Per "saulem" ideo intelligitur mors, quia saul interpretatur "peticio," eo quod populus illum super se petiit regem.[1] Tamen, secundum suam, non secundum domini voluntatem, quem deus permissit ad tempus regnare sicut dicitur quod propter perversitatem populi facit deus regnare ypocritam. Sicut autem populus petiit saulem, ita homines mortem, quam non fecit deus, sed ipsi pedibus et manibus accersierunt illam. Hec persequitur nos, quia nisi mortales essemus, nichil nobis faceret inimicus. Hanc primo sustinet christus et corpus eius, sicut david saulem. Et sicut david regnavit, mortuo saule, ita christus liberatus a morte. Regnabit etiam

[1] I Reg. VIII.

ecclesia, cum mors novissima destrueretur. Pro hac ergo liberatione christus integer dicit: "Diligam."

Attende, in hoc psalmo, et in quibusdam aliis, unam quasi esse personam, que ubique loquitur quamvis que dicuntur videantur ad diversos referri. Unum enim corpus est christus et ecclesia, caput et membra. Sed christus integer loquendo dicit quandoque talia que conveniunt soli capiti, quandoque solum membris, quandoque et capiti et membris. Que vero membris, vel preteritis, vel presentibus, vel futuris, vel perfectis, vel imperfectis. Propter quam diversitatem, si non mutat in loquendo personam, ne mireris, quia sicut unum corpus, ita una vox et quasi una persona.

Modus: Primo breviter tangit que postea latius narrat; secundo clades humani generis ante adventum christi, et qualiter eis misertus sit deus ostendit, ibi: "Circumdederunt;" tercio agit de penitentia christi et de virtute ecclesie, ibi: "Deus qui precinxit;" quarto ponitur brevis supradictorum epilogus, ibi: "Vivit dominus." Incipit ergo propheta "verba cantici," et in persona christi et ecclesie dicit:

(2) Diligam te domine: Pater. Per futurum significat perseverantiam. Non ero ingratus beneficiis tuis per te mihi et per me humano generi collatis. De omnibus que sunt,

te solum eligam, te contemplor, in te solo delectabor. Virtus (fortitudo) mea: Per te solum fortis ad resistendum adversariis.

(3) Dominus firmamentum meum: Causam supponit. In perpessione laborum. Et qui hoc posset esse ad tempus, mutat personam, et ait: "Dominus." In prosperis. Per quem sum tutus. Quia in eo firmus sum ad fugandos inimicos. Et refugium meum: In omni pressura. Et si quando opus est, consilio vel auxilio. Et liberator meus: A conformitate malorum. Ab angustia. Et si quando succubui peccato vel pene. Ab impugnatore. Deus meus: Qui creat. In hoc continetur precedentium diversitas. Nam. In omnibus supradictis "deus meus." Adiutor meus: Cooperator. Est. Ideo "diligam." Vel, vere "fortitudo mea" fuit. Et sperabo: Ideo Constanter. In eum: Qui non deserit sperantes in se.[1] Protector meus: Et non tantum "liberator," sed etiam "protector." Contra insidias malignantium, sicut scutum, ne vulnerer. Et cornu: Id est, celsitudo et singulare robur. Dat etiam arma, nam mihi qui cornu superbie non erexi. Est etiam "cornu." Spe nim ventilo inimicos. Salutis meae: Temporalis et eterne. Adiutor meus: Ad hanc autem salutem habendam. Ad immortalitatem, sicut medicus egri ad

[1] Judith. XIII, 17.

sanitatem, et post omnia pericula ad securitatem.

(4) Laudans: Concludit in laudem. Quibus omnibus non ingratus. Ita ergo. Invocabo dominum: Id est, non meam, sed domini gloriam querens. Ad perseverandum in omni virtute. Valida cordis intentione. Solum omnis creature. Et ab inimicis meis: Qui me in morte detinere putabant. Qui me a bono devocant ut sibi conforment. Talis invocatio mea non erit irrita, quia sic invocando. Salvus ero: Permanebo munitus et indefatigabilis, ut nullo modo devocer a proposito.

(5) Circumdederunt me: Anxiaverunt mentem meam. Consiliis et accusationibus. Gemitus mortis: Ut quid illis inimici. Habiti de morte que venit de peccato vel de diabolo per quem mors.[1] Quasi quis dicat: Quare dicis te salvandum, quid tibi sit? ait: "Circumdederunt." Et torrentes iniquitatis: Angustie trahentes usque ad mortem. Dolentes per invidiam me vivere. Transitorii impetus iniquorum. (fol. 11r) "Torrentes iniquitatis," id est, abundantes iniquitates per quas sordescit totus mundus. Conturbaverunt me: Et trahentes sicut torrens, quia sine gratia. Tristiciam mihi intulerunt. Fecerunt me pavere et tedere.[2]

[1] Genes. III; Rom. V, 12.

[2] Marc. XIV, 33.

"Circumdederunt." Pars secunda. Hic attende regulam supradicte unitatis. Hic enim loquitur idem totus christus, et narrat clades iustorum qui fuerunt ante adventum christi, et ita cum totus christus loquatur, solum tamen illis qui precesserunt adventum eius verba conveniunt. Narrat etiam qualiter per incarnationem misertus est deus, et eo usque narrationem ducit ut utatur verbis presentis ecclesie, secundum quam dicit qualiter sit de toto orbe in baptismo collecta, ibi: "Misit de summo." Dixerat, "laudans invocabo dominum," et cetera. Modo quasi quis dicat: Quare dicis te salvandum, quid tibi sit? ait: Dolores mortis, id est, habiti de morte que venit de peccato, vel "mortis," id est, diaboli per quem mors.[1]

(6) Dolores: Et etiam. De quibus certus sum. Illati ab inimicis. Vel secundum quid? Inferni: Qui locus penarum est, partis inferioris. Circumdederunt me: Trahentes usque ad infernum. Undique coangustando. Quasi. Iam pre horrore. Prevenerunt me: Preter hec autem. Prevaluerunt in me. Laquei mortis: Concupiscentia oculorum, concupiscentia carnis, superbia vite.[2] Dolosa et occulta consilia. Passibilitas et mors quibus illaqueatum me putabant. Vel

[1] Genes. III; Rom. V, 12.

[2] I Joan. II, 16.

originale peccatum unde mors.[1] Antequam ex propria voluntate peccarem, ligaverunt me. Et

(7) in tribulatione mea invocavi dominum: Sed quid ego? In tanta pressura quando totis viribus deus petitur. Liberatorem. Et ad deum meum: Qui non deserit sperantes in se.[2] Quod est unicum inter mala remedium. Non alienum. Clamavi: Toto corde. Et exaudivit: Ideo. Complendo. De templo sancto suo: De celo, unde filium misit. Vel, de venturo corpore christi in quo erat futura omnis plenitudo divinitatis.[3] Vel, de corde meo in quo habitat tamquam in templo omni virtutum perfectione sanctificato. Vocem meam: Qua invocavi. Et clamor meus: Valida intentio cordis. Id est, causa iusticie mee, quia pro mundi cladibus supplico. Pura et beneplacens ei devotio. In conspectu eius: Presens fuit auditioni eius. Per simile dicitur.

(8) Et commota est: Quasi. Vere "exaudivit." Quia. Quo fructu? Per doctrinam et opera christi. De infidelitate ad fidem. Prius compuncta ad tanta miracula. Et contremuit terra: Ob metum futuri iudicii. Terrenorum corda.

---

[1] Genes. III; Rom. V, 12.

[2] Judith. XIII, 17.

[3] Colos. II, 9.

Fundamenta montium: Et non tantum[1] minor populus, sed etiam principes principum. Conturbata sunt: Compuncti sunt. Et commota sunt: Ab infidelitate mutati. Intelligentes iram super se venturam, nisi mutarentur. Quoniam iratus est eis deus: Deus suam innotuit iram. Minatus est mortem eternam.

"Commota est." Hic incipit ostendere quod per incarnationem filii sui misertus est deus illis ita clamantibus, et est ordo. Quasi. "Clamor meus," et cetera, propter quod "inclinavit," et cetera. Sed occupat premittens quid tempore incarnationis factum sit, scilicet quod tunc "commota est" ad penitentiam, quod per sequentia datur intelligi. "Terra," id est, peccatores, "contremuit" in adventu futuri iudicis. "Fundamenta," id est, divitie quibus innituntur superbi. Et falsa spes mundi domino veniente sullata est.

(9) Ascendit fumus: Inde etiam. In altum tetendit. In directum ivit ut deo grata fieret. De calore penitentie fluxit. Odorifera oratio sicut fumus aromatum.[2] Lacrimosa deprecatio. Compunctio ut fumus lacrimas exprimens. In ira eius: In consideratione future ire eius. Et ignis: Et post fumum, flamma. Post penitentiam, flagellantia karitatis.

---

[1] tantum: Followed by deletion of principes.

[2] Ps. CXL, 2.

A facie eius: A cognitione. Exardescit: Vehementer. In cordibus eorum. Carbones: Et ita. Peccatores qui firigidi et tenebrosi erant. Succensi sunt ab eo: Igne scilicet. Fervore karitatis. Fervore karitatis et luce fidei. Vel, "ab eo," id est, veniente domino, revixerunt resuscitati a morte peccati.

(10) Inclinavit: Quo modo? Id est, exinanivit se verbum, et humiliavit.[1] Celos: Angelos etiam humane nature subdens. Et descendit: In carnem ut homo fieret. In mortem ut eam destrueret.[2] Ad inferos ut spoliaret. Et caligo: Id est, diabolus qui hominum mentes obtenebrat. Infidelitatis et ignorantie. Pravitatis et miserie. Sub pedibus eius: Quia sub domini potestate calcatur. Scripturarum etiam obscuritas per doctrinam eius rarefacta est. Verbo et opere eius omnino deleta est.

(11) Et ascendit: Videntibus apostolis.[3] Postquam consummata sunt omnia in terra. Super cherubin: "Cherubin" interpretatur plenitudo scientie. Qui ergo vult ad deum venire, per karitatem ascendat. Ad litteram. Super angelos, sedens in dextera dei. Et volavit: Modum ascendendi

[1] Philip. II, 8.

[2] II Tim. I, 10.

[3] Luc. XXIV, 51.

ostendit. Volavit: Elevatus divinitatis potentia, ferebatur in celum. Super: Ultra. Pennas: Excellentiam. Ventorum: Celestium spirituum.

(12) Et posuit tenebras: Antequam ascenderet. Quod est. Et ordinavit sacramentorum diversitatem. Ecclesiastica sacramenta a paucis intellecta. Latibulum suum: Sacramentorum obscuritatem quibus occultatur. In tenebris remanentes, ipsos latuit, luce fidei et scientie carentes. Latet etiam in fide et spe. Ut per ea occulte et invisibiliter opararetur salutem ecclesie sue. Latuit enim divinitas in carne, remissio peccatorum in baptismo, christus in altari sub sacramento panis. In circuitu eius: Sed tamen adherebunt ei milites sui. Undique tamen columpne. "In circuitu," ipso quasi medio, qui eis equaliter favet. Non tamen plene vident eum etiam per scripturas. Tabernaculum eius: Ecclesia adhuc militans. Tenebrosa aqua: Quia. Obscura doctrina est. Sed tamen rigans et purgans. In nubibus aeris: In scripturis prophetarum.

"Tenebras" vocat obscuritatem sacramentorum. Latet etiam in fide et spe. Qui tamen credunt ei ambierunt eum. Et hoc "tabernaculum eius," id est, sui in quibus hoc tempore militat. Prophetas vocat "nubes," quia a terrenis

elevati inferioribus conpluunt verbum dei.

(13) Pre fulgura (fulgore) in conspectu eius: Sed. Quasi. Doctrina est obscura ad comparationem fulgoris, qui est "in conspectu" manifestationis et presentie eius. Nubes: Obscuritates. Transierunt: Rarefacte sunt detecto sole. Vel, "nubes" prefulgide sunt apostoli, et hoc "in conspectu eius," ubi veritas patet, nec parabolis tegitur. Iste, relictis iudeis, "transierunt" ad gentes. Grando et carbones ignis: Apostoli, dico, "grando," id est, contendentes obiurgatione dura corda infidelitatis frigore congelata, quam si mitis animus recipit, sunt "carbones," id est, succenduntur igne karitatis, quo duritie frigus resolvuntur et reviviscunt. Inde tamen, id est, ex nubibus, illis, id est, prophetis, comminatio dura contundens corda, et promissiones corda auditorum igne karitatis succendentes.

(14) Et intonuit de celo dominus: Minis. Factus est repente de celo sonus.[1] Ut manifestissima fierent omnia. Et altissimus: Missus spiritus sanctus. Idem spiritus. Dedit: Apostolis. Vocem suam: Scientiam linguarum.[2] Tonat etiam dominus de corde iusti, quando ingencia loquitur sacramenta, sicut in evangelio dicitur tonitrum factum

[1] Act. II, 2.

[2] Act. II, 1 - 13.

quando vox patris facta est dicens: "Et clarificavi, et iterum clarificabo."[1] "Dedit" autem "vocem" altam cum dixit: "Hic est filius meus dilectus,"[2] et cetera.

(15) Misit: Ad emittendam vocem datam. Non autem temere "transierunt," sed missi, quod est. Sagittas suas: In omnes populos et gentes et tribus. Evangelistas pennis virtutum recte volantes. Predicatores verborum aculeis corda compungentes. Et dissipavit: "Dissipavit." Novitate perculsit, et quasi extra se rapuit. Eos: Ad quos misit. Vel, "dissipavit" bonos recipiendo, malos abiciendo. Unde apostolus: "Aliis sumus odor vite, aliis odor mortis."[3] Fulgura multiplicavit: Quo modo? Miracula coruscantia. Non solum numero, sed etiam quantitate et qualitate. Et conturbavit eos: Per miracula stupidos fecit. Pre ammiratione. Nota quod ait: "Intonuit," "Misit," per quod significat quod transitus apostolorum ad gentes preter opinionem et rationem hominum factus est.

(16) Et apparuerunt fontes aquarum: Sic per miracula credentibus. Profunditates scripturarum manifestate sunt.

---

[1] Joan. XII, 28 - 29.

[2] Matth. III, 17.

[3] II Cor. II, 16.

Veritas predicatorum que est fons aque salientis in vitam eternam.[1] Et revelata sunt fundamenta: Gentibus. Intellecti sunt prophete, per quos fundata est fides. Orbis terrae: Universalis ecclesie. Ab increpatione tua domine: Ex hoc. Te intus increpante. Qua clamas: "Penitentiam agite, appropinquavit regnum celorum."[2] Ab inspiratione spiritus irae tuae: Qua intonas: "Nisi penitentiam egeritis, moriemini."[3] Spiritu sancto incutiente eis timorem "ire tue," id est, mortis eterne.

(17) Misit: Quo ordine ita facta sunt? Pater filium et spiritum sanctum. De summo: De sinu suo. De superna habitatione in qua non innotuit. Et accepit: Per filium. Me: Fugitivum. Et adsumpsit me: Per spiritum sanctum. In altitudinem fidei. Quasi. In amplexus sponsam suam ecclesiam "accepit me." De multitudine aquarum (aquis multis): Populis multis. De sectis. Vel "de aquis" baptismi. Narrat secundum presentem ecclesiam huius temporis beneficia, non mutata tamen persona.

"Misit de summo:" Eo usque christus integer narrationem duxit, de cladibus et de adventu christi loquens

---

[1] Joan. IV, 14.

[2] Matth. III, 2; IV, 17.

[3] Luc. XIII, 5.

secundum eos qui fuerunt ante incarnationem usque ad eos qui predicatores collecti sunt. Et iam secundum presentem ecclesiam narrat presentis temporis beneficia quamvis hic supradictaque ad diversos referantur, tamen propter unitatem quam diximus non mutatur eadem prima persona.

(18) Eripuit me: Quo modo? Quia cum undique persequerentur. Vel, postea insurgentibus hostibus. De inimicis meis: Fortiter. Diabolo et viciis. Quibus vix resistitur. Fortissimis: Violentis et fraudulentis. Et ab his qui: Etiam exterioribus. (fol. 11v) Oderunt me: Insanabili odio. Etiam ab exterioribus quod est "ab his qui oderunt me," quoniam eum volo. Quoniam confortati sunt super me: Necesse est ut eripuerit, "quoniam confortati sunt." Corpora interficiendo. Vel, "eripuit" in eo, "quoniam," id est, "confortati sunt." Cum enim affligitur, ecclesia magis crescit.

(19) Prevenerunt me: Ipsi enim. Preoccupaverunt. Quasi. Prius mihi nocuerunt. "Prevaluerunt" in exteriori. A similitudine currentium. In die adflictionis mee: Exteriores, dum tempus passibilitatis. Vitia, dum tempus carnalitatis est. In diebus malis quibus tota vita hominis temptatio est. Et factus est dominus protector meus: Et ne ad nutum proficerent in me. Cum non haberent quid facerent

anime. Contra miserias et voluptates.

(20) Et eduxit me: De angustiis odii et corporis. Per mala et dura, quia per sevitatem malorum numero crescit ecclesia, et merito. In latitudine: Spiritualem. Ut scilicet karitate ad diligendos inimicos dilatarer et numero in fide et perseverantia. Salvum me fecit: Id est, per gratiam, non per meritum. Bonam dando voluntatem. Quoniam: Et hoc. Voluit me: Antequam eum vellem.

(21) Et retribuit mihi dominus: Gratiam bene operandi in presenti pro gratia bene volendi. Postquam volo, iam quasi merito. Qui misericorditer dedit velle. Secundum iustitiam meam: Fidei. Bone voluntatis. Et secundum innocentiam (puritatem): Et pro gratia. Bene agendi. Manuum mearum: Actionum. Retribuit mihi: Vitam eternam. Qui dedit perficere.

(22) Quia custodivi: Vere secundum iusticiam. Hoc merito erit. Per gratiam perseverantie. Vias domini: Precepta que ducunt ad vitam. Nec impie gessi: Contra pietatem aliquid operatus sum. Vere "secundum puritatem," quia. A deo meo: Recedendo.

(23) Quoniam: Unde tanta constantia? Omnia iudicia eius: Habeo. Vel sunt. In presenti flagella corrigendorum et temptationes probandorum, et in futuro premia iustorum

et penas impiorum.[1] Et omnia video esse "iusticias eius." In conspectu meo sunt semper: In beneplacito. Ut semper attendam. Et iustitias eius: Flagella iustificantia. Non reppuli a me: Non defeci sustinendo. Contra eas non calcitravi.

(24) Et ero: Ita. Ideo. Sicut cepi. Inmaculatus: Sine macula et ruga. Coram eo: Adherendo ei. Conformis ei per eum. Si observavero (et observabo) me: Ut non prevaleat concupiscentia mala adversus spiritum.[2] Consentiendo preceptis eius. Preveniente et provehente et perficiente gratia. Ab iniquitate mea: Ne iterum cadam.

(25) Et retribuit mihi dominus: Ideo ut supradictum est. In futuro coronam glorie.[3] Secundum iustitiam meam: Perseverantie. Erga deum et proximum. Et secundum innocentiam (puritatem): Quantum ad se. Manuum mearum: Operum meorum. Operum, dico, exhibitorum secundum beneplacitum eius. In conspectu oculorum eius: Ubi erit retributio. Cum me vocabit et collocabit in dextera. Inferiori, ubi ipse videt. Qui iugiter respicit iustos. Vel, retribuet non ea que vident homines, sed eterna que

[1] Matth. XXV, 31 - 46.

[2] spiritum: Followed by erasure of one line of gloss.

[3] I Thes. II, 19; II Tim. IV, 8.

sunt "in conspectu oculorum eius." Non iam tantum propter opera fidei, sed propter perseverantiam quod est "secundum iusticiam," et cetera, que ideo est quia sum "in conspectu oculorum eius."

(26) Cum sancto sanctus eris: Dixerat sibi "secundum iustitiam" suam retribui. Nunc ostendit quod cum libero arbitrio gratia operatur. Conversus autem ad dominum cum gratiarum actione ait. Quasi. Merito tecum inmaculati. Nam tu "sanctus" sanctificans "eris cum sancto," ut sanctifices eum. Et cum viro innocente innocens eris: Vel, hoc quod retribues est occultum. Est etiam occultum quod tu "sanctus eris cum sancto," ad hoc scilicet ut sanctifices eum. Ut innocentem facias. Non enim ex se sanctus vel innocens. Tu, summe.

(27) Et cum electo: Quem tu plus eligis. Electus eris: Solus placens. Et cum perverso subverteris: A perverso vias tuas pervertente aversus eris. Cum induratio pervertens, id est, indurans eris secundum illud: Et indurabo cor pharaonis.[1] Vel, a perverso videris perversus. Dicit enim: "Non est equa via domini."[2] Vel alicui dicit. Quasi. Ego "ero immaculatus" cum eo, similiter et tu quicumque "eris

[1] Exod. IV, 21; XIV, 4.

[2] Ezech. XVIII, 25.

sanctus cum sancto," id est, christo donante sanctitatem, et "innocens" similiter. "Cum perverso" autem diabolo eris perversus a convictu.

(28) Quoniam tu: Quasi. Vere "cum sancto sanctus eris." Modo causas supponit conversus ad dominum. Populum humilem: De se non presumentem. Salvum facies: Hic et in futuro. Liberando. Protegendo. Remunerando. Et: E contra. Oculos superborum: Qui magni sunt in oculis suis. Intentionem et rationem. Perversorum. Humiliabis: Nunc et tunc. Pervertes et destrues. Vel excecabis.

(29) Quoniam tu inluminas: Fide et scientia. Septiformi gratia.[1] Lucernam meam: Apostolos et discipulos de iudeis collectos. Vel animam. Vere tu sanctificas vel vere "salvum facies," qui ita provehis et protegis tuos. Et ut perfectus inveniar. Domine deus meus: Creator et reformator meus. Inlumina: Fideles de gentibus minus intellegentes. Purga et emunda. Tenebras meas: Sensus carnales. Quas peccando feci. Hic quod enuntiaverat, orat.

Lux est que lucet ex se, christus.[2] Lucerna que ex alio lucet, apostoli scilicet et quicumque lucent de christo. "Quoniam" autem eos "illuminas," per eos "illumina

---

[1] Isai. XI, 2 - 3.

[2] Joan. I, 9.

tenebras," id est, eos qui adhuc sunt in tenebris.[1] Sed dico "meas," quia quamvis in tenebris sint, tamen in predestinatione sunt mei. Vel "meas" dicit contra illud: "Tu illuminas." Quasi. Tuum est lumen, non ex nobis; sed ex nobis tenebre sumus propter peccata.

(30) Quoniam a te eripiar: Ideo rogo te, quoniam non in me, sed in te, id est, per te. Liberabor. A temptatione: A peccato. A concupiscentia carnis, a concupiscentia oculorum, ab ambitione seculi.[2] Ne in eam inducar. Etsi qua forte inextricabilis incidat temptatio, superabo. Et in deo meo: Per deum. Quod est. Non in homine. Ex gaudio mutat personam. Trangrediar: Quia non dum ex toto diruitur. Transcendam. Murum: Peccati impedimentum. Nota quod non ait "diruam," sed "transgrediar," quia non est ex toto in hac via destructus, cum eum peccatores edificent, sed iusti transcendunt eum quem peccata inter deum et hominem erexerunt.

(31) Deus meus: Reformator meus. Vere per deum "eripiar," quia. Inpulluta via eius: Pura et munda. Fides. Virtus qua venit ad nos. Eloquia domini: Precepta quibus suam manifestavit voluntatem. Qualis sit interserit. Ac si

[1] Luc. I, 79.

[2] I Joan. II, 16.

dicerent cuius opus bonum, cuius eloquia casta.[1] Igne: Sancti spiritus. Tribulationis. Examinata: Probata. Nulli corruptioni proxima. Protector est: Ille talis. Contra iacula temptationis. Ut absque impedimento "murum transgrediar." Omnium: Nullo excepto. Sperantium in se: Non presumentium de se.

(32) Quoniam quis deus preter dominum: Qui sic reformet. Revera ipse solus deus et protector. Alius est? Dominorum. Cui servimus. Qui sic protegat? Aut quis deus preter deum nostrum: Communem. Quem post servitutem in hereditatem possidemus. Hoc contra paganos, qui multos deos sibi fingunt.

(33) Deus: Inquam. Qui precincxit: Munivit. Hic specialiter docet qualiter protector, et in quibus adiutor. Premissa igitur commendatione, redit ad narrandum quod inceperat, ibi: "Deus meus," et propter impositionem convenienter repetit, "deus." Quasi. "Deus" utique, de quo dixi: "Deus meus." Ipse "qui precincxit." Me virtute: Ut fortis et constans sim. Omni. Fide. Constantia. Ne fluentes sinus cupiditatis impediant gressus eorum. Et posuit: Sic. Fecit et firmavit. Inmaculatam viam meam: Sine peccato. Puram. Nullam criminis maculam admittentem.

[1] Ps. XI, 7.

Operationem bonam. Sicut suam qua venit ad nos, scilicet fidelem. Karitatem, qua vadam ad illum. "Inmaculatam" de qua dictum est "inpolluta."

(34) Qui: Etiam. Perfecit: Perfectos instituit. Pedes meos tamquam vervi: Affectus quibus promovemur ad bene operandum. Et super excelsa statuit me: Fingens intentionem meam in se excelso. Ut transiliam et transcendam omnia spinosa et tenebrosa mundi impedimenta, et conscendam celsitudinem virtutum.

(35) Qui: Etiam. Docet: Scriptura. Exemplo. Inspiratione. Faciendo cautum ab insidiis. Manus meas: Actionem et contemplationem. Me operari talia quibus super est hostes meos. Ad prelium: Committendum. Contra vitia. Contra subvertentem hominem. Contra demones. Et posuit (posuisti): Ut faciat eas idoneas. Ut arcum ereum brachia mea: Infatigabilem intentionem operum. Quod plus est. Dedisti irremissibilem et insuperabilem fortitudinem qua arceatur hostis. Similitudo a re que non est. Ex gratiarum actione conversus ad dominum, mutat personam.

(fol. 12r) (36) Et dedisti mihi: Et quia hoc non sufficit nisi assit protectio dei, addit. Retribuisti. Ne supradicta amittam. Protectionem: In resurrectione.

Galeam spem salutis. Salutis tue: Beatitudinis tue. Et dextera tua: Favor gratie tue. Suscepit me: Quando oves ponentur a dexteris,[1] suscipiet me. Ad conformandum et tenendum, ne decidam a proposito. Et disciplina tua ipsa me edocuit (correxit me in finem et disciplina tua ipsa me docebit): Interim. Vel, non deviabo, quia. Ut vitem que vitanda sunt. Purgatoria, que reformat motus animi et actus corporis. De preterito. Ad plenum. Instructoria que tenenda confert et conservat. Que facienda et appetenda. De cetero.

(37) Dilatasti: Unde hoc? Quia. Nec impediunt carnales angustie, quia. Gressus meos: Predicatores per quos gradior in noticiam hominum. Usque ad dilectionem inimicorum ampliasti. Subtus me: Scientia et virtute, numero et merito, multiplicasti. Non in se,[2] sed in me gloriantes. Et non sunt infirmata: Qualiter sunt. Etiam de his qui sunt "subtus me," rebus scilicet mortalibus et membris que sunt viliora. Propter mala mundi in aliquo imminuta. Genuinam karitatem que hilariter operatur, et qua prevenimur ad summum. Vestigia mea: Itinera. Opera. Forma preceptorum a me illis impressa.

---

[1] Matth. XXV, 33.

[2] se: Altered from me.

(38) Persequar: Et ideo securus. Per tam constantes et prudentes meos milites. Omnibus modis. Inimicos meos: Iudeos et gentes. Carnales affectus. Et conprehendam: Ut absumantur. Ut cohibeantur. Illos: Non illi me. Et non convertar: Desistam. Increpando. Promittendo. Ab hac intentione. Donec deficiant: Qui modo obstrupunt. A rebellione. Deficere cogantur. Ab infidelitate.

(39) Adfligam (confringam) illos: Quo modo? Edomabo et destruam. Humiliabo. Diversis miseriis "affligam." Nec poterunt stare: Et insuper potentia et ratione devincam. Nec durabunt adversum me. Adversus veritatem. Cadent: Male erecti conversi. Id est, illis deiectis. Preponam illis amores quibus iter ad eternitatem. Subtus pedes meos: Obedientes sequacibus meis. Substrati rationi et intelligentie obsequantur.

(40) Et precincxisti me: Premunisti. Confirmasti et consolidasti. Hoc totum est ex eo quod predictum est. Ne impedirer in pugna. Virtute: Lorica fidei. Fortitudine. "Et precinxisti." Fluentia desideria carnis, et "virtute" strinxisti, ne impedirer, et cetera. Ad bellum: Ad impugnandum hostes fidei. Contra vicia, demones, et carnem. Subplantasti omnes: Subposuisti. Primogenita sua auferendo. Vitia. Iudeos. Demones.

Insurgentes in me subtus me: Lingua et manu mala. Suggerendo et stimulando. Ut superior essem eis qui cupiebant esse super me.

(41) Et inimicorum meorum (inimicos meos) dedisti mihi dorsum: Non solum "subplantasti," sed etiam. "Et inimicos." Hoc specialter ad capud refertur, et tamquam una esset persona continuatur. Aliorum flagella et pondera tribulationum fortiter sustinerent. Ut essent "mihi dorsum," id est, sequerentur et imitarentur me, vel propter nomen meum ad exemplum constantie et perseverantie. Et odientes me disperdidisti: Alios in odio preservantes. Ut perderent locum et gentem.[1] Morte vel exilio destruxisti. Per orbem divisisti. Ut perpetuum ducerent exilium.

(42) Clamaverunt: Preterito pro futuro utitur. Preces fundunt. Dispersi. Et tunc. In pressura. Intenso voto. Nec erat qui salvos faceret: A potestate romanorum liberaret. Vel, a captivitate dispersionis in terram suam reduceret. Ad dominum: Ad quem? Non ad alium. Nec exaudivit eos: Tantum cum posset. Voto eorum non satisfecit de liberatione vel reductione. In malitiam perdurantes.

(43) Et comminuam illos: Multiplici pressura. Preter

[1] Joan. XI, 48.

dispersionem conteram eos. Quod solidum erat in illis. Ut pulverem: Ut scilicet sint aridi sine imbre misericordie. Videlicet, "confringam" ex toto ut sint excecati penitus. Ut non valeant subsistere ante omnem impetum temptationis impellentis. Ante faciem venti: Vento superbie. Ventus est superbia qua inflati tolluntur a spe, quasi a solida terra. Ut lutum platearum: Pedibus conculcantium absporatum. Ita. Et quod gravius erit. "Ut lutum." In diebus estatis. Delebo eos: A terra viventium separabo. Velut luxuriantes et lubricos in lata via perditionis.[1] De libro vite.[2]

(44) Eripies me: Potenter transferendo. Et quia verbum meum non recipient. In diebus eternitatis. De contradictionibus populi: Qui dixit: "Nolumus hunc regnare super nos."[3] Iudaici populi contradicentis regno meo. Et nomen meum quod prius angustabatur dilatando et eripiendo. Constitues me: Firmiter statues. In caput gentium: Ut sim capud ecclesie gentium.

(45) Populus: Et hoc ideo, quia. Quo modo fiet hoc? Gentium. Quem non cognovi: Quem non visitavi, nec lege,

[1] Matth. VII, 13.

[2] Philip. IV, 3; Apoc. III, 5; XX, 12; XXI, 27; XXII, 19.

[3] Luc. XIX, 14.

nec prophetis, nec corporali presentia. Servivit mihi: Preteritum pro futuro. Toto corde mandata mea adimplevit. Et per predicatores. Ob auditu: Intellectu. Auris: Exterioris. Cordis. Statim cum audiret. Oboedivit mihi: Secundum fidem se mihi subiecit. Eliquata est veritas in corda illorum.

(46) Filii alieni mentiti sunt mihi: Facti. Meam respuentes, suam sequentes voluntatem. Ad honorem meum. Iudei vero qui prius fuerunt a me peculiariter dilecti.[1] Me non resuscitatum, sed a discipulis furatum.[2] Filii alieni: Quos veni innovare. Repetit ut magis exprobret. Inveteraverunt: Quia factus sum in capud gentium cecitate facta in israhel.[3] In veteri homine[4] et in carnali intellectu remanserunt. Et claudicaverunt a semitis suis: Uno pede debiles qui vetus testamentum retinentes, novum respuerunt. Legi carnali innitentes tamquam sinistro pede, dextero pede in eis premortuo, novo scilicet testamento. Etiam in veteri fuere claudi, quia irrita fecerunt mandata. Et hoc a traditionibus suis quas ipsi fecerant. Unde in

[1] Matth. X, 6; XV, 24.

[2] Matth. XXVII, 64; XXVIII, 13.

[3] Rom. XI, 25.

[4] I Cor. XV, 47.

evangelio: "Vos condempnitis mandata dei propter traditiones hominum."[1]

(47) Vivit dominus: Pars quarta, in qua summatim munera dei laudat ecclesia, et ait. Vere "mentiti," quia presens in corde meo videtur. Christus. Quem occiderunt. Non solum immortaliter, sed etiam impassibiliter. Et benedictus deus meus: Laudatus. Sit. Et exaltetur deus: Per filium toto orbe credatur et glorificetur. Inde gratias illi, qui suscitavit eum a mortuis.[2] Patri scilicet. Salutis meę: Auctor et dator. Qui "operatus est salutem in medio terre."[3] Ordo: "Magnificans salutes," et cetera. Sed interponuntur quedam, que conveniunt christo, qui ait: "Vivit dominus." Brevis supradictorum epilogus.

(48) Deus: Ecclesia dicit: Sed. O deus, tu sis "benedictus." Quasi. Filios enutrivi,[4] et cetera. Sed. O. Qui das vindictam (vindictas) mihi: Facis vel confers. Vel totum potest convenire ecclesie, ita ut familiarius ad eum conversa, dicat, O. Et subdidisti (subdis) populos sub me: De iudeis, expellens eos de loco et gente.[5] "Vindictas" has

[1] Matth. XV, 3.

[2] Act. II, 24.

[3] Ps. LXXIII, 12.

[4] Isai. I, 2.

[5] Joan. XI, 48.

scilicet. Pia vindicta, cum rebelles a viciis liberati, subduntur ecclesie. Scilicet gentes. Liberator meus dominus: Nunc per patientiam, in futuro per separationem. Dando resurrectionem. De gentibus (inimicis meis): De persecutoribus. Qui dixerunt: "Crucifige, crucifige."[1] Iracundis: In ira et furore suo perdurantibus. "Iracundis." Que est maior gloria quanto a ferventioribus "liberator."

(49) Et ab insurgentibus: Tunc. Ab illis vel ab aliis quibuscumque, et quocumque modo. Me exemptum. In me: Nunc. Patienter. Exaltabis me: Superiorem me facies. Collocando in dextera. Resurgentem et ascendentem. Altius dando regnum quam sit iudeorum. "Exaltabis," id est, quanto altius insurgunt in iram, e contra tanto altius exaltatur qui pertulit. A viro iniquo: Quia. A regno eorum iniquo. Eripies me: Nunc. Ab omni conventu iniquorum. Quolibet heretico vel scismatico. Absorta etiam morte. Ne conformer illis.

(50) Propterea: Propter hec omnia que mihi contulisti. Confitebor tibi: Ego laudem dicam. Laudabilem confessionem parabo tibi. In populis domine: Per omnes nationes. Per optimos laudatores. Et nomini tuo: Ad gloriam nominis tui quecumque bona sua referentes. Psalmum dicam: Ad honorem

[1] Joan. XIX, 6.

nominis tui bone operationis exemplum ceteris proponam.

(51) Magnificans: His ita interpositis, redit ecclesia ad hoc quod inceperat. Ita, dico: "Exaltetur deus salutis mee." Ipse dico: "Magnificans." Virtutes sullimans. Admirabiles faciens. Salutare (salutes) regis ipsius: Id est, quas filius eius dat credentibus.[1] Salvatos per regem christum. Sui, quem ipse constituit regem.[2] Et faciens misericordiam: Prius dans resurrectionem. Cristo suo david: Significato per david, manuforti. Et semini eius: Peccatorum remissionem, virtutum multitudinem, et in fine eternam beatitudinem. Usque in seculum: Et hoc non ad horam, sed. Eternum.

(fol. 12v) XVIII IN FINEM PSALMUS DAVID

"In finem" hic accipe in ultima tempora gratie. Hic enim agit propheta de incarnatione domini, que novissimis temporibus facta est, per quem diabolus destruitur, et homo, primum a peccato, deinde a morte, liberatur. Primo commendat predicationem nove legis, supponens de incarnatione; secundo laudat precepta novi et veteris testamenti, ibi: "Lex domini;" tercio petit purgari a vitiis,

[1] Marc. XVI, 16.

[2] Ps. II, 6.

ut sit dignus psalmista qui tanta referat sacramenta, ibi: "Delicta quis intellegit." Intentione vero ad novitatem, relicta vetustate, invitat.

Hic est primus psalmus de incarnatione quam antequam exponat, premittit de predicatoribus dicens: "Celi enarrant." Ad litteram. Stella celestis nuntiavit que magos ad cunabula duxit,[1] sed melius dicuntur "celi" apostoli in quibus habitat deus. Hi "enerrant" manifeste "gloriam dei" quod scilicet patri equalis est et quod patrem glorificavit et quod gratis peccata dimittit, que hic specialiter dicuntur "gloria," cum quicquid est sit gloria eius. Ipsi etiam apostoli qui dicuntur "celi" quasi alti, secundum alta que nuntiant dicuntur etiam "firmamentum," qui cum prius essent terra per timorem, firmati spiritu non erubescunt evangelium. Immo coram omnibus enuntiant "opera manuum eius," id est, facta virtutum eius, quod scilicet verbum factum est caro, quod sine semine conceptus, quod immortalis mortuus christus, et huiusmodi, que quidem iudeis sunt scandalum, gentilibus vero stultitia.[2] Hec autem maxime dicuntur "opera" domini in quibus est maxime cognita virtus et sapientia eius.

---

[1] Matth. II, 2, 9.

[2] I Cor. I, 23.

(2) Celi enarrant: Apostoli. Vite puritate. Sapientie sullimitate. Aliis predicant. Excellenter et evidenter. Gloriam dei: Christi. Remissionem peccatorum. Resurrectionem et ascensionem. Et opera: Facta virtutum. Verbum carnem[1] factum. Generis humani reparationem. Manuum eius: Studii et cure. Sapientie et potentie. Adnuntiant: Manifeste. Ad utilitatem auditorum. Firmamentum: Cor spiritu sancto confirmatum.

(3) Dies diei: Spiritualis spirituali. Nunc "opera" dicit, que et quibus. Non enim omnia omnibus, sed discrete, quia. Vel ad litteram. Quia hec predicatio diebus et noctibus diebus et noctibus[2] continuatur. Eructuat: Profert. De profundo. De pleno. Verbum: Quasi. Non humano arbitrio. Divine sapientie. Quia erat in principio deus apud deum.[3] Et nox nocti: Abscondens misteria. Minus intelligenti. Indicat: Aperte. Condescendendo. Scientiam: Operum christi. Id est, illa historialia de christo per quem de ceteris acquirant scientiam.

---

[1] carnem: Scribal error for caro.

[2] diebus et noctibus: Apparently an erroneous repetition.

[3] Joan. I, 2.

(4) Non sunt loquele: Quo modo enarrantur? Ita scilicet quod. Lingue aliquorum. Neque sermones: Modi locutionum. Voces. "Sermones." Genera loquendi, scilicet altum, humile, mediocre, et huiusmodi apud aliquos. Quorum non audiantur voces eorum: Celorum. Hic ostendit quam mirifice facta sit illa predicatio, scilicet quod omnibus linguis et omnibus gentibus loquendi. Id est,"voces eorum" fuere voces omnium gentium. Vel, ita ut facta una voce, unusquisque linguam suam audiret,[1] vel quod diversis linguis diversis nationibus loquebantur.

(5) In omnem terram: Et hoc est. In principales partes mundi. Inde etiam laudabilis doctrina apostolorum late diffusa est. Exivit: Processit a iudea. Sonus eorum: Magna et vehemens fama miraculorum, etsi non presentia. Et in fines orbis terre: Et in angulos. In insulas. In extremitates. Non modo quarumdam partium. Totius. Verba eorum: Non tantum mentio de illis facta, sed etiam "verba" que dixerunt narrabantur.

(6) In sole posuit: Que verba? Vel, quo modo hec? Virgine maria, que prerogativa fecunditatis illuminatrix est mundi. Tabernaculum suum: Filius dei conceptus. Fecit uterum virginis. Post commendationem predicationis tandem

[1] Act. II, 1 - 13.

aperit quod "enarrant celi." Quasi. Exierunt "in fines terre verba eorum" ita dicentium quod deus "posuit in sole," et cetera. Vel, ipse propheta facit illud unde alios laudat, scilicet predicat incarnationem, quasi quis querat a propeta: Quo modo hec? respondet: "In sole," et cetera. "Tabernaculum" est militantium quod deus "posuit" cum in carne diabolum et errores mundi expugnare venit. Sol et illuminat et temporum varietatem facit et urit. Suum ergo "tabernaculum in sole posuit" qui manifestus in carne temporaliter estum laborum gratis sustinuit.[1] Vel, "tabernaculum in sole posuit," ecclesia scilicet, in manifesto. Et ipse tamquam sponsus: Verus homo factus. Multo decore ornatus, absque contagione peccati, speciosus sponsus pre filiis hominum.[2] Humane nature tamquam sponse coniunctus. Multo ante promissus. Procedens de thalamo suo: De utero virginis, virtutum varietate ornato, in quo ista coniunctio facta est. Nativitate editus. Sponsus dicitur christus, quia multo ante fuerat per prophetas promissus. Adhuc etiam promittitur in futuro iungendus. Hec de futuro sponsio facta est, cum in utero virginis deus humane nature tamquam sponsus sponse copulatus est.

---

[1] Matth. XX, 12.

[2] Ps. XLIV, 3.

Exultavit ut gigas: Nam insuperabilis virtute, immensus maiestate, qui ineffabili velocitate venit in mundum. Giganti comparatur fortitudine, magnitudine, velocitate. Ad currendam viam: Ad peragendum cursum huius vite et obedientie iniuncte. Non querens hic manentem civitatem. Que illa via? Exivit a patre et venit in mundum.[1]

Est autem sacramenti similitudo conveniens, cum de virgine nascitur, qui virgini sponse, ecclesie scilicet, erat iungendus.[2] Ecce qualiter erat humilis misericordia, qui tamen fortissimus erat in maiestate. Unde sequitur quod "procedens" "non stetit in via peccatorum,"[3] sed currit viam "ut gigas," nec suscepit laborem invitus, sed "exultavit."

(7) A summo celo: Id est, a deo patre, qui non ab alio, qui dicitur celum. Egressio eius: Occulta generatio et adventus in mundum. Propter occultam et incomprehensibilem divinitatis sue nature. Et occursus eius: Christi. Fuit. Recursus quo secundum hominem ad sedem patris occurrens ascendit. Iterum reliquit mundum et rediit ad patrem.[4]

---

[1] Joan. XVI, 28.

[2] Ephes. V, 25 - 29.

[3] Ps. I, 1.

[4] Joan. XVI, 28.

Usque ad summum eius: Patris. Dexteram patris. Consessessivam equalitatem eius. Secundum quod patri deus fuit equalis. Nec est qui se abscondat: Cum autem verbum etiam caro factum est, et hoc. Inde missit spiritum sanctum, et omnes discipulos replevit.[1] In illis vult enim ut ardeat. Qui sit exceptus et si tactus. A calore eius: Ignem venit mittere in terram,[2] ac calore neminem vult esse excussatum. Qui ab eo procedit.[3]

In nobis non permissit aliquem se excusare de hoc quod detinetur in umbra mortis, quia et ipsam penetrans verbi calor dissolvit, cum sedentibus in regione umbre mortis lux orta est,[4] et hoc est: "Nec est qui se abscondat." Vel, "a calore eius," id est, spiritu quem missit regressus non est qui se abscondit, quia spiritus deus est, et omnium corda novit ut possit arguere mundum de peccato, et de iustitia, et de iudicio.[5]

---

[1] Act. II, 1 - 13.

[2] Luc. XII, 49.

[3] Joan. XV, 26.

[4] Isai. IX, 2.

[5] Joan. XVI, 8.

(8) Lex domini inreprehensibilis (inmaculata): Pars secunda in qua legem sponsi quam sponse dedit, commendat, quam dividit in sex, et unicuique suam laudem supponit. Lex est institutio vite spiritualis assignata sponse. Nova. Christ. Est. Effectu. Quia inmaculatos facit purgans a peccato. Convertens animas: Ut imitentur dominum libera voluntate. Non premens iugo servitutis. Testimonium domini: De patre. De se. De remissione. De retributione. Quecumque.[1] Testatus est. Plena sunt veritate. Fidele: Est. Complens promissa. Verum. Iustificans per fidem.[2] Sapientiam: Que est de divinis. Prestans: Revelans. Abstinere a malo. Ex gratia dans. Parvulis: Humilibus quam abscondit a sapientibus.[3] Lactentibus.

(9) Iustitię domini rectę: Que dampnant malum et salvant iustum. Vero. Cuique quod meruit tribuentes. Nec morte nec vita mutabiles. Letificantes: Spe premii. Letabitur iustus cum viderit vindictam.[4] Corda: Eorum qui karitate serviunt, non timore. Preceptum domini: Etiam.

[1] Quecumque: Followed by erasure of Testatus.

[2] Rom. III, 26.

[3] Matth. XI, 25; Luc. X, 21.

[4] Ps. LVII, 11.

Singulare quod est karitas.[1] Lucidum: In se. Non est tectum sub velamine figurarum.[2] Inluminans: Non hebetans, sed ut sint puri et sinceri. Oculos: Mentis.

(10) Timor domini sanctus: Videlicet ipsa reverentia qua quis deum offendere non vult, non ex timore pene, sed ex dilectione ipsius. Castus. Non quem karitas foras mittit. Firmus. Honestus. Perfectus. Permanet: Adeo quod. Perdurat. In seculum seculi: Usque. Eternaliter. Iudicia dei vera: Hoc. Qui timet deum beatus est.[3] Etiam. Que et in presenti sunt occulta et in futuro manifesta. Sive minatur, sive pollicetur, deus non fallit. Quibus deus iudicat bonos et malos. Pater non iudicat quemquam.[4] Iustificata: Existentia iusta. In semetipsa: Non a semetipsis dissidentia. "In semetipsa:" Nullius egent auctoritate, sed per se sunt. Vel, immutabiliter, quia nemo eripit de manu illius que dat sive premia sive penas.

(11) Desiderabilia: Adhuc commendat iudicia, quia gravia videntur, et ait: "Desiderabilia." Vel, illa omnia

---

[1] Joan. XV, 12 - 13.

[2] II Cor. III, 13 - 16.

[3] Ps. CXI, 1.

[4] Joan. V, 22.

supradicta, dico. Ideo. Ad desiderandum habilia. Unde subdit. Super aurum: Super omne quod in seculo appetitur. Et lapidem pretiosum multum: Hoc pertinet ad ambitionem. Super omnes seculi pompas quibus iudicia dei non desiderantur, sed vel timentur vel contempnuntur vel non creduntur. Et dulciora: "Desiderabilia." Super mel et favum: Vel "preciosum," vel "aurum," vel "lapidem." Quia faucibus mel eliquatum est et clausum. "Dulciora." Sunt. Merentibus. Timentibus deum et amantibus, qui voluntatem dei sue preponunt.

Lapis pretiosus multum topazius intelligitur, de quo in alio psalmo: "Super aurum et topazion."[1] Hic est pretiosior inter lapides. "Super mel et favum." Melli prefert secundum novum testamentum, in quo quasi mel eliquatum sine figuris manifesta iudicia. Favo prefert quantum ad vetus, ubi clauduntur in cellulis figurarum. Nam aperta et operta iudicia "dulciora" sunt mentibus quam faucibus "mel" eliquatum et clausum. Sunt etiam sancti "aurum" et lapis pretiosus qui non sunt consummandi igne, sed puri in thesaurum dei ponendi, qui tamen plus quam se desiderant iudicia dei cuius voluntatem sue preponunt. Sunt etiam "mel," quia iam soluti a carnalitate desiderant venire in

[1] Ps. CXVIII, 127.

epulas domini. Sunt vero "favus," qui non omnino a carnalitate sunt liberi, quibus opus est pressura dei non opprimentis, sed exprimentis ab hac vita in eternam. Istis quoque sunt "dulciora" iudicia dei quam ipsi sunt sibi.

(12) Nam et: Vere. Quia. Probat dulcia. Servus tuus: Qui diligit nomen domini.[1] Custodiet ea: Non tantum dicit, sed etiam opere. Per obedientiam. Per sustinentiam. Iudicia. Vel omnia supradicta. In custodiendo illa (custodiendis illis): Unde dulcia? Quia. Per observantiam illorum. Retributio multa: Hic. Quia bonitatem et scientiam docet et confert, et in futuro vitam eternam.[2] Et in futuro vitam eternam.[3]

(13) Delicta quis intellegit: Pars tercia, in qua petit purgari a vitiis que impediunt, ne possit intelligere unde laudet. Quasi. In iudiciis est delectatio, sed in delictis nulla suavitas. Sed timeo ne quibusdam impediar. Nam. Scilicet in quantis et quo modo delinquimus. Ab occultis meis: Ergo ne illis preoccuper. Que ex me sunt. Illicita cogitatione. Dolosa temptatione. Impudica affectione. Munda me domine: Purga me. Que me inquinant. Delictis

[1] Ps. V, 12; LXVIII, 37.

[2] Ps. CXVIII, 66; Matth. XXV, 46.

[3] Et in futuro vitam eternam: Apparently an erroneous repetition.

ignorantie mee. Delictis infirmitatis mee. Delictis proprie voluntatis que non suggessit persuasio. Que claudunt mentem ut neque lux neque ipsa delicta videantur. "Quis" enim "intelligit" omnia "delicta?" Nullus. Vel quantum ingerant nobis nunc corruptionem, qualem et quantam inferant postmodum dampnationem. "In custodiendis illis retributio multa." Nam equatio in delinquentibus illis dampnatio multa, et hoc est: "Delicta." Ut ergo possim intelligere et te digne laudare, "munda me."

(14) Et ab alienis parce servo tuo: Et que suggerit alter homo vel diabolus. Que affligunt vel oblectant. Repelle suasorem. De consensu. De insultatione. De dissimulatione. Qui ex te habet quod tibi servit. Si mei non fuerint dominati: Quia. Ideo oro ut hoc fiat mihi. Si mihi non prevaluerint. Caro scilicet et homo et diabolus. Hostes et temptationes, interni et externi. Tunc inmaculatus ero: Sine macula peccati. Id est, sine crimine. Non tantum alicui, sed etiam a superbia que est causa omnis peccati. Superbire enim est apostatare a deo quo nichil est gravius, quia hoc peccatum ad deum redeuntibus ultimum est, quod fuit redeuntibus primum. Inde etiam maximum dici potest, quia alia quecumque iniquitas in malis operibus exercetur ut fiant; superbia vero etiam bonis operibus insidiatur ut

pereant. Et emundabor: Ad plenum. A delicto: Id est, superbia. Maximo: Quolibet gravissimo.

Omnia peccata sub duobus includit: "Occultis" scilicet et "alienis." Occulta sunt originalia et etiam que voluntate secreta et diabolo incognita oriuntur. Aliena sunt que suggestionibus hominum vel diaboli fiunt. Primum autem petit a latentibus cupiditatibus mundari. Mundus enim a suis, "ab alienis" non capitur.

(15) Et erunt: Et ita. Quasi. Emundabor. Talia. Ut conplaceant eloquia: E contrario cum non sit speciosa laus in ore peccatoris. Laus. Oratio. Sermo. Oris mei: Iam sanctificati. Et meditatio: Talis. Rationis et intelligentie. De te ipso. De operibus tuis. De muneribus tuis. Cordis mei: Iam a me possessi. In conspectu tuo semper: Sed in beneplacito. Non in conspectu hominum, cum iam nulla sit superbia. Calcato omni genere temptationis. Id est, conscientie puritate, ubi non est hominibus placendi iactantia. Que debeat esse. Sine fine.
(fol. 13r) Domine adiutor meus: Sed quia hoc non est mearum virium. Ergo. Esto "adiutor" in bonis agendis. Et redemptor meus: Prius a malis, ne impediar illis. Domino omnia imputat, non suis viribus, ne repellatur ut superbus.

XIX IN FINEM PSALMUS DAVID

Agit hic propheta de christo ut de sacerdote immolato et rege pugnaturo. Figura vero optandi canit que futura sunt, et tempore afflictionis eius quod fuit usque ad resurrectionem, tempore leticie quod fuit post resurrectionem. Potest ecclesie convenire quod optat. Primo ponit que optat fieri christo vel ecclesie tempore tribulationis; secundo optat et affirmat que vult fieri tempore glorie christi, ibi: "Tribuat tibi." Intentione vero fideles ad idem desiderium incitat. Optat ergo illius tamquam sacerdotis vocem exaudire, et ait: Exaudivit. O christe, "exaudiat te dominus in die tribulationis," qua dices: "Pater, clarifica filium tuum."[1] Vel. O ecclesia, que in tribulatione maiori desiderio oras, "protegat." Hoc optat regi dicens: "Protegat te" contra adversa "nomen dei iacob." De iacob potius mentionem facit, quia pro minore populo pugnat. Minor filius iacob qui eligitur reprobato esau,[2] populus est gentilis, qui posterior natus est in fide

[1] Joan. XVII, 1.

[2] Genes. XXVII.

reprobatis iudeis, primogenitis in lege, sicut in evangelio dicitur: "Erunt novissimi primi."[1]

(2) Exaudiat te: Vel de perseverantia, ne in tribulatione deficias. Vel de liberatione ab eis qui te tribulant. Dominus: Pater. In die tribulationis: Tempore quo mortale corpus geres, in quo multa passurus es. Protegat te: Contra omnia adversa, ne superet te tribulatio, vel in minimo ledaris. Nomen dei: Ille cuius gloriam queres. Iacob: Quem elegit, reprobato esau.[2]

(3) Mittat tibi: Deus pater. Id est, faciat tibi corpus sanctificatum, id est, ecclesiam. Et cum dimicaveris in pugna. Auxilium: Ad triumphandum. De sancto: Qui es sanctus sanctorum. Et de sion: De divinitatis archano quod tibi soli est specula. Tueatur te: Tutum te faciat. Quia non presentem, sed futuram gloriam attendis. Ut non vincaris, sed vincas. Quasi. Tuetur deus christum de syon, cum ecclesia que corpus eius est facit de alta specula tutam. Hec ideo precatur fieri regi, quia salvo rege salvus est populus, ut etiam possit ad ecclesiam dicere: O ecclesia, "mittat tibi" deus pater "auxilium de sancto," id est, de

---

[1] Matth. XIX, 30; Marc. X, 31.

[2] Genes. XXVII.

filio misso, et "de syon tueatur te," id est, de divinitate archano, quod ei soli est specula.

(4) Memor sit dominus: Ipse etiam. Id est, memores nos faciat. Ad remunerandum. Omnis sacrificii tui: Omnium iniuriarum quas passus es, sputorum, colaphorum,[1] et ceterorum que ad honorem dei quasi obliturus es. Et holocaustum tuum: Totum incensum interpretatur. Oblatio totius corporis tui in cruce. Pingue fiat: Delectabile et acceptabile fiat deo patri. Id est, crucem qua totus oblatus es deo, convertat in leticiam resurrectionis. Vel. O ecclesia, "memor sit" que non offers sanguinem pecudum, sed corpus et sanguinem christi.[2] "Pingue" sacrificium ubi interior comburebatur aroma, acceptabile dicebatur, quia cum intentio nostra incenditur amore, iocundum est deo. Hoc iterum optat sacerdoti. Sacrificium christi fuit quecumque pro nobis passus est ante crucem. "Holocaustum" fuit totus oblatus in cruce.

(5) Tribuat tibi dominus: Pars secunda in qua optat que vult fieri tempore glorie. Etiam. Quod desideras. Ubi tu es, ibi sit et minister tuus.[3]

---

[1] Matth. XXVI, 67.

[2] Hebr. IX, 13 - 14.

[3] Joan. XII, 26.

Secundum cor tuum et omne consilium tuum confirmet: Ad eum scilicet modum, que promeretur "cor tuum," id est, innocentia et puritas cordis tui. Ait ergo: "Tribuat tibi" non "secundum cor" eorum, qui putaverunt te posse deleri, sed "secundum cor tuum," qui scisti quid valet passio tua, "et confirmet consilium tuum," non solum ut ponas animam pro amicis et iterum sumas,[1] sed "omne," ut etiam ex parte contingat cecitas in israhel,[2] et cetera. Vel. O ecclesia, "tribuat tibi" fidem "secundum cor tuum," id est, "secundum" intellectum tuum, "et omne consilium tuum confirmet," ut, spretis secularibus, fide tendas ad deum.

(6) Letabimur in salutari tuo: Quare oras? Quid tibi prodit? Ostendit propheta se unum de ecclesia, qui tamen tanto ante christum precessit. Ait ergo: O christe, "letabimur in salutari tuo," quod scilicet tibi mors non nocebit.[3] Quia. Erepti a morte. In virtute fidei, salute nobis a te collata. Et in nomine: Id est, confessione nominis tui. Dicti christiani.[4] Domini dei nostri: Ihesu christi. Qui es deus noster. Magnificabimur: Glorificabimur in futuro. Magni et potentes efficiemur.

---

1 Joan. XV, 13.

2 Rom. XI, 25.

3 Rom. VI, 9.

4 Act. XI, 26.

(7) Impleat: Ideo. Intente et plenarie compleat. Et ut omnia complectar, tam pro mea magnificatione quam pro membrorum glorificatione. Dominus: Pater. Omnes petitiones tuas: Non solum eas quas in terra fecisti, sed etiam eas quibus in celo interpellas pro nobis. Quecumque petieris.[1] Nunc: Meo tempore. Cognovi: Futurum tamquam preteritum. Quasi. Nec dubito, quia iam "nunc" tanto ante "cognovi" per prophetiam, vel per spiritum sanctum. Quoniam salvum faciet (fecit): A morte suscitavit et glorificavit.[2] Indubitanter et perfecte novi. Exequitur quod dixerat "omnes." Dominus: Pater. Christum suum: Messiam. Regem et sacerdotem. Id est, non solum de terra ubi petit clarificari,[3] sed "dominus christum suum," ubi sedet in dextera et unde spiritum sanctum mittit.[4] Et exaudiet illum: Vere ita erit, quia "dominus" pater. Quecumque petierit faciet.[5] De coelo: De excellentia sanctitatis sue que per virtutem

[1] Matth. XXI, 22.

[2] Act. II, 24.

[3] Joan. XVII, 1.

[4] Joan. XIV, 15 - 21.

[5] Matth. XXI, 22.

divinitatis in eo est.[1] Sancto suo: Quo fructu generis humani? Hoc scilicet. In potentatibus: In virtutum promotionibus. Valde potentes erunt salvati per favorem eius. Salus: Salvatio. Dexterae eius: Propitiationis. "Dextera" vocat gratiam qua favet cum etiam de tribulatione dat auxilium, que bene dicitur "in potentatibus" esse, quia quando infirmamur corpore, potentes sumus in anima, in quo deus illam exaudivit. Vel, "dextera" vocat potentiam divinitatis quam habet in carne,[2] que dat in eternitate salutem. Est autem illa "salus in potentatibus" que non afficitur morbis nec doloribus fauciatur. Habet igitur ex divinitate quod petit in carne, scilicet dare salutem "in potentatibus" in quo omnipotens esse monstratur.

(8) Hii in curribus: Sunt. Id est, temporum volubilitate trahuntur. Quasi. "Salus" de tribulatione vel eterna est "dextere," et "in potentatibus." Sed "salus" hominum que est de temporalibus est sinistre et vana qua in magnam superbiam extolluntur. Unde ait: "Hi in curribus." Et hii in equis: Alii superbis honoribus efferuntur et delectantur, et hec cito transeunt. Nos autem: Sed "nos"

[1] Colos. II, 9.

[2] Ibidem.

non in his. Non in transitoriis. In nomine domini dei nostri: Exultantes et gloriantes. Deum in quo speramus, non aliud de deo. Magnificabimur (Invocabimus): Et. Pro spiritualibus, non terrenis. Tangit duo genera triumphorum que erant apud antiquos. Unum maius "in curribus" quod dicebatur laureatum, alter minus "in equis" quod dicebatur ovatio. "Nos autem" querentes eterna, non gloriam nostram.

(9) Ipsi obligati sunt: Ideo. Terrenis desideriis. Undique impediti. Et ceciderunt: A spe celestium. Nos vero resurreximus: Suscitati a viciis et a morte peccati. Et erecti sumus: Sursum corda levantes. Nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes. Ad alta virtutum et eterna. Ecce quo modo vana salus hominum.[1] Nam "ipsi obligati sunt," desideriis, ne perderent locum et gentem,[2] "et ceciderunt" a spe celesti, quia cecitas contigit in israhel.[3] "Nos autem" populus gentium de lapidibus suscitati, melius filii abrahe,[4] surreximus a viciis et morte, non quidem nostris

[1] Ps. LIX, 13; CVII, 13.

[2] Joan. XI, 48.

[3] Rom. XI, 25.

[4] Matth. III, 9; Luc. III, 8.

viribus, sed per fidem iustificati[1] "erecti sumus" ad alta.

(10) Domine: Pater. Salvum fac: Suscita. Clarifica.[2] Glorifica. Regem: Christum. Et exaudi nos: Per mediatorem[3] In die: Quandoque. In qua invocaverimus te: In auxilium. Corde, desiderio, et oratione.

Conclusio. Quasi. Quia salvo rege erimus salvi, ergo domine, "salvum fac regem" christum, ut excitatus a mortuis offerat sacrificia nostra. Eo autem pro nobis offerente, "exaudi nos in die," et cetera. Illa die vero invocamus qua vere credimus eum resurrexisse.

XX IN FINEM PSALMUS DAVID

Patet. Iste psalmus est tertius eorum qui sunt de duabus naturis in christo. Precesserunt de eadem re primus, secundus, et octavus. Secuntur etiam adhuc quinque de eodem in quibus omnibus monstratur ex duabus substantiis una persona, contra hereticos qui vel dividunt personam vel unam mentiuntur esse substantiam. Videbat enim propheta eum a iudeis et ab aliis infidelibus contempnendum, propter quod totiens agit de regno eius ut quem iudeus non vult cognoscere

[1] Galat. II, 16.

[2] Joan. XVII, 1.

[3] I Tim. II, 5; Hebr. VIII, 6; IX, 15; XII, 24.

visum, mundus credat auditu. Primo proponit summam, meritum, et premium; secundo describit virtutes eius et gloriam quam patiens adquisivit, ibi: "Quoniam prevenisti;" tercio agit de penis adversariorum, ibi: "Inveniatur." Quod ergo in precedenti psalmo oraverat, in hoc enuntiat dicens: O domine, pater, rex, filius tuus.

(2) Domine: Pater. In virtute tua: Non presumendo de sua. Quam habet a te, et qua potest quicquid potest. Hac scilicet quod verbum tuum est in quo est coomnipotens. Lętabitur: Ecce meritum. Singulariter. Rex: Cui data est omnis potestas in celo et in terra.[1] Filius tuus homo christus, salvator generis humani qui ebraice dicitur messias ab unctione. Et super salutare tuum: Benevolentiam tuam erga genus humanum. Exultabit: Ecce premium. Vehementer: Ineffabiliter, secundum quantitatem beneficii. Unde ei salus. Id est, ex hoc quod per se salvatorem iustificas omnia, "exultabit vehementer."

(3) Desiderium animę eius: Et hoc ideo, quia. Scilicet comedere pascha quod desideravit, et animam ponere, et iterum sumere, et mundum redimere, prout vult.[2]

[1] Matth. XXVIII, 18.

[2] Joan. X, 17 - 18.

Tribuisti ei: Conplacuisti per eum.[1] Et voluntate labiorum eius: Preconum eius. Quibus dixit: "Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis."[2] Quam verbo protulit. "Volo, pater, ut ubi ego sum,"[3] et cetera. Et quicquid dixit factum est: Demones fugati,[4] infirmi sanati,[5] predicatio recepta. Preconum eius. Non fraudasti eum: Quicquid voluit non denegasti. Variando promissa vel subtrahendo.

(4) Quoniam: Pars secunda. Unde hoc illi? Ecce meritum. Prevenisti: Premunisti. Eum: Pre ceteris proprius et plenius gratiam contulisti ei. In benedictione dulcedinis: In immunitate peccati et omnibus donis gratiarum. Spiritualis iocunditatis. "Benedictiones dulcedinis" vocat immunitatem peccati qua donatus est etiam in conceptione, et post non potuit ei nocere amiritudo nostrorum peccatorum, qua nos preventi sumus in adam. Vel, in muneribus gratie

[1] Matth. III, 17; Marc. I, 11; Luc. III, 22.

[2] Joan. XIV, 27.

[3] Joan. XVII, 24.

[4] Matth. VIII, 31; IX, 33; XII, 27; Marc. XVI, 9; Luc. XI, 19.

[5] Matth. IV, 24; VIII, 16; XII, 15, 22; XIV, 14; XV, 30; Marc. I, 34; Luc. IV, 40; VII, 22.

que multa sunt, quoniam proprius et plenius gratiam contulisti, a quo omnes iustificentur,[1] ut sit ipse primogenitus in multis filiis,[2] quos post passionem "posuisti" de toto orbe "coronam de lapide pretioso." Posuisti: Stabiliter. Ecce premium. In capite: In initio predicationis. Eius: Circa ipsum qui capud est.[3] In initio predicationis constituisti de toto orbe, dedisti discipulos,[4] qui eum quasi pretiosi lapides ambierunt, a quibus exordium predicationis incepit. Coronam de lapide pretioso: Duodecim scilicet apostoli, quasi duodecim gemmis preciosis, quia fulgent virtutibus et signis. Omni. Vel, omnibus sanctis. Conventum pretiosorum lapidum, qui prius convenerunt in angularem lapidem.[5] Vel, omnium fidelium sanctam multitudinem. "Coronam," que christum tamquam corona caput ambit. Unde: In circuitu eius tabernaculum eius.[6]

---

[1] Act. XIII, 37 - 39.

[2] Rom. VIII, 29.

[3] Ephes. V, 23; Colos. I, 18.

[4] Joan. XVII, 6.

[5] Ps. CXVII, 22; Matth. XXI, 42; Marc. XII, 10; Luc. XX, 17; Act. IV, 11; I Petr. II, 7.

[6] Ps. XVII, 12.

(5) Vitam: Vere "desiderium tribuisti," quia ecce. Resurrectionis. Petiit a te: Sibi. Quando dixit: "Pater, clarifica filium tuum."[1] Et tribuisti ei: Quia resurgens a mortuis, iam non moritur.[2] Longitudinem dierum: Temporalem et eternam. In quibus nulla sit obnubilatio. Ecclesie vero sue "petiit" similiter "vitam," et tribuisti ei" et suis. In seculum seculi (in seculum et in seculum seculi): Presens. Futurum. Prioris subsecutivum.

(fol. 13v) (6) Magna est gloria eius: Ideo petit. Quia. In hoc quod eum resuscitasti, "est magna gloria eius," quia ibi datum est "nomen quod est super omne nomen."[3] In salutari tuo: "In salutari," id est, in salute, qua eum suscitasti, et per eum genus humanum reparasti. Vel, in verbo patris est. Gloriam et magnum decorem impones super eum: Consessionis in dextera tua. Vel, cum venerit iudicare.[4] "Magna gloria eius." Hec scilicet quod "impones super eum gloriam." De iudicio, quia in divinitate iudicabit, "et magnum decorem" in maiestate.[5] Consessionis et laudis.

---

1 Joan. XVII, 1.

2 Rom. VI, 9.

3 Philip. II, 9.

4 Matth. XXV, 31.

5 Ibidem.

Vel, cum apparuerit in maiestate.[1] Et "impones super eum gloriam et magnum decorem," collocando in dextera tua.[2] Vel, "gloriam et decorem impones," id est, gloriosos et decores sicut est ille cuius verba[3] sanabantur infirmi.[4] "Impones super eum," quia "preter eum non est aliud fundamentum."[5]

(7) Quoniam dabis: Quibuslibet recipere volentibus. Hec autem omnia. Ideo, id est, merito, "impones super eum." Eum: Tantum. Talem. In benedictione: Ipse est enim semen illud abrahe, in quo benedicende sunt omnes gentes.[6] In quo benedici, exaltari, et in eterna gloria sullimari valeant omnes credentes. In seculum seculi: Sine fine. Letificabis: Et hec erit benedictio, quia impleto desiderio cordis eius. Eum: Positum ad dexteram tuam. Secundum hominem. Ad quem levavit ipsum hominem. In gaudio: Ut sit. Perfecto. Cum vultu tuo: Cum presentia visionis tue, quando eris omnia

---

[1] Matth. XXV, 31.

[2] Ibidem.

[3] verba: Probably a scribal error for verbis.

[4] Matth. IV, 24; VIII, 3, 16; XII, 15, 22; XIV, 14; XV, 30; Marc. I, 34; Luc. IV, 40; V, 13; VII, 22.

[5] I Cor. III, 11.

[6] Genes. XXII, 18; XXVI, 4.

omnibus.[1] Quo sequentur eum omnes fideles.

(8) Quoniam: Quasi. Hec merito ei. Reddit omnium precedentium causam. Rex: Christus. Speravit (sperat): Non in se, sicut adam. In domino: Sed. Patre. "Quoniam rex" christus humilis "sperat in domino." Et in misericordia: Constitutus spe. Cooperante gratia dei. Altissimi: Patris. Non commovebitur: Ita quod. Sicut adam. Ab obedientia sibi iniuncta usque ad mortem.[2]

(9) Inveniatur: Hic agit de penis inimicorum sicut supra de laudibus christi, de quibus inimicis ad patrem, vel regem conversus, dicit: O pater. Vel, quandoquidem talis es, O rex. Credatur et sentiatur potestas. Cum ad vindicandum venies.[3] Manus tua: Qua punis. Omnibus inimicis tuis: Qui cum viderint te humilem, noluerunt recognoscere. Dextera tua inveniat: Efficax potentia. Vindex. Id est, claritatis qua regnans, quam nichil latet, "inveniat" in die iudicii puniendos omnes. Omnes qui te oderunt: Pertinaciter. Vel, "manus tua," id est, operatio tua "inveniatur omnibus inimicis tuis," ut ad te convertantur afflicti. Quia nec ipsi eam querere contempserunt. Illos vero "qui te oderunt,"

[1] I Cor. XIII, 12.

[2] Philip. II, 8.

[3] Matth. XXV, 31.

a quibus non invenitur operatio, "inveniat" in die iudicii "dextera tua" ut punias "omnes."

(10) Pones eos ut clibanum ignis: Quod utique erit. Quoniam. Punies intus in[1] conscientia sue impietatis, ardentes igne doloris et prave conscientie sicut "clibanus," id est, furnus ardet intus. In tempore: Quando? Vultus tui: Scilicet manifestationis tue cum sanctis in divinitatis gloria manifestabitur ad coronam, impiis sola gloria carnis ad penam. Dominus in ira sua: Mutat personam. Conversus ad auditores, ita. In evidenti sententia vindicte. Conturbabit eos: Ex toto turbabit. Nec tantum in anima puniet, sed post accusationem conscientie. Quoniam dicet: Ite, maledicti.[2] Et devorabit eos: Mox. Absorbebit. In corpore. Tamquam paleas. Ignis: Infernalis et eternus.

(11) Fructum eorum: "Qui te oderunt." Et hoc modo. Qui est "de terra," id est, terrenus. Ipsos propter mala opera, tamquam malas arbores propter malum fructum.[3] De terra: Viventium. Perdes: Separabis. Destrues. De soliditate eterne beatitudinis. Et: Similiter.

---

[1] in: Followed by small erasure.

[2] Matth. XXV, 41.

[3] Matth. XII, 33.

Semen eorum: Imitatores. A filiis hominum: Id est, a bonis qui sunt heredes, inter quos non reputabis eos.[1] Vel, opera, vel illos quos seduxerunt. Imitatores. A societate iustorum. Apostolorum. Ratione utentium.

(12) Quoniam: Quasi. Merito hec pena erit illis. Declinaverunt: Retorserunt. Imposuerunt tibi. In te: Occidendum. Mala: Vel, "mala" que sunt vel erant in eis "declinaverunt in te," id est, tibi imposuerunt dicentes: "Demonium habes."[2] Que sibi te regnante videbantur a romanis imminere, "declinaverunt,"[3] id est, detorserunt "in te" occidendum. Cogitaverunt consilium: "Cogitaverunt" et consilia. Hec: Expedit ut unus moriatur homo pro populo, et si dimittimus eum sic.[4] Quibus vel detinerent christum in morte vel[5] destructionem loci et gentis[6] evadere possent.

---

[1] Rom. VIII, 17.

[2] Joan. VIII, 48.

[3] declinaverunt: Written over erasure.

[4] Joan. XI, 50, 48.

[5] vel: Preceded by erasure of vel.

[6] Joan. XI, 48.

Quod non potuerunt stabilire: Ad effectum perducere, quia et resurrexit dominus, et ipsi perdiderunt locum et gentem.[1] Nichil horum.

(13) Quoniam: Quasi. Et hoc inde illis. Pones eos deorsum (dorsum): Quos odis. Post "pones" et contempnes et abicies. In reliquiis tuis: Posteris eorum. Preparabis vultum illorum: Qui esse debet.

Dixit de pena illorum futura. Nunc dicit de presenti que est causa future. Hec est presens obcecatio. Quasi. Hec item causa pene, quoniam "pones eos dorsum," id est, averteris ab illis excecatis. Introductio gentium quedam preparatio est ad reliquos israhel. "Vultum," id est, impudentem intentionem eorum quem habent "in reliquiis tuis," id est, in cupiditatibus terreni regni quas relinquis, id est, nec amas. "Preparabis" passionem tuam quam illis nescientibus ad salutem disponis. Vel, his repulsis, in gentibus "preparabis vultum tuum," id est, cognitionem tui. Non dicit, "pones," sed "preparabis," ut eos a quibus averteris, et quos non respicis aliquo genere respectu. Sed non omnes, quia in his quos tibi relinquis ut tibi credant "preparabis vultum eorum," id est, intellectum quo capiant veritatem.

---

[1] Joan. XI, 48.

(14) Exaltare domine: Ut omnia ista compleantur, resurge, ascende, potens appare. In virtute tua: Potentia divinitatis tue. Cantabimus et psallemus: Nos autem veritatem intelligentes, et in te gloriantes. Ore, corde, et opere celebrabimus. Virtutes: Mirabilia. Tuas: Qui induras quos vis, et misereris quibus vis.[1] Quasi. Ita illi "cogitaverunt," sed tu, domine, quem humilem non noverunt, "exaltare in gloria" resurgendo. Et hoc "in virtute tua" quam putaverunt infirmitatem.

XXI IN FINEM PSALMUS DAVID PRO ASSUMPTIONE MATUTINA

Titulus huius psalmi non facit mentionem de passione, sed de resurrectione cum ait "in finem" et "pro susceptione matutina." Sed per hoc quod sequitur intelligitur id quod precedit, velut si quis dicatur "manumissus," intelligitur servus fuisse. Similiter cum dicitur christus resurrexisse, intelligitur fuisse mortuus. Patet "in finem" et "psalmus david." "Assumptio" vero vel "susceptio matutina" est resurrectio christi facta in mane, cum adhuc tenebre essent,[2] quando humana natura in gloriam assumpta est.

[1] Rom. IX, 18.

[2] Joan. XX, 1 - 18.

Bene autem non "de assumptione," sed "pro assumptione" dictum est, quia non de resurrectione agitur, sed de passione in qua, cum videatur derelictus a deo, orat "pro assumptione" in gloria.

Solet autem qualitas rerum temporibus designari. Ut in meridie videt angelos abraham serviens in fide;[1] loth videt eos in vespere cum vero sole occumbente in sodomis pereuntibus liberatus est;[2] salomon vero nocte sapientiam precaturus accepit;[3] christus quoque occubuit in passione sepultus in vespere,[4] quia in discipulis fidei fortitudo infirmata est adeo ut petrus negaret;[5] diluculo surrexit,[6] quia paucis discipulis adhuc etiam hesitantibus sicut thomas[7] fecit quasi inter tenebras et lucem aurora fidei luxit; sicut autem sol paulatim ascendendo tandem plene

1 Genes. XXII.

2 Genes. XIX.

3 III Reg. III.

4 Luc. XXIII.

5 Matth. XXVI, 69 - 75

6 Joan. XX, 1 - 18.

7 Joan. XX, 25.

tenebras expellit, sic christus ascendens in celum,[1] tandem misso spiritu,[2] mundum fidei radiis illustravit.

"Pro cerva matutina" idem est, sed alia similitudine. "Cerva" enim est humana natura, que lutum et spinas peccatorum transilit. Exultat cerva mane, sic et christus in sua, vel nostra, resurrectione. Ubi nos habemus "in finem," alii dicunt "victori," quod idem est.

Modus. Prima pars continet conquestionem que finitur oratione; secunda ordinem passionis, ibi: "Circumdederunt," que etiam terminatur oratione; tercia continet utilitatem passionis, ibi: "Narrabo." Intentione docet patientiam in adversis, ut exemplo christi glorificemur. Est autem ista narratio non tecta figuris sicut prophetia,[3] sed manifesta sicut in evangelio, quam a conquestione sic incipit christus: "Deus, deus meus."

Hic est primus psalmus david eorum qui principaliter et late agunt de passione domini. Et ut nullus passum esse dei dubitaret, secuntur de eadem re alii quatuor quorum omnium hec est forma communis, qui ab oratione incipiunt, finis vero de salute hominis, ne audita passione fideles

---

[1] Luc. XXIV, 50 - 53.

[2] Joan. XIV, 15 - 21; Act. II, 1 - 13.

[3] I Cor. X, 1 - 12.

desperent, sed credant ex passione suam esse salutem.

(2) Deus deus meus: Ecce eadem que dixit in cruce: Heli, heli.[1] Pater omnium. Hec cum dixit, hunc psalmum de se scriptum indicavit. Gemminat ex affectu. Proprie et singulariter. Hoc LXX interpretes addiderunt, sensum magis sequentes quam verba. Respice in me: Suscitando a morte. Qui videris aversus. Ad hoc est ista conquestio ut christum respiciat suscitando. Quare me dereliquisti: In me ipso pene et morti? Non transferens calicem a me,[2] sed tradens in manus perfidiorum iudeorum. Numquid ego promerui? Longe a salute mea: Sunt. Ideo, scilicet, quia non est salus generis humani. Corporali. Que si permaneat. Verba delictorum meorum: Id est, delicta vetustatis mee postulantia mortem meam. Id est, postulationes vel exactiones. Id est, ea que a me postulant et exigunt delicta mea. A nobis de se hec "verba" figurant, quia quasi una est persona vetus et novus homo.

(3) Deus meus clamabo per diem: Ita etiam. Vel, vere delicta, quia. Etiam. Ad te in me ipso. In membris meis. Id est, prosperis huius vite, ut non mutentur quamvis sim sine tenebris peccatorum. Nec exaudies: Tamen. Quin

[1] Matth. XXVII, 46.

[2] Matth. XXVI, 39, 42.

permittas pati. Quia verbis "delictorum clamabo" ex desiderio temporalium que non sunt exaudienda. Et nocte: Id est, in tribulatione, "clamabo," in qua solent etiam peccatores exaudiri. Et non ad insipientiam mihi: Id est, in adversis huius vite, "clamabo," ut prosperentur, et non "exaudies." Me non exaudiendo de permanendis prosperis vel de tollendis adveris, in utroque non facis. Hoc mihi evenit "non ad insipientiam," sed potius ad sapientiam, ut scilicet sapientiam quidem non est clamandum ex desiderio temporalium, sed ex desiderio eternorum, que sunt verba vite, non "delictorum." Sed ut sapienter genus humanum meo sanguine liberetur.

(4) Tu autem in sancto habitas: Quamvis non "exaudies." Tamen. Me sancto sanctorum. Quolibet iusto quem facis intelligere, quod ad salutem eum non audis. Ut conserves in bono et liberes a malo.[1] Laus israhel: Quamvis tribulari, quamvis occidi pro salute permittas. "Tu," dico, qui laudas videntem te, non se, querentem scilicet gloriam tuam, non suam, et quem solum laudat "israhel," et quo "israhel" laudabilis existit.

(5) In te speraverunt: Quasi. Mirum est quod non "exaudis" me vel ecclesiam. Quia. Non in se. Totam spem habuerunt. Patres nostri: Antiqui. Utitur comparatione.

[1] Eccli. XXXIII, 1.

Sicut iusti. Qui non erant tanti quanti ego sum. Speraverunt: Perseveranter. Et liberasti eos: Spes liberat. Israhel de egipto,[1] pueros de camino,[2] danielem de lacu,[3] susannam de crimini,[4] et huiusmodi. Repetit ut ostendatur ex spe liberatio.

(6) Ad te clamaverunt: Etiam. In transitu matris[5] rubri.[6] In necessitatibus suis. Intento voto. Non verbis "delictorum." Et salvi facti sunt: Liberati ab omnibus. Ab hostibus a tergo sequentibus. Et statim "salvi facti sunt," quod conveniebat rudibus. Non expectant futurum. In te speraverunt: Spem fixerunt. Item repetit, quia decor orationis est per singula commata repetitio. Tangit commutationem temporum, scilicet quod antiquis carnalibus ad erudiendum concessa sunt temporalia. Novis autem in christo

[1] Exod. XII - XVIII.

[2] Dan. III.

[3] Dan. VI.

[4] Dan. XIII.

[5] matris: Scribal error for maris.

[6] Exod. XII - XV.

subtrahuntur, ut christus solus desideretur. Et non sunt confusi: Dimicando cum hostibus. Obtinendo victoriam. Quia spes eorum non est frustrata. De huiusmodi spe.

(7) Ego autem: Hucusque que dicta sunt, christus in persona sua vel membrorum dixisse potest. Nunc vero de se dicit. Et ideo. Quasi. Sum vermis: Quasi. Patres sunt exauditi, non "ego" qui filius tuus sum, qui maior illis. Viliter conculcatus estimatione iudeorum. Et (non) homo: Reputatus. Sed. "Vermis" de carne sine coitu nascitur. Ita christus de virgine sine semine. "Non homo" tantum, id est, peccator, sed ultra homines, ut vel sic homo superbus humilem imitetur, vel simpliciter "sum vermis," quasi humilitatis silentio repens. Obprobrium hominum: In sputis et colaphis.[1] Scilicet adeo vilis iudicor, ut natura hominum probrosa et vituperanda in me reputetur. Et abiectio plebis: Qui, me spreto, baraban elegerunt.[2] Id est, tamquam abiciendus a plebe.

(fol. 14r) (8) Omnes qui videbant (videntes) me: Talem. Nec qualitercumque factus sum "obprobrium et abiectio plebis," sed ita quod huiusmodi, id est, talem de me reputationem habentes. Aspernabantur (deriserunt) me: Derisibilem intellexerunt, et derisui habuerunt.

[1] Matth. XXVI, 67.

[2] Joan. XVIII, 40.

Locuti sunt labiis: Insultando mihi. Vah, qui destruis templum dei.[1] Nec tantum in corde volendo, sed. Quia non noverant culpam.[2] Vel, sine premeditatione. Et moverunt caput: Irridentes. Vel minantes. Voce et gestu subsannaverunt me. Dicentes yronice: Filium dei se nominat.[3]

(9) Speravit in domino: Spem suam posuit. Secundum affectionem suam. Eripiet eum: De manibus nostris, ne flagellari vel cricifigi possit. "Videamus si veniat helias ad liberandum eum."[4] Salvum faciet eum: Aut si non eripit, "salvum faciet," id est, suscitet a morte. Quoniam vult eum: Diligit eum secundum se. Placet illi. Talem habere. Ecce historialis narratio, ut magis evangelium videatur quam psalmus, ne qua infidelibus excusatio vel fidelibus ambiguitas relinquatur.

(10) Quoniam tu es: Post conquestionem orat. Causam quare non deserat, premittens. Quasi. Illi ita, sed "tu" "ne discesseris a me." Vel, quia non sum de mare infusus in feminam, ab ipso conceptionis initio sequestrati me ab

---

[1] Matth. XXVII, 40.

[2] Luc. XXIII, 34.

[3] Matth. XXVII, 39 - 43.

[4] Matth. XXVII, 49.

originali peccato ut de utero virginali, tamquam de talamo speciosus sponsus procederem.[1] Vel, causam opprobriorum supponit. Quasi. Hec ideo dicunt, quoniam scilicet homo factus sum. Quod ideo dico. Qui abstraxisti (extraxisti) me de ventre: De te. Genuisti. Virtute tua vel clauso utero. Ante secula. Spes mea: "Quoniam tu es." Ab uberibus matris meae: Pro ea parte qua suxi ubera virginis, et ideo non debes discedere a me. Hic ostenditur vera humanitas et magna perfectio, cum iam ab ubere sperat in domino, quod vix facit aliquis iam maturus.

(11) In te iactatus sum: Ego enim non in adam aversus, sed "in te." Nulii alii rei adherens, sed a mundo et ab eis que in mundo sunt, resiliens. Ut tu solus sis "spes mea." Ex utero: Ex quo homo esse incepi. De ventre matris meae: Et ob hoc etiam oportet ut non discedas, quia "de ventre." Ex quo conceptus et natus sum. Deus meus es tu: Creator. Factor. Adiutor. Susceptor.

Allegorice: "Extraxisti me de ventre:" Id est, de tenebris synagoge quibus obtegitur non dum natus in lucem meam, quisquis in observationibus sabbati,[2] circumcisionis,[3]

[1] Ps. XVIII, 6.

[2] Exod. XXXI, 13 - 14; Deut. V, 15.

[3] Genes. XVII, 10, 12.

et huiusmodi. Tu etiam qui es "spes mea," deus, "extraxisti me de uberibus matris mee" synagoge, ne carnalem consuetudinem fugerem et "ex utero" illius "iactatus," non cecidi, quia "in te" confirmatus sum. Non fecit ille venter ut tamquam parvulus oblitus essem tui, immo "de ventre matris meae deus meus es tu."

(12) Ne discesseris a me: Terminat in oratione conquestionem. Ergo. Ne destituas auxilio tuo. Quasi. Necesse est ut non discedas. Et causam supponit. Quoniam tribulatio: Passionis. Proxima est: Scilicet in corpore meo. Vel, secundum tempus. Hic de passione domini futura refert quasi preterita ad convincendos iudeos, et terminat orationem, ibi: "Tu autem domine ne longe facias." Et item ideo. Et non est: Nisi tu. Qui adiuvet: Persequentibus inimicis. Fugientibus amicis.[1]

(13) Circumdederunt: Pars secunda. Vere "tribulatio proxima est." Nam. Consiliis. Vel, gladiis et fustibus. In orto.[2] Vituli multi: Multitudo luxuriantis populi, et sine iugo dei. Tauri pingues: Principes superbi et feroces. Quorum iniquitas prodiit quasi ex adipe.[3]

---

[1] Matth. XXVI, 56.

[2] Joan. XVIII, 1 - 12.

[3] Ps. LXXII, 7.

Obsederunt me: Mane, facto consilio.[1] Quasi castrum ne evaderem.

(14) Aperuerunt: Tamquam fere nimia crudelitate sevientes et deglutire volentes. Postea ante pilatum.[2] In me: Irreverenter et non latenter. Os suum: Ad depressionem meam. Nequitia plenum, in malignitate unum. Sicut leo rapiens et rugiens: Confer singula. "Circumdederunt sicut leo rapiens" quando "conprehenderunt;"[3] "aperuerunt os suum sicut leo rugiens" quando dixerunt: "Crucifige, crucifige."[4]

(15) Sicut aqua effusa sunt (effusus sum): Tam viliter et sine omni circumspectione et cura ab eis extra civitatem eiectus sum et occissus, "sicut aqua" inter ceteros liquores vilius et circumspectius eicitur et effunditur. "Aqua effusa" facit lapsum, et persecutores in christo sunt lapsi. Item "aqua effusa" abluit et irrigat, et effuso christo ablute sunt peccatorum sordes, et ad germinandum rigate sunt mentes. Tandem, illis convalescentibus, traditus sum in mortem.

---

[1] Matth. XXVII, 1.

[2] Matth. XXVII, 2.

[3] Joan. XVIII, 12.

[4] Joan. XIX, 6.

Et dispersa sunt omnia ossa mea: Ad litteram. "Ossa" eius non sunt fracta. Sed "ossa" vocantur apostoli, quasi fortes et firmi ad corroborandam ecclesiam christi, qui in passione sunt turbati et pre timore fugerunt.[1] Unde: "Percutiam pastorem et dispergentur oves gregis."[2] Vel, dipersi per mundum. Et factum est cor meum: Vel, ideo discipuli fugerunt,[3] quia "factum est cor," id est, doctrina, qua eos firmaveram, vel lancea perforavit.[4] Tamquam cera liquescens: Id est, ad moto igne passionis evanuit, ex dubitatione labilis et infirma facta. Intimi mei sicut "cera" ad moto igne, visa passione mea deficientes timore et diffidentia liquefacti et dissoluti sunt. Exeunte sanguine et aqua.[5] Vel, "cor" suum vocat sapientiam que erat clausa in scripturis, et dura, sed sicut "cera" reddit lucem cum calore dissolvitur, ita cum ignis passionis[6] est accensus,

[1] Matth. XXVI, 56.

[2] Matth. XXVI, 31.

[3] Matth. XXVI, 56.

[4] Joan. XIX, 34.

[5] Ibidem.

[6] passionis: Followed by deletion of liquefacta.

"liquefacta est," id est, manifestata etiam infirmis qui sunt venter, id est, in corpore ecclesie molliores. Vel, in ecclesie memoriam excepta. Inde: "Et velum templi scissum est."[1] In medio ventris mei: Etiam. Etiam in conspectu. Ubi vulnus lancee inflictum est.[2] In communi consideratione meorum quo molliores et infirmiores erant. Infirmorum meorum quos sustentare et corroborare deberent.

(16) Exaruit (Aruit): Induruit in cadavere. Viluit. Ideo etiam sunt discipuli, quia. In animis eorum. Velut (tamquam) testa: Fragilis facta. Igne passionis decocta. Virtus mea: Viror carnis. Prius firma et solida. Prius miraculis probata. Et: Ideo, quia. Lingua mea adhesit faucibus meis: Cum me aliquid interrogarent. Tamquam qui nescirem vel non auderem respondere; vel reus essem, non respondi eis verbum.[3] Et in pulverem mortis: Detrimentum. Defectum. Turpissime. In habitum eorum corpora putrescunt in sepulcro. Deduxerunt (deduxisti) me: Deduci permisisti. Secundum opinionem iudeorum.

Vel, ideo dissipata "sunt ossa," quia "virtus mea" prius probata miraculis "aruit tamquam testa," id est,

---

[1] Matth. XXVII, 51; Marc. XV, 38; Luc. XXIII, 45.

[2] Joan. XIX, 34.

[3] Matth. XXVII, 14.

viluit. "Aruit," utique, quia "lingua mea adhesit faucibus meis," cum non responderem eis verbum.[1] "Aruit" etiam, quia "in pulverem mortis," in quem scilicet mortui rediguntur, "deduxisti me" secundum opinionem iudeorum. "Aruit" etiam "virtus mea" igne passionis, non tamquam fenum ut deficerem, sed "tamquam testa" ut firmior essem. Sicut etiam "testa" ante ignem est mollis, post ignem vero fortis, ita nomen domini quod ante passionem contempnebatur, post firmius honoratur. "Et lingua mea," id est, predicatores, "adhesit faucibus meis," id est, apud se servaverunt precepta, de meis interioribus locuturi, et per eos "deduxisti me in pulverem mortis," id est, in cognitionem impiorum quos dissolutos et morti destinatos, proicit ventus superbie a facie terre.[2]

(17) Quoniam: Dixit superius quod "sicut aqua effussus est," id est, viliter tractatus, hoc ostendit. Quasi. Vere "effusus." Circumdederunt me: Constanter accusantes. Canes multi: Vel, gentiles et iudei non pauci. Vere "multi," quia universus cetus. Iudeos vocat "canes," quia non secundum veritatem, sed secundum consuetudinem latrantes mordebant cum detrahebant christo.

---

[1] Matth. XXVII, 14.

[2] Ps. I, 4.

Concilium malignantium: Verba venantium. Mala cogitantium. Obsedit me: Circumvallavit. Ut non veritatem investigare iudicaret et dampnaret. In quo ierusalem celestis, civitas que in me obsidebat. Foderunt: Ecce iterum evangelica narratio, et quod malignitas eorum moliebatur, ad effectum duxerunt. Clavis confixerunt. A militibus fodi fecerunt. Voluntate et lingua. Iudei. Gentiles. Manibus. In cruce. Manus meas et pedes meos: Singulariter. Nota quod non dixit "transfixerunt" vel "vulneraverunt," sed "foderunt." Terra enim fossa fructus facit, sic et passio christi fructus vite.

(18) Dinumeraverunt omnia ossa mea: Non potuit melius describi corporis extensio in ligno. Extensione membrorum dinumerabilia fecerunt. Corporis mei "ossa." Ipsi vero: Iudei quibus medicus adveneram, quorum infirmos curaveram,[1] et mortuos suscitaveram,[2] a sua nequitia non mutati. Consideraverunt: Sed non intellexerunt. Non averterunt oculos, sed in malitia persistentes. Oculos dirigentes usque ad carnem, et non viderunt quia cor non direxerunt ad

[1] Matth. IV, 24; VIII, 3. 16; XII, 15, 22; XIV, 14; XV, 30; Marc. I, 34; Luc. IV, 40; V, 13; VII, 22.

[2] Luc. VII, 11 - 16, 22.

verbum quod est deus.[1] Et conspexerunt me: Qui ante confixerant. Cum diligentia et dilectione. Spectaculum me sibi et aliis fecerunt.

Mystice: "Manus foderunt" qui operibus eius non crediderunt. "Pedes foderunt" qui apostolos laceraverunt. "Ossa dinumeraverunt" qui apostolos ne in maiorem numerum crescerent, extinguere voluerunt, ut scilicet pauci et numerabiles essent.

(19) Diviserunt: Milites crucifixores. In quo scripturarum figuratur scissura. Sibi: Unicuique militi partem.[2] Vestmenta mea: Sacramenta dicuntur "vestimenta" christi que dividuntur per hereses a perversoribus scripturarum, que dividi non potest. Et super vestem meam miserunt sortem: In hoc karitatis ecclesie unitas signatur, que de super, id est, a deo texta est. Inconsutilem tunicam.[3] Hec sorte pervenit uni, quia divina electione karitas datur manentibus in unitate ecclesie. Qui habet hanc, securus est. Nemo eum a catholica ecclesia movet, etsi extra ecclesiam incipit habere, intromittitur. Hic est

[1] Ps. LXXVII, 8; Joan, I, 1.

[2] Joan. XIX, 23.

[3] Ibidem.

ramus olive quem columba portat in archam noe,[1] spiritus sanctus, scilicet in ecclesiam.

(20) Tu autem domine: Ipsi ita. Qui me misisti, ut genus reparare humanum. Ne longe facias: Id est, usque in communem resurrectionem meam, ne distuleris resurrectionem, sed post triduum suscita. Auxilium tuum: Quo proposuisti generi humano auxiliari. A me: Sed indilate. Et piis qui hoc expectant. Ad defensionem meam: Sed indilate. Liberationem. Aspice: Diligenter intende. Ne secundum voluntatem persequentium in morte detinear.

(21) Erue a framea deus animam meam: Quasi. Ne elongaveris, sed "erue deus a framea." Vel, quo modo? A morte ne detinear in illa. "Framea" gladius est. Gladio per quem intelligitur mors. Et de manu canis unicam meam: Populi sine causa latrantis. De potestate ne detinear in sepulcro. Ceco more et sine discretione latrantium. Studiose circa sepulcrum vigilantis.[2] "Animam" que sola immunis est a peccato. Vel, "animam meam" propriam et "unicam," id est, ecclesiam, capud scilicet et corpus, que sunt unum. "Et de manu canis," id est, ab hereticis, qui de

[1] Genes. VIII, 11.

[2] Matth. XXVII, 62 - 66.

penetralibus ecclesie exeuntes, ecclesiam lacerant tamquam "framea" quando lingua dissensionis scismata faciunt.

(22) Libera me de ore leonis: "Libera me" a voragine inferni, a voracitate diaboli. Vel, postquam resurrexero, defende me a lingua mendacii quod contra resurrectionem meam adinveniet iudaicus populus,[1] superius leoni ex crudelitate comparatus. Vel, secularis regni. Vel diaboli. Et a cornibus: Erectionibus iudeorum. Acutis argumentationibus. Unicornuorum (unicorniorum): Superbia et arrogantia demonum pro morte mea singulariter superbientium. Unum cornu in nare habentium. Humilitatem meam: Qua me humiliavi usque ad mortem.[2] Ab omnibus petit christus per humilitatem salvari.

"Unicornuorum" vel "unicornium:" Singulariter contra christum se eregentium. "Unicornis" est animal superbissimum quod dicitur mori ex indignatione si preter voluntatem tenetur. Per hunc significantur iudei qui quasi sunt unicornes terrena tantum petentes, vel de cultu dei singulariter se iactantes, vel singulariter superbientes occiso filio dei et servis. Sunt etiam "unicornes" quicumque superbi, qui singulariter erigunt se non ferentes consortem.

---

[1] Matth. XXVIII, 11 - 15.

[2] Philip. II, 8.

(23) Narrabo: Pars tercia in qua fructum passionis ostendit, ne pro audita passione fideles desperent. Quasi. Salva me, quia fructus de salute mea sequetur. Iste, scilicet quod. Notum faciam. Nomen tuum: Virtutem et gloriam tuam. Fratribus meis: Apostolis, coheredes regni tui.[1] Humilibus qui se invicem diligunt.[2] Predicabo per apostolos quod "ego et pater unum sumus."[3] In medio aecclesiae: In conventu omnium populorum iudeorum et gentium in unum lapidem angularem,[4] scilicet christum, coeuntium. Nec tantum in parte "narrabo," sed etiam per ipsos fratres meos "in medio ecclesie." Laudabo te: Faciam te laudari.

(fol. 14v) (24) Qui timetis dominum: "Laudabo," inquam, ita dicens. Qui prius servistis timore. Vos omnes. Casto timore. Illum qui timendus est. Laudate eum: Ore simul et opere. Servite cum dilectione. Universum semen: Scilicet omnes proficientes in luctamine, id est, in activa vita posita. Id est, de omni gente. Iacob: Cui scilicet

---

[1] Rom. VIII, 17.

[2] Joan. XV, 17.

[3] Joan. X, 30.

[4] Ps. CXVII, 22; Matth. XXI, 42; Marc. XII, 10; Luc. XX, 17; Act. IV, 11; I Petr. II, 7.

iam servit primogenitus vetus homo,[1] spiritu imperante carni. Magnificate (glorificate) eum: Gloriosum predicate. "Ut videntes opera vestra bona, glorificent patrem vestrum qui in celis est."[2]

Timentes deum vocat ad laudem, quia timor humanus potius vituperium parit. Laus ista non in affrica tantum est sicut ait donatus, quia ubicumque timetur deus, ibi laudatur, et ibi est ecclesia que est "semen iacob." Quos autem dixerit "semen iacob," aperit cum subiungit: "Timeat eum omne semen israhel," id est, omnes ad videndum deum regenerati. Alienus enim nescit timere.

(25) Timeat eum: Non tantum luctantes, sed etiam contemplantes, et hoc est. Casto timore. Id est, cum reverentia veneretur et diligat. Omne semen: Omnes imitatores. Israhel: Deum contemplantis. Quoniam: Et est causa glorificandi et timendi. Non sprevit: Ut omnino abiceret. Non spe privavit. Neque despexit: Licet sit altus. Ut vilem reputaret. Preces (deprecationem): "Pater, serva eos quos dedisti mihi."[3] Humilem precem. Pauperum (pauperis): Mei. Non verbis delictorum de vana vita

[1] Genes. XXVII.

[2] Matth. V, 16.

[3] Joan. XVII, 11.

clamantis. Cuiuslibet, et non de se presumentis. Neque avertit: In nullo etiam fuit mihi aversus, sicut ab illo veteri in cuius persona dicebam: "Clamabo et non exaudies." Faciem suam: Presentiam. Benevolentiam. A me: Novo homine sicut ab illo veteri. Opponit novum hominem veteri, de quo superius: "Quare me dereliquisti." Et dum clamarem: Et ideo. Pro me et meis. Pro resurrectione mea. Pro reparatione generis humani. Ad eum: Tam benevolum. Exaudivit me: In omnibus. Novum hominem.

(26) Apud te laus mihi (mea): Conversio ad ipsum. Quasi. Ideo exaudisti, quia "apud te." Vel, quia exaudisti, ideo laudabo. Ad te glorificandum. Erit. Ut placeat tibi. Qui non quero laudem meam. Qua te laudabo. In ecclesia magna: Que est, et erit. Orbis terrarum. Ex utroque populo collecta. Non in affrica tantum. Vota mea domino reddam: Sacrificium scilicet corporis et sanguinis mei que semel pro eis devovi et deo obtuli. Coram (in conspectu): Ita ut fiat. Quia ad mensam magnam positi, similia preparabunt. Timentibus (timentium) eum: Non adversantium. Scilicet ut intelligant et verum corpus esse et per illud sese salvari.

Docet in homine non presumi, et quo modo erit "laus" ista. Supponit ita scilicet quod "vota mea" iterum per

cotidiana sacrificia meorum in sacramentis offeram. Hoc dicit se redditurum "timentibus" ita ut sit "in conspectu timentium eum."

(27) Edent pauperes: Hoc autem sacramentum. "Edent pauperes." Credendo corpus et sanguinem meum. Seculi contemptores qui illud esuriunt, et ideo "saturabuntur." Et saturabuntur: Refocilabuntur et corroborabuntur hic et in futuro. Replebuntur et delectabuntur hoc cibo. Divites non "saturabuntur," quia non esuriunt. "Saturabuntur" vero qui patiendo imitantur et in laudem eructant. Et laudabunt dominum: Refecti cibo spiritualis alimonie ex abundanti eructabunt laudem domini. Non erunt ingrati medicine vulnerum suorum. Qui requirunt eum: Ecce quare "pauperes." Illi, inquam, laudabunt. Studiose. Non aliud. Divites querunt implere archam terrenis, "pauperes" cor de deo. Vivet cor (vivent corda): Quorum etsi corpora moriuntur, tamen. Hoc cibo. Anime. Per fidem et bona opera.[1] In seculum seculi: Eternaliter. Divites vivunt in hoc seculo, "pauperes" vero extra.

(28) Reminiscentur: Exequitur qui "pauperes," quo modo "laudabunt." Huius sacrificii. Hoc **facient in meam**

[1] Jacob. II, 24.

commemorationem.[1] Et convertentur ad dominum: Tanto pignore subarrati. Ad amorem domini, cum gustaverint quam suavis est dominus.[2] Ut impleant eius voluntatem. Ut semper a seculo aversi, in puritate qua edunt corpus et sanguinem bibunt, perseverent. Universi fines terrae: Non tantum iudea, sed ecclesia de toto orbe. "Reminiscentur." Qui fuerant obliti. Non tantum de universis finibus aliqui, sed quod plus est, omnis etas, omnis sexus, omnis conditio. Et adorabunt: Indeficienter. Spirituali et egregio cultu venerabuntur. Humiliabuntur. In conspectu eius: Ubi ipse videt, scilicet in conscientiis, ubi veri adoratores adorant.[3] In conspiciendo eum. In beneplacito. Vel, "in conspectu eius" quo eum conspiciunt, scilicet fide quam utique debent. Omnes patriae (universe familie) gentium: Non tantum iudeorum, sed etiam gentium. De universis familiis aliqui.

(29) Quoniam domini est regnum: Totus mundus. Expulso forti armato. Christi. Cruce et morte adquisitum. Iam olim abiuratum. Et ipse dominabitur: Presidebit ut in

[1] Luc. XXII, 19; I Cor. XI, 24.

[2] Ps. XXXIII, 9.

[3] Joan. IV, 23.

exercitiis virtutum regat. Fortior armatus. Sine fine. Gentium: Non tantum iudeorum. Non hominum superborum est regnum.

(30) Manducaverunt: Non tantum "pauperes" gustabunt quam suavis est dominus,[1] sed etiam. Eundem cibum spiritualem. Hic ostendit sacramentum esse commune et quod "pauperes" manducant, "divites" etiam manducant, sed non eque "saturabuntur," quia non imitantur. Nec prohibent dispensator manducare, sed exactorem moneat timere. Et adoraverunt: Dominum. Summa devotione venerati sunt. Omnes divites (pingues) terrae: Universi principes terre. De principibus electi. In conspectu eius: Coram eo ad honorem eius. In cognoscendo eum. Procident universi (cadent omnes): Sine fine. Genuflectendo.[2] Humiliabuntur "omnes" qui cognoscunt se esse pulverem et cinerem. Qui descendunt in terram: Fide humiliati, sue terrenitatis, id est, fragilitatis, naturam recognoscunt. Vel, non saturati sunt, quia fraternam karitatem non exhibent. "Et adoraverunt" spemtenus, aliter enim non daretur eis. Sed quoniam indigne, "cadent omnes" quod iustum est quid, "in terram" eligentes in ea sunt beati, celestia deserentes,

[1] Ps. XXXIII, 9.

[2] Philip. II, 10.

sed iste casus est "in conspectu" dei qui solus videt quo modo cadunt.

(31) Et anima mea ipsi vivet: In hac ecclesia de toto orbe collecta. Que in inferno detenta putabatur. Contemplativi, et ut dignum est. Spiritualiter uniendo. Corpori iuncta. Que "in conspectu" seculi omnibus mori videtur. Soli intendet. Ad laudem eius. Et semen meum: Christiani a me derivati.[1] Activi in exercitiis pietatis et misericordie christum imitantes. Serviet illi: Vel opere, vel per me credentes hoc id que dicit ne quis de successoribus dubitet.

(32) Adnuntiabitur domino: Annuntiatione predicatorum convertetur. Ad honorem domini. Christo. Attribuetur nominetenus, ut non dicant "pauliani" vel "petrani," sed "christiani."[2] Vel, "annuntiabitur" ab angelis "domino" qui preces deo offerunt, non pro instructione, sed pro ministerio, et "celi," id est, evangeliste "annuntiabunt." Generatio ventura: Generatio novi testamenti, ex aqua et spiritu sancto generata.[3] Potesta prioribus successura.

---

[1] Act. XI, 26.

[2] Ibidem.

[3] Joan. III, 5.

Et adnuntiabunt celi: In novitate gratie.[1] Predicabunt. Ut ita sit. Quorum "conversatio in celis est."[2] Iustitiam eius: Quoniam "iustus ex fide vivit."[3] Domini. Populo: Cui? Christiano. Qui nascetur: Ex fide. "Denuo ex aqua et spiritu sancto."[4] Quem fecit dominus: Secundo per regenerationem. Quis sit ille populus et quo modo nascetur, supponit.

Ecce, sicut diximus, psalmum in spem christianorum concludit, ut salus ex passione esse credatur.

XXII PSALMUS DAVID VOX ECCLESIAE POST BAPTISMA

"Psalmus david." Patet. Agit hic propheta de misericordia quam distribuit in decem gratias, per quas in hac vita homo, quasi de babilone, reducitur ad domum dei que est eterna beatitudo. Intentione vero hortatur ut omnes sperent in misericordia dei. Loquitur autem ecclesia christo dicens se habere istas gratias, et asserit se domino pastore securam. Ait ergo:

---

[1] Rom. VI, 4.

[2] Philip. III, 20.

[3] Rom. I, 17; Hebr. X, 38; Galat. III, 11.

[4] Joan. III, 5.

(1) Dominus: "Dominus" ihesus, pastor meus in quo sum tutus.[1] In quo sum sufficiens. Regit me: In via iustiticie, ne aberrem. In directum procedere facit. Et: Ideo. Nihil: Quod est. Mihi: Sibi militanti. Deerit: Quia spiritualem substantiam que numquam deficit confert.

(2) In loco pascue: Hic incipit enumerare gratias quarum prima est sermo divinus, quam vocat "pascua," quia meditantes celesti saginaret cibo, non ruga. Vere "nichil," quia iam in presenti sum "in loco pascue," ubi de sacietate sum certus. Et pulsante quecumque temptatione. Ibi me collocavit: Novitium. Intellectum meum. Spem meam. Ampliavit. Corroboravit. Confirmavit. Nutriendum et ad fidem instruendum. Bene ait, "collocavit," quia sermo divinus non tantum incipientes instruit ad fidem, sed etiam iam credentes nutrit ut magis in fide proficiant. Super aquam refectionis: Secunda. Hec est aqua baptismi que est fundamentum sacramentorum. Que dicitur "refectionis," quia anima que vires amiserat reficitur in ea, et peccatorum ariditate sterilis, fecundatur. Educavit me: Quasi. Instruxisti ad fidem. Et post "educavit me" ut pueros.[2]

---

[1] Joan. X, 11.

[2] pueros: Followed by erasure of Quia.

Post baptismum paulatim ut pueros in ulteriora provexit.

(3) Animam meam convertit: Tercia. Aversam in adam. A temptatione liberavit. Ad se integre. Bene ait, "animam" esse conversam, quia de peccatrice post baptismum facta est iusta, de contracta facta est. Videtur quibus ordo gratiarum esse conversus, quia tercia prima videtur, et prima tercia. Nam "animam," que erat adversa in adam, sicut ovem errantem [1] christus convertit ut postea sit sancta et iusta. Conversa autem abluit in baptismo, et deinde divinum sermonem supponit. Sed uterque sensus satis convenit. Deduxit me: Quarta. Inde. Sequitur perseverantia operis, ne relabamur. Superata omni temptatione. Ducatum prebuit. Perseverare fecit. Super duo precepta karitatis que sunt via "iusticie" "deduxit," ut in eorum cognitionem proficerem.[2] Super semitam (semitas) iustitiae: Sue. In arcioribus obedientie viis. Angustas vias "iusticie," quibus pauci ambulant et iustificantur.[3] Ut de virtute in virtutem eant. Propter nomen suum: Vulgandum. Sensus. Ad hoc scientie me perduxit ut precepta doceam. Et hoc non "propter" meritum meum, sed "propter nomen suum."

---

[1] Isai. LIII, 6.

[2] Matth. XXII, 37 - 40.

[3] Matth. VII, 13 - 14.

(4) Nam etsi ambulem: Quinta. Deinde conversus ad dominum, addit quod inter mala non timet. Quasi. Vere "deduxisti super semitas iusticie." "Nam etsi," id est, etiam. Conversus fuero. Sub tanto iudice. In medio umbrae mortis: Lumen fidei non habentium, et in mortem eternam currentium. Vel, inter hereticos et scismaticos, qui se et alios per ignorantiam vel malignitatem mortificant. Huius vite, que est "umbra" et "mortis," quia caligine peccatorum obscura, et ducit ad mortem. Non timebo: Inter hos. Mala: Ab eis illata. Conformitatis eorum. Quoniam tu: A quo omnis securitas. Mecum es: Comes in via. Preventor. Subsecutor. In corde per fidem. Virga tua: Sexta. Levis scilicet disciplina ad infirmos. "Non timebo." Nam. Et baculus tuus: Fortior disciplina ad provectos. Graviora flagella. Vel, districtio que conterit vitia. Vel, gubernatio que sustinet fideles. Ipsa me consolata est: Non sunt mihi timori, sed consolationi, contra omnes insidias temptatorum.

Sequitur disciplina que vel est levis ad oves, id est, simplices et infirmos, que dicitur "virga," vel est fortis ad grandiores filios qui ab animali vita crescunt in spiritualem, que dicitur "baculus." "Ipsa me" non afflixerunt, sed potius "consolata sunt," quia in his

intelligo te esse memorem mei. Vel, "virga" est districtio que conterit vitia. "Baculus" vero gubernatio que sustinet fideles.

(fol. 15r) (5) Parasti: Septima. Instituisti. Vere "consolata." Nam ipsam tribulationem. Vel, et ut fortis sim in pugna. Michi. In conspectu meo: In integra cognitione mea. Mensam: Quasi delectabilem refectionem. Interne refectionis. Sacramentum corporis et sanguinis christi. Adversus eos: Et hoc. Qui me temptant ut decipiant, vel ad confirmandum me. Nam unde mihi mortem moliuntur, inde vitam recipio. Qui tribulant me: Qui impugnant fidem meam. Qui impugnant exterius.

Mensa ista est corpus et sanguis christi. Hec est "in conspectu meo," non impiorum. "In conspectu" dicuntur esse cum intelliguntur que in illo sacramento monstratur. Sicut est illud quod ait salomon in proverbis: Sedisti ad mensam divitis. Memento te illi debere similia preparare.[1] Monstrat autem divitis christi mensa ut sicut ipse pro nobis passus est, ita nos quoque patiamur pro eo. Et habet "mensam in conspectu" qui hoc in ea intelligit. Hec est bonorum contra adversarios fortitudo. Unde addit: "Adversus eos qui tribulant." Nam unde ego vitam, illi manducant iudicium.[2]

---

[1] Prov. XXIII.

[2] I Cor. XI, 29.

Vel, per hoc "consolata sunt," quia post virgam sub baculo "parasti in conspectu meo mensam," scilicet ut iam non alar lacte sicut parvulus, sed spirituales fortiores cibos sumam, firmatus "adversus eos qui tribulant me."

Inpinguasti: Octava. Letificasti. Replevisti. In mense paratione. Et ut perfectus sim in omnibus. Propter spem future glorie. Vel, propter rem sacramenti. In oleo: Spirituali iocunditate. Karitate. Spiritualis gratie. Caput meum: Mentem. Vel, capud christum dicit oleo leticie unctum,[1] quia plenus gratia, nulla siccitate peccati exaruit. Et poculum tuum (calix tuus): Nona. Exemplum passionis christi. Et ut in hoc conserver. Ipsa scriptura. Inębrians: Qui sic inebriat ut sobrius reddat. Sopiens me ab appetitu temporalium. Alii dicunt, "poculum tuum" quod idem est. "Tuum" dantis, "meus" accipientis. Dat enim oblivionem vanarum cogitationum mentem rapiens ad eterna. Quam preclarum est: Valde. Donans claritatem eternam.

(6) Et misericordia tua: Decima. Que precedit[2] ad gratiam conferendam. Post omnia. Subsequatur me: Provehendo ad custodiendam eam que collata est. Omnibus diebus vitę meę: Quamdiu hic vivo. Quamdiu hic vivo

---

[1] Ps. XLIV, 8.

[2] precedit: Altered from precedet.

mortalis, et egeo, quod non tu qui non es mortalis. A te mihi collata. Ut (et) inhabitem: Et non tantum ad conservanda precedentia precedentia[1] "subsequatur." sed insuper ad perficiendam gratiam. Quod est. Addet etiam. In domo domini: Non manu facta, sed eterna in celis. In futuro. In longitudinem dierum: Diebus non finiendis. Nec ad horam. Sed eternaliter.

XXIII PSALMUS DAVID PRIMA SABBATI

Gentiles a nominibus septem planetarum dies appellant. Christiani omnes appellant "ferias," eo quod in omnibus a servili opere peccati[2] abstinere debemus. Hebrei vero, propter dignitatem sabbati, omnes alios dies appellabant nomine sabbati, et qui primus erat post sabbatum dicebatur "prima sabbati," alius "secunda sabbati," et deinceps. In prima sabbati factus est mundus, et lux divisa a tenebris, rebus confusis accepientibus formas.[3] Sic in resurrectione et christus, depositis tenebris mortalitatis, clarificatus est. Et homo, ablata peccatorum caligine, reformatus.

---

[1] precedentia: Apparently an erroneous repetition.

[2] Galat. V, 19.

[3] Genes. I, 1 - 5.

De hac clarificatione domini in prima sabbati agit hic psalmus. Loquitur autem a similitudine preconis, qui post triumphum predicat esse terram victoris. In ultimis vero versibus patet intentio, in quibus monet victorem cum triumpho suscipere. Primo totum orbem esse domini dicit, ut sicut nullus ab imperio eius, ita nec a fide sit alienus; secundo determinat quibus virtutibus prediti sint in ecclesia, ibi: "Quis ascendet;" tercio supersticiosos a pravitate vocat, ut patefactis cordibus deum admittant, ibi: "Attollite." Ergo propheta post resurrectionem letus, humanum genus quod varia superstitione laborabat, alloquitur, et ait:

(1) Domini: Fortioris armati. Expulso forti. Est terra: Ecclesia que prius tenebatur captiva sub iugo diaboli. Et plenitudo eius: Omnis copia et abundantia scientie et virtutum, et omnia karismata. Ecclesie. Est domini. Orbis terrarum: Nec una pars terre, sed ecclesia toto orbe diffusa. Et universi: Perfecti et imperfecti sunt domini, quia ab ipso sunt quicquid sunt. Qui habitant in ea: Non apostant, sed perseveranter in fide manent. Nec recedentes ab ecclesia.

(2) Ipse: Dominus. Merito autem eius est ecclesia. Super maria fundavit eam: Super fluctuationes et estus huius

seculi, ut scilicet superet eos, et omnem vincat tribulationem. Populos amaricantes, ut eis adversantibus non succumbat. Super vitia in amaritudinem mortis eterne discurrentia. Vel, "super maria," ut eis presit et ad fidem convertat. Et super flumina preparavit illam: Stabilissime firmavit in omni scientia et virtute. Principes, quorum cura tendit in populum, sicut flumina in mare. Cura et dispositione sua preordinavit, ut essent "super flumina." Precedente gratia, non meritis, confirmavit.

(3) Quis ascendit: Pars secunda. Ostensa amplitudine ecclesie, determinat quibus virtutibus prediti sint in ecclesia. Quasi. Ecce mundus in alto positus est. Ergo quis est ascendens. Quasi. Magno nisu. Hactenus in imo infidelitatis et peccatorum iacens. Quis est ascendens vitam eminentem et firmam celsitudinem? In montem domini: In sullimitatem ecclesie que domini est. In eminentiam virtutum. Aut quis stabit: Permanebit. Aut si ascenderit aliqua revelatione, quis perseverabit in tam eminenti sanctitate. In loco sancto eius: Sacramentorum plenitudine sanctificato. Fundato "super maria et flumina."

(4) Innocens: Respondet. Solus ille qui est "innocens." Qui proximo non nocet. Manibus: Operibus exterius. Et mundo corde: Qui est interius a noxiis cogitationibus mundus. Et quia posset male cogitare de proximo, addit. Ut sicut

nulli nocet exterius, ita nulli nocere velit interius. Qui non accepit in vano: Et non tantum "innocens" ad proximum, sed etiam in se, quod est. Animam suam: Que immortalis et rationalis est. Ad hoc. Ut occuparet aliqua vanitate, sed repleret omni bonitate. Nec iuravit in dolo: Id est, religione sacramenti non fefellit proximum suum. Nec tantum opere, sed etiam verbo non nocet, et hoc est. Proximo suo: Id est, nullius rei falsa confirmatione proximum decepit. Cui ad motum animalem non placuit appetitus rerum transitoriarum, que vane sunt, ut scilicet relicto desiderio eternorum, optaret caduca que sensualitas suggerit. Sed potius eternis se comparans, que videt simplicia, non fallatia, non "iuravit in dolo."

(5) Hic accipiet: Tante innocentie et virtutis. Supponit premia. Benedictionem: Ut bene remuneretur in futuro. Promotionem de virtute in virtutem usque ad ascensum montis. A domino: Non a se. Et misericordiam: Plenitudinem consummationum gratis datam. In presenti, ut bene promereatur. A deo salutari suo: Christo scilicet qui eum salvavit. Non habebit a se "benedictionem," que non datur per merita, sed per misericordiam per quam prius dimittuntur peccata.

(6) Haec est generatio: Quia singulariter ante dixerat, "quis ascendet," ne de solo christo acciperetur, generaliter dicit. Baptismo renata.[1] Querentium dominum: Ascendere in montem. Nunc per fidem et bonam operationem.[2] Quasi. Vere benedictio erit per misericordiam, quia per eam nascetur in baptismo qui eam querit. Vel, hec quam dixi, scilicet "innocens manibus," et cetera. Requirentium (querentium): In fine. Faciem dei: Manifestam dei visionem. Iacob: Cui posterius nato dedit hereditatem.[3]

(7) Tollite (attollite) portas: Pars tercia. Declarata christiana religione errantibus, imperat portas mortis auferre. Ad vos "tollite." Ergo. Ne in[4] impediant dominum venientem. Quia vicit fortem armatum. Auferte. Cupiditatis et timoris. Aditus per quos iter ad mortem.[5] Principes: Demones qui primatum in hominibus queritis. Vestras: "Vestras," quas vos fecistis. "Vestras," ut per eas ad decipiendos homines transeatis. Et elevamini: In animas

---

[1] Joan. III, 5.

[2] Jacob. II, 24.

[3] Genes. XXVII.

[4] in: Scribal error; it appears that the commentator began to write impediant, but discontinued; read Ne impediant.

[5] Matth. VII, 13 - 14.

hominum. O vos, exaltamini. Porte aeternales: Aditus eterne vite, scilicet renuntiationis seculo et conversionis ad deum. Karitatis aditus, fidei, spei, per quas iter ad eternitatem. Et introibit: Sic ordinata domo. Ad suos. Rex: Christus. Dator. Glorie: In quo gloriamur sine superbia.

Utitur propheta verbis angelorum qui dominum descendentem ad inferos preveniunt dicentes: Auferte potestatem vestram. Ipso quoque ad celos ascendente precurrunt et dicunt: "Elevamini" eum "porte eternales," et, que hucusque fuistis clause hominibus, aperiamini. His itaque verbis dicit propheta: O principes, o demones, qui primatum queritis.

(8) Quis est iste rex glorie: Audita tanta huius regis sullimitate, pavet admirans mortalis natura, et querit. Vel, virtutes stupefacte querunt. Vel, propheta ut admirationem reddat attentos querit, et ait. Et ut quis sit intelligatur. Dominus: "Dominus" omnium. Fortis: Fortis in se. Et potens: "Potens" super alios. Quem infirmum et oppressum putastis. In prelio: Contra iudeos qui superasse putant, et contra mortem quam clarificatus destruxit, et contra diabolum cui potestatem abstulit reddendo immortalitati infirmitatem humanam.[1]

[1] Hebr. II, 14; I Cor. XV, 54.

(9) Tollite (attollite) portas: Ergo parate viam domini, qui principamini motibus vestris auferendo spinas et tribulos,[1] et hoc est. Peccata que sunt porte mortis.[2] Principes vestras: Qui estis "genus electum, regale sacerdotium."[3] Et elevamini: In cordibus eorum amplificamini. O vos. Porte aeternales: Aditus castitatis, humilitatis, karitatis, que ducunt ad eternitatem. Et: Sic. Introibit rex gloriae: Ad corda, ut provehat et perficiat.

Egit contra demones, modo contra celestes angelos qui solent ab hominibus adorari, quibus dicit: O "principes" celestes, "tollite portas vestras" quas habetis in animis hominum, ut non amplius ad corda eorum intretis, ut vos adorandos intelligant. "Et elevamini, porte eternales," id est, eterne iusticie, "porte" scilicet karitatis et castitatis, per quas anima unum et verum deum recipit, ne fornicetur sub aliis diis. "Et introibit rex glorie," ut ad dexteram patris credatur interpellare pro nobis.

Secundum nostram translationem que non habet "tollite," sed "attollite," alius sensus est. Ita. O "principes,"

---

[1] Genes. III, 18; Hebr. VI, 8.

[2] Jacob. I, 15; I Joan. V, 17; I Cor. XV, 56.

[3] I Petr. II, 9.

qui estis "genus electum, regale sacerdotium,"[1] "attollite portas vestras," id est, amplificate opera per que deus intrat, et de virtute in virtutem elevat ad eternitatem.

(10) Quis est iste rex gloriae: Miratur princeps huius aeris, et dicit. Dignus est ut ei paretur hospitium? Vel, propheta. Vel, mortalis natura. Dominus: Est quidem. Quia. Virtutum: Celestium. Respondit, non "virtutis," sed "virtutum" celestium et terrenarum. Ipse est rex gloriae: Cui servire regnare est.

XXIIII PSALMUS DAVID ET VOX SUPPLICANTIS

Hic est primus psalmus eorum qui sunt per litteras ebrei alphabeti, etsi non omnes. Secuntur alii tres qui significant imperfectos in ecclesia psallere, sicut illi qui habent omnes significant perfectos in virtutibus laudatores. Est autem iste psalmus contra adversa seculi, quasi oratio populi in babilone, ubi expertus sua mala, penitens post flagella. Proponitur aliis hac intentione ne murmurent in adversis. In prima parte erectus ad deum petit doceri vias domini; in secunda orat pro dimittendis peccatis, ibi:

[1] I Petr. II, 9.

"Reminiscere;" in tercia ostendit quo modo habeantur eterna, ibi: "Quis est homo." Loquitur autem in persona ecclesie, et ut securus possit petere que secuntur, premittit dicens:

(1) Ad te: Amplexandum. Domine: O. Qui me creasti. Levavi: Spirituali desiderio. Animam meam: In terra carnalibus desideriis conculcatam.

(2) Deus meus: "Deus meus," qui me reparasti. In te confido: Ego qui prius in me confidens volui esse sicut deus, unde perductus ad hanc infirmitatem erubui. Affirmat vel orat, ne deficiat in se. Iam non in viribus meis, sed "in te" solo. Totam fiduciam meam de presenti statu et de futuro pono. Non erubescam: Et ideo. Non confundat me spes mea. Ut peccans ex me perdam illud, unde "confido."

(3) Neque inrideant me: Dicentes: "Hic homo cepit edificare, et non potuit consummare."[1] Neque etiam aliorum suggestione peccans, quod est si prevaluerint. Irrisione dignum faciant, quod utique facient et quilibet perfidi, qui in conformitatem sui trahere nituntur. Inimici mei: Quicumque. Diabolus. Homo. Caro. Heretici. Scismatici. Falsi christiani. Etenim: Quod oravit, certus affirmat. Quasi. Utique, erit quod peto. Universi qui te expectant domine (universi qui sustinent te): Ferentes patienter

[1] Luc. XIV, 30.

pondus diei et estus tribulationis,[1] donec venias. Si moram fecerit, expecta eum.[2] Non confundentur: Non privabuntur spe sua. Neque per se, neque per inimicos.

(fol. 15v) (4) Confundantur: Sed e contrario. Vel, hic pro peccatis. Vel, eterna confusione. Iniqui facientes vana (omnes iniqua agentes supervacue): Quot quot sunt. In se vel in proximos nequiter operantes. Et supponit in eodem qui et quare, scilicet temporalia eternis preferentes. Metas iuste necessitatis excedentes. Nullum inde fructum vite consequentes, sed mortem eternam promerentes quod est "supervacue." Vias tuas domine: Ergo ut non confundar, viam regiam, scilicet leviora precepta que ducunt ad vitam, quod convenit etiam simplicibus. Notas fac (demonstra) mihi: Quasi sub oculis. Et semitas tuas: Artam et arduam.[3] De quibus dicitur: "Si vis perfectus esse,"[4] et cetera. "Semitas tuas" que sunt anguste et paucis note, sicut est intelligentia legis. Vel, idem vocat "vias" et "semitas." Que enim anguste sunt in ingressu, late sunt in progressu.

---

[1] Matth. XX, 12.

[2] Hab. II, 3.

[3] Matth. VII, 13.

[4] Matth. XIX, 21.

Unde in evangelio: "Intrate per angustam portam,"[1] et in psalmo: "Eduxit me in latitudinem."[2] Edoce me: Verbo et opere. Perfecte doce. Ut imiter.

(5) Dirige me: Fugentem errores. Et ne amplius aberrem. In veritate tua: Ut recte vivam. "Ut nesciat sinistra quid faciat dextera."[3] Et doce me: Et dum flagellas, ipsam veritatem intelligendi quod credo. Hec est veritas vie tue. Ut tibi non serviam, nisi pro salute. "Doce me in veritate tua" perseverare. Quia tu es deus: Et hoc ideo fac. Salutaris meus: Auctor et dator salutis mee. Et: Ideo. Quia. Te sustinui: Portando pondus diei et estus.[4] Tota mentis serenitate. Tota die: Toto tempore conversionis mee. Hec duo bonos faciunt, fides scilicet et patientia.

(6) Reminiscere: Pars secunda. Utitur comparatione, et per misericordiam factam antiquis, petit sibi peccata dimitti, in quo blanditur per misericordiam. Et ideo quia "sustinui." Ideo etiam quia verum iudicem timet in quo per iusticiam terret. Qui videris oblitus dum tradas.

---

[1] Matth. VII, 13.

[2] Ps. XVII, 20.

[3] Matth. VI, 3.

[4] Matth. XX, 12.

Miserationum tuarum domine: Operum misericordie, ut non dicam meritorum meorum. Exhibitarum generi humano. Et misericordię tuae (misericordiarum tuarum): Quas predestinasti te exhibitarum. Naturaliter insitarum. Numquam enim sine misericordia fuisti, qui etiam peccantem hominem vanitati[1] quidem, sed in spe subiecisti. Ne ergo in me fallat. Que a seculo sunt: Ab eterno. Ab initio seculi exhibite.

(7) Delicta iuventutis meae: Et per misericordiam. Que sciens feci. Confidens audatie mee. E contra ex calore carnis et sanguinis que in hac etate fortiora sunt. Et ignorantias meas: Venialia que peccata esse nescivi, vel originalia, vel que ignoranter commissi. Vel, antequam crederem egi. In his ergo duobus, omnia peccandi genera comprehendit.

"Delictum" dicitur quando scienter derelinquitur via equitatis; "ignorantia" quando malum esse nescimus quod facimus, vel originale malum in pueris. "Iuventus" non pro etate hic accipitur, sed pro peccandi audatia que etiam in senibus est. Sed nomine "iuventutis" ideo appellatur, quia hec etas pronior est ad peccandum. Quicumque homo in hac presumit audatia, adhuc manet iuvenis in domo patris iniqui.

[1] vanitati: Scribal error for non vanitati?

Ab hoc igitur iste in baptismo emancipatus, petit illam dimitti, dicens:

Ne memineris domine: Ut ad vindictam reserves. "Ne memineris," inquam. Sed. Secundum magnam misericordiam tuam: Non secundum iram tuam qua indignus sum. Vide quam fragilis nature sum, et "memento mei." Que te condigna est. Memor esto mei deus (memento mei tu): Cuius opus est dimittere peccata.[1] Si odis que feci, parce facture tue. Propter bonitatem tuam domine: Non propter merita mea, sed. Tibi insitam et amplam, qua omnia de nichilo facis.

(8) Dulcis: In miserando. Conversio ad auditores. Quasi. Bene bonitatem pretendo, quia "dulcis" est dominus qui per gratiam, sine meritis, omnia prius dimittit. Et rectus dominus: Tamen. Peccata purgando. Quasi quis dicat: Qua fiducia petis, conversus respondet: Quia "dulcis;" sed tamen "rectus." Propter hoc: Quia "dulcis et rectus." Legem statuit (dabit): Correctionis vel karitatis. Delinquentibus: Venialiter, vel quocumque modo peccantibus. In via: Morum. Preceptorum. "Dabit legem," id est, correctionem "in via" huius vite. Vel, ut ponat "in via" preceptorum. Vel, "delinquentibus," id est, quamvis delinquant, tamen sunt "in via," id est, in fide.

---

[1] Matth. VI, 14 - 15; Marc. XI, 26.

(9) Diriget: Quo fructu? Per hanc legem. Ad meliora. Mites (mansuetos): Non detractantes iugum domini. Id est, ex feris domitos, patienter adversa tolerantes. In iudicio: Correctionis. Docebit: Intelligere et tenere. Ad augmentum perfectionis. Mansuetos (mites): Non calcitrantes contra scripturas. Qui naturaliter habent animum lenem. Vias suas: Id est, precepta, pro quorum neglectu intelligent venisse flagella.

(10) Universe viae: Quibus tenditur ad ipsum. Que sunt "vie?" Domini: "Dulcis et recti." Misericordia et veritas: Qua placabilis nunc peccata dimittit, non tamen sine iusticia. Qua incorruptus in futuro, non sine misericordia iudicat merita. "Universe." Quasi. Infinite, sed in his duobus includuntur. Vel, merito predico eum "dulcem et rectum," quia quicquid facit vel misericorditer facit, vel iuste. Requirentibus: Quibus "vie?" Deponentibus superbiam et severitatem iudicis caventibus. Testamentum eius: Novum suo sanguine confirmatum. Et testimonia eius: In prophetis et evangelistis. Legalia et evangelica. Quia in scripturis investigaverunt que sit voluntas dei beneplacens et perfecta.

(11) Propter nomen tuum domine: Conversio ad dominum. Quia misericors et dulcis vocaris. Quod est ihesus.

Propitiaberis peccato meo: Oblato sacrificio spiritus contribulati,[1] propitius eris. Vel, quia "dulcis et rectus." Ergo peccata que accuso dimittes. Ut remittas et deleas. Non solum quod ante fidem commissi, sed etiam quod "in via" fidei in qua non deest offensio, quod "multum est." Gravius est enim peccare post fidem, et hoc in persona ecclesie dicit. Copiosum est (multum est) enim: Quia "multum" reputo, id est, me ipsum iudico, ut locum tue propitiationi in me faciam.

(12) Quis est homo: Pars tercia in qua de eternis agit, quo modo habeantur, unde laborat et orat ut ipse et totus israhel liberetur. Et cum dixisset, "delinquentibus dabit legem," nunc determinat quibus, sub interrogatione dicens. Quare queris? Quia quisquis est. Quasi. Rationalis. Premittit autem de timore. Qui timeat dominum: Qui "multum" faciat peccatum suum. Legem: "Legem" fidei. Morum. Statuit: Dominus ad correctionem. Ei: "Ei." Timenti. In via quam elegit: Quasi tutam. In regula quam sponte sua professus est. Vel, "legem," ne impune peccent. Vel, completionem legis ad quam ducitur incipiens "in via" fidei, quam ex propria libertate, velut tutam, "elegit," expertus per flagella non esse deviandum ab ea.

[1] Ps. L, 19.

(13) Anima eius in bonis demorabitur: Sequitur premium. Sed. In preceptis quasi in deliciis. Vel, spe in futuris. Vel, super celestibus per contemplationem. Desideriis et cogitationibus et actionibus. Nullo agitata vento defixo,[1] morabitur. Hanc legem, si servaverit in presenti, non redibit ad ollas carnium ut delectetur in tenebris peccatorum. Et semen eius hereditate possidebit (hereditabit): Opus bonum quod ratio facit dum excolit evam, scilicet carnem. Erit[2] causa ut "hereditate" possideat. Terram: Viventium.

Vel, "anima eius" separata a corpore, quamvis sine eo non habeat perfectam beatitudinem, tamen "demorabitur in bonis," et tandem in resurrectione "semen eius," opus scilicet, erit causa quare corpus restauretur.

(14) Firmamentum est: Interim ne deficiant "in via," ne cadant omni vento doctrine.[3] Non homo mutabilis. Dominus: Cuius est servos suos firmare. Timentibus eum: Offendere. Filiali timore. Timor enim dei dat firmitatem; humanus, diffidentiam. Et testamentum ipsius: Promissiones eius sunt eis "firmamentum." Quod est de hoc. Testatus est

[1] Ps. I, 1 - 2, 4; Matth. XI, 7; Ephes. IV, 14

[2] Erit: Preceded by small erasure.

[3] Ps. I, 1 - 2, 4; Matth. XI, 7; Ephes. IV, 14.

enim dicens: "Manifestabo ei me ipsum."[1] Ut manifestetur illis: Deus. Ad hoc. Id est, ut videant eum facie ad faciem.[2]

Vel, per hoc "est dominus eis firmamentum" quod facit ut "testamentum" meum sit "illis," id est, cum exponitur "illis" esse deum "testamentum" quod gentes et termini terre sunt hereditas eius.[3]

(15) Oculi mei: Ideo. Ergo. Rationis et spei mee fructus. Intentiones mee. "Oculi." De quibus salomon: Oculi sapientis in capite eius.[4] In corde. Semper ad dominum: Promerendum et consequendum. Incessanter dirigentur. Non ad terrena. Ut eius solius respectu omnia agam. Quia ipse evellet: Et merito et utiliter. Quem respicio. Extrahet et eruet. De laqueo: Vitiorum. Pedes meos: Affectus. De omni terrena perplexitate.

(16) Respice in me: Pietatis respectu. Quasi. Ideo domine, quia ego respicio ad te. Grata comparationis vicissitudo. Qualiter? Et miserere mei: Desiderium meum comple miserendo mei miseri. Quia "oculi mei ad te," tui

---

[1] Joan. XIV, 21.

[2] I Cor. XIII, 12.

[3] Ps. II, 8.

[4] Eccles. II, 14.

quoque respiciant "in me." Quoniam: Quare. Unicus: Unicam fidem et spem habens. Non distractus per hereses. Et pauper: Et humilis spiritu. Solet "unicus" plus amari, et de paupere maior dolor haberi. Sum ego: Segregatus a mundo.

Per apostolos christianus[1] "unicus" est, non per hereses vel scismata distractus, et "pauper" segregatus a mundo, etiam humilis.

(17) Tribulationes cordis mei: Et necesse est ut miserearis, quia. Item alia causa. Repugnantie de lege membrorum venientes quarum anxietas ad cor pervenit. Dilatate sunt: Multipliciter conturbant et anxiant me. De necessitatibus meis: Vanitatibus quibus creatura subiecta est, non volens. De tribulationibus istis que me cogunt anxiari. Eripe (erue): "Erue" et libera. Me: Sperantem in te.

"Tribulationes" vocat et "necessitates" et "suas" quas, ut salvus sit, necessario tolerat usque in finem, et studio karitatis assumit.

(18) Vide: Et ut liberandi causam in me habeas, confidam. Et. Humilitatem meam: Contriti cordis. Gratam habe, quoniam iactantia iusticie mee non me ab ecclesie unitate abrumpo. Et laborem meum: Ad vincendam legem

[1] christianus: Altered from christiani.

membrorum. Quo indisciplinatos mihi admixtos suffero. Et dimitte: Motus pietate. Placatus his sacrificiis. Omnia peccata (universa delicta): Originalia et actualia. Non tantum "iuventutis et ignorantie" ante fidem, sed etiam illud quod est post fidem, "multum."

(19) Respice inimicos meos: Orat pro inimicis. Sed quia nescimus quid oremus, indefinite dicit "respice," id est, vel converte, vel fac sicut scis. Ut repellas a me, ne superent et pervertant me. Exterius etiam. Qui insurgunt in me. Quoniam: Et necesse est ut respicias. Multiplicati sunt: Intus falsi fratres, et foris infideles. Et odio iniquo oderunt (me): Sine causa. Vel, propter bona que ago. Tamen diligentem se.

(20) Custodi animam meam: Sed tu ab eis. In his que habet. Servando virtutes. Ne declinet ad imitationem eorum. Et eripe (erue) me domine: A perplexitate qua mihi miscentur. Non confundar (erubescam): Da ut non confundat me spes mea. Etsi non propter aliud, saltem ideo "erue" ut "non erubescam." Quoniam: De hoc. Invocavi (speravi in) te: Non in me.

(fol. 16r) (21) Innocentes: Quo fructu? Quia. Nulli nocentes. Et recti: Quos non frangit adversitas, vel prosperitas elevat. Adheserunt mihi: Conformati etiam ad

hoc adherebunt. Non tantum corporali presentia mixti sicut mali, sed consensione cordis, et hoc ideo, quia non defeci ut sequerer illos, sed "sustinui te" patienter expectans iudicium, separatione. Quoniam: Ideo. Sustinui te domine: Pondus preceptorum tuorum.

(22) Redime (libera) me deus: Et ut mihi conformari possint. Ergo isti quoque non erubescant. Sed. O. Israhel: Populum te videntem. Populum quem preparasti ad visionem tuam. Ex omnibus angustiis meis (tribulationibus suis): Interioribus et exterioribus omnibus. Quas ab infidelibus et intus in ecclesia patimur.

XXV PSALMUS DAVID PROPHETA DE SE TESTATUR

"Psalmus david." Non christo mediatori[1] psalmus iste attribuitur, sed cuilibet perfecto, de quo agitur hoc modo: Primo mixtus malis ostendit se ab eis morum qualitate divisum; secundo petit ab eisdem loco etiam separari, ibi: "Domine dilexi." Intentione vero monet vitari consortia iniquorum et adherere iustis, quia mores ex convictu formantur. Videns ergo bonos cum malis, grana cum paleis, ita ut etiam grana non cognoscantur, sicut helias se solum

[1] I Tim. II, 5; Hebr. VIII, 6; IX, 15; XII, 24.

esse bonum putabat,[1] orat david dicens: "Iudica," id est, discerne, ut non sicut modo simul cum malis intramus ecclesiam, ita simul com eis eamus in ignem. Non est hec periculosa vel ex arrogantia facta peticio, quia post primam gratiam qua misericorditer in baptismo sibi peccata dimissa sunt, secutum est innocentie meritum, et ideo de remuneratione certus ponit vota iudicii. Unde apostolus: "Reposita est mihi corona iusticie."[2]

(1) Iudica me: Discerne a malis in futuro, sicut hic animo. Diu ad te suspirantem. Domine: Qui potens, sapiens, et iustus es. Quoniam: Quare? "Quoniam." Ecce meritum. "Quoniam in innocentia mea," non angelorum, sed qualis est hominum. Ego in innocentia mea: Prout meretur "innocentia mea." Ingressus sum: "Ingressus sum." Viam morum inter peccatores, non tamquam iustus separans me ab eis. Ut inter malos non titubem. Et in domino sperans: Non in me. Non infirmabor: Non desistam ab innocentia.

(2) Proba me domine: Quasi. Dixi quod innocens "ingressus sum." Quia tamen delicta nullus intelligit,[3] ostende me mihi et aliis, ne quid lateat occultorum.

---

[1] III Reg. XIX.

[2] II Tim. IV, 8.

[3] Ps. XVIII, 13.

Flagellis interroga me. Corripe me et erudi me. Ut et ego puniam in me mala, et non videar aliis pravitatis exemplum. Et tempta me: Temptationibus "proba me." Temptat et probat deus ut erudiat; diabolus ut seducat. Ure renes meos: Igne tribulationis purgatorio. Vel, igne sancti spiritus. Carnales delectationes. Ne quid mali delectet. Et cor meum: Ne quid mali cogitem.

(3) Quoniam: Quasi. Securus dico, "tempta me." Misericordia tua: Que non sinit me temptari supra id quod possum,[1] et qua me confirmasti. Non merita mea, sed misericordiam tuam attendo, ne succumbam. Ante oculos meos est: Pre oculis rationis mee. Id est, indubitanter scio, quia misereris mei. Et: Hoc inde. Quia. Conplacui in veritate tua: Exequitur illam veritatem. Probando que probas. Improbando que improbas. Tibi et michi. Non dicit "placui," sed "conplacui." Cui enim displicet suum mendatium et placet veritas dei, placet simul ipse deus cum illa veritate et in illa. In completione preceptorum tuorum. Intus scilicet, ubi tu vere vides.

(4) Non sedi: Quasi. "In veritate," inquam, "conplacui," quia mala vitavi et non consensi convenientibus in appetitu temporalium, in quibus putant esse beatitudinem.

[1] I Cor. X, 13.

Non adquievi ut imitarer. In concilio: Conventiculo. Vanitatis: Vanus est qui suam gloriam querit, et transitoria appetit. Que causa est omnium iniquitatum. Quattuor sunt affectiones: Amor sui, amor mundi, fraternum odium, remissus amor dei. Ex his oriuntur quatuor vitia hec: Seculi vanitas, iniquitas, malignitas, impietas. Et: Ideo etiam "conplacui," quia "cum." Cum iniqua gerentibus: "Iniqua" gerunt qui, ut in multitudine divitiarum glorientur et avaritie saccum repleant, que proximorum sunt vi et dolo sibi adquirunt. Tractatum vitavi, nec incepi. Non introibo: "Non introibo," id est, nec incipiam consentire. In huiusmodi iniquitatis gestionem.

(5) Odivi congregationem malignorum: "Conplacui" etiam, quia. Non tantum vitavi, sed etiam ipsam ecclesiam, id est, "congregationem" malignantium que fit ut veniatur ad "concilium vanitatis." Malignantes sunt qui cum possunt proximis nocent; cum non possunt, cupiunt. Verbo et opere. Et cum impiis: Impius est qui deum vel non credit, vel contempnit, vel remissius amat. Non sedebo: Ut eis conformer. Impietati infidelium assensum non prebebo.

(6) Lavabo: Ostensis que vitet mala, supponit que faciat recta. Quasi. Non habitabo cum predictis, et non faciam mala supradicta. Sed. Non consentiam impiis. Id

est, penitendo. Mundas faciam. Inter innocentes: Qui nec sibi, nec aliis nocent. Manus meas: Opera mea. Et circumibo (circumdabo): Ut omni decore virtutum exornem. Altare tuum domine: Fidem vel mentem in qua tibi sacrificem. "Altare" vocat mentem vel fidem. Hanc circumdat qui virtutibus exornat. Sacrificium vero quos super "altare" fidei offertur accipitur, quia non est locus veri sacrificii extra catholicam ecclesiam. Vel, "altare" celeste dicit, scilicet humanam naturam christi quam sacerdos christus pro nobis in ecclesia ad dexteram patris introiens erexit. Illud circumdat qui karitate amplexatur sullimia, offerens ibi vota deo per christum.

(7) Ut audiam: Addiscam intus a magistra veritate, vel spirituali inspiratione. Ideo "laudabo," et cetera. Merear audire in fine. Vocem: Qua te laudem. Laudis tuae: Qua canitur ab angelis: Sanctus, sanctus. Et hec ideo. Quasi. Ideo "inter innocentes," ut inter eos conversans "audiam," id est, intelligam ab eis qualiter sis laudandus. Ille intelligit qualiter es laudandus qui bonum suum, non sibi, sed deo imputat. Unde subdit: "Et enarrem," quod omnia sunt "mirabilia tua," non mea. Ut enarrem: Sine reprehensione evidenter aliis predicem. Mirabilia tua: Quecumque tu propter hominem fecisti, vel quecumque

mirabiliter homines per te faciunt.

(8) Domine dilexi: Pars altera. Hucusque ostendit qualiter perfectus mixtus malis dissentit ab eis. Nunc petit ne illis in iudicio misceatur. Sed premittit causam, scilicet quod bonis concordat dicens: O "domine." Vel ideo etiam "conplacui," quia. O. Ex toto corde. Decorem domus tuae: Bonos actus. In sanctis qui sunt templum, "dilexi" virtutum varietatem, quibus desidero conformari. Et locum habitationis glorię tuae: Ecclesie in qua habitas per inoperantem gratiam. Et talem "locum," in quo habitans glorificeris. Et talem "locum dilexi," in quo habitant gloriosi tui, ut cohabitem cum illis, et ex convictu particeps fiam sanctitatis eorum, et maxime huiusmodi "decorem," qui sit "locus habitationis glorie tuae." Quare adornabo mentem? Quia eam "dilexi domum" tibi facere decoram. Non dicit "habitationis tue," sed "habitationis glorie tue." Multi enim sunt qui habent dona dei, et tamen non pertinent ad "decorem domus" dei, sed in quibus habitat gloria eius, id est, qui non in se, sed in domino gloriantur[1] pertinent ad "decorem domus." "Domus" enim ecclesia que adhuc habet malos. "Decor domus," boni actus

[1] I Cor. I, 31; II Cor. X, 17.

in sanctis. Deinde "decorem domus" exponit dicens, "et locum habitationis glorie tuae."

(9) Ne perdas: Sinas perdi. Vel, in futuro. Eterna dampnatione. Cum impiis deus: Qui te oderunt et idola colunt. Animam meam: A corpore separatam. Pietatem et reverentiam. Ergo ut hoc constet, da ut non noceat malorum commixtio, nec ad hoc trahat ut redeam de pietate ad impietatem, et hoc est. Et cum viris sanguinum: Cum his de quibus dicitur, "qui odit fratrem suum."[1] Qui karitatem in se extinguunt. Qui carnaliter vivunt. Vitam meam: Secundam resurrectionem. Caritatem. Munditiam.

Dicendo "cum impiis" significat presentem commixtionem malorum de qua non est timendum, quia deus non errat in iudicio, nec quos simul patitur simul perdit.

(10) In quorum: Diffinit qui sunt "viri sanguinum." Manibus: Exercitiis. Iniquitates sunt: Violentia et fraudulentia. Cum his scilicet quorum opera sunt iniqua, quia aliter mentiuntur sibi, aliter proximis, et hoc est. Dextera eorum: Etiam. Id est, operatio etiam "eorum" bona. Dexteram etiam sinistram sacrant existimantes pietatem esse questum.[2] Repleta est: Id est, non sit causa iusticie, sed

[1] I Joan. II, 9 - 11.

[2] I Tim. VI, 5.

causa terreni emolumenti. Corrupta est. Muneribus: A manu. A lingua. Ab officio.

"Dextera" dicitur quod ad eterna capienda donatur sicut iusticia et huiusmodi. Hec autem "dextera plena est muneribus," cum pro iusticia pretium pecunie laudis timoris iniuste misericordie ab aliquibus queritur, de quibus apostolus: "Existimantes questum esse pietatem."[1]

(11) Ego autem: Illi in "muneribus" corruptionis. Sine flagitio et facinore. In innocentia mea: Sed ego in divitiis innocentie ambulavi. Ingressus sum: Inter peccatores conversatus sum. Vel, "ingressus sum" in spirituali thesaurum. Redime me: Ergo. De morte odii. Pretio magno sanguinis tui. Et miserere mei: In omnibus periculis huius vite. Ne aliquo modo deserar.

(12) Pes enim meus: Et debes. Nam. Quamvis concutentur scandalis, tamen. Affectus qui facile labi solet. Stetit in via recta: Nec ad dexteram, nec ad sinistram, a rectitudine iusticie declinans. In hoc ostendit se diligere deum. Deinde proximum.[2] In ecclesiis Que per diversa loca sunt multe. Benedicam dominum: In conventu fidelium faciam te benedici. Benedictionem tuam

---

[1] I Tim. VI, 5.

[2] Matth. XXII, 37 - 39.

non occultabo. Vocatis a te, quod est "in ecclesiis."

XXVI PSALMUS DAVID PRIUSQUAM LINIRETUR (IN FINEM PSALMUS DAVID PRIUSQUAM LINIRETUR)

Legitur in libris regum david ter fuisse iniunctum: Primo a samuele in domo patris sui ysai in bethleem in designatione regni, a qua die directus est spiritus domini in eum;[1] secundo, mortuo saule, unctus est in ebron, et regnavit super domum iudam septem annis et sex mensibus;[2] occiso autem ysboseth, filio saul, qui super alias tribus regnabat, unctus est ibidem ut regnaret super universum israhel, et ascendit in ierusalem et regnavit triginta tres annis.[3]

Solent autem non tantum reges, sed etiam sacerdotes ungi, ut aaron in figura unius christi qui futurus erat rex et sacerdos,[4] qui fecit nos membra sua.[5] Unde ad nos

[1] I Reg. XVI.

[2] II Reg. II.

[3] II Reg. V.

[4] Exod. XXX, 30; Ps. II, 6; Ps. CIX, 4; Hebr. V, 4 - 6.

[5] I Cor. XII, 12.

pertinet unctio, qui et in illo sumus christi, et cum illo unus christus caput et membra.[1] Sicut autem david in figura futuri regni apud patrem unctus est, ita nos in domo diaboli existentes ungimur in sacramento future impassibilitatis in qua, sicut david ante regnum laborat sub hostibus et desiderat regnum, ita et nos interim laboramus et gemimus adoptionem filiorum[2] expectantes, qua secundo limiamur in regno. Unde removens ab ystoria, dicit: "In finem." Finis iste consummationis est, in quem dirigens psalmus iste attribuitur david, scilicet cuilibet fideli, agens de his que pertinent ad ea, que fecit priusquam secundo liniretur, susceptus in regnum.

Psalmus david. In prima parte ostendit qualiter post primam unctionem inter adversa seculi laborans speret in dominum, certus de secunda unctione. In altera parte exponitur labor gemitus, oratio ut secunda unctio possit haberi, ibi: "Exaudi." Quia etiam spiritum prophetie sibi promittit, ibi: "Credo." Ultimus versus intentionem aperit, ne quis scilicet post primam torpeat unctionem. Unctus ergo prima unctione, fidelis ait:

---

[1] I Cor. XII, 12.

[2] Rom. VIII, 23.

(1) Dominus inluminatio mea: Est. Habitans in me, non ego. Illuminans cor meum fide. Firmus igitur in lumine, ut sciam et possim hostem cavere, quem. Contra tenebras infidelitatis et ignorantie, ut iam discernere possim inter bonum et malum. Et salus mea: Ego ex me egrotus. Ipse mihi medicus. Contra infirmitatem, ut iam possim resistere peccato. Quem timebo: Nullum utique preter ipsum. Sub tanto salvatore? (fol. 16v) Dominus defensor (protector) vitę meae: Non solum illuminat et salvat, sed etiam. Vere non "timebo," quia. Contra impetus et insidias hostium. Dat vitam virtutum, et protegit virtutem qua vivo, bonitatem qua placeo. Vel etiam dicit incorruptionis in futuro. A quo trepidabo: A qua re, a qua homine? Ergo, "si deus pro nobis."[1] Positus in provectu virtutum. Vel incorruptibilis factus. Hic de secunda unctione ostendit se certum.

(2) Dum adpropiant super me nocentes: Hic ostendit quid et quare non timeat. Quando non trepidabo? Vel, quare trepidarem cum mihi magis prosint qui mihi nocere nituntur? Visi superiores. Fortiores me. Impetum in me facientes. Qui scilicet se preferunt mihi insultando. Voto. Lingua. Opere. Ut edant carnes meas: Ad quid? Non solum ut

[1] Rom. VIII, 31.

exteriora auferant, sed etiam delectentur in afflictione carnis mee, qui nichil possint in anima. Vel, pascantur carnalibus desideriis. Vel, quod ad nocendum "appropriant," deus convertit in melius, quoniam quamvis non secundum intentionem, tamen secundum effectum ad hoc "appropriant," ut carnalia desideria in me consummant, quod mihi valde utile est. Qui tribulant me inimici mei: Et non tantum amici qui blandis volunt seducere, sed etiam. Diversis afflictionibus affligunt. Aperti et occulti. Non ego. Ipsi infirmati sunt: Inefficaces facti in hoc quod intendunt. Vere non est timendum, quia ecce omnes "qui tribulant." In semetipsis paulatim debilitati. Et ceciderunt: Omnino a proposito. Qui casum mihi parabant ad ruinam anime pervenerunt.

Et est ordo verborum: "Dum appropriant, infirmati sunt, et ceciderunt." Vel, "infirmati sunt" christo incarnato nutantes, et postea ex toto "ceciderunt" subditi fidei.

(3) Si consistant adversum me castra: Ergo cum dominus illuminet et salvet et protegat me. Deinceps. Undique stent. Publice vel privatim. Ut pervertant, vel attrahant, vel eiciant, vel occidant. Consilia. Molimina. Conspirantium. Contradicentium. Vel blandientium multitudo. Non timebit cor meum: Licet corpus occidant. Vel a

firmitate deficiam. Ut ad eos transfugiam. Ratio restituta. Si exurgat in me prelium: Non tantum timebo molimina, sed etiam. In immensum, et subito excrescat et vehementer ingruat. Imminens conflictus seculi presentis. In hoc ego sperabo: Cuius deus protector. Non timebo, sed etiam in prelio tam gravi, tam periculoso. Victoriam, ut scilicet consequar singulare premium remunerationis eterne, quod est. Vel, "sperabo" in hoc quod sequitur, scilicet in "una" quam "unam" petis.

(4) Unam petii: Cum deberet neutraliter "unum," dixit "unam," secutus usum lingue vulgaris qua dicitur "duas," non "duo" habes. Petitionem tantum. A domino: Omnium bonorum largitore. Hanc requiram: Instanter et perseveranter. Voto. Verbis. Operibus. Qui in hac vita felices esse volunt, petunt multiplicia. Qui vero post hanc vitam vult esse beatus, "unam" petitionem facit, scilicet solum deum petit. Que quoniam indesinenter petenda est, ait: "Hanc requiram." Ut inhabitem in domo domini: Quid hoc, vel quam? Ego qui nunc ad tempus habito in tabernaculo, tandem habitem "in domo domini." Ut civis maneam.[1] Eterna in celis. Omnibus diebus vitę meae: Quamdiu? Id est, eternaliter. Quod tunc erit. Pluraliter dicit ut inexhaustam eternitatem,

[1] Ephes. II, 19.

quoniam aliter non potest, nominum pluralitate designet. "In domo" non manu facta futura voluntas dei plenius cognoscetur quam hic. Hic enim aliqua voluntas hominis a voluntate dei **dissentit**, sed ibi in nullo dissentiet, quoniam tunc certe cognoscetur quid velit. Ut videam: Quo fine? Perfecte et integre sentiam et cognoscam et faciam. Voluntatem domini: Quam hic tantum video. Que sola velit, et quibus delectetur deus. Et protegar (visitem): Cum desiderio frequentem. A templo sancto (templum sanctum) eius: Celestem ierusalem, vel humanam eius naturam que est templum divinitatis.[1] Alia translatio: "Ut contempler delectationem domini, et protegar a templo sancto eius." Idem est sensus.

(5) Quoniam abscondit me: Hec autem hac fidutia peto, quia dominus iam mihi arram dedit. Ab estu vitiorum et hostium pugna. Militantem sibi. In tabernaculo suo: Hic in ecclesia cuius eruditioni in omni disciplina fidei, spei, et karitatis totus deditus sum. In die malorum: Temptationum. Persecutionum. Tabernaculum deitatis est caro chirsti,[2] in qua per fidem et spem me occultat "in die malorum," id est, tempore temptationum. Vel, quo scilicet mali florent.

---

[1] Colos. II, 9.

[2] **Ibidem**.

Protexit me: Ut non aberrarem vel lederer. In abscondito: In misticis intellectus ecclesiasticorum dogmatum, quibus super omnia delector. Tabernaculi sui: Ecclesie que tibi militat in presenti tempore.

(6) In petra exaltavit me: Deinde quod plus est. Fundatum super christum et virtutum sullimitate. Promovit usque ad summam perfectionem. Quod vocaverat "absconditum tabernaculi," nunc vocat "petram" que est christus.[1] Quasi. Non tantum fecit ut "in abscondito tabernaculi" corde crederem ad iusticiam, sed ut ad salutem fieret manifestum quod credendi. "In petra exaltavit me," id est, in sua firmitate fecit eminere confessionem meam. Nunc autem: Cum corpus mortuum est propter peccatum.[2] Hoc non tantum in futuro, sed etiam nunc, scilicet "in die malorum," antequam veniatur ad domum. Exaltavit caput meum: Mentem meam. Vel, christum exaltavit in celo.[3] Ut de pulvere erecta, serviat legi dei.[4] Super inimicos meos circuibo: Ut superem non

[1] I Cor. X, 4.

[2] Rom. VI, 23; I Cor. XV, 56; Joan. VIII, 34; I Joan. V, 16 - 17.

[3] Philip. II, 9.

[4] Genes. III, 19; XVIII, 27; Ps. CII, 14.

deficiendo carni. Ut dominetur spem.[1] Ut ultra eos non timeam. Vitiosos appetitus. Per simile dicit, "circuibo," id est, omnem diligentiam adhibui, ne pateret aditus hosti. Post hec vero omnia beneficia, ipso duce, ego miles eius ciruivi, id est, exquisivi mentem meam ut omnes domini voluntates implerem. Et immolabo: Et non ingratus propter omnia beneficia collata. In tabernaculo eius: In ecclesia. Vel, in consideratione tabernaculi, id est, incarnationis christi, qui pro nobis humiliatus est.[2] Hostiam: Vivam et deo placentem. Iubilationis: Laudis inexplicabilis ubi, deficiente sermone, sola iubilatio restat. Cantabo: Voce. Verbis. Ut de reliquo iocunditate contemplationis. Et psalmum dicam domino: Operabor ad honorem domini. Opere letabor "domino," et eius gloriam predicabo.

Attendi exempla sanctorum. Circumspexi omnia creata per diversas species, id est, per diversas voces suum creatorem laudantia. Consideravi fidem orbis terrarum, per quam ecclesia cum capite exaltata est. Omnia beneficia mihi collata memorie dando pertractavi, et propter hec omnia.

(7) Exaudi: Pars altera in qua, sicut dictum est, ostenditur labor, gemitus, oratio pro unctione secunda.

---

[1] spem: Probably a scribal error for per spem or spe.

[2] Philip. II, 9.

Quasi. Per hec supradicta certus, "petii unam," adhuc etiam peto, et hoc est. Comple. Aure misericordie. Domine: Qui vales hoc facere. Vocem meam: Interiorem. Unam petitionem. Qua: Forti intentione. Clamavi ad te: Pro consequenda "una." Miserere mei: In illa "una." Et exaudi me: De illa "una." Dicit: "Exaudi, miserere;" iterum "exaudi," quia quanto plus accepit, tanto ardentius appetit "cor meum," id est, ratio qua loquor "tibi dixit."

(8) Tibi dixit cor meum: Merito exaudies, quia. Sensus. Quasi. Ideo debes exaudire me, quia. Quem nichil latet. Ratio qua loquor et desiderium. Conscientie lingua. Quesivi vultum tuum (exquisivit te facies mea): Pulchritudo virtutum mearum qua sum notabilis. Sicut vides in corde meo extra te nichil aliud appeto. Quid? Hoc scilicet quod "exquisivit facies mea te." "Te," non aliud, id est, presentiam tuam, ut videam "vultum tuum," id est, voluntatem tuam. Vel, ut videam te facie ad faciem.[1] Vultum tuum (faciem tuam) domine requiram: Desiderio cordis. Studio bone operationis. Instantia orationis. Ab hac inquisitione mea non desistam, sed semper. Voluntas mea pura qua tibi cognitus sum.

---

[1] I Cor. XIII, 12.

(9) Ne avertas: Ut autem obtinere possim quod peto. Vel, ergo. Amoveas in futuro. Faciem tuam: Presentiam. Cognitionem. Benevolentiam. A me: Qui eam studiose quero. Et ne declines: Hic interim in periculo huius exilii. Quominus te videam tunc. In ira: Sine misericordie respectu. Nichil aliud timeo. A servo tuo: Quem fecisti servum tuum.

Nichil divinius dicere potuit. Sicut enim qui bona temporalia petit, non putat deum iratum nisi tollat ea, sic qui petit "unam," non putat deum iratum nisi vultum avertat, etiamsi quid in eo vindicet. Non enim ait simpliciter, "ne declines," sed adiecit "in ira." Declinat enim "in ira," cum avertit faciem a peccatis, ut deleat ea, cum etiam sicut david et petrum labi permittit,[1] ut infirmioris cautioni fiat. Sed sicut est dictum cum vultum avertit, cum etiam aliud querit quam "una."

Adiutor meus es tu domine: Quasi. "Ne avertas," sed potius. Cooperator. Quia quamvis liber in via, per me ire tamen non sufficio. Ad consequendam "unam." Ne derelinquas me: Sed provehe et perfice. Neque despicias me: Id est, ne contempnas quod mortalis audet querere eternum. Tamquam incorribilem servum. Deus salutaris meus: Quia "deus."

[1] II Reg. XI; Joan. XVIII.

Tu qui es salvator meus. Cuius est salvare, non perdere. Qui sanas plagam peccati.

(10) Quoniam pater meus et mater mea: Et ita necessarium est. Adam. Diabolus. Eva. Babilonia, id est, societas impiorum. Ex quibus in infirmitate natus sum. Vel, ideo non debes derelinquere, quia tibi soli derelictus sum.[1] Dereliquerunt me: A se alienatum deseruerunt. Exposuerunt in mortem peccando. "Dereliquerunt me." Culpa originali corruptum. "Me" querentem te, et contempnentem se, cum id quod quero dare non possunt. Non enim habent quod prestent, quoniam tu das etiam terrena. Dominus autem: Apostropha ad auditores. Quasi. Illi "dereliquerunt," sed "dominus." Adsumpsit me: Accepta carne. Ad immortalitatem. Sicut david **fratrum** minimus a parentibus contemptus, a domino est per samuelem electus.[2] Ecce humilitate parvulus dominum sibi fecit patrem et matrem: Patrem qui regit; matrem, qui in temporalibus nutrit. Mater etiam celestis ierusalem.

(11) Legem mihi constitue: **Quasi. Ergo. Quoniam** ad te tendo. Correctionis et iusticie, que aberrare non sinat. Domine: Cuius est servum corrigere. In via tua: Iam posito. Preceptorum communium. Vel, in christo, in quo

[1] Ps. IX (B), 14.

[2] I Reg. XVI.

lex preceptorum est cum misericordia, de qua supponit. Et dirige me: Ulterius promovendo. Ne errem ad dexteram vel ad sinistram. In semita recta: Arta via que recte et cito ducit ad vitam.[1] Vel, in rectitudine angustiarum. Propter inimicos meos: Cavendos. Vincendos. Quibus me sollicitantibus non sufficit inchoare.

(12) Ne tradideris: Tradi permiseris. Et amodo. Me: Mentem meam. Non dicit "carnem." Caro enim martirum datur in manibus peccatorum. Unde legitur in iob: "Terra data est in manus impii."[2] In animas: Voluntates et desideria, ut scilicet eis consentiam. Persequentium: Blandientium. Comminantium. Ferientium. Me: Propter te. (fol. 17r) Quoniam: Quasi quis interroget: Quare hoc dicis? respondit: "Quoniam." Et necesse est. Insurrexerunt: Perdere volentes. In me: Sperantem in te. Testes iniqui: Persuasores, auctoritate sua, ad falsa compellentes. Testantes iniqua, scilicet beatitudinem esse in temporalibus, vel deum non curare res humanas. Et mentita est iniquitas sibi: Me non movit, sed mendatio suo sibi nocuit, quia omne peccatum in suum redit auctorem.

---

[1] Matth. VII, 14.

[2] Job. IX, 24.

(13) Credo: Inter tot et tanta pericula certus deo dirigente, confirmat quod petebat de "una," et ait. Sed ego. Spero. Videre: In futuro. Bona domini: Eterna et vera. In terra viventium: Non in terra morientium, ubi iniqui beatitudinem suadent. Ubi nullus locus falsitatis.

(14) Expecta: Sicut autem ego certus sum, ita et tu. Dominum: Qui non fallit, etiamsi amanti sit tardum. Et viriliter age: Tali spe confirmatus, quicumque es linitus. Et ut consequaris non remisse, sed longanimitate, pugna. Et confortetur: Sed. Corroboretur. Si moram fecerit, ne lasseris.[1] Cor tuum: Ratio tua. Eternis promissionibus. Et sustine dominum: Et fortiter tolera renum ustionem et cordis. Si dura eveniant. Perseveranter, non triduo.[2] Non putes negatum quod non dum accipis, et ideo non deficias desperatione, sed "expecta" quod credis, "sustine" quod pateris.

XXVII HIC PSALMUS SUB PERSONA SUPPLICANTIUM DECANTATUR

Titulus. "Psalmus ipsi david." Certum est quod per david intelligitur christus in persona capitis vel membrorum.

---

[1] Hab. II, 3.

[2] Matth. XV, 32.

Sed quando titulus habet "huic" vel "ipsi," tunc attribuitur capiti christo, sicut hic ubi per totum psalmum loquitur christus. Est autem hic psalmus tertius eorum qui breviter de passione et resurrectione commemorant. Primo precatur se exaudiri tempore passionis, et persecutorum penas quas optare videtur, potius indicat non studio malivolentie, sed conquestione vindicte; secundo de sua glorificatione gratias agit, ibi: "Benedictus deus," et salutem credentium asserit, ibi: "Dominus fortis." Intentione monet eos adversa tolerare qui glorificari cum christo desiderant. Se autem proponit iustis exemplum confidendi in deo, cum ipse adeo dignus totum a deo petit, et ait:

(1) Ad te: Patronum meum. Ego homo. Domine: Pater. Clamavi (clamabo) deus meus: Intense orabo. "Pater, clarifica filium tuum."[1] Ne sileas a me (Ne sileas a me ne quando taceas a me): Tu vero. A me homine. Aversus. Ita ut verbum tuum separes. Sed responde suscitando. In morte. "Ne sileas." Hoc non est in ebreo, sed LXX ex sensu negationem diviserunt. Sensus. "Ne" umquam "sileas," id est, deseras me, ut verbi et hominis distinguas unitatem,

[1] Joan. XVII, 1.

sed mihi protegendo in passione, suscitando in morte, respondeas. "Ne quando," id est, nec ad horam. "Taceas." Quin etiam protegas dum patior. Et ero similis: Et causam supponit. Si tacueris, "ero similis" et conformis. Descendentibus: A celsitudine virtutum. Vel, ab altitudine spei future beatitudinis corruentibus. In lacum: In profundum miseriarum et confusionum huius seculi. Vel, in infernum.

(2) Exaudi (Exaudi domine): Ergo, ne hoc fiat. Qui me misisti.[1] Vocem: Cordis. Deprecationis meae: Devote precantis. Dum: Et hoc indilate. Oro ad te: Ante traditionem.[2] Et dum extollo manus meas: In cruce. Elevo. Chrustus dum orat, levat manus ut significet orantium opera non debere depressa. Ad templum: Edificandum.[3] Morem tangit iudeorum qui, ubicumque essent, versus templum orabant. Id est, ecclesiam,[4] in qua divinus cultus tibi exhibeatur. Ad celum quod specialiter dicitur "templum" eius, unde speramus auxilium. Sanctum tuum: Tibi condignum.

[1] Joan. XI, 42.

[2] Joan. XVII.

[3] Marc. XIV, 58.

[4] Matth. XVI, 18.

Innocentia et sanctitate confirmatum. "Templum" enim dei "sanctum" est quod est verbum. "Dum extollo," id est, non pro culpa mea, sed ad eorum salutem, qui credentes sunt "templum tuum."[1]

(3) Ne simul tradas me: Exaudi. Ne conteras duplici contritione. Vel, non eo voto quo tradunt illi. Aliis. Cum peccatoribus: Qui in suum peccant salvatorem. Et cum operantibus iniquitatem: Quod planius aperit dicens. Ne hoc modo moriar quo moriuntur operarii iniquitatis. Operantur "iniquitatem" qui eum querunt occidere.[2] Ne perdas me: Detineas in morte. Cum his qui loquuntur pacem: Ecce qualiter operantur "iniquitatem." Scilicet pacifica et amicabilia verba. Magister, scimus quia a deo venisti,[3] et cetera huiusmodi. Cum proximo suo: Mecum qui eram de eorum origine. Per carnem. Vel, per misericordiam. Vel, qui non pertransit sicut sacerdos et levita, sed ut vere proximus appropinquavi, ut in eum qui erat vulneratus a latronibus misericordiam facerem.[4] Mala autem sunt in cordibus eorum: Odii et invidie. Perditionis et homicidii.

[1] Joan. XVII, 20 - 26.

[2] Joan. XVIII, 4 - 12.

[3] Joan. III, 2.

[4] Luc. X, 30 - 35.

(4) Da illis secundum opera eorum: Ideo consentiens iusticie tue, dico. Non secundum utilitatem que inde provenit, sed iuxta quod promeruerunt mala que fecerunt. Cum dicunt "secundum," iustam significat penam. Et secundum nequitiam studiorum ipsorum (et secundum nequitam adinventionum ipsorum Secundum opera manuum eorum) retribue illis: Malignitatem. Id est, iuxta quod promeruit maligna adinventio eorum. Non que inde provenerunt, sed que intenderunt. Ne per gentiles milites se excusent, vocat "opera manuum." Id est, quamvis ex facto illorum aliis provenerit salus, "illis" tamen. "Opera" etiam "manuum" vocat, quia studiosi quod ceperant perfecerunt, id est, crucifixerunt. Redde retributionem eorum ipsis: Ut sua fallatia qua putant fallere, fallat eos. Qua pro bonis retribuunt mala.[1]

(5) Quoniam non intellexerunt: Conversio ad auditores. Et hoc ideo. Non cognoverunt tempus visitationis sue.[2] In opera domini: Invisibilia et alia que de me et per me, scilicet deum incarnatum, deus operatur,[3] quod solum sufficit ad dampnationem eorum. Et in opera manuum eius: Conversio

[1] Ps. VII, 5; XXXIV, 12; XXXVII, 21; Prov. XVII, 13.

[2] Jerem. V, 31; Luc. XIX, 44.

[3] Joan. I, 3.

ad patrem. In hoc quod nec etiam visibilibus miraculis, que per me operatus es, moneri noluerunt, per que potuerunt ad invisibilia duci. Non considerant: Ita etiam est hec "retributio eorum," ut quem contempnunt hominem, non intelligant deum. Destrue (destrues) illos: Sensus. Excecabis eos, non ad horam. Deponens a regno et sacerdotio. Ut non possint mihi vel posteris meis nocere. Nec edificabis eos: Hoc sine recuperatione, quia. Iterum. Vel, ita ut non in melius reedifices sicut paulum[1] et alios.

(6) Benedictus dominus: Pars altera. Conversio ad auditores. Ergo pro his omnibus collatis, sit "benedictus." Unde illi tam pro mea glorificatione quam pro illorum dampnatione gratias ago, et hoc est. Quoniam exaudivit: Pars altera, in qua de sua exauditus oratione gratias agit. Quasi. Non oro ex diffidencia, "quoniam." Quare? "Quoniam." Complendo. Vocem deprecationis meae: Peticionem meam. Unde sit "benedictus."

(7) Dominus adiutor meus: In resurrectione. In quo? Vel, vere "exaudivit," quia. Fuit. Et protector meus: In passione. Et in ipso speravit: Hoc ideo quia. Spem fixit. Cor meum: Ratio et voluntas. Et adiutus sum: In omni necessitate. Et refloruit: Sic. In resurrectione. Que

[1] Act. IX.

defloruit in adam ex peccato. Caro mea: Immunis a peccato. Immortalitate et impassibilitate glorificata. Et ex voluntate mea: Non necessitate, non ex timore, sed. Confitebor illi: Laudem dicam nomini eius. Parabo ei voluntarios confessores.

(8) Dominus fortitudo plebis suae: Unde? Quia. Ut constantes fiant in tribulatione. Contra diabolum in pugna. Est. Que confidens in eo non constituit suam iusticiam. Et protector: Post pugnam. Salutarium (salvationum) christi sui est: Quas facit christus. Ut non permittat eos qui salvantur per christum temptari supra id quod possunt.[1]

(9) Salvum fac: Conversio ad patrem. In via salutis confirma. Ut perseverent in accepta gratia. Populum tuum: Tibi condignum. Domine: Qui potes. Et benedic heredi- (fol. 17v) -tati tuae: (fol. 17r) Supplantato primogenito, dilata hereditatem tuam, et multiplica numero et virtute. (fol. 17v) Et rege eos: Ne exorbitent. Et extolle illos: De virtute in virtutem. Vel, in intellectu scripturarum. Vel, a desiderio terrenorum. Usque in eternum: Perducendo usque in immortalitatem et eternitatem.

---

[1] I Cor. X, 13.

XXVIII PSALMUS DAVID IN CONSUMMATIONE TABERNACULI

Legitur in libris regum quod tempore heli sacerdotis philistei tulerunt arcam domini a loco qui dicitur "lapis adiutorii" in azotum, et posuerunt eam iuxta idolum **dagon.** In crastino invenerunt dagon prostratum ante archam et erexerunt, et similiter in crastino invenerunt prostratum quem iterum erexerunt, et tercio invenerunt ante archam prostratum, absciso capite et palmis manuum. Fuit autem in regionibus philisteorum archa sex mensibus, et percussi sunt plaga vehementi. Ebullierunt enim mures in terra, et demoliebantur eos et conputruerunt prominentes extales, id est, podices eorum. Hac igitur plaga percussi, tandem tulerunt archam in gabaa, **anno vigesimo, et pro peccato** miserunt cum archa iuxta numerum provintiarum quinque **anos** et totidem mures aureos. Cum autem david, mortuo saule et filio eius ysboseth, prospere regnaret, tulit archam de gabaa in domum ebed edom gethei, ubi cum fuisset mensibus tribus, adduxit eam david in ierusalem, et introduxit eam in loco suo, in medio tabernaculi quod tetenderat ei david, et obtulit ei holocausta.[1] Huic igitur ystorie propheta

[1] I Reg. IV - VI.

alludens, de significato potius tabernaculo, agit quod dominus septiformi gratia[1] consummavit, ecclesia reducta a iure diaboli.

Sensus. Psalmus iste convenit david qui loquitur hic "in consummatione tabernaculi," id est, in consideratione ecclesie consummate, in qua in hoc seculo contra diabolum militatur. Primo monet de sacrificiis offerendis; secundo agit de constitutione tabernaculi, ubi virtutes sancti spiritus enumerat, ibi: "Vox domini super aquas;" tercio ostendit quid faciat ecclesie consummate, scilicet quod confirmat, quod promovet, post remunerabit, ibi: "Dominus diluvium." In primis autem versibus aperit quod intendit, ubi fideles ammonet ut tali consummatori, id est, spiritui sancto, cuius opus est consummatio tabernaculi, se offerat dicens:

(1) Afferte: Non appareatis in conspectu dei vacui, sed dona et sacrificia. Domino: Spiritui sancto. Filii dei: Ex spiritu sancto renati.[2] Non ire. Afferte domino: Quem? Scilicet vos ipsos in fide et operibus.[3]

---

[1] Isai. XI, 2 - 3.

[2] Joan. III, 5.

[3] Jacob. II, 24.

Filios: Offerte quos genuerunt apostoli duces dominici gregis.[1] Arietum: Apostolorum qui, utroque testamento cornuiti, hereticos, idola, superstitiones, quasi fronte, diruerunt.

"Filios arietum" vocat non corruptos erroribus, sed quos per evangelium apostoli genuerunt.[2] Sciendum quod quamvis trinitas deus sit indivisa substantia, tamen diversa scripturarum loca diversis aptantur personis, sicut hic spiritum sanctum accipimus dominum, cuius opus est consummatio tabernaculi.

(2) Afferte domino: Sed etiam ex fide. Gloriam et honorem: Quales? Tales per quos glorificetur et honoretur deus apud ceteros. Gloriam recte fidei et honorem bone operationis. Ut dicatis patri et filio coequalem. Ut predicetis eum cum patre et filio idem in rebus habere imperium. Afferte domino gloriam nomini eius: Gloriose per vos innotescat in orbe. "Gloriam" vestram ascribite "nomini eius." Adorate dominum: Egregio et speciali cultu veneramini. Et sic. Spiritus est deus.[3]

---

[1] I Petr. V, 2.

[2] I Cor. IV, 15.

[3] Joan. IV, 24.

In aula sancta (atrio sancto) eius: In corde per karitatem dilatato et sanctificato, quod est regnum et habitaculum eius.

(3) Vox domini: Pars secunda in qua ostendit quare et qualiter sit spiritui sancto offerendum, scilicet quia septem virtutibus[1] eius est constituta ecclesia. Spiritus sancti qui docet omnem veritatem.[2] Est. Super aquas: Quo modo? Deus maiestatis et intonuit: Vox facta est in populum iudeorum, qui erat in fluxu seculi. Incipit autem ab imo, id est, a timore, a cuius initio ascendit ecclesia. Ysais autem a summo ascendit,[3] quia christus, cuius enumerat gratias, cum esset in forma dei se se exinanivit.[4] Non inventitus, sed omnipotens. Id est, de nube carnis penitentiam terribilem predicavit. Timorem inmisit. Super eas. "Intonuit." Factus est repente de celo sonus.[5]

---

[1] Isai. XI, 2 - 3.

[2] Joan. XVI, 13.

[3] Isai. II, 3; XIV, 14.

[4] Philip. II, 7.

[5] Act. II, 2.

Dominus super aquas multas: Spiritus sanctus intonuit. Non tantum super iudeos, sed etiam. Id est, universarum gentium populos.[1]

(4) Vox domini: Nec tantum timorem inmittit, sed. etiam. Est. In virtute: Quam prestat. Pietatis.[2] Postquam vero perterruit eos, illis ad se conversis, "dominus" fuit habitans "super aquas multas," id est, populum gentium. Non autem destitit **intonare donec illa** "vox" tonitrui "domini" facta est "in virtute," quod tunc factum est cum adiuncta pietate timori deum, **quem timet,** coluit creatura, quod est "virtus." Hinc additur: "Vox dei in magnificentia" operum vel miraculorum in quibus spiritus scientie[3] datur, ut scilicet qui in cultu dei est sciat qualiter agat **se in presenti.** Vox domini: **Similiter. Est.** In magnificentia: Quam donat. Fortitudinis.[4]

(5) Vox domini confringentis: Et est "vox," id est, per scientie discretionem,[5] humiliantis superbos contritione

---

1 Act. II, 1 - 13.

2 Isai. XI, 2.

3 Ibidem.

4 Ibidem.

5 Ibidem.

cordis. Per penitentiam. Cedros: De gentibus. Et confringet dominus cedros: Nec solas gentes, sed etiam superbos iudeos, gloriantes de suo candore et seculi felicitate. Libani: Interpretatur candidatio. "Cedrus" est arbor altissima que non est utilis nisi succissa, quia, manens in sua radice, non facit utiles fructus. Similiter, superbia succisa que amaros fructus peccati facit, humilitas facit dulces.

(6) Et comminuet: Humiliabit usque ad mortem pro christo. Et ut modum humiliationis intelligas, supponit. Eos (eas): "Cedros." Tamquam vitulum libani: Ad imitationem christi qui fuit vitulus de libano, id est, nobilitate iudaici populi natus, et factus est victima pro salute mundi. In libano solent inpinguari ad sacrificia vituli, quia mons pascualis est irriguus fontibus. His comparantur humiliati superbi, qui tamquam vitulus parati sunt pati pro christo. Et dilectum sicut filios (dilectus quemadmodum filius) unicornuorum: Est. Comminutus et humiliatus. Unicus patris filius. Id est, pro ea parte qua fuit filius iudeorum. Singulariter, id est, unius testamenti auctoritate se erigentium. Non secundum divinitatem, sed.

Et quia dixerant "confringet" et "comminuet dominus," et non determinaverat quis "dominus," addit: "Et dilectus,"

de quo pater: "Hic est filius meus dilectus."[1] "Et comminuet," id est, humiliabit exemplo sui. Vel, non mirum si ita confringuntur et comminuntur sicut vitulus. Nam "et dilectus" comminuetur, ipse quoque factus vitulus libani, id est, ductus ad victimam per principes seculi per quos libanus significatur.

(7) Vox domini: Et est. Intercidentis: Per consilii rationem.[2] Consumentis. Flammam ignis: Ardorem concupiscentiarum. Ignis est fomes peccati. Flamma ignis consensus, actus, consuetudo. Hanc "flammam" dominus non ex toto aufert, sed dato spiritu consilii[3] intercidit ut consensus non veniat ad actum, vel actus non consuescat. Hos etiam lapsus penitentia interrumpit, cum iustus cadit et resurgit.[4]

(8) Vox domini concutientis solitudinem: Et est. Igne coruscantis intelligentie.[5] Commoventis ad fidem

---

[1] Matth. III, 17.

[2] Isai. XI, 2.

[3] Ibidem.

[4] Prov. XXIV, 16.

[5] Isai. XI, 2.

gentes a deo desertas, "in invio et non in via" aberrantes, sine lege, sine prophetis. Et commovebit dominus: Ad fidem christi, dato spiritu intelligentie.[2] Desertum cades: Non tantum "desertum," id est, gentes, sed etiam. Id est, populum iudeorum qui deseruit sanctum mandatum propter traditiones suas.[3] "Cades" est locus ille. "Cades" est locus in deserto ubi fluxit aqua de petra.[4] Interpretatur autem "cades" sanctam legem sine qua erant iudei, qui legem spiritualiter non intelligebant. Hos omnes, tam gentes quam iudeos, dato spiritu intelligentie,[5] concutit sicut agricola sterilem terram ut fructificent. Et secundum anagogen intelligentes, in scripturis dominum credant. Hic autem intellectus convenit eis quibus est mens bene pacata consilio.

(9) Vox domini: Et est. Preparantis: Facientis per hunc intellectum. Cervos: "Cervos," id est, contemptores

[1] Ps. CVI, 40.

[2] Isai. XI, 2.

[3] Marc. VII, 7 - 10.

[4] Exod. XVII, 6; Num. XX, 11.

[5] Isai. XI, 2.

mundi, omnia impedimenta transilientes, et ad montem sapientie, que est divina essentia, conscendentes.[1] Et revelabit: Hoc quo modo? Quia non solum gentibus nunc, sed etiam iudeis in finem. Id est, manifestabit. Per studium sapientie. Condensa: Obscura loca scripturarum et umbracula misteriorum, ut libere pascantur aperiet. Et: Pro his. In templo: De se edificato. Id est, in ecclesia, septiformi gratia consummata.[2] Eius: Spiritus sancti. Omnes: Edificati in templo. Dicent gloriam: Id est, glorificabunt eum voto, verbis, et operibus. Quisque secundum donum suum. Hic vocat "templum" quod in titulo "tabernaculum." Vide, ut karitatem enumeratis donis sociam intelligas. Ipsa est enim fundamentum.

(10) Dominus diluvium inhabitat: Pars tercia in qua ostendit quid faciat ecclesie constitute. Hoc scilicet. Et hoc merito. Fecit eos non submergi diluvio, id est, circumfluentia temptationum. Sanctos, quasi in archa noe,[3] ita in ecclesia constitutos, facit inter huius seculi fluctus sine lesione transire. Vel, aquas baptismi. Aquas

[1] Isai. II, 3; Mich. IV, 2.

[2] Isai. XI,2 - 3.

[3] Genes. VI.

baptismi diluvio comparat, quia per eas fit purgatio animarum. Et: Deinceps. Sedebit dominus rex: In templo illo. In eternum: Ecce qualiter confirmat edificium.

(11) Dominus virtutum: Quia. Ut tantam possint habere constantiam. Promovet etiam quod est. Contra procellas huius seculi. Populo suo dabit: Multitudini fidelium suorum. Dum vivitur hic. Et (dominus): Etiam. Beneidicet: Gloriam dabit. Promotionem dabit de virtute in virtutem. Hec est remuneratio. Vel. In fine vero. Populum suum (populo suo): Eidem. Consummatio. In se ipso. In pace: Eterna. Relicta et data.[1]

XXIX PSALMUS CANTICI IN DEDICATIONE DOMUS DAVID

Non legitur david vel fecisse vel dedicasse domum domino, nisi forte intelligatur de tabernaculo, in quo cum intulisset archam domini,[2] legitur in paralipomenon diversorum officiorum constituisse ministros.[3] De significato igitur potius intelligendum est. Totus enim christus una "domus" dei est, quia et in christo capite plenitudo divinitatis habitat,[4] et per aliquas gratias, quas

[1] Joan. XIV, 27.

[2] I Reg. IV - VI.

[3] I Par. XXII - XXVII.

[4] Colos. II, 9.

de plenitudine accipit,[1] est ecclesia templum eius. Hec autem "domus," quantum ad christum, fabricata est in conceptione eius; quantum vero ad ecclesiam, semper fabricatur dum in hac vita laborat. Dedicatio vero eius iam in capite, tamquam in fundamento, facta est, quia christus, resurgens in immortalitate, confirmatus est; quantum ad ecclesiam, fiet in futuro, quando iusti, suo capiti sociati, stabunt in magna constantia.

Cum in superiore psalmo ageretur de consummatione tabernaculi tempore belli, hic est "psalmus cantici," id est, exultationis habite, pro "dedicatione," id est confirmatione, "domus david" in eterna pace. Loquitur autem totus christus. Et primo ponit canticum pro "dedicatione" sua que in capite facta est, et aperit quod intendit cum in eadem parte sanctos psallere iubet; secundo ostendit quo modo dedicari meruerit, ibi: "Ego autem;" tercio quo modo acceperit, ibi: "Audivit dominus." Est autem brevis psalmus de resurrectione commemorans et de passione, ut non terreat passio quos spes resurrectionis letificat.

(2) Exaltabo te: Premittit ergo canticum pro "dedicatione," et ait. Non me, sicut adam. Laudabo

[1] Joan. I, 16.

altitudinem tuam. Domine: Pater. Quoniam: Quare? Suscepisti me: Ad immortalitatem et gloriam, suscitando et donando nomen quod est super omne nomen.[1] Nec delectasti: Delectari permissisti, etiam quamvis ante permiseris. Inimicos meos: Quoscumque, qui variis persecutionibus per orebm conati sunt me opprimere. Iudeos qui me resurgente confusi sunt,[2] et diabolum et angelos eius[3] a quibus apud inferos teneri non potui. Super me: Ut me superarent retinendo in sepulchro, vel in inferno, vel extinguendo nomen meum.

(3) Domine deus meus: Exponit susceptionem. Unde hoc? Quia. O, qui potens es. Qui pius. Clamavi: Valida cordis intentione. Ad te: Sicut ad medicum. Et sanasti me: Tollendo infirmitatem passibilitatis et mortalitatis, impassibilitati et immortalitati restituisti.

(4) Domine abstraxisti (eduxisti): Quo modo? Et restituisti corpori. Ab inferis animam meam: Id est, non permissisti "animam meam" sicut alias in inferno detineri, sed cum triumpho eam reduxisti, et sic me gloriosa

---

[1] Philip. II, 9.

[2] Matth. XXVIII, 11 - 15.

[3] Matth. XXV, 41.

resurrectione clarificasti. Salvasti me: Liberasti. Resuscitatum. Prius ut essem per immunitatem peccati, inter mortuos liberasti. A descendentibus: De immergentibus. Commorantibus. A conformitate pereuntium. In lacum: Lacus est profunda conditio corruptibilis carnis. "Descendentes in lacum" sunt qui terrenis libidinibus se immergunt. Tales persecuti sunt christum, a quibus salvatus et remotus. Immunis etiam a peccato salvatus est a conditione profunde cecitatis corruptibilitatis.

(5) Psallite domino sancti eius: Post canticum sequitur psalmus. Apostropha ad auditores. Ergo quia contulit mihi tot bona, "psallite" opere, id est, mandata implete. Ad honorem. Certi de resurrectione que precessit in capite. Et confitemini memorię sanctitatis eius: Laudate eum quod ex sanctitate et bonitate sua memor vestri sanctificavit vos per fidem.[1]

(fol. 18r) (6) Quoniam: Ideo vero "psallite et confitemini." Vel, unde vos sanctificavit? De morte eripuit et vitam reddidit. Ira in indignatione eius: Eramus filii ire[2] ex animadversione. Habita pro peccato ade.

---

[1] Galat. II, 16.

[2] Ephes. II, 3.

Aversione. Mors omnibus inflicta est. Et vita: Eterna. Est reddita. In voluntate eius: Per gratiam, non per meritum, quia cui vult miseretur et quem vult indurat.[1] Ad vesperum: Sed tamen licet vita reddita sit. Usque. Demorabitur: Toto tempore. Fletus: Quo pro hac vita flendum est nobis, et dolendum. Et ad matutinum: Consummationis. Letitia: Erit. Confer singula. Ita. "Quoniam ira," ideo "ad vesperum demorabitur fletus," et "quoniam vita in voluntate eius," ideo "ad matutinum leticia."

"Vesperum" est quando sol, post meridiem, declinat ad occasum. Tunc lux sapientie ab homine peccante recessit, et morte dampnatus est. Et tunc durat "fletus," quamdiu populus natus ex adam laborans expectat usque "ad matutinum" future resurrectionis, et tunc erit "leticia," quia tunc absterget deus omnem lacrimam ab oculis sanctorum.[2] In signum illius matutine leticie, christus mane resurrexit.[3] Signatur etiam prima resurrectio anime in eodem. Sicut enim christus non culpa, sed pena, in vespere

[1] Rom. IX, 18.

[2] Apoc. VII, 17; XXI, 4.

[3] Joan. XIX - XX.

sepultus, mane tercia resurrexit,[1] sic homo qui vespere peccans in paradiso quasi sepultus est, quia morte dampnatus.[2] Post tempus quod fuit ante legem, et quod sub lege, tercio die, id est, tempore gratie, fidei lucem suscipit, et et[3] hoc mane a morte peccati in anima resurgit.

(7) Ego autem dixi: Pars secunda, in qua modus. Unde ira? Non ex auctore. Non ex natura. In adam. Superbe. In mea habundantia: Me mihi sufficere estimans et fidens. Deliciarum positus in paradiso. Non movebor: Ab ista sufficientia, sed ero tamquam deus.[4] In aeternum: Sine fine.

"Ad vesperum." Causa est quare fletus demoretur. Ideo scilicet, quia ego populus qui loquebar in adam "non movebor in eternum." Credidi po[5] diabolo, et ex eo didici, quoniam "avertisti" tunc "tuam a me" peccante, et recedente[5] lumine

---

1 Joan. XIX - XX.

2 Genes. III.

3 et: Apparently an erroneous repetition.

4 Genes. III, 5.

5 po: Followed by erasure. Apparently the commentator began to write populo, but discontinued; read Credidi diabolo.

6 recedente: Followed by erasure.

noticie tue eiectus de paradiso,[1] "factus sum conturbatus."

(8) Domine in bona voluntate tua: Et hoc ipse dicebam, quia non in meritis, sed. Prestitisti decori meo virtutem: Decorasti me virtute impassibilitatis et immortalitatis. Decus immunitatis a peccato, non utique ex merito humane nature, sed "ex voluntate tua" est. Ex te eram pulcher et fortis. Avertisti: Quod inde constat, quia postquam. Faciem tuam: Benevolentiam. A me: Peccante. Et factus sum: Recedente lumine noticie tue. Conturbatus: Eiectus de paradiso, erubui pudenda mea.[2] Te averso ad penam, non ad peccatum, carnis infirmitas turbatur. Unde et christus cepit pavere.[3] Non habet homo unde presumere debeat, aut audiat etiam christo virtutem dari a domino et decorem. "Conturbatus." Et qui fruens bonis in paradiso laudabam te, nunc, o domine, expositus gemens clmabo ad te, et in me et in capite meo, qui pro me moriturus, iam dicit: "Ad te domine."

(9) Ad te domine: Sed que spes in illis malis? Clamabo: Intenso desiderio. De gloria consequenda.

[1] Genes. III.

[2] Genes. III, 7.

[3] Marc. XIV, 33.

Et ad deum meum: Omnium per naturam. Deprecabor: Per gratiam. De mortalitate removenda. Per mediatorem, humiliter dicens.

(10) Quae utilitas in sanguine meo: Hoc ex persona domini tantum legitur qui ait: "Que utilitas in sanguine meo." Effuso. Qui sine culpa mea effusus est. Quasi. Nulla. Quia nemini possum te nuntiare, et ita peribit confessio tui. Quia. Erit in effusione sanguinis mei meis, ut restituatur vita generi humano. Dum descendo in corruptionem: Si putruerit corpus meum in sepulcro, et non statim resurgo? Numquid: Quid enim? Per necessitatem ostendit quod non descendat "in corruptionem." Confitebitur tibi pulvis: Quis parabit tibi confessores, si remansero "pulvis." Factus in sepulcro. Aut: Quis. Adnuntiabit: Predicabit. Si remansero "pulvis," periit confessio. Periit etiam annuntiatio, quod est. Veritatem tuam: Ad salutem ceterorum. "Veritatem" doctrine tue. Qua reparationem humani generis promisisti.

Vel, "pulvis," id est, impii, qui iustificandi sunt mea resurrectione, non confitebuntur tibi. Confessio gemina est, sine qua numquam esse debemus, scilicet peccatorum vel laudis. In tribulationibus confiteamur peccata, in exultatione iusticie laudem.

(11) Audivit dominus: Pars tercia. Superius de dedicatione canticum posuit, deinde qualiter eam meruerit. Nunc qualiter eam accepit. Quasi. Ita deprecatus sum dominum. "Dominus" autem "audivit et misertus es mei." Vere. Nam "dominus." Clamorem et deprecationem meam. Et misertus est mihi: Non dedit sanctum suum videre corruptionem.[1] Dominus factus est adiutor meus: Exurrexi, quia "dominus suscepit me."

(12) Convertisti planctum meum: Et ita. Vel "planctum," quo dixi: "Tristis est anima mea usque ad mortem."[2] In gaudium mihi: Resurrectionis. Conscidisti: Vere. Quia. Ex toto destruxisti. Dolentes de me apostolos gaudere fecisti,[3] quia "conscidisti." Saccum meum: Mortalitatem meam, qua indutus sum,[4] tamquam habitu penitentis. Et precincxisti (circumdedisti) me: Dedisti stolam immortalitatis. Letitia: Spirituali iocunditatis. Tanta, "ut cantem."

---

[1] Ps. XV, 10.

[2] Matth. XXVI, 38; Marc. XIV, 34.

[3] Marc. XVI, 10 - 11.

[4] I Cor. XV, 53.

Saccus est vestis aspera in usu laborum, vel in signum tristicie. Unde ninivite saccis induti penitentiam egerunt.[1] Fit autem de capris, et significat mortalitatem quam de peccatoribus christus accepit. Hoc sacco divinitas, tamquam frumentum, occultabatur. Unde in alio psalmo: "Induebar cilicio,"[2] ut occulte lateret in carne divinitas.[3] Scissus autem est saccus moriendo, et que prius celabatur manifestata est in resurrectione divinitatis. Quod autem pro tristicia mortalitatis saccum acceperit, cum dixit: "Conscidisti saccum," significat in contrario dicens: "Et circumdedisti me letitia," vel "precincxisti," immortalitatis. Vel, ecclesia primogenitum ex mortuis consecuta dicit: O domine iam nunc in dedicatione tua "convertisti planctum meum in gaudium," ideo quia iam "conscidisti saccum meum," id est, velamentum peccatorum meorum et tristiciam mortis mee, et "circumdedisti," id est, cinxisti stola prima prima,[4]

---

1 Jonae. III.

2 Ps. XXXIV, 13.

3 <u>divinitas</u>: Followed by erasure.

4 <u>prima:</u> Apparently an erroneous repetition.

ut anima iam ante iudicium fruatur beatitudine sua, ut iam non plangat humilitas, sed cantet. Iam enim ex humilitate exaltasti me,[1] "et non conpungar" conscientia peccati, neque timore mortis aut iudicii, sciens me resurrecturum ad gloriam.

(13) Ut cantem tibi: Gloriose exultem "tibi." Gloria mea: "Gloria" nostra, hec est testimonium conscientie nostre. Id est, resurrectio mea sit causa quare lauderis. Et non conpungar: Ulterius. In me mortis stimulo, quia mihi mors ultra non dominabitur.[2] Domine: Ergo. O. Deus meus in aeternum confitebor tibi: Qui mihi tanta contulisti. Hec est enim "gloria mea," ut confitear nichil esse mihi ex me, quia omnia ex te.

XXX PSALMUS DAVID QUANDO EXIIT A FACIE ABSALON

"In finem psalmus david pro extasi." "Extasis" grece, latine dicitur excessus, qui si sit mentis, proprie dicitur extasis. Fit autem duobus modis: Vel quando mens pavet terrena, vel quando celestibus intenta cetera obliviscitur, que communium negotiorum curam pertractat. In hoc autem

[1] Philip. II, 8.

[2] Rom. VI, 9.

psalmo extasis maxime accipitur pavor populi dei de gentium persecutione, et de fidei defectu turbati. Primo contra pavorem premittuntur spes et oratio, certitudo liberationis et gaudium; secundo enumeratur que et quanto perturbant, ibi: "Eripe me;" tercia est conclusio in qua quid intenderit aperit, exemplo sui nos ammonens bene operari cum spe et dilectione, ibi: "Diligite." Loquitur autem totus christus, et prima quidem verba conveniunt redemptori, deinde populus redemptus gratias agit, ibi: "Redemisti me." Postea idem populus diu suam perturbationem enerrat in secunda parte, circa finem vero, et in fine interponitur vox prophete, ibi: "Quam magna," et ibi: "Diligite." Et attendendum quod, propter tantam varietatem, personam non mutat, sed ad quamcumque capitis vel membrorum mutationem dicit, "ego," "mea," "me, "mihi," quod minime mirum videbitur, si unitas christi et ecclesie quam facit karitas attendatur. Sicut enim lingua quamvis in corpore fit alia pars quam pes, tamen pedis suscipit vocem quando dolet, non dicens, "calcas pedes," sed "calcas me," **sic christus verba membrorum** dignatur transfigurare in se ut et nos verbis eius loquamur. Inde est quod moriturus ex nostro, scilicet ex carne quam habebat, nostram extasim in se transformans, non in se, sed

in nobis, cepit pavere.[1]

Iste **psalmus quartus est** eorum qui breviter de passione et resurrectione commemorant, in quo martirum etiam humiliatio describitur et exultatio, ut videns se nemo superbiat, videns misericordiam non paveat. Incipit ergo in persona capitis, et ait: "In te domine."

(2) In te domine: Cui obediens factus sum usque ad mortem.[2] Speravi: Posui spem mee resurrectionis. Non confundar in aeternum: Ergo. Spes autem non confundit. Dum insultabitur mihi habenti similitudinem carnis peccati.[3] Numquam erubescam. In tua iustitia: Ideo. Quoniam meam non invenis. Libera me et eripe me: Ne morte, ne in ea detinear.

(3) Inclina: Deus altus medicus. Ad me: Ad proxima. Hominem humilem. Egrotantem. Aurem tuam: Misericordie tue. Sullimitas tua humilitati mee condescendat. "Inclina." Proximus mihi per verbum quod unitum est carni. Accelera: Ne differas usque in finem. Vel post triduum. Ut eripias (eruas) me: De inferno. De morte. Ut me resuscites.

[1] Marc. XIV, 33.

[2] Philip. II, 8.

[3] Rom. VIII, 3.

"Accelera." Et me segregare a peccatoribus, et animas ab inferno "eripe." Esto: Tempore vero passionis. Mihi: In te speranti. In deum protectorem: Adversus omnes impetus et insidias inimici. Et in locum (domum) refugii: Ut in tua protectione, tamquam in archa, inter fluctus seculi sim tutus. Ut salvum me facias: Qui solus potes. Ab omnibus imminentibus periculis.

(4) Quoniam: Ideo oro te. Firmamentum (fortitudo) meum: Non aliunde fortem et tutum me reputo nisi ex te. Ut vincam. Et refugium meum: Omnimoda securitas. Ne vincar. Es tu: Qui potens. Qui pius. Et propter nomen tuum: Per me innotescendum gentibus. Ad tolerandos persecutores. Dux mihi eris (deduces me): Ut per omnia sequar voluntatem tuam. Et enutries me: Paulatim aggregando mihi sanctos, adimplebis mihi corpus meum.

(5) Et educes me: Ideo domine. Expedias. De laqueo isto: Mortis. Cupiditatis vel timoris. Quem occultaverunt (absconderunt) mihi: Vel ab insidiis quas "occultaverunt." "Educes" suscitando et ad superna elevando. "Mihi" tamquam nescienti parasse putaverunt demones vel iudei. (fol. 18v) Quoniam tu es protector meus domine: Ne laqueus me capiat. Et quia te habeo protectorem. Contra quem nulla valet adversitas.

(6) In manus tuas commendo spiritum meum: Tue potestati trado. Cito recepturus eam. Quia pono animam meam, et iterum sumo eam.[1] Hec verba dominus in cruce dixit, unde docet se in hoc psalmo esse locutum. Redemisti me: Vere cito recepturus. Quia. A morte liberasti, ne detinear. Domine deus: Qui potes. Veritatis: Qui non fallis in promissis. Vel, hec verba populo passione redempto conveniunt.

Possunt hec verba precedentia de populo fideli accipi, qui in extasi patiens a spe tamen incipit, ita: O "domine, speravi in te," non in me. Non est pavor sine misericordia, de qua sperat humana natura. "Non confundar." Non ait simpliciter "non confundar," quia de peccatis ad horam confundi utile est, sed ait "non confundar in eternum." Et quia non statuo meam iusticiam in qua dampnares, "in tua iusticia," que est et mea a te data ut liberes, "libera me." "Inclina aurem tuam," id est, misericordiam tuam, mittendo filium "accelera." Significat se exauditum, sed videns quod non diu durat quicquid finitur, dicit de ecclesia, ut "eruas me" a peccatis.

(7) Odisti: Id est, reprobasti. Nam ex opposito.

[1] Joan. X, 17.

Observantes vanitatem (vanitates) supervacue: Amantes terrena que vana sunt, et sperantes in illis que nullum habent fructum. Vanitas est falsa beatitudo seculi, que non tantum vacue, sed "supervacue" observatur, quia non tantum ipsa destruitur, sed et vita propter quam petitur. Inutiliter et pernitiose. Ego autem: Quasi. Illi reprobantur. Ideo redimendus sum. In domino sperabo (speravi): Qui non observo vana. Quia non in vanitate.

(8) Exultabo et letabor: Et ideo. Stolam duplicem recipiam. Foris. Intus. Exultare est cum magna animi alacritate gaudere. Letari est temperata mentis affectione mulceri. In tua misericordia: Ecce gaudium sperantis in domino qui vanos odit. Que non fallit. Non in mea iusticia. Quia respexisti: Misericordie oculo. Exponit misericordiam. Humilitatem meam: Humilitas qua subiecisti me vanitati in spe. Vel. Obedientie mee. Salvam fecisti (salvasti): Et ideo. Liberasti. De necessitatibus: De oppressionibus et angustiis. Animam meam: Cum non haberent quid facerent anime.

Necessitates sunt infinite, scilicet cor alterius nescire, suspicare, non bene de amico fideli, vel bene de infideli, nescire qualis eris cras, mori contra voluntatem, sequi veterem peccandi consuetudinem, ad quam trahitur lege

membrorum. Necessitas etiam timoris cogebat animam servire sub lege, unde salvata est ut serviat libera karitate.

(9) Nec conclusisti me in manus inimici: Ita ut respirare non possem in libertate, non permisisti concludi in iudaici populi vel cuiuslibet et persecutoris potestatem, ut eius cederem voluntati. In potestate diaboli, vel cupiditate vite illa queantis, vel timore mortis. Statuisti: Sed stabiliter collocasti. In loco spatioso: In patria virtutum. Pedes meos: Ut, dilatato corde, subirem dura et ardua. "Pedes." Gressus iusticie mee, que quandoque fuit timore difficilis, fecisti faciles in lata via via.[1]

Vel christus dicit: "Statuisti." Non in via que est angusta iustorum,[2] sed "in loco spatioso," id est, in patria virtutum et in karitate, que est regio beatorum, et liber locus a potestate diaboli. "Pedes" autem dicit morales virtutes per quas hunc mundum fixis gressibus ambulavit. In passione tamen, quoniam urgent mala, et caro infirma est,[3] supponit, "Miserere."

---

[1] via: Apparently an erroneous repetition.

[2] Matth. VII, 13 - 14.

[3] Matth. XXVI, 41.

(10) Miserere mihi domine: Pars secunda in qua enumerantur illa pro quibus est pavor, scilicet quot et quanta mala perturbant. Qui misertus es mei,[1] miserere meorum. Quoniam tribulor: Non tantum de morte, sed etiam de cruciatibus terror, et hec est causa miserendi. Vel, cum loquens in persona membrorum dixisset, secundum quosdam "in loco spatioso," videns quod alios persequentium crudelitas terreret, ait secundum illos, "Miserere." Conturbatus est: Et pre tristicia non mediocriter turbatus est, non omnino cecatus. In ira: Dei qui permittit affligi. Persecutorum qui affligunt. Mea de peccato ade. Oculus meus anima mea: Ratio que tendit in deum. Et venter meus: Caro, vel infirmi, ut ab omnibus gradibus queratur deus. Vel, intellectus turbatur, et animus confunditur, et memoria, imminentibus periculis, dissipatur. "Anima." Sensualitas, vel hi quorum exemplo vivitur.

"Conturbatus est ira" tua, vel mea, "oculus meus." Oculus est ratio que intendit in deum. Hic "in ira" dei, qua permittit sanctos affligi, turbatur. "Anima" etiam que, quasi in ventre escas, ita in memoria rerum tenet noticias. Tenet etiam quanta pro nobis passus est christus, et que

[1] Ps. XXIX, 11.

fidelibus suis promiserit. Vel, "anima," sensualitas, "venter," caro, que in tribulatione turbantur. Vel, "oculus," hi per quos alii vident,[1] "anima," quorum exemplo alii vivunt, "venter," infirmi in ecclesia in ira persecutorum turbantur. Vel, in ira mea, que per zelum de peccatis cum palearum non extinctus, sed "turbatus est oculus meus." Hec enim ira mente concussa dissipat contemplationem que non est nisi in mente quieta. Ipse etiam christus turbatus est, ne sui in tribulatione turbati desperent.

(11) Quoniam defecit: Unde hoc? Transiit. Ad tantum defectum venit "vita mea," ut de profectu meo sit mihi semper dolendum et gemendum. Vel ad litteram. "Infirmata est." In dolore: Tormentorum. Vulnerum clavis inflictorum. Vita mea: Virtus animi, ut etiam tedescat vivere. Et anni mei: Non morte tolluntur, sed sunt. In gemitibus: Transierunt cum dolore pro abundantia vindicte. Infirmata est: Debilitata. **Insufficiens facta est. Etiam dum ambulabam** per regiones ad seminandum verbum dei.[2] In paupertate: Indigentia. Impotentia. Virtus mea: Virtus carnis mee. Nature mee. Perfectorum. Vel, in egestate vigor meus eget

[1] vident: Altered from vivunt.

[2] Matth. XIII, 36 - 43.

sanitate corporis, et "infirmata est" fiducia mea. Et ossa mea conturbata sunt: Robustiores. Interiora mea compuncta sunt pre anxietate, pre nimia afflictione. Nec parcitur cruciatibus, eget resolutione, et parcitur morti, et de hoc "infirmata est" fiducia mea. Vel, "in paupertate" aliorum, quia frigescit karitas multorum. "Et ossa," id est, fortes, qui psersecutionibus non turbantur, conturbantur in iniquitatibus fratrum.

"Vita" iustorum est profectus aliorum. Unde apostolus: "Nunc vivimus, si vos statis in domino."[1] His ergo non proficientibus, "vita" iustorum "defecit in dolore." Vel, "vita" est dominum confiteri, que "deficit in dolore" tormentorum. Vel ad litteram. Virtus animi infirmatur tormentis, "et anni mei," id est, tempora vite huius, abundante iniquitate, sunt in occultis gemitibus.

(12) Super omnes: Tandem vero captus vel ligatus. Vel apud. Vel inter. Inimicos meos: Ideo maiori contemptui habitus sum quam qui eo digni sunt. Id est, plusquam iniqui qui iuste pro sceleribus usque ad confessionem torquentur. Factus sum obprobrium: Pro impotentia. Pro paupertate. Vel, pro inimicis qui sunt "super omnes inimicos meos."

[1] I Thes. III, 8.

Vicinis meis nimium (valde): Qui applicabant animum ut crederent. "Factus sum obprobrium," ut omnino recederent. Id est, pro falsis christianis qui sunt deteriores paganis et iudeis, sicut sarmmenta precisa deteriora sunt silvestribus lignis. Et timor notis meis: Ne deficeret salus a me promissa. Apostolis vel ceteris familiaribus. Quibus ecclesia fiat "opprobrium" propter falsos christianos, determinat "vicinis," id est, volentibus credere. Vel, illis de quibus bene sperabatur cadentibus in secula. In dubium veni familiaribus qui timent ne omnes tales sint. Qui videbant me foris: Tam miserum. Tam abiectum viliter. Tam crudeliter flagellatum. Captum et ligatum.[1] Fugebant (fugerunt): Longe. A me: Per contemptum vel per timorem. "Qui videbant," id est, qui noverunt quid sit ecclesia, et que spes mea invisibilis, "fugerunt a me" foras ad visibilia, vel ad facienda scismata vel hereses.

(13) Excidi (oblivioni datus sum) tamquam mortuos (mortuas): Et ita. Ab illis. Excidens. Extinctus. A corde: A dilectione eorum. A memoria. Et non ita "fugerunt" ut postea redirent, sed facile et fere gratis "oblivioni datus sum." Ut deinceps nollent recordari mei. Et factus sum: Et ita. Reputatione eorum.

[1] Joan. XVIII - XIX.

Sicut vas perditum: Nulli usui aptum. Quia miser et abiectus et abiciendus existimor. "Factus sum." Visus sum mihi perisse nullum lucri faciens, vel adquisitos non retinens. Hoc autem ideo dico, "quoniam audivi."

(14) Quoniam audivi: Auditis vituperationibus obmutui. In passione. Et non sum locutus.[1] Vituperationem: Seducit turbas, et alia.[2] Unde nullius momenti esse putabar. Multorum: Inimicorum. Notorum. Vicinorum. Circumhabitantium (commorantium in circuitu): Sequentium volubilitatem rerum temporalium. Vel, consistentium undique, circa me captum.[3]

Propter quosdam malos vituperantur omnes christiani ab illis qui circumeunt ecclesiam et non intrant, quia rotam temporalium amant.

In eo: Vituperatio. Dum congregarentur omnes (convenirent): Uno consensu. Concilium congregarent. Omnes simul: Inimicus. Vicinus. Notus. Adversum me: Christum domini. Pauperem christi. Ut acciperent (accipere): Tollere. Animam meam: Ultra non habent quid possint.

---

[1] Matth. XXVII, 14.

[2] Joan. VII, 12.

[3] Marc. XIV, 53.

Consiliati sunt: Communi consilio decreverunt.[1]

(15) Ego vero: Quicquid in me sevirent. Quicquid de me sentirent. In te speravi domine: Non de me presumpsi. Dixi: Fixus. Firmiter in veritate stans. Tu es deus meus: Protector. Susceptor. Non beelzebub.[2] Creator. Recreator.

(16) In manibus tuis tempora mea (sortes mee): Potestate tua. Non in meritis meis. Electiones. Ut per te eligamus que eligenda nobis sunt. "Tempora" mortis et vite. Partes. Eventus. "Sors" non est aliquid mali, sed est gratia que sine meritis quos vult eligit. Et in humana dubitatione divinam indicat voluntatem. Et est sensus. Quamvis iustus et occultus electionis ordo apud te est, ego tamen quem hoc late ad tunicam domini, id est, karitatem, sorte preveni. Vel, "tempora" vite sunt "in manibus tuis," quia quando vis vivimus et morimur.[3] Libera me et eripe me: Quia totum me in te conieci. De manibus: Potestate. Inimicorum meorum: Corde malignantium. Et a persequentibus me: Operantibus iniquitatem. Diabolo et ministris eius.[4]

[1] Matth. XXVI, 4.

[2] Matth. XII, 27; Marc. III, 22.

[3] Deut. XXXII, 39.

[4] Matth. XXV, 41.

(fol. 19r) (17) Inlumina (Inlustra) faciem tuam super servum tuum: Hilarem ostende "faciem tuam" in eum qui formam servi accepit, et qui tibi obedienter servit.[1] Manifestam fac benevolentiam tuam quam habes erga me, ut sicut de moriente desperant, de resurgente confidant. Quo modo? A morte suscitando. Et salvum me fac: Liberando de potestate eorum. In tua misericordia: Non in iusticia tua.

(18) Domine non confundar: Frustrata spe mea. Quoniam: Causa. Invocavi: Corde intenso. Te: Non aliud. Erubescant impii: Sed p[2] potius de morte illata et de ceteris malis. Et deducantur: Propria consideratione. In infernum: Vel, corruant in profundum malorum et in confusionem eternam.

(19) Muta efficiantur labia dolosa: Que dicunt me furtim sullatum de sepulcro.[3] Manifesta resurrectione mea non habeant quid dicant. Que locuntur: Illa, inquam, "labia." Que perverse "locuntur" de me. Adversus iustum: Capud christum.[4] Vel quemlibet. Medicum suum iudicantes

---

[1] Philip. II, 7 - 8.

[2] p: Apparently the commentator began to write potius, but discontinued; read Sed potius.

[3] Matth. XXVII, 64; XXVIII, 13.

[4] Ephes. IV, 15.

ad mortem. Iniquitatem: Dignus est morte.[1] "Non habemus regem, nisi caesarem."[2] In superbia: Miseri contra salvatorem. Creatura contra creatorem.[3] Egrotus contra medicum. Et contemptu (in abusione): Eternis temporalia preferentes. Subiecti contra prelatum. Quia preter usum que de beneficiis solent esse grati fecerunt, qui eum qui propter salutem venerat crucifixum, et hominem contempserunt.

"Impii" vero qui lapides invocant "erbescant," contra "non confundar et deducantur in infernum," id est, umbris scienter contra "illustra," et "labia dolosa" que hic non timent iudicium, "muta" fiant in penis, ut potius dicant: Nos insensati,[4] et cetera.

(20) Quam magna: Contra hos propheta exclamans eis exclamat. Vel, que causa sperandi? Quia. Est. Multitudo dulcedinis tuae domine: Qua diligis quos emendas. Multiplex dulcedo omnem exhibens suavitatem. Quam: Dulcedinem. Abscondisti: Ut autem amplius desideretur, ne securi

[1] Matth. XXVI, 66.

[2] Joan. XIX, 15.

[3] Act. III, 15.

[4] Sap. V, 4.

negligentius agant, "abscondisti." Reposuisti sicut thesaurum. Timentibus te: Solis. Sed in futuro patebis solis diligentibus "te." Et perfecisti eam: Perfecte ostendisti, cum gustarent et viderent.[1] Sperantibus (eis qui sperant): Viventes secundum te. In te: Solo. In conspectu filiorum hominum: "Sperant," dico, spem et fidem confitentes.

(21) Abscondes eos: Hoc corripies et castigas, sed postmodum repones. In abditu (absconditu) vultus tui (faciei tue): In visione "vultus tui" qui absonditus erit impiis. A conturbatione hominum: Ne scilicet turbationem patiantur humanam. Vel, dum mali turbabuntur, ipsi erunt "in abscondito faciei tue," videntes te. Longe remotos ab inquietudine perditorum. Protéges eos: Militantibus tibi. Hic interim. Nunc etiam tribulati mente intrantes ad vultum dei, non turbabuntur, unde supponit, "proteges." In tabernaculo tuo: Sub umbraculo patientie et karitatis. Ecclesia. A contradictione linguarum: Ne noceant scismata credentibus ea que pro nobis dominus gessit et pertulit.

(22) Benedictus: Vox capitis et membrorum. Plenitudinem beneficii concludit in laudem. Quasi. Quis ultra. Dominus: Sit. Quoniam mirificavit: Glorificavit

[1] Ps. XXXIII, 9.

multos misericorditer assumptos. Vel, misso spiritu, mirabilem fecit.[1] Misericordiam suam (mihi): Incarnationem. Crucem. Ad honorem meum. In civitate circumstantie (munita): In ecclesia gentium, quo utroque testamento "munita" est. Ierusalem superna in qua nullus intrabit inimicus.

(23) Ego autem dixi in pavore meo (excessu mentis mee): Ipse "mirificavit." "Ego autem" pro delicto et dei ope destituto, me ex timore vel humilitate reputabam, et hoc est. Pavoris, quem in me sponte transumpsi, vel quem multum concepi. Proiectus sum a vultu (facie) oculorum tuorum: Ego longe a respectu misericordie tue "proiectus sum." Nimia humiliatio mea in hanc tantam me proiecit vilitatem.

Interposita voce prophete, redit populus ad narrationem suam, et sue imbecillitati beneficium comparans, ait: "Ego autem." Videns ventum validum persecutorum, fui in extasi, quod est "in excessu," timui, et cum cepissem mergi, clamavi et diu "proiectus sum." Si enim respiceris me, non ita sineris pati, nec ita timerem.

Ideo exaudisti vocem deprecationis meae: Non abiecisti timentem, sed "exaudisti," et extendens manum posuisti modum labori. Propter tantam cordis contritionem

[1] Act. II, 1 - 13.

et veram humilitatem. Quia non superbus cor meum accusavi. Dum clamarem ad te: Et hoc indilate, quia prope est dominus omnibus qui obtriverunt cor.[1] Valde intenderem.

Vel, de superiori "excessu" dicit, quo videns altitudinem dei sentit se dum est in hac vita longe esse proiectum. Sicut etiam in alio psalmo dicit: Si dicebam motus est pes meus, misericordia tua deadiuvabit me,[2] ita et hic ait: "Ideo exaudisti."

(24) Diligite dominum: Conclusio. Vox prophete. Auctorem beneficii. Omnes sancti eius: Vocati. Iustificati. Glorificati ab eo. Ergo in tanta spe positi, servite domino in sanctitate et iusticia[3] dilectionis. Quoniam veritatem requiret dominus: Hanc ut creatura serviat creatori,[4] et redempti diligant redemptorem. Hic. Vide. A sanctis "veritatem requiret," et vix salvabitur iustus, impius ergo ubi parebit?[5] Et retribuet his: Contritione duplici,

[1] Ps. CXLIV, 18.

[2] Ps. XCIII, 18.

[3] Luc. I, 75.

[4] Matth. IV, 10.

[5] I Petr. IV, 18.

presenti et futura. Qui habundanter faciunt (facientibus) superbiam: Abundanter peccat qui cito non penitet. Servire detrectantibus. Obedire nolentibus. Quasi. "Tribulatus sum, timui, clamavi, non sum confusus." Ita vos quoque, non qui mundum amatis, sed "omnes sancti eius." "Superbiam" pro omni vitio accipe. "Retribuet" hic etiam quandoque cum aliquos superbos humiliat, quod ideo facit quia si nullum humiliaret, non videretur divina providentia vigilare. Si vero omnes, non servaretur divina providentia.

(25) Viriliter agite: Longanimiter sustinete. Ergo ne sit otiosa dilectio. Interim. Et confortetur cor vestrum: Si autem occurant gravia que supradicta sunt. Equanimiter. Ut bonum operantes sine defectu tempore suo metatis. Omnes qui speratis in domino: Beatus qui sperat in eo.[1] Hec est, sicut in principio psalmi diximus, virtus et intentio totius psalmi, ne tot mala seculi carnis fragilitas timeat.

XXXI HUIC DAVID INTELLECTUS PRE MEDIO ANIMAE

"Intellectus david." Sepe peccata nostra aut ignoramus, aut ex superbia defendimus, et merita iactamus. Contra hec vitia iubemur intelligere nos esse peccatores,

[1] Ps. XXXIII, 9.

et accusare peccata, et opera que sunt bona post fidem, non nostris viribus, sed gratie dei attribuere.

Psalmus iste secundus est penitentialium, diversus a primo ut diversi modi penitentie intelligantur. Nam in primo, penitens timore iudicii plorat. In isto, peccata que tacuerat, afflictus cogitur confiteri. In prima parte dicit bonum esse per gratiam, et se miserum peccata tacentem, et merita iactantem per manum dei ad verum intellectum esse conversum, in quo et deceptos revocat et stantes confirmat; secunda agit de confessione quam sequitur venia, ibi: "Delictum meum;" tercia penitudinem commendat, ibi: "Pro hac orabit;" quarta letus finis ubi deus dat intellectum, unde alios hortatur ad idem, ibi: "Intellectum."

Sciendum quod apostolus in epistola ad romanos ab hoc psalmo argumenta gratie accipit contra illos qui iactant se de operibus, dicens illi tantum cui deus accepto fert iustitiam hanc beatitudinem convenire,[1] de qua sic ait propehta:

(1) Beati: Per sacramenta. Per penitentiam. Sunt illi. Quorum remisse sunt: Que ante intense erant. Confessio premittenda, ut sequatur remissio. Remissio

[1] Rom. III - IV.

appetenda, ut sequatur beatitudo. Iniquitates: "Iniquitates" idem sunt quod "peccata." Vel, "iniquitates" in[1] alterum, "peccata" in se. Et quorum tecta sunt peccata: Per karitatem que operit multitudinem peccatorum. Que in baptismo et "remisse sunt," id est, debilitata, ne regnent, et "tecta" non videantur ad penam. "Beati" sunt, non dico, in quibus non inveniuntur, sed "quorum remisse." Hi sunt insequentes egiptii tecti in mari rubro, ne ulterius videantur.[2]

(2) Beatus vir: Et omnis "vir" ille est "beatus." Cui non inputabit dominus: Non excussanti vel defendenti, sed accusanti peccatum "non inputabit." Vel quocumque modo, vel per martirium, vel aliter. Ut vindicet. Peccatum: Quodcumque. Non est in ore (spiritu) eius dolus: Et quare non imputet, supponit. Quia non predicat se iustum, sed peccatorem; non iactat merita, sed accusat peccata, et nulla simulatione corrumpitur.

(fol. 19v) (3) Quoniam: Sed ego. Tacui: Confessionem de peccato. Vere "beatus" qui se accusat et merita non iactat, quia quamdiu "tacui" peccata mea.

---

[1] in: Followed by erasure of se.

[2] Exod. XIV - XV.

Inveteraverunt omnia ossa mea: Consumpte sunt virtutes mee. Defecit robur mentis mee, me remanente in vetustate. Dum clamarem: Quod non erat dicendum. Iactanter de iusticia mea. Si contra clamaret peccata et taceret iusticiam, innovaretur a domino virtus. Tota die: Continue.

Vel, "tacui" voce, "dum" tamen "clamarem tota die," effectu me esse peccatorem. Pena enim peccati et interior excecatio me peccatorem esse ostendunt. Quamvis enim peccata intelligamus, non tamen iusti sumus. Unde apostolus: "Nichil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum."[1] Et david: "Delicta quis intelligit."[2]

(4) Quoniam: Autem. Quasi. Tacens peccata, clamans merita, nescius in vetustate remansi. Tactus autem vindicta, meam miseriam cognovi, et hoc est. Die ac nocte: Assidue. Gravata est: Invaluit. Super me: Humiliandum. Manus tua: Vindicta. Conversus sum: De via erroris ad te. In erumna mea: Laboris afflictione et doloris anxietate. Hac scilicet. Attendens meam erumpnam, cognovi me miserum. Dum confringitur (configitur) spina: Inmittitur. Menti. Timor gehenne. "Dum" conpungitur conscientia punitione peccati. Id est, "dum" peccatum pungens "confringitur" in

[1] I Cor. IV, 4.

[2] Ps. XVIII, 13.

mente usque ad consensum, opus, consuetudinem, spinas et tribulos germinante.[1] Vel, "spina" est qua homo erigitur, qua confracta curvatur.[2] Per hanc intelligitur ratio qua homo erigitur ad superna, qua confracta ad terrena curvatur. Potest etiam per spinam accipi superbia, qua extollitur homo, qua confracta humiliatur.

(5) Delictum meum: Pars secunda in qua dicit se confiteri, et ideo veniam consequi, sicut supra dixit inveterari tacentem. Quasi. "In erumpna conversus sum," et sic. Cognitum tibi feci: Per confessionem. Quo facienda dimisi, scilicet quod peccata "tacui." Et iniustitias meas (iniustitiam meam): Qua feci facienda, scilicet quod merita mea clamavi. Non operui (abscondi): Sed potius detexi ut tegeres. Dixi pronuntiabo (confitebor): Quod. Apud me deliberavi. Non autem temerarie, sed prius. Quod. Adversum (me): Non adversus deum, vel naturam, vel stellam, vel diabolum, quoniam in his quoque deus, factor eorum, accusaretur; nec adversus fortunam vel fatum. Iniustitias meas (iniustitiam meam): Referens in me culpam meam. Domino: Non dico "confessus sum," sed "confitebor." Et tu remisisti: Ex quo proposui. Statim. Non tantum levia, sed

---

[1] Genes. III, 18; Hebr. VI, 8.

[2] curvatur: Altered from turvatur.

etiam. Impietatem cordis (peccati) mei: Qua excusabam, defendebam peccata mea. Quo decrevi clamare merita, tacere peccata.

(6) Pro hac: Pars tercia in qua penitudinem commendans dicit omnibus sanctis communem, quam varie secte respuunt. Impietate remittenda. Orabit ad te: Diriget orationem. Omnis: Non tantum aliquis, sed. Sanctus: Sanctificatus. Quia omnes peccaverunt, et egent gloria dei.[1] In tempore oportuno: In hac vita in qua licet converti. Vel, gratie que sanat, quos lex premens, et convincens, cogit clamare.[2] Verumtamen: Conversio ad auditores. Quamvis sit tempus oportunum ad placandum deum. Vel aliter. Licet "remisisti." In diluvio: Illi qui sunt. Aquarum multarum: Multiplici concussione. Tribulantium. Hoc autem diluvium undique perstrepit, scilicet in eo, cum alii refugiunt ad vires suas, vel ad deos suos. Id est, qui diffluunt in concupiscentiis, vel qui sunt in erroribus diversarum sectarum ut philosophi qui libero arbitrio, iudei qui carnalibus observantiis, ascribunt salutem. Vel, qui peccata fato, vel fortune, vel genti tenebrarum imputant.

[1] Rom. III, 23.

[2] Rom. III.

Vel ita. Quamvis sanctus habeat hic peccata, quod ex eo notatur, quia pro his dimittendis orat. Ad eum: Sed. Deum vel sanctum. Non adproximabunt: Quia de his omnibus liberabit eum dominus. Ut orent. Ut imitentur. Aque ut perimant.

(7) Tu es: Solus. Qui remittis. Mihi refugium: Adversus malignos undique impugnantes. A pressura (tribulatione): Omni. Liberans. Seculi et peccatorum. Que: Olim. Circumdedit me: Undique inquietans. Exultatio mea: Et "es." Et quia modo parcis. Spe futuri gaudii. Redime (erue) me: Et ideo ut eruisti. Quamvis exultet, tamen dicit "erue," quia quamvis gaudentes, tamen sumus in "tribulatione" patientes. A circumdantibus me: Persequentibus iterum insurgentibus in me undique.

(8) Intellectum dabo tibi: Pars quarta in qua letus finis, et psalmus intelligentie, ubi penitens, ne putetur negligi, de intellectu suscipit a christo responsum, et alios hortatur ad intelligendum. Ait ergo christus. Dicens mihi evidentia rei. Quo intelligas salutem esse ex gratia.[1] Et instruam te: Ne aberres, statuam. Ne deficias. In via hac: Dei scilicet. Iustitie. Sine errore. Qua ingredieris (gradieris): Non herebis, sed de gradu in

[1] Rom. III, 24.

gradum procedens. Firmabo: Id est, firmiter constituam. Super te: Ad protectionem tui. Oculos meos: Respectum benevolentie et misericordie mee.

Vel, "instruam te." Quasi inermem dato gladio intelligentie ut iam audeas adversum te confiteri, et ne quis noceat, "firmabo," non post ablataturus "oculos meos," id est, intelligentie lumen super te, qui tuos "oculos" semper levas ad me.[1] Ecce magna gloria penitentis.

(9) Nolite fieri: Penitens, accepto intellectu, convertit se ad superbos qui peccata defendunt, et ait. Humiliamini in conspectu dei et resipiscite. Sed intelligite que sit voluntas dei bona, et beneplacens, et perfecta. Sicut equus: Superbi. Et mulus: Pigri. In quibus non est intellectus: Uterque erecta cervice discurrunt. Et indiscreti. Comparabiles equo in superbia et mulo in tarditate. Neuter intellectu discernit. Quod si converti nolunt, non permittantur servire quantum volunt. Vel "equus," vel "mulus," sessorem honora. In freno et camo (chamo et freno): Conversio ad dominum. Sed tu, domine. Maiori tribulatione. Minori correctione secundum quod quisque indiget. Maxillas eorum: Quibus peccata negant et merita iactant. Constringe: Castiga durius.

[1] Ps. CXX, 1; CXXII, 1.

Ad litteram. Parcius victualia dando, voracitatem restringe, ut ad te redeant, saltem necessitate coacti. Qui non adproximabunt (adproximant) ad te: Humilitate. Sed superbia recedunt. Monet ergo non esse superbos vel pigros. Non erecte cervicis, sed humiles sub iugo domini, quod est leve,[1] caveat a sessore diaboli et ab onere vitiorum. Non omnes peccatores orant ita domandos, sed "qui non adproximant." Sunt enim quidem qui, si peccant carnis imbecillitate, tamen a piis precibus non recedunt.

(10) Multa flagella: Duplici contritione conteret eos deus. "Nolite fieri sicut equus et mulus," quia. Hic et in futuro. Peccatorum (peccatoris): De se presumentis. "Multa" etiam cum freno "flagella" sunt "peccatoris" ad domandum hic, cui indomito et hic vaga quandoque. Sperantes (sperantem) autem: De se nil presumentem. Qui scilicet omnia gratie attribuit. In domino: Solo. Misericordia circumdabit: Undique, ne locus pateat hosti, muniet. Non lex, que est in flagellis, sed "misericordia," que in consolationibus est.

Vel, ad diversos populos dicit, ut per equum accipiatur gentilis indomitus, per mulum iudeus qui est piger ad credendum. Si autem renuunt quod monetur, conversus ad

[1] Matth. XI, 30.

deum, ait: Licentia datur, et in futuro "multa flagella."

(11) Lętamini: Tacita suavitate. Ergo pro stola interiori. In domino: Non in vobis. Et exultate: Pro stola exteriori. Fervore excitati animi vel concitati. Iusti: Gratia, non meritis.[1] Et gloriamini: festimonio bone conscientie. Quod ei subditi estis. Omnes recti corde: Qui per confessionem queritis beatitudinem. Pravi corde sunt qui dicunt deum vel non esse, vel iniustum esse, vel non regere mundum in quo mali florent et boni patiuntur. Recti corde sunt qui dirigunt cor secundum voluntatem dei quam preponunt, sicut docuit christus: "Non sicut ego volo."[2]

XXXII PSALMUS DAVID PROPHETAE AD UNIVERSALEM PERTINENTEM AECCLESIAM QUO MODO IUSTI AC SANCTI DOMINUM LAUDARE DEBENT ET QUALITER CONSILIA REPROBORUM A CHRISTO DESTRUUNTUR

(fol. 20r) "In finem psalmus david." Patet. Agitur hic de his que deus potens misericorditer operatur. Ut autem commendet potentiam, tangit de operibus creationis, et ut ametur misericordia, commemorat de iudicio. Primo

[1] Rom. III, 24.

[2] Matth. XXVI, 39.

aperit intentionem cum invitat ad laudem, ubi docet qui, et qualiter, et quare debeant laudare; secundo dicit laudatores esse beatos et determinat qualiter et quando, ibi: "Beata gens;" tercio quasi concludit quid sentiat de predictis, ibi: "Anima nostra." Ait ergo propheta:

(1) Gaudete (Exultate): Pro collatis beneficiis. Etiam in adversis. Iusti: Iustificati. In domino: "In domino," in quo nichil displicet, et semper permanet exultatio. Non in seculo, sicut iniusti quorum exultatio finitur cum seculo. Rectos: Recti dicuntur subditi deo. Decet: Non est speciosa laus in ore peccatoris.[1] Conlaudatio: Concors laudatio. Propter ecclesie unitatem dicit "collaudatio." Recti semper laudant; distorti, quando sibi bene est, laudant, quando male, blasphemant.

Bene dico "iusti." Nam iustos decet exultatio. Cum hoc dicere deberet, ait: "Rectos decet conlaudatio," quoniam in eo exultare, nisi laudando, non possumus.

(2) Confitemini domino: Dixit qui laudent. Nunc qualiter laudent, ita scilicet. Bene dispensando temporalia. In cythara: Que sonat ab inferiori. Laudat qui corpus exhibet hostiam vivam,[2] et in prosperis et in adversis, que

[1] Eccli. XV, 9.

[2] Rom. XII, 1.

sunt extra, gratias agit.[1] In psalterio decem chordarum psallite ei: "In psalterio" quod sonat a superiori et habet decem cordas confitetur qui, decem preceptorum attendens doctrinam que de sursum est,[2] servit karitati, in qua tota lex et prophete continentur.[3] Karitas enim tria ad deum et septem ad proximum precepta complectitur. Ad completionem mandatorum celestium.

(3) Cantate ei: Et quia hoc non sufficit, nisi abundet iustitia nostra plusquam scribarum et phariseorum.[4] Non lingua, sed vita deposita vetustate. Canticum novum: Quod non cantat, nisi renovatus per gratiam. Karitas nova est "canticum novum," que etiam inimicos diligit.[5] Bene psallite ei: De gratia dei. In nullo displiceatis. Quo modo. In iubilatione (vociferatione): Id est, tanta mentis iocunditate et gaudiorum dilatatione, quam lingua non valeat

---

[1] I Thes. II, 13; V, 18; Ephes. V, 20; Colos. III, 17.

[2] Colos. III, 1 - 2.

[3] Matth. XXII, 40.

[4] Matth. V, 20.

[5] Matth. V, 43 - 47.

explicare. Iubilatio est cum tacere non licet quod dici non potest. Dilatatio gaudiorum in corde iubilatio dicitur.

(4) Quoniam rectus est sermo (rectum est verbum) domini: Quare laudandus? Quia sic iubet dominus cuius preceptum "rectum." Dans rectitudinem iusticie et regens in ea. Preceptum. Lex. Evangelium. Et omnia opera eius in fide: Quecumque iubet fieri, fundamentum habent fidem. Et fidelis debitor reddens non commissa, sed promissa. Quam dat. Quam promovet. Quam perficit.

(5) Diligit misericordiam: Exposito modo laudandi, supponit quare sit laudandus. Ideo scilicet, quia misericors est, quod est ibi: "Diligit misericordiam." Sed ut faciat de misericordia certos, premittit quod fidelis est. Ac si dicat: Ne de misericordia dubitetis, quia "verbum" promittentis eam "rectum est" in omnibus, nullum fallit. Alia causa laudandi, quia. Quasi. Vere "verbum et opera eius in fide," quia. Quam impendit miseris ex dilectione, qua peccata dimittit et talenta protegat gratiarum. Et iudicium: Quo iudicemur hic, et in futuro parcat, "diligit." Misericordia domini plena est terra: Quod effectus probat, quia ubique et evangelium predicatur et peccata dimittuntur. Misericorditer redemptis. Ecclesia.

(6) Verbo domini: Unde hoc? Quia filio et sapientia dei patris.[1] Celi firmati sunt: Apostoli solidati sunt in fide, per quos nos conpluti sumus.[2] Et spiritu oris eius: Sancto. Filii eius. Quid est. Omnis virtus eorum: Non pars, sed "omnis" doctrina. Constancia inter lupos est confirmata.[3] Miracula.

(7) Congregans: In unitate fidei. "Virtus" dico. Sicut in utrem: In ecclesia in qua caro mortua. Aquas: Populos, vel fluxos in viciis. Maris: Mundi fluctuantis vel amaricantis. Ponens: Reponens quasi vasa electionis.[4] In thesauris: Inter eos qui sunt thesaurus, unde alios ditat sapientia.[5] Abysos: Etiam in tenebrosam et horidam vitiorum profunditatem dimersos.

(8) Timeat dominum: Ergo non tantum amet et laudet, sed etiam. Solum in creaturis. Ne sit secura et torpens leticia. Omnis terra: Idem peccator, ut saltem per timorem

[1] I Cor. I, 30.

[2] sumus: Followed by erasure of one line of gloss.

[3] Matth. X, 16; Luc. X, 3.

[4] Act. IX, 15.

[5] Colos. II, 3.

desinat peccare. Ab ipso autem: Domino qui minatur. Non terroribus hominum. Commoveantur: Quasi dormientes excitentur. Ad hunc timorem. Universi: Qui nunc interim deo militant. Et omnes qui habitant: In perfectione ceterorum fidelium stantes. Orbem: Universam ecclesiam, iam per orbem diffusam.

(9) Quoniam ipse dixit: Voluit. Et facta sunt: De preiacenti materia. Ipse mandavit: Verbo precepit. Et creata sunt: De nichilo. Qui solus timendus, quia ipse factor et creator omnium est; cetera omnia ei subiecta sunt.

(10) Dominus dissipat: Principes populi timendi non sunt, quia. Destruit et adnichilat. Consilia gentium: Exterminare volentium christi nomen. Reprobat autem: Mutat. Cogitationes: Deliberationes de auferendo regno christi. Populorum: Iudeorum. Et reprobat consilia: Mutat et confutat. Principum: Phariseorum. Tirannorum. Demonum.

(11) Consilium vero domini: De reparatione humani generis. Manet in eternum: Nullo tempore dissolvetur. Cogitationes: Quod predestinavit. Quod vocavit. Quod iustificavit, conglorificans. Cordis eius: Benevolentie. In seculum seculi (generatione et generatione): Presenti. Manent. Eterna.

(12) Beata gens: Quo fructu deus laudandus, timendus? Quia est. Cuius est dominus deus eorum (eius): Voluntate et potestate. Populus: Beatus est. Quem elegit dominus: Timentem et amantem elegit sibi in possessionem.[1] In hereditatem sibi: Quam regat et excolat.

(13) De cœlo: Celorum. Christo. Quam elegit, non de meritis. Prospexit dominus: Misericorditer. Et vidit: "Vidit" vocationis respectu. Omnes filios hominum: Absque personarum respectu. Vel, eos qui volunt in novam vitam renasci per filium dei.[2]

(14) De preparato: Apertius idem de homine assumpto, qui predestinatus est filius dei in virtute.[3] Habitaculo suo: In quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.[4] Respexit: Sue benignitatis respectum direxit. Super omnes qui habitant orbem (terram): "Terram" inhabitant qui carnem propriam excolunt, ut non germinet spinas et tribulos[5] vitiorum, sed flores et fructus virtutum.

---

[1] Ps. CXXXIV, 4.

[2] I Petr. I, 23.

[3] Rom. I, 4.

[4] Colos. II, 9.

[5] Genes. III, 18; Hebr. VI, 8.

(15) Qui fincxit: "Respexit" et formavit quales habere voluit, et hoc est. Manu gratie. Singillatim: Aliis sermonem sapientie dans, aliis sermonem scientie.[1] Corda eorum: Cordibus singulorum propria dona tribuit. Qui intellegit in omnia opera eorum: Id est, dat intelligi se intelligere "omnia opera eorum." Ut sollicitos reddat ad quem finem quisque opera sua referat.

(fol. 20v) (16) Non salvabitur (salvatur): Vere ex solius dei respectu ista bona sunt, quia. Rex: Potens dignitate. Se bene regens. Per multam virtutem suam: Per copiam militum. Si de ea tamquam de **sua presumat.** Nec gigas: Potens viribus corporis. Salvus erit: Vel, nulla secularis illecebre prepeditus difficultate. In multitudine fortitudinis (virtutis) suae: Si in ea presumat imputans[1] **sibi**, non deo. Multa fortitudine corporis sui.

(17) Falsus (fallax) equus ad salutem: Quasi aliquis obitiat equi velocitatem sufficere "ad salutem," respendet. Non confert equi velocitas "salutem." In habundantia autem virtutis suae: Glorie et potentie divitiarum. Sessor equi, id est, dives. Non erit salvus (non salvabitur): Temporali

---

[1] I Cor. XII, 8.

[2] imputans: Followed by deletion of deo non.

vel eterna salute.

Vel pompa, vel terrena, vel felicitas humana que per equum figurate intelligitur, quia homines in altum levat et in sessores superbe vehit. "Fallax est equus ad salutem," quia non confert quod promittit, etiamsi multa et copiosa fuerint, unde supponit "in habundantia." Nam nisi deus dederit salutem. Quia dum nimia cupiditate proparat, cadit ut equus, et sessor quanto altius erigitur, tanto gravius cadit. Ubi ergo salus, si non est in potentia, vel in fortitudine, vel in divitiis?

(18) Ecce oculi domini: In respectu misericordie domini, et hoc est. Benevolentia. Misericordia. Super timentes eum: Qui eius amore timent peccare, et de se non presumunt. Sperantes autem (et in eis qui sperant): Id est, super eos. Firmam spem habent. Nota timere deum et sperare semper esse coniuncta, quia timor sine spe desperatio est; spes sine timore presumptio. In (super) misericordia eius: Id est, de humano generi impensa. Non de viribus suis.

(19) Ut eripiat (eruat): Ad hoc utique "oculi domini super qui timent et sperant." Tandem. Vel nunc. A morte: Peccati. Eterna. Animas eorum: Etsi non statim corpora. Et alat eos: Verbo vite. Hic dum sunt in via.

In fame: Provehat et perficiat in omni sanctitate. Qui esuriunt et sitiunt iusticiam.[1]

(20) Anima autem nostra: Propter hec. Ratio nostra. Sustinet dominum: Interim patienter portat pondus diei et estus[2] propter "dominum." Quoniam: Ipse est. Quod utique potest. Adiutor: In bono, ut perficiamus. Dum resistimus hosti. Et protector: In malo deficiamus. Noster est: Qua spe sustinet?

(21) Et (quia) in ipso (eo): Eris visione. Non in nobis, ubi est inopia. Letabitur: Iocundabitur. In futuro. Eternaliter. Cor nostrum: Delectatio cordis nostri. Contemplatio. Ammiratio. Et in nomine sancto eius: Quod absentibus misit per fidem. Quia et nunc. Vel, quia pater non deserit filios. Speravimus (sperabimus): Nunc consolatione habebimus. Anchoram spei nostre figemus.

(22) Fiat domine misericordia tua super nos: Ergo ut hec omnia bona compleantur, da gratiam pro gratia. Quemadmodum speravimus in te: Id est, secundum spem quam coniecimus "in te." Que spes non confundit.

---

[1] Matth. V, 6.

[2] Matth. XX, 12.

XXXIII PSALMUS CUM MUTAVIT FACIEM SUAM CORAM ABIMELECH

Iste psalmus secundus est eorum qui sunt per imperfectum alphabetum. Primo propheta, in persona cuiuslibet fidelis, promittit se laudare deum et ad idem admonet mansuetos; secundo vocat sanctos ad mensam novi sacrificii, que est intentio sua, ibi: "Accedite;" tercio incipientes instruit a quibus abstineant, ibi: "Venite;" quarto agit de retributionibus malorum et bonorum, ibi: "Oculi domini." Incipit ergo a laude, et ait:

(2) Benedicam dominum: Laudabo. Laudate, cuius cogitationes, et verba, et opera non culpantur. In priori sacrificio benedixi ad tempus, nunc vero mutato sacrificio. In omni tempore: Prosperitatis et adversitatis. Semper: Non tantum tempore veteris sacrificii, sed etiam tempore novi. Laus eius: Predicatio mandatorum et mirabilium dei. In ore meo: Ut alios instruam.

(3) In domino: Quo fructu? Non in me, non in exterioribus. Laudabitur: Laudabilis apparebit hic vel in futuro. In participatione tanti sacramenti. Anima mea: Vita mea. Audiant: Hec autem. Predicatio domini laus servi est. Aure audiendi. Ad quam magnam mensam sederint.

mansueti: Non qui sunt superbi, sed qui sunt leni animo. Qui scilicet temperantiam habent in omnibus. Non docti vel ieunantes, sed. Et letentur: De hac mutatione, quia res iocunda est anime. Non dicant: "Durus est hic sermo."[1]

(4) Magnificate: O vos mansueti, lingua et opere veneramini. Dominum: Qui omnibus sufficit. Ex fervore karitatis hoc dicit. Non enim arcta res est, omnibus ista sufficit. Mecum: "Mecum," non seorsum ut heretici, sed per superbiam. Et quia spiritualis gratia non vult esse solitaria vel sola facere quod multis proficit, ideo vocat alios dicens. Et exaltemus: Imitando. Predicando. Amando. Nomen: Humilitatem. Quod est super omne nomen.[2] Eius: "Eius," qui est dominus et cibus mense. In invicem (id ipsum): Id est, in unum, ut cum illo per conformitatem unum sumus. "In id ipsum," id est, in unum, et ab omnibus fiat unum.

(5) Inquisivi (exquisivi) dominum: Intus in conscientia munda consului quid intenderet in ritu sacrificii. Ut autem trahetur inviatos, dicit que bona sibi inde venirent. Per meditationem huius sacrificii. Et exaudivit me: Quod patet ex hoc quod "eripuit me ex omnibus

[1] Joan. VI, 61.

[2] Philip. II, 9.

tribulationibus." Et ex omnibus: Universaliter, quia non potest dici particulariter. Tribulationibus meis: Que mundato corde secuntur. Non permisit me temptari supra id quod potui.[1] Eripuit me: Hec universalis ereptio tunc proficietur, cum mortale hoc induerit immortalitatem.[2]

(6) Accedite: Pars secunda. Premissis laudibus iam particulatim de novo vultu ammonet sanctos quos ad orationem veri sacrificii hortatur. Ergo nolite retro abire dicendo "durus est hic sermo,"[3] sed. Humiles per penitentiam. Ad eum: Fide et karitate. Et inluminamini: Fide et intellectu. Non sitis ceci sicut iudei. Attendendo rem sacramenti et percipiendo. Et vultus vestri (facies vestre): Post lumen. Mentes vestre. Non erubescent (confundentur): Cessata oratione. Non frustrabuntur mercede qui videant sicut est. Non reverberabuntur sicut a splendore solari.

(7) Iste: David, vel christus, vel ecclesia. Vere accedens non confundetur, quia experto credendum est. Pauper: Spiritu.[4] Clamavit: Inremissam intentionem et

[1] I Cor. X, 13.

[2] I Cor. XV, 53.

[3] Joan. VI, 61.

[4] Matth. V, 3.

operationem ad deum direxit. Et: Ideo. Dominus exaudivit eum: Humiliter clamantem. Ex omnibus: Interioribus et exterioribus. Tribulationibus eius: Seculi. Liberavit eum: Vel, in morte transeuntem ad se. Ut non prevaleant ei.

(8) Inmittet: Inmissionem faciet. Quo modo? Angelum dominus: Christus qui est magni consilii angelus. Vel, alius angelus de celo, qui est ecclesie vallum. Vel, homo minister voluntatis dei. In circuitu timentium eum: Ut undique muniat eos. Pure. Et: In futuro. Eripiet eos: De ore leonis, qui circuit querens quem devoret.[1]

(fol. 21r) (9) Gustate: Nunc agit aperte de sacramento quod ferebat in manibus. Quasi. Non solum "accedite" ut credatis, sed etiam "gustate" carnem et sanguinem christi. Et videte: Et sic "videte," id est, intelligite ut credatis. Quoniam suavis est dominus: Id est, dulcis cibus qui est vita sumenti, omnes pellens molestias. Deus enim est vita,[2] et ideo caro quam sibi univit est vivificatrix. Remittendo peccata. Largiendo karismata. Conferendo beatitudinis premia. Beatus vir qui sperat in eum: Si autem hoc non dum intelligis, regnat in te achis,

[1] I Petr. V, 8.

[2] I Joan. V, 20.

id est, ignorantia, et abiit recedens a te david, id est, christus, veritas. "Qui" vero "sperat in eo" quem gustat est "beatus," quia de vita eterna securus. Miser "qui sperat" in se vel in aliis hominibus, sed "qui sperat in eo" iam "beatus" est, quia **eum iam habet in se qui est omne bonum.**

(10) Timete dominum omnes sancti eius: Sed tamen. Et quia vult "omnes" sollicitos esse, addit: "Timete." Ut qui stat videat ne cadat,[1] et addit "omnes," ut nullus, licet bene meritus, ab hoc desistat. Cum timore "accedite" ad gustandum. Quia si quis indigne gustaverit, reus erit corporis et sanguinis domini.[2] Quoniam nihil de est (non est inopia) timentibus eum: Interni panis. Promittit non superflua, sed necessaria. Vel temporalium. Sane fidei. Cum debita reverentia gustantibus.

(11) Divites: Seculi. Exterioribus dediti. Sed. "Timentibus eum non erit inopia." Superbi de se presumentes. Eguerunt: Isto pane. Caruerunt. Et esurierunt: In indigentia permanentes. Non pertingentes ad eius saporem. Inquirentes autem: Fide et devotione. Toto desiderio

[1] I Cor. X, 12.

[2] I Cor. XI, 27.

querentes. In sacramento rem sacramenti. Dominum: Non aliud. Non deficient (minuentur): Nunc spe, tunc re. Omni bono: Libertate. Dignitate. Beatitudine. Vero bono. Non est putandum hoc dici de terrenis que nullius precii sunt, sed de spiritualibus.

(12) Venite: Pars tercia. Transactis supra ecclesie sacramentis, ammonet iam eos qui quasi extra sunt, id est, incipientes, qui prima fidei rudimenta accipiunt, a quibus abstinent. Fide. Vos autem qui nescitis qualiter deus sit timendus. Filii: Quos spiritu parturio. Mos propheticus est discipulos vocare filios. Audite me: Auribus audientibus. Ego sum. Timorem domini: Qui est initium sapientie.[1] Quid faciat timor domini. Docebo vos: Verbo et exemplo.

(13) Quis est homo qui vult vitam: Hoc omnes se velle fatentur. Bonam rem volunt, sed non in regione eius querunt illam. Dico: Discite timorem, et bene, quia in hoc est vita, quod ita ait. Veram. Desiderat habere. Et cupit videre dies bonos: Claritatem et iocunditatem. Perfruendo. Qui numquam sunt in hoc seculo.

(14) Cohibe (prohibe) linguam tuam: Quia mors et vita

[1] Eccli. I, 16.

in manibus lingue.[1] Quicumque es, ita debes timere, qui vitam eternam cupis. A malo: Detractionis. Murmurationis. Contentionis. Mendacii, et huiusmodi. Omni. Et labia tua: Ostio circumstantie apposito.[2] Ne loquantur dolum: Ne fallas proximum verbis simulatis. "Ne" bolia dolose "loquantur."

(15) Deverte a malo: Destrue vicia in te. Hoc preceptum inchoat hominem. Nulli noceas. Facto. Et fac bonum: Edifica virtutem et consumma. Hoc perficit. Inquire: Et sic. Desidera. Cum deo. Cum proximo. Tecum. Pacem: Quia numquam hic est iusto plena pax cum corpore suo. Ut non prevaleat caro spiritui.[3] Et sequere (persequere) eam: Vel deum ipsum, qui est vera pax.[4] In celum quo precessit. Fugientem. Persevera inquirendo. Aliter in futuro non capietur. Qui perseveraverit salvus erit.[5]

(16) Oculi domini: Respectus misericordie dei, et si ut medicus secat et urit. Quare hoc? Nec ex infirmitate

---

[1] Prov. XVIII, 21.

[2] Ps. CXL, 3.

[3] Matth. XXVI, 41.

[4] Ephes. II, 14.

[5] Matth. X, 22.

diffidas, quia. Super iustos: Qui deo, qui proximo, qui sibi quod suum est reddit. Et aures: Exauditionis. Eius: Presentia auditus "eius." Ad preces eorum: Ut det gratiam pro gratia.

(17) Vultus autem domini: Respectus ire et indignationis erit.[1] Ne vero malus putet se nesciri, supponit. Super facientes mala: Corde. Ore. Opere. Non tamen respicit eos misericorditer. Ut perdat: Non respiciens eos ut audiat, sed cognoscens ut puniat. De terra: Viventium. Memoriam eorum: Ut intercedenti pro eis nec mentio fiat inter bonos. Adeo placet eis iusticia dei. Unde in evangelio: "Chaos magnum ut boni non possint condescendere ad eos compassione aliqua."[2]

(18) Clamaverunt iusti: Quasi dicat. Vere "oculi domini super iustos," quia. Pro sua liberatione. Expertis credendum est. Antiqui in mari rubro et in deserto.[3] Et dominus exaudivit eos: Satisfaciendo postulationibus eorum. Vel antiquitus. Vel in resurrectione. Et: "Et" sic.

---

[1] Ps. LXXVII, 49; LXXXIV, 4; CI, 11.

[2] Luc. XVI, 26.

[3] Exod. XIV - XVI; Num. XI, XIV.

Ex omnibus tribulationibus eorum: Ab omni genere hostium posteriorum et anteriorum. Liberavit eos: Corporaliter. Vel, quando captivam duxit captivitatem.[1]

(19) Iuxta est dominus: Ut audiat et liberet. Similiter in novo testamento. His: Qui illis affuit. Omnibus. Qui tribulato sunt corde: Compuncto et contrito. Non omnibus tribulatis corpore, sed "corde," scilicet qui terunt duritiam cordis. Et humiles spiritu salvabit: Non superba sapientes. Non verbis. Eterna beatitudine donabit. Quod necesse est, quia "multe sunt tribulationes iustorum," qua liberati sunt, non ut tribulationes non sentirent, sed fortiter tolerando non succumberent. Vel, de modernis iustis accipi potest, et de spirituali liberatione.

(20) Multe tribulationes: A diabolo. Ab invidia. A carne. Unde? Vel, necesse est, quia. Vel exercentes. Vel probantes. Iustorum: Qui non patitur, non est iustus. Et de his omnibus liberabit eos dominus: Ut non succumbant.

(21) Dominus custodit omnia ossa eorum: Quo modo? In futuro dominus potens liberator. Interim vero "dominus custodit ossa eorum," id est, firmamenta fidei, scilicet patientiam et alias virtutes. Omne robur virtutum in eis.

---

[1] Ephes. IV, 8.

Unum ex his: Nec etiam patientia peribit.[1] Non conteretur: Quolibet tribulante. Quod significatum est in agno paschali. Unde: Os non confringentis ex eo,[2] quod impletum est in christo, cuius crura non sunt fracta in cruce,[3] et impletur in sanctis eius.

(22) Mors peccatorum: Sed, e contrario. Quamvis finiatur in divitiis, in odoribus, in lamentationum pompa, tamen est non modo mala, sed. Pessima est: Quia duplex. Hic et in futuro. Maxime. Quia rapit ad gehennam. Et qui oderunt: Contempnendo ritum sacrificii ab eo constituti. Iustum: In eo quod iustus. Delinquent: Singulari delicto, mortua videlicet in eis karitate.

(23) Redimet dominus (animas): Autem. Precio mortis sue. A morte odii. A morte liberatorum. Servorum suorum: In eum credentium. Et obedientium. Et non derelinquet (delinquent): Quamvis sine peccato non sint, tamen "delinquent" in karitate. Omnes qui sperant in eum: In quo est remissio peccatorum. Per huius sacramenti institutionem.

[1] Ps. IX, 19.

[2] Exod. XII, 46.

[3] Joan. XIX, 33.

XXXIIII IN FINEM PSALMUS IPSI DAVID

"Psalmus ipsi david," id est, christo qui, vincendo diabolum, est manu fortis; vitam eternam promittendo est desiderabilis, ad quod magis spectat hic psalmus, in quo christus integer, nunc voce capitis, nunc corporis, orat contra tribulationes huius seculi, per quas tamen membris dat vitam. Est autem secundus psalmus eorum qui late de passione agunt. Intentione docet patientiam in adversis, ut glorificemur. Primo pro se et pro convertendis adversariis orat et predicit **pertinatium** penam, culpam eorum commemorans; secundo de gaudio suo et spe suorum premittens suam passionem exponit, ibi: "Anima autem;" tercio agit de fructu passionis, scilicet de confessione ecclesie, et iterum **persecutorum** culpam commemorans, eorum confusionem precatur, et exultationem fidelium, ibi: "Confitebor." Incipit ergo ab oratione, et in persona membrorum ait:

(1) Iudica: Dampna. Exceca cor populi huius, ut audientes non audiant.[1] Domine: Pater. Nocentes me: Iudeos. Voto. Expugna: Vince. Inpugnantes me: Aperte. Actu. Invictorios redde.

(2) Adprehende: Ad expugnandum eos. Qualiter autem

[1] Matth. XIII, 13.

expugnet, supponit. Arma et scutum: Doctrinam. Miracula. Gladium defensionis. Protectionis. Constantiam. Et exurge: Manifestum te prebe. Ad protegendum me. In adiutorium mihi: Ut me adiuves.

Magnum spectaculum et iocundum videre deum armatum pro te. Armis hostes percutit; scuto nos protegit. "Arma" dei nos sumus. Vel, anima christi dicit "arma," unde hostes debellat.

(fol. 21v) (3) Effunde: Multiplica vindictam. Exerce virtutem verbi tui. Dilata numerum iustorum ad expugnandum eos. Frameam: Framea dei anima iusti. Et: Per vos. Conclude adversus eos: Obstrue ora eorum. Id est, fac conclusionem, ne evagentur nocendo. Si dormierunt, quo modo noverunt? Si vigilaverunt, quare non prohibuerunt? Qui me persequuntur: Lingua et manu. Etiam mortuum. Convince, ne habeant quid oblatrent. Dic anime meae: Ita ut omnes sciant. Salus tua ego sum: In presenti et in futuro. In temporalibus et eternis. Et quia suggerunt invisibiles hostes, non est salus ipsi in deo eius,[1] tu dic in re ipsa.

(4) Confundantur et revereantur inimici mei: Et. "Erubescant" de iniquitate sua. Extimescant peccata sua. Quasi. Salva animam meam, ut "confundantur" salubriter ad

[1] Ps. III, 3.

penitentiam. Prophetia est, non optatio. Qui querunt animam meam: Ad perdendum, non ad imitandum. Avertantur retrorsum: Fiant sequaces imitatione, qui precedere volebant. Et erubescant (confundantur): De pristina conversatione. Qui cogitant (cogitantes) mihi mala: Tractantes de morte mea prius. Quasi. Salva "animam meam," et "confundantur" mortifera confusione. Et autem inter "retrorsum," ut sint retro. "Cogitant mihi mala." Prophetia hic est quam predicit mala iniquorum, non optatio. Vel, prophetia in spiritu dei in eo modo ea dicit quo deus facit illa, id est, fieri sinit certo iudicio et sancto et tranquillo animo, quam iusticiam propheta optat servari eique congaudet, non delectatus malo creature.

(5) Fiant tamquam pulvis ante faciem venti: Vel, dispergantur in omnem ventum doctrine.[1] Quasi. Non expectent "faciem venti," id est, presentiam gravioris temptationis, et antecedant minori. Illi vero qui sunt in malitia pertinaces, facile cedant temptationi, vel suggestioni etiam minime. Et angelus: Malus. Stimulus prave suggestionis. Domini: Sit. Adfligens (coartans) eos: "Affligens" omni miseria. Compellans ad omnia scelera.

[1] Ephes. IV, 14.

(6) Fiant vię eorum: Ac. Actio et vita. Tenebrę: Tenebrosa ignorantia. Et lubricum: Inconstans. Ruinosa. Luxuria. Et angelus domini: Pravus. Persequens eos: Ut non permittat stare usque ad lucem, sed cogat in precipitia. Hoc dicit a simili illius qui in tenebris et lubrico leviter impellitur cum non videat ubi pedem moveat.

(7) Quoniam gratis: Quo merito? Sine causa. Absconderunt: Quasi. Ignoranti. Hic commemorat culpam inimicorum. Mihi: Christo. Interitum: Mortem. Consilia et insidias. Laquei sui: Quo ipsi introirent et illaquearentur. Quia non morientis fuit laqueus, sed peccantis. Vane (supervacue): Nullo merito. Exprobraverunt: Accusaverunt. Vel inutiliter. Falsa scilicet dicentes, nil probantes. Immaculatam. Innocentem.

(8) Veniat: Ideo. Unde mihi laqueum paraverunt,[1] id est, a romanis, "veniat" inopinata destructio civitatis.[2] Illis (illi): Populo. Laqueus quem ignorant: Nil iustius quam illa evenire eis "absconderunt." Et captio: Unde me capere putaverunt, inde in astutia sua comprehendantur. Quam occultaverunt (abscondit): Similiter capientur a tito ex improviso. Adprehendat eos: Eodem modo interficiantur

[1] Ps. LVI, 7.

[2] Joan. XI, 48.

sicut me interfecerunt. Vel, funiculis peccatorum constringantur. In laqueum incidant (cadat): Et illaqueatus non resurgat. Nemo malus qui non sibi prius noceat. In id ipsum: Quem tetendit non in alium, sed "in ipsum." Ut cum faculam apponis igni, prius ardet, ut aliud possit incendere. Ita malitia prius vastat eum ex quo procedit. Vel, in bono accipi potest.

(9) Anima autem mea: Secunda pars, ubi premissa spe boni et gaudio narrat quam maligne erga benignum agunt. Hec illis. E contrario. Erepta. Exultabit: Cui dicit: "Salus tua ego sum." In domino: Qui eripuit. Et delectabitur: Plenariam habebit leticiam. Super salutare eius: De salvatione per resurrectionem mihi collata.

(10) Omnia ossa mea: Virtutes conservate. Vel, fortiora membra. Ecce unde exultatio. Omnis fortitudo mentis mee. Dicent: Infirma apud te penitus silent, sed fortia te magnum laudant et timent. Domine quis similis tibi: In liberando. Nullus. Eripiens inopem: In quo? In eripiendo me destitutum ope humana. De manu: Potestate. Fortioris (fortiorum) eius: Diaboli et ministrorum eius.[1] Quantum dimisi erant. Egenum: Qui egere videbar divino

[1] Matth. XXV, 41.

auxilio. Et pauperem: Nil de se presumentem. A rapientibus eum: Diabolo et membris eius.[1] Quantum permissi erant. Tenentibus. Ligantibus. Accusantibus. Percutientibus. Ad crucem trahentibus. Crucifigentibus.[2]

Genus humanum est quasi unus inops, egenus, et pauper. Inops, quia mortale; egenus, quia in sudore vultus sui querit panem; pauper, quia de pura sapientia deiectus, tenuem et umbratilem habet rationem.[3]

(11) Exurgentes (surgentes): Ex improviso. Immoderate. Quo modo autem diripuerint, ecce supponit. Testes iniqui: Hic dixit: Destruo templum,[4] et cetera. Contra equum. Que ignorabam: Actu. De his que non commiseram. Vel, que velatus nesciebam ut putabant. Interrogabant me: Illudentes. "Quis te percussit?"[5] Accusabant et convincere volebant cum non possent. Et

(12) retribuebant: Cum venissem salvare eos[6] et

---

1 Matth. XXV, 41.

2 Joan. XVIII - XIX.

3 Genes. III.

4 Matth. XXVI, 61; XXVII, 40.

5 Matth. XXVI, 68; Luc. XXII, 64.

6 Matth. X, 6; XV, 24.

curassem infirmos eorum.[1] Pro his bonis. Mihi: Ipsi. Christo. Mala: Contumelia. Vulnera. Mortem. Pro bonis: Medicina. Vita. Honore. Et sterilitatem animae meae: Ut nullus converteretur preter unum latronem.[2] Pro fecunditate quam conferebam. Hanc sterilitatem in ficu maledixit dominus.[3]

(13) Ego autem: Illi ita. Dum mihi molesti essent: Modis omnibus in me sevirent. Induebam (induebar) me: Latebam sub similitudine carnis peccati,[4] occultans divinam potentiam. Cilicio: Quod fit de capris. Caro christi dicitur cilicium mistice propter similitudinem carnis peccati.[5] Cilicium enim fit de pilis caprarum que offerebantur pro peccatis. Et humiliabam: Non irascebar, sed affligebar pro illis. Dolens. In ieunio: Spirituali. Id est, cum subtracto omni cibo preter unum latronem mihi nullum incorporarem.[6] Animam meam: Esuriens salutem

---

1 Matth. IV, 24; VIII, 3, 16; XII, 15, 22; XIV, 14; XV, 30; Marc. I, 34; Luc. IV, 40; V, 13; VII, 22.

2 Luc. XXIII, 43.

3 Marc. XI, 13 - 14, 21.

4 Rom. VIII, 3.

5 Ibidem.

6 Luc. XXIII, 43.

hominum. Quod probat effectu. Et oratio mea: Pro eis orabam: "Domine, ne statuas illis hoc peccatum."[1] In sinum meum convertetur: "In sinu meo," id est, ad divinitatem quam homo personaliter sibi unitus interpellat. Quia hi pro quibus oravi, in unitate ecclesie mundabuntur, sicut manus moysi in sinum revocata mundata est.[2] Vel ita. Non proderit, nisi his qui predestinati sunt, qui sunt in sinu ecclesie, a qua exeuntes leprosi facti sunt.

(14) Sicut (quasi) proximum: Modum autem et orandi et humiliandi supponit. Habens illum populum adversantem mihi per affectum pietatis in visceribus cordis. Et sicut (quasi) fratrem nostrum: Quia intimo karitatis affectu orabam pro eis.[3] Accusativus pro ablativo ponitur. Ita conplacebam: Ei ad quem dirigebam orationem. Cum orarem. (fol. 22r) Tamquam (quasi) lugens: Plenam habens tristiciam.[4] Vel, loquitur hic in membris in quibus sunt quidam proximi deo, alii longe per peccatum. Et contristatus: Vultu. Corde. Ita (sic) humiliabar: Pro

[1] Act. VII, 59.

[2] Exod. IV, 6 - 7.

[3] Joan. XVII, 6 - 19.

[4] Matth. XXVI, 38; Marc. XIV, 34.

incorrigibili eorum malitia dolens, affligebar. Ego qui sic "conplacebam" deo quasi fratri et proximo. Hoc dicere convenit propinquanti ad deum, et gaudenti. Qui vero dissimilis et longe est a deo per peccatum,[1] gemit. Unde: "Quasi lugens," et cetera. Hoc convenit longiquo, ut sic proximet. Et est. Et si "mihi molesti" erant iudei, ego tamen sic "conplacebam" mihi in eis, quasi de proximo et fratre nostro, id est, de eorum affinitate gaudebam. Et cum hec omnia facerem, tamen nolebant converti, et cum nollent converti, ego "sic humiliabar," id est, dolebam "quasi" pater "lugens" filium, "et contristatus" de morte filii.[2]

(15) Adversus (Et adversum) me letati sunt: Quasi. Ego tristabar de perditione, et ipsi "adversum me letati." Tamen. Adversando mihi. Ut contra me agerent, cum gaudio "convenerunt." Convenerunt: Ad me capiendum.[3] Et congregaverunt in me: Ut quasi prefocatus vel multipliciter afflictus et oppressus extinguar. Flagella: Sputa. "Flegella." Mine. Crux. Clavi. Lancea. Spine.[4] Felici

[1] Prov. XV, 29.

[2] II Reg. XIX, 1.

[3] Luc. XXII, 47.

[4] Joan. XIX.

fine sunt nostre meta ruine. Et ignoraverunt (ignoravi): causam cur fieret. Id est, nullius mihi mali conscius fui. Reputationem eorum. Secundum opinionem eorum. Vel, "ignoraverunt," scilicet cui facerent et cur, vel quid in eos essent reditura.

(16) Dissoluti (dissipati) sunt nec conpuncti sunt: Id est, "dissoluti," visis miraculis in passione,[1] "nec" tamen pre duritia cordis "conpuncti." Vel divisi. Alii enim dicunt: Bonus est; alii non. Vel, dispersi per orbem, "nec" tamen "conpuncti," id est, non penituerunt. Ad penitendum. Ad misericordiam. Temptaverunt me: Immo. Dicentes: "Prophetiza. Dic nobis, si es christus, quis te percussit."[2] Et deriserunt derisu (subsannaverunt me subsannatione): Geminatio ponitur cum res copiose facta dicitur, ut hic: "Et benedicens benedicam,"[3] "Gaudens gaudebo."[4] Striderunt in me (frenduerunt super me): "Crucifige, crucifige."[5] Dentibus suis: Ut fere. Proprium

[1] Matth. XXVII, 51 - 54.

[2] Matth. XXVI, 68; Luc. XXII, 64.

[3] Ps. CXXXI, 15.

[4] Isai. LXI, 10.

[5] Luc. XXIII, 21; Joan. XIX, 6.

est sevitie quod, ratione deficiente, "dentibus" frendet, et quod vult tacens ostendit.

(17) Domine: Quasi. Hec faciunt mihi mali, dicit christis, sed o domine. Vel, ex persona nostra dicit, quibus tardum est. Quando respicies: Quando videbimus vindictam? Ut me resuscites. Restitue animam meam: Hoc desiderantium vox est. Corpori die tercio. Non ut de cruce descendam,[1] sed ut resurgam.[2] Quando illam viduam iudex tedio exaudiet?[3] Et tamen iudex noster, non tedio, sed amore, differt salutem nostram, ratione non inopia, ut scilicet magis desideremus ipsum. A malefactis (malignitate) eorum: Animam dico eructam. Ne mihi fiat secundum malam voluntatem eorum. Et a leonibus: A potestatibus sevientibus. Principibus bestialiter sevientibus. Unicam meam: Carnem meam unice immunem a peccato. Vel ecclesiam meam. Hec que capiti in cruce facta referuntur corpori ubique fuerunt. Narrationem in oratione finit.

(18) Confitebor tibi domine: Tercia pars. Iam de fructu passionis agit, et promittit confessionem totius

[1] Matth. XXVII, 40.

[2] Matth. XXVII, 63.

[3] Luc. XVIII, 5.

ecclesie. Inde precatur cum commemoratione culpe confusionem persecutorum et exultationem fidelium. Tercia pars. Quo fructu? Quia parabo tibi confessionem, si resurgam. Promittit confessionem totius ecclesie, id est, fructum passionis. In ecclesia magna: Toto orbe diffusa. Hec est unica. Quia de omnibus gentibus. In populo gravi laudabo te: Qui non circumfertur omni vento doctrine.[1] Quem non aufert vetus temptationis. Laus in gravibus est.

In omni multitudine, scilicet granorum et palearum, confessio est. Sed laus in gravibus est. Palea volat; grana vel frumentum manet, quia grave est. Bona hec gravitas, longe distans ab illa de qua alibi: "Usquequo gravi corde."[2] Hec confirmat; illa deprimit et demergit.

(19) Ut non insultent: Ut autem confitear. In me: Me superato. Inimici mei: Cassati spe sua. Qui adversantur: Violenter et fraudulenter. Mihi: Saluti mee. Inique: Prava intentione. Qui oderunt: Hoc repetit de passione, ut addat de pena. Me: Salvatorem suum. Gratis: Nullo meo merito. Et: Tamen. Annuebant (annunt) oculis: In vultu simulant quod in corde non habent. Se vicissim in tactibus nutibus commonentes.

---

[1] Ephes. IV, 14.

[2] Ps. IV, 3.

(20) Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur: Et vere "annuunt" ut ypocrite. Dicentes: "Scimus, quia verax es."[1] Prius. Et super iram dolose (in iracundia terre dolos) cogitabant: Hi sunt annuentes qui talia "loquebantur." Et ipsi loquentes taliter, id est, dum loquerentur "pacifice, cogitabant dolos." Et hoc "in iracundia terre," id est, exitialiter. Que "iracundia" erat "terre," id est, pro terra, scilicet ne perderent locum et gentem.[2] Quibus tenerent et occiderent. Studiose querebant. Et ipsi qui prius erant annuentes et dolos cogitantes, post aperte.[3]

(21) Dilataverunt in me: Post aperte. Libera et aperta voce ingeminantes: "Crucifige, crucifige."[4] Os suum: "Sicut leo rapiens et rugiens."[5] Dixerunt: Et in ipsa morte mea letantes. Euge euge: Quasi. Bene, bene est nobis. Vel, "dixerunt" insultando: "Euge, euge." Vox irrisoria est

[1] Matth. XXII, 16; Marc. XII, 14.

[2] Joan. XI, 48.

[3] Joan. XVIII - XIX.

[4] Luc. XXIII, 21; Joan. XIX, 6.

[5] Ps. XXI, 14.

et insultoria. Viderunt oculi nostri: Mortem eius diu desideratam. Vel facta et mirabilia tua. Hic est christus. Descendat ergo de cruce.[1]

(22) Vidisti domine: Sed tu. Quam crudeles, et obedientiam meam,[2] et iniquitatem eorum. Ne sileas domine: Ne differas dare sententiam. A iudicio, scilicet iudica. Ne discedas: In hoc articulo. In passione. In morte. In inferno. A me: Ab adiutorio meo. Vel, ex persona membrorum dicit: "Domine, ne discedas a me" donec veniat iudicium sicut promisisti: "Ecce ego vobiscum sum."[3] Sed "exurge" ad remunerandum.

(23) Exurge domine: Sed fer opem. Qui videris iacere. Et intende iudicium meum: "Iudica" quod iniuste iudicatus sum. Ut reddas nomen quod est super omne nomen.[4] Christi. "Exurge" ad reddendum mihi et adversariis, "et intende in causam meam," passionis scilicet et mortis. Deus meus: Qui potes. Et dominus meus: Qui debes. In causam meam: "Intende" tamquam advocatus. Quod patior pro redemptione.

---

1 Matth. XXVII, 40, 42.

2 Philip. II, 8.

3 Matth. XXVIII, 20.

4 Philip. II, 9.

(24) Iudica me domine: "Discerne causam meam."[1] Quem illi iudicant iniuste. Secundum misericordiam (iusticiam) tuam domine deus meus: Secundum quod pro iusticia patientes remuneras.[2] Qua vis mundum iustificare. "Iudica," non "secundum" penam, sed "secunum iusticiam tuam," quam mihi dedisti, vel meam, que in me est ex divinitate. Et "secundum" hoc me "iudica," scilicet quod tu es "deus meus," et "secundum" eandem "iusticiam tuam iudica" illos, qui me persecuntur. Ut non insultent in me (et non supergaudeant) inimici mei: Licet gavisi sint de me interfecto. De me resuscitato. Id est, magis defleant quam gaudeant implesse mala sua.

(25) Nec dicant: Quod ante dicebant. Post resurrectionem. In cordibus suis: Insultando. Exultando. hoc. Euge euge animae nostrae: Benefactum voluntati nostre, sed potius dicant: Ve, ve. Ostende eis quia nichil fecerunt, "ut non gaudeant." Nec dicant obsorbuimus (devoravimus) eum: Consumpsimus, ut non resurgeret. Absorbuimus. Extinximus. Incorporavimus nobis. Vel, de membris et in membris hoc dicit, et agit de persecutoribus ecclesie ut sunt iudei et gentes. Devorantur illi qui incorporantur malis. Sicut enim illi

[1] Ps. XLII, 1.

[2] Matth. V, 10.

reviviscunt quos mactat et manducat petrus,[1] ita illi absorbentur qui in corpus malorum transformantur.

(26) Erubescant: In clarificatione resurrectionis mee. Sed potius. Me suscitato. Et revereantur: Penas. Duplici contritione. De peccatis. Qui actus suos erubescit, se ultore torquetur. Simul: Omnes. "Erubescant" de peccatis, ut nos absorbemus eos sicut israhel absorsit vultum comminutum.[2] Qui gratulantur: Non tantum facientes, sed etiam illi. Malis meis: Supliciis illatis. Determinatius repetit idem. Sensus. Plenam et quos totos tegentem erubescentiam et reverentiam habeant, vel hic ad penitentiam, vel tandem ad penam. Induantur pudore (confusione): Quasi. Cilicio penitentie contra audatiam. Et reverentia: Formidine pene. Contra impudentiam falsitatis. Qui maligna locuntur: Non tantum gratulantes, sed etiam demonum me habere clamantes.[3] Adversum me: Contra.

(fol. 22v) (27) Exultent: E contrario. Autem. Exterius. In spe magna fidelium finit, sicut et alii psalmi de passione. Et laetentur: Interius. Duplici leticia.

[1] Act. X, 13; XI, 7.

[2] Exod. XXXII, 8.

[3] Joan. VIII, 48.

Qui volunt iustitiam meam: Ne statuere suam, sed imitari "meam." Et dicant: Corde et ore. Semper: Usque ad consummationem seculi.[1] Magnificetur: Multipliciter gloria eius, et exaltetur nomen eius.[2] Dominus: A quo iusticia nostra est. Qui volunt: Qui diligunt. Pacem: Quam venit mittere in terram.[3] Relictam et datam.[4] Ad deum et proximum. Servi eius: Christi.

(28) Sed et lingua mea: Predicatores mei ex studio nuntiabunt te iustum. Vel, "lingua" christi accipiuntur predicatores laudantes promissa reddentem. Meditabitur: Diligenti studio. Iustitiam tuam: Quia iustus ex fide vivit.[5] Tota die: Die et nocte universaliter in omnibus dicent. Laudem tuam: Quia nemo bonus, nisi solus deus.[6] Meditatio cordis est, non lingue. Sed ita christi vox

[1] Matth. XXVIII, 20.

[2] Philip. II, 9.

[3] Matth. X, 34; Joan. XIV, 27.

[4] Joan. XIV, 27.

[5] Rom. I, 17; Hebr. X, 38; Galat. III, 11.

[6] Luc. XVIII, 19; Marc. X, 18.

consonat cordi, ut quod cordis est detur ori. "Lingua" eius meditata est "iusticiam" dei, quando novum testamentum populis predicavit, et "tota die laudem tuam," quia in omnibus verbis et factis deum laudavit. "Tota die" laudat qui omnia bene agit. Vel, "lingua" interiori, scilicet mentis, "mea," id est, meorum fidelium.

XXXV IN FINEM SERVO DOMINI DAVID (IN FINEM SERVO DOMINI PSALMUS DAVID)

Quorumdam errorem qui dicebant mala esse ex vicio nature, vel ex creatione nostra, bona vero ex libero arbitrio, intendit destruere. Primo dicens mala ex nobis esse; secundo bona ex deo esse per misericordiam, ibi: "Domine in celo." Inde etiam in titulo dicitur "servus," qui mala sibi, bona deo, attribuit. Vel, "psalmus david servo domini," id est, christo obedienti. Sunt autem duo genera peccantium. Alii enim ex infirmitate carnis iussa legis vel non intelligunt, vel sequi non possunt, de quibus in libro sapientie: "Corpus quod corrumpitur aggravat animam."[1] Alii ex voluntate, vel non intelligunt, vel contempnunt, de quibus sic incipit:

[1] Sap. IX, 15.

(2) Dixit: Quasi. Non fatum, non constellatio, non providentie necessitas, sed potius. Iniustus: Totum genus iniquorum. Perversus. Ut delinquat: Id est, deserat bonum ad quod creatus est. Libere peccet. In semetipso: Non in publico. Nulla fultus ratione vel auctoritate, sed a "semetipso," id est, ex propria voluntate tantum habens hec. Ubi homo non videt. Non est: Unde hoc illi? Quia. Timor dei: Quasi deus nesciat aut non curet. Ante oculos eius: In conscientia. Qui timet homines non ab illis reprehendatur vel dampnetur.

(3) Quoniam: Modis omnibus. Vere non timet. Dolose egit: Non ignorans deum omnia videre et scire. Quod est deum contempnere. In conspectu eius: Dei. Ut inveniret (inveniatur): A deo. Ut cognoscatur ab ipso iniusto. Omnibus vel deo, ita ut ad resipiscendum non prestet auxilium. Iniquitatem suam et odium (iniquitas eius ad odium): Esse. Habenda odio apud deum et homines, non tamen odivit eam.

(4) Verba oris eius iniquitas: Quasi. Vere omnibus modis "dolose egit," quia verbo, corde, et opere. Iniquitatem dividit per partes, que sunt: Verba, meditationes, et opera. Iniqua sunt. Et dolus: Dolosa. Aperte mala. Si bona cum dolo. Noluit intellegere: Non

nego eum posse, sed dico nolle. Et modis omnibus inexcusabilis est, quia cum posset. Ut bene ageret: Non dico eum nolle "intelligere" quod non potuit, scilicet sacras scripturas, sed quod potuit, id est, "ut bene ageret," et ita pernitiosius agit contra sensum. Imprudentie enim et ignorantie aliquando venia datur, voluntati male semper pena.

(5) Iniquitatem meditatus est: Quasi. "Noluit intelligere," sed potius. Quam exterius exerceat. In cubili suo: In cordis sui secreto. Adstitit omni vię non bone: Studiose implevit quod studiose cogitavit. Et ut nichil mali desit. Perseveranter et pronus. Prave operationi. Malitiam autem non odivit: Sed. Dilexit, que est summa mali. Qui non potest carere malitia, saltęm debet odisse ut vel mente serviat legi dei.

(6) Domine: Ita iniusti ex se, pleni malitia. Sed o. In caelo: Est. In his qui sunt celum, id est, in preclaris tuis. Misericordia tua: Ex te. Que est karitas. Omnis consummationis finis. Et veritas tua: Ad minus. Per quam nulli intendunt vanitati. Usque ad nubes: Simplices qui licet arta et ardua conscendere nequeant, tamen querunt que sursum sunt.[1] Pervenit.

[1] Colos. III, 2.

(7) Iustitia tua: In his. Est. Per quam bona operantur. Sicut montes dei: Qualiter. Solida et infirma. Supereminens absque superbia. Et iudicia tua: Quare ergo illi reprobati, isti vero electi? Quia. Quibus reprobas illos, eligis istos. Abysus multa: Sunt. Idem incoprehensibilia. Homines: Quia. Ratione utentes. Et iumenta: Tantum carnalia spientes. Salvos facies domine: Temporali amministratione. In temporalium tamen bonorum amministratione uno modo respicis utrosque.

(8) Quemadmodum multiplicasti misericordias tuas deus: Secundum quod multipliciter misereris creature tue. Non tantum spiritualiter, sed et carnaliter. Filii autem hominum: Id est, imitantes iustorum ratione utentium. In spiritualium vero bonorum amministratione non admittuntur iumentis comparati et similes, sed soli "filii hominum." "Filii autem hominum." Qui sunt secundum christum nati.[1] Id est, apostolorum. In protectione (tegmine): "In protectione" veteris et novi testamenti. Manentes. Alarum tuarum: Fidei et karitate. Sperabunt: "Sperabunt." Futura cum angelis, cum illi ament presentia cum iumentis.

(9) Inebriabuntur: Hii. Ibi quid? Replebuntur. Plenitudine bonorum celestium. Obliti malorum presentiam.

[1] I Petr. I, 23.

Perficientur. Ab ubertate: Abundantia spiritualis gratie. Domus tuae: Habitationis eterne. Que est. Ecclesie. Et torrente: Spiritu sancto, omnia peccatorum obstacula rumpente. Abundantia non deficiente. Voluntatis tuę: Felicitatis. Delectationis. Potabis eos: Saciabis. Implebis.

(10) Quoniam: Et poteris. Apud te est: Initium et origo.[1] Christus initium omnium bonorum. Fons vitę: Beatitudinis. Et in lumine tuo: Filio. Id est, per eundem christum. Videbimus: In futuro. Lumen: Claritatis eterne.[2] Patrem et filium et spiritum sanctum.

(11) Pretende: Interim autem. Misericordiam tuam: Consolationis et emendationis. Scientibus te: Credentibus quod bona sunt a te, mala a se. Ut ad illa bona non transeuntia pertingamus, da nobis sic translire per bona temporalia, ut non amittamus eterna. Et iustitiam tuam: Vite. Observantiam bonorum operum. His qui recto sunt corde: Qui dirigunt se ad dei voluntatem, non eam curvant ad se, sed laudant in prosperis per que consoletur, et in adversis per que emendat.

---

[1] Apoc. I, 8; XXI, 6; XXII, 13.

[2] Act. XXII, 11.

(12) Non veniat mihi: Quasi. Spero, inebrior, virigor, sed propter hec. Et cum omnia mihi dederis. Pes superbie: Affectio superba que benefactis insidiatur ut pereant. Hoc est quod in alio psalmo dicitur: "Ab occultis meis munda me domine."[1] Et manus: Impulsus. Suggestio. Peccatorum: Diaboli vel hominis. Singulariter. Non moveat me: A proposito meo. Hoc est, "ab alienis parce servo tuo."[2]

(fol. 23r) (13) Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem, expulsi sunt: Prius diabolus de celo; post homo de paradiso.[3] Eiecti. Nec potuerunt stare: Ibi. Vi sua. Perseverare.

XXXVI PSALMUS DAVID PROPHETE

Hic est tercius psalmus eorum qui sunt per imperfectum alphabetum. Et est quasi vestis christi, vel potio, quo quasi sinu totum corpus foveatur, et infirmi sanentur. Qui murmurant cum in mundo vident malos florere et bonos affligi, credentes omnia fieri casu. Hos in prima parte monet ecclesia, ne malignantes imitentur, sed postulent a

[1] Ps. XVIII, 13.

[2] Ps. XVIII, 14.

[3] Genes. III, 23.

deo accepturi eterna; secundo dicit malos invidia bonorum torqueri, ibi: "Observabit;" tercia ostendit iustum numquam deseri a deo, ibi: "Iunior fui." Per totum psalmum patet intentio. In omnibus enim partibus dehortatur ab imitatione malignantium alternatim, nunc penas malorum, nunc premia bonorum, edicens.

(1) Noli aemulari: Cum videris malos "in via sua" prosperari. Indignari et graviter ferre. Tu qui soles de prosperitate malorum irasci. Inter malignantes (in malignantibus): Absque timore dei, lucri causa quelibet mala perpetrantibus. In consideratione malignantium, quia florent. Neque emulatus fueris (zelaveris): "Neque" ames ut imiteris. Nulla te accendat cupiditas, ut vestigia eorum sequaris. Facientes iniquitatem: Proximum opprimentes. Inique congregantes divitias.

(2) Quoniam: "Quoniam." Illi. Vere non sunt zelandi. Tamquam foenum: Omnis caro fenum, et omnis gloria eius tamquam flos feni.[1] Statim marcens, quod hodie est et cras in clibanum mittitur.[2] Velociter: Sine mora. Arescent: A gloria sua deficient etiam dum hic vivunt. Si forte

[1] I Petr. I, 24.

[2] Matth. VI, 30.

divitias et gloriam in hac vita non amiserint, saltem superveniente morte non retinebunt. Et sicut holera herbarum cito cadent: Que hieme virent, in estate a vermibus corroduntur. Ita mali nunc hic florent, in serenitate future vite consumentur. "Olera." Id est, flores et folia. "Herbarum." Non altam radicem habentium. In terram morientium corruent. Non est longum quod ultra vitam non extenditur.

(3) Spera: Quasi. Illi ita deficient. Tu vero. Expecta denarium.[1] In domino: Qui non deserit sperantes in se.[2] Et fac bonitatem: Et quia "fides sine operibus mortua est."[3] Et inhabita: Quam ut facias, dominare terrenis motibus et excole corpus, ne germinet spinas et tribulos vitiorum.[4] Vel faciendo "bonitatem." Terram: Ecclesiam. Et pasceris: Ad saturitatem et suavitatem. Delectaberis. In divitiis eius: In mensa scripturarum. Deum ipsum manducans. Sobrietate et castitate.

---

[1] Matth. XX, 1 - 15.

[2] Judith. XIII, 17.

[3] Jacob. II, 26.

[4] Genes. III, 18; Hebr. VI, 8.

(4) Delectare: Gratulare et letare. Et spreta seculi iocunditate et carnalibus desideriis. In domino: Qui gratiam largitur et gloriam. Et dabit tibi: Quo fructu? Cum feceris voluntatem domini. Petitionem cordis tui: Complebit multiplicem postulationem tuam. Quod eterna desiderat. Non carnis que salutem desiderat temporalem. Sed.

(5) Revela: Confitere. Quod ut possis. Domino: Qui vult remittere et potest. Viam tuam: Pravam operationem. Feditatem viarum tuarum. Et spera in eum: Sic. Liberationem per eum. Indubitanter te consecuturum. Et ipse faciet: Nec frustra, quia: "Quod petieris."[1]

(6) Et educet: In futuro. Etiam hic de angustia in amplitudinem ducet. Manifestabit. Tamquam lumen: Ut appareat omnibus. Iustitiam tuam: Operum tuorum. Quam ceteri inuteatur.[2] Que in tenebris huius seculi quasi sub modio latet. Et iudicium tuum: Quo que reprobanda sunt reprobasti, et christum sequi elegisti. Sicut meridiem: Preclarum lumen inspicientibus. Ut qui imitati te fuerint inoffenso pede ambulent.

---

[1] Joan. XIV, 13 - 14; XVI, 23.

[2] inuteatur: Probably a scribal error for intueantur.

(7) Subditus esto domino: Tu vero interim. Obediendo preceptis eius. Vel, et ut perseveres. Indeficienter. Et obsecra (ora) eum: Qui te vocavit in vineam. Ne deficias in vinea. Ut accipias denarium in vespera.[1] Ne emulatus fueris eum (noli emulari in eo): Indignatione moveri. In cuius consideratione. Qui prosperatur: Ad nutum exaltatur. Recipit enim bona in vita sua.[2] In via sua: In omni actione sua. Quod est. In homine: Qui nec deum diligit propter se, nec hominem iuxta se. Faciente iniquitatem (iniusticias): In deum et proximum. Hic exponit unde exorta sit indignatio, et ait: "Noli." Illi enim prosperitas est, sed "in via[3] sua," in perventione vero infelicitas tibi. E contra.

(8) Desine ab ira: Indignatione quam habes super malorum prosperitate. Ne turbetur inde oculus tuus. Sed. Subita. Quia inde irasci et indignari est contra deum murmurare et prope blasphemare. Et derelinque furorem: Quia insanum est inde irasci. Tamquam insaniam fuge, ne imiteris, neque inde submurmures, inquam. Diutinum. Ne emuleris: Aliquo modo. Et desiderio eorum prosperitatem amplecti.

---

[1] Matth. XX, 1 - 15

[2] Luc. XVI, 25.

[3] via: Altered from vita.

Ut nequiter facias: Maliciam imiteris.

(9) Quoniam: Quare. Quamvis hic floreant. Qui nequiter agunt (malignantur): Malos imitantur. Maligne operantur. Exterminabuntur: Hereditate eterna privabuntur. Extra terminos celestis glorie excludentur. Qui vero expectant (sustinentes autem) dominum: Non properantes et murmurantes pro denario diurno.[1] Qui adversa ferunt, presentia despiciunt. Qui non fallit, et omnia potest. Ipsi: Non alii. Hereditate possidebunt: Hereditario iure "possidebunt." Terram: Viventium.

(10) Pusillum adhuc: Non longum tibi videatur. Nil longum quod finem habet.[2] Sustine. Et non erit: Usque in finem huius vite. Tunc post finem temporum. Peccator: Ad usum. Neque in celo, nec in terra. Ad probandum iustum. Sensus. Sustine et expecta "pusillum," quia tolletur impius de medio iustorum. Et quaeris: Pro quo gemis infirme. Sic "non erit." Locum eius: Usum eius. Inter iustos. Nec invenies: Quia tunc utetur eo deus ad probandum iustum. Inter eos.

(11) Mansueti autem: Non detrectantes iugum domini. Non quicumque "sustinentes," sed patienter tolerantes.

---

[1] Matth. XX, 1 - 15.

[2] Non longum.....finem habet: Written over erasure.

mites et humiles. Possidebunt (hereditabunt): Perpetuo "possidebunt." Malignantes "exterminabuntur." Terram: Viventium. Quid ibi eis? Et delectabuntur: Non repugnante carne adversus spiritum. In multitudine pacis: Omnimoda pace. Quia omnia erunt ibi una pax, deus. Erga deum. Erga proximum. Erga se ipsum.

(12) Observabit: Insidias pretendet. Occultis insidiis, qualiter possit allicere "iustum" studiose considerabit. Peccator: Qui amat quod peccat. Iustum: Ut decipiat. Et fremet (stridebit): Si hoc non possit. Super eum: In "eum." Belvina feritate terrebit "eum," id est, maledictione contumeliarum, illatione et comminatione. (fol. 23v) Dentibus suis: Ob nimiam indignationem allisis.[1]

(13) Dominus autem irridebit: Irrisibilem faciet videri. Inefficaces faciet insidias eius. Quasi. "Peccator observabit," sed "dominus" qui protegit "iustum." Eum: Peccatorem. Quoniam: Et hoc inde? De hoc utique "irridebit." Prospicit: Procul videt. Quod ipse "peccator" nescit. Quod veniet dies eius: Ad penam ut iude,[2] vel ad iusticiam ut saulo.[3] Amara. Vindicte.

[1] Ob....allisis: Above this phrase is the deletion of Inefficaces facient insidias eius.

[2] Matth. XXVII, 3 - 10.

[3] Act. IX.

(14) Gladium evaginaverunt: Etiam. Ipsi tamen sine respectu future vindicte. Aperte impugnantes manifestam dampnationem super iustos exercuerunt. Peccatores: Malignantes. Tetenderunt (intenderunt) arcum suum: Etsi violentiam paraverunt, inferre non potuerunt. Dolos quibus corpore vel anima occiderent. Ad quid "arcum." Ut deiciant (decipiant): Fallant. In anima occidant, vel singularem ad mortem capiant. Inopem (pauperem): De astucia sua non confidentem. Et pauperem (inopem): De viribus suis non presumentem. "Pauperem." Impotentem et insufficientem resistere. "Inopem." Ab alio vires resistendi non habentem. Ut trucident: Eum. Gladio. Crudeliter cedant. Rectos corde: Martires. Occidant corpore constantes in fide. Quasi. Aggrediuntur impii "iustum" blandiciis, aut minis associare sibi, quod cum non possunt, aggrediuntur pena et dolo, id est, violenta et fraudulenta persecutione.

(15) Gladius eorum: Sed. Redundet super eos iniquitas "eorum." Intret: Ut occidant. In cor (corda) ipsorum: In anima. Qui occidunt corpus.[1] Malitia "eorum" in ipsos reflectatur, ut excecentur et in profundum vitiorum demergantur. Et arcus eorum: Dolus.

[1] Matth. X, 28.

Conteratur (confringatur): Insidie "eorum" inefficaces fiant, ne noceant "iusto."

(16) Melius est modicum: Quia. Quod auferri non potest. Habere. Magis sufficiens. Solum deum possidere. Iusto: Ipsi. Super divitias peccatorum multas: Quam omnes "divitias peccatorum," que in momento transeunt. Quam multe divitie peccatoribus quibus non prospere semper erit. Que cura si omnia auferantur exteriora, dum modo serventur interiora, fides, spes, karitas. Nulla scilicet.

(17) Quoniam: Unde hoc "iusto?" Brachia peccatorum: Fortitudo. Potentia. Gloria. Divitie. In quibus gloriantur temporalia amantes. Conterentur: In conspectu iusti penitus destruentur. Confirmat autem iustos dominus: Spe eternorum. In adversis ut, nec vita, nec morte, separentur a karitate eius.[1] Qui deo, proximo, sibi reddunt quod debent.

(18) Novit dominus: Approbavit. Per providentiam scivit. Ideo confirmat, quia. Vias (dies): Tempus remunerationis. Vel conversationem. Inmaculatorum: Qui nullam criminis maculam contraxerunt. Vel, qui per penitentiam sunt perfecte purgati.[2] Et: Ideo.

---

[1] Rom. VIII, 38 - 39.

[2] purgati: Preceded by erasure.

Hereditas eorum: Quod est angelis equari et deum videre. In aeternum erit: Sine fine.

(19) Non confundentur: Isti. Privabuntur spe sua. In tempore: Quo punientur mali. Malo: Amaro. Et in diebus: Quibus mali peribunt. Famis: Future egestatis. Saturabuntur: Interna et eterna sacietate.

(20) Quoniam peccatores: Soli. E contrario. Peribunt: Carentes ista saturitate. In eternum. In iudicio. Et hoc quasi ex opposito potest demonstrari. Inimici autem domini: Qui querunt que sua sunt, id est, qui sunt amici huius seculi. Quo modo "peribunt" qui tanta gloria pollentur? Mox: Statim. Ut. In ipso ascensu. Honorati: Honoribus et potentia sullimati. Et exaltati fuerint: Gloria. Deficientes ut fumus deficient: Penitus. Ut nec iudicium veritatis remaneat.

(21) Mutuatur (mutuabitur): Mutuo accipiet. Hoc autem ideo, quia. Peccator: Qui amat terrena. Et non solvit: Id est, non referet lucrum talentorum.[1] Vel gratias. Dona dei a deo corpus et mentem et que ad illa pertinent, et verbum dei. Iustus autem: Solvet. Miseretur: Id est, misericordia movetur.[2] Sui et aliorum. Et commodat: Se et

[1] Matth. XXV, 14 - 30.

[2] Luc. X, 33.

sua deo. Saltem orationem. Aliis scilicet de inexhausta karitate.

(22) Quoniam: Scit enim. Quo intuitu? Benedicentes eum: In omnibus gratias agentes. Possidebunt (hereditabunt): Hereditario iure "possidebunt." Terram: Viventium. Maledicentes autem illum: Id est, facientes, unde blasphemetur nomen eius. Vel, ingrati beneficiis eius. Disperient: Duplici contritione conterentur.

(23) A domino: Et merito gratias agent. Gressus: "A domino." Hominis: Ratione utentis. Opera et affectus qui per se sunt tortuosi ex peccatis, in quibus nascitur homo. Dirigentur: In viam salutis. Et viam eius: Vitam. Cupit nimis: Etsi dura. Domini. Hominis. Sequi. Homo. Et homo correctus et directus. Gratam sibi faciet deus.

(24) Cum ceciderit: Passus corpore, vel ex infirmitate peccando. In hac autem via dei. Iustus non conturbabitur (conlidetur): Ut mente frangatur, vel ad interitum. Quia dominus: Misericors. Firmat (supponit): Cadenti. Manum eius (suam): Auxilium suum, ut resurgat.

(25) Iunior fui: Loquitur ecclesia quasi unus homo. Et senui: Quod inde patet. Vere "dominus supponit manum suam," quia nullo tempore derelinquit, et hoc est. Et non vidi: His etatibus. Iustum: Timentem et amantem deum.

Derelictum: A deo contemptum et abiectum. Nec semen: Imitatores. Vel, opera misericordie. Eius: Iusti. Egens pane (querens panem): "Egere pane" verbi dei, quod est semper cum eo. Carere remunerationis consolatione.

"Iunior fui." In primis temporibus ab adam usque ad christum, quando initia legis in adam suscepi. "Senui." Iam in fine seculi in senecta uberi,[1] cum in honorabili etate christum suscepi, et ad maturitatem intellectus et morum perveni.

(fol. 24r) (26) Tota die: Indesinenter. Quare? Quia. Miseretur: In corde misericordia movetur sui et aliorum.[2] Et commodat: Spiritualia, sicut doctrinam, orationem. Sive manum aperit ad dandam elemosinam terrenam pro eternis, et ad faciendum proximis debitum auxilium et levamen. Et semen eius: Iustitia eius. Vel, elemosina quam seminat et metat. Imitatores numero et virtute augebuntur. In promotione de virtute in virtutem. In benedictione erit: Multiplicabitur quando pro terrenis portabit cum exultatione manipulos.

(27) Declina: Ergo quicumque auditor meus, ut consequaris illam benedictionem. Quod inchoat hominem.

---

[1] Ps. XCI, 15.

[2] Luc. X, 33.

A malo: Cordis. Mentis. Et fac: Operis. Bonum: Quod perficit. Et inhabita: Quecumque poteris. Perseveranter. In bona operatione persiste. In seculum seculi: Persevera, ut quod hic inchoatur in eternum perficiatur.

(28) Quoniam: Hoc ideo dico. Dominus: Iustus. Amat iudicium: Hoc. Ut declines a malo et facias bonum. Diligens examinator bonorum. Et non derelinquet: In hoc securus sta, quia. Nichil impunitum relinquit. Sanctos suos: Spe sua non privabit. Bonum facientes. In aeternum conservabuntur: Sed. Liberabuntur[1] et beatificabuntur in gloria. Iniusti autem: E contrario. Punientur: Eterna pena, in futuro.[2] Et semen: Sequaces. Vel opera. Impiorum: Suam, non dei, voluntatem facientium. Peribit: In maledictione erit. Dampnabitur.

(29) Iusti vero: Ex opposito. Non punientur. Hereditate possidebunt: Sed liberati a pena, "possidebunt." Terram: Viventium. Et inhabitabunt: Et in hoc perseverabunt. In seculum seculi: In eternum. Super eam: In ea.

(30) Os: Cordis. Iusti: Merito hoc iustis, quia. Meditabitur: Studiose et circumspecte cogitabit. Sapientiam: Que est de deo, id est, bene vivere.

[1] Liberabuntur: Altered from Liberabantur.

[2] Matth. XXV, 41 - 46.

Et lingua eius loquetur: Propter aliorum instructionem. Hoc foris eructabit quod intus cogitabit. Iudicium: Quid deus precipit tenere, quid fugere.

(31) Lex dei eius: Observatio legis. Est. In corde ipsius: Hoc amat, hoc meditatur, hoc agit. Hoc autem ita loquitur ut lingua consonet cordi. Et non subplantabuntur: Quid illi prodest? Et est. Supplantare est plantis foveas pretendere. In temptatione non labentur. Verbum quod est "in corde" liberat a laqueis peccatoris.[1] Gresssus eius: Affectus per quos ad deum approximat.

(32) Considerat peccator iustum: Quis ergo nititur supplantare? "Peccator" qui invidet et insidiatur[2] ei, quia "considerat peccator," legis prevaricator. Subtiliter et omni studio intuetur. Opus est ut habeat peccatorem. Et querit: Vias iusti notat, ut in aliquo supplantet. Perdere (mortificare) eum: Facere iniustum. In corpore et anima interimere. Et ideo gravis ad videndum, et dissimilis aliis vita eius.

(33) Dominus autem: Qui sinit affligi carne. "Peccator querit mortificare iustum," sed "dominus" in cuius tutela est. Non derelinquet: Ut animam consentire

---

[1] Ps. IX (B), 9.

[2] Ps. IX (B), 10.

permittat. Eum: "Iustum." In manibus: Etiam positum. Potestate. Eius: Impii. Nec dampnabit eum: Etsi hic ab homine dampnetur. Cum iudicabitur illi: Cum iudicium fiet de illo. Ad utilitatem illius.

(34) Expecta: Nunc. Hic. Interim in vinea labora.[1] Ergo, o iuste, etsi diu pateris. Dominum: Denarii largitorem.[2] Et custodi: Cum studio et cautela amplectere. Vias eius: Preceptorum. Et exaltabit te: Si custodieris. De terra morientium. Vel, de virtute in virtutem. Ut inhabites (hereditate capias): Quando dicetur: Percipite regnum.[3] In eternum. Possideas. Terram: Viventium. Cum pereunt peccatores: Quando dicetur: "Ite, maledicti, in ignem eternum."[4] Videbis: Et ut dupliciter gaudium tuum, mortem peccatorum quam nunc credis, in re "videbis."

(35) Vidi impium: Malignitate notabilem. Et ut aliquem habeas quem in huiusmodi imiteris, ecce ego ira perturbatus. Superexaltatum: In honoribus seculi. Ultra

[1] Matth. XX, 1 - 15.

[2] Ibidem.

[3] Matth. XXV, 34.

[4] Matth. XXV, 41.

modum. Et elevatum super cedros libani: Sullimatum. Que alte cito a vento deiciuntur. Ad modum sullimiorum in candore glorie secularis. "Libani." Interpretatur canditatio.

(36) Transivi: Consideratione mea. Ad eius novissima. Et ecce non erat: Ibi quid? Potens. Transierat gloria eius. Quesivi eum: Recordatione mea. Si.[1] In futuro sicut hic venturus esset gloriosius impius iusto. Et non est inventus: In eterna beatitudine repertus. Locus eius: Neque regna dei cum iustis. Neque examinandi alios.

(37) Custodi: Ergo tu qui soles custodire sacellum, ne extorqueretur a fure. "Noli emulari," nec mundi gloriam appetere. Sed. Ne rapias, ne iniuste agas. Ne extorqueatur a diabolo, ut pecuniam adquiras. Veritatem (innocentiam): Ad deum. Et vide aequitatem: Hic laborare velis, ibi denarium accipere.[2] Ad proximum. Servatur suus denarius.[3] Quoniam sunt reliquie: Beate vite. Restant post hanc vitam. Homini pacifico: Per dilectionem. Pacem ad omnes habenti. Non murmuranti sub pondere diei et estus.[4]

---

[1] Si: Followed by deletion of hic.

[2] Matth. XX, 1 - 15.

[3] Ibidem.

[4] Matth. XX, 12.

(38) Iniusti autem: Ita "pacifico," sed e contra. Disperient: Duplici contritione conterentur. Vel, cum iniustis "reliquie impiorum" interibunt. Simul: Corpore et anima. Nullo excepto. In unum omnes. Reliquię impiorum: Memoria. Possessio. Peribunt: Transibunt in dispersionem possessio, in oblivionem memoria. Quibus nichil restat, nisi eternus interitus.

(39) Salus autem iustorum: E contrario. Eterna. Est. A domino est: Non aliunde. Et: Interim. Protector: Est. Eorum est: Quos amat. In tempore tribulationis: Ne superentur in tribulationibus.

(40) Et adiuvabit eos: Ut vincant. Dominus: Qui vigilat super gregem suum.[1] Et liberabit eos: De corpore mortis huius,[2] ne semper laborent in vinea.[3] Et eripiet (eruet) eos: Servabit illesos. Ut non temptentur supra id quod possunt sustinere.[4] A peccatoribus: Ne fides eorum ledatur. A contrarietate et conformitate seculi.

---

[1] Joan. X, 11, 14, 16.

[2] Rom. VII, 24.

[3] Matth. XX, 1 - 15.

[4] I Cor. X, 13.

Et salvos faciet eos (salvabit eos): In futuro. Eterna salute. Quoniam: Non quia non peccaverunt, sed. Speraverunt: Spreta seculi pompa. In eum (eo): Solo. Non in vanitate divitiarum.

XXXVII PSALMUS DAVID IN REMEMORATIONEM DE SABBATO

Titulus. "Psalmus david in rememoratione." Ut scilicet peccatum quod fugere nequimus, semper in memoria habeamus, ut nos saltem ab eius frequentia temperemus. Vel, "rememoratione sabbati." Penitens enim de quo iste psalmus tercius agit, exterius in corpore penis afflictus, et intus in anima viciis pollutus, eterni sabbati recordatur. Afflictus autem quietem desiderat; pollutus timet gehennam, et pro utroque erumpit in gemitum. Ideo autem omnibus modis cruciatus inducitur penitens, quasi iob carnis sue debellator et suppliciorum ingentium triumphator,[1] ut penitentibus sua onera levia videantur dum gravissime temptationis referuntur exempla, et ut cruciatus illos gratius amplectantur, per quos a suppliciis eternis liberantur. Primo ponit exordium in quo misericordiam iudicis movet, penas summatim commemorans; secundo

[1] Job. I - II.

miserias suas interiores et exteriores enumerat, ibi: "Putruerunt;" tercio sperantem inter tot mala se asserit audiendum, culpam suam et emendationem commemorans, ibi: "Quoniam in te domine;" quarta est leta conclusio de salute, sicut in aliis penitentialibus psalmis, ibi: "Ne derelinquas." Loquitur autem **christus** totus, et ab oratione incipiens ait: "Domine."

(2) Domine: Qui parcis penitenti. Ne in ira tua arguas me: Obnixe deprecor clementiam tuam. "In furore." Cum illis quibus dices: "Ite, maledicti, in ignem eternum."[1] Convincas ut dampnes. Neque in furore (ira) (fol. 24v) tuo corripias me: (fol. 24r) In purgatoriis. Sic corripe hic, ut ibi non egeam igne purgatorio. (fol. 24v) Castiges ut emendes. Quasi dicat: Sed hic potius seca, ure, et miserere mei.

(3) Quoniam sagitte tuae: Animadversiones ire tue, scilicet passibilitas et mortalitas et omnes pene et miserie quas patimur interius et exterius. Infixe sunt mihi: Quasi. Naturaliter insite vel inflicte. In anima et corpore. Que contraxi a primo parente. A potestate iudicis captat et tangit mala que patitur ut parcat. Sufficiant

[1] Matth. XXV, 41.

mala que modo porto, quoniam multa sunt. Et confirmasti super me: Hoc ideo, quia. A similitudine verberantis. Adhuc pena peccati originalis et acceptualis.[1] Affligendum. Manum tuam: Invalescere fecisti. Me multantem.

(4) Nec est: Vere "infixe." Vel, vere "confirmasti." Vel, vere in multis, quia. Sanitas: Vera pax et quies. In carne mea: Quam affligo et castigo. In sensualitate mea, affligenge[2] ea me. Omnimoda passione ingruente, tota corrupta est. A vultu (facie) irae tue: Ab instancia vindicte tue. Pre timore tuo. Et non est pax ossibus meis: Nec hoc tantum, sed. Quia avertisti faciem tuam a me.[3] Movet misericordiam iudicis per infirmitatem persone. Tristicia desiccat ossa. Nec rationi "pax est," nec virtuti. Gravis dolor ad interiora pervenit, ut etiam firmamenta corporis quatiantur propter peccata. A facie peccatorum meorum: Et hoc. Quia pax fugata est a presentia iniquitatum mearum. Que a me sunt, non aliunde. Ab instantia suggestionum, peccato pungente conscientiam meam.

---

[1] acceptualis: Probably a scribal error for actualis.

[2] affligenge: Probably a scribal error for affligente.

[3] Ps. XXIX, 8.

(5) Quoniam iniquitates meae: Prevaricationes precepti, legis, evangelii. Merito hec patior. Superposuerunt (supergresse sunt) caput meum: Superaverunt rationem meam. Prevaluerunt menti mee. Sicut onus grave gravate sunt super me: In tantum me suo pondere premuit, ut per me non possim resurgere. Qui nec statim penitui, nec pauca commisi. Graves et ponderose facte. Deprimendo.

(6) Conputruerunt (Putruerunt): Vere "supergresse sunt iniquitates," quia. Narrat miserias anime et corporis. Interius. Cum iterum peccato consensi. Et deterioraverunt (corrupte sunt): Exterius rupte, ut fetorem emittant. Cum ad actum perduxi. Cicatrices meae: Peccata prius dimissa, in usum reversa. Plage per baptismum et penitentiam sanate. A facie: Impetu. Instantia. Presentia. Et hoc totum non a te, sed. Insipientie meae: Non erubescent facie insipientiam meam. Per stulticiam meam qui non sum usus viribus datis.

(7) Miseriis adflictus (miser factus) sum: Qualiter "supergresse sunt" ostendit. Nunc qualiter aggravate. Ita scilicet quod "miser factus sum." Vel ideo. Modis omnibus "afflictus." Et turbatus (curvatus) sum: Fasce peccatorum, ut sursum cor non levem. Quamdiu durabit curvatio ista? Curvationis, id est, omnimodam curvationem.

Usque in finem: Donec perveniatur ad sabbatum. Usque in mortem. Tota die: Iugiter. Et ideo tota vita. Contristatus: Non desperans. Sic curvus sub fasce. Recordatione sabbati, vel peccati. Ingrediebar: Ad cor meum ut quid agerem, mecum cogitarem. Viam huius vite.

(8) Quoniam anima mea completa (lumbi mei impleti) est inlusionibus: Delectationes carnis illudunt michi diversis fantasmatibus. Unde hoc? Quia sicut a domino sum sagittatus, ita a diabolo fatigatus. "Anima" voluptatibus plena per carnalia desideria. Infinitis, scilicet quod vix orare possum, occurunt imagines, obliviscor que curo, recordor que non curo, et huiusmodi.[1] Et non est sanitas in carne mea: Et preter hec. Non est unde letetur, quia in anima vanitas, et in carne infirmitas.

(9) Incurvatus (afflictus) sum: Corpore per penitentiam. Flagellando corpus meum. Per tantis miseriis interioribus et exterioribus. Et humiliatus sum usquequaque (nimis): In animo. Videns nimiam esse deiectionem meam. Et in utroque. Rugiebam: A similitudine leonis.[2] Miserabiles voces iactabam. A gemitu: Venientes.

[1] Job. I - III.

[2] Ps. XXI, 14; I Petr. V, 8.

Cordis mei: Conpunctione. Non carnis pro temporalibus. Cum magno desiderio anime refectionem querebam.

(10) Et ante te est omne desiderium meum: Reformari in amissa beatitudine. Et gemitus meus: Pro peccatis, non pro terrenis. Pro amissa requie. A te: Non ab hominibus. Qui non curas alios gemitus. Non est absconditus: Exaudis. Scis. Placet.

(11) Cor meum conturbatum est in me: Unde? Inquietum factum est. Pavor undique, et sollicitudo incutitur. Quare? Quia. Et deseruit me fortitudo (dereliquit me virtus) mea: Fugit a me. Immortalitas. Obedientia. Constantia, et alie. Quam habuit primus homo ante peccatum. Que, si mansisset, nichil me terreret. Et lumen: Defecit. Spiritualium gratiarum. Oculorum: Interiorum. Meorum: Rationis et intelligentie. Claritatis et cognitionis. Non est mecum: Recessit a me. Quod tantopere est necessarium. Adam huius cecitatis origo fuit, nos propago.

(12) Amici mei: Hactenus confessus est que ex se intrinsecus patitur. Nunc dicit que forinsecus patitur ab eis inter quos vivit. Iob. Cognati. Iudei et facti amici cognati. Et proximi mei: Participes mense mee. Quibus duobus solatiis, id est, amico et proximo, gaudet humanitas. Adversum me adpropiaverunt: Contribules fuere mihi cumulus

passionum. Primum invidendo, deinde insidiando, demum crucifigendo.[1] Quibusdam gradibus accesserunt ad eversionem meam. Et steterunt: In his. Perseveranter. Exprobrando ita. Venit super te plaga et defecisti.[2] Et proximi mei a (et qui iuxta me erant de) longe steterunt: Sicut uxor mea que exhorruit alitum meum.[3] Apostoli "qui erant iuxta," id est, adherentes voluntati mee. Timentes mori. Unde petrus stabat "a longe."[4] Hic defectus tantum prevaluit in hominibus, ut in me tamquam frenetici in medicum suum insurgerent, et tam violenter quam fraudulenter impugnarent

(13) Et vim faciebant: Diabolus et ministri eius.[5] Conprehendendo, ligando, crucifigendo.[6] Qui querebant: In mortem peccati precipitare.[7] Auferre, non imitari. De

---

[1] Joan. XVIII - XIX.

[2] Job. IV, 5.

[3] Job. XIX, 17.

[4] Luc. XXII, 54.

[5] Matth. XXV, 41.

[6] Joan. XVIII - XIX.

[7] precipitare: Altered from precisitare?

statu deicere patientie. Animam meam: Vitam meam. Et qui inquirebant: Uxor scilicet et amici.[1] Cum non invenerunt crimina. Mala mihi: Mortem meam. Ut murmurarem.[2] Locuti sunt vanitatem (vanitates): Quia corpori consulentes anime suggerebant, ut loqueretur in deum.[3] Falsa finxerunt, sicut falsa testimonia ante passionem, et post resurrectionem corruptis custodibus.[4] Et dolos tota die meditabantur: "Dolos" studiose excogitabant. "Nobis non licet interficere quemquam."[5] Quamvis linguis me interficerent, et huiusmodi quibus moverent.

(14) Ego autem: Ac si non audirem. Tam patienter sustinebam. Velut surdus non audiebam: Ad iniquitatem consulentium. Quasi non audirem, non respendebam.[6] Et sicut mutus qui non aperuit (non aperiens) os suum: Nec etiam motu lingue remurmurans. Vel, ut balbutirem aliquid

[1] Job. I - II.

[2] Ibidem.

[3] Ibidem.

[4] Matth. XXVII, 62 - 66; XXVIII, 11 - 15.

[5] Joan. XVIII, 31.

[6] Matth. XXVII, 14.

contra deum. Agnus coram tondente se obmutescit.[1] Sic non aperui os meum.

(fol. 25r) (15) Et factus sum ut homo: Expositio. Non solum "non audiebam," sed quasi non possem. Contra iniquas suggestiones tacet. Supra contra dolores corporis rugiebat. Non audiens: Similis non audienti, vel dissimulanti audire convitia sua. Et non habens in ore suo increpationes (redargutiones): Tamquam non haberem, unde eos redarguerem. Quod ante sepe feceram.

(16) Quoniam in te domine: Qui mutas trista in leta. Quasi. Cur saltem non dixisti, parcite. Speravi: Spem fixi. A te solo expectabam liberationem. Dixi: Et ideo. Tu exaudies: Ut liberes. Sperantem in te.[2] Domine: Qui potes. Deus: Qui vis. Deus: Qui debes.

(17) Quia dixi: Non de viribus presumpsi. Ideo audies. Sed "dixi," id est, humiliter orans. Ne aliquando insultent in me (supergaudeant michi): Obnixe deprecans. Possunt insultare "michi." Inimici mei: Qui ex invidia inimicantur "michi." Et: Etiam. Ergo ita gaudent? Utique, quia "et." Et dum commoverentur (commoventur): In modico. Conturbantur. Humana infirmitate. A proposito.

---

[1] Isai. LIII, 7.

[2] Ps. XVI, 7.

Pedes mei: Actus. Qui adhuc in terra vivunt. Apostoli mei qui me portant per mundum. In me magna locuti sunt: Ad. Vel, in contemptum mei. Superba. Venenosa. Blasphemia. Crudelia verba. Vaniloquia sua. Illudendo et insultando.[1]

(18) Quoniam ego ad flagella: Quasi. Ad hoc natus sum, ut "flagella" feram. Ideo etiam "exaudies." Colaphos. Crucem et mortem.[2] Paratus sum: In omni patientia et longanimitate. Et dolor meus: Sponte. Sustinere vel suscipere pro delictis[3] meis. Ante me est semper: Causa doloris. De ovibus que perierunt domus israhel.[4] De amissione sabbati. De peccato meo. In consideratione mea. In corde. Pre mente mea. Incessanter. Ne deficiam in flagellis.

(19) Quoniam: Ideo etiam "exaudies." Iniquitatem meam: Originalem et actualem. Ego pronuntio (annunitabo): Per confessionem. Et cogitabo: Agam sedule. Curam geram. Quia non sufficit confiteri. Pro peccato meo: Ut curetur, et condigna satisfactione deleatur.

---

[1] Matth. XXVII, 27 - 31.

[2] Matth. XXVI, 67; XXVII.

[3] delictis: Altered from peccatis.

[4] Matth. X, 6; XV, 24.

(20) Inimici autem mei: Ego sub pondere diei et estu[1] laboro, langueo, morior. Vivent: Gaudent. Florent, et feliciter vivunt. Fruuntur mundo. Et confortati (confirmati) sunt: Confirmaverunt consilium. Interficiamus iustum.[2] Robusti facti. Super me: Ad depressionem meam. Quasi omni opere destitutum. Et multiplicati sunt: De familiaribus. Et non pauci, quod est gravissimum. Qui oderunt me: Ex corde. Inique: Et hoc. Quia non merui.

(21) Qui retribuebant mihi mala: Hi omnes quorum hec proprietas. Pro bonis: Collatis. Detrahebant mihi: Seductor est.[3] Demonium habet.[4] Ypocrita est. Quoniam: Non alia de causa, nisi quia. Subsecutus sum iustitiam (sequebar bonitatem): Salvum facere quod perierat.[5]

(22) Ne derelinquas me domine deus meus: Ita illi. Sed tu qui non deseris sperantes in te.[6] In manibus eorum.

---

[1] Matth. XX, 12; estu: Scribal error for estus.

[2] Matth. XXVI, 3 - 5.

[3] Matth. XXVII, 63.

[4] Matth. XI, 18; Joan. VIII, 48.

[5] Matth. X, 6; XV, 24.

[6] Judith. XIII, 17.

Ne discesseris a me: Ut omnino abicias. Etsi ad horam derelinquis ut corrigas.

(23) Intende: Sed potius. In adiutorium meum: Dum contra visibilem et invisibilem hostem pugno. Domine: Auctor. Deus salutis meae: Qui liberas et salvas.

XXXVIII IN FINEM IDITHUN CANTICUM DAVID (IN FINEM PRO IDITHUN CANTICUM DAVID)

Legitur in primo libro paralipomenon quod david, cum a philisteis reportasset archam domini in ierusalem, prefecit cantoribus asaph, eman, ethan. Cum autem senuisset david, salomonem constituit regem, et congregatis principibus sacerdotum et levitis, elegit de levitis in ministerium domus domini viginti quatuor milia, de quibus constituit ianitores quatuor milia et totidem cantores. Reliquos vero per cetera ministeria divisit. Prefecit autem ianitoribus filios chore. Cantoribus vero prefecit filios asaph, et eman, et idithun, cum fratribus suis qui omnes fuerunt ducenti octoginta octo.[1] Hec autem nomina frequenter posuit esdras in titulis, tum propter honorem ministerii, tum maxime propter nominum significationes, per quas suppositorum psalmorum intellectus panduntur, sicut huius

[1] I Par. XV, XVI, XXIV - XXVI.

psalmi patet archanum per ydithun quod interpretatur transiliens eos. Docet enim iste psalmus hic a delectatione seculi ad legem domini transilire, et hinc ad eternitatem. Habet autem titulus "canticum pro ydithun," quia licet grave sit de mundana conversatione exire, tamen menti iocundum est humanas illecebras transilire pro eternitate. Primo docet lingue continentiam inter baptismos, et optat finem ubi non est necessarius huius prudentie labor; secundo dicit vanitati omnes esse subiectos, et se dominum expectare, et petit ab iniquitatibus liberari, ibi: "Verumtamen;" tercio petit inter mala seculi deum sibi adesse, et peccata dimitti, ut prospero fine exeat, ibi: "Exaudi orationem." Iste, mundana transiliens, de bono suo contrahit invidiam et ideo, propter eos qui etiam bona pervertunt, deliberat inter malos tacere, et ait:

(2) Dixi: Fedus mecum pepigi. Apud me deliberavi, quasi rem difficilem. Quod in silentio "dixi" coram deo. Custodiam: Omni studio et diligentia. Vias meas: Opera transilientis. Locutiones. Actiones. Ut non delinquam: Qui non offendit in lingua, hic perfectus est vir. Peccem. In lingua mea: Locutione mea. Posui: Ideo. Ori meo: Ut non exeant nisi congrua. Custodiam: Cautelam. Silentium. Dum: Quando? Et etiam tunc. Cum maxime opus esset.

consistit (consisteret): Cum mora. Armatus staret. Peccator: Quærens calumpniam. Adversum me: Ut me caperet in sermone.[1] Ut me depravaret. Ut invalidas ostenderet omnes rationes meas.

(3) Obmutui: Adeo quod tamquam mutus extiti.[2] Inde. Et humiliatus sum: Ad improperia sustinenda. Vilis factus sum adversariis. Et silui a bonis: Annuntiandis. Ne margaritam porcis apponere.[3] Dum vitavi dicere mala, tacui etiam bona. Et dolor meus: Quem conceperam prius vana loquendo, qui cessaverat in silentio. Renovatus est: Utilia tacendo.

(4) Concaluit: Et quia dolor est in loquendo, et zelus domus domini comedens[4] in tacendo, ex utraque parte. Cor meum: Inflammatum est. Intra me: Karitate et desiderio celestium, ubi non est labor iste. Et in meditatione mea: Cui loquitur interior ratio. Ex consilio rationis prudenter accensus. Quia quero quo modo queam loquendi et tacendi impedimenta transire. Exardescit ignis: Non in sano estu,

---

[1] Matth. XXII, 15; Luc. XX, 20.

[2] Ps. XXXVII, 14; Matth. XXVII, 14.

[3] Matth. VII, 6.

[4] Ps. LXVIII, 10.

sed vehementi desiderio. Vel, ex ipsa transiliendi difficultate.

(5) Locutus sum: Periclitans autem in hac fluctuatione dicendi et tacendi. In lingua mea: Intus deo exauditori "lingua" conscientie clamans. Notum mihi fac domine: Actu. Fac me attendere. Fac transire de miseria ad beatitudinem. Quia iam a delectatione seculi transilii. Finem meum: Eternitatis. Defectum. Hic. Et: "Notum fac." Vel attendere. Numerum dierum meorum: Sine numero. In futuro. Eternorum. Quis (qui) est: "Qui" non transit numerando. Ut sciam quid desit mihi: Ut humilior sim ex eo quod deest, quam elatior ex eo quod adest.

(6) Ecce: Nam multum deest mihi. Quia. Veteres (mensurabiles) posuisti: Ad mensuram dedisti. Transitorios. Statuisti. Dies meos: Presentes. Vite temporalis. Et substantia mea: Qua subsisto. Que semper peccato, tempore, labore corrumpitur. "Substantia mea." Presens status corporis et anime mee. Tamquam nihil (nichilum) ante te est: Est. Reputanda. Comparata eternitati tue. Ad comparationem illius status quem adepturus sum in presentia tua. Verumtamen: Quamvis constet ita esse transitorios, non recedit a malo. Quamvis agat dies. Universa vanitas omnis homo vivens: Universe vanitati deditus est. Vana cogitans,

vana loquens, vana faciens. Et transiliens, et herens, quia si malus est, in secularibus vanus est. Si bonus, cum christo volenti esse, vana est hec vita.

(7) Quamquam: (fol. 25v) Explanatio precedentis. Quamvis ista studeat vanitati. In imagine dei ambulet homo: Quasi. Nichil ei prodest, cum sit par imagini. Sicut imago que **videtur** in speculo.[1] Quasi flos egreditur et conteritur et fugit velut umbra. Tamen vane conturbabitur: Nec tamen in hoc miser est, sed etiam quod irascitur de vanis ad votum non succedentibus. Omni voto destructus, illectus. Thesaurizat: Et hoc ostendit per avaritiam que est radix omnium malorum, dicens. Colligit et reponit. Magno studio et labore coplam omnium divitiarum. Et ignorat: Quia forsitan alieno censum nutrit heredi. Nescit enim si filius possidebit, qui forte vel nascetur, vel[2] luxuriando consumet, vel ad extremum amittet. Cui congregat ea: Ad cuius opus. Coarcebit.

(8) Et nunc: In presenti vita. Cum omnia vana sint. Cum alii alia expectent. Que est expectatio mea: Postquam cetera transilivi. In que debeo sperare. Que debeo

[1] I Cor. XIII, 12; **videtur**: Altered from pertransit.

[2] vel: Followed by deletion of non nascendo.

expectare. Nonne dominus: In primo, vel secundo adventu. "Est expectatio mea?" Non vana. Et substantia mea: Non illa que est "tamquam nichilum ante te," sed mea transilientis, que est possessio et thesaurus conscientie pure qua sustentor et pascor. Tamquam nihil ante te est (apud te est): Quasi. Ideo "dominus expectatio mea est," quia. Vel, est utique, quia. Non in sacculis, sed "apud te" solum "est." Spe.

(9) Ab omnibus iniquitatibus meis: Ideo. Quem non perdam. A concupiscentia oculorum, ambitione seculi, a concupiscentia carnis.[1] Universis peccatis. Quibus hereo. Eripe (erue) me: Libera. Ne involvar in ea que transilivi. Debes eruere, quia dum humana contempno. Obprobrium insipienti dedisti me: Ideo, quia. Ut sim opprobrio et derisui. Qui dicit me desipere, quia sic ago. Non de eternitate satagenti, sed omnem vanitatem amanti. Iusto iudicio tuo, vel ut prober, vel ut corrigar.

(10) Obmutui: Obticui. Adversus quem. Non contentiose respondi.[2] Ita tacui quod. Nolens sanctum dare canibus.[3] Et non aperui os meum: Non conatus sum

[1] I Joan. II, 16.

[2] Matth. XXVII, 14.

[3] Matth. VII, 6.

loqui.[1] In nullo remurmurans. Omnem exhibens patientiam. Nullam habens in ore redargutionem.[2] Quoniam: Unde hoc? Tu fecisti: Auctor. Mee utilitati. Non ut deficiam, sed ut proficiam. Ut essem illis "opprobrium." Quecumque illi ut ministri intulerunt.

(11) Amove a me: Non tantum "ab iniquitatibus meis erue me," sed etiam. Plagas tuas: Passibilitatem et mortalitatem quas primis parentibus graviter inflixisti.[3] Persecutiones tuas.

(12) A fortitudine enim: Que plage? A forti potentia. Manus tuae: Vindicis. Vel, que utroque graves sunt. Ego defeci: Ab impassibilitate et immortalitate in hunc defectum mortalis miserie cecidi.[4] In increpationibus: Redargutionibus quibus adam increpasti.[5] Propter iniquitatem corripuisti hominem: Que increpationes. Quasi. "Defeci," arguis, sed non sine causa quod "defeci" et

---

[1] Matth. XXVII, 14.

[2] Ps. XXXVII, 15.

[3] Genes. III, 16 - 24; inflixisti: Altered from afflixisti.

[4] Ibidem.

[5] Ibidem.

infirmus sum. Immo "propter iniquitatem" est, et in hoc erudisti "hominem." Iuste sunt, quia per eas "corripuisti hominem." Aliter enim iniquitas incurvata remanet. Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius: "Et tabescere." Eruditionis modum ostendit. Quasi. Adeo "corripuisti hominem" quod "fecisti tabescere animam eius," id est, siccatum ab humore virtutum et cognitionis, "sicut araneam" que texit inanem telam, sic et iste inaniter laborat in congregatione temporalium. "Sicut araneam," quia sicut aranea egestione viscerum, unde telam texit moritur, ita et homo, dum extrahit a se iniquitatem, moritur.

Augustinus.[1] Comparatur homo aranee, quia sicut aranea tabidum quiddam est et infirmum, sic anima hominis infirmitate et humilitate eruditur, ut non de se presumat, qui displicuit fortitudine et superbia, et hoc est. Ita erudisti, quia "tabescere fecisti animam eius sicut araneam," id est, fecisti ut anima eius tabesceret, id est, infirma fieret per humilitatem, deposita superbia quasi aranea, qua nichil est tabidius, que leviter tecta digito deficit.

Verumtamen universa vanitas (vane conturbatur) omnis homo vivens: Quasi. Licet "homo" sit correctus, licet

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 427 - 428; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 395.

increpatur, licet tabescat, "verumtamen vivens" in incerto "vane conturbatur," id est, humana infirmitate variis rebus confunditur. Ab hac vanitate nemo excipitur, nisi qui deum pura mente contemplatur.

(13) Exaudi deus orationem meam (exaudi orationem meam domine): Quasi. "Universa" sunt "vanitas." Inter hec ergo positus, transiliens iam in superioribus spe agens, inquit: "Exaudi." Vel, ita continua. Hec sunt "vana," sed quia ego ista nec peto, nec pro eis tristor, "exaudi domine." "Orationem." Oratio est quando vota deo pandimus. Et deprecationem meam: Deprecatio est frequens supplicatio ab imo cordis. Auribus percipe lacrimas meas: Sed ne putes eum tantum verbis orare, addit, et "lacrimas," que violente sunt in precibus ad misericordiam movendam, et hoc est quod sequitur. Licet enim tot transilivit iste, habet tamen quod fleat, quia abest quod desiderat, quia crebrescunt scandala, abundat iniquitas, refrigescit karitas. Ne sileas a me quoniam incola ego sum apud te in terra et peregrinus: Quasi. Oro, deprecor, et o domine, "ne sileas," id est, fac[1] ut ego audiam te, quia occulte loquitur deus in corde fidelis: "Salus tua ego sum,"[2] quam vocem iste optat. Vel, "ne

[1] fac: Followed by deletion of me.

[2] Ps. XXXIV, 3.

sileas," id est, dic mihi: Remissa sunt tibi peccata tua.[1] Vel, "ne sileas" in futuro, id est, dic: "Venite, benedicti patris mei."[2] "Quoniam ego" iam "sum apud te" spe. Sed adhuc advena vel inquilinus, id est, non habens hic sedem, quia hinc transiturus ad eterna, ubi non ero inquilinus, et "sum peregrinus," subaudis, "apud te," quia quidam sunt peregrini cum diabolo, id est, mali; quidam cum deo, cum quo sunt spe, non re. Vel ita. "Ne sileas," et cetera, id est, non in diaboli civitate maneo, sed in tua sum receptus, de babilonia ad ierusalem sum translatus, meum regnum pro tuo desero, "et peregrinus" non eligens mihi hic sedem, quia ibi mihi patria est, non hic. Sicut omnes patres mei: Qui migraverunt ad vitam. Hoc dicit ne quis ab hac conditione putetur exceptus. Constat ergo idem de me.

(14) Remitte mihi ut refrigerer priusquam eam et amplius non ero: Quasi. Et quia migratus sum, restat hoc petere. "Remitte." Vel, ita iunge: Quia "sum apud te," ideo "remitte mihi," qui curis uror "ut refrigerer" per misericordiam, qui habeo estus vitiorum. "Refrigerer," dico, "priusquam" ab hac vita abeam, ne cum peccatis "eam."

---

[1] Matth. IX, 2; Luc. V, 20; VII, 47 - 48.

[2] Matth. XXV, 34.

Alioquin si non dimittis "ut refrigerer," ego ibo de hac vita et iam "non ero amplius," cum vero esse, quod est cum deo.

XXXIX IN FINEM PSALMUS DAVID PROPHETE

Quamvis per "in finem" intentio nostra semper dirigatur ad christum, tamen diversis modis, scilicet loquendo vel de passione, vel de resurrectione christi, vel nostra, vel de novo testamento, vel fide. Hic autem per "in finem" ad novum testamentum dirigimur, in quod vetus testamentum esse mutatum ostenditur. Hac intentione ut, dimissis superstitionibus idolarum et veteris legis, amemus testamentum consummans. Loquitur autem totus christus, primo ostendens ecclesiam expectasse et accepisse deum, etiam novum testamentum ab eo; secundo enumerat mirabilia facta per deum, ibi: "Annuntiavi." Et quoniam difficile erat iudeos a consuetis ceremoniis, et gentiles ab idolatria[1] revocare ad novi testamenti confirmationem, utitur propheta auctoritate patrum qui illud predixerunt, sicut abraham et alii. Utitur et testimonio christi et

[1] idolatria: Altered from ibolatria.

universalis ecclesie, que asserit esse impletum. Ait ergo christus integer in persona membrorum:

(2) Expectans expectavi: Hac geminatione plus intelligitur quam si simpliciter diceretur. Expectat enim etiam qui ingratus est, scilicet "expectans expectat," qui mitis et cum desiderio expectat. Mitis et cum desiderio "expectavi." Dominum : Quid? Non legem. Non hominem. Non aliud, sed "dominum" salvatorem. Et respexit me: Et intendit mihi. Non avertit se, sed intendit mihi, id est, ad utilitatem meam, scilicet ut prodesset. Non dicit "intendit me" ut etiam malos intendit, sed non malis. Et est sensus. Dominus fuit benevolus et intentus mihi. Quo modo? Exaudiendo et educendo.

(3) Et exaudivit deprecationem meam: "Et exaudivit" preces meas. A quibus "expectans" non cessat. Et quid fecit? Et eduxit me de lacu miseriae et de lutu fecis: "Eduxit de lacu miseriae," id est, de profundo carnalium concupiscentiarum, "et de lutu fecis," vel limi, id est, de malis operibus, que pedes affectuum inquinant et retinent, et sunt vilia ut fex comparatione vini. Vel, "lacus" sunt tenebre iniquitatum, id est, infidelitatis et ignorantie; "lutum" est carnalis concupiscentia. Vel, de profundo inferni. Et statuit: Ut iam ambulem proficiendo.

Dupliciter dat deus profutura: Educit de miseria; firmat in virtute. Supra petram: Super christum,[1] firmitatem virtutum. Non super arenam.[2] Pedes meos: Sensus meos. Affectus. Et direxit: Non retro aspicerem. Vel, a recto tramite iusticie deviarem. Gressus meos: Scilicet operum meorum. Promotiones virtutum.

(4) Et inmisit: Id est, gratiam predicandi dedit. In os meum: Cor et linguam. Canticum novum: Predicare verbum incarnatum. Novitatem vite. Quasi: "Statuit, direxit, et" sic "inmisit" predicationem novi testamenti, scilicet "canticum novum." Hymnum deo nostro: Dulce. Scilicet quod ad magnam dei laudem pertinet. Videbunt multi: Quo fructu? Predicatione mea illuminati. Hoc quod de prioribus dixi. Venisse christum quem priores expectarunt. Populi. Oculis fidei intelligent veritatem. Et timebunt: Conpuncti ad penitentiam. Et sperabunt: Bene operantes. Remissionem. Gratiam et gloriam. In domino: Qui solus peccata dimittit.[3] Qui potest quod vult.

(5) Beatus vir: Non autem sine fructu "sperabunt."

---

[1] I Cor. X, 4.

[2] Matth. VII, 26.

[3] Marc. II, 7; Luc. V, 21.

Nam. Presenti et futura beatitudine. Cuius est nomen domini spes eius: Ille qui sperat in ihesu. Qui ipsum deum, non aliud ab eo, sperat. Misericors. Ihesus. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.[1] Quod non confundit. Et non respexit: E post. Abundat eius. In ebreo enim sepe duplicantur hoc modo. (fol. 26r) In vanitates: Appetendo temporalia et transitoria. Que mentiuntur beatitudinem. Et in insanias falsas: Ut plus diligat creaturam[2] quam creatorem. Quia non sunt quod putantur. Insanie sunt ire, rixe, vel idola, spectacula histrionum, theatrorum, et cetera voluptates huius seculi.

(6) Multa fecisti: Ut autem consueti in spectaculis habeant quod delectet, attendant opera domini que mirentur, de quibus ait: "Multa fecisti." Quasi. Qui illa non respicit, habet quid spectet. Nam. Tu domine deus meus: Creator et recreator. Mirabilia tua: "Mirabilia." Incarnationem, resurrectionem, et ascensionem. Petrum ambulantem supra mare[3] in signum spiritualis miraculi. Vel, ita continua. Hec sunt falsa, sed opera tua sunt "mirabilia," scilicet celum et terra, in corporalibus et

---

[1] Matth. I, 21.

[2] creaturam: Altered from creatorem.

[3] Matth. XIV, 29.

spiritualibus. Et cogitationibus tuis: Dispositionibus tuis. Et hoc "fecisti cogitationibus tuis," id est, non alieno consilio, sed tua sapientia.[1] Non est: In illis omnibus. Quis similis tibi: Quis enim cognovit sensum domini.[2] Adnuntiavi et locutus sum: Prius per prophetas, postea per se, tandem per apostolos. Hec "mirabilia" que sunt incarnatio, iusticie predicatio, hominum liberatio ab iniquitatibus, confusio inimicorum, leticia sperantium. Multiplicati sunt super numerum: Cum autem in omnem terram exivit sonus eorum,[3] multi conversi sunt, immo innumerabiles, id est, plures quam olim crediderunt.[4] Multi vocati, pauci electi.[5] Vel, super numerum predestinatorum, quibus ammixte sunt palee, id est, mali.

(7) Sacrificium et oblationem noluisti: Ideo utique nova "annuntiavi," quia. Veteris ritus. Pecorum. Panum.

---

[1] Rom. XI, 33.

[2] Sap. IX, 13; Isai. XL, 13; Rom. XI, 34; I Cor. II, 16.

[3] Ps. XVIII, 5.

[4] Act. XI, 21.

[5] Matth. XX, 16.

Olei. Thuris, et huiusmodi.[1] Corpus (aures) autem perfecisti mihi: Ulterius. Audiendi nova. Perfectas. Auditores perfectos dedisti. Istis repulsis, perfecte fecisti intelligere quid velles. Holocaustum etiam pro delicto non postulasti: Totum incensum. Etiam de vitula rufa que tota cremabatur.[2]

(fol. 26v) XL PSALMUS DAVID REGIS ET PROPHETE (VEL SECUNDUM IERONIMUM IN FINEM INTELLECTUS FILIIS CHORE)

Psalmi qui prescribuntur filiorum chore nichil triste habent. Quidam enim filii chore patris sui nequitiam non sunt imitati, unde et a david postea in ministerio domus domini ordinati sunt,[3] et a domino eterno gaudio benedicti. Interpretatur autem "chore" calvaria, qui locus fuit passionis et resurrectionis,[4] cuius quicumque filii testes esse non possunt. Nam et ipsa passio christi, que per calvariam designatur, gloria nostra est. Huius ergo chore filii sunt, quorum intellectus in finem christum dirigitur a quibus creditur esse deus, quamvis pauper et passus, que

[1] Levit. IV, 35; 2 Par. XXIX, 11; Hebr. IX, 14; XIII, 10 - 15.

[2] Levit. IV, 35; 2 Par. XXIX, 11.

[3] I Par. XXVI.

[4] Matth. XXVII, 33; Joan. XIX, 17 - 18.

est intentio psalmi, et est eorum gloria etiam calvaria passionis. Loquitur autem totus christus. Primo in persona prophete dicens illum esse beatum qui christi infirmitatem intelligit; secundo in persona capitis, agens de passione, ibi: "Inimici mei;" tercio de resurrectione, ibi: "Tu autem domine." Ait ergo propheta.

(fol. 27r) XLI IN FINEM INTELLECTUS FILIIS CHORE

Iste est primus psalmus de desiderio dei, quod non cathecumenis fontem baptismatis desiderantibus convenit, sed etiam baptizatis adhuc in hac vita a deo peregrinantibus, qui quanto magis bibunt, tanto magis sitiunt fontem eterne beatitudinis, de quo scriptum est: "Quoniam apud te est fons vite."[1] Ad hunc igitur fontem baptismi vel vite monet propheta, relictis et depositis viciis, currere. Primo desiderium suum ostendit, cui quoniam malorum insultatio obviat dicentium, "ubi est deus tuus," ne a tristicia seculi in desperationem vel tedium traheretur; secunda parte sensualem animam consolatur ratio, ibi: "Quare tristis." Cavendum est ne qui suavitatem domini gustaverint,[2] solos

[1] Ps. XXXV, 10.

[2] Ps. XXXIII, 9.

in hoc cantico se esse putent, sed potius hanc vocem esse cuiusdam unitatis christiane, ita dicentis.

(fol. 27v) XLII PSALMUS DAVID IN FINEM

In hoc quadragesimo secundo psalmo loquitur quilibet fidelis, positus inter zizania frumentum, habens cum malis communiter nasci, mori, adversa et prospera, et huiusmodi pati.[1] Petit in prima parte hic, secundum causam, in futuro, secundum locum, separari; in secunda confidit se ad beatitudinem intraturum, unde inter molestias huius seculi confortat animam, ibi: "Et introibo," in quo patet intentio. Ergo, ne inter pressuras huius seculi retrahatur vel teneatur ab illis, exclamat.

XLIII IN FINEM FILIIS CHORE INTELLECTUM

Ante tempus gratie pluribus et abundanter, quasi rudibus, temporalia bona deus concessit, sicut quod filii israhel mare sicco vestigio transierunt,[2] quod manna et conturnicibus in deserto pasti sunt,[3] quod pauci plurimos

[1] Matth. XIII, 24 - 30, 36 - 43.

[2] Exod. XIV, 22.

[3] Exod. XVI; Num. XI.

et sepe vicerunt.[1] Paucis autem et raro temporalia bona subtraxit et affligi permisit.[2] Nunc autem tempore gratie, e contrario, paucis confert prospera ne desperent, pluribus infert adversa. Per hoc filios chore, id est, martires christi ad hunc provocans intellectum, ut sola eterna desiderent. Sciendum autem quod per illa que rudi populo fiebant ut crederent, hec spiritualia prefigurabantur. Agit ergo in hoc quadragesimo tertio psalmo de martiribus. Et primo ostendit et distinguit beneficia dei, que incipientibus data sunt in mundo, et que perfectis in celo; secundo que martires in mundo patiantur adversa, ibi: "Nunc autem reppulisti;" tercio qualiter precantur auxilium, ibi: "Exurge." Ammirans ergo propheta in persona martirum se quasi in his temporibus derelinqui, recolit preterita, et ait.

(fol. 28v) XLIIII PSALMUS DAVID PRO HIS QUI COMITABANTUR FILIIS CHORE

Solent in nuptiis ad honorem sponsi et sponse quedam carmina dici que vocantur epytalamia, id est, laudes thalami. Similia cantat propheta in nuptiis christi et

[1] I Mac. III, 17 - 18.

[2] Job. I - II.

ecclesie, et eadem cantanda invitat. Harum nuptiarum desponsationem in thalamo gratia fecit, que et in utero virginis verbum caro factum est, et eidem homini deo tota ecclesia nunc karitate, post etiam immortalitate, coniuncta. Unde hoc epythalamium dicitur canticum in finem, quia hec christi et ecclesie copula tendit in consummationem, et est "pro his qui commutabuntur" hic de vetustate in novitatem, in futuro de mortalitate in immortalitatem. Est etiam pro dilecto christo, ad quem pater: "Hic est filius meus dilectus."[1] Sensus. Pro christo et pro commutandis, id est, ad honorem sponsi et sponse, est hoc canticum, quod proponitur "filiis chore," id est, filiis christi, ad intellectum, id est, ut intelligant hanc ineffabilem desponsationem. Premittit autem prologum,[2] in quo laudes sponsi et sponse propheta se cantaturum promittit; secundo laudat sponsum quadriformiter: A forma, a potestate, a iudicio, ab ornatu, ibi: "Speciosus;" tercio quoque laudat quadriformiter sponsam, scilicet a forma, a gloria, ab adolescentulis, a prole, ibi: "Audi filia." Ergo propheta, quasi ad nuptias intromitti desiderans, ait.

---

[1] Matth. III, 17.

[2] prologum: Altered from prologus.

(fol. 29v) XLV IN FINEM FILIIS CHORE PRO ARCHANIS

Archana, de quibus agitur in hoc quadragesimo quinto psalmo, sunt verbum caro factum, salus utriusque populi, excecatio iudeorum ut plenitudo gentium intraret,[1] transitus apostolorum ad gentes, pax que natitivitatis christi tempore contigit iuxta illud: "Conflabunt gladios suos in vomeres."[2] Hec archana david, id est, fidelis de iudea, revelat ut certius sit testimonium non crediturus adventum, vel salutem gentium negaturis. Ordo artificialis est: Primo namque ponit transitum apostolorum ad gentes; secundo ponit adventum christi, et per eum ecclesie de utroque populo constructionem, ibi: "Fluminis;" tercio intentionem aperit vocans ad fidem, et subdit certissimam de salute iudeorum et gentium prophetiam, ibi :"Venite." Videns autem propheta in adventu christi multas tribulationes imminere, premittit consolationem, et voce filiorum chore ait.

---

[1] Rom. XI, 25.

[2] Isai. II, 4.

(fol. 30r) XLVI IN FINEM PRO FILIIS CHORE PSALMUS DAVID

Eadem res sepe diversis titulis annotatur, ut una materia, vel modo dicendi, vel fine, intelligatur propter tollendum fastidium variari. Sepe etiam diversa res repetitis titulis una fidei concordia teneri monstratur, sicut nunc psalmus iste quadragesimus sextus ad alias unius fidei tamen partes repetit filios chore et gentes, ad quas transivit gratia, quas in precedenti psalmo vocavit ad fidem hic in prima parte invitat ad laudem; secunda vero ascensionem et regnum christi describit et, repetitis ammonitionibus, dicit psallendum, ibi: "Ascendit deus." Ait ergo voce apostolorum.

XLVII FILIORUM CHORE SECUNDA SABBATI

Prima sabbati fecit deus lucem et divisit a tenebris,[1] in quo significatur quod deus fecit lucem cum prima sabbati quam vocamus diem dominicam, in qua christus surrexit,[2] et lucem immortalitatis a tenebris mortalitatis divisit.

[1] Genes. I, 3 - 4.

[2] Joan. XX.

Secunda sabbati fecit firmamentum,[1] in quo significatur quod post resurrectionem firmavit ecclesiam, de qua apostolus: "Que est firmamentum veritatis."[2] Sicut ergo in vigesimo tertio psalmo, qui intitulatur "prima sabbati," agitur de resurrectione christi, sic in isto, qui intitulatur "secunda sabbati," filiis chore cantatur de firmamento ecclesie, que est corpus eius.[3] Hoc firmamentum vocat civitatem, quam primo commendat a dignitate conditoris, a situ, ab amplitudine, a benignitate regis, ab eterna stabilitate; secundo gratias agit de adventu christi, per quem civitas est fundata, et de distribuendis gradibus monet. Hac intentione, ut eam omnes amplificent, ibi: "Suscepimus." Incipit ergo propheta a laude conditoris, et ait.

(fol. 30v) XLVIII IN FINEM FILIIS CHORE PSALMUS DAVID

Contra illos qui murmurant de prosperitate malorum et de[4] adversitate bonorum monet propheta de contemptu

[1] Genes. I, 6.

[2] I Tim. III, 15.

[3] Colos. I, 18.

[4] de: Followed by deletion of prosperitate malorum.

terrenorum, ostendens amatores mundi cum gloria sua perire et contemptores terrenorum per christum redimi. Primo omnes habitatores orbis invitat ad audiendum, in quo facit attentos, innuens se nova dicturum et magna; secundo narrat amatores mundi hic excecari, et finem glorie sue penam, ibi: "Cui timebo;" tercio exponit locum et qualitatem pene impiorum et redemptionem iustorum, ibi: "Sicut oves;" quarto monet, ne timeamus potentes, qui omnia cum luce relinquunt, ibi: "Ne timueris." Ad hec ergo reddit attentos cum dicit.

(fol. 31r) **XLIX IN FINEM PSALMUS DAVID FILIIS CHORE LEGENDUS AD EVANGELIUM**

De asaph et aliis cantoribus dictum est in psalmo trigesimo octavo. Hic vero hoc dicendum est quod asaph ebraice, quod grece sinagoga, hoc latine dicitur congregatio, et significat fidelem sinagogam, cuius voce propter certius testimonium utitur propheta, agens de mutatione veteris sacrificii. Ergo asaph premittit de utroque adventu, ut invitet per primum, terreat per secundum, inducturus secunda parte vocem ipsius dei de mutatione veteris sacrificii in sacrificium laudis, ibi: "Audi populus;" tercio inducit asaph eundem determinantem quales a sacrificio laudis excludantur, ibi: "Peccatori." Intentione vero monet, ut

nullus ad iam terminata sacrificia redeat. Differt autem hic psalmus quadragesimus nonus ab eis qui precesserunt de eodem agentes. Nam trigesimus tertius et trigesimus nonus statuunt sacrificium corporis christi, quorum primus dicit, "Gustate," sequens, "Ecce venio." Et primus non dicit, sed innuit; sequens tantum innuit, sed dicit finem veteris sacrificii, ita: "Sacrificium et oblationem." Hic vero psalmus late reprobat vetus sacrificium, et nichil determinans de sacrificio corporis christi, monet de sacrificio laudis. Ait ergo asaph.

(fol. 32r) L IN FINEM PSALMUS DAVID CUM VENIT AD EUM NATHAN PROPHETA QUANDO INTRAVIT AD BETHSABEAE

Iste quinquagesimus psalmus attribuitur david prophete, spectans in finem christum, ad quem penitentia ducit. Psalmus, dico, agens de penitentia david quam habuit cum venit ad eum propheta, non ut de templo edificando cum eo ageret, sed ut reprehenderet de peccato quod fecit quando intravit ad betsabee.[1] Psalmus iste penitentialium quartus proponitur infirmis, non ut hinc peccandi patrocinia querant, vel sumant, sed cum virum in prosperitatis otio videant cecidisse, timeant, et sue consulentes infirmitati

[1] II Reg. XII.

prosperitatis otia non affectent, et oculos a petulantia reprimant. Si vero ceciderint, non desperent, sed sibi comparent exemplum resurgentis. Sciendum vero quod non adeo difficilis penitentie labor legitur in hoc psalmo, sicut in aliis penitentialibus, ubi dicitur: "Lavabo per singulas noctes lectum meum,"[1] et in aliis similiter. Hic tantum commendatur humilitas penitentis, quod scilicet rex humilis prophete se reprehendenti non resistit, sed iudicavit se reum in conspectu populi, qui consentiat eius iudicium formidare. In aliis ergo districtiora fortioribus providentur, hic temperata infirmis. Unde etiam magis in ecclesia frequentatur, et forsitan ideo dicit: "Docebo iniquos vias tuas," quia previdet quod facilis penitentie labor infirmos ad penitentiam trahit. Est autem quinquagesimus, ut pro modo iubilei plena per hanc humilitatem intelligatur remissio. Primo captat a persona iudicis per misericordiam et iusticiam eius, et a persona sua qui prevenit iusticiam iudicis, ipse se preveniendo; secundo misericordie confidentiam ponit, ibi: "Asperges me;" tercio, securus ex confidentia, petit omnia peccata deleri et se plene restitui, ibi: "Averte faciem tuam;"

[1] Ps. VI, 7.

quarto ostendit quid restitutus persolvat, ibi: "Docebo;" quinto pro ecclesia orat, ibi: "Benigne." Secundum formam aliorum penitentialium, ab oratione incipit dicens.

001677
V.3

THE BOSWORTH PSALTER: A CRITICAL EDITION

by

Fr John M. Makothakat

Dissertation presented to the Faculty of Arts, Department of English, of the University of Ottawa, as partial fulfilment of the requirements for the Doctor of Philosophy degree

Spring, 1972

Université d'Ottawa
BIBLIOTHÈQUES
University of Ottawa

TEXT

LATIN COMMENTARY ON PSALMS LXXI - LXXXIII

(fol. 44r) LXXI PSALMUS IN SALOMONEM

Titulus. "In salomonem," id est, christum verum pacificum, qui in gentibus ydolatriam evacuans, in iudeis legem commutans, unum eos fecit in fide, et medium parietum macerie solvens, ambos reconciliavit deo, qui super pacem reconciliationis dabit pacem immortalitatis.[1] Unde: "Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis."[2] Et in hunc salomonem dirigitur hic psalmus, quia ipse commendatur hic secundum utramque naturam. Et est quartus psalmus de duabus naturis christi.

Intentione monet, ut christum verum regem credamus. Modus. Septem sunt partitiones: Primo orat propheta futurum iudicium dari filio, et per eum dari pacem; secundo asserit quod orabat, agens etiam de eternitate, ibi: "Iudicabit;" tercio dicit quis et qualiter primo venturus, quam late et quanta reverentia regnaturus, ibi: "Descendet;" quarto qualiter utilis, ibi: "Quia liberabit;" quinto de honorificentia eius et nostra per eum, ibi: "Et vivet;" sexto intentionem aperit, hortans ad laudem benedicendos in

[1] Rom. V, 10; Ephes. II, 14 - 17.

[2] Joan. XIV, 27.

ipso,[1] ibi: "Sit nomen eius;" septimo a sua parte laudat eum, ibi: "Benedictus." Propheta ergo ad patrem loquens de christo dicit: O deus.

(2) Deus: Pater. Iudicium tuum regi da: Christo. Et iustitiam tuam filio regis: Id est, iustum "iudicium da filio regis." Id est, tui qui rex es, et ideo non usurpat regnum, quia filius regis est.

Repetitiones multum commendant divina eloquia, que maxime sunt in psalmis et in eo genere sermonis, quo affectus animi est movendus.

Iudicare populum tuum in tua iustitia et pauperes tuos in iudicio: Dico: "Da iudicium." Ad quid? Ad iudicandum "in iustitia populum tuum," qui et eius est ut discernat eum a non suis. Isti sunt populus dei, scilicet humiles, non superbi. Dicendo "tuum" et "tuos," ostendit omnia que sunt patris esse filii et e converso. Quasi. Fac quod prevideo futurum. Pater enim non iudicat quemquam.[2] Non quin tota trinitas simul iudicet, sed quia solius filii persona in iudicio videbitur. Et ut sue petitionis desiderium ostendat, per figuram epynome idem repetit aliis verbis dicens, et "iustitia tua."

---

[1] ipso: Altered from ipso.

[2] Joan. V, 22.

(3) Suscipiant montes pacem populi tui (populo) et colles iustitiam: Sed prius "suscipiant montes pacem" nuntiandam. "Suscipiant." Quasi dicat. Hec da, sed prius presciatur iudicaturus per legatos. Et hoc est. "Montes," id est, maiores, id est, prophete et apostoli, qui celo altitudine proximant. "Suscipiant pacem," id est, christum. "Pacem" dico nuntiandam "populo" fideli. Vel "pacem" humilitatis "populo," id est, ad populum, ut unitatis compagem servent in "populo" maiores, ne superbe utendo suis honoribus scismata faciant. "Et colles iustitiam," id est, christum. Vel sic, ut servos non anteponant domino. Vel sic. "Suscipiant montes pacem," id est, verbum reconciliationis, scilicet verbum evangelii, ad hoc ut nuntient "populo." "Et colles," id est, minores. "Iustitiam," id est, obedientiam per quam iusti constituuntur multi.

(4) In sua iustitia iudicabit pauperes huius populi et salvos faciet filios pauperum Et humiliabit calumniatorem: "Iudicabit." Secunda pars. Post optationem, virtute prophetie, dicit que sunt adventu domini prestanda. Secundum aliam litteram, "iustitia iudicabit pauperes populi." Sed alii codices magis approbantur. Dico, "da iudcium," et vere dabis, quia "iudicabit pauperes populi,"

id est, discernet ab iniquis bonos in populo et filios prophetarum et apostolorum. Idem sunt "**filii** pauperum" qui et "pauperes," sicut eadem civitas est syon et filia syon. Vel "pauperes" apostoli; filii qui sub eis proficiunt. Sic omnes "iudicabit" dominus ut "salvos faciat." "Et humiliabit" in presenti "calumpniatorem," id est, diabolum. Dum enim gratia sua iuvat ut gratis homo colat deum, humiliatur diabolus qui dicit: Numquid gratis iob colit deum?[1] Vel, humiliatus est diabolus in christi passione, quando per calumpnias iudeorum eum occidit, in quo nichil iuris habuit. Unde merito eos **amisit**, in quibus aliquid iuris habere videbatur. Vel, in futuro diabolum "humiliabit." Diabolus **vere** calumpniator dicitur, quia innocentes in culpam trahere nititur, quod est calumpniari. Hunc autem humiliavit christi passio, sed non dum penitus extinctus est, unde alibi: "Humiliasti sicut vulneratum superbum,"[2] et ieremias: Clamat perdix, et cetera.[3]

(5) Et permanebit cum sole et ante lunam in seculum seculi: Hic ostendit eum dignum qui iudicet. Quasi dicat. "Iudicabit" rex, "et" ipse "permanebit cum sole," id est,

---

[1] Job. I, 9.

[2] Ps. LXXXVIII, 11.

[3] Jerem. XVII, 11.

quamdiu tempora erunt. Non est magnum ei permanere "cum sole," per quem omnia facta sunt.[1] Sed hic est prophetia quod christi nominis religio sit duratura, contra illos qui dicunt ecclesiam aliquando desituram. "Permanebit" ergo "cum sole," id est, quamdiu tempora volvuntur. "Permanebit" in ecclesia et cum ecclesia, que est corpus eius. "Et ante lunam." Potuit dicere "cum sole et ante solem," id est, cum temporibus et ante tempora, ante que est eternum. Sed per "lunam," que crescit et decrescit, maluit designare incrementa et defectus mortalium. Et est sensus. "Et ipse permanebit ante lunam," id est, omnia mortalia sua immortalitate precedit. Denique exponit quid "lunam" dixerit. "Lunam" dico generationis generationum. Alia littera, "ante generationes generationum," que transeunt decessione et accessione mortalium. Vel ita, ut per solem accipiatur deus pater, cum quo permanet filius, qui est quasi splendor et radius solis.[2] Et est sensus. "Humiliabit" et vincet diabolum in passione, quo devicto, "permanebit" splendor, id est, filius, "cum sole," id est, patre, et hoc "ante lunam" generationis generationum, quia

[1] Joan. I, 3.

[2] Hebr. I, 3.

ipse primogenitus ex mortuis,[1] precedens ecclesiam, decessione et accessione hominum transeuntem. Vel, generatio generationum dicitur generatio futura, qua immortaliter generabimur in regeneratione, quo ecclesia est ascensura post christum, et post tempus "permanebit", et cum tempore.

(6) Et descendit sicut pluvia in vellus et sicut stillicidia stillantia super terram: Tercia pars. Et est ordo artificialis. Prius de futuro, post de priori agit adventu. Descendet exinanitus duabus similitudinibus, ut "pluvia," ut "stillicidia." Occulta virtute. Ecce quis et qualis sit rex ille qui iudicaturs est. Quasi dicat. Quo modo incipiet hoc regnum? Ecce incipiet a iudeis et consummabitur in gentibus. Et hoc est, descendet "sicut pluvia."

Augustinus.[2] Alludit facto gedeonis, quod in libro iudicum legitur, qui pugnaturus contra madianitas petiit a domino victorie signum tale, ut vellus ovis in area positum conpluetur, area remanente sicca, et ita factum est. Postea petiit ut area irrigaretur sicco vellere, et ita

[1] Colos. I, 18.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 907; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 661.

fuit.[1] In quo mistice significatum est, quod populus iudeorum prius irrigaretur gratia christi, sicca area gentilitatis; postea conpluetur gentilitas, sicco vellere iudeorum. Per "vellus" enim iudea accipitur, que auctoritate doctrine spolianda erat ut ovis vellere. Vel quia pluviam doctrine detinebat quam nolebat gentibus predicare, ut vellus detinet pluviam. Ait ergo rex ille: Prius descendet "in vellus sicut pluvia," id est, gratia christi descendet prius in populum iudeorum, unde matrem sibi et apostolos elegit, sicca area totius orbis. Et postea descendet "sicut stillicidia stillantia super terram," id est, super gentes, sicco vellere iudeorum. Vel, descendet in uterum virginis sine aliquo strepitu "sicut pluvia in vellus." Et est congrua similitudo. Lana enim, accipiendo vel reddendo aquam, non rumpitur, sed integra manet. Sic in virgine integritas ante partum, in partu, post partum. "Et sicut stillicidia," que in modum roris summa lenitate descendunt.

(7) Orietur in diebus eius iustitia et habundatia pacis donec extollatur luna: Nunc exequitur que ipse oriens attulit, que germina de stillicidiis pullularint.

[1] Judic. VI, 36 - 40.

"Iusticia," que ex fide est.[1] "Et" tunc erit "habundantia pacis." Ecce unde incipiet et ubi consummabitur regnum. Et illud regnum sic erit utile, quia "orietur." "Donec auferatur luna," ut non sit, id est, pax erit, "donec" morte destructa, iam non sit carnis mortalitas, que per lunam significatur. Vel, per lunam significatur ecclesia. Et legitur alia littera, scilicet "extollatur." Et est sensus. "Donec extollatur luna," id est, ecclesia elevetur per gloriam resurrectionis.

(8) Et dominabitur a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrae: Hic ostendit que sit amplitudo regni. Quasi dicat. Sic utile est regnum, et sic latum. "Et," id est, quia "dominabitur a mari," id est, a quolibet fine terrarum, "usque ad mare," id est, usque ad quemlibet finem terre, tam late diffundetur ecclesia. "Et a flumine" iordane, ubi vox patris super christum sonuit.[2] Inde doctrina eius cepit. Inde auctoritas magistri dilatatur "usque ad terminos terre," predicato evangelio regni. Inde regula baptismi per totum mundum manavit.[3] "Usque ad terminos orbis terre," circumquaque hoc est quod

---

[1] Rom. III, 22; Galat. II, 16; III, 8.

[2] Matth. III, 17.

[3] Matth. III, 1 - 17.

prius dixit, "a mari usque ad mare." Nota quia paucis verbis multa sacramenta conprehendit.

(9) Coram illo procident aethiopes et inimici eius terram lingent: Augustinus.[1] "Coram illo." Quod universaliter dixerat, per partes ostendit dicens: "Coram illo procident," id est, illum adorabunt "aethyopes," qui sunt in finibus terre, et teterimi," id est, gentes, a parte totum. "Et inimici eius," scilicet pertinaces scismatici, qui invident glorie christi. "Lingent terram," in modum serpentis, cui dictum est: "Terram comedes,"[2] id est, amabunt terrena, que sunt eorum esca penalis. Vel, "lingent terram," id est, scismaticos homines amabunt, et suaves habebunt, quibus auctoribus contradicunt divinis eloquiis.

(10) Reges tharsis et insule munera offerent reges arabum et saba dona adducent: Ieronimus.[3] "Tharsis" interpretatur contemplatio, in qua fixi sunt fideles, qui offerunt "munera," dum devoto animo serviunt, qui dicuntur

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 909; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 662.

[2] Genes. III, 14.

[3] "Breviarium in Psalmos," Patrologia Latina, XXVI, 1029; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 662 - 663.

"reges," quia sunt dominatores vitiorum. "Insule" dicuntur quasi in salo posite terre, et significant eos qui circumflua vicia in mundo stabiles a se excludunt. Hi "munera" offerunt se ipsos, dum devote serviunt.

Cassiodorus.[1] "Reges arabum et saba." He patrie diversis odoribus nares mulcent, et significant eos qui terrena delectatione se molliter tractant. Sed iam sunt "reges arabum et saba," quia hec blandimenta subiciunt rigide discipline. Vel, potest hoc accipi de malis regibus, qui persecuntur et occidunt martires. Hi persequentes, nescientes "adducent dona," dum immolando adducunt.

Augustinus.[2] "Tharsis" interpretatur exploratio gaudii, per quod significantur qui in querendis terrenis gaudiis laborant, vel qui explorant verum gaudium. Arabia humilis, vel compestris, qui sunt fructiferi; saba incensio, vel conversio, qui sunt spiritu ferventes et domino servientes. Hi, quasi vivam oblationem, "dona adducent

---

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 510 - 511; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 662 - 663.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 909; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 662 - 663.

se et alios in societatem ecclesie.[1]

Ieronimus.[2] Historialiter potest accipi de regibus, qui venerunt adorare christum cum muneribus, qui fuerunt de his provinciis,[3] cum quibus venerunt "insule," id est, extremi etiam. Unde hic psalmus cantatur in epyphania.

(11) Et adorabunt eum omnes reges terrae omnes gentes servient ei: Cassiodorus.[4] "Reges adorabunt," qui videntur adorandi. Hic ostendit que sit familia regis. "Et omnes gentes," que terrenos habent dominos, "servient ei," quia non est gens que in parte sui non adoret auctorem. Quid per singula? "Et adorabunt eum omnes reges terrae."

(12) Quia liberabit pauperem a potente et inopem cui non erat adiutor: Quarta pars, ubi agit de operibus eius. Quasi dicat. Cur ei tantus honor? "Quia liberabit pauperem

[1] ecclesie: Followed by deletion of a potestate diaboli, quoniam non propria virtus, sed peccata hominum fecere potentem.

[2] "Breviarium in Psalmos," Patrologia Latina, XXVI, 1029; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 663.

[3] Matth. II, 1 - 12.

[4] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 511; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 663.

a potente," id est, populum credentium, in quo sunt et reges. "A potente," quem non sua virtus, sed peccata hominum potentem fecerunt. Deinde repetit ut determinet quem "pauperem" liberet, dicens et "pauperem cui non erat adiutor," quia homo iustus, vel angelus, vel lex, vel liberum arbitrium non poterat eum liberare, nisi tantum leo de tribu iuda.[1] Et si liberat, non tamen peccata, pro quibus ei tenebantur, ei placent.

(13) Parcet pauperi et inopi et animas pauperum salvas faciet: Sed quia conpatitur, "parcet pauperi et inopi," id est, de se non confidenti, sed de gratia. "Parcet." Cui? "Pauperi et inopi." Quo modo? Peccata dimittet, non imputando ad penam futuram. Vel ita continua. Dico, "liberabit pauperem;" et si liberatus pauper offendit, "parcet pauperi et inopi," quod necesse est, quia omnes peccant et egent gloria dei.[2]

Augustinus.[3] "Et animas pauperum salvas faciet" ab iniquitate, id est, dando ei gratiam ad faciendam iusticiam et ad vitandam iniquitatem. Duplex enim adiutorium gratie

---

[1] Apoc. V, 5.

[2] Rom. III, 23.

[3] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 910; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 663.

hic commendat: Et quod est in remissione peccatorum, cum ait, "parcet pauperi et inopi," et quod est in participatione iustitie, cum ait, "et animas pauperum salvas faciet." Deinde his duobus alia duo equipollentia reddit dicens:

(14) Ex usuris et iniquitate liberabit animas eorum et preclarum (honorabile) nomen eorum coram ipso: Augustinus.[1] "Ex usuris," id est, peccatis, redimet "animas eorum." Hoc est quod supra dixit, "parcet pauperi." Usure autem dicuntur peccata, quia plus mali invenitur in suppliciis quam commissum est in peccatis. Nam verbi gratia, cum homicida corpus hominis tantum perimat, anime vero nichil noceat, ipsius anima et corpus perditur in gehenna. "Ex usuris" ergo redimet peccata dimittendo, que habebant ampliora supplicia. Et redimet precio sanguinis "animas eorum ex iniquitate," id est, iuvando per gratiam ad faciendam iusticiam. "Ex usuris." Eadem repetita sunt que supradicta erant. Nam parcendo redimet ab "usuris;" "salvos" autem faciendo redimet ab "iniquitate." Vel, ita ut de futuro accipiatur illud, "animas pauperum salvas faciet," in futuro scilicet, non modo hic vero parcet. "Ex usuris," id

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 910 - 911; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 664.

est, penis eternis, "et iniquitate," id est, peccato ipso, pro quo pena, redimet precio sanguinis "animas eoum."

Cassiodorus.[1] "Et nomen eorum," scilicet nomen christianum, et si malis sit contemptibile hic, tamen erit "honorabile coram" illo, quia in eius regno ante ipsum victuri sunt. Vel secundum aliam litteram, "coram ipsis," quia reddunt gratias beneficiis, dantes virtutem nomini eius.

(15) Et vivet et dabitur ei de auro arabie et adorabunt (fol. 44v) de ipso semper tota die benedicent eum: (fol. 44r) "Et vivet." Quinta pars, ubi agit de honorificentia regis. Quasi dicat. Et si morte sua redimet pauperem, tamen "et vivet" sine fine, qui contemptus est moriens. "Et dabitur ei de auro arabie," id est, sapientes mundi in christum credent. Per arabiam enim gentes signantur; per aurum, quod excellit inter metalla, sapientia que excellit inter doctrinas. "Et adorabunt semper de ipso" multiplicando, id est, corpore eius, vel "de ipso" consequendo, vel "de ipso," id est, de eius institutione, quia ipse orare docuit: "Adveniat regnum

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 511 - 512; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 664.

tuum."[1] "Et tota die," id est, toto tempore, "benedicent" ei, bona vita et merito.

(fol. 44v) (16) Et erit firmamentum in terra in summis montium superextolletur super libanum fructus eius et florebunt de civitate sicut fenum terrae: Augustinus.[2] "Erit firmamentum." Summa montium sunt auctores scripturarum, scilicet prophete et apostoli, quos firmat christus, quia omnia ab illis predicta in illo sunt impleta. Et hoc "in terra," quia propter eos qui "in terra" sunt, propter quos et omnia scripta sunt. Unde et ipse in terram venit, ut ea impleret. Vel ita. Ipse "erit firmamentum," id est, panis fidei confirmans cor,[3] "in summis montium," id est, in apostolis et aliis sanctis.

Cassiodorus.[4] Et hoc "in terra" ista, quod mirum est, scilicet quod ita confirmat eos in hoc seculo. Sequitur. "Fructus eius," scilicet boni, "superextolletur super libanum," id est, ipse extollet suos super cedros libani.

---

[1] Matth. VI, 10.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 911 - 912; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 664 - 665.

[3] Ps. CIII, 15.

[4] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 512 - 513; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 664 - 665.

Ad litteram. Quia si libanus proceras cedros producit, christus sanctos ad celum subvehit.

Augustinus.[1] Vel iuxta nominis interpretationem. Libanus enim interpretatur candidatio, et significat candorem et dignitatem seculi huius. Ergo "fructus eius," id est, dilectores christi, "superextolletur super libanum," id est, "super" candorem, quia omnia seculi contempnunt. Vel, "fructus," id est, caritas, "superextolletur super libanum," id est, "super" omnia alia dona, de quibus apostolus: Adhuc eminentiorem viam vobis demonstro, et cetera.[2]

Cassiodorus.[3] Et illi qui sunt "de civitate," scilicet dei, id est, de ecclesia, "florebunt" gratissime in futuro, "sicut fenum terre" viret. Non enim etas feni, sed viriditas sanctis comparatur, quia "de" ista "civitate" presentis ecclesie migrantes, in illa celesti beatitudine "florebunt." Vel, per "fenum," fructiferum "fenum," id est,

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 911 - 912; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 664 - 665.

[2] I Cor. XII, 31.

[3] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 512 - 513; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 664 - 665.

frumentum potest intelligi, sicut in genesi feni nomine, etiam frumentum intelligitur, cum ait: Iussit deus producere terram omne lignum, et omne fenum,[1] nec adiunxit, et omne frumentum, nomine feni illud complectens. "Florebunt" ergo "sicut fenum terre," scilicet fructiferum, ut est "fenum" frumenti.

Vel, quia ambigue posita est civitas, non enim addidit, vel "eius," vel "dei," civitas cain intelligi potest, sicut ante de civitate dei exposuimus, id est, ecclesia. Due enim civitates sunt in presenti: Civitas christi, et civitas seculi. Civitas dei est ecclesia, que ab abel cepit. Civitas seculi est babilonia, que incepit cain, que comparatur feno, secundum illud: "Omnis caro fenum."[2] Omnis namque claritas civitatis, quam cepit edificare cain, est sicut flos feni, quod hodie floret, et cras in clibanum mittitur.[3] Et est sensus huius et precedentis loci talis: "Fructus eius," id est, illud quod in eternum nobis promittitur, "extolletur super libanum," id est, divulgabitur et commendabitur super omnia seculi. Et ea que

[1] Genes. I, 11; II, 9.

[2] Isai. XL, 6.

[3] Matth. VI, 30; Luc. XII, 28.

sunt de civitate cain "florebunt sicut fenum terre," quia quicquid pro magno habetur in seculo, comparabitur terre feno.

(17) Et erit nomen eius benedictum in secula ante solem permanebit nomen eius et ante lunam sedes eius Et benedicentur in eo omnes tribus terrae omnes gentes magnificabunt eum: Sexta pars, ubi monet omnes laudes ei dicere, quia "omnes in eo benedicuntur." Quasi dicat. Et quia "fructus eius extolletur," et flos seculi decidet, ergo "sit nomen eius benedictum in secula." Quasi. Quia eternam dat gloriam, in eternum glorificetur. Et "ante solem," id est, ante tempora, ante omnem creaturam, id est, in eternum, permanet "nomen eius," id est, filius regis. Hoc dicit, ne temporalem putes dei filium. "Et benedicentur," ut abrahe promissum est: In semine tuo benedicentur omnes tribus terre.[1] Et ne tribus duodecim accipias, addit, "omnes gentes," scilicet omnes benedicti, "magnificabunt eum," magnum faciendo.

(18) Benedictus dominus deus israhel qui facit mirabilia magna solus: Augustinus.[2] "Benedictus." Septima

[1] Genes. XXII, 18.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 913; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 666.

pars, ubi a sua parte laudat. Omnibus enim dictis, ymnum eructuat. "Benedictus." Nota hic esse exclamatoriam benedictionem cum admonitione et prophetia. "Qui facit mirabilia solus," quia quicumque facit, ipse in illo facit.[1]

(19) Et benedictum nomen maiestatis eius in eternum et in seculum seculi Et replebitur maiestate eius omnis terra fiat fiat: "Et benedictum nomen," id est, gloria "maiestatis eius," quod est maius omnibus nominibus.[2] Vel, "nomen maiestatis," scilicet nomen christianum, quod est de christo. Et hoc "in eternum," id est, quamdiu seculum durat. "Et in seculum seculi," quod quidam interpretes addunt. "Et replebitur maiestate," vel gloria "eius," id est, ipsius clarificatione, "omnis terra," id est, sancti. "Fiat fiat." Ecce quasi subscriptio principis, et concessio audientium.

Cassiodorus.[3] Magnificum vero est quod sic concludit. Optantis est semel dicere, sed nimium desiderantis repetere. quasi dicat. Quod iussisti domine, ita "fiat fiat," donec

---

[1] Joan. I, 3.

[2] Philip. II, 9.

[3] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 514; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 666.

quod cepit "a flumine" perveniat "usque ad terminos orbis terre."

Ieronimus.[1] Sciendum quod septuagesimus primus psalmus secundi libri finis sit. Unde et in extremo habet, "fiat fiat," pro quo in hebreo dicitur, "amen amen." Etiam hoc diligentius observandum est, quod "defecerunt ymni david filii iesse," ad finem septuagesimi primi psalmi pertineat. Id vero quod sequitur, "psalmus asaph," initium sit sequentis.

(LXXII)

Augustinus.[2] Titulus. "Defecerunt laudes vel ymni david filii iesse." Ymnus tria habet: Laudem et dei, et cum cantico. Nisi enim cantet hilariter, non est ymnus. Non cantat autem hilariter, qui non amat. Sic si sit laus, et non dei, non est ymnus. Oportet ergo ut sit ymnus habere hec tria: Et laudem, et dei, et canticum. In laude confitentis est predicatio. In hilaritate cantici, amantis

[1] "Breviarium in Psalmos," Patrologia Latina, XXVI, 1030; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 666.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 913 - 918; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 669 - 670.

affectio. Preter solitum vero addit, "filii iesse." In titulis enim sepe nomen david repetitur, sed numsquam[1] additum, "filii iesse," nisi hic, quod non inaniter factum est. David enim homo quidam filius iesse regnavit in israhel tempore veteris testamenti,[2] in quo novum testamentum erat, sed occultum, sicut et christus in david et in abraham erat, sed occultus, ut fructus est in radice, sed non apparet. Noverunt autem pauci prophete et christum et novum testamentum esse in occulto, et prenuntiaverunt utrumque revelandum. Illo ergo tempore, quo latebant spiritualia pro regno illo, ubi regnavit homo filius iesse, et pro huiusmodi carnalibus populus laudabat deum, sed regno illo et ceteris temporalibus deficientibus, defecit laus, non david filii dei, sed david filii iesse, id est, carnalis populi. His autem carnalibus deficientibus, que deus subtraxit, ut quererentur ea que occulta in illis tenebantur, loquitur asaph, id est, sinagoga, sed fidelis, que et ante deum coluit, licet propter terrena, que quidem a deo querebat, non a demonibus ut gentes. Attendens autem blasphemos his abundare, pro quibus ante serviebat, cepit

---

[1] numsquam: Scribal error for numquam or nusquam.

[2] I Reg. XVI.

nutare secundum quosdam de eodem populo, nesciens quid in his figuris lateret, quasi non esset aliquid melius quod deus daret. Sed ammonitus asaph per hec sibi substracta querere ea que non habet cum malis communia, castigans se de errore dicit: "Quam bonus israhel deus." Et est sensus tituli talis. Hic agitur de hoc quod "defecerunt laudes," vel "ymni david," non filii dei, sed "filii iesse," id est, iudaici populi, qui per david regem significatur, cuius laus defecit, quia iam non dat deus blanda, ut pueris ad serviendum alliciendis. Et attribuitur hic psalmus asaph, id est, sinagoge fideli, que hoc dicit, que iam sibi contra hoc quod prius agebat testatur, ut credibilius sit. Intentione monet, ut non pro temporalibus, sed pro eternis deum laudemus. Modus. Quatuor sunt partitiones: Primo asaph describit felicitatem malorum, et recordatur eius se zelo pene deceptum; secundo suum et aliorum errorem de prosperitate eorum confitetur, et impiorum novissima, dicens se inde conversum ad melius consilium, ibi: "Ideo convertetur;" tercio causam prosperitatis et penam, et suam liberationem, quid totum didicit in sanctuario dei; quarto comparat premium celeste terrene voluptati sue, et se arguit, ibi: "Quid enim." Asaph ergo, erroris sui

recordans, et inde penitens et se castigans, cum admiratione dicit: "Quam bonus."

(1) Quam bonus deus israhel: Subtractis etiam temporalibus. Id est, iocundus, quod non semper mihi visum fuit. His qui recti sunt corde: Qui non sunt ad terrena curvati, ut per omnia placeat deus. Contra perversus videtur perversis.[1]

(2) Mei autem pene moti sunt pedes pene effusi sunt gressus mei: Quasi dicat. Modo fateor deum bonum, sed prius cum non esset rectum cor mihi, "pene moti sunt pedes mei," ad errandum; "pene effusi sunt gressus mei," ad lapsum. Non omnino, sed "pene," quia ceperam errare, sed non erraveram; ceperam cadere, et non ecciderам. Et sunt idem "pedes" et "gressus," scilicet affectus. Vel, "pedes" accipit pro arbitrio mentis, quod a veritate discrepabat. "Gressus" sunt actus mali, qui "effusi," id est, precipitati, et dicit "pene," quia cito rediit.

(3) Quia zelavi in peccatoribus pacem peccatorum videns: Cur "moti sunt pedes?" "Quia" ego intendens super iniquos "zelavi," id est, invidi eis, et graviter tuli. Quid in eis "zelavi?" Ecce. Dico ego "pacem" temporalem,

[1] Ps. XVII, 27.

fluxam, caducam, "peccatorum," quam solebam a deo petere, pro qua et serviebam "videns," non intelligens, quia hec pax videtur, non intelligitur, oculos eludit. Est enim fluxa et caduca. De hinc exponit breviter quare eis sit data pax hec.

(4) Quia non est declinatio morti eorum nec firmamentum in plaga eorum: "Quia non est respectus," scilicet misericordie dei. Alia littera: "Quia non est declinatio morti eorum," id est, quia certa mors et eterna eos manet, que nec ab eis declinat, nec ipsi ab ea. Et "firmamentum," id est, consolidatio, est "in plaga eorum," id est, flagellum eorum firmum est, non temporale, sed eternum. Mors et plaga anime sunt peccata, ut magis sordescant.[1] Et ideo, modo non sunt.

Cassiodorus.[2] "Non est respectus" misericordie dei "morti eorum," quia non liberat eos a morte peccati, nec respicit deus peccata eorum, ut sanet. Et est sensus. Non misertur eis deus, solidando plagas eorum. Vel ita. "Non est respectus" misericordie eius. Hoc dicit a simili incurabilis, cui nichil prohibetur, ita et deus videns

[1] Apoc. XXII, 11; sordescant: Altered from sordascant.

[2] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 517; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 670.

incurabiles, non retrahit eos a malis, sed trahit in desideria cordis eorum. Alia non mutantur.

(5) In laboribus hominum non sunt et cum hominibus non flagellabuntur: "In labore hominum," scilicet sanctorum. Ab infirmitate et plagis velociter convalescunt, nec sicut homines iusti tribulationum quatiuntur flagellis. Vel ita. Exponit quam "pacem" habent mali. Quasi dicat. Vidi "pacem peccatorum." Hanc scilicet, "quia non est respectus morti eorum," id est, non cito moriuntur, sed diu vivunt. Et non est "firmamentum in plaga eorum," quia et si aliquando eis plaga infertur, non firmatur, ut duret flagellum correctionis.

(6) Ideo tenuit eos superbia eorum operti sunt iniquitate et impietate sua: Cassiodorus.[1] Et quia sic eis modo prospere cedit, "ideo tenuit eos superbia," quasi quibusdam manibus ne evadant, quod quidem peius est, scilicet "superibia" teneri, quam quolibet modo superbire. Unde ipsi sunt iniqui, et hoc est, "operti sunt." Non dico "amicti," ut vel liberum caput haberent, sed toti "operti sunt," et undique, ne respiciant. Unde alia littera habet:

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 517; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 671.

"Circumamicti iniquitate," ad proximum, "et impietate sua," contra deum blasphemi, et ita nec vident, nec videntur interiora eorum. Non videntur, quia ibi miseri sunt qui felices putantur. Non vident, quia contemptum nutrit resoluta securitas. Ut autem culpam eorum exaggerat, subidit: "Prodiit."

(7) Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum transierunt in dispositionem cordis: Augustinus.[1] Quasi dicat. Iniqui sunt, et hec "iniquitas eorum prodiit" in apertum, "quasi ex adipe," id est, ex abundantia, non ex macie necessitatis. Sunt enim quidam mali ex macie, id est, ex necessitate; alii ex abundantia, ut pauper egestate furatur, dives ex cupiditate. Et isti tales "transierunt" viam rectam, modum hominum, quia non putant se pares hominibus, pauperes despicientes, cum tamen illos cum eis nudos capiat vita, et putredo post mortem eque consumat. "Transierunt" extra se in implendum affectum cordis. "Transierunt." Ipsi dico tendentes in affectum cordis, id est, facientes quod placet.

Cassiodorus.[2] Vel, "transierunt," quasi a rectis

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 920 - 921; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 671.

[2] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 917 - 918; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 671.

semitis, de vicio in vicium ruentes, "in affectum cordis" implendum. Quasi. Desiderio hoc agunt, non ex necessitate. Et ut gravius eos peccasse ostendat quam si ex improviso egissent, subdit:

(8) Cogitaverunt et locuti sunt nequitiam iniquitatem in excelso locuti sunt: Docendo. Non satis fuit eis quod intus habent, nisi extra effundant, alios docent. Unde sequitur, "iniquitatem locuti sunt," non cum timore, sed "in excelso," id est, palam, in manifesto, in alto, clare audientibus cunctis et superbe. Vel, contra excelsum, id est, contra deum, blasphemi sunt. Et "posuerunt."

(fol. 45r) (9) Posuerunt in celum os suum et lingua eorum transivit super terram: Augustinus.[1] "Posuerunt." Ita locuntur de celo, et de aliis, ac si dii essent. Ita enim vel minantur, vel quelibet disponunt, ac si eorum dignitas sit immortalis.

Ieronimus.[2] Vel, "posuerunt," id est, superba locuntur contra deum, quem blasphemant, dicentes deum vel nescire sua

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 922; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 672.

[2] "Breviarium in Psalmos," Patrologia Latina, XXVI, 1030; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 672.

mala, vel non punire.

Augustinus.[1] "Et lingua eorum transivit in terra," vel super terram, id est, ultra mensuram humanitatis locuntur, quasi immortales sint. Transeunt terrena omnia. Non cogitant se homines cito posse mori, sed "transit lingua eorum" humanam fragilitatem. Vel ita. "Et lingua eorum transivit," vel deambulavit, modum excedens, et si in terra sint, id est, si ipsi sint in terra, tamen modum transeunt.

Ieronimus.[2] Vel ita. "Lingua eorum," ens in terra, id est, locutio eorum facta terrena, "transivit," id est, defecit, quia preter veritatis rationem, infirma est.

(10) Ideo revertetur huc (hic) populus meus et dies pleni invenientur in eis: "Ideo convertetur." Secunda pars, ubi exponens asaph suum et aliorum errorem, de prosperitate impiorum provenientem, dicit se inde reversum ad melius consilium, ut et ipse inquireret veritatem rei, intrans in sanctuarium dei.

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 922; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 672.

[2] "Breviarium in Psalmos," Patrologia Latina, XXVI, 1030; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 672.

"Ideo convertetur." Augustinus.[1] Quasi dicat. Quia hec temporalia sunt iniquis, ex quibus predicta mala eveniunt. "Ideo" hoc perpenso, quod hec mala ex prosperis eveniunt, "populus meus," qui a veritate deviavit, "convertetur" ad eam, ut sit "hic," id est, in hac sententia in qua modo sum. Vel, "convertetur populus meus," id est, iudaicus, "hic," qui cum mecum in eodem zelo. "Et dies pleni." Contra non dimidiantes dies suos, "dies pleni," id est, in eternitate perfecti, "invenientur in eis," in futuro, et si modo non appareant. Vel, "dies pleni," id est, plenitudinis temporum, id est, contemptus terrenorum et amor celestium, que christus docuit in plenitudine temporis.[2]

Augustinus.[3] Vel, "convertetur huc," id est, redit ad deum, ad veritatem, et incipit querere eterna, querere veritatem. Sed quando "convertetur?" Ecce. Quando "dies pleni invenientur in eis," id est, quando veniet plenitudo

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 922; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 672.

[2] Galat. IV, 4.

[3] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 922; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 672.

temporis, quo missus est filius,[1] qui hec docuit contemnere, eterna querere. "Dies," namque, "pleni sunt," quibus christus venit. Unde apostolus: Cum venit plenitudo temporis, et cetera.[2] Hi ergo sunt in iudeis, qui christum noverunt. Vel ita. "Populus meus convertetur" ad veritatem, et sic "dies pleni," id est, perfecti et eterni, "invenientur in eis," in futuro.

(11) Et dixerunt quo modo scivit deus et si est scientia in excelso: "Et dixerunt." Augustinus.[3] Exponit hic asaph qualiter populus suus errare ceperit. Quasi dicat. Unde "convertetur populus?" Ecce. "Et," id est, quia, "dixerunt," priusquam converterentur de hac tali cogitatione, reversi sunt ad vera eligenda. "Si," id est, an est, "scientia in excelso," id est, in deo, id est, scit deus hec an non? Non dum dicit, nescit, obfirmata mente, sed adhuc hesitat, et prope est sanitati. Et de tam gravi infirmitate vicinior est salus, sicut vicina sanitate

---

[1] Galat. IV, 4.

[2] Ibidem.

[3] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 922; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 672 - 673.

magis estuant egri. Si quis autem respondeat, scit, iterum querunt: "Quo modo scit deus," ita ut curet, an ita ut non curet hec? Si quis vero querat ab eis, quare de hoc hesitent, respondent: Ideo videtur nobis deus nescire, vel non curare ista, quia mali sunt felices. "Quo modo scit deus," id est, ut curet an non? Unde autem videatur nescire, vel non curare, "ecce ipsi peccatores et abundantes in secula."

(12) Ecce ipsi peccatores et habundantes in secula obtinuerunt divitias: "Ecce ipsi peccatores obtinuerunt," per violentiam, in seculo, "divitias," et non pravas, sed "abundantes." Quasi dicat. Ideo eram non peccator, ut haberem "divitias," sed e contra fieri video.

(13) Et dixi ergo sine causa iustificavi cor meum et lavi inter innocentes manus meas: Adhuc ex persona dubitantis populi hec sequentia dicuntur. "Ergo" quia servio, et hec non habeo, illi non serviunt et habent, "sine causa iustificavi cor meum." Fatuis cogitationibus se dicit illusum, ut cum hec repudiaverit, melius nos curaverit, de quibus subdit: "Et sine causa lavi inter innocentes manus meas," id est, opera, non modo cogitationes.

(14) Et fui flagellatus tota die et index meus in matutino: "Et sine causa fui flagellatus tota die." Quasi.

Bene servio, et flagellor; non servit malus, et ornatur. Et "sine causa castigatio," de perpetratis, "mea" fuit. "In matutinis," id est, sedula, cita. Mea enim non differtur; illis vero vel sera, vel nulla est, vel "in matutinis" orationibus.

Cassiodorus.[1] Vel secundum aliam litteram. "Et index meus in matutino." Et est talis sensus. Usque huc asaph, in ancipiti, cause sue deliberationem dubitavit. Nunc dicit quo docente veritatem cognoverit. Quasi dicat. Ita hesitando dixi hec, et in hac hesitatione, christus, qui in matutino surrexit,[2] fuit "index meus." Ecce iam remedium, christus. "Index," qui viam veritatis indicavit, et, mane surgens, spem nostram ad celos levavit. Et "dicebam si narrabo sic." Hec non mutatur.

(15) Si dicebam narrabo sic ecce natio filiorum tuorum quibus disposui: Ita cogitavi. Sed "si dicebam narrabo sic." Ecce, inconveniens, reprobam iudicavi nationem iustorum, qui docent deum non esse nescium, vel iniustum, id est, doctrinam prophetarum et patriarcharum.

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 519 - 520; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 673.

[2] Joan. XX.

"Si dicebam." Ecce iam se reprimit iste auctoritate sanctorum, et iam vicina veritate deliberat sic. Et "dicebam." "Si" ego "narrabo sic," astruam "sic," quod deus non curat ista, quod iuste vivit quis frustra, "ecce reprobavi," id est, reliqui, "nationem filiorum tuorum," id est, sanctorum patriarcharum et prophetarum. Omnes enim, scilicet **abraham**, et ceteri, aliter docent, quibus cedere debeo. Non enim omnibus prudentior sum.

"Ecce." Alia littera. "Natio filiorum tuorum cui disposui," vel concinui, subaudis, occurrit et obviat mihi, id est, occurrit mihi prior predicatio, quam israelitis feci. Scilicet ut deum colerent, qui omnia creavit, et omnibus secundum opera sua restituit. Obviat mihi doctrina patrum, cui congrui, cui accomodatus sum. Sed ne ego reprobarem "nationem" patrum, vel priori doctrine mee contradicerem, "existimabam."

(16) Existimabam ut cognoscerem hoc labor est ante me: Augustinus.[1] "Existimabam," vel cogitabam, "ut cognoscerem," vel scirem hec. Vel, alia littera, "suscepi cognoscere" veritatem rei, quod ante non faciebat, dum dicebat deum hec non curare. Iam revocatur iste a lapsu,

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 924; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 674.

qui non presumit se scientem contra sanctos. Habet enim iam primus gradum scientie, sciens se nescire quod videbatur scire.

Quasi dicat. Per predicta inconvenientia, volo probare deum non esse iniustum, sicut populus ille stultus contra deum disputare intelligitur. Sed hoc qualiter fit, modo cogito, non dum plene absolvo, quo modo iustus sit, et bonis mala, malis bona det, mihi non dum perspicue planum est. Sed "existimabam," vel cogitabam, "ut cognoscerem hoc," id est, huius rei veritatem. Et "hoc" cognoscere "labor est ante me," id est, laboriosa questio ante oculos meos. Quasi enim murus mihi stat in facie, quo modo deus curet hec, et bonum sit malis, et bonis male.

Augustinus.[1] Vel, "labor est ante me," id est, quantum ad ea, que sunt "ante me," id est, quantum ad presentia, que si attendo, ab huius questionis labore non me expedio. Vel, "labor est ante me," id est, maior me, me superans, nisi deus aperiat. "Labor est ante me," sed non "ante" deum. Si ergo fuero "ante" deum, nec mihi "labor. Illum enim attendens, huius questionis transgrediar murum, quod et

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 924; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 675.

facit, id est, ad deum intrat. Addit enim, "labor est ante me," "donec intrem in sanctuarium dei."

(17) Donec intrem in sanctuarium dei et intellegam in novissima eorum: Sanctuarium dei christus est, in quo sunt omnia consilia super filios hominum, qui ut deus merita singulorum dinoscit. Et est sensus. "Donec" mente in christum intendam, qui hic prospera non habuit. Nunc vero regnat in eternum cum patre. Vel, "sanctuarium" dicitur lex divina, quam aliquis contuens videt eos in iudicio dampnandos. Et quasi quis diceret, quid tibi in eo sanctuario,? subdit: "Et intelligam." Quasi. De eo intendo oculum mentis in finem, ubi omnia secundum merita iudicantur. Et hoc est, et non a me, sed in sanctuario positus, "intelligam," per presentia "in novissimis eorum," ubi flos secularium arescit.

(18) Verumtamen propter dolos disposuisti eis mala deiecisti eos dum allevarentur: Cassiodorus.[1] "Verumtamen." Tercia pars. Ecce quid didicit iste in sanctuario, scilicet malos hic prosperis decipi. Postea in fine omnibus deserendos, a quo malo ipse liberatus est, qui

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 521; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 675.

etiam terrena quesivit, sed a deo. Hic enim dicit etiam in hoc mundo malos non esse immunes et impunitos, quia et si felices sint, reatum gestant, et frequentes ruinas incurrunt. Quasi dicat. Non modo in futuro male erit "eis."

Augustinus.[1] "Verumtamen," id est, sed et hic posuisti "eis" hunc florem temporalem. "Propter dolos," id est, quia dolosi sunt, et in ipso dolum patiuntur; fraudulenti sunt, faciendo fraudem humano generi, in omnibus nequitiis suis, et ipsi fraudem patiuntur, ut terrena eligant, et eterna bona relinquant. Dum enim aliquid aliis dolo tollunt, animam suam perdunt. Alia littera habet, "iuxta lubricum posuisti eis." Lubricum sunt temporalia ubi cadunt, qui amore sunt iuxta. Et est sensus. "Posuisti eis," id est, positionem fecisti "eis, iuxta lubricum," id est, temporalia. Quasi. Modo dolosi, fecisti "eis," sub specie boni, dans que fuit "eis" mala, sicut dolosus, dum alium vult deicere, "iuxta lubricum" ponit. Unde sequitur: "Deiecisti eos" de alto, id est, in eo ipso quod allevantur. Non dico, postquam allevati sunt, quia talis elatio casus est. Ita in presenti est "eis." Sed in futuro, "quo modo."

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 925; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 975.

(19) Quo modo facti sunt in desolationem subito defecerunt et perierunt propter iniquitates suas: Augustinus.[1] Ammiratur de eis, videns novissima in desolatione, quia ab omnibus rebus deserti sunt in morte, que et repente fit eis. Unde subdit, "subito defecerunt," sicut fumus deficit dum extollitur, et non communiter cum oonis non moriuntur. Sed "perierunt" eternaliter "propter iniquitatem suam."

(20) Velut somnium exurgentis Domine in civitate tua imagines eorum ad nihilum rediges: Ita "defecerunt. "Velut sompnium" **surgentium** deficit. Vel alia littera, "sompno exurgentes," vel "sompnium exurgentis," deficit, qui in sompno sibi dives videtur. Sompniat habere thesauros, honores, et huiusmodi, sed vigilans nichil habet. Sic isti, dum de hac vita, in qua ceci dormiunt, evigilaverint, nichil nisi miseriam invenient. Et est apta comparatio. Nam quasi clausis oculis videmus bona, que mox apertis oculis non invenimus. In vita ergo ista sompnium est, in morte evigilant scientes quid est. Sed ne modo videantur magna que eorum sunt, subdit: Et o "domine," tu "rediges ad nichilum imagines." Alia littera, ipsorum," id est,

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 925; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 675 - 675.

effigies deformitatum, quas sibi faciunt, "in civitate" cain. Alius enim ferocitate factus est leo, alius avis levitate, alius aper libidinis sorde. Et hoc "in civitate tua," id est, in contuitu populi tui, vel "in civitate tua," id est, dum de eis constituetur "civitas tua."

Ieronimus.[1] Vel, "in civitate tua," id est, in celesti ierusalem, cum eis pulsantis celestem regiam, dices: Discedite a me, quia non novi vos.[2]

Vel, "imagines eorum" dicit gloriam temporis, que non est vera, sed similitudo glorie. Et est sensus. "Imagines," id est, gloriam temporalem, quam ipsi querunt, "rediges ad nichilum." "In civitate tua," id est, in celesti ierusalem, quia cum deserit eis veritas superne civitatis, peribit etiam imago, quia nec similitudinem retinebunt, quia de vera beatitudine nil habebunt. Et merito hoc faciet eis deus, in sua celesti "civitate," quia ipsi in sua terrena "civitate," imaginem dei, scilicet rationem, "ad nichilum" redigerunt. Unde omnes comparati sunt iumentis.

Vel, de hereticis potest hoc accipi, quorum diversas "imagines" dicit diversas hereses, et personas

---

[1] "Breviarium in Psalmos," Patrologia Latina, XXVI, 1031; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 676.

[2] Matth. VII, 23.

heresiarcarum, quas sibi in variis dogmatibus induerunt, quas deus "ad nichilum" rediget "in civitate" sua, scilicet vel in presenti, vel in supercelesti ecclesia.

(21) Quia delectatum est cor meum et renes mei resoluti sunt: Cassiodorus.[1] Ideo perdes eos, quia per eos zelo invidie "inflammatum est cor meum," id est, invidi felicibus. "Et renes mei," quibus statur commutati vel "resoluti sunt," id est, constantia menti mee resoluta est, ut prospera amaret. Gravis culpa, prebere aliis occasionem peccandi.

(22) Et ego ad nihilum redactus sum et nescivi: "Et ego ad nihilum redactus sum," vanis herens, iniurius deo factus, "et nescivi" me peccare. Magna et profunda ignorantia est nescire quod pecces.

(23) Ut iumentum factus sum apud te et ego semper tecum: Cassiodorus.[2] "Ut iumentum factus sum." "Apud" deum vice pecudum sunt, qui contra sancta sentiunt. Et tamen in his errans, nesciens iudicia dei, "ego semper" fui

---

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 522; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 676.

[2] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 522; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 677 - 678.

"tecum," quodam modo, quia ab idolis alienus, et tibi credens. Et tu "tenuisti."

Aliter totum ab illo loco. "Quia inflammatum." Quasi dicat. Non illos tantum "rediges ad nihilum," sed "et ego," qui modo talia dico, de divitibus aliquando talia desideravi, et ideo tunc "ad nichilum redactus sum," scilicet "quando pene effusi sunt gressus mei," ut supra dixit. Non est ergo desperandum, etiam de huiusmodi. Quod ideo factum est, "quia cor meum inflammatum est," vel "delectatum," alia littera, terrenis. Et tunc "renes mei," id est, carnales delectationes, commutati sunt in deterius, id est, quando delectaverunt me terrena, "renes mei" mutati sunt. "Et nescivi," id est, hebui, scilicet hebes fui, quod est, quod dixi. "Nescivi?" Ecce. Ut pecus, alia littera, "factus sum apud te," cum terrena amans, non novi eterna, sed non recessit[1] penitus a deo, petens hec temporalia a deo, non a demonibus. Unde subdit, "et ego semper tecum," quia licet pecus, non recessi a deo. "Tenuisti," et cetera.

(24) Tenuisti manum dexteram meam et in voluntate tua deduxisti me et cum gloria adsumpsisti me: "Deduxisti" ad verum intellectum. Et suscepisti me, id est, humanam naturam verbo unisti, "cum gloria." Que enim maior "gloria"

[1] recessit: Scribal error for recessi.

est homini quam hominem uniri verbo dei et ad "dexteram" dei locari.

Remigius.[1] Vel, ita totum potest dici. "Quia inflammatum est." Ecce conversio huius asaph. Hic ostenditur facta superius inquisitione. Quasi dicat. Illos "rediges ad nichilium," sed "ego semper" ero "tecum." Quare? "Quia cor meum inflammatum est," vel "delectatum" amore dei. Et cum delectatur "cor" ad deum, "renes mei," id est, carnales delectationes et libidines, commutati sunt, id est, totus castus factus sum. Unde commutati? Quia "ego" prius "ad nichilum redactus sum," id est, quia prius ad ea que nichil sunt descendi. Et hoc ideo, quia "nescivi" nichil esse. Et post, "ut iumentum factus sum apud te," id est, mansuetus "factus sum," referendo onera. Vel ita continua. "Quia inflammatum est cor meum," ideo "ut iumentum factus sum apud te." Idem sensus. Et "ego semper" ero "tecum." Et tu "tenuisti manum" dextere mee, alia littera, id est, rexisti potestatem dextere, scilicet quod "tecum" sum, quod filius sum. Hec est dextera mea. In sinistra vero est pecus, amans hec temporalia. Magnus ergo

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, CXXXI, 517 - 523; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 677 - 678.

est potestas dextera, quod filius, quod "tecum." Dedit enim potestatem filios dei fieri credentibus.[1] Vel, intransitive: "Tenuisti manum dexteram meam," non sinistram. Tenet "dexteram" deus, dum ad bona opera dirigit, et ne mergamur, liberat ut petrum.[2] "Et in voluntate tua," non meritis meis, "deduxisti me" ad verum intellectum, ut supra. Suscepisti me, in gloria eterna, id est, suscipies in resurrectione. Preteritum pro futuro.

(25) Quid enim mihi restat in celo et a te quid volui super terram: "Quid enim," id est, quantum et quale, "mihi" est reservatum "in celo." Et e contra, "quid volui," id est, quam vile est, quod "volui super terram."

"Quid enim." Quarta pars. Augustinus.[3] Viso malo impiorum, bonoque suo, arguit se de prioribus, scilicet quod terrena a deo quesivit, et invitat in contrarium, comparans terrene voluntati sue premium celeste. Quasi dicat. Bene dixi, in gloria me susceptum, quia "quid mihi" est "in

[1] Joan. I, 12.

[2] Matth. XIV, 29 - 31.

[3] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 927; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 678.

celo." Quasi. Quod dici non potest, scilicet tu ipse, et a te "quid," id est, quam vile "volui super terram." Quasi. Quod habent etiam mali. Quasi. Magnum "volui." Et quia tale premium "mihi" est "in celo," ideo.

(26) Defecit cor meum et caro mea deus cordis mei et pars mea deus in saecula: "Defecit caro mea," id est, carnalis delectatio in opere, "et cor meum," id est, mala cogitatio. Sed "deus" est reformator in castitate integra "mei cordis." Tam castum "cor" fecit mihi, quod gratis iam deum amo. "Et pars mea deus." Quam magna res. Alii alia eligunt, sed ego deum. Hoc est, quod ei est in celo. "Deus" dico existens in eternum, quod non alia res. Vel, est "pars mea" in eternum, quia numquam ab eo ultra separabor.

(fol. 45v) (27) Quia ecce qui elongant se a te peribunt perdes omnes qui fornicantur abs te: Augustinus.[1] "Quia ecce." Longe sunt qui hec temporalia non petunt a deo, sed a demonibus. Recessit ergo a deo, "factus ut iumentum," sed non longe. Ait enim, "tecum" sum. Sequitur exponendo. Perdidisti "omnes qui fornicantur" post deos alienos. Hi tales longe sunt "abs te." Huic fornicatori

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 928; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 678.

contrarius est castus amor, qui gratis deum amat, in quo habet omnia. Illi ita. Tu autem quid facis?

(28) Mihi autem adherere deo bonum est ponere in domino deo spem meam Ut adnuntiem omnes laudes tuas in portis filiae sion: "Michi autem bonum est adherere deo" in futuro, quia nichil est melius quam videre facie ad faciem.[1] Et modo, dum sum peregrinus, dum non est mihi res, "bonum est mihi ponere in domino deo spem meam," que est quasi anchora premissa ad terram. Vel, de presenti potest accipi. "Mihi autem bonum est adherere deo" per cultum. Et si enim erraverit, a cultura non recessit.

Augustinus.[2] Ad quid hoc "bonum est?" "Ut annuntiem." Id negotii interim habet iste, scilicet laudare deum, et coamatores facere. Ubi? "In portis," vel atriis, "filie syon," id est, in publico ecclesie, que est filia syon, id est, speculationis. Vel, "in portis filie syon," id est, in concordia apostolorum, qui sunt porte ecclesie, quia predicatio, que est preter unitatem ecclesie, inanis est. Vel, "in portis filie syon," id est, in virtutibus.

---

[1] I Cor. XIII, 12.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 928 - 929; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 678 - 679.

(LXXIII)

"Ut quid deus." Titulus. "Intellectus asaph." Asaph ebraice, grece synagoga, latine dicitur congregatio. Et licet congregatio sit quorumcumque, scilicet vel peccatorum, vel hominum, vel lapidum, vel huiusmodi collectio, proprie tamen synagoga dicitur congregatio populi filiorum israhel. Cuius vox est hic, secundum grana, non secundum paleas. Synagoge vero data est lex, que quidem a deo per moysen data est,[1] per christum vero gratia et veritas facta.[2] Gratia, quia modo per caritatem impletur,[3] quod tunc videbatur. Veritas, quia redditur quod promittebatur. In lege et prophetis tria erant, scilicet precepta, sacramenta, promissa. Precepta, eadem cum evangelio fere omnia; moralia enim eadem; ceremonialia, non eadem; sacramenta, non eadem, quia illa tantum promittebant, hec dant salutem. Promissa non eadem, quia ibi terrena primo animalibus hominibus promittebantur; hic eterna, spiritualibus. Ibi quoque sub figura temporalium spiritualibus spiritualia

---

[1] Exod. XXIV, 2.

[2] Joan. I, 17.

[3] Rom. XIII, 8.

promittebantur. Unde illa temporalia erant quasi sacramenta spiritualium in se latentium. Illa ergo temporalia ablata sunt, ubi veritas venit. Data enim re, verba promissionis locum non habent. Non est illis unctio, vel regnum, vel sacerdotium, vel templum, vel prophete, vel sacramenta, vel promissiones. Vastata sunt omnia, que dum timerent perdere, christum occiderunt, quorum utrumque amiserunt.[1] Et ipsi occisi, et civitas eversa a romanis principibus solotenus, ut nullam in eis spem restaurationis sue in posterum daret, et vel sic intelligerent eum venisse, qui finis erat et res,[2] et prefiguratus in omnibus illis. Quotiens enim vel a nabugodonesar,[3] vel alio quolibet, captivitati afflicti sunt, non deerant eis prophete, neque sic penitus civitas ipsa deleta est, certus etiam eis prefigebatur a prophetis redemptionis dies, vel annus, in quo figurabatur, et si meritis exigentibus, in manus inimicorum darentur, eos in statum adhuc pristinum et legales ceremonias reformandos. Hanc ergo ultimam vastationem plangit hic asaph, non quid stultus, sed intelligens et intendens, ut desinat esse animalis, et

---

[1] Joan. XI, 48.

[2] Rom. X, 4.

[3] IV Reg. XXIV - XXV.

discernens celestia a terrenis, novum testamentum a veteri testamento, ut scias quid ex his eligere debeas.

"Intellectus asaph." Et est sensus. Hic est "intellectus asaph," id est, in hoc psalmo aperitur quid fidelis asaph intelligat, scilicet quod venit veritas,[1] figuris ablatis, et quod eterna, non temporalia, querenda sunt.

Cassiodorus.[2] Et est iste primus psalmus lamentationis, de qua re sequentur alii duo, scilicet septuagesimus octavus et centesimus trigesimus sextus. Et est hoc genus dictionis caritate plenum. Docet enim flere cum flentibus.[3] Ampliori autem misericordia plorat iste quam ieremias.[4] Iste enim plorat in prosperis ierusalem, non dum visa captivitate, sicut postea flevit ieremias, captivitate peracta. Ideo autem subversio civitatis deplorata describitur, ut duritia iudeorum, vel calamitatibus terreretur.

---

[1] Joan. I, 17.

[2] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 524 - 525; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 682 - 683.

[3] Rom. XII, 15.

[4] Jerem. XXII, XXVI.

"Ut quid deus." Intentione monet, relictis figuris, transire ad veritatem, ut per hanc destructionem inducat eos, ut credant christum venisse. Modus. Tripartitus est psalmus: Primo, describens eversionem ierusalem irreparabilem, querit causam quare fuerit, quasi ammirans et conquerens, et precatur pro repulso populo, ut saltem reliquie salve fiant, et ultionem in destructores, que quidem utiliter eis facta est, dum a superbia facti sunt humiles; secundo, destructis signis, ostendit rem ipsam, id est, salutem ubique factam in adventu christi, ibi: "Deus autem;" tercio quod ubique fit, orat fieri in iudeis, et ut penitentibus precatur, et romanorum superbia utiliter puniatur, ibi: "Memor esto."

(1) Ut quid reppulisti nos deus in finem iratus est furor tuus super oves gregis tui: "In finem" ultime captivitatis.

Cassiodorus.[1] Ammirans ergo et conquerens, ait: O "deus." Quasi. Qui es creator noster, "reppulisti nos," quasi alienos, a tua defensione, et hoc "in finem," id est, ex toto, quia nec etiam templo parcitur. Per hoc interitum et captivitatem significat, que a tito fuit.

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 525 - 526; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 683.

Augustinus.[1] Vel, "reppulisti nos" usque "in finem" seculi. Vel, "reppulisti," ut mitteres "nos in finem," id est, in christum, qui est finis et consummatio nostra.

Augustinus.[2] "Iratus est furor tuus." Non dicit simpliciter, iratus es, vel furibundus es, sed "iratus est furor," ut hac geminatione gravissimus ostendatur. "Super oves." "Oves" nominat, ut misericordiam pii pastoris moveat.[3] "Pascue tue." Hoc ideo dicit, quia in eos temperantius vindicamus, quos aliquando nostros fuisse meminerimus. Et "ut quid?" Quasi. Cur est hoc? Nisi quia pastorem non agnovimus? Non reprehendit, sed querit quare.

(2) Memento congregationis tuę quam creasti ab initio Liberasti virgam hereditatis tuae mons sion in quo habitas in id ipsum: Cassiodorus.[4] "Memor." Prestita beneficia numerat, ut pius iudex invitetur ad consueta beneficia, et plus sua beneficia in eis quam eorum errata attendat.

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 932 - 933; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 683.

[2] Ibidem.

[3] Eccli. XVIII, 13.

[4] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 526; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 683 - 684.

Orans ergo pro eis, ait: "Memor esto," et debes, quia redemisti ab egipto.[1] Ecce aliud beneficium. "**Virgam,**" vel sceptrum "hereditatis tuae," id est, regnum hereditarium, scilicet iudaicum populum, quod non gentes. Ipsa enim congregatio virga hereditatis dicitur, quam volens deus possidere, vertit virgam moysi in serpentem, sed apprehensa cauda, rediit in virgam.[2] Et propter hoc, ipsa congregatio virga dicitur. Sequitur. Que scilicet virga, vel congregatio, est "mons sion," ubi erat populus, templum, sacrificia, et omnia christum promittentia. Et ideo non debebant tunc deseri. Ieronimus aliam litteram ponit, scilicet montem, vel montis syon, sine "in eo." Et est sensus. Redemisti "virgam hereditatis tuae," scilicet montem syon, vel "virgam hereditatis," scilicet montis syon. Per "syon" ierusalem significat. Hucusque veteris testamenti facta dixit; que secuntur veritas promissa. Unde addit: "In quo" monte "syon" habitasti, o christe, quia ibi presentia christi hominis habitavit, et per hoc supplicat, ne daret eam vastitati. In eo, vel non est ibi, vel vacat.

---

[1] **Exod. XII - XV.**

[2] Exod. IV, 1 - 4.

Et non tantum pro meis rogo,[1] sed etiam pro gentibus. Unde subdit: Leva etiam manus, et cetera.

Augustinus.[2] "Memor esto congregationis tue quam possedisti ab initio" illius populi, id est, a patriarchis, qui fuerunt initium illius. Hic est populus israhel quem possedit, non gentes.

Cassiodorus.[3] Vel, "quem creasti," alia littera, "ab initio." Et si omnes creat et disponit, iudeos tamen specialiter, quibus legem dedit et prophetas.

Augustinus.[4] "Redemisti virgam." Hoc mistice potest intelligi. Per "virgam" christus, per serpentem mors, quia suasu serpentis mors intravit in mundum.[5] Virga ergo in

---

[1] Joan. XVII, 9.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 933 - 934; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 683 - 684.

[3] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 526; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 683 - 684.

[4] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 933 - 934; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 683 - 684.

[5] Genes. III, 1 - 19.

serpente, christus est in morte. Unde et serpens in deserto, ubi mordebantur a serpentibus, erectus est in ligno, quem qui intuetur a serpentibus sanatur,[1] id est, qui credit in christum mortuum, a morte eterna liberatur.[2] Expavit moyses et fugit. Sic apostoli, moriente christo.[3] Retenda cuada, id est, posterioribus, serpens fit virga, quia primo occisus, postea resurrexit, quod est mutari serpentem in virgam. Tenuit moyses caudam sine timore,[4] quia discipuli crediderunt firmiter, cognita resurrectione. Et est sensus. "Memor esto congregationis," et eris, quia "redemisti," te ipso precio, "virgam hereditatis tue," id est, "redemisti" hereditatem tuam, per te precium, per te "virgam." De hac virga ait ieremias: Virgam vigiliarum ego video.[5]

---

[1] Num. XXI, 9.

[2] Joan. III, 14.

[3] Matth. XXVI, 56.

[4] Exod. IV, 1 - 5.

[5] Jerem. I, 11.

Augustinus.[1] Aliter. Per "virgam" moysi humani generis stabilitas signatur, quam habuit ante peccatum. Virga, cadens in terram, mutata est in serpentem,[2] qui corporis sui movetur anfractibus, quia per lapsum peccati homo de stabilitate vite mutatus est in huius mortalitatis progressus.[3] Retenda cauda fit serpens virga.[4] Cauda est finis seculi, in quo redimus ad manum dei, et efficimur stabilitum regnum dei, qui per mortem quasi per serpentem fluximus. Tunc enim homo ad manum dei resurrectione revertens, pristinam recipiet stabilitatem. Et est sensus. "Redemisti virgam hereditatis tue," id est, reformasti pristinam stabilitatem in homine, ut sit tua hereditas. Sed quia hoc et de gentibus credentibus erit, que multo plures sunt iudeis, de quibus hic dicat, exprimit dicens, "mons syon." Quasi. Que hereditas est "mons syon," id est,

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 933 - 934; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 684 - 685.

[2] Exod. IV, 1 - 5.

[3] Genes. III.

[4] Exod. IV, 4.

non de gentibus hic dico. Vel, "redemisti virgam hereditatis tue," scilicet montem syon istum, "in quo habitasti" per legalia instituta, que christum promittebant ante adventum christi, vel corporali presentia. Et in eo monte existens,

(3) Eleva manum tuam in superbiam eorum in finem quanta malignatus est inimicus in sanctis tuis: Cassiodorus.[1] "Leva manum tuam," id est, potentiam tuam, "in" superbias "eorum," a quibus eversa est ierusalem, id est, a regibus gentium, ut "superbiam eorum" vertas in humilitatem, ducens eos "in finem," id est, in christum, quo modo et nos repellebas "in finem," quod iam impletum cernimus, quia rome christiana religio effloruit. Et bene dicit, "leva," quia ex multum supersticiosa facta est sanctissima. Vel ita. "Mons syon." Quasi dicat. Que hereditas est "mons," propter eminentiam virtutum; "syon," propter speculationem, "in quo," id est, in qua re, id est, propter quam rem, "habitasti in eo." Vel vacat, "in eo." "Leva manum tuam." Hoc non mutatur.

---

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 526 - 527; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 685.

Cassiodorus.[1] "Quanta." Breviter commemorat eversionis historiam. Quasi dicat. Ideo "leva manus," quia "inimicus" idolatra, gentilis, "malignatus est," id est, maligne operatus est, "in sancto," id est, in his que sancta tua erant, scilicet in templo, in sacerdotio, et in ceteris sacramentis, quod permisit deus fieri, quia iam nil presignabant, cum res esset. Et "quanta" maligne operatus est. Ammirando hoc ait, utique multa, quia sacerdotes et ministeria templi preda fuerunt; tota gens, vel occisa, vel captivata est. Et hoc fecit "inimicus," id est, romanus exercitus, ad quem designandum per prolexim, id est, per anticipationem, premisit "eorum." "In sancto" autem, id est, in sanctuario, dicit eum malignatum, ut per contemptum sancti templi, ubi deitas videtur despici, in presumptores concitet invidiam.

(4) Et gloriati sunt qui te oderunt in medio atrio tuo Posuerunt signa sua signa: "Et gloriati sunt" de victoria sua. Ecce quod non bono zelo fecerunt. "Gloriati sunt" enim cum scelus soleat sequi penitudo. Hii ad gloriam vertunt, "qui oderunt te," servi scilicet demonum, qui

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 526 - 527; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 685.

nullatenus sunt tolerandi. Et hoc "in medio sollempnitatis tuae." Sollempnitas paschalis. Tunc enim eversa est ierusalem, quando sollempnitas agebatur paschalis, in qua crucifixerunt dominum.[1] Vel, non in aliquo extremo loco, sed "in medio atrio tuo," alia littera, sacrilegia commiserunt.

Augustinus.[2] "Posuerunt signa sua," vel trophea, scilicet vexilla romana, dracones, aquilas, quibus in prelio utabantur. Vel statuas, et quelibet monimenta victorie, que prius in templo "posuerunt," que et solebant super portas ponere in signum triumphi. "Signa" scilicet manifesta. Cum dolore iterat, "signa," ut ad celerem vindictam provocet iudicem, ostendens quod viribus suis darent. Unde et subdit:

(5) Et non cognoverunt sicut in via supra summum quasi in silva lignorum securibus: "Et non cognoverunt," quod a deo hoc esset, quod dei dispositione fieret. Quasi. Non resipuerunt. Ita in templo prius "posuerunt signa," sicut solent statue principum poni. "In exitu," id est,

---

[1] Joan. XIX, 31.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 935; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 686.

in portis, vel in via et in plateis. Et hoc "super summum," scilicet per edita loca, id est, super turrem, vel in aliquo excelso loco. Vel, "non cognoverunt sicut" in egressu desuper, alia littera, id est, "non cognoverunt" quod hec licentia a deo egrederetur. Idem sensus. "Quasi in silva lignorum," cuius nullus usus est, nisi "lignorum" ad conburendum.

(6) Exciderunt ianuas eius in id ipsum bipenni et ascia deiecerunt eam: Augustinus.[1] "Et quasi in silva lignorum," id est, sine aliquo respectu et reverentia, "securibus exciderunt," id est, comminuerunt, "ianuas eius" templi, in quibus ornandis olim cura fuit, "in id ipsum" existentes, id est, conspirati in unum constanter. Nota quia antequam construeretur, prophetat eversionem templi. "In securi et ascia," vel in dolabro et fractorio, "deiecerunt eam" civitatem. Securis cedit trabes; ascia minutius. Persequitur per hec ergo, et magnas res, et minimas dicit deiectas, ut civitas sit funditus devastata. Prius fuerunt incisa, postea ignis omnia devoravit. Unde sequitur:

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 935; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 686.

(7) Incenderunt igne sanctuarium tuum in terra pulluerunt tabernaculum nominis tui: "Incenderunt." Cassiodorus.[1] Quod enim non poterat excidi, combustum est, "sanctuarium tuum," non modo domos privatas, sed "tabernaculum nominis tui," quod salomon fecit in nomine domini,[2] "pulluerunt in terra," quia illud quod est in celo non potuerunt. Unde magis cuique laborandum esset de illo. Vel, "polluerunt," id est, usque ad terram deiecerunt culmina ad laudem dei erecta. Auget scelus eorum, ut atrocius vindicetur in eos.

(8) Dixerunt in corde suo cognatio eorum inter se venite comprimamus omnes dies festos domini a terra: Ideo hec omnia, quia "dixerunt" romani "in corde suo cognatio eorum simul," id est, simul omnes, non pauci. Quid "dixerunt?" Istud. "Quiescere faciamus omnes dies festos," ne sit in terra gloria nominis dei. "Dies festos" dico dei. Hoc ex persona huius asaph interpositum est. Non enim illi servientes deum appellarent, cuius templum evertebant.

---

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 528 - 529; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 686.

[2] III Reg. VI - VII.

(9) Signa nostra non vidimus iam non est propheta (fol. 46r) et nos non cognoscet amplius: (fol. 45v) Augustinus.[1] "Signa." Ecce "intellectus asaph." Predicta enim mala sunt ei disciplina. In his hoc asaph intelligit, quod eversa sunt omnia "signa," quia res venit. Quasi dicat. Omnia sunt eversa. Et cum hec omnia acciderint, preterea "signa nostra non videmus." Quasi. His omnibus eversis, cessant "signa," quia "iam non est propheta," ut olim in aliis captivitatibus, qui eis predicebant liberationem. "Et nos non cognoscet" deus, id est, non reducet a malis, "amplius," vel adhuc, alia littera, donec scilicet iudeus agnoscet eum. Vel increpative potest legi secundum aliam litteram, que est, signa nostra nonne vidimus? Quasi dicat. Merito hec mala nobis contigerunt, quia nonne "vidimus signa nostra?" Quasi. "Vidimus," sed non intelleximus. Et vere "vidimus," quia hoc signum, quia "iam non est propheta," vel sacerdos, vel unctio. Unde: Cum venerit sanctus sanctorum, cessabit unctio.[2] "Et nos non cognoscet amplius propheta" aliquis, vel deus per

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 936; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 687.

[2] Dan. IX, 24.

prophetam, id est, non annuntiabit christum venturum, quia iam venit.

(fol. 46r) "Et non cognoscet amplius." Ecce prophetat aperte ierusalem numquam restaurandam in eo statu sacramentorum vel promissionis.

(10) Usquequo deus inproperabit inimicus irritat adversarius nomen tuum in finem: (fol. 45v) Augustinus.[1] "Usquequo." Clamat asaph, ut derelictus eger, qui maluit medicum cedere quam curari. Quasi dicat. Hec mala nobis. Sed o "deus, inimicus," id est, gentilis populus, "usquequo inproperabit" mihi? Et quasi subito cognoverit "usquequo," supponit, "irritat adversarius." Quasi dicat. Tandiu "inproperabit," quandiu "adversarius," id est, iudeus, "irritat nomen tuum." Quasi. Ut iratus corripis iudeos per gentes, quandiu te irritant. Quod ideo facis, ut sic cognoscas eos ducendo "in finem," id est, in christum. Vel, "irritat" usque "in finem" seculi, id est, quousque apprehensa cauda redeatur ad regnum,[2] salvatis reliquis.[3]

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 936; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 687.

[2] Exod. IV, 4.

[3] Rom. IX, 27.

(fol. 46r) Nec "dixerunt." Sed "usququo deus inproperabit" tibi "inimicus," iudeus scilicet? "Usquequo" irritabit "adversarius nomen tuum," id est, "usquequo" pateris inproperia iudeorum? Non ideo hoc dicit, ut velit eos perdi, sed commutari in melius. Deinde ostendit "usquequo," subdens, usque "in finem," id est, in mundi vesperam, quando iudei convertentur. Deinde querit quare usque tunc abiciat eos, subdens, "ut quid avertis manum tuam et dexteram tuam de medio sinu tuo," vel atrio, usque "in finem."

(11) Ut quid avertis faciem tuam et dexteram tuam de medio sinu tuo in finem: Augustinus.[1] "Ut quid avertis manum tuam et dexteram tuam," id est, iudeos, "de medio sinu tuo," adducendo eam "in finem," id est, **in christum? Manus et dextera populus iudaicus est.**

"De medio sinu tuo:" Misericordie vel gratie tue, vel sacramentorum. "In finem:" Id est, in christum.

Augustinus.[2] "Ut quid avertis." Post signum virge, de quo supra dixit, additum est hic signum manus moysi, cui dictum est: Mitte manum tuam in sinum tuum, et misit, et ait:

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 936 - 937; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 687 - 688.

[2] Ibidem.

Produc eam, et produxit, et inventa est alba, id est, immunda.[1] Albor enim in cute lepra est, non candor. Iterum dixit: Revoca eam in sinum tuum, et revocavit, et reversa est ad colorem suum.[2] Hec manus est populus dei, qui foras ab eo missus immundus est; sed revocatus ad sinum, rediit in suum colorem. Dicit ergo: "Ut quid avertis," id est, "usquequo," et "ut quid" alienas populum tuum a te, ut foris immundus remaneat? "Usquequo" non revocas "manum in finem," id est, ut agnoscat salvatorem?

Cassiodorus.[3] Vel, potest totum legi ex persona desperantium iudeorum, ab illo loco. "Dixerunt." Predicta utique mala que exposuit, misericordiam iudicis poterant movere, nisi obstinata esset in iudeis superbia. Irascentes enim visa eversione, furiose "dixerunt in corde suo cognatio eorum," scilicet istud: "Quiescere faciamus omnes dies festos dei a terra," id est, abiciamus legem dei, que nos non liberavit, quia etiam "signa nostra," que olim

[1] Exod. IV, 6.

[2] Exod. IV, 7.

[3] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 529 - 530; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina; CXCI, 688.

fiebant patribus, non modo videmus. Stulte locuntur, quasi post reatum nis deberetur quod illis devotis factum est. Adhuc sunt verba desperantium iudeorum. "Iam non est propheta" nobis, quem consulamus, ut olim fiebat in adversitatibus. Cum enim post christum eos non haberent, dixerunt se derelictos. Unde subditur: "Nos non cognoscet amplius." Hec dixit, ne videretur inclementia dei, quod asaph pro eis non est auditus, quia merito[1] sustinent, qui inter hec non penitent. Hec "dixerunt." Sed "usquequo deus inproperabit inimicus," iudeus scilicet?

(12) Deus autem rex noster ante secula operatus est salutem in medio terre: Augustinus.[2] "Deus autem rex noster." Secunda pars. Destructis signis, ostendit rem ipsam, scilicet adventu christi salutem ubique factam. Et dicit asaph intelligens. Nos ita, quasi relicti a deo sine intellectu clamamus, "iam non est propheta," et cetera. "Deus autem rex noster," qui est "ante secula," non est temporalis, quia "in principio erat verbum."[3] Hec "operatus

[1] merito: Followed by deletion of qui inter hec non.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 937; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 688 - 689.

[3] Joan. I, 1.

est in medio terre," id est, ubique, scilicet "salutem," et nos iudei dormimus. Vel, tandem ad intellectum redeamus, ut discamus "salutem," quam "deus operatus est," ut discerent homines eterna querere, non terrena. Ecce cecitas contigit in israhel, ut plenitudo gratie intraret.[1] Si ergo non precessit, saltem sequatur.

Augustinus.[2] "Deus autem rex noster operatus est salutem," id est, incarnationem. "In medio terre." Quasi. Umbilicus orbis, ubi deus factus est homo. Deinde quam "salutem" sit "operatus," exponit dicens:

(13) Tu confirmasti in virtute tua mare tu contribulasti capita draconum super aquas: "Tu confirmasti." Quasi dicat. Eversa est illa temporalis salus, sed "tu confirmasti" tibi "in virtute tua," id est, potentia, "mare," id est, gentes, que iudeam in medio cingebant. "Et contribulasti capita draconum," id est, superbiam demoniorum, "in aquis" baptismi.

---

[1] Rom. XI, 25.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 937; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 688 - 689.

Cassiodorus.[1] Ad litteram. "Tu confirmasti in virtute tua mare," id est, lapsus maris rubri, ut esset iter siccum per medium.[2] Cuius figure mysterium subdit. "Contribulasti," id est, annichilasti, "capita draconum," id est, immundorum spirituum, "in aquis" baptismi.

(14) Tu confregisti caput draconis magni et dedisti eum in escam populo aethiopum: "Tu" etiam "confregisti capita," id est, potestates, "draconis," id est principis demonum, scilicet leviathan. Vel, "caput draconis," alia littera, id est, initium peccati, quod est superbia, quod mulier, id est ecclesia, vel sensualitas precipitur observare. "Et dedisti eum," id est, diabolum, "escam populo aethiopum," id est, omnium gentium, quia sicut esca mordetur a comedente, ita credentes ipsum diabolum mordent, reprehendendo, accusando, culpando.

Cassiodorus.[3] Vel, diabolus dum temptat, esca est fidelibus, quia ex eius temptatione proficiunt, dum per

---

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 530 - 531; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 689.

[2] Exod. XIV.

[3] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 531; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 689 - 690.

eius molimina purgati, quod desiderant assecuntur. Vel, "dedisti eum escam," in qua scilicet delectentur, "populo aethiopum," id est, nolentibus converti.

Augustinus.[1] "Dedisti eum escam populo ethiopum." "Eum," scilicet diabolum. "Ethiopum," id est, omnium gentium, que prius nigre erant peccatis, sed post candore virtutum sunt dealbate, quibus diabolus est esca consumptionis, christus vero esca consummationis. Istud est caput vituli conflatilis, quem fecerunt filii israhel, sicut legitur in exodo. Dum moyses esset cum domino in monte quadraginta diebus, quando legem accepit, cumque de monte descenderet, audivit sonum israelitarum ludentium ante vitulum, et accinctus gladio cum filiis levi, transivit a porta usque ad portam, percussitque multos iudeorum. Deinde vitulum misit in ignem, ut prius confunderetur ipsa forma. Dehinc minutatim comminuit, ut paulatim consummetur usque ad pulverem. Postremo misit in aquam, et dedit populo bibere.[2] Quid est hoc, nisi quia adoratores diaboli corpus eius erant, sicut christiani corpus sunt christi?

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 938 - 939; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 689 - 690.

[2] Exod. XXXII.

Sed israelite, id est, apostoli, qui de illo populo erant, corpus diaboli consummunt, formamque eius in ignem confundunt, quando amore dei ab omni specie mala abstinere docent. Deinde minutatim comminuunt, cum paulatim malis renuntiare faciunt. Dehinc mittunt in aquam et dant populo bibere, cum per imbrem gratie et aquam baptismi unitati catholice incorporant. Unde petro dicitur: Macta evertendo mala, et manduca edificando in bonis,[1] quod est comminuere et bibere. Sic diabolus, amissis membris, consumitur, sicut esca a populis ethiopum, id est, gentibus conversis. Idem etiam figuratum est, cum draco moysi dracones magorum absorbuit. Sic enim et modo gentes, que credunt, corpus diaboli devorant.

(15) Tu disrupisti fontes et torrentes tu exsiccasti fluvios aetham: Remigius et Augustinus.[2] "Tu dirupisti." Hoc est aperuisti "fontes," id est, predicatores bonos, ut manarent liquorem sapientie et divitias fidei.

---

[1] Act. X, 13.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, CXXXI, 530; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 690.

"Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 939; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 690.

"Et torrentes," id est, eos qui ad tempus predicant, sed tempore temptationis desistunt. Discretum est ergo inter "fontes" et "torrentes." In aliis enim fit verbum, fons aque salientis in vitam eternam.[1] In aliis torrens, que est aqua currens, sed estate siccatur. Hii sunt illi qui, accepto verbo, predicant, currunt, sed temptationibus cedunt, qui non sic verbum habent ut bene vivant, sed ut aliis non taceant. Tamen ex utrisque rigatur terra a deo. Vel, torrens improprie dicitur hic, scilicet pro fluvio. Et notat abundantiam, qua boni doctores fidem et sapientiam aliis copiose profundunt. Et accipit eosdem "fontes" et "torrentes."

Cassiodorus.[2] "Tu dirupisti." Totum de malis accipi potest sic. "Fontes," id est, illos quorum mala semper influebant, "et torrentes," id est, qui subito et rapide peccant, "dirupisti," id est, a suo fonte diabolo divisisti. "Tu" etiam penitus "siccasti fluvios ethan," id est, omnes doctrinas gentium, id est, innundationes et consilia diaboli, quod interpretatur fortis, et significat de se presumentes.

[1] Joan. IV, 14.

[2] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 532 - 533; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 690.

(16) Tuus est dies et tua est nox tu fecisti solem et lunam: Augustinus.[1] "Tuus est dies," id est, spirituales, quos illustrat sol incommunicabilis sapientie, quam locuntur inter perfectos.[2] Unde: Dies diei erctat verbum,[3] quod erat in principio apud patrem.[4] "Et tua est nox," id est, carnales, quos velut noctem consolatur luna, id est, carnis vel verbi manifestatio. Unde: Nox nocti.[5] Vere tua sunt, quia fabricatus es aurorem vel "lunam," id est, carnalem, qui ut luna mutatur, qui tamen non est deserendus. "Et solem," id est, sapientes qui permanent, secundum illud: Sapiens permanet sicut sol, stultus ut luna.[6] Vel, "fecisti" aurorem et "solem," id est, initium et perfectionem sapientie, id est, incipientes et perfectos.

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 940 - 941; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 690 - 691.

[2] I Cor. II, 6.

[3] Ps. XVIII, 3.

[4] Joan. I, 1.

[5] Ps. XVIII, 3.

[6] Eccli. XXVII, 12.

(17) Tu fecisti omnes terminos terrae estatem et ver tu fecisti ea: Augustinus.[1] "Tu fecisti omnes terminos." Gratia enim tua, salvi facti sumus, creati in operibus bonis.[2] "Fecisti" ergo, quia unusquisque fidelis proprium donum habet a te.[3]

Cassiodorus.[4] Termini sunt apostoli et prophete, quia sicut termini fines distingunt, sic hi fidei iura custodiunt. "Estatem," id est, ferventes, "et ver," id est, novellos in fide, temperatos in mansuetudine, "plasmasti ea." Vel, hec omnia historialiter accipi possunt, ab inde: "Tuus est dies."

(18) Memor esto huius creature tuae inimicus inproperavit domino et populus insipiens exacerbavit nomen tuum: "Memor." Tercia pars. Iam quod ubique fit, precatur iudeis per numerata beneficia, pium iudicem provocat, ut indulgeat. Quasi dicat. Et quia hec predicta "fecisti,"

---

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 941; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 691.

[2] Ephes. II, 8 - 10.

[3] I Cor. VII, 7.

[4] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 532; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 691.

"memor esto huius." Non dicit cuius, sed intelligi debet "huius," scilicet operis tui. Unde alii transtulerunt, "huius creature tue." Cuius? Ecce. "Inimicus," scilicet iudeus, "inproperavit" verbis "domino," id est, gens sua "inproperavit" chriso, dicens: Peccator est;[1] non novimus unde sit; nos moysen novimus, cui locutus est deus;[2] iste samaritanus est.[3] **Manet tamen radix** gentis.[4] Ecce. Asaph in intellectu dolet pristinam cecitatem. Et sic pro iudeis orat, ut eorum confiteatur errata. Hoc orat quod scit futurum. Erant enim inter iudeos vasa misericordie. "Et populus insipiens." Tunc asaph sine intellectu erat. Incitavit factis, id est, "exacerbavit nomen tuum," quando dictum est: Si filius dei est, descandat nunc de cruce.[5]

(19) Ne tradas bestiis animas confitentes tibi animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem: Sed ego, qui intelligo, precor. "Ne tradas bestiis," id est, diabolo et

[1] Joan. IX, 24.

[2] Joan. IX, 29.

[3] Joan. VIII, 48.

[4] Rom. XV, 12.

[5] Matth. XXVII, 40.

angelis eius,[1] "animam confitentem tibi," que penitus confitetur peccata. Et "animas pauperum tuorum ne obliviscaris" ducere "in finem" christum, sed potius beneficia christi da pauperibus. Iam enim sunt pauperes, qui prius erant divites, scilicet statuentes iusticiam suam, modo vero non audent oculos suos ad celum levare. Et o domine,

(20) Respice in testamentum tuum quia repleti sunt qui obscurati sunt terrae domorum iniquitatum: Augustinus.[2] "Respice testamentum," non in vetus, quod est de terrenis, sed "in tuum," scilicet quod promisisti regnum celorum, id est, imple que promisisti, ut "testamentum" novum, quod est de eternis, constituas.

Cassiodorus.[3] Meminit iste promissionis, quia merita deficiunt. Ideo item debet reminisci, quia "impleti sunt iniquitatum," id est, iniquitatibus. Unde sequitur obscuritas. Ideo addit: "Qui obscurati sunt," quia lumen

---

[1] Matth. XXV, 41.

[2] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 942 - 943; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 691 - 692.

[3] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 533 - 534; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 691 - 692.

scientie perdunt, habitantes in domibus terre, id est, in terrena habitatione, id est, ceci sunt, et terrenis dati, quibus delectantur.

Vel ita. "Respice," ut reliquie salve fiant,[1] quia multi, qui attendunt ad terram, "obscurati sunt," quia pulvis intravit in oculis eorum. Unde: Obscurentur oculi eorum.[2] "Et repleti sunt terre," id est, terra, id est, amore terrenitatis, qui habitant in domibus iniquitatum, id est, quia corda habent iniqua. Domus enim sunt corda, ubi libenter habitant, de quibus dicitur: "Beati mundo corde."[3]

(21) Ne avertatur humilis factus confusus pauper et inops laudabunt nomen tuum: Ideo "confusus, factus humilis," eradicata superbia, "ne avertatur" a te. Non est "humilis," sed superbi, confundi, qui non deo, sed sibi tribuit. Ergo "confusus," id est, quem superbia confundit. Illos enim, qui terrena amant, confundit superbia.

"Ne avertatur." Nota quia more oratorum personam pro persona mutat, quia gratus pro odioso ponitur, ut dilectio devoti contumacis temperet odium. Et si non avertitur

---

[1] Rom. IX, 27.

[2] Ps. LXVIII, 24.

[3] Matth. V, 8.

pauper spiritu,[1] scilicet "humilis et inops," scilicet qui non sunt turgidi de temporalibus, vel de sua iusticia. Isti, inquam, non alii, "laudabunt nomen tuum," confitendo peccata, querendo terrena.[2]

Cassiodorus.[3] Ecce iam intelligens asaph excutit terrena promissa veteris testamenti. Quia vero non dum accepit celestia, que sibi promittuntur in novo, et improperia patitur malorum, videtur deseri. Et ideo exclamat.

(22) Exurge deus iudica causam tuam memor esto inproperiorum tuorum eorum que ab insipiente sunt tota die: Cassiodorus.[4] "Exurge deus iudica causam tuam." Post omnia facit iste "causam" esse iudicis, cui negotii sui qualitas intimatur, cum dicit, "causam tuam," quam ego defendo contra illos, qui hoc murmurant. Dicunt enim: "Ubi

---

[1] Matth. V, 3.

[2] terrena: Scribal error for eterna.

[3] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 534; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 692.

[4] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 534; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 692 - 693.

est deus tuus?"[1] Contemptus est christus a iudeis, ambulans in terra, et a falsis christianis, sedens in celo. Ait ergo: "Iudica causam tuam," id est, fac ut non fallatur spes mea, qui credidi quod non vidi.[2] Et illi manifesta veritate predicent, quod prius stulte annuntiabant. Et hoc est. "Iudica causam tuam," scilicet quam boni defendunt. Dum enim asaph insultat dicendo, "ubi est deus tuus,"[3] ipsi etiam deo detrahitur. Et ideo sua causa dicitur.

"Memor esto inproperiorum tuorum." Et adhuc etiam insultatur christo. Horum "esto memor," tuis dans coronam, hostibus penam, scilicet "eorum quę ab insipiente sunt tota die." Non enim deerunt insultantes usque in finem seculi Ideo hoc dicit, ut ipsa continuatio mansuetudinem patientis iudicis incitaret.

(23) Ne obliviscaris voces quęrentium te superbia eorum qui te oderunt ascendat semper ad te: Adhuc contra inimicos precatur dicens: "Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum," quin eorum blasphemias deprimas,[4] quia "superbia

---

[1] Ps. XLI, 4, 11.

[2] Joan. XX, 29.

[3] Ps. XLI, 4, 11.

[4] deprimas: Altered from **deprimis**.

eorum," scilicet romanorum, "qui te oderunt," contra hostes commovet eum, "ascendit semper." In fine ponit execrabile[1] malum, quod est superbia.

"Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum," In bono potest accipi, secundum aliam litteram, sic. Quasi dicat. "Memor esto inproperiorum," et "ne obliviscaris" etiam "voces" deprecantium te, humiliter et devote. Et "superbia" etiam "eorum qui te oderunt ascendit semper ad te." Quasi. Noli superbiam eorum oblivisci, qui te odiunt, sed "semper ascendat." Quod et facit, quia vel corrigit, vel punit.

(LXXIIII)

(fol. 46v) In hoc psalmo, christus ostenditur verus deus et verus homo, iudex vivorum et mortuorum, ut iudei credant, et non corrumpant fidem et spem suam in christum, sed dei promissionem fide certa expectent. Et hoc dicit asaph, id est, fidelis synagoga. Et est sensus. Psalmus iste, qui monet ad bene operandum, cantici, quia agit de remuneratione eterna, qui est asaph, id est fidelis synagoga. Hoc agit, ne tu iudee, vel quicumque, corrumpas vel disperdas, id est, ne violes spem, que habetur in promissione dei, sed sit tibi certa promissio eius, et ut

[1] execrabile: Preceded by small erasure.

hoc facias, respice in finem, id est, vide finem, ubi tu beatus; miseri vero qui hic rident. Et ideo quecumque modo occurrunt prospera vel adversa pro spe despice, in sola promissione dei gaude. Intentione monet hic psalmus, ne quis superbus de se presumat, nec humilis de deo desperet, quem et si affligitur, certa consolatur promissio. Modus. Bipartitus est: Primo proponitur humilis, qui et alios invitat; secundo terretur superbus iudicio, quod effugi non potest, ibi: "Cum accepero." Asaph ergo certus de promissis, incipit sic.

(2) Confitebimur tibi deus confitebimur tibi et invocabimus nomen tuum narrabo omnia mirabilia tua: O "deus, confitebimur" peccata, iam humiles facti, non alii deo, sed "tibi," non crudeli ultori, sed pio indultori. Nec confessio est a malis evacuatio. Omnia enim in confessione lavantur. Deinde repetit, "confitebimur." Repetitio est confirmatio, ne te confessum esse peniteat. Unde in evangelio iohannis, dominus geminat pro maiori confirmatione: Amen, amen,[1] et in psalmo: Fiat, fiat,[2] geminatur. Et ioseph de sompno pharaonis, qui vidit spicas septem plenas,

[1] Joan. I, 51, et alibi.

[2] Ps. LXXI, 19; LXXXVIII, 53.

et totidem steriles, vidit et septem boves pingues, et totidem macilentas.[1]

Confiteri peccata terreno iudici mortem inducit, sed deo frequens facta confessio vitam parit. Post confessionem sequitur invocatio. Unde subdit: "Et invocabimus nomen tuum." Post confessionem[2] potest deus invocari in hominem sic mundatum. Et sicut per confessionem evacuatur malis, sic per invocationem impletur bonis. Postea sequitur narratio. Unde subdit: "Narrabimus." De pleno ructavit iste, ut alii veniant, ut qui audit dicat veni,[3] et cortina cortinam ducat,[4] et fontes nostri deriventur foras.[5] "Mirabilia tua." Vel, secundum aliam litteram, singulariter dicitur, "narrabo," quamvis pluraliter premiserit, "confitebimur," et "invocabimus." Iam enim omnes sunt unus christus, ex quo habetur invocatus.

---

[1] Genes. XLI, 1 - 7.

[2] confessionem: Followed by deletion of sequitur invocatio.

[3] Apoc. XXII, 17.

[4] Exod. XXXVI, 10 - 12.

[5] Prov. V, 16.

Hec est regula sancte devotionis, que hic nobis insinuatur. Prius est enim confiteri peccata, per quod exinanimur malis; postea invocare deum in auxilium, quo implemur bonis; tandem de pleno eructuantes narrare possumus. A purgato enim invocatur deus, ut a suo. Indevotus vero, si eum vocat, iudicium postulat. Si autem purgatus invocaverit, deinde poterit narrare. Alioquin dicetur ei: "Quare tu enarras iusticias meas?"[1] Inde est quod locus orationis, scilicet ecclesia prius mundatur a sordibus, deinde ornatur cortinis, postea pallis variorum colorum decoratur,[2] ut nos qui sumus templum dei sanctum,[3] prius per confessionem purgemur a malis, postea per invocationem cortinis virtutum decoremur, inde variis coloribus bonorum operum in conspectu hominum ad gloriam patris niteamus.[4] Pro hac autem perfecta religione morum meretur iste audiri. Dicit enim christum quasi respondere votis suis, in cuius persona subditur: "Cum accepero."

---

[1] Ps. XLIX, 16.

[2] Exod. XXVI.

[3] I Cor. III, 17.

[4] Matth. V, 16.

(3) Dum accepero tempus ego iustitiam iudicabo: "Cum accepero." Secunda pars, ubi terretur superbus iudicio, quod effugi non potest, et ad eum revocandum columpne confirmantur, quem et deus hic humiliat, humilem vero exaltat. Loquitur hic christus ex persona capitis et membrorum. "Narrabo mirabilia tua," que si quis non audit, ego christus, qui modo non videor, vel "ego iudicabo," scilicet totus christus, quia et sancti iudicabunt cum eo. Ante ergo precentur absolvi. "Iudicabo, cum accepero tempus" iudicandi. Modo enim est "tempus" docendi et misericordie, sed post erit iudicii. Sed numquid accipit tempus christus? Filius dei non accepit tempus, sed filius dei hominis.[1] Idem tamen est et filius dei, per quem facti sumus,[2] et filius hominis, per quem refecti. Accepit ergo tempus, ut filius hominis gubernat tempora, ut filius dei, qui numquam caruit potestate iudicandi, et ideo non accepit, sed secundum quod filius hominis accepit. Totus ergo christus in futuro iudicabit.[3] Unde dominus in evangelio: Sedebitis super

[1] filius dei hominis: Scribal error for filius hominis.

[2] Joan. I, 3.

[3] Joan. V, 22, 27.

duodecim sedes.[1] Ita in futuro. Modo quid?

(4) Liquefacta est terra et omnes habitantes in ea nam et ego confirmavi columnas eius: Terra prius firma, "liquefacta est" a stabilitate virtutis et iusticie, in diversas diffluit concupiscentias. Deinde exponit quam terram dixit. "Et," pro, id est, "omnes qui habitant in ea." Ipsa terra diffluxit inhabitantibus se. Talem inveni terram. Sed "ego," non suppliciorum exactor, sed peccatorum donator, "confirmavi columnas eius," que in passione mutaverunt, id est, apostolos. Vel ita. "Terra," prius viciis constricta, "liquefacta est," flante spiritu, scilicet ut germina virtutum emitteret. "Et," pro, id est, "omnes qui habitant in ea ego confirmavi columnas eius." Hec non mutatur. Et per "columpnas."

(5) Dixi iniquis nolite inique agere et delinquentibus nolite exaltare cornu: "Dixi iniquis," omnibus malis generaliter, hoc. "Nolite inique agere." Iam ceciderant, iam recesserant, iam defluxerat terra, et tamen dicit: "Nolite inique agere," id est, non perseveretis in malo, sed surgite ad medicum. Malum est enim peccare, peius perseverare, pernitiosius defendendo se in deum culpam

[1] Matth. XIX, 28.

refundere. Unde subdit: "Et delinquentibus," id est, peccata defendentibus, "dixi." "Nolite exaltare cornu," id est, inde superbire, apud vos exaltantes cornua ad excusationem. Quasi. Si iam fecistis cupiditatem, ne defendatis; si sani non audistis, vel iacentes surgite. Non vos excusetis. Maximum est enim vitium excusationis. Nam quasi cornu erigit, qui peccata per alios nititur excusare, ut per diabolum, vel persuasores, vel per necessitatem stellarum.

(6) Nolite extollere in altum cornu vestrum et nolite loqui adversus deum iniquitatem: "Nolite extollere in altum cornu vestrum," id est, contra deum, ut facit ille, qui contra deum blasphema cogitatione remurmurat. Deinde exponit in re quod dixerat. "Nolite loqui" corde, et si non lingua loquamini, "adversus deum iniquitatem." Quasi. Deus nesciat hec, et non curet, ut ille qui dicit se iniuste pati, cum nequiores prosperi sint, quod est iniustum facere deum. Vel, "nolite loqui adversus deum iniquitatem," ut faciunt illi, qui non sua culpa, sed necessitate stellarum dicunt se peccasse, ut deo, non sibi, imputetur, vel qui sciunt peccata sua, sed impunitatem sibi promittunt. Cur non hoc debetis facere? Quia iudex talis est, quia vitari non potest, quia ubique deus est. Et hoc est.

(7) Quia neque ab oriente neque ab occidente neque a desertis montibus: Ideo non hoc. "Quia"[1] iudex "neque" iudicat "ab oriente," quasi ut inde fugias in occidentem. Quasi. De nullo diviso loco iudicat, quia non est localis. Nam ubique presens est ut deus. "Neque" iudicat "ab occidente," ut inde fugias in orientem. "Neque a desertis montibus," ut inde fugias in medium populorum. Quare non? "Quoniam" est "deus." Si in aliquo loco esset, tunc deus non esset. Vel, "iudex neque ab oriente, neque ab occidente," vel "a desertis montibus," id est, secretis locis, subaudi, "est absens." Quare? "Quoniam est deus." Idem pene sensus cum priori.

Iuxta mysticum sensum. Oriens sunt boni, quibus oritur sol iusticie,[2] scilicet homines claritate conspicui. Occidens vero sunt, quibus occidit sol iusticie, id est, mali. Deserti montes sunt falsi predicatores, superbi heretici, qui locum montium usurpant, sed a veritate dei sunt deserti, quibus deus presens est, non tamen ita ut bonis, quibus presens est per gratiam, non modo per cognitionem. Et est sensus. Cur hoc non faciatis?

---

[1] Quia: Followed by deletion of neque.

[2] Malac. IV, 2.

"Quia" deus "neque" deest "ab oriente," id est, a bonis, "neque ab occidente," id est, a malis, "neque a desertis montibus," id est, falsis predicatoribus, id est, omnibus generibus hominum, deus presens et cognitor est.

(8) Quoniam deus iudex est Hunc humiliat et hunc exaltat: "Quoniam deus iudex est," et eorum qui sunt in corde. Et ipse, qui talis est, superbos "humiliat," et humiles "exaltat." Unde sequitur: "Hunc humiliat," id est, superbum iudeum, ut phariseum, de iusticia legis tumidum. "Hunc," id est, humilem gentilem, ut publicanum dicentem: "Deus propitius,"[1] "exaltat." Per quid?

(9) Quia calix in manu domini vini meri plenus est mixto Et inclinavit ex hoc in hoc verumtamen fex eius non est exinanita Bibent ex eo omnes peccatores terrae: Per legem, que est "in manu" mediatoris,[2] que dicitur "calix," quia inde potat animas fidelium. Et hoc est. "Quia calix in manu domini."

"Et inclinavit." Hucusque protenditur vis probationis. Sed singula verba quid intelligentie contineant videamus. "Calix" est lex, et omnis scriptura veteris testamenti, ubi

[1] Luc. XVIII, 13.

[2] Galat. III, 20; Hebr. VIII, 6; IX, 15; XII, 24.

novum testamentum absconditum est, quasi in fece corporalium figurarum, que dicitur "calix," quia inde inebriat deus mentes credentium. "Calix" ergo "vini meri," id est, legis sincere est, quantum ad precepta iusta et bona, scilicet deum unum adorabis, non occides,[1] et cetera.

Vel, "calix vini meri" dicitur quantum ad spiritualem intelligentiam. "Plenus mixto," id est, fece corporalium sacramentorum, que resident et remanent apud iudeos. Et funditur omnis spiritualis intellectus, et eliquatus est in humiles gentes. Sed apud iudeos "fex" figure remansit, de qua omnes infidi potati sunt. Et hoc est, iudeum "humiliat," et gentilem "exaltat." Et hoc per legem, quia "calix," id est, lex et totum vetus testamentum, est "in manu domini," id est, in potestate christi mediatoris.[2] "Calix" dico "vini meri," propter sinceritatem moralium preceptorum, et spiritualis sensus. Et ille "calix" est "plenus mixto," id est, fece corporalium sacramentorum.

"Et inclinavit" dominus hunc calicem, id est, legem. "Ex hoc," id est, a iudeo, "in hoc," vel in hunc gentilem, in quem spiritualis sensus eliquatus est. Et per hoc

---

[1] Exod. XX, 1 - 17.

[2] Galat. III, 20; Hebr. VIII, 6; IX, 15; XII, 24.

constat, quia illum "humiliat, hunc exaltat." Et licet inclinet, verumtamen "fex eius non est exinanita" apud iudeos, quia carnalia sacramenta apud eos remanserunt. Et "bibent ex eo mixto," id est, de fece figurarum, "omnes peccatores terrae," id est, omnes infidi. Vel, "ex eo" calice, id est, lege, "bibent omnes" generaliter "peccatores terrae," id est, superbi peccatores, et humiles peccatores, id est, iudei et gentiles, quorum alii bibunt vinum calicis, scilicet humiles peccatores, alii fecem, scilicet superbi peccatores. "Omnes bibent," sed seorsum.

(10) Ego autem in saecula gaudebo cantabo deo iacob: "Ego autem." Christus, cum corpore meo, "annuntiabo in seculum," id est, quandiu seculum erit. Vel, "gaudebo in seculum," alia littera, id est, de promissione futura, in finem seculi, de qua dicitur in titulo: "Ne corrumpas." Vel ita. Illum "humiliat, hunc exaltat," quod potest, "quia calix," id est, potestas et dispensatio iudicandi; "calix" dico "vini meri," id est, iusti iudicii, "in manu domini," id est, christi, "plenus mixto," id est, misericordia et iudicio, quia aliis mors per iusticiam, aliis vitam per misericordiam, quia mixtum inclinat et propinat omnibus. Omnes enim sentient misericordiam et iudicium. Et licet inclinet calicem hunc, verumtamen

"fex eius non est exinanita," id est, pena bibentibus austera, non finietur malis. "Ex eo" calice "bibent omnes peccatores terrae," non solum iudei. "Ego autem," et cetera.

Vel ita, et convenit in parte cum priori sensu. "Calix" est lex; vinum merum celeste mysterium, id est, spiritualis sensus; "plenus," quia et si semper bibitur, numquam expenditur; "mixto," id est, utroque testamento, quia vetus et novum sunt simul. Unde, ezechiel vidit rotam in medio rote.[1] Iudei non mixtum bibunt, quia vetus sine novo recipiunt; neque manichei, qui novum recipiunt sine veteri. "Ex hoc in hoc," quia a iudeis tulit, "et" conversis gentibus "inclinavit." "Fex" hic non accipitur pro sordibus, sed ima et ultima vini significat, id est, ultima et subtiliora legis, ad quem non potest pervenire hic. Et est sensus. Licet inclinet, verumtamen "fex eius," quod "inclinavit," "non est exinanita," quia illa secretiora legis non penitus possunt capi. Unde, si quid residuum fuerit, igne comburetis[2] spiritus sancti, quia omnibus bibentibus plenitudo non deficit. "Bibent ex eo" calice

[1] Ezech. X, 10.

[2] Exod. XII, 10.

pleno "omnes peccatores terre," id est, iudei in fine conversi, cum aliis "bibent," utrumque testamentum servantes, quando abraham cum filio ad pueros cum asina expectantes, immolato ariete, revertetur.[1]

(11) Et omnia cornua peccatorum confringam et exaltabuntur cornua iusti: "Et omnia cornua peccatorum," que hic erigunt, id est, dignitates superborum, "confringam" in finem, que modo nolunt frangere. Hoc est, quod ante dixit, "hunc humiliat." "Et cornua iusti," que non sunt hic, sed ibi erunt, id est, munera christi, que sunt sullimitas iusti, "exaltabuntur" in futuro, ubi superbus humiliabitur et humilis exaltabitur.

Asaph, correctus in illis duobus superioribus psalmis, ut iam non querat terrena vel temporalia, hic confitetur, et invocat, et enarrat mirabilia dei, et alios docet, et terret, et in spem erigit.

(LXXV)

Titulus. "In finem in carminibus, psalmus asaph, canticum ad assirios." Assirii interpretantur dirigentes, et significant iudeos, quibus per antifrassim, id est,

[1] Genes. XXII, 9 - 18.

contrarium, hoc convenit, quia non sunt dirigentes, sed errantes. Vel, possunt dici dirigentes, quasi erigentes se contra christum, eo quod sine gratia christi querunt salutem per legales observantias, qui bene dicuntur assirii, quia persecuntur ecclesiam christi, ut olim assirii persequebantur iudeos.[1] Contra hos loquitur hic asaph, id est, fidelis synagoga, confutans eos hic, quibus nomina glorie dicit ablata. Et ad alios translata, que sunt iudea, israhel, salem, syon, et nil boni posse sine gratia christi probantur. Et est sensus. Psalmus iste asaph, id est, fideli synagoge, attribuitur, que hic loquitur, dirigens nos in finem christum. Et est in carminibus, id est, laudibus, ad quas monet. Et est canticum, quia agit de bonis christi, scilicet quod notus in iudea, quod habitat, quod illuminat, quod salvat. Et est ad assirios, id est, contra iudeos, qui se erigunt contra christum, suam statuentes iusticiam. Intentione confirmat iudeos, et devotos ad reddenda vota monet. Modus. Tripartitus est: Primo frangit gloriam iudeorum; secundo dicit, quia christus illuminat et iudicat; tercio monet vota reddere. Fidelis asaph, confutans iudeos, dicit:

---

[1] Judith. I - V.

(2) Notus in iudea deus in israhel magnum nomen eius: "Notus in iudea deus." Quasi dicat. Gloriatur iudeus quod sibi "notus deus;" sed ei "notus" est, qui in occulto iudeus est. Iudei enim cesarem confessi, non christum, qui de iudea, iam non sunt iudei appellandi. Itaque eversum est regnum iudeorum, quia noluerunt cognoscere regem verum. Abdicaverunt se ab isto nomine, cum dixerunt: "Non habemus regem, nisi cesarem."[1] Defecit iam princeps de iudea. Venit ille cui repromissum est. Illi ergo verius iudei sunt, qui in christum credunt, et confitentur peccata. Iudea vera christi est ecclesia, credens in illum, qui venit ex tribu iuda, in qua vere "notus deus." "In israhel" vero, scilicet qui videt deum, "magnum nomen eius." Non blasphematur sicut per malos.

(3) Et factus est in pace locus eius et habitatio eius in sion: "In pace," id est, in humili et beneplacito, habet locum. Alii interpretes dicunt, "in salem locus eius." Sed idem sunt. Et ponitur hic interpretatio, quod est pax. "In syon" vera, id est, in ecclesia, que nunc speculatur per fidem. Vel, "in syon," id est, in

[1] Joan. XIX, 15.

contemplatione futura, quando videbimus facie ad faciem.[1] Nota ordinem verborum. Prius ponitur "iudea," id est, confessio; postquam sequitur "israhel," id est, videns deum, quia prius est confiteri[2] peccata, per quod videtur deus, et sic in pacato cum deo, "locus" est, ubi sequitur pax post "israhel;" postea "in syon," id est, in contemplatione, erit habitatio, cum facie ad faciem videbitur.[3]

(4) Ibi confregit cornua arcuum scutum gladium et bellum: "Ibi confregit." Quasi dicat. Hec non nisi a deo habent, quia "ibi," id est, in "iudea, israhel, salem, syon," "confregit" potentias. Vel, "ibi," id est, in illa pace eterna, "confregit" potentias. Quas? "Arcum," id est, dolos; "scutum," omne illud unde se superbe protegunt; et "galdium," omne illud unde pugnant contra deum; "et bellum," omnimodam contradictionem, defendendo peccata contra deum. Ubi enim deus auctor venit, hec omnia fugiunt.

(5) Inluminans tu mirabiliter a montibus aeternis: "Illuminans." Secunda pars, ubi dicit quod christus

---

[1] I Cor. XIII, 12.

[2] confiteri: Followed by deletion of deum.

[3] I Cor. XIII, 12.

illuminat, iudeus dormit, et quod christus iudicat, iudeus perit. Quasi dicat. Confregisti potentias, et "illuminans tu," non montes ipsi. Magnifice cum pondere dictum est, "tu," ne putet aliquis quod eum montes illuminent. "Mirabiliter," id est, per miracula facta per manus apostolorum. "Tu illuminans," sed "a montibus eternis," id est, per montes eternos, scilicet prophetas et apostolos, qui prius lucem excipiunt, per quos sedentes in tenebris illuminantur,[1] quorum non terminabitur beatitudo. Et ideo dicuntur eterni, et per eosdem vitam eternam credentibus promisisti.

(fol. 47r) (6) Turbati sunt omnes insipientes corde dormierunt somnum suum et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis: (fol. 46v) Sed de hac illuminatione "omnes insipientes corde," id est, desideria mundi sequentes, "turbati sunt," annuntiata eis alia vita, que non est hic. Deinde premittit quare in futuro erit "terribilis." Et "turbati dormierunt."

(fol. 47r) "Turbati sunt." Interponit quare sit "terribilis" in futuro, dicens: "Turbati sunt." Et est parentesis. "Turbati sunt," audita predicatione vite. "Insipientes corde." Studio, non ignorantia. Et "turbati dormierunt" in his presentibus quiescentibus, que eis

[1] Ps. CVI, 10; Matth. IV, 16.

facta sunt delitiosa, ita bonis eternis refrigescentes, carni adquieverunt, pro futura non providentes. "Somnum suum." Qui distat a quiete bonorum, quia iste fallax est. Vident enim per sompnum se habere thesauros, sed dum evigilant, nichil inveniunt. Unde dicit: "Et nichil invenerunt." Ecce diffinitio avarorum, id est, studentes divitiis. Unde non ait: Habentes divitias, sed "viri divitiarum." Multi enim habent, qui non amant. Sed "viri divitiarum," qui scilicet totam spem suam ponunt in incerto "divitiarum." "Nichil invenerunt," dico, "in manibus suis." Ita hoc dicit, quasi adhuc "in manibus" querant, cum se nichil tenuisse cognoscant. "Sompnum" ergo presentis vite illos divites fecit; evigilatio hec post hanc vitam pauperes prodit. Alludunt enim hec verba actionibus sompniantium, qui evigilantes querant "in manibus," que dormientes videbantur tenere, et amisisse dolent, quod tamen nequaquam se possedisse cognoscunt. Tales sunt isti. Venerunt in hanc vitam et, per cupiditates temporales, quasi obdormierunt. Hic et excipiunt illos divitie et vane pompe volature, et transierunt omnia. Et ita "nichil invenerunt in manibus suis," quia nichil posuerunt "in manibus" eius, qui dicit: "Esurivi,"[1] et cetera. In

[1] Matth. XXV, 35.

pauperibus enim esurit, qui in celo dives est. Vel, "viri divitiarum," id est, qui libero arbitrio et lege se divites putant, "nichil invenerunt in manibus suis," quia nichil boni post hanc vitam habent. Sed hoc quod ipsi "dormierunt," est a te, quia.

(7) Ab increpatione tua deus iacob dormitaverunt qui ascenderunt aequos: "Ab increpatione tua," id est, ab ira et excecatione, qua excecas eos, o "deus iacob," id est, iunioris populi. "Dormitaverunt" cordis cecitate, sicut pharao et egiptii,[1] et qui per secularia vagi sunt. Pharao enim increpationes domini, obstinata mente, contempsit.[2] Ita et hii negligunt sancta monita. Sed qui "dormitaverunt?" "Qui ascenderunt equos" superbie, id est, qui noluerunt esse humiles, quorum superbia crevit humili christo, non humiliati. Unde preceptum est in lege filiis israhel, ut non multiplicarent sibi equos.[3] Salomon quoque equos non de iudea habebat, sed emebat de egipto.[4]

---

1 Genes. V.

2 Genes. V, 1 - 4.

3 Deut. XVII, 16.

4 III Reg. X, 28.

Attende rem tremendam. Increpatio strepitum habet habet.[1] Strepitus vero increpationis solet excitare homines, sed tantum pondus est increpationis dei, quod dormitant increpati, id est, cor habent increpatum. Duritia enim cordis obdormitio est. Sed quod dormientes, modo non sentiunt, in finem sentient, quia "tu terribilis," futurus in iudicio "es."

(8) Tu terribilis es et quis resistet tibi ex tunc ab ira tua: "Terribilis," futurus, "es" in iudicio. "Et," licet hic aliquo modo resistant, "tunc quis resistet tibi?" Non ullus. Sed "ex tunc" erit "ira tua." Modo enim dicunt quod nolunt, et disputant contra deum. Quid enim "tunc" erit? Ecce "tunc" erit "ira tua," quando.

(9) De celo iudicium iaculatum est terra tremuit et quievit: "De celo" veniens fecisti, id est, facies. Sed preteritum ponit, quasi iam factum sit. Auditum, id est, omnibus notum, "iudicium." "De celo" veniet dominus ad iudicium. Unde apstolus ait: In revelatione domini ihesu de celo cum angelis venientis.[2] Vel, "de celo iaculatus es," vel "iaculatum est iudicium," quia sic descendit, tamquam fortissima manu iaculum destinatum. Deinde virtus

---

[1] habet: Erroneous repetition.

[2] II Thes. I, 7.

iudicii exponitur, cum subditur: "Terra tremuit." Quasi dicat. Facies iudicium. Unde "terra tremuit et quievit" a malis, id est, terreni terrebuntur, et perdita potestate quiescent. Melius autem modo non tremerent et quiescerent. Quando quievit?

(10) Dum exurgeret in iudicio deus ut salvos faceret omnes quietos terrae: "Cum deus," id est, ihesus christus, "exurgeret in iudicio." Vel, "deus" severe iudicans, qui nic quietus omnia pertulit. Vel, ita iunge: iudicium, dico, exercendum, "cum deus exurgeret in iudicium." id est, cum potens apparebit,[1] qui humilis apparuit.[2] Idem sensus. Vel ita, ab illo loco, "De celo." Quasi dicat. Erit ira. Nec est impredictum, quia "de celo," id est, de me, dicit asaph: "Fecisti auditum iudicium" esse futurum. Unde "terra tremuit et quievit," id est, homo a malis suis. "Fecisti auditum." Quando? "Cum deus," id est, christus "exurgeret" hic a morte, postea venturus "in iudicium," id est, ad iudicandum omnes.[3] Sed ne putes "iudicium" ad solam dampnationem iniquorum fieri, subdit: Veniet "ut

[1] Matth. XXV, 31 - 46.

[2] Philip. II, 8.

[3] Matth. XXV, 31 - 46.

salvos faceret omnes mansuetos," scilicet "qui" non "ascenderunt equos" superbie, sed in humilitate confessi sunt peccata, qui habent pacem mentis, non detractantes iugum dei. "Mansuetos," dico, "terre." Quasi. Non dico angelos, qui sunt mansueti celi, non "terre."

(11) Quia cogitatio hominis confitebitur tibi et reliquie cogitationum diem festum agent tibi: Diapsalma. "Quoniam cogitatio." Tercia pars, ubi ammonet iam devotos offere vota. Quasi. Merito salvat "mansuetos." "Quoniam cogitatio" mansueti "hominis confitebitur tibi," id est, mansueti laudabunt te cogitatione, et etiam opere. Unde subdit: "Et reliquie." "Et reliquie cogitationis," id est, exhibitio boni operis, "diem festum agent tibi," id est, mansueti cessabunt a servili opere peccati,[1] non intenti mundo, sed quieti et bonis intendunt. Cogitatio enim est conceptio voti; reliquie, redditio voti; opera reliqua post cogitationem. Et quia salvabit, ergo o vos homines,

(12) Vovete et reddite domino deo vestro omnes qui in circuitu eius sunt offertis munera Terribili: "Vovete" mente quodlibet bonum, "et reddite" necessario post votum.[2]

[1] Joan. VIII, 34.

[2] votum: followed by deletion of Notandum quia alia sunt communia.

"Vovete." Notandum quia alia sunt communia vota, de his scilicet sine quibus non est salus, ut vovere fidem in baptismo, et abrenuntiare diabolo et pompis eius, non occidere, non superbire, et huiusmodi, que etiam si non promittimus, solvere debemus, et de his precipitur omnibus. "Vovete et." Alia sunt propria vota singulorum, ut castitas, virginitas, et huiusmodi. Ad hec ergo vovenda non invitat, non precipit ut voveamus, sed ut vota reddamus. Vovere enim voluntati consulitur, sed post voti promissionem necessario exigitur. Ideo non ait simpliciter, "vovete," vel "nolite vovere," sed "vovete et," si vovetis, "reddite." Alioquin dampnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt, ut ait apostolus.[1] Vel, prima cogitatio dicitur, qua incipimus bona, scilicet penitere de peccato et confiteri deo, qui facit reliquias cogitationes que festum agunt. Ordo littere non pendet a superiori, ut proprietas diapsalmatis observetur, sed ad inferiora respicit sic: Cogitatio hominis prima, scilicet qua dampnat mala et incipit bona. "Confitebitur tibi, et reliquie cogitationis," id est, "relique" cogitationes post primam, scilicet quod semper debet homo recordari mala preterita ut lugeat, et

[1] I Tim. V, 12.

bona prestita ut speret. "Diem festum" agunt "tibi," gratias agendo, quoniam sentit se homo a peccatis liberum, sicut post emundationem iudeis iubetur in lege offere festivum munus domino.[1] Prius est enim dampnare vel dispicere quod eramus, quod postea in memoria tenere debemus, scilicet quod eramus, et quod accepimus. Et hec sunt "reliquie" cogitationes, ne excidat a memoria vulnus quod habuit, et munus sanationis. Unde gratias liberatori agamus, quod est solempnia celebrare. Et quoniam solus dominus est, cui festivitas debetur, ergo o vos homines, "vovete et reddite domino deo vestro," non tantum homini, sed etiam "deo reddite" vos, "omnes qui in circuitu eius" existentes per fidem, "affertis munera," id est, vos ipsos, vel "munera," que altaribus offeruntur. Hi tales monentur vovere, non heretici vel pagani. Vel, secundum aliam litteram, que est: "Omnes qui in circuitu eius sunt offerent," vel "afferent." Quasi dicat. Non vos moneo, quia "omnes qui in circuitu eius sunt," ut famuli, "offerent" vel "afferent munera" humilitatis, id est, omnes humiles confitentur ei et adorant eum. "In circuitu" enim "eius," quasi medii sunt, qui intelligunt communem esse

[1] Exod. XIX - XXV.

omnibus veritatem, et non faciunt superbiendo suam. Hii offerunt "munera," quia habent humilitatem. Qui autem quasi suum faciunt quod omnibus commune est, tamquam in medio positum ad partem ducere conantur, et hi non "offerent munera." Ecce dixit cui debeant offere, et qui scilicet "in circuitu." "Terribili." Quasi dicat. Vove. Quare? Quia "terribilis." Si non amore, vel timore facite, quem vere timent boni; mali vero non. Et quia "terribilis," ideo timeat quis superbus facere suum commune omnibus intelligens, habens "spiritum" dei, non "spiritum principum," id est, superbum. Unde subdit:

(13) Et ei qui aufert spiritum principum terribili apud reges terrae: "Et ei qui spiritum principum," id est, audatiam superborum, scilicet "spiritum"[1] superbie vel timoris "aufert," dando suum "spiritum." Et sic facit eos "reges" sui, qui corpus suum moderantur. Unde subdit: "Terribili apud reges terrae," scilicet qui se regunt subiciendo deo, de quibus dicitur: Cor regis in manu dei est.[2] Vel, ad litteram, "spiritum," id est, vitam principum terrenorum. Quasi. Non solum aliis, sed etiam regibus, qui terribiles sunt aliis.

[1] spiritum: Altered from principum.

[2] Prov. XXI, 1.

(LXXVI)

"Voce mea." Titulus. "In finem pro ydithun, psalmus asaph." Ydithun, sicut supra sepe diximus, interpretatur transiliens eos; asaph congregatio, que fidelis hic loquitur, et transiliens omnia visibilia, ut perviniat ad finem, qui christus est. Et est sensus. Psalmus iste attribuitur asaph, id est, fideli congregationi, que hic loquitur, et agit pro idithun, id est, de transiliente, in finem, id est, in christum, ultra quem nichil est. Intentione monet desideria et illecebras seculi calcare et nil sibi proponere, nisi illum, ex quo sunt omnia, sicut ipse facit. Modus. Quatuor sunt partitiones: Primo dicit quo modo transcendens omnia deum querit et invenit; secundo deliberat an sit eum reducturus, ibi: "Anticipaverunt;" tercio dicit quid deliberando invenerit, ibi: "Et dixi nunc;" quarto exponit que in mundo christus operatur, ibi: "Viderunt." Asaph ergo omnia transiliens, et solum deum querens, ait: "Voce."

(2) Voce mea ad dominum clamavi vox mea ad deum et intendit mihi: "Voce mea," id est, intentione devotionis, "ad dominum clamavi," non aliud a deo petens. Ab ipso enim dicitur, et transit quicquid infra est. Deinde repetit

"voce mea clamavi deum," ostendens propter quid clamat, quia dominus, et quia deus. Vel ita. Prius dicit ad quem clamet, et non dicit quid petat, quia non est opus ei qui novit quod expedit. Deinde subdit propter quid clamaverit: "Et vox mea" est "ad deum," **alia littera.** Ad hoc est vox, propter quod editur. Hoc addit, ne putetur propter aliud clamare "ad deum," quam propter ipsum, supra quem nichil est. Vel, in eodem sensu legitur littera nostra, scilicet "clamavi voce mea ad deum." Et ut non frustra clamasse ostendat, subdit: "Et intendit mihi," quia semper adest querentibus se, sed non adest querentibus aliud ab eo. Unde: "Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret,"[1] et cetera. Intendere autem dei est dare totum quod petunt, et **etiam plus quam petatur.**

(3) In die tribulationis meae deum exquisivi manibus meis nocte coram eo et non sum deceptus Negavi consolari animam meam: "In die tribulationis." Quasi dicat. Non solum voce quesivi deum, sed etiam "manibus," id est, operibus. Et non solum alio tempore, sed etiam "in die tribulationis mee," in qua alii querunt de ea exire, qui non transiliunt. Iste necessitatis oblitus, deum tantum

[1] Ps. XVII, 42.

querit. Vel ita continua. Quo modo hoc totum fit clamor et exauditio? Ecce. "In die tribulationis meae," id est, quando mihi est tribulatio, vel in vita ista, que tota est tribulatio desideranti celum, "exquisivi deum." Ex tribulatione querit iste "deum," ut in eo sibi sit requies, non ab eo aliud querit. Nota quod hucusque dixit quis clamaverit, et ad quem, et propter quid, et qua necessitate. Deinde subdit quo modo quesierit, et quando, et ubi, et quo fructu. Quasi dicat. Quo modo queris? "Manibus meis," id est, bonis operibus, non inani desiderio. Quando? "Nocte." Idem dicitur nox quod supra dies tribulationis, scilicet vita ista. Hoc seculum, quod est tribulatio illi qui desiderat celum. Et nox est, quia in ea opus est lucerna verbi dei. Unde petrus: Habemus certiorem propheticum sermonem, cui bene facitis intendentes.[1] Venturus est ergo dies post istam noctem, cuius diei comparatione hec vita nox est. Dies vero est comparata vite fidelium. Unde apostolus: "Sicut in die honeste ambulemus."[2] Dies est ergo in comparatione infidelium; nox in comparatione angelorum. Et cum sit idem dies et nox, tamen propter

[1] II Petr. I, 19.

[2] Rom. XIII, 13.

aliud, supra dies ponitur, propter aliud, hic nox. Dies enim necessitatem, nox tempus clamoris notat. Ecce dixit qua necessitate, et quo modo, et quando querit, et ubi queris? "Coram eo," vel contra eum. "Coram eo" deum querit, qui non facit iustitiam suam coram hominibus, ut videatur ab eis. Unde: "Nesciat sinistra tua,"[1] et cetera. Et quo fructu? "Non sum deceptus," ut hii qui aliud querunt, quia inveni quod querebam. "Renuit," vel "negavi consolari animam meam." Exponit hic tribulationem que pungit, et, quodam modo, impingit necessitatem transiliendi. Quasi dicat. Dixi "in die tribulationis," que tribulatio tanta fuit, quod anima mea "renuit consolari," vel "negavi consolari animam meam," quia undique mihi mala. Tantum enim teduit, et tristicia pro peccatoribus occupavit, ut contra omnem consolantem claudat se anima. Si quis enim iustus videtur, qui solus est consolatio, sepe aliter invenitur, quod est expertus iste, percussus scandalis. Et ideo iam timet in aliquo letari et "consolari," quia in omnibus scandalum invenit. Vel timet, in nullo securus est. Que est ergo respiratio? Ecce.

[1] Matth. VI, 1, 3.

(4) Memor fui dei et delectatus sum Exercitatus sum et defecit paulisper spiritus meus: "Memor fui dei," in quo suavitas. Hunc manus querentis **inveniant in iusticia** consolatorem. "Et delectatus sum," "et garrivi," alia littera, id est, exultavi loquendo de deo ut garrulus, qui pre leticia nec vellet, nec posset tacere. Garruli proprie dicuntur qui vulgari verbo sic appellantur, scilicet accedente leticia, nec valentes, nec volentes tacere. Et in garriendo rursus "defecit spiritus meus," qui prius contabuerat tedio malorum. Ideo **"defecit"** iterum "spiritus meus," quia.

(5) Anticipaverunt vigilias oculi mei turbatus sum et non sum locutus: "Inimici mei," alia littera, "anticipaverunt," querentes calumpniam in verbis, scilicet omnes inimici mei vigilaverunt super me, plures mihi tendendo insidias, preoccupaverunt me spirituales inimici. Ecce tedium inest cordi. Timendum est, ne tristitia absorbeat leticiam, vel ne garriendo in leticia, "spiritus" deficiat, et dicat homo quod inimicus teneat, id est, reprehendat. Unde iste turbatur, et non loquitur. Unde sequitur: "Turbatus sum," quia malum est tacere, et malum loqui. Unde intro redit. Unde subdit: "Et non sum

locutus." Non tamen cessat, conatur invenire remedium, vult et hoc ipsum transcendere. Unde subdit.

(fol. 47v) Diapsalma. "Anticipaverunt." Secunda pars. Cassiodorus.[1] Invento deo, qui solus bonum est ei, deliberat an sit eum reducturus. Secundum lectionem augustini que precessit, non est hic particio. Exponit quo modo exercitatus fuerit, ita scilicet quod "anticipaverunt vigilias" aliorum "oculi mei," ut ille facit, qui ante tempus surgit ad negotium. Vel, "oculi mei," id est, affectiones mee, "anticipaverunt vigilias," id est, sedulitatem aliorum. Vel, per "vigilias" significat nocturnos, quos[2] usualiter sic vocamus, quos facimus in laudibus dei. Quasi dicat. Ante alios in nocturnis laudavi deum, et vigilans "turbatus sum," quod non possum consequi quod quero. Qui dormit in mundanis, sompniat se beatum. "Et non sum locutus," id est, non murmuravi, contra deum. Vel, ideo "turbatus sum," quia dum nocte secreta animi perquirit, videt humanum genus in peccata ruere, et pio dolore pro aliis cruciatur, quia iam vicia transilivit.

---

[1] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 547 - 548; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 715 - 716.

[2] quos: Altered from quas.

Sed[1] tacet, non loquitur, quia nocte non habet solacium humani colloquii, quo tempore cautius cogitat. Unde subdit: "Cogitavi."

(fol. 47r) (6) Cogitavi dies antiquos et annos eternos in mente habui: "Cogitavi dies antiquos." Iam iste quasi qui extra vapulavit in secreto mentis sue agit, ubi nemo oblatrat, et deus adiuvat. Ibi manens de eternis agit, quod ibi licet, non extra in strepitu. Et hoc est. "Cogitavi dies antiquos," et cetera, ubi hec mala non fiunt. "Habui in mente," id est, in memoria, et accepit pro eodem, "dies et annos." Hec cogitatio de eternis magnum vult silentium ab omni rerum humanarum tumultu, ut securus intus agat. Unde subdit.

(fol. 47v) Cassiodorus.[2] "Cogitavi." Quasi dicat. Ideo non sum turbatus, quia "cogitavi dies antiquos" ade, in quibus corruit homo a stabilitate sua, id est, "cogitavi" quid contigit ade pro inobedientia,[3] et ex illo cognovi hunc defectum hominis esse. Et e contra "annos eternos," quos homo persistens haberet, "in mente habui," quod non stulti.

[1] Sed: Followed by deletion of iam.

[2] "Expositio in Psalterium," Patrologia Latina, LXX, 547 - 548; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 715 - 716.

[3] Genes. III.

Quasi. Vidi bona que perdidi, et mala que inveni. Et ideo turbatur iste, quia homo desiderat "antiquos dies, et eternos" negligit.

(fol. 47r) (7) Et meditatus sum nocte cum corde meo exercitabar (fol. 47v) et ventilabam in me spiritum meum: (fol. 47r) "Et meditatus," ubi non est locus calumpnioso, et "garriebam," alia littera, non iam foris sicut prius, sed "scrutabar," alia littera, "spritum meum," ubi multa, si cum eo loquor et garrio, invenire potero. Et quid invenisti? Quod non "in eternum proiciet."

(fol. 47v) "Et" etiam "meditatus sum nocte," id est, in hoc defectu, "cum corde meo," id est, cum ratione, si quo modo possem redire ad "annos eternos." Cum ratione tacitus loquitur, qui in ea quietus exercetur. Et "exercitabar" in ipsa meditatione, "et scopebam spiritum meum," id est, purgabam mentem meam, ut videre possem. Alii interpretes dicunt: "Ventilabam spiritum meum," id est, virtutem animi mei. Huc et illuc volvendo, in quo actus deliberationis exprimitur.

Remigius.[1] Vel "scopebam," id est, fodiebam, "spiritum

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, CXXXI, 542; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 716.

meum," sic apud me tractans. "Numquid in eternum."

(8) Et dixi numquid in aeternum proiciet deus aut non adponet ut beneplacitum sit adhuc: "Numquid in eternum proiciet deus" genus humanum. Et nonne "apponet," id est, addet ipse, ut "complacitior sit adhuc?" Quasi. Qui iam placitus sua gratia fuit in veteri testamento, nonne addet ut plus sit in novo per adventum filii? Hoc sentit qui de pietate tractat. Vel, "complacitior sit adhuc," id est, ut ipse qui fuit iratus repellendo, mala inferendo, sit mansuetior liberando, revocando. Ira enim fuit quod patimur.

Augustinus.[1] "Numquid in eternum proiciet deus?" Absit. Adverte saltus transilientis. Invenerat supra tedium in hac vita, nusquam fidem, nusquam consolationem. Ad quoscumque homines intendebat, scandalum in eis inveniebat. Nusquam ergo securus. Ideo transilivit ad deum, ut ibi letetur. Sed garriens foris de deo, reprehenditur ab inimicis. Unde ad cor rediit. Sed quia tacere illi malum erat, ne sileret a bonis, angustiatus in hac vita vehementer, de alia vita multum cogitavit, ubi non

[1] "Enarrationes in Psalmos," Patrologia Latina, XXXVI, 977; Petrus Lombardus, "Commentarium in Psalmos," Patrologia Latina, CXCI, 714 - 715.

est temptatio. Nec cessavit transilire etiam spiritum suum, donec veniret ad finem, de quo titulus ait, ubi hoc invenit quod non "in eternum proiciet deus."

(9) Aut in finem misericordiam suam abscidet a seculo et generatione: "Aut abscidet" ipse, a genere humano, "misericordiam" incarnationis, scilicet quod de virgine natus. "Misericordiam," dico, "suam," quia ipse natura misericors. Et hoc, "in finem," id est, omnino, scilicet a bonis sicut a malis. Vel, "in finem," id est, in plenitudine temporis,[1] ut nec hoc tempore beneficium incarnationis exhibeat, scilicet "a generatione" malorum "in generationem" bonorum, vel "a generatione" prima veteris testamenti "in generationem" ultimam novi testamenti. Idem aliis verbis repetit dicens:

(10) Numquid obliviscetur misereri deus aut continebit in ira misericordiam suam: "Aut obliviscetur misereri deus?" In alio non est misericordia, nisi deus eam donet. Et ipse erit sine ea? Rivus currit, et fons siccatus est? Ipse enim est fons misericordie, qui eam naturaliter habet, a quo emanat sicut rivulus de fonte in alios. Dum autem dicit, "obliviscetur misereri," significat quod incepit et

[1] Galat. IV, 4.

consuevit misereri. Idem aliter repetit. "Aut continebit in ira," scilicet, "misericordias suas," id est, ira vincet misericordiam? Potius misericordia iram. Unde per ysaiam: Non in eternum vobis vindex ero, neque per omne tempus irascar vobis.[1] Ideo autem dicit, "continebit misericordias," quia iam cepit misereri, et ideo non est desistendum.

(11) Et dixi nunc coepi haec inmutatio dextere excelsi: "Et dixi." Tercia pars, ubi dicit quid deliberando invenerit, scilicet quod christus mutat homines et redimit. Quasi dicat. Ita cogitabam hec apud me, et post hec, "dixi," id est, huic meditationi mee respondi. "Nunc" primo "cepi" sapere, id est, intellexi quod fuit tacitum ab eternis temporibus, scilicet quod homo reducetur ad "annos eternos." Et quod iam intelligo, istud est argumentum de futura consummatione, scilicet quod in futura consummabor. Et hec mutatio est "dextere excelsi," id est, favoris et propitiationis dei. Quasi. Non est hec mutatio a misericordia ad iram, sed ab ira ad misericordiam, scilicet quod de servis mutamur in filios.[2] Et ego "fui."

[1] Isai. LVII, 16.

[2] Galat. IV, 7; Rom. VIII, 21.

(12) Memor fui operum domini quia memor ero ab initio mirabilium tuorum: "Memor operum domini," id est, huius mutationis mee, in me facte. "Memor fui," numquam dans oblivioni, ut meliora mererer. Sed ne de se tantum letari videretur, addit: Et vere huius "memor, quia" etiam "memor ero mirabiliorum tuorum ab initio," id est, que deus generi humani indulsit "ab initio," scilicet quod adam ad imaginem suam fecit;[1] quod abel hostiam accepit;[2] similiter quod de noe fecit, in cuius archa diversa animalia, in misterium ecclesie, salvavit;[3] quod de abraham fecit, cuius oblatione filii christi incarnationem et passionem designavit;[4] tandem quod ipse deus venit. Hec sunt que sanctum virum delectant. Deinde repetit universalius.

(13) Et meditatus sum in omnibus operibus tuis et in observationibus tuis exercebor: "Et meditabor in omnibus operibus tuis, et excerbor in adinventionibus tuis," id est, preceptis, que invenisti, vel quibus inveneris. A te enim

[1] Genes. I, 26.

[2] Genes. IV, 4.

[3] Genes. VII, 1 - 3.

[4] Genes. XXII, 1 - 19.

omnis sapientia et prudentia est.[1] Vel, "in observationibus tuis," alia littera, id est, in preceptis que observanda sunt, "exercebor," quia non satis est legere scripturas, sed fructus operum demonstrare oportet. His autem eruditus, iste in laudes prorumpit dicens:

"Et dixi." Transiliens iste, nusquam requiem inveniens, non desilit transire etiam se ipsum, quousque perveniret ad deum. In aliis ergo deceptus, et tedio affectus, nunc invenit ubi sit securus. Quasi dicat. Ita transilivi usque in finem. "Et dixi nunc," primo cum et me transiliens ad deum veni. "Cepi" aliquid, ubi securus sum, ubi non anticipent inimici, ubi iam nullum periculum. "Et dixi" etiam: "Hec" est "mutatio dexetere excelsi," id est, modo cepit me mutare excelsus deus, per dexteram, id est, christum. Et scio quod potest mutare, quia omnia creavit, quorum ego "memor." Et hoc est. "Memor fui." Iam spaciatur iste "in operibus" dei, et securus gaudet, qui supra foris garriens defecit, iam et sui oblitus, in solo deo delectatur. Unde subdit: "Quia memor ero," "memor fui," et "ero," et non solum "memor ero," sed etiam "meditabor," "et in affectionibus tuis garriam," alia littera. Ecce

[1] Rom. XI, 33; Ephes. I, 8.

tertium garrire. Prius garrivit foris, et defecit; post in spiritu suo, et profecit. Nunc "in operibus" dei garrit, quando venit quo profecit. "In affectionibus tuis," non meis. Sicut enim terrena suas affectiones habent, ut circa tabulam, theatrum, venationem, aucupium, et huiusmodi, ita "in operibus" et meditatione dei est interior quedam affectio, cum inspicitur mundus, et in creatis creator queritur, et invenitur nusquam displicens, sed placens.

(14) Deus in sancto via tua quis deus magnus sicut deus noster: "Deus in sancto via tua." Christo "via tua," id est, redeundi ad te. Iam incipit opera misericordie dei circa nos ostendere, de quibus garrit et exultat, ostendens per quem fit reditus ad "annos eternos." Quasi dicat. Per predicta, sum certus quod veniam. Et hoc duce, o "deus in sancto" christo est "via tua," id est, "via" colendi te, et ad te veniendi. Ipse enim ait: Ego enim sum via, vita, et veritas.[1] Redeant ergo prevaricatores ad cor,[2] et scrutentur spiritum suum, recolentes "annos eternos," et sic invenient misericordiam. Unde, iste letus, potentiam dei prefert simulacris, que falso colebantur. Quasi dicat.

[1] Joan. XIV, 6.

[2] Isai. XLVI, 8.

Et cum hoc sit, "quis deus" de diis gentium, quibus homines affecti colunt, est "magnus sicut deus noster?"

(15) Tu es deus qui facis mirabilia solus Notam fecisti in populis virtutem tuam: Quasi dicat. Nullus, quia "tu," non alius, "es deus" proprie, "qui solus facis mirabilia," et in anima de idolatris faciendo fideles, et in corpore sanando infirmos. Hec "mirabilia" per partes ostendit. "Notam fecisti, deus, virtutem tuam," christum, dei virtutem et sapientiam,[1] quando eum misisti in mundum.[2] Per hec et iste fit transiliens, quod est unum de mirabilibus. "Notam fecisti in populis," ut in corpore christum cognoscerent infideles, et in deitate fideles. Deinde subdit quid prestiterit hac virtute, dicens:

(16) Liberasti in brachio tuo populum tuum filios israhel et ioseph: "Redemisti in brachio" virtutis tue, id est, in christo, "populum tuum," scilicet "filios iacob et ioseph," id est, iudeos et gentiles. "Filios iacob et ioseph." Sufficit ad historiam dixisse "filios iacob," in quibus continentur filii ioseph, sed per "filios iacob" intelliguntur iudei credentes. Per "ioseph" vero, qui a

[1] I Cor. I, 24.

[2] Galat. IV, 4.

fratribus venditus humiliatus est, deinde exaltatus,[1] accipitur christus, qui a iudeis venditus ad gentes transiit, in quibus regnavit, ubi prius humiliatus est in persecutionibus martirum, deinde exaltatus sicut legitur: "Omnes gentes servient ei."[2] Hii sunt ergo filii ioseph, qui interpretatur augmentum, quia iudeis in fide precedentibus, gentiles adiuncti sunt.

(17) Viderunt te aque deus viderunt te aquae et timuerunt et turbati sunt abysi: Diapsalma. Quarta pars, ubi exponit que in mundo christus operatur. Quasi dicat. Quo modo fecit "notam virtutem?" Ecce. "Viderunt." Vel ita. Notum fecit christum, et per eum, "viderunt te," fide, o "deus," pater, "aque," id est, populi. Vel ita. Quia "notam" fecit "virtutem," ideo o "deus," christe, qui es virtus et brachium,[3] "viderunt te," ut supra. Deinde repetit, ut uterque populus intelligatur. "Viderunt te aque et timuerunt" de peccatis. "Et abyssi," id est, altitudines aquarum, "turbate sunt," pungente conscientia. Et hii non sunt pauci, sed

[1] Genes. XXXVII; XLII.

[2] Ps. LXXI, 11.

[3] I Cor. I, 24.

(18) Multitudo sonitus aquarum Vocem dederunt nubes etenim sagitte tuae pertransierunt: "Multitudo sonitus aquarum," id est, populorum sonantium in confessione peccatorum, in gemitu culparum, in laudibus dei, in gratiarum actione. Quasi enim mare confragosum, sonant diversa vota populorum. Sed unde sunt isti "sonitus aquarum" et turbatio abyssorum? Quia "nubes," id est, predicatores verbi dei, "dederunt vocem" in omnibus gentibus, predicando christum. Et vere "dederunt vocem." "Etenim," id est, quia, "sagitte tue," id est, voces nubium, "transeunt," vel "transierunt" usque ad cor, quod transfixerunt, non in auribus tantum remanserunt. Vel, evangeliste, de gente in gentem. Nota quod verbum predicationis et pluvia dicitur et sagitta, quia rigat, et quia percuttit.

(19) Vox tonitrui tui in rota Inluxerunt coruscationes tuae orbi terre vidit et commota est terra: "Vox tonitrui tui in rota." Quid est hoc? Quo modo intellecturi sumus? Ad litteram. "Tonitrui vox" revolvitur, ut rotatus et sinuosus sonus sentiatur. Habent enim tonitrua quamdam concussionem similem vehiculis. Sed numquid ad ista puerilia redituri sumus? Non utique.

Potius allegorice intelligendum est. Quasi dicat. "Vocem dederunt nubes." Et hec vox nubium non in occulto facta est, sed fuit "tonitrui tui," id est, aperta, et fuit "in rota" totius mundi. "Rota" enim est orbis terre, quam nubes circumeundo tonuerunt preceptis, choruscaverunt miraculis, de quibus ait: "Inluxerunt coruscationes tuae." Quasi dicat. Predicatores transierunt, et per illos "illuxerunt corruscationes tue orbi terre," id est, divina precepta, que mundi tenebras pellerent. Vel per miracula. Unde, "commota est" ad conversionem, "et contremuit," id est, qui habitant terram. Eandem dicit mare, subdens:

(20) In mari via tua et semite tue in aquis multis et vestigia tua non cognoscentur: "In mari via tua." Ipsa terra dicitur mare per similitudinem, quia amara est vita humana, tempestatibus subdita, ubi maior piscis devorat minorem. "In mari" ergo "via tua," id est, in cordibus hominum, quos sibi subdit. Hoc mare amarum erat, et mortuum, sed venit fons ille vite ut indulcoraret et sanaret.[1] Vel, per terram iudei; per mare gentes. "Via" ergo "tua," de qua dictum est, "in sancto via tua," nunc iam est "in mari," eo quod ille sanctus est in gentibus. In

[1] Ezech. XLVII.

huius rei figura, super aquas ambulavit,[1] gentes per fidem subiciendo. Tangit etiam iudeos, qui adhuc dicunt: Non dum venit christus. Quod ideo dicunt, quia non vident eum super mare gentium ambulantem. "Et semite tue," id est, precepta tua, sunt "in aquis multis," scilicet non in paucis gentibus. "Et" tamen "vestigia tua," scilicet presentia corporalis, doctrina, miracula, "non cognoscentur" a iudeis.

(21) Deduxisti sicut oves populum tuum in manu moysi et aaron: "Deduxisti." Quasi dicat. A quibus "cognoscentur?" Ab his quos "deduxisti," scilicet "populum" iudeorum de egipto.[2] "Sicut oves," quia non vere "oves." Et hoc "in manu," id est, operatione miraculorum, que fecerunt "moyses et aaron." Per nomina "moysi et aaron" significantur facta eorum, et mistica que continebantur sub eis. Moyses interpretatur sumptus de flumine;[3] aaron, mons fortitudinis. Ille "in mari" viam fecit,[4] significans per

[1] Matth.XIV, 25; Marc. VI, 48; Joan. VI, 19.

[2] Exod. XII - XIV.

[3] Exod. II, 3 - 10.

[4] Exod. XIV, 21 - 22.

baptismum liberari populum fidelium. Aaron, eminenti virtute, murmurantibus resistit,[1] in quo ecclesie tenebat imaginem, que monti firmissimo comparatur.

(LXXVII)

Titulus. "Intellectus asaph." In hoc psalmo narrantur que in veteri populo divinitus acta sunt, scilicet que beneficia contulerit eis deus, et quas penas ingratis intulerit. Et quia omnia in figura nostri contingebant illis, secundum apostolum,[2] ideo que de illis historialiter referuntur, eadem de nobis spiritualiter intelligenda sunt. Unde, psalmus pretitulatur. "Intellectus asaph," id est, quod intellexit synagoga fidelis, vel quod spiritualiter debet intelligere. Vel, "intellectus" genitivus casus est; "asaph," dativus, quod in greco apertum est ex articulis eius. Et est sensus. Hic est psalmus, vel verba intelligentie, que data est ipsi asaph. Intentio talis est: Per acta in veteri populo, intendit monere novum populum, ne sint ingrati beneficiis dei, et eius iram in se provocent. Modus. Novem sunt partitiones: Primo attentos

[1] Exod. XVI, 10.

[2] I Cor. X, 11.

facit, que, quia videntur aperta, parabole sunt et enigmata; secundo summatim dicit que deus iudeis fecit, tamen ingratis sibi, ibi: "Quanta;" tercio que ab exitus israhel de egipto fecit eis, nec tamen resipuerunt, ibi: "Coram;" quarto quod, dilata vindicta, dedit deus prius que petebant, ne videretur non posse, ibi: "Ideo audivit;" quinto penas eorum et simulatam timore pene reversionem, et tamen sententiam dei per misericordiam temperatam exponit, ibi: "Adhuc esce;" sexto enumerat plagas egipti propter eos factas, quibus beneficiis eorum malitiam comparat, quam etiam proponit, ibi: "Quoties;" septimo quod eductos de servitute duxit in terram promissionis, ubi iterum offenderunt, ibi: "Et abstulit;" octavo de ultione illorum in terra promissionis, et qualiter eam in ipsos per quos puniebat retorsit, ibi: "Audivit;" nono de qua tribu, et quem elegerit regem, et quo loco regnum constituerit, ibi: "Et reppulit." Ut maior reverentia suis addatur verbis et auctoritas, primo inducit asaph ipsum dominum loquentem sic:

(1) Attendite popule meus legem meam inclinate aurem vestram in verba oris mei: O "popule meus," qui mihi scilicet obedis. Vel, o vos, qui estis populus meus, "attendite" corde "legem meam," id est, veritatem rei, que figuris tegitur. Nos sumus populus ille, qui et

congregatio christi sumus. "Inclinate," per humilitatem, "aurem vestram," cordis, et sic bene attendetis. Timor enim infusa repellit. Unde preceptum fuit in lege, altare domini cavum esse et quadrangulum,[1] ut mens nostra, quatuor virtutibus munita, per humilitatem sit concava ad receptaculum divini verbi.

(fol. 48r) "Attendite." Loquitur totus christus. Primo in persona capitis, ut sequentium reverentia crescat, deinde in persona asaph, id est, fidelis synagoge, que malis exprobrat. Sciendum vero ea que narrantur non modo in figura, verum etiam intus esse intelligenda. Unde etiam vocantur et parabole et propositiones, et in titulo, "verba intellectus," que non solus asaph intellexit, sed et populus qui figurate intelligitur per asaph, eadem intellexit, quamvis sub velo figurarum, que erant in plenitudine temporis revelanda. Unde apostolus: Eundem cibum spiritualem manducaverunt.[2] Idem cibus tunc erat; sed significatione idem, non specie. Idem christus illis in petra figuratus, nobis in carne manifestatus. Hec sunt ergo verba intellectus, id est, intelligentie, que data est huic asaph, non quidem uni homini, sed congregationi populi

---

[1] Exod. XXVII, 1 - 8.

[2] I Cor. X, 3.

dei, cui nos quoque de nationibus congregamur. Quamvis autem sicut tunc non in omnibus illis beneplacitum est deo, ita neque nunc in istis. Tamen, neque tunc, neque nunc, infructuose dominus clamat, non uni, sed pluribus dicens: O "popule meus, attendite legem meam," id est, rem ipsam intuemini corde. Et qualiter, addit: "Inclina aurem vestram," id est, humilies "attendite." "In verba oris mei." Os domini asaph, per quem dominus ipse locutus est, ibi: "Quanta." De hoc ore dicit: "Aperiam," et cetera. Et loquitur per asaph "propositiones," et ideo ait:

(2) Aperiam in parabolis os meum loquar propositiones ab initio saeculi: Parabole sunt rerum similitudines, cum rerum adducta similitudine, quod de illis dicitur, de aliis intelligitur. "Propositiones" sunt que grece dicuntur emblemata, vel problemata, scilicet questiones aliquid disputatione solvendum habentes, que ebraice dicuntur enigmata. Que cum obscura sint, dicit tamen "aperiam." Vel ideo quia multa dicturus est, vel quia in superficie manifesta, vel quia quod foris loquitur intus aperit, faciles ponendo parabolas. "Ab initio." Non utique mundi, sed ex quo populus de egipto cepit adduci.

(3) Quanta audivimus et cognovimus ea et patres nostri narraverunt nobis: "Quanta audivimus." Secunda pars, ubi[1] sub[2] argumento colligit, que post late narraturus est, scilicet beneficia dei, provocationes iudeorum, et penas. Et sic si non eis, prodest tamen filiis, "ne fiant sicut patres eorum." Notandum quod prius ex sua[3] persona per hominem deus locutus est, nunc in persona corporis per hominem loquitur. "Quanta." Illud predictum dixit deus ex se, ne eius locutio in homine, post eum loquente, contempneretur. Admirative ergo dicit: "Quanta." Quasi. Multa "audivimus" in veteri testamento, predicta a patribus, quod est, "et patres nostri" moyses et prophete annuntiaverunt "nobis." "Narraverunt," dico, "narrantes laudes eius." Talis est ordo verborum. Laudatur dominus ut ametur. Hec, inquam, "audivimus" a patribus in veteri testamento, "et cognovimus ea" in novo impleta. "Narraverunt nobis." Hoc etiam iste previdet, quod scilicet patres narrarent filiis.

---

[1] ubi: Followed by deletion of summatim dicit que.

[2] sub: s altered from q.

[3] sua: Preceded by deletion of in.

(4) Non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera Narrantes laudes domini et virtutes eius et mirabilia eius que fecit: "Non" enim "sunt occultata a" nobis, "filiis eorum," spiritualibus, quod postea exponit, scilicet "in altera generatione," etiam gentium, que ex aqua et spiritu sancto regeneratur.[1] "In generatione," non carnali, sed spirituali, quod est "altera." "In generatione altera," in qua data est regeneratio. Neque ipsi, dico, "narrantes laudes domini," ut deus ametur. "Et virtutes eius," id est, liberationes quibus populum sepe liberavit. "Et mirabilia eius," que non modo promisit, sed fecit, cum in deserto populum pavit,[2] et hostes eius devicit. Bene dico quod "audivimus" in veteri, "cognovimus" in novo, quia novum "testimonium" habet a lege et prophetis, quod ita ait:

(5) Et suscitavit testimonium in iacob et legem posuit in israhel Quam mandavit patribus nostris ut notam facerent eam filiis suis: "Et suscitavit in iacob," id est, in populo iudaico, "testimonium," id est, legem. "Suscitavit," dicit, quia per illud "testimonium," peccatum

[1] Joan. III, 5.

[2] Exod. XVI.

quod latebat apparuit et revixit. Unde apostolus: Peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem.[1] Deinde repetit: "Et legem," hoc est, "testimonium," "posuit in israhel," hoc est, in iacob. "Posuit," dicit, quasi iugum, quia peccato per legem offenso, ne vaga voluntate liceret errare, eandem "legem posuit," quasi iugum. Interest ergo aliquid inter "suscitavit" et "posuit." Aliud enim notat "suscitavit," aliud "posuit," sicut diximus. Lex ergo et bene utentibus "testimonium" est, quo fugiant peccata, et male utentibus, quo convincantur puniendi, et peccatores. Sicut christus credentibus est lapis in caput anguli, non credentibus lapis offensionis.[2] Vel ita. "Suscitavit testimonium," id est, "legem" in adam, quasi mortuam et sopitam. "In iacob," id est, in populo iudeorum, reformando scriptis, quod mentibus obcecatis obsoleverat. Vel, forsitan "testimonium" dicit illud quod accidit iacob, quando cum angelo luctatus tacto femore claudicavit,[3] quod significat iudeos partim in fide mansuros, partim recessuros. Et ita huius rei "testimonium"

[1] Rom. VII, 13.

[2] I Petr. II, 6 - 8.

[3] Genes. XXXII, 22 - 32.

fuit, quod iacob accidit. Ecce parabola.[1] Hoc autem "testimonium" suscitatur, dum lex scribitur, quia prius ignorantia sopitum erat, sed ex tunc, et ipsum signum in memoria fuit, et res figurata ex tunc cepit. Et hoc est. "Et suscitavit testimonium in iacob." id est, illud quod accidit iacob in signum, prius sopitum ignorantia. Et quando "suscitavit?" Quando "legem posuit in israhel." In qua lege? "Quanta mandavit." Ecce initium, ut supra. Vetus enim testamentum initium est, ubi timor, qui est initium sapientie.[2] Novum vero finis, ubi christus, qui est finis legis ad iusticiam omni credenti,[3] qui dat spiritum, per quem karitas diffunditur in cordibus nostris,[4] que consummata foras pellit timorem.[5] Ad hoc enim suscitavit testimonium in iacob, et legem posuit in israhel, ut cognoscat generatio altera." Unde et tabernaculum

[1] parabola: Altered from parabila.

[2] Eccli. I.

[3] Rom. X, 4.

[4] Rom. V, 5.

[5] I Joan. IV, 18.

testimonii dicebatur illud, quod tot mistica figurabat. "Testimonium" ergo dicitur vetus testamentum, in quantum probat; lex, in quantum iubet. Idem vero figuratur per "testimonium," et per "legem." Sed alia et alia ratione. Ita idem per "iacob" et "israhel" intelligitur, scilicet populus iudaicus. "Quanta mandavit." Hic dividit duos populos, quibus duo testamenta data sunt. Quasi. "Non sunt occultata." "Quanta," scilicet, "mandavit" dominus "patribus nostris," antiquo scilicet populo, qui mandatum accepit a deo, non tamen novit vel accepit. Ad quod ergo "mandavit?" "Nota facere ea filiis," novo scilicet populo, qui mandata novit et fecit, quod quasi exponendo subdit:

(6) Ut cognoscat generatio altera Filii qui nascentur exurgent et narrabunt eam filiis suis: Ad hoc acceperunt, "ut generatio altera," scilicet de gentibus collecta, "cognoscat" spiritualiter, quod ipsi patres non noverunt. Et sunt idem "filii," et "generatio altera," scilicet, populus gratie. Et cognoscentes "filii," id est, christiani qui postea nascentur secundo ex aqua et spiritu,[1] "exurgent," sursum habentes cor. Qui vero renati non sunt, non surrexerunt, non sursum cor eorum, sed in

[1] Joan. III, 5.

terra. "Et narrabunt filiis suis," id est, posteris. Dicit mandata per generationes esse transmissa, ne quis putaret uni data.

(7) Ut ponant in deo spem suam et non obliviscantur operum dei sui et mandata eius exquirant: "Ut ponant in deo spem suam." Ecce qua utilitate patres "filiis narrabunt." Ut scilicet posteri "ponant[1] spem suam," non in sua iusticia vel lege, sed "in deo." "Et non obliviscantur operum dei," iactando opera sua, que nulla sunt nisi a deo, vel idola colendo ut fecerunt iudei. Deinde ostendens que sit vera dei recordatio, subdit: "Et mandata eius exquirant," operando. Qui dicti sunt supra cognovisse, modo dicitur ut "exquirant" operibus, ut sperantes in deo, ab eo adiuventur, ad implendum opere "mandata." Dico, "exquirant."

(8) Ne fiant sicut patres eorum genus pravum et peramarum genus quod non direxit cor suum et non est creditus cum deo spiritus eius: "Ne fiant sicut patres eorum," id est, iudei, scilicet "generatio prava que" veritatem non recipit, "et exasperans" deum, adeo ut in salvatorem armarentur, quod est super omnes acerbitates.

[1] ponant: Followed by deletion of in deo.

"Generatio," dico, "que non direxit ad deum cor suum," ut prave[1] intellecta corrigeret, et ageret duce natura. Cur autem ita "prava?" Quia "non est creditus," et cetera. Distortum enim "cor" habet, quia prava intellecta non corrigit, et que natura docet, non perficit. Vel, ita continua. Ideo talis est "prava," scilicet, "generatio," quia est "generatio que non direxit cor suum," et si manum, ad divina. Vel, ideo talis est "generatio," "et," id est, quia, "non est creditus cum deo spiritus eius," et si ratio quandoque bene suasit, non adquievit ei. Vel, "non est creditus," id est, quia non habebant fidem, que impetrat quod lex imperat, sed quasi ex operibus iusticiam querebant.[2] "Spiritus" enim hominis per se infirmus est ad bene operandum. Ideo debet se credere deo et totum committere, quod facit, si quis credit se non posse facere iusticiam sine deo, posse vero cum deo. Sic enim non solum deo credit, sed quod plus est, credit in deum. Nam credimus et homini, sed nusquam in hominem. In deum vero credere est ei credendo adherere ad bene operandum. Multo enim hoc expressius dicit, ut significet gratiam dei, que non solum

[1] prave: Probably a scribal error for prava.

[2] Galat. II, 16; Jacob. II, 24.

facit remissionem peccatorum, sed et spiritum hominis cooperari sibi facit. Unde, cum debuit dicere, ideo est "prava generatio," quia non credidit deo, ait, quia "spiritus eius non est creditus," id est, non ex fide, sed quasi ex operibus iustificari voluit.[1] Unde sequitur:

(9) Filii effrem intendentes arcum et mittentes sagittas suas conversi sunt in die belli: "Filii effrem," id est, universa "exasperans generatio." Pars pro toto. Quod ait, "intendentes et mittentes arcum," cum potius videatur debere dixisse, "intendentes arcum et mittentes sagittas." Non enim arcus mittitur, sed ab arcu aliquid emittitur. Figurate dictum accipiamus, "mittentes arcum," quia aliqui mittunt "arcum," sicut supra, "suscitavit testimonium," pro "suscitavit" testimonio aliquid. Vel, quia obscurus est ordo verborum, dicendum est, "intendentes arcum, et mittentes," subaudis, "sagittas." Nonnulli tamen greci codices dicuntur habere, "intendentes et mittentes arcubus," ut sine dubitatione subaudiamus, "sagittas." Per filios effrem, qui dictus est et effraim, totam gentem illam amaricantem intelligi voluit, ideo quia ab his potissimum aliquid boni expectandum fuit. Sunt enim de

[1] Galat. II, 16; Jacob. II, 24.

illo filio ioseph nati, cui in sinistra posito iacob, imponens dexteram, cancellatis manibus benedixit, et manasse maiori proposuit.[1] Cum autem hec tribus hic culpatur, nec apparuisse in ea ostendatur, quod illa benedictio promittebat, patet iacob tunc figurase quod primi qui fuerunt ante adventum, futuri erant novissimi, et item novissime post adventum primi.[2] Unde et iohannes: Qui post me venit, ante me factus est.[3] In eadem figura prelatus est abel iustus maiori fratri,[4] et ysaac ismael,[5] iacob esau,[6] phares zaran,[7] qui prius manum emisit, et david fratribus suis maioribus.[8] Sic populo iudeorum prelatus

1 Genes. XLVIII.

2 Matth. XX, 16.

3 Joan. I, 15.

4 Genes. IV.

5 Genes. XXI.

6 Genes. XXVII.

7 Genes. XXXVIII.

8 I Reg. XVI.

est populus christianus. Iudei enim persequentes legem iusticie, in legem iusticie non pervenerunt. Quod ita ait: "Intendentes et mittentes arcum." Cum enim eis lex diceretur, quasi preludentes armis emittebant aperte promissionis verba hec: Omnia quecumque dixerit nobis dominus, faciemus.[1] Sed "conversi sunt in die belli," id est, defecerunt in die temptationis. Unde osee: Effraim factus est quasi columba insipiens,[2] quia promissionem obedientie, non auditio, sed temptatio probat. "Filii effrem." Quasi dicat. Vere prava et distorta, quia etiam "filii effrem," de quibus minus videretur "intendentes et mittentes arcum," id est, promittentes servare mandata, in die auditionis, scilicet quando deus de aliqua adversitate eos clamantes audiebat, quasi preludentes armis. "Conversi sunt in die belli," id est, defecerunt in die temptationis. Nichil enim est aliud tendere arcum et mittere, et converti in die belli, nisi attendere et promittere in die auditionis, et deserere in die temptationis. Et hoc est. Quasi preludere armis, et ad horam certaminis nolle pugnare. Quod ita exponit:

---

[1] Exod. XXIV, 3.

[2] Osee. VII, 11.

(10) Non custodierunt testamentum dei sui et in lege eius noluerunt ambulare: Ita "conversi sunt," quia "non custodierunt testamentum dei " Non quod non possent, sed quia "noluerunt." Unde subdit: "Et in lege eius noluerunt ambulare." Et si quandoque ambulent, tamen nolunt, quia non ex corde faciunt. Agunt enim que mallent non precipi sibi. Ex corde autem nullo modo fit, quod fit formidine pene, non dilectione iusticie. Pares sunt manu, sed non corde, qui non furantur timore pene, et amore iusticie. Unde superius dictum[1] non est, quod "generatio que non direxit" manum suam, sed "que non direxit cor suum."

(11) Et obliti sunt benefactorum eius et mirabilium eius quae ostendit eis: "Et obliti sunt benefactorum eius." Deinde enarrat quorum, et ubi.

(12) Coram patribus eorum Fecit mirabilia in terra aegypti in campo taneos: "Coram patribus." Pars tercia. Ordo artificialis est. Prius enim narrat ea que facta sunt in eductione; deinde plagas egipti, de quibus tamen commemorat cum dicit: "Coram patribus," et cetera. Qui sunt patres huius prave generationis, a qua supra filios dissuasit, ne sint his patribus similes dicens: "Ne fiant sicut patres eorum generatio prava et exasperans." Si

[1] dictum: Followed by erasure of est.

abraham et ysaac et iacob accipis hos patres, non coram eis "fecit mirabilia in egipto," quia iam defuncti erant, nisi forte spiritu dicas eos esse presentes, quos dominus in evangelio vivere dicit.[1] Vel, accomodatius **moyses** et aaron et alii seniores, qui de spiritu **moysi** acceperunt.[2] Patres istorum sunt, coram quibus fecit, intelligentibus "mirabilia in terra egipti," quibus credendum erat. Ut omnem dubitationem tollat, et provinciam dicit, scilicet egiptum et locum factorum, scilicet taphnis, que est civitas egipti. "In terra egipti." Notandum quod ea que ibi facta sunt, bona vel mala, mystice fiunt et nobis. Sed bona, gratia dei; mala, ex iudicio. Propter quod supra monuit attendere parabolas et propositiones, et spem in deo ponere, ne simus similes illis. Egiptus ergo, que interpretatur tenebre vel tribulatio, mundus est. Taphnis humile mandatum interpretatur. Campus vero tamphneos est planicies humilis mandati. Hoc igitur dominus "coram patribus" novi testamenti docuit, dicens: "Discite a me, quia mitis sum et humilis corde."[3] In mundo ergo humile

[1] Luc. XX, 37.

[2] Num. XI, 17.

[3] Matth. XI, 29.

mandatum accipimus a christo, ut in futuro exaltemur. Ecce sub veteri historia nova gratia.

(13) Interrupit mare et perduxit eos et statuit aquas quasi in utrem: "Interrupit mare," quasi non esse liquidum, "et perduxit eos" ad terram, "et statuit aquas quasi" clausas "in utre." Mistice. Qui tunc stare fecit aquas et traiecit eos,[1] pro his et fluida concupiscentiarum, cum renuntiatur seculo, ut peccatis omnibus, quasi inimicis deletis, populus fidelis traicitur per baptismum.

(14) Et eduxit eos in nube diei et tota nocte in inluminatione ignis: Et post "deduxit eos in nube diei," que scilicet obumbraret eos in die contra calorem, "et tota nocte in illuminatione ignis," quo via ostendebatur in nocte, antequam poneret in patriam. Sic et christus dies, nube carnis celatus perfidis, antequam bonos ponat in patriam, per incarnationem dat refrigerium contra estum vitiorum. "Et tota nocte," id est, toto tempore huius vite, igne sancti spiritus suos illuminat. Vel, sicut dictum est, nubes in die, sacramentum carnis in hos seculo manifestum. Ignis vero in nocte, tribulatio in iudicio tamquam in terrore nocturno, que tamquam ignis lucebit iustis, et

[1] Exod. XIV, 19 - 28.

ardebit iniustis. Hec quasi itinera spiritualia dirigit dominus, si fides clamet ad eum.

(15) Interrupit in heremo petram et adaquavit eos velut in abysso multa: "Interrupit petram." Prius aqua maris stetit quasi petra; modo petra fit fons. Et hoc "in heremo," ubi necesse est, ut gratius sit munus, cum nullum aliud haberent remedium. Hoc potest intelligi de petra oreb, de qua moyses legitur in exodo eduxisse aquam, cum essent in deserto raphidin.[1] Attende miracula in contrariis. Aqua ut petra, petra ut aqua. "Et adaquavit eos," quasi pecora, non homines, quia non profluerunt. Mistice. De petra, que est christus,[2] cuius latus in cruce ruptum fuit, accedente ligno crucis, quasi virga moysi,[3] fluxerunt sanguis et aqua,[4] quibus dono spiritus fideles reficiuntur abundanter et sine defectu, ut fiat in bibentibus fons aque salientis in vitam eternam.[5] Et hoc

[1] Exod. XVII, 1 - 7.

[2] I Cor. X, 4.

[3] Exod. XVII, 1 - 7.

[4] Joan. XIX, 34.

[5] Joan. IV, 14.

"in heremo" huius seculi, ubi eduxit deus sitienti fideli fluenta spiritus sancti, ut gratia manaret credentibus.

(fol. 48v) (16) Et eduxit aquam de petra et eduxit tamquam flumina aquas: "Et eduxit aquam de petra." Quod mirum est "de petra," que sequebatur eos quocumque ibant. "Et deduxit" aquas, non parum, sed "tamquam flumina," id est, copiose. Mistice. Sic et aqua de christo prodit, et nulla imminutione deficit, sed fit fons aque vive salientis in vitam eternam.[1] Hec aqua, vel sanguis christi, vel doctrina eius, vel gratia spiritus sancti, intelligi potest.

(17) Et adposuerunt adhuc peccare ei in ira concitaverunt deum excelsum in siccitate: "Et apposuerunt." Quasi dicat. Hec fecit illis deus, et tamen illi, scilicet generatio prava, "apposuerunt adhuc peccare ei," id est, non credere, id est, adiecerunt ut inter tot beneficia non crederent. Quod ut maximum intelligeretur peccatum, cum dominus dixisset in evangelio: Spiritus arguet mundum de peccato, continuo exponendo subiunxit: "De peccato quidem, quia non crediderunt in me."[2] Sicut ergo ibi peccatum dicit non credere, ita et hic peccare dicit non

[1] Joan. IV, 14.

[2] Joan. XVI, 8 - 9.

credere. Per hoc peccatum, "in iram concitaverunt excelsum," non credentes "deum" sibi difficilia posse facere, quod gravissimum est apud deum, scilicet negare potentiam dei. Mistice. Sic nos abluti per baptismum, quandoque provocamus "deum" ad iram. Et hoc "in inaquoso," vel "in siccitate," quod idem est. Vel, in alia heremo, ad litteram. Potuit enim hoc dicere forsitan de illa heremo, de qua legitur in libro numeri, quod cum essent in deserto sin, in loco qui dicitur cades, item defuit aqua, ubi et moyses dubitavit, et alii desperaverunt. Et tamen, moyse percutiente bis silicem, data est aqua, que vocata est aqua contradictionis.[1] Vel, de supradicta heremo hic quoque commemorat, magis propter siccitatem cordis quam loci. Vel potius in se ipsis, ab humore gratie siccis, quia licet de petra bibissent, habebant tamen aridas mentes, et si plenos aqua ventres. Unde, magis debet intelligi de siccitate cordis quam corporis. Supponit autem quo modo "concitaverunt excelsum in iram." "Et temptaverunt."

(18) Et temptaverunt deum in cordibus suis ut peterent escas animabus suis: "Et," id est, quia, "temptaverunt deum in cordibus suis, ut peterent escas," non spirituales, sed "animabus suis," id est, vite sue sustentande, cum tamen eum

[1] Num. XX.

posse dare non crederent. Et est sensus. Non credendo petierunt "escas" carnales, non spirituales, quod est temptare deum. Temptare enim est dolose postulare, ut in verbis sit simplicitas, cum sit in corde malitia. "In cordibus suis." Sic et multi cum temptatione petunt a deo carnalia, vel spiritualia, ut sapientiam.

(19) Et male locuti sunt de deo et dixerunt numquid poterit deus parare mensam in deserto: "Et" tunc "male locuti sunt." Temptationem exponit. "Et male," id est, falso, "locuti sunt de deo." Nam dixerunt: "Numquid poterit deus parare mensam in deserto?" Quasi. Non. Quasi vero quis hoc eum posse ex comparatione doceret, dicens, "poterit" utique, quia et "de petra aquam eduxit," infirmant comparationem, et dicunt:

(20) Quoniam percussit petram et fluxerunt aque et torrentes inundaverunt Numquid et panem poterit dare aut parare mensam populo suo: "Percussit" quidem "petram, et fluxerunt aque." Verum est. "Et torrentes inundaverunt." Et hoc quoque verum. Sed "numquid," quoniam hoc fecit, potuit "et panem dare, aut parare mensam," id est, copiosam refectionem, "populo suo," id est, tot hominibus? Quasi. Non ideo. Ac si dicant. Solent enim aque de petra

naturaliter fluere. Panem vero parari, et in deserto, et tot hominibus, impossibile est. Sic et quidam hodie negant illam singularem refectionem corporis christi, dicentes purum panem quod offertur in altari. Hoc mistice. Ecce exemplum potentie dei dant, et de simili desperant. Unde, ex persona eorum subdit: "Numquid" sic "et panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?" Quasi. Non. Hec diffidentia deo est iniuria. Mistice. Mensa refectionem sapientie, vel corporis christi, significat. Unde, multi diffidunt.

(21) Ideo audivit dominus et distulit et superposuit et ignis accensus est in iacob et ira ascendit in israhel: "Ideo audivit." Quarta pars, ubi dicit quod, dilata vindicta, dedit deus prius que petebant, ne videretur non posse. "Ignis accensus est in iacob." Hoc etiam ad litteram contigit, quando extremam partem castrorum devoravit ignis.[1] Sed melius "ignis" intelligitur "ira," de qua addit: "Et ira" dei "ascendit in," id est, super, "israhel." "Ascendit," dicit, ut tanto gravius, quanto tardius puniturus intelligeretur. Non enim statim punivit, sed "distulit" penam, et prius audivit dando rogata. Vel, ita continua. Et ne videretur non posse, "ideo audivit"

[1] Num. XVI, 39 - 40.

dando eis rogata. Et postquam dedit, "ignis," id est, "ira" dei, "accensus est in israhel." Duo breviter dixit, scilicet et quod "audivit," et quod "ira ascendit." Utrumque late exponit. Et prius quod "audivit." Ita.

(22) Quia non crediderunt in deum suum nec speraverunt in salutare eius: Quasi dicat. Petierunt hec temptantes. Et ideo, scilicet "quia non crediderunt in deo nec speraverunt in salutari eius," christo, hec sibi posse dari, postquam dedit.

(23) Et mandavit nubibus desuper et ianuas caeli aperuit: "Et," id est, quia, "mandavit nubibus desuper," et cetera. Id est, predicatores. "Et ianuas celi." Ipsos predicatores. Vel sacras scripturas, quibus intratur in celum.

(24) Et pluit illis manna manducare panem celi dedit eis: "Et pluit illis manna." Primum in deserto sin mane, sicut in exodo legitur, quod comederunt quadraginta annis, usquequo tangerent terram habitabilem, scilicet fines terre chanaan.[1] Et quid dicat "manna," supponit. Et "panem celi," id est, non labore hominum adquisitum, "dedit eis." "Et pluit." Per evangelicas nubes. "Illis." Credentibus,

[1] Exod. XVI.

et fidelibus ecclesie. "Manna." Christum, vel corpus christi. "Panem celi." Ad litteram. Non labore humano paratum. Spiritualiter, christum. Que de celo descendit.[1]

(25) Panem angelorum manducavit homo frumentationem misit eis in habundantiam: "Panem angelorum." Hic transit ad figuram. Quo reficiuntur angeli eius, eius contemplationi assidue inherendo. Et hunc "panem," id est, verbum quo grandi cibo pascuntur angeli, per carnem factum lac, edit homo. "Cibaria." Quasi dicat. Non tantum "manna," sed alia "cibaria misit eis in abundantia," scilicet quanta ab avidis non possent consumi. Sanctorum scripta et dicta superaddit suis. Sequitur. "Homo manducavit panem angelorum." Christus est panis, qui de celo descendit,[2] qui est cibus "angelorum," nomine cuius significati intelligit significans. Et vocat figuram dicens: "Panem angelorum," id est, manna, "manducavit homo." Sic et significatum, "panem" factum lac, "homo" manducat, verbum quod factum est caro.

"Panem angelorum." Mistice hec omnia, ut sub historia veteris testamenti gratia evangelica declaretur. "Et mandavit nubibus desuper," id est, predicatores, "et ianuas

[1] Joan. VI, 33, 35, 41, 50 - 52.

[2] Ibidem.

celi aperuit." (G) Ianue celi sunt ipsi predicatores, quibus intrantur in celum. (P) Vel **sacre scripture.** "Aperuit" autem has "ianuas," quia suis dedit spiritum, ut intelligerent scripturas eorum.[1] "Et pluit illis manna" ad manducandum. "Manna" interpretatur quid est hoc?[2] et significat "panem," qui de celo descendit, id est, christum.[3] (G) Vel corpus christi, qui est vere cibus angelorum, quo incorruptibiles incorruptibiliter pascuntur, quem ut manducaret homo, verbum caro est, qui per nubes evangelicas pluitur toti mundo. (G) Et apertis cordibus eorum quasi celestibus ianuis,[4] credenti ecclesie predicatur, non temptanti synagoge. (P) Bene autem dicitur "manna," quid est hoc, quoniam populos primo videns ignorabat quid esset.[5] (G) Sic et de corpore christi ammirando queritur, et sic verum corpus esse declaratur.

(26) Et excitavit austrum: Qualiter misit? "Transtulit austrum," ut flaret inferius, per castra.

---

[1] Luc. XXIV, 45.

[2] Exod. XVI, 15.

[3] Joan. VI, 33, 35, 41, 50 - 52.

[4] Luc. XXIV, 45.

[5] Exod. XVI, 15.

Ventum meridianum et calidum. Predicatores spiritu ferventes. De celo: Aerio. Ubi mente excedunt deo. Et induxit in virtute sua: Ut parvuli, audiendo terrestria, nutriantur ad celestia. Non ex se, sed "in virtute sua," id est, dei. Illum alium ventum. Ubi sunt conturnices.[1] Affricum: Ne ergo sibi det affricus, id est, predicator, quod ex deo habet.

"Transtulit." Quasi dicat. Quo modo misit? Ecce. "Transtulit austrum de celo," aerio, ut inferius flaret, iuxta castra. "Et induxit affricum." Illum alium ventum. "In virtute," scilicet dei, non affrici. Quia ibi sunt conturnices.[2]

(27) Et pluit super eos: Ad convincendum "eos." Corporaliter. Et spiritualiter. Super ebreos murmurantes.[3] Super infirmos credentes. Sicut pulverem: Ascendentem ad superiora. Carnes: Abundanter. "Sicut pulverem carnes." Id est, a minoribus provehendo nos ad magna et altiora. Conturnices. Et sicut arenam maris: Alia similitudo. Fidem parvulam, carne editam. "Et sicut arenam maris," id est, copiose prudentie condimentum. Innumeram copiam prudentie,

[1] Num. XI.

[2] Ibidem.

[3] Exod. XVI; Num. XI.

salis sapore conditam. Copiose. Ad litteram. Que est innumerabilis. Volatilia pennata: Expositio superiorum. "Volatilia pennata" celestia sunt desideria, quibus anima pasta pinguescit. Hec confert nobis deus. Sed non possumus hec accipere, nisi intra septa ecclesie.

"Et pluit super eos." Sic et parvulam fidem non temptantium, sed credentium, pascit deus signis vocum carne editis, et per aerem transcurrentibus quasi volatilibus. Non tamen ab aquilone venientibus, ubi frigus et calido, id est, ab eloquentia seculi, sed ab austro translato ad terras, id est, spiritu sancto, ut audiendo parvuli humanitatem christi nutriantur ad intelligendam divinitatem eius. Vel, per "carnes" intelligitur fides parvula. Et est sensus. "Pluit super eos carnes," id est, "super" infirmos "pluit" parvulam fidem, carneis vocibus editam. "Et pluit super eos sicut pulverem et sicut harenam maris." Hoc est. Abundanter "carnes." Quasi. "Volatilia pennata," id est, conturnices, et ut ne capiendi difficultas esset.

(28) Et ceciderunt: Sic predicatores sponte predicant. Ultro venientia volatilia. In medio castroum eorum: In conformitate fidelium. Duobus cubitis super

terram volantia. Intra septa ecclesie. Ideo mirum quod pro voluntate ea capiebant. Circa tabernacula eorum: Ut in suis sedibus, quilibet audiant predicationem apostolorum. Itinere unius diei ex omni parte conturnices erant.[1] Ut nec difficultas capiendi esset eis.

"In medio castrorum eorum ceciderunt." Duobus cubitis super terram volantia. "Circa tabernacula eorum." Itinere unius diei ex omni parte has conturnices, ad convincendum eos dominus bis legitur dedisse. Prius in deserto sin, antequam venirent in desertum sinai, quod in exodo legitur.[2] Postea cum processissent de deserto sinai, quod in libro numeri legitur.[3]

Mistice. Per "carnes" volatilium fides parvulorum intelligitur, qua pasti ad celestia sullevantur. Hec pulveri comparatur, quia ad altitudinem intelligentie subtilioris ascendit. Comparatur etiam harene, sed maris, propter innumeram prudentie copiam, salis sapore conditam. Hanc fidem non affert aquilo, id est, frigida et caliginosa seculi eloquentia, sed auster et affricus, venti

[1] Num. XI.

[2] Exod. XVI.

[3] Num. XI.

meridiani et calidi, id est, predicatores spiritu ferventes et lucentes. Non tamen ex se, sed ex "virtute sua," id est, dei. Hii transferuntur "de celo," ubi mente excedunt deo, quia cum non pussunt loqui quasi spiritualibus, condescendunt ut loquantur quasi carnalibus.[1] Qui audiendo terrena, sicut christum crucifixum, et huiusmodi, nutriantur ad capienda celestia, ad que aliter non ascendunt. Unde: "Si terrena dixi vobis," et non creditis, quomodo,"[2] et cetera.

"Et ceciderunt." Per hoc significat quod venti, id est, predicatores, sponte veniunt ad homines, et portant eis verba divinitus missa, ut in suis sedibus et "circa tabernacula" ea homines audiant, quia "in omnem terram exivit sonus eorum."[3]

(29) Et manducaverunt: Ad litteram. Ebrei murmurantes.[4] Et saturati sunt nimis: Ventre, non mente. Usque ad nausiam. Ecce convicti sunt qui hoc deo impossibile putaverunt. (fol. 49r) Et desiderium eorum attulit eis: Licet eis non profuerit. Conceduntur enim

[1] I Cor. III, 1.

[2] Joan. III, 12.

[3] Ps. XVIII, 5.

[4] Exod. XVI; Num. XI.

interdum que non prosunt.

(30) Non sunt fraudati: Comederunt enim quantum plus potuerunt. Quia multum sunt illis usi carnibus. Quod ideo factum est eis, ne impotentia in deo videretur. A desiderio suo: Quo desideraverunt escas, non spirituales, sed carnales. Adhuc esca (vel esce) eorum: Manna et conturnices. Erat (vel erant) in ore ipsorum: Prave et infidelis generationis.

"Adhuc esce eorum." Quinta pars, ubi agitur de vindictis et simulatis reversionibus eorum, timore penarum factis. Et tamen sententia dei per misericordiam temperata. Et notandum quod exposito qualiter deus eos audivit, exponit qualiter iram quam distulerat accendit. Quasi dicat. "Saturati sunt." Sed "esce eorum," et cetera. Sic et superbi pereunt, qui dominicis sacramentis utuntur indigne.

(31) Et ira dei ascendit super eos: Ecce quid supra distulit. Et occidit plurimos eorum: "Et occidit pingues," id est, superbos eorum, de quibus alibi dicitur: "Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum."[1] Et electos israhel: In loco qui propter hoc appellatus est sepulcra concupiscentie.

[1] Ps. LXXII, 7.

Id est bonos. Impedivit: Ut cum impiis, qui patiebantur in exemplum iusticie, boni quoque sustinerent in exemplum patientie.

"Et electos israhel impedivit," id est, murmur eorum "impedivit electos," ne illis prodessent, quibus paterno affectu consulere cupiebant. "Impedivit" etiam adeo ut moyses fere pro illorum murmurationibus desperando et dubitando diceret: Numquid poterimus de petra aquam eicere.[1] Vel potius compedivit eos, ut cum eis, patiebantur ad exemplum iusticie dei, electi quoque molestiam sustinerent ad exemplum patientie sue. Illorum ergo communis punitio fiebat ad exemplum, non iusticie dei tantum, sed et patientie bonorum. Qui sensus apertior est ex greco, ubi non legitur "impedivit," sed "compedivit."

(32) In omnibus his peccaverunt adhuc: Sed tamen "in omnibus peccaverunt adhuc." "In omnibus his" correcti, "peccaverunt adhuc." Et non crediderunt: Quod gravius fuit. Post hec omnia, graviora sunt peccata, que semper accrescunt. Peccavit illa prava generatio. In mirabilibus eius: Que fecerunt coram eis.

(33) Et: Et ideo. Defecerunt: Quasi languida tabe. In vanitate (vel pro vanitate): Existentes "in vanitate."

[1] Exod. XVII.

Dies eorum: Vite eorum. Et anni eorum cum festinantia: Qui tamen credendo possent habere "dies" sine defectu apud eum, cuius "anni" non deficiunt. "Defecerunt." Id est, vita etiam que videtur prolixior, cito preterit.

"Et defecerunt dies eorum," existentes "in vanitate," a simili illius qui in ortu moritur, in vanum natus. "Et anni eorum cum festinantia," id est, vita que videtur prolixior cito preterit. Unde alibi dicitur: Viri impii non dimidiabunt dies suos.[1]

(34) Cum occiderit eos inquirebant eum: Sed. Querebant autem dominum, non propter eternam vitam, sed timentes occidi, exemplo iam occisorum. Et convertebantur: Et revertebantur timore pene temporalis, non amore iusticie. Ante lucem: Non in luce veritatis. Et veniebant ad eum: Et diluculo, quasi sedulo.

Sed "cum occiderit eos." Hic reversionem eorum timore pene simulatam exponit. "Cum occiderit eos, querebant eum." Non ipsi occisi "querebant," sed reliqui. De uno enim populo, quasi de uno corpore, loquitur. E contra boni sine necessitate etiam querunt deum.

"Et revertebantur, et veniebant ad eum diluculo," id est, sedulo. Vel "ante lucem," alia littera, id est, in

[1] Ps. LIV, 24.

nocte manentes, non in luce fidei sicut iusti. Unde alibi: "Vanum est vobis ante lucem surgere."[1] Pius in luce, impius "ante lucem," rogat. Hec autem omnia faciebant propter temporalia bona adquirenda, et vitanda mala. Et ita non deus, sed illa colebantur. Hoc enim colitur, quod diligitur pre ceteris.

(35) Et memorati sunt: Cogentibus malis. Quia deus adiutor eorum est: In bonis. Et deus excelsus liberator eorum est: A malis.

(36) Et dilexerunt eum in ore suo: Non in corde. Stulti. Et lingua sua: Cum tamen omnia secreta nuda sint ei, et sine ullo obstaculo quid potius amarent videbat. Qua dixerunt. Mentiti sunt ei: Quecumque locutus est dominus, faciemus.[2] Sic contigit his qui solo timore credunt, non amore.

(37) Cor autem eorum non erat rectum cum eo: Ac si non esset deus scrutans cor.[3] Quare "non erat rectum?" Quia "non erat cum eo." Deum non propter deum querentes. Unde sequitur. Nec fides habita est in testamento eius: Nec fideles. Quia non observabant precepta, sicut

[1] Ps. CXXVI, 2.

[2] Exod. XXIV, 3.

[3] Ps. VII, 10; Jerem. XVII, 10; Rom. VIII, 27.

promiserant. Terrena, non eterna, petentes, que in illo "testamento," sicut et in novo, promittebantur quamvis ibi sub velo figurarum, hic sine velo. Sic et nunc quidam sine dilectione querunt deum, et ita non colunt, sed quod magis amatur.

"Cor autem eorum," quasi deus nesciret corda humana, "non erat rectum cum eo." Non enim deum propter deum querebant. Unde sequitur: "Nec fideles habiti sunt in testamento eius." Quia non sicut promiserant precepta observabant, et temporalia, non eterna, petebant, non hereditatem novi testamenti, cuius fides etiam tunc quando velabatur in electis erat, modo vero quando est revelata, non est in multis vocatis. Multi enim vocati, pauci vero electi.[1] Isti autem iam non erant "fideles," qui non faciebant opera. Qui enim vere credit, opera facit.[2] Unde et "fides" dicitur, ex eo quod fiant dicta. Unde dicit: "Nec fideles habiti sunt in testamento eius," id est, in preceptis.

(38) Ipse autem est: Illi tales. Misericors: Deus.

[1] Matth. XX, 16.

[2] Joan. XIV, 12.

Bonis maxime. Quia reliquie salve facte sunt.[1] Et: Et ideo. Propitius fit (vel fiet): In tempore gratie. Temporaliter. Peccatis eorum: Que murmurando et non credendo commiserunt. Non tantum illorum, qui tunc erant, sed et posterorum. Et non disperdet eos: Omnino. Ita "propitius fiet," quod "non disperdet" ipsos et posteros eorum. Eterna morte. Et multiplicavit (vel abundavit): Misericordia dei. Ut averteret iram suam ab eis: Penam quam inceperat. Et non accendit omnem iram suam: Ut penitus extirparet eos. Non punivit eos quantum digni erant. Quia etiam illud peccatum remisit quod filium occiderunt.

"Ipse autem." Hic ostendit sententiam dei per misericordiam temperatam. Quasi dicat. Illi adeo pravi. Sed "ipse" est "misericors, et" ideo "propitius fiet peccatis eorum." Ex his verbis, multi sibi impunitatem promittunt. Sed sciendum quia misericordia est etiam malis, sed ante iudicium, quia facit deus oriri solem suum super bonos et malos.[2] Hec est misericordia sinistre, non dextere, temopralis, non spiritualis, que communis bonis et malis. Sic ergo et illi genti prave pepercit, ne penitus

[1] Rom. IX, 27.

[2] Matth. V, 45.

eradicaretur, sed successione posterorum maneret, sicut cain accepto signo, ne quis eum occideret.[1] Ideoque cum dicit, "eorum," non tantum illos, sed populi successionem attendit, qui idem est cum illis. Hoc autem genus locutionis manifeste in sequentibus patet, ubi ait: "Et abstulit eos de egipto, et induxit in montem sanctificationis," cum tamen non eos, sed eorum successores induxerit. Et est sensus. Sic "propitius fiet peccatis eorum," quod "non disperdet eos" omnino, sicut in exodo dixerat moysi: Dimitte me ut deleam eos.[2] Sed moyse orante, "habundavit ut averteret iram suam." Ita scilicet "non accendit omnem iram suam," ut malum quod locutus fuerat faceret, id est, ut penitus extirparet. Maxime vero factus est "misericors," cum et reliquie in hoc tempore gratie salve facte sunt,[3] ita ut etiam illis remittatur, qui filium occiderunt.

(39) Et memoratus (vel recordatus) est quia caro sunt: Id est, fragiles. Spiritus vadens: Et "spiritus" hominis est "vadens" de hoc mundo. Per se in peccatum. In mortem.

[1] Genes. IV, 15.

[2] Exod. XXXII, 10.

[3] Rom. IX, 27.

Et non rediens: Per se a peccato, sed per gratiam dei. Ad corpus in hoc mundo. Que est brevis diffinitio mortis.

"Et recordatus est." Movit pium iudicem fragilitas peccantium. "Recordatus est" etiam quod "spiritus" hominis est "vadens," per se, in peccatum, et pronus ad peccandum, "et non rediens," per se, a peccato. Ideo deus per gratiam revocat homines, quia per se redire non possunt. Unde in proverbis, de via iniquitatis, dicitur: Omnes qui ambulant in ea non revertentur,[1] scilicet per se. Sed per gratiam dei recovabuntur. Que filium qui perierat invenit,[2] et ovem perditam in humeris reportavit.[3]

(40) Quotiens exacerbaverunt eum in deserto: Quasi. Multoties "exacerbaverunt eum," ut tolleret bona que dabat eis "in deserto." In ira concitaverunt eum: Non solum predictis modis "exacerbaverunt eum," ut bona tolleret, sed etiam "in" iram "concitaverunt," ut mala faceret. Ut faceret mala ipsis. In terra sine aqua (vel inaquoso): Ubi potius timere deberent.

"Quotiens exacerbaverunt." Sexta pars. Comparat mala eorum beneficiis dei. Dicturus enim plagas egipti, propter

[1] Prov. II, 19.

[2] Luc. XV, 24, 32.

[3] Luc. XV, 5.

eos factas, repetit eos oblitos temptasse deum. Quasi dicat. Pepercit eis. Et licet parceret, "quotiens exacerbaverunt." Vel, ita continua. Quia homo est "caro," vel "spiritus vadens." "Quotiens" ergo. Quasi. Multotiens, non solum predictis modis, "exacerbaverunt eum in deserto," sed etiam "in" iram "concitaverunt." Repetit eorum infidelitatem, quam supra dixerat, quam ideo repetit, ut memoret quas plagas intulit deus egiptiis propter eos. Unde deberent esse non ingrati. Deinde exponit quo modo "exacerbaverunt." "Et conversi sunt."

(fol. 49v) (41) Et conversi sunt: Modum exponit. Nam prius "conversi sunt" ad eum dicentes: Quecumque locutus est dominus, faciemus.[1] Et temptaverunt deum: "Et" statim "temptaverunt deum." Et sanctum israhel exacerbaverunt: "Et" ita "exacerbaverunt sanctum israhel." Quem sanctificavit "israhel," et qui sanctificat "israhel." Quasi ingrati.

(42) Non sunt recordati: Sic ergo. Manuum (vel manus) eius: Potentie dei. Qua die liberavit (vel redemit) eos: Ostense in die. De manu: Potestate pharaonis. Tribulantis: Eos in luto et latere. Tribulatio solet esse in memoria.

[1] Exod. XXIV, 3.

Sed eis non fuit. Pulcre opponit manum dei manui pharaonis, dicens, "manus eius, et de manu tribulantis," quia eorum operationes multum differunt. Deinde ostendit quid non fuit "recordati."

(43) Sicut: Id est qualiter. Posuit in aegypto signa sua: Ab ipso facta. Et prodigia sua in campo taneos: Que solius dei erat facere. Idem duobus nominibus vocat ad diversa. "Signa," quantum ad iudeos, in quorum cordibus duris fuerunt tamquam caracteris impressa vestigia. Quasi porrodicia, quantum ad ea que prefigurabant futura.

(44) Convertit in sanguinem flumina eorum et pluviales aquas eorum ne biberent: Quasi dicat. "Posuerunt in egipto signa et prodigia." Hec scilicet. Ad litteram. Vel figurate. Vel ymbres, id est, cisternas. Vel melius, secundum alios, manationes aquarum, que dicuntur scaturigines, id est, aque ab imo ebullientes, quia foderunt egiptii, et sanguinem pro aquis invenerunt. Hoc autem ideo fecit, "ne biberent."

Mistice. Sicut aqua mutata in vinum[1] figurat historiam, vel sensum moralem converti in spiritualem, vel mutationem populi in melius, ita aqua mutata in sanguinem, per quem caro accipitur, significat de spiritualibus carnalia sentire.

[1] Joan. II, 1 - 11.

"Et convertit." Hic incipit exponere plagas, propter iudeorum liberationem, in egipto factas. Et exponit hic decem plagas, sicut in exodo decem ponuntur.[1] Aliqua tamen hic addit, que non in exodo continentur, que non interpretari possumus nisi figurate, id est, spiritualiter, ubi etiam que facta fuerunt, parabole dicuntur, sicut sepe solet scriptura non seriem sequi historie in multis locis, sed alia addere, quedam vero mutare pro significatione, ut in psalmo septuagesimo primo: "Dominabitur a mari usque ad mare," et cetera, quod de salomone non potest intelligi. Item in titulo psalmi trigesimi, abimelech pro achis, propter idem, scilicet ne tam historialiter quam mistice scribere videatur, mutat ordinem historie. Ecce igitur "signa:" "Convertit in sanguinem flumina eorum." Premittit autem tria, que in exodo leguntur,[2] scilicet sciniphes, ulcera, tenebras. Et ponit alia tria, que ibi non leguntur, scilicet rubiginem, pruinam, ignem, que non leguntur historialter facte, sed figurate tantum accipiende sunt, per quod ea quoque facta sunt, mistice accipienda docentur.

[1] Exod. VII - XI.

[2] Exod. VIII - X.

(45) Misit in eis muscam caninam et comedit eos ranam et exterminavit (vel disperdidit) eos: Sequitur secunda plaga.[1] "Misit" etiam cinomiam, que dicitur musca canina, quia cinos, canis. Mistice. Cynomia canini mores sunt, qui nec parentes quando nascuntur videre dicuntur. "Misit" ergo "in eos" caninos mores, ut non honorarent parentes vel prelatos. "Misit." Mistice. Rana est loquax vanitas, et significat garrulitatem hereticorum, que est in cenosis sensibus, ut rana in ceno versatur.

(46) Et dedit erugini (vel rubigini) fructus eorum et labores eorum locustae: Rubigo, quam alii eruginem vocant, occulte nocet, que comparatur vicio quod difficile apparet, ut est multum fidere de se. "Erugini" vel caniculo. Qui nascebantur sine cultura. Aura enim noxia. Hec in fructibus latentur operatur, sicut in moribus superbia occulta est, cum se putat aliquid esse, cum nichil est. Id est, sata que labore hominum fiunt. Locusta que ore ledit est malitia, que testimonium boni detractione corrodit.

(47) Occidit in grandine: Et item. Grando est violentia auferens aliena bona furto vel rapina, quibus fur

[1] Exod. VIII.

magis vastatur. Vineas eorum: Id est, bona eorum. Et: Et item "occidit." Moros eorum in pruina: Que multum distat a "grandine."

"Et occidit in grandine." Mistice. Grando est iniquitas res alienas auferens, unde furta, rapina, predeque nascuntur. Plus autem suo vitio vastatur ipse vastator. In exodo prius ponitur grando, deinde locusta.[1] Que enim grando non potuit ledere, id est, mollia, post dicit exodus a locustis comesta.[2] Sequitur: "Et moros eorum in pruina." "Pruina" est vitium quo karitas proximi stulticie tenebris, quasi nocturno frigore congelascit.

(48) Tradidit grandini iumenta eorum et possessiones eorum igni: Mistice. Morte pecorum dampnum pudicitie signatur, et stultorum casus, qui bestialiter viventes et iumentis per similem concupiscentiam similes, dum motus illicitos continentie freno non cohibent, dampno pudicitie pereunt. Ignis qui non legitur in exodo aliquid incendisse, sed tantum quod[3] grando et ignis mixta ferebantur, significat magnitudinem iracundie, qua etiam homicidium fit.

---

[1] Exod. IX; X.

[2] Exod. X, 5.

[3] quod: Followed by deletion of aqua.

Vel, cupiditatem, que possessionem, id est, statum mentis et quicquid boni est, ex dote nature devastat.

(49) Misit in eis iram indignationis suae indignationem et iram et tribulationem inmisiones per angelos malos: Repetit ascendendo ita. "Misit," non ad correctionem, sed "indignationis iram." Attende ordinem vindicte. Prius "indignationem," postea "iram," deinde "tribulationem." Prius enim peccatis irascitur, quando non conpungimur. Inde malitiam hominis derelinquit, ut indignetur superbiendo, audeat irascendo, tribuletur ad desperationem, tandem per diabolos inmittatur, ut faciat etiam ea que non conveniunt.

"Misit in eos iram." Novem plagas enumeravit. Antequam vero decimam exponat, ad exaggerationem ipsius decime plage hoc ponit, et quibus ministris. Et tunc ille figurales, et nunc iste spirituales plage contingant interserit, ostendens ordinem vindicte, cum subdit: "Misit in eis iram et indignationem et tribulationem." Indignatio hominis pertinet ad tumidam superbiam. Ira ad nefandam audatiam. Tribulatio ad confusam desperationem. Hec autem "misit" deus "in eos," non impertiendo malitiam, sed gratie subtractione in hec cadere permittendo, ut suis perversitatibus affligantur, qui deo non obediunt, ut ibi

dicitur: Propterea tradidit eos deus in passiones ignominie.[1] Unde subdit: "Inmissionem" vel "Inmissiones per angelos malos." Cum enim his predictis viciis corrupti fuerint, tunc per diabolos ad "inmissiones" illicitas precipitantur, nudati defensione dei. Vel, "misit in eos indignationem et iram et tribulationem," scilicet "inmissionem," id est, "indignationem," dico, "et iram et tribulationem" inmissam "per angelos malos." Iudicio utique dei hec facta sunt in illis "per angelos malos" in hoc seculo malo, quasi in egypto et campo taphneos, ubi humiles esse debemus, donec veniat seculum quo exaltemus. Quod autem in hoc psalmo de malis angelis dicitur, non transitorie pretereundum videtur. Forte enim durum videtur imperitis quod per eos quibus ignis eternus paratus est, deus super quoslibet huiusmodi inmittat. Sciendum itaque quod et malis angelis deus utitur bene, convenienter, et iuste, quos quidem quantum ad substantiam ipse fecit, malos vero ipse non fecit, sicut et homo bonis creaturis dei male utitur. Utitur enim deus malis angelis non solum ad puniendos malos, sicut in rege achab quem fallacie spiritus

[1] Rom. I, 26.

seduxit ut caderet in bello,[1] verum etiam ad probandos et manifestandos bonos, sicut fecit bonos.[2] Nam sicut homines boni et mali utuntur visibili materia elementorum, scilicet terra, aqua, aere, igne, pro modo suo, non solum in necessariis, sed etiam in superfluis et ludicris et artificiosis operibus, sic angeli boni et mali eisdem elementis utuntur, prout cuique potestas est, que est eis amplior quam hominibus, et maior est bonis quam malis, sed diverso modo. Nam potestatem habent, ut de malis faciant quod volunt iusto iudicio dei nisi prohibeantur, sicut homo de suo pecore potest facere quod vult, nisi a maiore prohibeatur. De bonis vero nichil possunt, nisi cum a permittente domino ad probandum bonos, non ad perdendum, potestatem accipiunt, sicut homo ut de alieno pecore faciat quod vult, expectat sibi potestatem dari ab eo cuius est. Notandum etiam quia per bonos angelos punit deus malos sicut sodomam,[3] sed iustos per eos probari non occurrit. Et obstinatio ergo in egyptiis facta est "per angelos malos," quibus amica sunt vitia et mala morum, significata per

---

[1] III Reg. XX - XXI.

[2] Job. I.

[3] Genes. XIX.

plagas eorum, per eosdem inmissa sunt. Cum enim deus tradit in concupiscentiam, illi sunt ministri, ut in materia sui operis. Possumus ergo sine dubitatione malis angelis attribuere mortes pecorum, mortes primitivorum, et obdurationem egiptiorum.

"Inmissiones" malorum angelorum, scilicet nequissimam et malignissimam obstinationem, cum deus facere videtur, non instigando et inspirando, sed deserendo facit, ut illi operentur in filios diffidentie, quod deus iuste debiteque permittit. Ea vero que mirabiliter de creaturis sunt facta, malis angelis tribuere non debemus, nec audemus.

"Inmissiones per angelos malos." Si ea que de creaturis mirabiliter facta sunt, ideo demonibus attribuuntur, quia pene infligebantur, consequens est, ut etiam sodomam "per angelos malos" eversam esse credamus, et eosdem ab abraham et loth hospicio esse susceptos,[1] quod absit. "Per angelos" ergo "malos" punit deus bonos et malos homines. Sed bonos tantum corporalibus penis, malos vero corporalibus et et[2] spiritualibus. Per bonos vero angelos ergo malos homines tantum punit corporalibus, non spiritualibus, penis.

---

[1] Genes. XVIII - XIX.

[2] et: Apparently an erroneous repetition.

(fol. 50r) "Inmissiones per angelos malos." Possumus sine dubitatione attribuere demonibus mortem et obdurationem egiptiorum. Sed que de creaturis mirabiliter facta sunt, eisdem attribuenda non diffinimus. Si enim ideo attribuuntur demonibus, quia pene infligebantur, non beneficia, consequens est, ut etiam sodomam per angelos malos eversam esse credamus, et eosdem ab abraham et loth hospicio esse susceptos,[1] quod absit. Item cum magi aquas mutassent in sanguinem, et ranas eduxissent,[2] si hoc potestas demonum fecit, queritur cur sciniphes quoque facere non potuerunt. Quamvis autem possit solvi demones illud non esse permissos, verius tamen dicendum est causam latere, que et vires nostre inquisitionis excedit. Illud autem certum est penas malis irrogari, et "per malos angelos" sicut egiptiis, et per bonos sicut sodomitis. Quid autem fieri oporteat, et a quibus, et quando, non est certum. Iustos quoque per bonos angelos corporalibus penis probari, non occurrit. Mali vero traduntur angelis malis, ut prius vicia per eos quibus amica sunt excitentur, deinde sicut in materia sui operis sic in eis versentur, quos deus in concupiscentias cordis eorum tradidit.

---

[1] Genes. XVIII - XIX.

[2] Exod. VII - VIII.

(fol. 49v) (50) Viam fecit semite irae sue et non pepercit a morte animabus eorum et iumenta eorum in morte conclusit: Ostendit unde hec licentia sit malis angelis. Quasi dicat. His inmissis, "fecit viam," id est, amplitudinem et manifestationem "ire sue," id est, occulte equitati sue, qua deus iratus erat egyptiis. Aliter enim non liceret diabolo illa inmittere. Que dicitur semita "ire," eo quod semita recta est et occulta. Erat enim semita "ire" dei, que occulta equitate puniret egyptiorum impietatem, cui "semite fecit viam," ut eos quasi ex abditis "per angelos malos" produceret in aperta scelera, et sic in evidentissimos impios evidentissime vindicaret. "Et non pepercit a morte" animarum, vel "animabus eorum et iumenta eorum." "Iumenta" cum dominis. Quasi. Purificavit, quia similes erant iumentis. Quod melius aperit cum subdit:

(51) Et percussit omne primogenitum in terra aegypti primitias omnis laboris eorum in tabernaculis cham: "Et percussit omne primogenitum," id est, primogenita de omnibus, scilicet tam de hominibus quam de animalibus "percussit." Vel, primogenita sunt summa mandata, ut diliges deum ex toto corde,[1] et huiusmodi, quibus non

[1] Deut. VI, 5; Matth. XXII, 37; Marc. XII, 30; Luc. X, 27.

servatis, orbamur prole rationis. Sequitur. "Et percussit primitias omnis laboris eorum," id est, frumenti et huiusmodi. Omnia que ad victum, vel ad solatium hominum sunt, vastata sunt. Et hoc "in tabernaculis cham," ubi erant iudei.

Mistice. Mors primitivorum est amissio ipsius iusticie, qua quisque humano generi socialis est, diligendo deum et proximum, que quasi rationalis proles inter precepta prior occurrit. Sed sive sic habeant harum rerum figurate significationes, sive aliter, sciendum est quod decem plagis percussi sunt egiptii contra decem precepta scripta in tabulis,[1] quibus rigatur populus dei. De quibus plagis et preceptis, per contrarium inter se comparandis, quoniam alibi diximus, hic intermittimus.

(52) Et abstulit sicut oves populum suum et perduxit eos tamquam gregem in deserto: "Et abstulit." Septima pars, ubi dicit quod iudeos de egipto eductos induxit in terram promissionis, et item offendunt. Et hoc est. "Et abstulit" de egipto "populum suum sicut oves." Hoc fecit in decima plaga. Mistice. Hoc et in nobis intus fit,

[1] Exod. XXXI, 18; Deut. IX, 10.

ubi eruti de potestate tenebrarum, mente transferimur in regnum dei, oves in spiritualibus pascuis. "In deserto" quod erat inter mare et egiptum. Mistice. Et nos perducit "in deserto" huius seculi ambulantes, ubi quod credimus non dum apparet.

(53) Et eduxit eos in spe et non timuerunt et inimicos eorum operuit mare: "In spe," qua salvi facti sumus, abolitis peccatis in baptismo, tamquam inimicis submersis in mari.[1] Unde nec timere debemus, quia "inimicos operuit mare." Et ita transfert in regnum filii claritatis sue,[2] quod est ecclesia, in sanctitate sullimis.

(54) Et induxit eos in montem sanctificationis suae montem hunc quem adquisivit dextera eius: Ad litteram. "In montem" syon. Non tamen eosdem personaliter "induxit," quos de egipto "abstulit." Sed "eos," nomine et gente. Significat tamen quod multi ad sanctam ecclesiam, quam mavult intelligi, conversi sunt. Ipsa enim est mons, "quem" christus "adquisivit." Unde subdit: "Montem." Scilicet "in montem quem adquisivit dextera" dei, christus.[3]

[1] Exod. XIV.

[2] Joan. V, 41; XVII, 5, 22.

[3] Act. II, 33.

Ad litteram, inde expellendo gentes; allegorice vero, christus ecclesiam "adquisivit." (fol. 50r) Et eiecit a facię eorum: A terra promissionis. A presentia "eorum," id est, iudeorum. Gentes: Errores gentilium. Et sorte divisit eis terram: Historialiter. Promissionis. Unicuique secundum mensuram donationis christi. In funiculo distributionis: Per partes. Alii quidem per spiritum sermo sapientie, alii sermo scientie.[1]

"Et eiecit a facie eorum." Mistice. Gentes sunt vicia et errores, vel maligni spiritus, quem christus "eiecit a facie" fidelium. "Et sorte divisit." Historia patet. Mistice. Per hoc significatur quod in nobis operatur unus et idem spiritus dividens singulis, prout vult.[2]

(55) Et habitavit in tabernaculis eorum tribus israhel: "Et" ita "tribus israhel," id est, videntium deum, fecit per gratiam habitare spe "in tabernaculis" glorie celestis, unde eiecti sunt angeli mali. Illuc enim per gratiam christi sullevamur, qui sumus tribus videntium deum. Vel, in quibus prius regnabant peccata, regnant

[1] I Cor. XII, 8.

[2] I Cor. XII, 11.

virtutes. Hec beneficia fecit eis deus, et tamen prava generatio beneficiis male utens temptavit adhuc. Et hoc est.

(56) Et temptaverunt et exacerbaverunt deum excelsum et testimonia eius non custodierunt: "Et temptaverunt deum" quamvis "excelsum." "Et testimonia eius," id est, legem eius, "non custodierunt." Hic ostendit qualiter in terra promissionis offenderunt.

(57) Et averterunt se et non observaverunt quemadmodum patres eorum conversi sunt in arcum perversum: Nota quod hucusque de diversis, tamquam eisdem, locutus sit. Nunc dividit dicens: "Quemadmodum patres eorum," per quod apparet nunc dici de his, qui iam erant in terra promissionis, et de patribus eorum esse dictum quod in deserto amaricaverunt.

"Et averterunt se" a deo, et non servaverunt pactum, quod pepigerant dicentes: Omnia que dixerit dominus, faciemus.[1] "Conversi sunt in arcum pravum," id est, facti sunt sicut arcus, qui prius intensus facile remittitur. Vel, secundum alios, "in arcum perversum," qui non eminus iaculatur, sed spicula convertit in se. Quod faciunt

[1] Exod. XXIV, 3.

dolosi, qui dum alios nituntur decipere, se prius decipiunt. "Conversi sunt" ergo "in arcum pravum," vel "perversum," id est, in animi intentionem perversam, que perverse contra deum erigitur. Cum enim precipisset: Non erunt tibi dii alieni,[1] facti sunt tibi idolatre. Quod ita ait:

(58) In ira concitaverunt eum in collibus suis et in sculptilibus suis emulati sunt eum: "In iram concitaverunt eum in collibus suis." Quod planius aperit. "Et in sculptilibus suis ad emulationem," id est, indignationem provocaverunt. Vel, secundum alios, "in sculptilibus suis emulati sunt eum," dum honorem suum alii tradiderunt.

"In collibus suis." In superbis cogitationibus. Mistice. "In collibus" idola ponimus, cum in superbis cogitationibus aut luxuriosi venerem, aut furibundi martem, aut huiusmodi colimus.

(59) Audivit dominus et sprevit et ad nihilum redegit nimis israhel: "Audivit deus." Pars octava, ubi agit de ultione facta in terra promissionis. Quasi. Hec predicta "audivit deus," id est, advertit et vindicavit. "Et sprevit israhel," et spernendo "redegit ad nichilum

[1] Exod. XX, 3.

valde," quia eo spernente nichil sunt, qui eo adiuvante magni nominis erant.

(60) Et reppulit tabernaculum sylon tabernaculum suum in quo habitavit inter homines: "Et reppulit" pro idolatria eorum "tabernaculum silo," que est civitas, in qua erat archa. Hoc factum est tempore hely sacerdotis, quando victi sunt ab allophilis, et archa domini capta est, et ipsi magna strage vastati sunt.[1] "Tabernaculum," dico, "suum," id est, "ubi habitavit." Eleganter exposuit quare "reppulit," cum ait: "Ubi habitavit in hominibus," id est, "inter homines." Non enim propter se deus instituerat "tabernaculum," sed propter alios. Ergo cum iam sua habitatione vindicavit indignos, merito "reppulit." Sic et hereticos, qui se abrumpunt ab unitate ecclesie, quod significatur per "sylo," quod interpretatur abruptio, deserit. Sic et pro peccatis deserit corpora nostra, quia non habitat in corpore subdito peccatis,[2] que spiritus sanctus, dum bene tractantur, inhabitat.[3]

---

[1] I Reg. IV.

[2] Sap. I, 4.

[3] I Cor. VI, 15.

(61) Et tradidit in captivitatem virtutes eorum et pulchritudines eorum in manus inimici: "Et tradidit." Exponit qualiter "reppulit." "Virtutem et pulchritudinem eorum" dicit archam, unde videbatur invicti, et sibi placebant, honesti inter gentes. "Tradidit," dico, "in manus inimici," id est, philistinorum, "virtutem eorum et pulchritudinem," id est, archam.

"Et tradidit in captivitatem." Mistice. Sic in malis libertas arbitrii infirmatur, et pulchritudo virtutum aufertur, quod non fit in bonis, licet cum malis interdum captiventur. Si enim cum peccantibus boni traduntur captivitati, exercitium est nec in mente captivi sunt, vel hosti traditi, sed liberi sunt, et deo coniuncti.

(62) Et conclusit in gladio populum suum et israhel hereditatem suam sprevit: "Et conclusit in gladio populum suum," quem inter multas gentes eligerat. Capta enim arca, consequens est, ut populus caderet. Ita et malos in populo suo, in occisione anime concludi permittit. Idem repetit dicens, "et hereditatem suam sprevit."

(63) Iuvenes eorum comedit ignis et virgines eorum non sunt lamentate: Ita quod "ignis," id est, ira bellantium, "comedit iuvenes," id est, fortes "eorum."

Legitur enim in libro regum, quod tunc ceciderunt de populo triginta milia peditum.[1] "Et virgines eorum non sunt lamentate." "Et virgines eorum non sunt lamentate," quia hoc non vacabat in hostili metu.

(64) Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt et viduae eorum non ploraverunt: "Sacerdotes eorum," id est, ophini et finees, "ceciderunt in gladio." Heli quoque pater eorum, audito quod archa domini esset capta, cecidit de sella, et fractis cervicibus mortuus est.[2] Uxor quoque finees, proxima partui, audito quod mortui essent heli et finees, incurvavit se dolore et peperit, et sic mortua propter eandem perturbationem,[3] non potuit plangi honore funeris. Tantus enim erat metus hostilis, quod "virgines eorum non sunt" iuxta funebrem consuetudinem, "lamentate" ab aliis. "Et vidue eorum," sicut uxor finees, "non plorabantur."

Mistice. Sic et mali, traditi in manus diaboli, undique insurgentibus temptationibus, tamquam allophilis, clauduntur occisione anime. Nam ignis

[1] I Reg. IV, 10.

[2] I Reg. IV, 11, 18.

[3] I Reg. IV, 19.

concupiscentie comedit fortes. "Sacerdotes" quoque, qui bene docent et male vivunt, cadunt "gladio" oris sui. "Virgines," qui videntur corpore et spiritu, "et vidue," id est, qui mundo renuntiaverunt, non plorantur precipitati. De huiusmodi a proposito redeuntibus, spirituales desperant.

(65) Et excitatus est tamquam dormiens dominus quasi potens crapulatus a vino: "Et excitatus est." Hic ostendit ultionem in ipsos adversarios detortam, et mores hominum domino hic tribuit, propter res explanandas, id est, ut melius explanet quod dicturus est. Et est antropospatos, id est, humana passio, quando quod creature est attribuitur creatori. Ait ergo: "Et dominus," qui prius erat "tamquam dormiens et crapulatus a vino." Visus est enim dormire, quando populum suum dedit in manus eorum quos odit, ubi eis dicitur: "Ubi est deus tuus."[1] Hoc dicitur ex persona dementium, qui ita putant, quando periclitantibus non subvenit. Putant etiam "quasi vino" esse crapulatum. Sic enim videtur impiis insultantibus, quod velut ebrius dormiat, cum non tam cito subvenit. Et revera sic dementer putantibus dormit. Et est alienus et negligentibus et infidelibus, qui nulla voce laudis vel operis eum excitant.

[1] Ps. XLI, 4, 11.

Excitatur autem deus ad vindictam malis actibus, sicut hic peccatis eorum, qui archam inter simulacra posuerunt.[1] "Excitatus" autem dicitur, sicut solet excitari aliquis, planctu familie, ita et "dominus," tum peccatis hostium, tum planctu suorum, "est excitatus," et hoc "tamquam potens," quia tunc sunt homines ad iram faciles, et ad virtutem potentes, quando post crapulam de sompno surgit.

Vel, est ordo. "Dominus," qui videbatur "tamquam dormiens," sicut dictum est, "excitatus est tamquam potens." "Potens," dico, eo magis, quia "crapulatus a vino." Tunc enim homines faciliores sunt ad iram, et potentiores ad virtutem, quando post crapulam de sompno surgit.

Qui etiam videbatur "tamquam" aliquis "potens crapulatus a vino." Ad vindictam, qui videbatur "tamquam dormiens," dum permitteret eos affligi, sicut et nunc videtur, dum tradit bonos in manus eorum quos odit, a quibus magis dormientibus dicitur eis: "Ubi est deus tuus?"[2] Id est ebrius. Sic et "dominus," vino passionis ebrius, "excitatus est" a morte "tamquam potens" in resurrectione. Sensus. Magnifice in adversarios vindicavit. Nam sequitur: "Et percussit."

---

[1] I Reg. V - VI.

[2] Ps. XLI, 4, 11.

(66) Et percussit inimicos suos in posteria obprobrium sempiternum dedit illis: "Et percussit inimicos suos in posteriora," id est, in secretiori parti natium, ubi demoliebantur mures qui ebullierunt de terra, et conputrescebant prominentes extales eorum.[1] Et hoc "obprobrium sempiternum dedit illis," non aliis, quia nullus alius ita punitus est.[2]

"Et percussit." Percussi enim sunt in sedibus suis, quod eius pene signum videtur, qua cruciatur qui "in posteriora" respexerit, que, ut ait apostolus, debet reputare ut stercora.[3] Qui enim sic suscipit testamentum dei, ut veteri vanitate se non exuat, similis est allophilis, id est, hostibus populi eius, qui archam domini iuxta idolum dagon posuerunt. Sicut autem illis nolentibus corruit dagon,[4] ita illa vetera nolentibus illis cadunt, quia fenum carnis aruit, et flos glorie eius cecidit.[5]

[1] I Reg. V, 6.

[2] Et hoc.....punitus est: Just below this sentence, is the deletion of Sensus. Magnifice in adversarios vindicavit.

[3] Philip. III, 8.

[4] I Reg. V.

[5] I Petr. I, 24.

Archa autem, id est, secretum verbi dei, quod est regnum celorum, ubi est eternum verbum dei, manet in eternum. Sed qui "posteriora" diligunt, ex eis cruciabuntur. "Obprobrium" enim "sempiternum dedit illis."

(67) Et reppulit tabernaculum ioseph et tribum effrem non elegit: "Et reppulit." Ad litteram. Ne inde esset rex. Mistice. Totum illum vetustum populum dicit reprobatum. "Et[1] tribum effrem non elegit." Ut de ea fierent reges. "Sed elegit tribum iuda." Unde inde fierent reges. Et est sensus. "Et reppulit tabernaculum ioseph et tribum effrem non elegit," id est, iudeos qui in augmento terrenorum militant, et in fruge seculi presumunt. Ioseph enim interpretatur augmentum; effraim, fructificatio.

(68) Sed elegit tribum iuda: Quia de tribu iuda christus, secundum carnem, extitit. Montem sion quem dilexit: Mistice. Christianum populum. Ecclesiam.

(fol. 50v) (69) Et aedificavit sicut unicornuum sanctificationem suam et terra fundavit eam in saecula: (P) Ubi "edificavit?" "In terra," id est, in ecclesia presenti, vel celesti, quam "fundavit in secula." Unicornii sunt quorum firma spes in illua unum erigitur,

[1] Et: Followed by deletion of reppulit.

de quo alibi dicitur: "Unam petii a domino."[1] "Sanctificium" est plebs sancta, regale sacerdotium.[2]

(fol. 50r) "Et reppulit." Pars nona. De constitutione regni. Quasi dicat. Ita "inimicos percussit," sed suos reedificavit, quod ibi ostendit: "Elegit tribum iuda." "Et edificavit sanctificium suum," id est, regnum et cultum. "Sanctificium," dico, "unicornium," vel "unicornis," vel "unicorniorum," quoniam tunc ab illo populo singulariter colebatur. "Edificavit," dico, "in terra" promissionis, "quam fundavit in secula." Hoc ad litteram accipi non potest. Ubi vero capud regni, "elegit montem syon." Et hoc est. "Et reppulit tabernaculum ioseph," ad litteram, ne inde esset rex. "Et tribum effrem non elegit," ut de ea fierent reges. Sed ad hoc "elegit tribum iuda," et de illa "elegit david servum suum," et cetera que secuntur ad litteram accipi possunt. Sed melius in his verbis significatur iudaicus populus a deo repulsus, et novus populus christianorum electus. Unde congrue non dixit, reppulit ruben tribum, qui primogenitus fuit,[3] vel ceterorum, qui ante iudam nati sunt, qui merito

[1] Ps. XXVI, 4.

[2] I Petr. II, 9.

[3] Genes. XXIX, 32.

videntur repulsi propter peccata sua, que detestabatur iacob, cum benediceret eis.[1] Nec dixit, reppulit beniamin, de cuius tribu saul rex fuit, qui vicino tempore reprobatus fuerat, unde ex ipsa vicinitate temporis, quando ille est repulsus et reprobatus, et david electus convenienter hoc posset dici. Nec tamen dictum est. Sed potius eos nominavit, qui clarioribus meritis videbantur excellere, scilicet ioseph, qui impie venditus, pro iusticia sullimatus, pavit patrem et fratres. De quo fuit effrem, qui maiori fratribus benedictione avi sui iacob prelatus est.[2] Per hec ergo preclari meriti nomina reprobata significat totum illum vetustum populum reprobatum. Dicit autem electam tribum iuda, ut non attendentes merita ioseph, ex eo quod dicitur reprobatus, neque iude, quo longe (fol. 50v) melior fuit ioseph, compellamur intelligere ex hac parabola veteri populo esse prelatum novum populum christi, qui de tribu iuda, secundum carnem, extitit. (G) Unde et "montem syon" ecclesiam intelligimus, que non propter temporalia deum colit, sed fide speculatur eterna. Que etiam dicitur "unicornis," quia firma spe dirigitur in illum unum, de quo

[1] Genes. XXIX - XXX.

[2] Genes. XXXVIII - XLIII.

alius psalmus: "Unam petii a domino."[1] Dicitur etiam "sancitificium," quia, sicut ait petrus, plebs sancta et regale sacerdotium est.[2] Que et si mortaliter transit, tamen est in eternum fundata. Per quem hoc fecit? Ecce.

(70) Et elegit david servum suum et sustulit eum de gregibus ovium de post fetantes accepit eum: "Et elegit david servum suum," qui de iuda fuit, et christum significat in hoc loco. Ecce qualiter ab exordio gentis ebree usque ad christum processit. Hunc non dicit "filium," sed "servum," quia forma servi ex david est, non patri coeterna unigeniti substantia.[3] Hic etiam "de post fetantes ovium" dicitur sullatus, quia sicut david de pastorali officio pecorum ad regnum hominum translatus est,[4] ita christus ab hominibus ad homines. Nam a iudeis ad gentes, quod est secundum parabolam ab ovibus ad oves. Ille enim ecclesie que solent esse in iudea, non sunt modo ibi. Transierunt enim populum circumcisorum. Que bene dicuntur "fetantes," de quibus in canticis dicitur:

---

[1] Ps. XXVI, 4.

[2] I Petr. II, 9.

[3] Philip. II, 5 - 7.

[4] II Reg. I - II.

Dentes tui sicut grex tonsarum, ascendens de lavacro baptismi, que omnes gemellos creat, et cetera.[1] Dentes ecclesie sunt illi per quos loquitur, vel per quos in corpus suum, velut manducando, ceteros traicit. Grex tonsarum dicitur, quia onera seculi, velut vellera, deposuit, et ad pedes apostolorum posuit. Ascendens de lavacro baptismi, ubi dimittuntur peccata, geminos creat opera, scilicet genuine karitatis. Unde: Sterilis non est in eis.[2] Ergo "de post" has "fetantes" christus acceptus, nunc pascit celesti pane greges in gentibus, quas vocat "iacob et israhel."

Per quem hoc fecit? Ecce. "Et elegit david," id est, christum, qui de ipso secundum carnem. Non dicit, "filium," sed "servum," quia non de david, sed de deo deus filius dei, sed de david servus dei, de quo formam servi suscepit,[3] (P) A iudeis translatus est christus, et pascit gregem in gentibus, que sunt "iacob et israhel." Unde sequitur de loco, ubi erat "post fetantes." Primitivam ecclesiam, id est, de illis qui fuerunt post primitivos, "accepit eum."

---

[1] Cant. IV, 2.

[2] Ibidem.

[3] Philip. II, 6.

(71) Pascere iacob populum suum et israhel hereditatem suam: (P) Ad quid? "Pascere iacob" celesti pane, id est, christianum populum. Non enim qui filii sunt carnis, sed promissionis filii estimantur in semine.[1] Deinde repetit: "Et israhel hereditatem suam." (G) Vel, distincte "iacob" vocat "servum," quoniam hoc tempore servit ecclesiam; "israhel," "hereditatem," quod erit cum facie ad faciem deum videbit.[2]

(72) Et pavit eos sine malitia cordis sui et in sensu manuum suarum deduxit eos: (P) Transtulit eum ad hoc ut pasceret, et ita fecit. "Et pavit." (G) Videtur ita convenientius posse dici. "In innocentia manuum et in intellectibus cordis," sed innocentiam "manuum" dedit cordi, ut intelligatur non esse perfecta "innocentia," nisi sit "cordis," quam et ipse vere habuit, qui peccatum non fecit. (P) Ideo dixit. "Pavit eos in innocentia cordis sui," scilicet hominum, id est, faciens eos innocentes, etiam in cogitationibus "cordis." "Et in intellectibus manuum suarum," scilicet christi, "deduxit eos" ad vitam. (G) Intelligentiam vero "manuum," vel dei, dicit,

[1] Rom. IX, 8.

[2] I Cor. XIII, 12.

quam[1] ipse facit in credentibus, vel hominum cum intellectu operantium. (P) Intellectum quem ipse christus fecit in credentibus, quasi in manibus, quod non potuit ille david, qui est figura huius.

(LXXVIII)

(P) "Deus venerunt." Titulus. "Psalmus asaph." Iste psalmus est secundus de lamentatione, ubi precatur asaph, studio pietatis, christum subvenire sue genti, pro duritia sua graviter affligende. Et agitur hic vel de captivitate per babilonios facta,[2] vel potius de vastatione, quam tempore machabeorum antiochus epyphanes fecit, qui in templo idola posuit, et legem dei polluit, populumque vastavit, sed civitatem non evertit, vel templum,[3] per que significatur persecutio ecclesie inter manus gentilium laborantis, sed non deficientis, que in quibusdam deficientibus polluta est. Et est sensus. Psalmus iste attribuitur "asaph," id est, fideli synagoge, que hic loquitur. Intentione monet bonis proximorum letari, et

[1] quam: Preceded by small erasure.

[2] IV Reg. XXV.

[3] I Mac. I.

calamitatibus affligi. (G) Modus. Tripartitus est psalmus: Prima pars est conquestio, continens narrationem eorum, que temporibus antiochi ierusalem pertulit; secunda est deprecatio contra inimicos, ne diutius illos deus pro peccatis affligat, ibi: "Usquequo;" tercia, figura orandi, futuram in adversarios ultionem predicit, ibi: "Et innotescat." Ultima est leta conclusio lamentationis in laudem," ibi: "Nos autem." Intendit autem ceteros ad compatiendum sibi commovere, cum ita deplorans, ait: O "deus, **venerunt** gentes in hereditatem tuam" ierusalem, quam quidem non destruxerunt, sed polluerunt "templum sanctum tuum," ponendo ibi simulacra. Prius deflet iniuriam templi, in quo est contumelia dei, deinde arguit de homicidio, ibi: "Posuerunt mortalia." Dicit "tuum" et "tuam," ut moveat iudicem, cuius res leditur. (P) Ita hec ad litteram de vastatione facta sub antiocho accipiuntur. Sed si quis accipit hec post resurrectionem et ascensionem christi facta, ecclesia est hereditas, in quam "venerunt gentes," non credendo, sed persequendo, id est, eam invaserunt voluntate delendi et penitus perdendi. Ipsa est etiam "templum" dei, quod polluitur in deficientibus, quos persecutores ad negandum christum, tradendo vel excruciando, coegerunt. Ipsa etiam est "ierusalem," quam "posuerunt in

pomorum custodiam," id est, in desertionem. Quando enim gentibus persequentibus in celestem mensam, spiritus martirum, tamquam de dominico orto multa et suavia poma, transierunt, ecclesia deserta visa est. (P) Asaph ergo condolens sue genti, ipsius mala deo exponens, sic dicens: O "deus, gentes venerunt in hereditatem tuam."

(1) Deus venerunt gentes in hereditatem tuam coinquinaverunt templum sanctum tuum Posuerunt hierusalem velut pomorum custodiarium: (G) Non dicit hec deo quasi nescienti, a quo potius didicit, sed loquitur cum deo pietatis affectu, transfigurans in se ista passuros, futura tamquam preterita, que deus iudicans fecit deplorat, deprecaturus eum ut iam parcat. Que deploratio et deprecatio prophetatio est. Ex eo autem quod dicit, "in hereditatem tuam," patet quod non deploratur illa vastatio, que post resurrectionem facta est a romanis. Non enim erat hereditas dei populus, qui reprobato a se christo, factus est reprobus,[1] qui et post resurrectionem credens. Credentes de eodem populo, qui erat hereditas, occidit. Sed illa potius vastatio deploratur, que facta est antequam christus venisset in carnem. Tunc enim erant hereditas dei prophete et ceteri sancti, qui in babilonem ducti sunt,[2]

[1] Rom. I, 28.

[2] IV Reg. XXV.

vel maxime qui sub antiocho passi sunt, sicut machabei et alii multi.[1] Aut si post resurrectionem hec est accipienda hereditas, sola est illa intelligenda ecclesia, que in martiribus passa est. Nam et si nomen asaph, quod est sinagoga, id est, congregatio, usitate iudeis insederit, tamen et ecclesie convenit, que est congregatio. Hec est igitur hereditas et templum, quod in deficientibus idolatre polluerunt.

(G) "Posuerunt ierusalem in pomorum custodiam," id est, in desertionem. Custodie "pomorum" dicuntur tuguria. Sensus. Sic vilem reputarunt "ierusalem," velut cellulas hortorum, que, collectis pomis, inutiles deseruntur. Unde et ysais: Relinquetur filia sion sicut umbraculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario.[2] Sic et ierusalem libera mater nostra,[3] que est ecclesia, translatis ad celestem mensam spiritibus martirum, tamquam suavissimis pomis, videbatur deserta. Deinde post sacrilegium homicidia addit, dicens:

---

[1] I Mac. I.

[2] Isai. I, 8.

[3] Galat. IV, 26.

(2) Posuerunt mortalia servorum tuorum escas volatilibus celi carnes sanctorum tuorum bestiis terrae: (P) "Posuerunt morticinia," id est, cadavera, "servorum tuorum," qui noluerunt inmundis uti, "escas volatilibus celi." Quasi dicat. Non modo viventes seviunt, sed etiam in mortuos. Sepelire enim pietatis est, abicere crudelitatis est.

(P) "Posuerunt morticinia servorum tuorum," et cetera. Quasi quicquam eorum resurrectioni deperiret, cum ille ex occultis nature finibus totum redintegret, cui et capilli nostri numerati sunt.[1] Deinde exponit quod dixit, "carnes sanctorum tuorum." Hec sunt "morticinia bestiis terre." "Morticinia" tantum nomen mortuorum, "mortalia" etiam vivorum nomen est. Unde melius interpretati sunt "morticinia" quam "mortalia."

(3) Effuderunt sanguinem eorum sicut aqua in circuitu hierusalem et non erat qui sepeliret: (P) Exaggerat ut iudicem moveat, dicens: "Effuderunt tamquam aquam," id est, abundanter et viliter, quasi ita liceret de sanguine sicut de aqua sine culpa, scilicet est non tantum intra muros, sed etiam extra, "in circuitu ierusalem," cum extra

[1] Matth. X, 30; Luc. XII, 7.

invenirentur occidendi. Copia cedis notatur in urbe et extra, ita ut non vacaret eis sepelire, dum omnibus periculum immineret. Unde subdit: "Et non erat qui sepeliret." Potest hoc et de ecclesia accipi, que et per totum mundum passa est, cuius circuitus est per totum orbem, cui persecutio fit. (G) Tantum fuit excidium, quod "non erat qui sepeliret." Sic et per circuitum orbis passa est ecclesia.

(4) Facti sumus in obprobrium vicinis nostris derisum et contemptum his qui in circuitu nostro sunt: (P) Unde ieremias: Hec est civitas que dicebatur corona glorie.[1] Sic et ecclesia "vicinis," id est, nolentibus credere, et inimicis toto orbe, erat "obprobrium." Non enim illis. Sed in conspectu domini preciosa est mors sanctorum eius.[2] Vel, martires hec dicunt: "Facti sumus obprobrium vicinis nostris," id est, affectione propinquis, iam nolentibus credere. Quod gravius est quam si remotis, quia hii sunt assidui. Sequitur. "Subsannatio et illusio." Auget scelus "hiis qui in circuitu nostro sunt," gentibus que circa ierusalem sunt. Vel, martires hec dicunt:

[1] Thren. I - II.

[2] Ps. CXV, 15.

"Subsannatio et illusio" sumus "his qui in circuitu nostro sunt," id est, inimicis ecclesie, qui sunt toto orbe, quia non eis, sed in conspectu domini preciosa est mors sanctorum eius.[1]

(G) "Facti sumus obprobrium," id est, "subsannatio et illusio vicinis nostris," id est, "his qui in circuitu nostro sunt" gentibus, quod gravissimum est, quia sunt assidui. Hoc contra illud dicit, quod gloria ierusalem toto orbe solet esse mirabilis.

(5) Usquequo domine irasceris in finem accenditur velut ignis zelus tuus: (P) "Usquequo." Pars secunda. Deprecatio est. Hic pro parte sua contra inimicos, et insultantes vicinos. Quasi dicat. Ita isti seviunt in nos, sed o "domine, usquequo irasceris." Quasi. Noli irasci "in finem." Et "zelus tuus usquequo accenditur velut ignis?" Erit hoc usque "in finem?" Quasi. Non perseveret "in finem," sed tempera correctionem. Nota. Ira et zelus dei non sunt perturbationes eius, qui cum tranquillitate iudicat. Sed nomine ire vindicta iniquitatis accipitur, quando nos pro commisso nostro punit. Nomine zeli, exactio castitatis. Ne enim anima legem dei contempnat, et

[1] Ps. CXV, 15.

a deo suo dispereat, hoc igne exuritur, ut in iob fuit.[1] Et nota hec pro peccatis hominibus evenire, licet iustis, quod machabei in tormentis,[2] et tres pueri in flammis,[3] et prophete in captivitate testati sunt. Unde bene ait: "Velut ignis." "Zelus" quippe dei vere ardet ut "ignis," donec aurum purgetur, id est, virtutum perfectio, et ligna, id est, vicia, cinerentur. Vel aurum, id est, sancti martires, purgentur, et ligna, id est, persecutores, cinerentur.

(6) Effunde iram tuam in gentes quae te non noverunt et in regna quae non invocaverunt nomen tuum: (P) Quasi dicat. Ne irascaris, sed potius "effunde iram tuam," ut multam. Non est hoc dicere malivolentia. Sed previsa dicuntur. Figura enim optandi ventura predicit. "Effunde," dico, "in gentes," ut sicut nos opprimunt, ita illi tuis virtutibus obruantur. "Que te non noverunt," nec scire voluerunt, nec timere. Culpa iudeorum, horum comparatione, levigatur. "Et in regna que nomen tuum non invocaverunt," sed demonia, vel quamlibet creaturam, non

[1] Job. I - II.

[2] I Mac. I.

[3] Dan. III.

creatorem qui est benedictus in secula.[1] Nota quia per "gentes" accipit subditos, per "regna" ipsos reges. Dico, "non invocaverunt," sed insuper oppugnaverunt. Quia comederunt iacob," id est, iudaicum populum. Hec est predicta hereditas.

(G) "Effunde" abundanter "in gentes et regna." "Regna" dicit idem quod "gentes." Vel, per "gentes" accipit subditos, per "regna" ipsos reges. Cum dicit, "effunde," magnam "iram" intelligit in gentibus. Unde postea dicit: "Redde vicinis nostris septuplum." Quod videtur contrarium, cum iudei quoque "non noverunt," et ideo non minus vapulandi videntur. Sed multum interest, inter servos qui quamvis nesciant voluntatem domini sui, tamen timent et invocant, quales erant iudei. Et inimicos qui nescientes nec timent, nec invocant, sed pro eo demonia, quales erant gentes. De his enim cum dixisset, "que te non noverunt," adiecit, "que non invocaverunt." Unde illi paucis, isti vero vapulabunt multis. Addit quod etiam servos eius oppugnaverunt.

(7) Quia comederunt iacob et locum eius desolaverunt: Quasi. Ideo quoque "effunde iram." Quoniam "comederunt," id est, feris exponendo cadavera, comedi fecerunt.

[1] Rom. I, 25; IX, 5.

Vel, in suam nequitiam transire coegerunt. "Et locum eius," id est, civitatem et templum, quo conveniebant ad festa. Sic et ecclesiam "comederunt," et desolaverunt" loca "eius" in orbe, que est "iacob," cui serviet maior,[1] que est supradicta hereditas, adversus quam mali nichil possunt, nisi quod pro peccatis suis vult deus eam comedere per eos. Unde subiungitur: "Ne memineris iniquitates nostras."

(P) "Quia comederunt," ferarum dentibus tradendo. Ecce more oratorum, pro homine homo ponitur, scilicet pro gente, que offendit, gratus patriarcha, ut eius memoria populi peccata mitiget. "Et locum eius desolaverunt." Eversionem civitatis, que civibus suis nudata est, vel quia ceciderunt substitutos, loco civium occisorum.

(8) Ne memineris iniquitates nostras antiquas cito nos anticipet misericordia tua quia pauperes facti sumus nimis: "Ne memineris." Quasi dicat. Ita fac "in gentes que te non noverunt." Sed "ne memineris." Vel ita continua. Hec mala nobis inferunt, sed quia scio te pro peccatis nos flagellare, et per eos ideo precor. "Ne memineris." Hec confessio provocat veniam. "Antiquarum." Non dico hoc de preteritis tantum, cum et hoc tempore quidam iudei idola

[1] Genes. XXVII.

sequerentur. "Antiquarum," id est, similium antiquis, quibus innumeris peccaverunt annis, ydola sequendo. "Et misericordia tua cito anticipet nos," scilicet ante iudicium quod timet omnis homo, quia nisi indulgentia perveniat, in iudicio reus non absolvitur. Ideo obtendo misericordias, "quia pauperes," pro meritis, "facti sumus nimis." Ne quis de actibus suis presumat.

(G) "Antiquarum." Antiquas vocat non preteritas tantum, sed presentes etiam, et futuras. Que de parentibus veniunt, quasi similes antiquis, quibus iterum iudei secuti sunt ydola.

(9) Adiuva nos deus salutaris noster et propter honorem nominis tui domine libera nos et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum: (P) Dico, "ne memineris." Sed. "Adiuva nos," in bello defensionis legum, contra antiochum, quia non in suis, sed in virtutibus dei confidunt. Unde subdit: "Deus salutaris noster," quod necesse est, quia nos infirmi sumus. Et o "domine, libera nos propter gloriam nominis tui," non nostrum meritum. Sed ut nos erepti tuo nomini honorem reddamus, "et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum," non propter nos. Id est, pietate sancti nominis tuis tribuatur nobis, quod actibus nostris non potest haberi. Vel, in persona

martirum possunt hec accipi. "Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum," id est, a parentibus antiquis venientium, vel propagatione, vel imitatione. "Cito anticipent misericordie tue," ne ad iudicium dampnandi veniamus, "quia pauperes facti sumus nimis," ad benefaciendum. Sed "adiuva nos deus salutaris noster." Quasi. Paupertas, id est, infirmitas nostra, te miserante adiuvetur ad bona facienda. Quasi dicat. Gratia adiuvet liberum arbitrium. Cum enim ait, "adiuva nos," nec ingratus est gratie, nec tollit liberum arbitrium. Qui enim adiuvatur, etiam per se ipsum aliquid agit. "Salutaris noster," qui necessarius es infirmitati nostre. "Adiuva nos," scilicet vel tunc ebreos in defendeda lege, vel nunc ecclesiam, per liberum arbitrium operantem. "Propter gloriam nominis tui." Ut qui glorietur, non in se, sed in deo glorietur.[1]

(fol. 51r) (P) "Domine libera nos." Liberat nos, id est, eruit a malis deus, cum et adiuvat nos ad faciendam iusticiam. Et propitius est peccatis nostris, sine quibus hic non vivitur. "Et propitius esto peccatis nostris," non propter nos, quorum peccata, sine quibus hic non vivitur,

[1] I Cor. I, 31; II Cor. X, 17.

merentur supplicia, sed "propter nomen tuum." Maxime in hoc "adiuva," ut tollatur insultatio gentilium.

(10) Ne quando dicant gentes ubi est deus eorum et innotescant in nationibus coram oculis nostris Vindica sanguinem servorum tuorum qui effusus est: (G) Hec fac nobis. "Ne forte dicant in gentibus." Hoc magis pro gentibus petit, que pereunt desperando de deo. Quid "dicant?" Illud usitatum a perfidis, scilicet, "ubi est deus eorum?" Quasi. Vel non est, vel non potest suos adiuvare. Hec est insultatio non ferenda. "Ne forte" aliqui de deo desperantes "in gentibus dicant: Ubi est deus eorum." Quasi. Non "dicant," vel non esse, vel suos non adiuvare. Sensus. Cognito tuo auxilio, convertantur.

(G) "Et innotescat." Pars tercia, de ultione inimicorum. Quasi. Non "dicant" hoc. Sed potius "ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est," fiat. Vel, ita ut iniquitas eorum feriatur gladio verbi dei, et convertantur. Vel, ita ut puniantur in fine. Hec autem "ultio innotescat in nationibus coram oculis nostris," id est, eam cito fieri videamus. Non est optatio quod ait, sed prophetatio. Non enim in hoc seculo delectatur iustus de pena inimici, sed de iusticia dei quam diligit.

Iniustus autem est e contra. In futuro autem seculo, idem placet iusto quod deo, ne sit bonum malis.

(P) "Ultio sanguinis servorum tuorum," id est, "ultio" temporalis, scilicet ut eterna evadant. "Et innotescat," scilicet cito fiat, ut videamus illos conversos, qui modo persecuntur. Et accipitur hoc in bono de ultione presenti. Vel, de pena eterna potest accipi sic. "Ultio," et cetera, id est, sume vindictam de malis, qui fuderunt sanguinem "servorum tuorum," et in fine ita fiet, quia vel hic cum in conversis perimitur iniquitas, quod ante optaverat, vel in fine pereunt.

(11) Intret in conspectu tuo gemitus compeditorum Secundum magnitudinem brachii tui posside filios morte punitorum: Et malis ita fiat. E contra autem "introeat," ut sit "in conspectu tuo," vel tuum gemitum "compeditorum," infirmitate vel corruptibilitate carnis, que aggravat animam, per quam prevalet aliquando persecutor. Has compedes non sentiunt, nisi illi qui ingemiscunt gravati. Ab his cupiebat apostolus dissolvi et esse cum christo.[1] Vel, compedes sunt precepta, vel sapientie dei, quibus colligantur sancti, que patienter sustentata in ornamenta

[1] Philip. I, 23.

vertuntur. Unde dicitur: Inice pedem tuum in compedes eius.[1] Vel, ad litteram, compeditos dicit eos esse quos gentiles vinxerunt, qui cum gemitu orant, ut ecclesia in fratribus non deficiat, et si eos pena consumat. (G) Deinde quid "gemitus compeditorum" petat ostendit. "Posside," ne aliquo errore maculentur. Vel, "recipe in adoptionem," alia littera, "filios," id est, posteros, "mortificatorum," id est, ecclesiam, quam martires in tormentis genuerunt. Hoc enim semper oraverunt, ut sanguis eorum prodesset posteris, ut scilicet inde seges cresceret, unde putabatur peritura. (G) Et est ista pia precatio, ne filios eorum proiciat, qui pro eo puniti sunt, sed multiplicet. Unde ait: "Secundum magnitudinem brachii tui," id est, potentie tuae. Hoc est enim magna virtus, et incredibilis inimicis, ut ecclesia suo qui videbatur defectu proficeret.

(12) Redde vicinis nostris septuplum in sinum eorum inproperium eorum quod exprobraverunt tibi domine: "Et redde." Item non optat, sed vera prophetat. Ordo. "Redde vicinis nostris." Vicini sunt, unde sumpta est, et inter quos habitat ecclesia usque ad separationem futuram. Hi exprobrant domino in sinu suo, cum occidendo servos eius, in

[1] Eccli. VI, 25.

occulto cordis arbitrantur nomen eiusdem delere de terra. Hoc autem "improperium septuplum" redditur eis ibidem, id est, "in sinu eorum," cum pro eo nunc in occultis dati sunt in reprobum sensum[1] perfecte, donec post "innotescat in nationibus coram oculis nostris." Septenario enim numero, id est, septupla retributione perfectionem pene significat, quia hoc numero plenitudo significari solet, sicut et de bonis, cum dicitur septuplum accipiet in hoc seculo.[2] Pro omnibus positum est, vel pro omnibus bonis, iuxta illud apostoli: "Tamquam nichil habentes, et omnia possidentes."[3] Vel, dicens "septuplum," finitum ponit pro infinito. Potest etiam in bono accipi. "Redde," sicut superius. "Ultio." Orat enim ut septuplum reddat "in sinu eorum," id est, perfectionem spiritualis gratie in secreto animarum, ut vere convertantur inmittat. Et ita reddat "improperium," ut qui fecerunt iniurias, reddant laudes, que gloriosa est vindicatio, quando deus inimicorum ore vindicatur.

---

[1] Rom. I, 28.

[2] Matth. XIX, 29; septuplum: A convenient substitute for centuplum?

[3] II Cor. VI, 10.

(13) Nos autem populus tuus et oves gregis tui confitebimur tibi in secula et in seculum seculi narrabimus laudem tuam: (G) Pars ultima, ubi est exultativa conclusio, non victorum, sed patientium, et suavis conclusio lamentationis. Quasi. Illis ita "redde." "Nos autem," quos putabant se posse delere, "nos," dico, "populus tuus," fide congregati, "et oves pascuae tuae," vel "gregis tui," id est, doctrina tua pasti. He sunt reliquie iudeorum, a mathathia congregate.[1] Vel, generaliter de omni genere piorum ac verorum christianorum accipiendum est. Hic est grex, pro quo oravit, ne diutius irasceretur. "Nos," inquam, "confitebimur tibi," id est, laudabimus te in noibis. Et hoc usque "in seculum," id est, perseveranter usque in finem, quia usque in finem se non delebitur ecclesia, ut putatur. Hic intelliguntur generaliter omnes pii. "Et annuntiabimus," aliis, "laudem tuam, in generatione et generationem." Hoc idem dixerat, "in seculum." Vel, secundum alios, "in seculum seculi," id est, in futuro seculo. "Annuntiabimus laudem tuam," non ut alius alium instruat, sed ut honorem debitum reddendo, preconiorum suavitate pascamur.

[1] I Mac. II.

(LXXVIIII)

(P) "Qui regis." Titulus. "In finem pro his qui commutabuntur, psalmus pro assiriis, testimonium asaph." Asaph illuminatus agit hec de primo adventu christi, et de vinea eius. Et hoc est bonum testimonium de capite ipso, et corpore eius, rege et plebe, pastore et grege. Hic enim loquitur asaph de adventu christi, qui hominem convertit, et vineam de egipto ductam consolidavit. Et est sensus tituli. Psalmus iste dirigens nos in finem, id est, christum, est testimonium asaph illuminati, pro his qui commutabuntur, et pro assiriis, id est, pro his qui commutabuntur in melius, ut iam non sint generatio que non direxit cor suum,[1] sed dirigens se ad christum. Assirii enim interpretantur dirigentes, et sunt idem, qui commutabuntur et assirii. Vel, distingue inter commutandos et assirios, ut per commutandos accipiamus convertendos, et per assirios iudeos. Nam psalmus iste sicut agit de commutandis, ita et de iudeis, qui se dirigunt contra christum, per liberum arbitrium, et per carnales observantias. Intentione monet nos in melius commutari, et ad christum dirigi. Modus. Bipartitus est psalmus:

[1] Ps. LXXVII, 8.

Prima pars est deprecatio primi adventus, per quem fit reparatio generis humani; secundo agit de vinea, dicens quo modo sit incepta et perfecta, ibi: "Vineam de." Asaph ergo, qui supra precedentibus psalmis pro peccatis sinagoge trepidus orabat, iam de illius conversione presumit, et, commutatis in melius, testimonium dat de adventu christi, quem precatur dicens: O tu deus, "qui regis israhel."

(G) "Qui regis." Psalmus iste de primo adventu est secundus, qui est testimonium ipsi asaph, id est, synagoge, pro his qui commutabuntur in finem christum tendentes, que est intentio psalmi. Est etiam testimonium pro assiriis, id est, iudeis qui, iactando suam iusticiam, dirigunt se. Sensus. Iste psalmus est testimonium recte fidei convertendis, et perfidie superbis. Primo precatur adventum christi; secundo narrat quo modo in veteri populo cepit ecclesia, ibi: "Vineam;" tercio quo modo sit post adventum perfecta in novo, ibi: "Deus virtutum." Ergo asaph, qui duobus precedentibus psalmis pro peccatis synagoge trepidus videbatur orare, iam de illius conversione presumens, cantat de christo et ecclesia illius adventum. Huius conversionem deprecans, ita:

(2) Qui regis israhel intende qui deducis velut ovem ioseph Qui sedes super cherubin appare: O deus, "qui regis israhel," id est, iudeos vere videntes te. "Qui" etiam "deducis velut ovem ioseph," id est, gentilem populum, qui, mortuo grano, auctus est populo dei,[1] ut christus unus angularis duos parietes faceret unum,[2] et adductis aliis ovibus, unum ovile faceret unus pastor.[3] "Qui" etiam "sedes super cherubin." Ad litteram. "Super" illas potestates celorum, vel in hominibus habentibus karitatem, que est plenitudo scientie.[4] Nam et si ramos incomprehensibiles habent, tamen qui tenet radicem, de qua iohannes: "Deus karitas est,"[5] nichil nescit. Nota quod per actus suos christum diffiniens, proprie verba divisit, dicens: "Regis israhel," et "deducis ovem ioseph."

[1] Joan. XII, 24.

[2] Ephes. II, 14 - 22.

[3] Joan. X, 16.

[4] Philip. I, 9.

[5] I Joan. IV, 16.

(P) O tu deus, "qui regis israhel," id est, videntes te, "intende," id est, mitte filium. Et secundum hoc dirigitur sermo ad patrem, vel potius ad filium, qui desideratur, expectatur, et invocatur ut veniat, quem per actus diffinit, dicens: O deus fili, "qui regis israhel," id est, iudeos spiritualiter videntes te, "intende," id est, lumen tue pietatis super nos infunde, ut ad te simus clari, qui per nos sumus tenebrosi. "Qui deducis ioseph velut ovem." Ipsum scilicet significatum "ioseph," id est, fidelem populum de gentibus. "Ioseph" enim interpretatur augmentum, et mortuo grano frumenti,[1] auctus est multum populo dei. Coniunctis in angulari lapide christo duobus parietibus,[2] scilicet iudeorum et gentium, id est, "israhel et ioseph, deducis" ad caulas dei, tamquam oves ad pascua.[3] Unde dominus: "Alias oves habeo,"[4] et cetera. Nota quod propria singulis verba reddit. Regitur enim "israhel," tamquam maior; deducitur "ioseph," id est, devotus populus, velut iunior. Quasi dicat. "Intende," o

[1] Joan. XII, 24.

[2] Ephes. II, 14 - 22.

[3] Joan. X, 9.

[4] Joan. X, 16.

tu, "qui sedes super cherubim," in plenitudine scientie, que est karitas.[1] "Cherubim:" Plenitudo scientie.

(3) Coram effrem et benniamin et mannasse Excita potentiam tuam et veni ut salvos facias nos: "Qui sedes super cherubim," id est, super illas sublimes potestates celorum, "manifestare coram effraim, benjamin, et manasse," id est, coram gente iudeorum, ubi he tribus sunt. Quasi. Tu qui es angelis notus, innotesce hominibus. Rogat asaph ut dei filius, qui in secreto maiestatis erat, per incarnationem appareat coram iudeis, ut promissum erat, faciens in eis has virtutes, que his nominibus significantur. "Effraim" enim interpretatur fructificatio; "benjamin," filius dextere; "manasse," oblivio, ut posteriorum obliti, in anteriora se extendant.

Tu igitur, inquam, qui facis hec, "intende." Ad quid? "Manifestare," id est, qui angelis notus es, hominibus incarnatus "appare coram effrem, beniamin, et manasse," id est, coram populo iudeorum, per te fructificante, quod est "effraim," et filio dextere, quod est "beniamin," et oblito, quod est "manasse," quia olim oblitus te, nunc "appare." "Appare," ut obliviscantur terrena, non te. Et cum

---

[1] Philip. I, 9.

"reminescentur et convertentur universi fines terre,"[1] reliquie quoque israhel habeant suum parietem in eodem angulo, ubi salventur.[2]

"Manifestare coram effrem," id est, coram fructificatione, "et beniamin," id est, filio dextere, ut et nos simus plenitudo scientie, quod potest esse per karitatem,[3] que est deus,[4] quam qui scit quid est, quod desit? Karitas enim nomen est dei,[5] et doni. Aliud tamen donum, aliud donans. "Et coram manasse," id est, oblito, ut iam venias illi in mentem, iuxta illud: "Reminiscentur,"[6] et cetera.

"Excita." Repetit apertius quod oraverat. Ordo talis. "Veni," tu ipse, in carnem, et "excita potentiam tuam," id est, ostende "potentiam tuam," in resurrectione, quia visus

---

[1] Ps. XXI, 28.

[2] Rom. IX, 27; Ephes. II, 14 - 22.

[3] Philip. I, 9.

[4] I Joan. IV, 16.

[5] Ibidem.

[6] Ps. XXI, 28.

es infirmus in passione, dum dicitur: "Si filius dei es."[1] Prevaluit super te persecutor, quod presignatum est, quando iacob prevaluit angelo, et tamen voluntate victus, benedicit victorem; tetigitque nervum femoris eius, et claudicavit.[2] Sic a christo unus populus iudaicus et in pluribus aridus factus est, et in apostolis benedictus. "Excita," ergo, "potentiam tuam," id est, crucifixus ex infirmitate, exurge in virtute.[3] Dico, "veni." Ad quid? "Ut salvos facias nos." Sic autem "salvi erimus."

"Excita." Ordo. "Veni," et "excita." "Veni," tu ipse. Et cum patiendo videaris infirmus, ex resurgendo "potentiam tuam, ut" ita "salvos facias nos." Vel, "potentiam" signorum, que in veteri populo fecisti, "excita," ut appareat res, et ideo "veni," tu ipse. Aliter enim signa illa sopita videntur. Magnam incarnationis utilitatem novit, qui ita eam studiose precatur, dicens: "Intende, appare, excita." Hec est enim utilitas quam supponit, "ut salvos facias nos." Quam ut ostendat esse per eum, ait: "Deus, converte."

---

[1] Matth. XXVII, 40.

[2] Genes. XXXII, 22 - 32.

[3] II Cor. XIII, 4.

(4) Domine deus virtutum converte nos et ostende faciem tuam et salvi erimus: "Converte nos," impotentes converti per nos; conversis autem "ostende."

O "deus, converte nos," aversos a te. Aliter non convertimur, nisi tu facias. Deinde loquens ad patrem, ait: "Et ostende," vel illumina, "faciem tuam," nube carnis cooperatam, id est, filium tuum, qui est imago tuus.[1] Hec facies velata fuit asaph, tempore infirmitatis christi, et tunc egrotavit asaph, non valens intueri velatum nube, de qua dicitur: Ascendet dominus super nubem levem,"[2] et cetera. Illuminavit vero deus illam faciem, cum christus resurrexit et ascendit. Et ita salvamur. Unde subdit: "Et salvi." Conversis tamen ad christum, etiam post christi adventum, restat ira in corpore, quod non in mente. Sed hec finem habebit per christum in secundo adventu. Nam qui in primo adventu partem pene removit, in secundo omnem penam consumet in bonis. Unde iste dicit:

(5) Domine deus virtutum quousque irasceris in orationem servi tui: (G) "Domine deus virtutum." Quoniam vero differebatur consilio dei tunc quod petebat asaph, ex magno

[1] Colos. III, 10.

[2] Isai. XIX, 1.

desiderio deum dicit iratum ita: O "domine, deus virtutum" celestium, quibus futuri sumus socii, "quousque irasceris super orationem servi tui," ut que oro promissa non facias? Deinde que mala interius patitur enumerat, dicens: "Cibabis," et cetera. Vel, dico, "converte." Quid conversis restat exponit. Ira scilicet, que etiam finem habebit in christum. Ait ergo: O "domine, deus virtutum, quousque." Et si olim irascebaris super omnem orationem inimici tui, ne irascaris "super orationem," iam "servi tui." Et partim utique transit ira a servo, non ut non flagellet ut pater, sed dampnet. Et conversis enim durat ira, sed corrigens. Qui enim unico non pepercit, omnem filium flagellat quem recipit.[1] Sed "quousque" erit hoc?

(6) Cibabis nos pane lacrimarum et potum dabis nobis in lacrimis in mensura: "Cibabis." Quasi. Tamdiu erit hoc quamdiu erit utile. Quasi enim pascimur et potamur, dum universis huius vite doloribus erudimur, quod ita ait: "Cibabis." Per cibum et potum, quibus duobus vivit omnis homo, sufficientem eruditionem significat. Addit: "In mensura," quia non permittit temptari supra id quod possumus,[2] nec flagellat ultra quam meremur, id est, nisi

[1] Hebr. XII, 6.

[2] I Cor. X, 13.

pro modo virium vel culparum. Unde autem lacrime, supponit.

(P) "Cibabis nos." Exponit hic passiones quas sancti, tempore adventus, passuri sunt. Quasi dicat. Et si optem christi adventum, tamen eo tempore multa passuri sumus. Alia similitudine idem dicit. "Et potum dabis nobis in lacrimis." Lacrime namque ille erunt ad correctionem et perfectionem, non ad peremptionem. Que lacrime erunt "in mensura," id est, pro viribus tuis, ut erudiaris, non opprimaris.

(7) Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris et inimici nostri deriserunt nos: (P) "Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris," id est, iudeis ipsis, vel gentibus. Plane hoc factum est. De asaph enim electi sunt, qui irent ad gentes, et predicarent christum, quibus contradicebatur. Et inde cibati sunt lacrimis, sed contradictor vincebatur, et ex contradictore fidelis efficiebatur. Confregit enim samson molas leonis, qui sibi occurrit, eunti ducere uxorem de alienigenis.[1] Et non tantum contradixerunt, sed etiam "subsannaverunt" dicentes nos colere mortuum, vel crucifixum. Sed licet tanta simus passuri, non tamen ideo minus optamus eum. Et iterum oramus.

---

[1] Judic. XIV.

(8) Domine deus virtutum converte nos et ostende faciem tuam et salvi erimus: "Deus virtutum, converte nos, et ostende faciem tuam," id est, presentiam christi, "et salvi erimus." Ex desiderio repetit. Desiderantis enim mos est frequenter repetere, que tantis precibus orat.

Aliter ab illo loco: "Excita." Orat "potentiam" miraculorum, que deus fecit in veteri populo excitari, que excitata est exhibita re, quam presignabant, id est, veniente veritate. Precans ergo adventum ait: "Veni," tu ipse deus, "et excita potentiam tuam." "Potentiam" scilicet miraculorum, que olim fecisti, quorum potentia sopita est, donec res eorum appareat. Dico, "veni, ut salvos facias nos." Ecce quantam incarnationis utilitatem iste novit. Ideo tam studiose precatur. Que enim vota hec sufficiunt petere?

"Domine, deus virtutum." Deum virtutum dicit, quem novit asaph, et in se et in aliis hominibus miracula facturum. Ipse est enim solus, qui ab infidelitate liberat homines. Tu, inquam, "deus, converte nos," distortos. Et conversis "ostende faciem tuam," quia in conversos solet deus respicere. Deinde querit quare tamdiu differat adventum. Quam dilationem iram dei contra se reputat

dicens: "Quousque irasceris super orationem," ut non facias iam promissa. Hoc asaph illo tempore dicebat, quo eum venire petebat, quo adhuc differebatur adventus, consilio dei. Iratum dicit, quia tardat. Ecce que pietas. Ideo ita clamat, quia sciebat differi.

"Cibabis nos pane lacrimarum." Panis lacrimarum est vita doloribus plena. Sed et hec cibus est, dum non sic extinguamur, sed erudimur. Sed et hec potus est, unde ait: "Et potum dabis nobis in lacrimis." Hec duo ponit, quia hec duo sunt, quibus vivit omnis homo, ut per hec sufficientem et plenam eruditionem flagellorum significet. Nam quod tempus est a lacrimis vacuum? Quas tamen lacrimas das "in mensura," id est, distributo modo. Unde: "Fidelis deus,"[1] et cetera. Deinde exponit lacrimas, dicens:

"Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris," dum vicini, qui sunt de nobis, contra nos sunt. Et irrident "nos inimici nostri," a quibus omnibus ut salvi simus,

"Deus virtutum, converte nos, et ostende faciem tuam," id est, christum, "et salvi erimus."

(fol. 51v) (9) Vineam ex aegypto transtulisti eiecisti gentes et plantasti eam: (G) "Vineam." Pars

[1] I Cor. X, 13.

secunda. Breviter tangit[1] de inceptione et perfectione ecclesie, utramque post latius explicaturus. Hanc autem vocat "vineam," quia, sicut in vinea fructus foliis tegitur, sic in ecclesia boni turbis peccantium obumbrantur. Hec quoque, sicut vinea fossa, tribulationibus et martirio putata plus proficit, et secularis pressure torcularibus eliquata, ad celestem cellam transtulitur.

(P) Agit hic de vinea, ostendens quo modo incepta et perfecta sit. "Vineam" autem dicit ecclesiam, que incepit a iudeis et perficitur in gentibus. Una tamen et eadem vinea est, et si altera gens det principium, altera perfectionem. De huius ergo inceptione vinee agens dicit: "Vineam de egipto." Quasi dicat. "Nos salvi erimus." Sed iudeos, quibus tot fecisti, destrues, quod non pro levi culpa, sed quia beneficiis ingrati, etiam adventum christi inter cetera beneficia sibi exhibita non noverunt. Bene dixit, inter cetera. Multa enim fuerunt eis collata. Quia "vineam de egipto transtulisti" in terram promissionis. De terra vero ad quam "transtulisti" eos, "eiecisti gentes," id est, amorreos, iebuseos, et alios populos,[2] et post, ut agricola, "plantasti eam vineam," scilicet ibi.

---

[1] tangit: Altered from agit.

[2] Num. XXXII - XXXIII.

(10) Viam fecisti in conspectu eius et plantasti radices eius et repleta est terra: In nube et igne, que erant visibiles "in conspectu eius."

"Dux itineris." Dixit unde vinea sit eiecta, et ubi plantata. Deinde subdit quo modo et quantum creverit, quid occupaverit, dicens post, ut vinea orbem comprehenderet. "Dux itineris fuisti in conspectu eius," apparens eis visibilis, carne assumpta. Unde: Non sum missus, nisi ad oves domus israhel.[1] Vel, secundum aliam litteram, et dirigitur sermo ad deum patrem. "Viam fecisti in conspectu eius," id est, christum visibilem ei misisti, qui dicit: "Ego sum via, veritas, et vita."[2] "Et plantasti radices eius," id est, firmiter stabilisti principes eius, prophetas, apostolos, et alios doctores. Et sic illa vinea modo "implevit" totam "terram," que impletio fit usque ad finem mundi, dum cotidie aliqui convertuntur. Notandum quod breviter egit de inceptione vinee, cum dixit: "Vineam de egipto transtulisti." Deinde de progressu eiusdem vinee dicit, ibi: "Dux itineris." Hoc autem ad perfectionem eiusdem vinee dictum, "et implevit terram." Deinde de initio eiusdem vinee latius repetit, dicens:

[1] Matth. XV, 24.

[2] Joan. XIV, 6.

(11) Operuit montes umbra eius et arbusta eius cedros dei: "Operuit." Postea de perfectione eiusdem repetit, ibi: "Et perfice eam," que perfectio est facta in gentibus, abiectis iudeis. Una tamen vinea, cuius commemoratio in hoc psalmo, caliginem facere solet minus intentis. Intendamus ergo, ne caligo involvat oculos nostros. Quasi dicat. Modo vinea "implevit terram," sed prius "umbra eius" vinee "operuit montes." "Montes" sunt prophete, quos "operuit umbra," quia obscure locuti sunt in[1] figuris. "Umbra" enim "eius" est circumcisio, sabbatum, et huiusmodi, que locuti sunt prophete.[2]

(12) Extendisti palmites eius usque ad mare et usque ad flumen propagines eius: "Extendisti," ab ierusalem, "palmites suos," id est, filios a simili, "usque ad mare," quod est prope iudeos, "et usque ad flumen" iordanis "propagines eius." Nota quia supra dixit quod hec vinea "implevit terram," sed hic dicit quod primo gens iudea fuit ista, que regnavit "usque ad mare," quod ibi vicinum erat, "et usque ad flumen" iordanis. Trans iordanem enim aliqui iudeorum erant, id est, due tribus et dimidia, sed infra

[1] in: Followed by deletion of prophetis.

[2] Exod. XXIV.

iordanem tota gens erat.[1] Hoc ergo est initium vinee, de quo hic agitur, cuius vinee perfectio, quod dixerat ibi: "Implevit terram," per viam, christum.[2] Hoc est quod dicitur, "Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terre,"[3] quod gens iudeorum fecit. Non est tamen hec altera, sed eandem vinea. Inde enim salus ex iudeis est, christus.[4] Inde apostoli et alii iusti, et si aliqui rami fracti sunt.[5]

(G) Mistice. Universalem ecclesiam "de egipto," id est, de tenebris ignorantie, transfert christus. Eicit vitia; plantat in virtutibus "eam," et qui dixit: "Ego sum via,"[6] per desertum huius seculi spirituali itinere duxit; plantat "radices," id est, martires, et ceteros firmos fecit, et sic implet orbem. "Operuit." Hic late explicat

1 Num. XXXII.

2 Joan. XIV, 6.

3 Ps. LXXI, 8.

4 Joan. IV, 22.

5 Rom. XI, 17.

6 Joan. XIV, 6.

inchoationem. Quasi. "Plantasti eam," que adeo crevit, quod "umbra eius operuit montes," id est, cura et sollicitudo. Maiores suppressit, ut a sua altitudine descendentes intenderent subditis. "Et arbusta," id est, excrementa eorum, operuerunt "cedros dei," id est, cura succrescentium populorum oneravit summos doctores. Vel, "montes" sunt prophete, quos "operuit umbra," quia spiritualem intelligentiam illorum figurarum tegebat obscuritas, cum ipsi dicerent: Observa sabbatum, circumcide masculum in octava, offer arietem, vitulum hirculi, et huiusmodi.[1] "Arbusta" quoque vinee crescentis super arboreq, unde etiam "arbusta" dicuntur. Operuerunt, sicut dictum est, "cedros," id est, non superbos, qui solent significari per "cedros," sed "dei," id est, patriarchas et quoslibet altiores, quibus, tamquam sustentaculis innitentes, creverunt ita, quod vinea illa extendit "palmites suos, et propagines eius," quod idem est, "usque ad mare," quod iudeis vicinum terminavit regnum eorum, "et usque ad flumen" iordanis, quia pauci fuerunt ultra iordanem.[2] Mistice quoque altitudo et latitudo vinee describitur. Nam quia

[1] Exod. XXIV; Levit. VIII.

[2] Num. XXXII.

celestis est, bene dicitur esse super "montes et cedros," quia quamlibet altitudinem terrarum celum excedit. Quos autem "operuit," nutrit. "Operuit montes umbra eius," id est, gratia spiritualis, qua quisque sub ea ab incentivis vitiorum refrigatur, plus proficit, ut altituo cedrorum et montium, etiam usque ad martirum crescat. Adeo quoque lata est, quod "palmites suos," id est, apostolos, vita christo adherentes, extendit ad ierusalem "usque ad mare," id est, usque ad amaritudinem gentium convertendam. "Et propagines eius," id est, filios apostolorum, extendit "usque ad flumen" baptismi, qui per iordanem significatur, unde cepit baptismus.[1]

(13) Ut quid deposuisti maceriam eius et vindemiant eam omnes qui transeunt viam: (P) "Ut quid destruxisti." Quasi dicat. Ita dilatata est vinea. Inde quid ei accidit? Eversa est gens illa. Et hoc est. "Destruxisti maceriam eius," id est, munitionem. Maceria est, que de solis lapidibus fit.

(G) Hucusque de inceptione vinee. Nunc de destructione interserit sic ostensurus eius perfectionem per christum. Quasi. Ita "plantasti eam." Postea vero "destruxisti maceriam," id est, munitionem, "eius."

[1] Matth. III.

Maceria enim, que de solis lapidibus fit, vineam munit, qua diruta, vinea a transeuntibus vindemiatur. Sic et plebs illa fortibus solet esse munita principibus, quibus destructis, "vindemiant," id est, expoliant, "eam," et diripuent "omnes qui pretergrediuntur viam," id est, gentes, que preter viam legis, que christus est,[1] errant, colentes idola, vel quicumque temporaliter dominantes.

(P) Et "ut quid" hoc accidit ei? Quia superba fuit etiam adversus plantatorem, et servos occidit a se missos, et etiam filium heredem.[2] Ideo destructa est maceria eius. Et invenerunt gentes ecclesiam destructam, et deleverunt. Hoc primo plangit asaph, sed non sine spe. De dirigentibus enim cor loquitur. Unde in sequenti ait: O "deus virtutum," et cetera. Sed ante exponit qualiter vindemiaverunt.

(14) Exterminavit eam aper de silva et singularis ferus depastus est eam: (G) "Exterminavit," id est, extra patrie sue terminos eiecit, "eam aper," veniens "de silva," id est, de gentibus. "Et singularis ferus depastus est eam." "Aper et ferus de silva." Vespesianus et titus, filius eius, uterque de inculta gentilitate veniens,

[1] Joan. XIV, 6.

[2] Luc. XX, 9 - 16.

inmundus et sevus, et contrarius illis, id est, iudeis, qui inter cetera, hoc animal habent immundum, qui venit de silva.[1] Gentes enim silve erant. Sola gens illa vinea erat. Sed quando crediderunt gentes, impletum est illud: "Exultabunt omnia ligna silvarum."[2] Et alibi: "Invenimus eam in campis silve."[3] Quorum vespesianus prior regionem et populum devastavit. Deinde titus reliquias populi, civitatis, et templi, terribili depastione consumpsit. Uterque dicitur "singularis," id est, superbus, quia proprium est superborum dicere: Ego sum, ego sum, et nemo alius. Vel, pro eodem accipitur "aper et ferus." Nam "singularis ferus" ipse est. "Aper," qui vastavit, scilicet romanus exercitus. Potest etiam "aper et ferus" intelligi diabolus, a quo sinagoga excecata est, et exterminata.

(G) Sciens autem asaph quod propter incredulitatem suam facti sunt rami, non ammirans, sed plangens premittit: "Ut quid?" Quasi. Quoniam adversus plantatorem suum vinea superbium, et prius servos eius, deinde ipsum heredem

---

[1] Deut. XIV.

[2] Ps. XCV, 12.

[3] Ps. CXXXI, 6.

occidit,[1] destructa est, donec locata aliis agricolis in plenitudine gentium redderet fructum.[2] Et sic reliquie salvarentur,[3] de quibus, id est, reliquis et plenitudine, ita sequitur:

(15) Domine deus virtutum convertere nunc respice de caelo et vide et visita vineam istam: "Deus virtutum convertere." Pars tercia. Hucusque qualiter vinea, et incepta est, et destructa. Nunc qualiter perfecta. Quasi. Ita "destruxisti." Sed non sine fructu, de quo sub orationis figura ita prophetat: O "deus virtutum, convertere" ab ira in finem seculi. "Et respice," misericordie intuitu, "de celo" celorum, christo, id est, supplices tu serenus aspice. Commutatis in melius hoc remedium precatur asaph. "Et vide," id est, fac eam videre, vel "vide," quibus peccatis homo laborat, vel "vide," id est, fac eam cognoscere te, vel peccata sua. "Et visita," id est, infirmam sana "vineam istam."

(16) Et dirige eam quam plantavit dextera tua et super filium hominis quem confirmasti tibi: (G) "Et perfice."

---

[1] Luc. XX, 9 - 16.

[2] Rom. XI, 25.

[3] Rom. IX, 27.

Non dicit, "institue," quasi aliam. Sed eam que cepit in populo iudeorum, unde christus, et apostoli, et primi fideles. "Perfice" in populo gentium et reliquis israhel. "Eam," dico, "quam plantavit dextera tua," id est, inchoavit propitiatio tua. Una est enim vinea, et si fracti sunt rami[1] per cecitatem, que facta est in israhel, tamen non nisi ex parte.[2] Manet enim eadem radix, ubi gentium insertus est oleaster.[3] Manet idem semen abrahe, in quo benedicuntur omnes gentes,[4] de quo ait: "Et super filium hominis." Quasi. "Perfice eam," fundatam super te, "et super filium hominis," christum.[5] Hic aperte dei filius christus ostenditur, homo de maria.[6] Notandum quod de edificatione clamat: "Perfice." Fundamentum enim aliud nemo

[1] Rom. XI, 17.

[2] Rom. XI, 25.

[3] Rom. XI, 17.

[4] Genes. XXII, 18.

[5] I Cor. III, 11.

[6] Matth. I, 18 - 25.

potest ponere, nec mutare potest id quod positum est, quod est christus,[1] id est, quod de eo ita ait: "Quem confirmasti tibi," o pater, dicens: "Hic est filius meus dilectus, ipsum audite,"[2] per quod apud homines confirmatus est. Ecce psalmus pro commutandis dirigentibus cor, non iam contra deum, sed ad deum.

(P) Aliter totum potest dici ita, ut prius fundamentum historie de iudeis iaciatur, deinde edificium spiritualis intelligentie de ecclesia addatur. Per misticas enim similitudines, que sunt, dicit, id est, ita dicit ea que, ad litteram, facta sunt de iudeis sub similitudine vinee et palmitum, et huiusmodi, quod etiam misterium, id est, misticum sensum innuit. Sunt enim similitudines, que non sunt mistice. Quasi dicat. "Salvi erimus," quia ita presignasti olim, quando "vineam de egipto transtulisti." Hoc ad litteram, sicut prius, accipitur. "Eiecisti gentes et plantasti eam." Nec hoc mutatur. Ad litteram enim vinea est gens iudeorum in tipo ecclesie, que mistice per vineam accipitur, quia inter turbas umbratiles peccantium fruge sanctorum ornatur inter folia, et fossa tribulationum

[1] I Cor. III, 11.

[2] Luc. IX, 35.

et martirio putata, plus crescit sicut vinea, et secularis pressure torcularibus eliquata, ad celestem cellam transfertur. Sicut ergo illos iudeos "de egipto transtulisti," ita et "vineam," id est, ecclesiam, "de egipto," id est, de tenebris ignorantie et cecitatis, "transtulisti," "et eiecisti gentes" vitiorum, "et plantasti eam" in virtutibus. Sequitur. "Dux fuisti itineris in conspectu eius." Ad litteram. Dum irent in columpna nubis et ignis, precedebat eos.[1] "Et platansti radices eius," id est, principes iudeorum, "et implevit terram" promissionis. Deinde sequentia, secundum historiam, non mutantur. Mistice. De ecclesia totum sic accipitur. Qualiter per orbem dilatata est, ostendit dicens: "Dux itineris." Dum "eam" ducit spirituali itinere per hoc desertum seculi. "Et plantasti radices," id est, prophetas, apostolos, martires, et alios, summos facit, de quibus palmites tendens, mundum occupat. Unde sequitur: "Et implevit terram," id est, orbem terrarum. "Et umbra eius." Altitudo et latitudo vinee hic exponitur. Nam[2] superna et celestis est vinea illa, que etiam "montes," id est, sullimiores vita et scientia, obumbrat, id est, umbra spiritualis gratie fovet

[1] Exod. XIII, 22.

[2] Nam: Followed by deletion of Nam.

et nutrit, et magis excrescere facit. In unitate quippe ecclesie omnes gratiam accipiunt, per quam ab incentivis vitiorum refrigerantur. "Et arbusta eius cedros dei." Vites que arbores ascendunt "arbusta" nominantur, per que minores in ecclesia accipiuntur. "Cedri dei" sunt non superbi, sed qui in ecclesia sunt alti, ut sunt dei martires. "Arbusta" ergo, id est, minores, operiunt "cedros dei," id est, minores, quia etiam hos protegit ecclesia, quasi in gremio suo, quia eius auctoritate corroborant quod dicunt. Aliter enim non habetur catholicum, nisi universalis ecclesie contestatione firmetur. Et quia talis est vinea, ergo, "ut quid destruxisti maceriam eius." Miratur cur huic tali subtracta est domini defensio. Sed hoc dicit de ecclesia, non pro bonis, quia novit dominus qui sunt eius,[1] sed pro infidelibus qui sunt in ea nomine, non numine, numero, non merito. "Qui pretergrediuntur viam," id est, demones. "Aper," id est, diabolus fortis et ferox, "de silva," quia cogitationes eius agrestes et avie sunt. "Et singularis ferus," id est, diabolus.

(17) Incensa igni et effosa manu ab increpatione vultus tui peribunt: "Incensa." Quod petebat affirmat. Quasi. "Perfice." Quod utique facies, quia peribunt

[1] II Tim. II, 19.

"incensa et suffosa." "Incensa" sunt peccata, que facit ardens cupiditas; "suffosa," que facit male iacens timor, per que duo quecumque peccata intelliguntur, sicut per eadem omnia bona. Nam duo hec, id est, amor et timor, dicunt ad quodlibet bonum vel malum. Quem enim amor non capit, timor vincit. Utriusque et in utroque bonus est finis. Amas enim quemlibet, ut bonum sit tibi; times, ne malum. Utrumque bonum est, id est, amare, timere. Et propter hec, sed quid? Divide deum an mundum. Utriusque amor inflammat. Utriusque timor humiliat. Sed dei, ad bonum; mundi, ad malum. Amor dei ignis est, quo inardescunt spiritu ferventes. Unde dicitur: "Ignem veni mittere in terram"[1] Timor eiusdem est, de quo colonus pro arbore, que fructum non faciebat, intercedens ne subvertetur, dixit: "Fodiam circa illam, et mittam stercora."[2] Fossa enim significat piam humilitatem timentis; stercora vero sordes utiles penitentis. Hic est igitur amor et timor, quibus deus perficit vineam suam, auferens peccata, que de amore et timore mundi proveniunt. Ait ergo: "Incensa igni," id est, peccata que veniunt ex amore, male incendente. "Et suffosa," id est, peccata, que veniunt ex timore male humiliante, "peribunt ab increpatione vultus tui," id est,

[1] Luc. XII, 49.

[2] Luc. XIII, 8.

filii tui. Hec est facies, que peccata delet. Quid enim increpavit christus, nisi peccata? Vel, "suffosa" dicit dolos, quibus dum paratur alicui fovea, in eandem incidit ipse qui facit. Sensus. "Incensa igni et suffosa," id est, cupiditas et dolus, "peribunt," id est, erunt causa, qua in futuro cupidi et dolosi "peribunt ab increpatione vultus tui," id est, filii tui, dicentis: Ite, maledicti in ignem.[1] Ut autem hec omnia impleatur,

(18) Fiat manus tua super virum dextere tue et super filium hominis quem confirmasti tibi: "Fiat manus tua." Vel ita. Quamdiu generatio prava non dirigit cor suum?[2] Donec salvator adveniat. Ideo "fiat manus tua," o deus, "super virum dextere tue." Ostendat se misericordia tua. Bene fac cum vinea tua, demonstrata facie tua, id est verbo tuo. "Super virum dextere tue," id est, super filium virginis, id est, operatio tua ad effectum promissa perducat, ut scilicet et per incarnationem tua facies ostendatur, et sicut oravi, vinea perficiatur, "super virum dextere tue," id est, christum, qui est dextera patris.[3]

---

[1] Matth. XXV, 41.

[2] Ps. LXXVII, 8.

[3] Act. II, 33.

Repetit: "Et super filium hominis quem confirmasti tibi," sicut dictum est.

(19) Et non discedimus a te Vivificabis nos et nomen tuum invocabimus: "Et non discedimus a te." Quasi diceret. Quamdiu increpas et accusas nos? O deus, "fiat manus tua." Hoc fac, "et non discedimus a te," cum filium habemus ultra. Nota quod ait: "Fiat manus tua, et non discedimus," ultra, "a te." Grande sacramentum et magnum munus dei ostenduntur. Forsitan enim salus israhel tamdiu potuit dubitari, donec christus venit. Tunc vero completa est promissio, nec ultra ab eo discedat ecclesia, sponso coniuncta. Quod qua utilitate fieret, supponit. "Vivificabis nos." Quasi. Qui prius eramus mortui, amando terrena, vivimus amore tui, quo dimissis peccatis vivit interior homo. Hec utilitas ex adventu filii est. "Et nomen tuum," non aliud, "invocabimus," id est, te diligemus. Tu eris nobis tutamen et iuvamen, ut tu solus sis premium iustificatorum. Ut ergo hoc fiat,

(20) Domine deus virtutum converte nos et ostende faciem tuam et salvi erimus: "Domine deus virtutum." In quo incepi, in eo finiam. "Et ostende faciem tuam, et salvi erimus." Magna est suavitas huius versiculi. In hoc enim versu, regula totius religionis exponitur. Primo enim

deus nos convertit. Deinde et nos ante faciem ostendit, et tamquam facie tua lumine sue pietatis illustrat. Post quod tandem nos salvat. Hunc ergo propheta trina repetitione commendat, quia per ipsum sub brevitate quisque expedit implorat.

(LXXX)

(P) "Exultate deo." Titulus. "In finem pro torcularibus, psalmus ipsius asph, quinta sabbati." In hoc psalmo multa sunt congesta materia, ita tamen ut limes psalmi indicet interiora, per torcularia et quinta sabbati nobis insinuata. Quinta enim sabbati, id est, quinta die creavit deus ex aquis animalia, scilicet natalia et volatilia,[1] per quod intelligitur sacramentum baptismi, quo regenerati,[2] alii tamquam aves contemptis infimis ad celestia sullevantur spe, alii vero tamquam pisces in fluctibus huius seculi remanent curiosi. Per torcularia autem intelliguntur ecclesie. De actualibus namque torcularibus nichil in hoc psalmo dicitur. Unde constat spiritualia esse torcularia, que hic commemorantur, scilicet ecclesias, in quibus bonos et malos sacramentum commune coniungit. Sicut enim unus

[1] Genes. I, 20 - 23.

[2] Joan. III, 5.

racemus in vite simul habent vinum et acinum, et eadem oliva in arbore oleum et amurcam, sic ecclesiastica sacramenta bonis et malis communia sunt. Et sicut vinum et oleum pressura torcularis eliquata redduntur, acinum autem et amurca proiciuntur, velut in sordibus conculcanda, ita accedente pressura temptationis, iustus iustior fit, et sordidus magis sordescit.[1] Si ergo sunt pressure, quas queruntur blasphemi christianis temporibus abundare, ne turberis, esto oleum, non amurca que proicitur. Hic enim discernitur quid simul pendebat in arbore. (G) De his ergo torcularibus, id est, de ecclesia, loquitur asaph. Ipsi asaph, id est, fidelis sinagoga, iudeis historialiter, et spiritualiter omnibus baptizatis. Et est sensus tituli. (P) Psalmus iste dirigens nos in finem, id est, in christum, pro pressura tribulationum, que sunt in ecclesia, discernente inter bonos et malos, cantatur ipsi asaph, id est, dominice congregationi. Psalmus dico habitus quinta sabbati, id est, loquens de baptizatis et baptizandis aqua baptismi,[2] quod figuratum est quinte sabbati. (G) Intentio. Monet ut post baptismum, contemptis his terrenis,

[1] Apoc. XXII, 11.

[2] Joan. I, 33.

ad celestia mente ascendamus. Modus. Tripartitus est psalmus: Primo monet bonos, qui significantur per aves et vinum et oleum, ut exultantes sub temporali pressura tendant in finem christum; secundo ipse dominus malos, qui significantur per pisces, acinum, et amurcam, revocat ab idolorum cultura, et pariter contemptum eorum et presentem penam commemorat, ibi: "Audi popule;" tercio asaph arguit infideles, et futuram eorum penam indicit, ibi: "Inimici domini." Asaph ergo, quasi proposita sibi imagine cuiusdam sollempnitatis, congregationem bonorum, cui fit iste psalmus, ad celebritatem invitat, dicens:

(2) Exultate deo adiutori nostro iubilate deo iacob: "Exultate," vos, o aves, vinum et oleum, non quidem decepturi mundo vel ficticio deo, qui delusor et desertor sicut alii, sed "deo adiutori nostro." Quod si verbis explicare non potestis, unde gaudetis. Tamen "iubilate deo iacob," quia vos vere estis "iacob," id est, minor populus, cui servit maior.[1]

(3) Sumite psalmum et date tympanum (fol. 52r) psalterium iocundum cum cythara: (G) "Sumite psalmum et date timpanum." "Sumite et date." Ut quasi quoddam

[1] Genes. XXVII.

geratur negotium, vobis cum aliis in ratione dati et accepti.[1] Quid enim "sumite?" "Psalmum," id est, que de superiori sunt spiritualia accipite. Per "psalmum" enim intelligitur donum celeste, quod a deo per[2] gratiam largitur.[3] Quid "date." "Timpanum," id est, carnalia, que per cornum timpani designantur. Per "timpanum" enim accipitur carnale, quod a vobis est,[4] id est, in vestris sacculis habetis. (P) Quasi dicat. Verba dei et humani actus in unam societatem conveniant. Hec est enim pax ierusalem.[5] Hec est ratio dati et accepti.[6] Unde apostolus: "Si spiritualia vobis seminavimus, magnum est si carnalia vestra metamus?"[7] Ideo autem psalmo adiungite "timpanum," quia psalmus iocundus est cum timpana, id est, verbo dei

[1] Philip. IV, 15.

[2] per: Altered from quia.

[3] Jacob. I, 17; I Cor. VII, 7.

[4] I Cor. IX, 11.

[5] Ps. CXXI, 6.

[6] Philip. IV, 15.

[7] I Cor. IX, 11.

operibus respondere delectat. Pro eo quod debuit dicere "psalmus," dixit "psalterium." Et pro "cum timpano," ait, "cum cithara," quia eadem est significatio. Quasi. Qui expectat celestia, non sit piger ad optanda terrena predicationi verbi dei, corporalibus respondeamus operibus. Deinde subdit.

(4) Canite initio mensis tuba in die insigni sollempnitatis vestrae: (G) "Buccinate." Hec usque ad particionem, vel ad litteram, simpliciter de iudeis sunt accipienda, vel allegorice, de christianis. (P) Ad litteram autem sic accipitur. "Buccinate in neomenia," vel "initio mensis," vel "mensis tube," quod idem est. "Neomenia" enim grece, latine dicitur nova luna; "neos," novus, "menes," luna, que est initium mensis. A primo autem die septimi mensis iussum erat iudeis, ut septem diebus tuba canerent, id est, initio nove lune, et dicitur illud festum tubarum, que celebrabant in memoria illius rei, quod dominus ostendit abrahe arietem, inter vepres herentem cornibus, quem pro ysaac immolavit.[1] Deinde, quasi exponendo, subdit: "In insigni die sollempnitatis vestre." Hec eadem spiritualiter asaph christianis loquitur. Quasi

[1] Genes. XXII, 13.

dicat. "Sumite psalmum et date," et ne terreamini, sed "buccinate in neomenia tuba," id est, in innovatione vestra annuntiate et predicate aliis clarius et confidentius novam vitam, quam nova luna significabant, in qua iudei clangebant tubis septem diebus, per quod significatur quod septiformis gratia spiritus sancti,[1] per quam innovamur, erat predicanda tuba, id est, aperte, scilicet per opera manifesta, vel altis clamoribus. Unde ysaias: Exclama, et exalta vocem tuam quasi tuba.[2] Dico, "in neomenia," scilicet "in insigni die sollempnitatis vestre," id est, in novitate vite,[3] ubi est veritatis cognitio, et a malis feriatio. (G) "In insigni die sollempnitatis vestre." Iudeis tres precipue sollempnitates erant insignes, quibus tuba canebant: Pasca, Pentacostes, Scenophega, in figura nostri, qui precipue gaudemus, ex eo quod in christo resurgimus, quod per spiritum remissionem accipimus, quod domus nostri pectoris innovata est post ruinam.

(5) Quia preceptum in israhel est et iudicium deo iacob: "Quia preceptum in israhel est." Hoc prius secundum

[1] Isai. XI, 2 - 3.

[2] Isai. LVIII, 1.

[3] Rom. VI, 4.

historiam sic. Quia. Quasi. Ideo "buccinate," quia hoc "est preceptum" a deo in figura nostri, per moysen, per quem lex data est "in israhel," id est, iudeis.[1] Ubi vero preceptum, ibi iudicium, ut qui peccaverint in lege, per legem iudicentur.[2] Quod est, "et iudicium" est super "israhel," non quod pater iudicet quemquam, sed dedit omne iudicium filio, id est, christo.[3] "Deo iacob," id est, christianorum, qui et in hoc iudicium venit, ut qui non vident videant, et qui vident ceci fiant.[4] Et futurus est iudex vivorum et mortuorum. Non autem tantum iudeis hoc in figura preceptum est, sed et gentibus attestatum. Quod ita dicit:

(6) Testimonium in ioseph posuit eum dum exiret de terra aegypti Linguam quam non noverat audivit: "Testimonium." Quasi. Future rei posuit illud preceptum, vel sine "illud." Idem est sensus. "In ioseph," qui interpretatur augmentum. Qui "ioseph," transiens in

[1] Exod. XX, 1 - 17.

[2] Rom. II, 12.

[3] Joan. V, 22.

[4] Joan. IX, 39.

egiptum, post multos labores exaltatus est.[1] Sic et christus ad gentes transiens, post passiones martirum, glorificatus est. Ad hunc ergo pertinent gentes, que sunt augmentum, quia multi filii deserte.[2] Quando autem "testimonium" positum fuerit, addit: "Cum exiret," per mare rubrum.[3] "Ioseph," id est, multiplicatus populus per baptismum. "De terra egipti," id est, de tenebris ignorantie. Ecce quinta sabbati. Tunc enim aque produxerunt reptilia animarum vivarum, cum fideles traiecti sunt per baptismum. Tunc "linguam quam non noverat audivit," id est, novum evangelii mandatum, quod ignorabat, accepit, cum accepto spiritu apostoli variis linguis loquentes, nova misteria preceperunt.[4]

(7) Divertit ab oneribus dorsum eius manus eius in cophino servierunt: "Divertit ab oneribus." Quasi. Et necesse erat exire, quia diversis ibi laborum oneribus

---

[1] Genes. XXXIX - XLI.

[2] Isai. LIV, 1.

[3] Exod. XIV.

[4] Act. II, 1 - 13.

premebatur.[1] Dominus autem "divertit dorsum eius ab oneribus." Quibus? A "cophino." Etenim "manus eius in cophino," scilicet cophinus vas stercorarium est, quo iudei lutum in egipto portabant, ut civitatem extruerent pharaoni.[2] Per hunc inmunditie terrenorum operum designantur, quibus ante baptismum sedens in tenebris populus[3] serviebat. Qui enim facit peccatum, servus est peccati,[4] et principi tenebrarum diabolo extruit civitatem. Sed qui dixit: "Venite ad me qui laboratis et onerati estis,"[5] "divertit ab oneribus dorsum eius," id est, mentem a peccatorum sarcina liberam fecit, quod etiam per insequentes egiptios, qui submersi sunt, designatur.[6] Nunc inter verba prophete dominus introducitur, quod propheta dixerat, ita confirmans:

---

[1] Exod. I.

[2] Exod. I, 11.

[3] Matth. IV, 16.

[4] Joan. VIII, 34

[5] Matth. XI, 28.

[6] Exod. XIV.

(8) In tribulatione invocasti me et liberavi te et exaudivi te in abscondito tempestatis probavi te ad aquas contradictionis: "In tribulatione," id est, dum premebaris labore,[1] "invocasti, et in abscondito tempestatis," id est, quando nec gemere audebas aperte, "exaudivi te et liberavi te." Ad litteram. Imputat beneficia, ut gravior estimetur offensa. "Probavi te ad aquas contradictionis," ut scilicet iudei iurgati sunt, mentibus incredules, aquas petentes.[2] Tipice quoque dum populus premeretur sarcina peccatorum, liberatus est, et dum occultis suggestionibus, tamquam cordis tempestatibus laboraret, exauditus est, ut corde crederet ad iusticiam.[3] Est etiam apud populum contradicentem probatus, cum ore confessus est, ad salutem. Sunt enim aque contradictionis gentes, que adversus dominum fremuerunt.[4] Hic est leo qui samsoni, id est, christo, eunti ad ducendam exorem de alienigenis fremens occurrit, quem samson, id est, christus, dissipavit, tamquam edum de

[1] Exod. I.

[2] Exod. XVII, 2.

[3] Rom. X, 10.

[4] Ps. II, 1.

capris, id est, tamquam languidum peccatorem et egentem gloria dei[1] confregit. Sic ergo populus et regia potestas, a contradicendo iam silet, et in regno gentium leges pro defendenda ecclesia invenimus, tamquam favum in ore leonis.[2] Quamvis etiam iudei contradixerunt titulo christi, positi in signum cui contradicetur,[3] tamen victa est contradictio. Manet enim gloria crucis, nec corrumpitur titulus. Responsum est: "Quod scripsi, scripsi."[4]

(P) "Quia preceptum." Hoc prius secundum historiam sic. Ideo tuba canenda, quia lex data est iudeis per moysen,[5] in qua hoc precipitur. Vel. Hoc est. "Quia preceptum est" a deo "in israhel," hoc est, in iudeis. Ubi autem preceptum est, ibi et iudicium est, quia qui in lege peccaverit, per legem iudicabitur.[6] Et ideo etiam hoc agite. "Et," id est, quia "iudicium est deo iacob," id est,

[1] Rom. III, 23.

[2] Judic. XIV, 1 - 9.

[3] Luc. II, 34.

[4] Joan. XIX, 22.

[5] Exod. XX, 1 - 17.

[6] Rom. II, 12.

quia iudex futurus est, qui hoc precepit. "Testimonium" future rei "illud preceptum posuit," vel sine "illud." "In ioseph," id est, in populo iudeorum. Quando? "Cum exiret de terra egipti." "Linguam quam non noverat audivit," id est, legem per moysen datam.[1] Et tunc dominus "divertit ab oneribus," quibus exercebat eos pharao in luto et latere.[2] Nam "manus eius," id est, populi iudaici, "servierunt in cophino." Cophinus est vas quo terram portabant, lateres facientes pharaoni.[3] "In tribulatione." Si propheta loquitur hic, ita dicetur. "Divertit" dominus dicens: "In tribulatione," et cetera. Ad litteram. Quando nec aperte audebant gemere metu egiptiorum, cum affligerentur operibus luti et lateris.[4] "Probavi te," et cetera, ubi de potentia mea et bonitate desperans dixisti: Numquid poterit de petra eicere aquam.[5]

Vel, hoc totum spiritualiter de christianis accipitur hoc modo. Ideo predicate innovationem vite. "Quia" hoc

---

[1] Exod. XX, 1 - 17.

[2] Exod. I, 14.

[3] Ibidem.

[4] Ibidem.

[5] Num. XX, 10.

"preceptum est in israel," id est, in iudeis. Et ad litteram, spiritualiter, "et iudicium est deo iacob," non mutatur. Et non solum iudeis, sed etiam gentibus precepit. Et hoc est. Et "posuit illud preceptum," vel sine "illud." Et est idem sensus. "Posuit testimonium," id est, "preceptum," sub attestatione "in ioseph," id est, in gentibus augmentatis. "Ioseph" enim interpretatur augmentum. Gentes ergo sunt "ioseph," quia multi filii deserte magis quam eius.[1] Quando "posuit?" "Cum exiret." Ecce quinta sabbati. Unde in titulo ait: Cum populus multiplicatus exiret de terra egipti, id est, de tenebris ignorantie, per baptismum. Tunc audit et percipit misteria, que "non noverat," ubi debeat habere cor. Et hoc est. "Cum exiret," per baptismum, "de terra egipti," id est, de tenebris ignorantie, "linguam quam non noverat audivit," id est, precepta evangelii, que prius non noverunt. Vel, hoc significat, quod apostoli locuti sunt variis linguis magnalia dei.[2] Quid ex hoc auditu sibi fuit? Ecce. "Divertit" ipse, vel dominus, "ab honeribus dorsum eius." Vel ita continua. Fuitne exeundum? Fuit utique. Quia

[1] Isai. LIV, 1.

[2] Act. II, 11.

"divertit" dominus "dorsum eius," id est, rationem, "ab oneribus," id est, a sarcina peccatorum, que etiam per insequentes egiptios notata sunt. Unde dominus: "Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis."[1] A quibus "oneribus divertit?" Ecce. "Manus eius in cophino," id est, in servili opere, id est, in inmundiciis peccatorum, in terrenis operibus, et lutuosis, que significant per cophinos, quibus stercora mundantur, et terra portatur. Peccata autem servilia opera sunt, iuxta illud: "Qui facit peccatum, servus est peccati."[2] "In tribulatione." Loquitur hic deus peccatori, dicens: Ante "in cophino" serviebas. Sed "invocasti me in tribulatione," que erat pressa peccatis, "et liberavi te, et exaudivi te, in abscondito tempestatis." Typice. Scilicet non in tempestate maris, sed cordis, ubi pateris bellum suggestionis, ibi: "Exaudivi te," ut corde credas ad iusticiam.[3] "Probavi te apud aquam contradictionis," id est, apud populum contradicentem, ut ore confessio fiat ad

---

[1] Matth. XI, 28.

[2] Joan. VIII, 34.

[3] Rom. X, 10.

salutem.[1] Ita enim nos probat deus in contradictionibus hereticorum. Et revera qui exauditus est in tempestate cordis, debet probari in aqua contradictionis. Cum enim crediderit et baptizatus fuerit,[2] iam gradiens viam dei, habet multos exagitatores, multos insultatores, multos detractores, dehortatores, multis modis obsistentes. Hec est aqua contradictionis, quam senserunt antiqui, sed iam pene siccata est. Tunc enim aque populorum turbabantur, et acriter resistebant. Tunc enim samsoni, forti viro eunti ad ducendam uxorem de alienigenis, scilicet christo eunti ducere uxorem, id est, ecclesiam de gentibus, occurrit obviam leo fremens, id est, populus gentium, sed dissipavit eum ut hedum caprarum, quia populus ille fremens nichil erat, nisi languidus peccator. Occissa autem illa ferietate, iam non sic fremit, non occurrit christo obviam, immo iam in ipso invenimus leges pro ecclesia, quasi favum meliis in ore leonis.[3] Quid ergo iam metuenda aqua contradictionis, que iam prope siccata est? Olim namque christo aqua contradictionis fuit etiam in

---

[1] Rom. X, 10.

[2] Marc. XVI, 16.

[3] Judic. XIV, 1 - 9.

semetipso, ut de eo nato dictum est. Erit hic in ruinam et in resurrectionem, et in signum, cui contradicetur,[1] sicut iudei contradixerunt titulo crucis eius, volentes mutare titulum, quibus pilatus: "Quod scripsi, scripsi."[2] Qui ergo probat nos "ad aquam contradictionis," ipse eandem aquam sensit, ut eam nos non timere facere faceret.

(9) Audi populus meus et loquar israhel et testificabor tibi Israhel si me audieris: Diapsalma. "Audi." Pars secunda. Hucusque egit de oleo torcularis, id est, de bonis. Hinc usque in finem de amurca, id est, de reprobis, qui hic arguuntur. Unde intentio psalmi perpenditur, ut scilicet qui oleum est perseveret, et qui periclitatur, caveat ne fiat amurca. Quasi. Vos boni, quibus hec feci, "buccinate." Tu vero pertinens ad amurcam, tamen propter communia sacramenta, "populus meus," pertinens ad torcular, "audi." "Et contestabor te," vel "testificabor tibi," id est, testimonio scripturarum probabo quod ego sum dominus. Notandum quod cum ante iudicem soleant testes produci, ipse dominus iudicii hic et in futuro veritatis testem se dicit. Sequitur. "Israhel."

---

[1] Luc. II, 34.

[2] Joan. XIX, 19 - 22.

hoc nomine populum illum familiarem sibi significat. Et ad iussa invitat. "Si audieris." Quasi. "Audi."

(10) Non erit in te deus recens neque adorabis deum alienum: "Si" enim "audieris me, non erit in te deus recens," quod quisque cupit et veneratur. Hoc illis deus est sicut aurum, ira, libido, et huiusmodi. Habet enim quisque tot deos quot vicia. Sed et pagani idola sive fantasmata deos habent. Qui omnes sunt recentes, quia ad tempus facti. Christus etiam hereticis "recens deus," qui eum putant patri non esse equalem. Sic alii atque alii diversos sibi deos fecerunt, nec in templis materialibus, sed in corde, quod peius est. Unde ait: "In te." Ipsi enim sunt templa simulacrorum, cum in corde colunt quas ibidem fabricant imagines diversorum fantasmatum. Quorum et si diversa opinio, vanitas tamen una est. Quod significavit samson, qui caudas vulpium simul et ignem ligavit, ut sic alienigenarum messes incenderet.[1]

(P) "Audi populus meus." Secunda pars. Hactenus egit de oleo torculari, id est, de bonis. Iam agit de amurca, qui hic arguuntur, quod dicitur ad cavendum. Quasi dicat. Tot beneficia feci, o amurca, acinum, pisces, qui estis "populus meus." Et hic enim, si vis, est

[1] Judic. XV, 1 - 5.

pertinens ad torqular. "Audi," id est, intellige, "et" ego "contestabor te," id est, testis ero veritatis, vel "testificabor tibi," alia littera, id est, testimoniis scripturarum probabo tibi quod dicam. Ecce ipse dominus iudicii testem se veritatis, tam hic quam in futuro, ut nullus iam dubitet, cum ante iudices terrenos soleant testes produci ad cognitionem veritatis. Deinde quid velit eum intelligere, subdit: "Israhel." Vocando eum "israhel," familiarem sibi significat. Et ad iussa invitat. "Non erit in te," id est, in corde tuo, ubi veritas, non falsitas, debet esse. Non dico, "a te," quasi foris sit, quod colit. (P) Non dico, "a te," quasi foris, si non recte sentis, est imago fantasmatis tui. Quod enim quisque cupit et veneratur, hoc illi deus est. Qui "non erit in te?" "Deus recens." Hoc dicit, ne verbum patris putetur sub tempore. "Deus" enim "recens" est ad tempus factus. "Deus" autem factus noster non est "recens," sed ab eterno in eternum. Etenim christus "deus" noster "recens" forte homo est, sed sempiternus deus. "In te" ergo "non erit deus recens, si me audieris." Alii quidem faciunt sibi recentes deos, vel idola colendo, vel christum imparem patri, filium dei dicentes, et filium equalem deo negantes. Si enim filius unicus est, hoc est quod pater est, et hoc

est ex eternitate. Illi autem cogitant recentem deum, et alia huiusmodi fingunt in corde. Et ita ipsi sunt templa simulacrorum, que si non in templo, tamen quod peius est, in corde posuerunt. Magnum ergo opus est intus hec idola frangere, et locum deo viventi, non recenti, in corde dare. Omnes enim isti aliud et aliud sustinentes, alios et alios deos sibi facientes, ipsamque faventem fidem falsitate variantes, sibi consentire videntur. In omnibus enim terrena est cogitatio, opinio diversa, vanitas una. Unde alibi: "De vanitate in id ipsum."[1] Quamvis enim opinionum varietate discordent, simili tamen vanitate colligantur. Ideo samson caudas vulpium colligavit, ibique ignem alligavit, ut incenderet messes alienigenarum, id est, philisteorum.[2] Samson interpretatur sol eorum, id est, christus, qui est sol eorum, scilicet quibus ipse lucet. Non enim omnium sol est, de quo mali dicturi: Sol iusticie non luxit nobis.[3] Et alibi: Sol iusticie est, et sanitas in pennis eius.[4] (G) Vulpes autem, que cavernosis latent

[1] Ps. LXI, 10.

[2] Judic. XIV, 1 - 5.

[3] Sap. V, 6.

[4] Malac. IV, 2.

anfractibus, et putent odore,[1] significant hereticos maxime, qui sunt insidiosi, et alios fetore corrumpunt, qui et si invicem dissentiunt, tamen consentientes in his que retro sunt, tamquam ligatis caudis, simili vanitate tenentur, et incendunt messes, alienigenarum,[2] non nostrorum, quia novit dominus qui sunt eius.[3] (P) De qualibus in canticis: Capite nobis vulpes pusillas, exterminantes vineas,[4] id est, ecclesias, id est, convicite hereticos, qui igne corrumpente, quem caudis trahunt, incendunt messes non nostrorum, sed alienigenorum,[5] qui sunt vasa vasa[6] contumelie.[7] Ad populum ergo istum loquens, ait: "Si me audieris." Non dicit, "a te," quasi forinsecus sit adhibitum simulacrum, sed "in te," id est, in corde tuo,

---

[1] odore: Scribal error for ore?

[2] Judic. XIV, 1 - 5.

[3] II Tim. II, 19.

[4] Cant. II, 15.

[5] Judic. XIV, 1 - 5.

[6] vasa: Apparently an erroneous repetition.

[7] Rom. IX, 21.

imago recentis dei, quam portans tecum, remanes vetustus.[1] Neque adorabis deos alienos. Si enim non cogitas falsum deum, nec adorabis fabricatum. "Alienum" dicit "deum," qui nomine, non essentia, deus est. Est autem pene scelus recentem deum putare, et idolis servire. Dico, non adorabis, nec debes, "quia ego sum qui sum."[2]

(11) Ego enim sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra egypti Dilata os tuum et ego adimplebo illud: "Ego enim." Quasi. Non debes adorare alienum, quia non alienus, sed "ego." Et si sum homo, tamen "sum qui sum,"[3] scilicet ab eterno "dominus" et "deus." Et privato beneficio, "tuus," qui tibi nec temporaliter prestiti, quod "eduxi te de terra egipti," scilicet et per mare veterem populum,[4] et novum per baptismum. Idem deus non recens. "Dilata." Quasi. Angustias pateris in corde, ubi sunt vana simulacra. Frange illa. Et "os tuum," id est, cor, "dilata,"

---

[1] I Cor. XV, 49.

[2] Exod. III, 14.

[3] Ibidem.

[4] Exod. XIV.

confitendo, amando. "Et ego," apud quem est fons vite.[1] "implebo illud," pane vite et intellectus.

(12) Et non audivit populus meus vocem meam et israhel non intendit mihi: "Et non audivit." Hic ostendit eos contempsisse. Quasi. Sic monui. "Et populus meus non audivit vocem meam," id est, non obedivit, nec etiam "intendit," id est, attendere voluit. Quis cui? "Israhel mihi." Quasi. A me factus, vocatus, eductus nocturno lumine[2] et umbraculo diurno, per mare traiectus,[3] a peccatis ablutus, pastus in heremo,[4] liberatus ab hostibus, "mihi" creatori et salvatori suo fuit ingratus.

(13) Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum et ibunt in voluntatibus suis: "Et dimisi." Hic dicit qualiter puniti sunt in presenti. Quasi. Israhel contempsit. "Et" ideo "dimisi eos," ut tamquam apertis foraminibus torcularis amurca discurreret. "Secundum

---

[1] Joan. IV, 14.

[2] Exod. XIII, 22, Deut. I, 33.

[3] Exod. XIV.

[4] Exod. XVII, 6; Num. XX, 11.

desideria cordis eorum." "Et" ipsi "ibunt in adinventionibus suis." Propter traditiones suas mandata dei irrita facientes,[1] vel amantes theatra, alii quelibet, pro ut cupiditas sua quemque ducit. Et vere populus, quia contempsit, dimissus est sibi. Tradidit enim eos deus, secundum apostolum, in concupiscentias cordis eorum,[2] quia si non contempsisset, non esset dimissus. Et hec est digna ultio, ut quia ingratus tot beneficiis fuit, ab ipso largitore beneficiorum dimitteretur sibi. "Et" iret "in adinventionibus suis," vel affectionibus quibuslibet.

(14) Si plebs mea audisset me israhel si in viis meis ambulasset: Sed. "Si populus meus, israhel" scilicet, "audisset me," id est, "si in viis meis ambulasset." Vel, "si audisset" credendo, "ambulasset" complendo.

(15) Ad nihilum inimicos eorum humiliassem et super tribulantes eos inmississem manum meam: "Forsitan," id est, vere. Sed yronice dicit: "Humiliassem pro nichilo," id est, gratis, vel in nichilum redigendo, "inimicos eorum," omnes generis "inimicos," omnis generis homines, de quibus conqueritur, quod per eos peccet. "Inimicos," dico, pro

[1] Matth. XV, 6.

[2] Rom. I, 24.

nichilo computandos. (P) Vel, secundum aliam litteram, "humiliassem inimicos," in nichilum redigendo. "Et mississem manum meum," id est, vindictam, "super tribulantes eos," quos pressissem per potentiam meam. Exemplo istorum patet, quia si deo resistimus, ipse non contradicit inimicis nostris, nec manum defensionis nostre super eos ponit. (G) Nota quod quamvis improperet eis, tamen suum populum vocat. Suus est enim per legem, quam dedit eis,[1] per miracula que eis monstravit.[2] Unde gravior culpa offendentis ostenditur.

(16) Inimici domini mentiti sunt ei et erit tempus eorum in aeternum: (G) "Inimici." Pars tercia. Redit asaph ad narrationem suam, et quod dominus fuerat testatus de amurca, confirmat. Quasi. Queruntur de inimicis, sed peiores facti sunt ipsi "inimici domini." Nam et illi veteres, cum dixissent, quecumque preceperit dominus, faciemus,[3] et novi, cum renuntiassent diabolicis factis. "Mentiti sunt ei," illi non faciendo que promiserant, isti resumendo quibus abrenuntiaverant. Et sunt novissima peiora

[1] Exod. XX, 1 - 17.

[2] Exod. XIV - XVII.

[3] Exod. XXIV, 3.

prioribus.[1] Hoc a paganis non requiritur, qui nichil promiserant.

(fol. 52v) (P) "Inimici domini." Item propheta loquitur post interposita verba domini. Quasi dicat. De inimicis conqueritur, quod per eos peccent. Sed ipsi facti sunt "inimici domini," quia "mentiti sunt ei." Vel, de falsis christianis potest hoc accipi, qui sunt "inimici domini," quia "mentiti sunt ei," resumendo quibus renuntiaverunt. Abrenuntiaverant in baptismo diabolo et pompis eius, id est, diabolicis factis a deo dampnandis. Sed rursus ad ea redeunt, et sunt novissima peiora prioribus.[2] Ecce canis reversus ad vomitum, et sua lota in volutabro luti.[3] Vel, ad litteram, de iudeis, qui "mentiti sunt" domino, non peragentes promissa. Hoc non pagani, qui nil promiserunt. Quid inde eis? Et si hic tolerati sunt, non erunt impuniti. Non salvantur solis sacramentis, quod ita dicit: "Et" ideo quia tales sunt, "erit tempus" pene "eorum" in seculum, id est, "in eternum." Et si hic floreant, vel "tempus" est, id est, variatio "eorum" per

[1] Matth. XXVII, 64.

[2] Ibidem.

[3] II Petr. II, 22.

penas. Transibunt enim ab aquis nivium ad calorem nimium.[1] (G) "Et erit." Hic futuram penam eorum commemorat. Quasi. "Mentiti sunt." Et ideo, quamvis hic floreant, quamvis sacramentis communicent, "tempus eorum erit in secula," id est corruptio "eorum," et penarum variatio **erit eterna.** Et qui sunt isti? Ecce.

(17) Cibavit eos ex adipe frumenti et de petra melle saturavit eos: (P) "Cibavit eos." Vel, ita continua. Tales sunt. Et tamen "cibavit eos ex adipe frumenti." Ad litteram, vel manna,[2] unde ipsi sunt ingrati. Vel allegorice, "eos cibavit eos"[3] corpore christi. Sacramentis enim suis miscuit "eos," et iude etiam bucellam dedit.[4] Vel, "cibavit eos ex adipe frumenti," id est, spirituali intellectu. "Et de petra melle saturavit eos." Ad litteram. In heremo, non mel de petra, sed aqua producta est.[5] Ideo mistice intelligitur. Mel ergo sapientia est, primatum

[1] Job. XXIV, 19.

[2] Exod. XVI; Num. XI.

[3] eos: The word is unnecessarily repeated.

[4] Joan. XIII, 21 - 26.

[5] Exod. XVII, 6; Num. XX, 11.

dulcoris tenens inter escas cordis. Et est sensus. Non solum "adipe frumenti saturavit eos," sed etiam "melle," profluenti "de petra," id est, sapientia christi. Nam petra erat christus.[1] "Saturavit eos," ut delectentur verbo dei, cognitione sacramentorum, solutione parabolarum. Et tamen "mentiti sunt ei."

(LXXXI)

(P) "Deus stetit." Titulus. "Psalmus asaph." Psalmus iste est de duabus naturis in christo, in quo christus, vel propheta, loquens exprobrat ipsi asaph, id est, sinagoge, que et dominum corporaliter vidit, et tamen eum non cognovit. Unde hic dicit: "Deus stetit " Et est Sensus. Psalmus iste fit asaph, id est, sinagoge, que hic redarguitur, ut saltem nunc intelligat quod non ante. Intentio. Monet credere christum verum deum esse, et verum hominem. Modus. Tripartitus est psalmus: Primo nuntiat deum stetisse, et arguit contrarios; secundo monet intelligere christum esse deum, et si pauper sit et egenus, ibi: "Iudicium;" tercio dicit quid eis propositum fuerit, sed tamen perierunt, ibi: "Ego dixi." Prius ergo nuntians deum stetisse, ait:

---

[1] I Cor. X, 4.

(G) "Deus stetit." Titulus. "Psalmus asaph." Iste psalmus quintus est de duabus naturis in christo, in quo exprobrat propheta synagoge, quod christum presentem vidit, non tamen agnovit. Primo christum inducit adversarios arguentem; secundo monet, ut eum, quamvis egenum, tamen deum intelligant, que est intentio psalmi, ibi: "Iudicate," quod eos non fecisse in eadem parte supponit, ibi: "Nescierunt;" tercio ostendit a quanta dignitate ceciderunt, ibi: "Ego dixi," in exaltatione christi concludens, ibi: "Surgite." Ait ergo propheta:

(1) Deus stetit in synagoga deorum in medio autem deus discernit: Deus filius, qui celum et terram complens, stat infallibiliter in omnibus que creavit; factus homo missus est ad oves, que perierunt domus israhel.[1] Et "stetit in synagoga deorum," id est, in congregatione israhelitici populi, qui proprie dicitur sinagoga. Dicens, "deus stetit," breviter deum et hominem esse diffinit. Stare enim non est dei, sed hominis. "Deos" vocat, quos post "filios excelsi" dicit. Non quidem per novi testamenti gratiam, sed per veteris, qua ex abraham magnum populum

[1] Matth. XV, 24.

propagavit,[1] ex egipto liberavit,[2] in deserto pavit,[3] in terram promissionis, eiectis gentibus, introduxit.[4] De quibus per ysaiam: "Filios enutrivi,"[5] et cetera. "In medio." Causa est quare "stetit." Quia scilicet deos diiudicat, id est, "discernit," non meritis eorum, sed gratia sua, ex eadem conspersione faciens vasa alia in honorem, alia in contumeliam.[6] Unde apostolus: Quis te discernit? Quid habes quod non accepis?[7] Hoc facit stans "in medio," sicut iohannes ait: "Medius vestrum stetit, quem vos nescitits."[8] Unde et paulo post, "nescierunt," et cetera.

"Deus stetit." Dei non est stare, qui celum et terram complet, qui est inter omnia non inclusus, extra omnia non exclusus. Sed per hoc breviter deum hominem indicat. Ergo "deus," factus homo, "stetit in synagoga deorum," id

---

1 Genes. XXII, 18.

2 Exod. XII - XIV.

3 Exod. XVI; Num. XI.

4 Num. XXXI - XXXIII.

5 Isai. I, 2.

6 Rom. IX, 21; II Tim. II, 20.

7 I Cor. IV, 7.

8 Joan. I, 26.

est, in populo iudeorum, ubi filius dei, secundum quod homo, "stetit," qui fuit missus ad oves, que perierunt domus israhel.[1] Spiritualis autem presentia deitatis, que ubique est, non proprie ad sinagogam pertinet, nec tempore variatur. Non itaque pater, non spiritus sanctus, sed filius corporaliter "stetit in sinagoga deorum," id est, iudeorum. Sed cur ibi "stetit?" Ecce deos diiudicat. Secundum quod deus, id est, non meritis, sed gratia discernit vasa, alia in honorem, alia in contumeliam.[2] Hoc autem facit stans "in medio." Unde in evangelio iohannis: "Medius vestrum stetit, quem vos nescitis."[3] Unde et hic in sequenti dicitur: "Nescierunt," et cetera. Sed amicus sponsi stat et audit et gaudet propter vocem sponsi.[4]

(2) Quousque iudicatis iniquitatem et facies peccantium sumitis: "Usquequo." Ecce vox discernentis. Quasi. Diiudicat, utique, ita dicens: "Usquequo iudicatis," vos maiores, "iniquitatem." Et vos minores, "usquequo sumitis," consensu, "facies," id est, similitudines

---

[1] Matth. XV, 24.

[2] Rom. IX, 21; II Tim. II, 20.

[3] Joan. I, 26.

[4] Joan. III, 29.

"peccatorum?" Quasi. Usque ad adventum dedi legem, et restitistis. Misi prophetas, et iniuriis affecistis eos, aut occidistis, aut hec agentibus consensistis. Numquid et vos heredem occidere cogitatis,[1] qui, sicut dicitis, si essetis in tempore patrum vestrorum, non essetis similes eorum in sanguine prophetarum?[2]

(P) "Usquequo iudicatis." Hec est vox discernentis. Quasi dicat. Misi legem et prophetas, et restitistis, et interfecistis. Sed "usquequo" hec? Num usque ad adventum filii? Misi utique prophetas, et iniuriis affecistis, vel interfecistis, vel hec agentibus consensistis. Sed cum hec agentibus, nec loqui dignum sit vos qui tacuistis, et imitari eos voluistis, id est, vos qui eos, qui tunc tacuerunt, velut innocentes, imitari voluistis. "Usquequo iudicatis," et cetera. Num et heres occidendus est, qui pro vobis venit?[3] Qui propter vos sine patre esse voluit. Ut pupillus, propter vos esurivit; et sitivit, ut egenus.[4]

---

1 Matth. XXI, 33 - 44; Luc. XX, 9 - 15.

2 Matth. XXIII, 30; Luc. XI, 50.

3 Matth. XXI, 33 - 44; Luc. XX, 9 - 15.

4 Matth. IV, 2; Joan. IV, 5 - 7.

Qui propter vos pauper factus est, cum esset dives.[1] Vel, distingue inter iudicantes et "facies peccatorum" sumentes. Nam per iudicantes intelliguntur maiores, qui inique iudicant. Sumentes "facies," id est, similitudines "peccatorum," sunt minores, qui consentiunt.

(3) Iudicate pupillo et egeno humilem et pauperem iustificate: Diapsalma. "Iudicate." Pars secunda. Quasi. Qui prophetas occiderunt, fuerunt superbi et indigni, quibus hec dicerentur. Sed vos, qui patrum vestrorum imitatores esse non vultis,[2] propter quos deus factus est egenus.[3] "Iudicate," vos maiores, "egeno et pupillo," id est, ad honorem eius, qui propter vos esurivit et sitivit ut egenus,[4] propter vos sine patre voluit esse, tamquam pupillus. "Iustificate," id est, iustum credite, et predicate non illos, propter se superbos, sed istum, propter vos, humilem[5] et pauperem,[6] qui clamat ad vos:

[1] II Cor. VIII, 9.

[2] Matth. XXIII, 30; Luc. XI, 50.

[3] II Cor. VIII, 9.

[4] Matth. IV, 2; Joan. IV, 5 - 7.

[5] Philip. II, 8.

[6] II Cor. VIII, 9.

Discite a me, quia mitis sum et humilis corde.[1] Qui, cum esset dives, factus est pauper, ut vos divites essetis.[2] Si autem divites omnino non parcent, sed dicent: Hic est heres; venite, occidamus eum, vos minores, qui plures estis.[3] "Eripite."

Diapsalma. "Iudicate." Secunda pars, ubi monet intelligere christum esse deum, et si pauper et egenus fuerit, quod eos non fecisse dicit. Quasi dicat. Nolite iudicare "iniquitatem," vel consentire iudicantibus. Sed potius "iudicate." Hoc maioribus dicitur. "Egeno et pupillo," id est, ad honorem eius, qui voluit esse sine patre propter vos. "Et iustificate," id est, iustum predicate christum, factum humilem[4] et pauperem[5] propter vos, non illos propter se superbos. Et vos minores.

---

[1] Matth. XI, 29.

[2] II Cor. VIII, 9.

[3] Matth. XXI, 33 - 44; Luc. XX, 9 - 15.

[4] Philip. II, 8.

[5] II Cor. VIII, 9.

(4) Eripite pauperem et egenum de manu peccatorum liberate: "Eripite," id est, "liberate, pauperem et egenum, de manu peccatoris," id est, principum. Hic ostendit nec etiam illos esse immunes, qui permiserunt principibus christum, cum pro multitudine timerentur, et possent illos a facto, et se a consensu liberare.[1] Qui enim desinit obviare, cum potest, consentit. Quod autem sequitur, tam prelatis quam subditis, convenit.

"Eripite pauperem." Hoc minoribus dicitur. Per quod ostendit nec illos fuisse immunes a scelere tanto, qui permiserunt principibus christum, cum multitudine timerentur, et possent illos a facto, et se a consensu liberare.[2]

(5) Nescierunt neque intellexerunt in tenebris ambulant movebuntur omnia fundamenta terrae: "Nescierunt neque intellexerunt." Nec etiam scire curaverunt, quia "in tenebris ambulant." Neque illi, si cognovissent regem glorie crucifixissent,[3] nec isti, dimisso christo, barabam

---

1 Matth. XXVI - XXVII.

2 Ibidem.

3 I Cor. II, 8.

eligissent.[1] "Movebuntur." Quasi. Iudeis, ita excecatis,[2] "movebuntur fundamenta terre." Sicut sancti dicuntur "fundamenta" regni celorum, ut tamquam celum super celum fundetur, cum imitatores sanctorum edificantur super "fundamenta" apostolorum et prophetarum,[3] ita quoque felices copia terrenorum super regni superbie "fundamenta," ut tamquam terra super terram, edificentur, quicumque illorum imitatione ad terrena concupiscenda trahuntur. Hi, iudeis excecatis,[4] "movebuntur." Alii ammirando quod crucifixus colatur, alii contemptis terrenis eum sectando.[5] Addit, "omnia," quia nullus est qui non, aut miretur, vel convertatur. Hoc significatum est, quando, crucifixo domino, factus est terremotus, et centurio dixit: "Vere filius dei erat iste."[6]

---

1 Matth. XXVII, 26.

2 Rom. XI, 25.

3 Ephes. II, 20.

4 Rom. XI, 25.

5 Matth. XXVII.

6 Matth. XXVII, 51 - 54.

Sed "nescierunt, neque intellexerunt." Nec etiam scire voluerunt, quia "in tenebris ambulant," id est, excecati sunt. Sed per hanc israhel cecitatem, "movebuntur," ad fidem, "omnia fundamenta terre," id est, plenitudo gentium ad fidem intrabit.[1] Vel ita. Illi "nescierunt." Tamen "movebuntur" in passione christi, "omnia fundamenta terre," quia in morte domini terra mota est, et petre scisse sunt. Hic patet de quo ante dixerat: Hoc enim in crucifixione christi contigit.[2] Vel, "fundamenta terre," id est, terreni spiritualiter moti sunt illo tempore, viso tanto miraculo, ut centurio qui dixit: "Vere filius dei erat iste."[3] Vel, "fundamenta terre," id est, felices copia terrenorum, super quos edificantur terreni, sicut boni super apostolos,[4] qui dicuntur "fundamenta" celi, "movebuntur," vel ammirando coli pauperem christum mortuum, vel eum contemptis terrenis sectando. Addit, "omnia," quia nullus est qui non miretur, vel convertatur. Terrene autem felicitatis regnum est

---

[1] Rom. XI, 25.

[2] Matth. XXVII, 51 - 53.

[3] Matth. XXVII, 54.

[4] Ephes. II, 20.

superbia, contra quam venit humilis christus,[1] exprobrans eis, quos vult altos facere per humilitatem, his verbis:

(6) Ego dixi dii estis et filii excelsi omnes: "Ego dixi." Pars tercia. Deus deorum, qui contra superbiam humilis venit,[2] ut humiles exaltaret, discernit deos, et ait ad predestinatos: Ego cuius dicere est esse, "dixi," quod vos "omnes estis dii, et filii excelsi," id est, celestis feclicitatis participes et heredes.[3]

"Ego dixi." Tercia pars, ubi dicit quid eis propositum fuerit, sed perierunt. Quasi dicat. "Nescierunt neque intellexerunt." Tamen "ego dixi:" Vos boni, "estis dii," per adoptionem gratie, "et filii excelsi," id est, heredes dei, "omnes," id est, cuiuscumque conditionis sint.[4] Has enim promissiones accipiunt omnes, qui mandata custodiunt, scilicet ut sint filii et dii.[5] Hoc enim ad iustos dicitur, qui predestinati sunt ad vitam.[6]

---

1 Philip. II, 8.

2 Ibidem.

3 Rom. VIII, 17; Galat. IV, 7.

4 Ibidem.

5 Joan. I, 12.

6 Rom. VIII, 29 - 30; Ephes. I, 5.

(7) Vos autem sicut homines moriemini et sicut unus de principibus cadetis: "Vos autem," mali, "sicut homines moriemini." Vel, in eodem sensu dicit ad maiores, "dii estis," et ad minores, "filii excelsi." Et hoc. Omnes cuiuscumque conditionis. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem fieri dei filii.[1] "Vos autem," mali, et cetera. Vel, simul increpat omnes, tam bonos, quam malos, cum ait: "Ego dixi, dii estis, et filii excelsi omnes," id est, omnibus celestem felicitatem promisi. "Vos autem moriemini," per infirmitatem carnis, sicut mortui sunt primi homines, adam et eva. Vel, "sicut homines," id est, sicut peccatores, qui non sunt redempti. Et vos, superbi principes iudeorum, qui glorie christi per superbiam invidetis. Vel, vos quicumque mali, quibus per eandem superbiam vilescit humilitas christi,[2] "cadetis," per elationem animi, "sicut" cecidit "unus ex principibus," id est, diabolus. Turba que cecidit dicitur unus, quia in superbia similis. Proinde ut hoc vitium sanetur, ex persona prophete subditur:

---

[1] Joan. I, 12.

[2] Philip. II, 8.

"Vos autem," mali, "moriemini sicut homines," id est, sicut peccatores. Hoc ad iniquos. "Et cadetis." Non extollemini ad celum. "Sicut unus de principibus," id est, per elationem animi, "cadetis," sicut diabolus. Vel ita. "Vos," scilicet mali, "moriemini," per infirmitatem carnis, "sicut homines." "Et cadetis," per superbiam, "sicut unus de principibus," id est, diabolus. Quasi dicat. Cum cito "sicut homines" sitis morituri, non tamen corrigimini. Sed ut diabolus, qui in carne non moriturus, extollimini ut cadatis, quia per superbiam diabolicam inviderunt glorie christi, et viluit eis humilitas crucis.[1]

(8) Exurge deus iudica terram quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus: "Surge." Quasi. Non parcent, quin occidant. Sed tu, surge a mortuis et appare deus, potentia. Et "terram," que tumuit ut crucifigeret te, "iudica," id est, exceca. "Quoniam," his repulsis, "tu hereditabis in omnibus gentibus." Vel, "iudica" mundum, quod potes, "quoniam" tuus est, quod ita dicit: "Tu hereditabis." Vel, "disperdes in omnibus gentibus," quod idem est. "Terram" enim, id est, eos qui terrena sapiunt, excolit deus. Et vel terrene cupiditatis affectum in credentibus absumendo,

---

[1] I Cor. I, 23.

facit ut per karitatem sint hereditas tua, vel conterens non credentes ab hereditate discernit.

(P) "Surge deus." Quasi dicat. "Vos cadetis." Sed tu, "deus, surge" a mortuis. "Et iudica," id est, dampna, "terram," que tumuit te crucifigens, id est, dampna istos. "Quoniam," his repulsis, "tu hereditabis in omnibus gentibus," id est, omnes gentes erunt tua hereditas. Vel, "iudica terram," id est, mundum, quod potes, quia tuus est. Et hoc est, "quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus." Vel, secundum aliam litteram, "quoniam disperdes in omnes gentes." Quid "disperdes in gentibus?" "Terram" ipsam, id est, eos qui terrena sapiunt, vel conterendo eos penitus et ab hereditate exterminando, vel affectum terrene cupiditatis et elationis absumendo in eis. Quod in bono accipitur. Secundum quem etiam intellectum dicitur: "Tu hereditabis in omnibus gentibus."

(LXXXII)

(P) "Deus, quis similis," et cetera. Titulus. "Canticum psalmi asaph." Agitur in hoc psalmo de secundo adventu christi ad iudicium, ubi boni, qui hic patiuntur, coronabuntur, mali vero, qui eos persecuntur, torquebuntur. Per quod deterret iniquos a persecutione populi dei, quem

multis modis mali in presenti affligunt; maxime, tempore antichristi. Et est sensus. "Canticum" istud quod dicitur canticum, quia agit de iocunditate mentis; "psalmi," quia monet ad bonas actiones. Congrue utrumque iungit, quia in rebus actualibus est habenda contemplatio divina. Est "asaph," id est, populi dei, qui loquitur hic. Et quia asaph proprie de iudeis est, intelligitur hec prophetia fieri maxime contra iudeos. Intentio. Malos dehortatur a persecutione bonorum; bonos vero monet ad penitentiam. Modus. Bipartitus est psalmus: Primo, proposito timore futuri iudicis, describit malitiam iniquorum; secundo agit de vindicta iniquorum, ibi: "Fac illis." Fidelis ergo asaph, previdens christum in maiestate iudicaturum, qui in humilitate iudicatus est, ait:

(G) "Deus, quis similis." Titulus. "Canticum psalmi asaph." Agitur hic de secundo adventu christi, quem primo precatur asaph cito venturum, exponens qualiter inimici christi in fine seculi erigantur per antichristum; quorum omnium penam in futuro, secundo precatur, ibi: "Fac illis." In quo deterret iniquos a persecutione ecclesie, et bonos monet in actualibus rebus contemplationem habere, quod est canticum psalmi. Loquitur asaph, id est, fidelis sinagoga.

Unde intelligitur hec prophetia maxime fieri contra iudeos. Ait ergo:

(2) Deus quis similis erit tibi ne taceas neque conpescaris deus: O "deus," christe, et si homo es, ut alii, et si iudicatus cum iniquis latronibus[1] deputaris, "quis similis erit tibi?" In forma servi,[2] non dico in forma dei, cum in claritate iudicabis.[3] Non ad divinitatem hoc refertur, cui nullum hominem comparandum putavit. Ideoque non ait: "Quis similis est tibi?" quod utique diceretur, si hoc ad divinitatem referetur. Sed hoc dicitur illi. Dicit: "Quis similis erit tibi?" Hoc ad formam servi refertur, quam accepit.[4] Vel, potest hoc referri ad divinitatem, secundum quod dicit: O "deus, quis similis erit tibi" in potentia deitatis? Christum enim, quem mali viderunt extra, iste videt intra, scilicet omnipotentem. Et quia talis eris in futuro, ideo tunc "ne taceas" a pena, qui primo tacuisti.[6] "Neque compescaris,"

---

1 Matth. XXVII, 38.

2 Philip. II, 7.

3 Matth. XXV, 31.

4 Philip. II, 7.

5 Matth. XXVII, 14.

vel mitescas, ab incepto, qui primo potestatem compescuisti, ut posses teneri et perimi.[1] Quo modo ergo teneretur et pateretur, nisi se ipse cohiberet et compesceret, et quadammodo mitigaret?

(G) "Deus, quis similis erit tibi." Si hoc ad divinitatem refertur, nichil magnum dicitur. Et item pro nichilo dicitur, "quis similis erit." Sed "quis similis est?" Nullus enim umquam divinitate comparandum hominem cogitavit. Christus autem in similitudinem hominum factus est,[2] propter quod inter iniquos deputatus est, quia putabatur hominibus comparandus. Ergo hec similitudo ad formam servi referenda est,[3] in qua et si similis fuit hominibus ut iudiceretur, quando tamen iudicabit, in eadem forma dissimilis apparebit in gloria.[4] Ideo sequitur: "Ne taceas." Quasi. Tu qui prius tacuisti,[5] sicut agnus coram tondente se,[6] et qui potestatem, quam retro cadentibus

---

1 Joan. XVIII, 6 - 12.

2 Philip. II, 7.

3 Ibidem.

4 Matth. XXV, 31.

5 Matth. XXVII, 14.

6 Isai. LIII, 7.

prius ostendans compescuisti, ut teneri posses et perimi.[1] Cum iudicabis, o "deus, ne taceas," ab inferenda adversariis pena, neque compescas, vel mitescas, ab incepta. Quare?

(3) Quiniam ecce inimici tui sonaverunt et qui te oderunt extulerunt caput: (P) "Quoniam ecce." Duobus predictis duo reddit. Superius dixit: "Ne taceas, neque compescaris." Nunc vero: "Sonuerunt et extulerunt caput."

"Quoniam," et cetera. Proposito timore iudicii, malitiam inimicorum describit. Quasi. Ideo "ne taceas," quia "inimici tui sonuerunt," contradicendo. Et ideo "ne compescaris," quia "qui oderunt te, extulerunt caput." Novissima antichristi tempora designat, quando que nunc metu comprimuntur, in liberam vocem erumpent, que, quoniam irrationalis erit, magis sonitus quam locutio dicitur. Tunc vero non incipient odisse, sed qui diu "oderunt." Non unus tantum, sed plures, levabunt, non multa capita, sed unum "caput," antichristum, qui extolletur super omne quod dicitur, vel quod colitur deus.[2]

(4) In plebem tuam astute cogitaverunt consilium et cogitaverunt adversus sanctos tuos: "Super populum tuum."

---

[1] Joan. XVIII, 6 - 12.

[2] II Thes. II, 4.

Quasi. "Capud" suum "extulerunt." Tuum vero populum depresserunt. Quod ita ait: "Super populum tuum malignaverunt," vel "astute cogitaverunt consilium," ad decipiendum. Et non solum contra mediocres, sed etiam "adversus sanctos tuos," qui quadammodo sunt celestes. "Cogitaverunt." Irridenter hoc dicit. Non enim possunt nocere populo dei, qui ait: "Si deus pro nobis, quis contra nos?"[1]

(5) Dixerunt venite disperdamus eos ex gente et non memorabitur nomen israhel amplius: "Dixerunt." Ecce consilium, quo meditati sunt inania. Et non sermo. Sed sonus, quo irrationaliter fremuerunt.[2] "Dixerunt" enim querentes sue nequitie socios. "Venite, et disperdamus eos de gente," ut scilicet non sit gens. Fideles, quamvis multis gentibus sint collecti, tamen dicuntur singulariter una gens, quia ex uno fonte baptismatis nati. Quos etiam, propter unam voluntatem, persecutor unam nominat gentem. Vel, singulare ponitur pro plurali, quod alii codices habent, "de gentibus," scilicet ne sint inter gentes, id est, tollamus eos de mundo. "Et nomen" hoc "israhel." Quasi. Quod sibi attribuunt, dicentes se vere esse

[1] Rom. VIII, 31.

[2] Ps. II, 1.

"irahel," secundum promissionem heredes, "non memorabitur ultra." Ecce persecutio antichristi, que ad hoc fit, ut christianum nomen de mundo funditus abrogetur.

(fol. 53r) (6) Quoniam cogitaverunt consilium: "Unanimiter," id est, cum magno studio. In unum: "Simul," id est, omnes. Adversum te: Et quasi possent esse fortiores "te." Testamentum disposuerunt: "Disposuerunt adversus te," ut contra eos tu movearis. "Testimonium," id est, pactum, scilicet placitum inter se fecerunt, quod unanimiter bonos persequerentur.

(fol. 52v) (P) "Quoniam cogitaverunt." Exponit qui sunt mali, qui sunt malignantes, vel quo studio malignaverunt. Et primo, quo studio, dicens: "Quoniam cogitaverunt unanimiter," id est, cum magno studio, "simul," id est, omnes. Et quasi possent esse fortiores "te," "disposuerunt adversus te," ut contra eos tu movearis, "testimonium," id est, pactum, scilicet placitum inter se. "Testamentum" in scripturis non illud solum dicitur quod non valet, nisi testatore mortuo, sed etiam omne pactum, vel placitum, quod etiam inter vivos valet, "testamentum" vocatur. Sicut multoties laban et iacob sibi invicem pepigerunt, et "testamentum" fecerunt, quod inter vivos valeret.[1] Sic et

[1] Genes. XXXI, 43 - 55.

mali inter se quasi pactum fecerunt, quod unanimiter bonos persequerentur. Ecce ponit quo studio malignaverunt. Deinde ostendit qui sint malignantes, dicens: "Tabernacula ydumeorum."

(fol. 53r) (7) Tabernacula idumeorum et ismahelitum moab et aggareni: Qui cogitaverunt malignanter hec, supponit. "Tabernacula idumeorum." Idumei, terreni vel sanguinei, quia terrena amant, et sanguinem sitiunt. Qui fundamentum domus non habent, sed "tabernacula." Quasi. Unde sanctos impugnant, et que cito pertranseunt. Ismaelite, obedientes sibi, quasi non deo, qui scilicet quod habuerunt mala cogitatio,[1] statim faciunt. Moab, ex patre, quod in malo accipitur. Bonus quidem pater, quo filia illicite usa est.[2] Et lex bona, si quis ea legitime utatur, non inceste. Per "moab" significantur gentes exleges, que, recedentes a deo patre, sunt ex patre diabolo.[3] "Agareni," advene, et significant falsos fratres.

(P) "Tabernacula idumeorum." Incipit hic inimicos christi commemorare, sub quibusdam nominibus gentium, que

[1] mala cogitatio: Probably a scribal error for malas cogitationes.

[2] Genes. XIX, 30 - 38.

[3] Joan. VIII, 44.

mistice eis congruunt. Talibus enim nominibus, secundum interpretationes, aptissime figurantur veritatis inimici. Per hec enim nomina, christi inimicos declarat, qui temporibus antichristi tot malis simulantur, quia sicut isti contra israhel, ita illi contra christianos tunc debellant. Et hoc est. Qui "cogitaverunt, disposuerunt." Ecce "tabernacula," id est, congregationes, "idumeorum." Ydumei dicti sunt ab edom,[1] qui est esau, et seyr dictus.[2] Interpretantur sanguinei vel terreni, quia terrena amant, et sanguinem sitiunt. "Et ismaelite," qui dicuntur ab ismaele, filio abrahe et agar,[3] et interpretantur obedientes sibi, quasi non deo, quia pravas cogitationes suas secuntur. Et "moab," unde moabite dicuntur, quem loth ebrius de maiore filia sua genuit.[4] Unde "moab" interpretatur ex patre, quod in malo accipitur. Bonus quidem pater, quo filia illicite usa est.[5] Sic et lex bona est, si quis ea utatur

[1] Genes. XXV, 30.

[2] Genes. XXXVI, 1, 8.

[3] Genes. XVI, 15.

[4] Genes. XIX, 37.

[5] Genes. XIX, 30 - 38.

legitime, non inceste. Per "moab" ergo significantur gentes exleges, que, recedentes a deo patre, sunt ex patre diabolo,[1] vel ex adam, propter consimilem inobedientiam.[2] "Et agareni," qui dicuntur ab agar,[3] et interpretantur proseliti, id est, advene, vel alieni, per quos significantur falsi fratres, qui nomine tenus sunt in ecclesia, qui non sunt cives, sed alieno animo subintrant explorare libertatem ecclesie, et inventa occisione nocendi se ostendunt.[4]

(8) Gebal et ammon et amalech et alienigenae cum habitantibus tyrum: "Gebal," vallis vana, et significat ypocritas, id est, fallaciter humiles. "Amon," populus turbidus, vel populus meroris,[5] et significat furiosos. "Amalech,"[6] populus lingens terram, et significat cupidos, amantes terrena. "Alienigene," id est, philistii, cadentes

[1] Joan, VIII, 44.

[2] Genes. II, 17; III, 3 - 6.

[3] Genes. XVI, 15.

[4] Galat. II, 4 - 6.

[5] Genes. XIX, 38.

[6] Genes. XXXVI, 16.

potione, et significant alienos a deo, quos luxuria secularis inebriat. "Cum habitantibus tyrum," id est, cum possidentibus terrena, circa que angustiantur.

"Gebal," qui interpretatur vallis vana, quia "ge," vallis, "bal," vana, per quod significantur fallaciter humiles, id est, ypocrite. "Et amon." Unde amonite, quem etiam loth ebrius genuit de filia sua minore,[1] et interpretatur populus turbidus, vel populus meroris, et significat furiosos. "Et amalech." Hic fuit unus de septem ducibus, filius eliphath, primogeniti esau, a quo amalechite,[2] contra quos pugnaverunt filii israhel, eosque, moyse levante manus, superabant.[3] Interpretatur autem "amalech" populus lingens terram, per quem significantur cupidi et avari, amantes terrena, que sunt cibus serpentis.[4] "Alienigene." Latinum nomen est, pro quo in ebreo habet; "philistiim." Licet ergo latino nomine se indicent alienos, et ob hoc inimicos, tamen ebraice dicuntur "philistiim," id est, cadentes potione, per quos

---

[1] Genes. XIX, 38.

[2] Genes. XXXVI, 15 - 16.

[3] Exod. XVII, 8 - 16.

[4] Genes. III, 14.

significantur illi, qui sunt ebrii luxuria seculari. Et hii omnes "disposuerunt testamentum cum habitantibus tyrum," id est, cum possedentibus terrena, circa quem angustiantur. "Tirus" enim lingua hebrea dicitur "sors," et interpretatur tribulatio vel angustia, quod convenit inimicis populi dei, secundum illud quod dicit apostolus: "Tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum."[1] Deinde, quasi indicans causam quare sint inimici populi dei, adiungit:

(9) Etenim assur simul venit cum illis facti sunt in susceptionem filiis loth: "Etenim assur," deprimens vel elatus, et significat diabolum. Et hi omnes, operante in se principe diabolo, "facti sunt in adiutorium filiis lot," id est, adiuvant invisibiles hostes. "Loth," declinans; "filii loth," angeli apostate, id est, filii declinationis, qui, declinantes a veritate, in satellicium diaboli discesserunt. Hii sunt invisibiles hostes, de quibus apostolus: Colluctatio nobis contra spiritualia nequitie in celestibus.[2] Hos adiuvant mali, ad oppugnandum populum dei.

---

[1] Rom. II, 9.

[2] Ephes. VI, 12.

"Etenim assur." "Assur," ad litteram, est nabuchodonosor, rex assiriorum, et interpretatur deprimens vel elatus, per quem significatur diabolus, qui operatur in malis, quorum princeps est, quos in profundum peccati deprimit. Et hii omnes, operante in se principe diabolo, "facti sunt in adiutorium filiis loth," id est, adiuvant invisibiles hostes, qui per istos oppugnant populum dei. "Loth" interpretatur declinans. Filii ergo loth sunt apostate angeli, qui sunt filii demonis, quia, a veritate declinando, in satellicium diaboli discesserunt. Unde in apocalipsi dicitur: Quia draco cecidit, et traxit secum terciam partem stellarum.[1] De quibus apostolus: "Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates."[2]

(10) Fac illis sicut madian et sisarae sicut iabin in torrente cison: (P) "Fac illis." Secunda pars, ubi agit de vindicta iniquorum, et est predicatio.

(G) Exposito, sub figura, qualiter, temporibus antichristi, inimici domini eriguntur, precatur illis retribui, similiter sub figura quorumdam nominum dicens:

---

[1] Apoc. XII, 3 - 4.

[2] Ephes. VI, 12.

"Fac illis." Quasi dicat. Illi ita contra tuos faciunt. Et tu, domine, "fac illis." Non maledicit, sed futura predicit. "Sicut" fecisti "madian et sisarae," et cetera. Hos omnes, ad litteram, populus dei, scilicet israhel, debellavit et vicit. Madian fuit filius abrahm et ceture,[1] unde madianite, qui multoties filios israhel afflixerunt, qui tandem, clamantes ad dominum omnes istos debellaverunt. Legitur enim in libro iudicum quod, cum iabin, rex chanaan, affligeret filios israhel, clamaverunt ad dominum, et tunc debbora prophetessa, que iudicabat israhel illo tempore, precepit barach, filio abynoem, ut assumeret decem milia pugnatorum secum, et iret contra sisariam, qui erat dux exercitus iabin, qui dixit se ire, si ipsa iret cum eo. Dominus autem extruit exercitum iabin, quem congregaverat sysaria ad torrentem cyson, fugitque sisara ad tentoria iabel, uxoris abel cinei, ubi, cum absconditus dormisset, tulit iabel clavum tabernaculi, quem percussum cum malleo, defixit in cerebrum sisare usque ad terram, et ita mortuus est. Ab illo die filii israhel opprimebant iabin incessanter, donec delerent. Post hec, gedeon nocte divicit

[1] Genes. XXV, 4.

madianitas cum trecentis viris. Cumque illi fugerunt, occurrerunt viri effraim, et apprehenderunt oreb et zeb, principes madianitarum, quibus interfectis, capita portaverunt ad gedeon. Ipse quoque gedeon postea interfecit zebeee et salmana, turbato eorum exercitu, qui post longam fugam requiescebat securus.[1] Ideo dicit: "Fac illis sicut madian et sisarae," et cetera.

Quasi dicat. Illi ita contra tuos faciunt. Et tu domine, "fac illis, sicut" fecisti "iabin in torrente cyson." Mistice. "Madian," declinans iudicium; "sisara," exclusio gaudii; et "iabin," sapiens; "oreb," siccitas; "zeb," lupus; "zebee," victima lupi; "salmana," umbra commotionis. Per quos significantur illi, qui non cogitant futurum iudicium, nec future beatitudinis gaudia sperant, habentes prudentiam carnis. Quales, sicci a gratia, rapiunt, ipsi facti rapina et cibus diaboli, omni suggestioni cedentes.

(11) Disperierunt in endor facti sunt sicut stercus terrae: "Endor" fons est, unde creditur dicta "endor," cuius habitatores, cum villulis suis, fuerunt hereditas manasse, ubiquoque multi "disperierunt, et facti

[1] Judic. IV - VIII.

sunt, ut stercus terre," quia eorum insepulta cadavera putruerunt.

Qui bene dicuntur perisse "in endor," quod est fons generationis, et "in cyson," quod est duritia, quia carnalitas, que fluere non cessat, et contumax obstinatio. Tales in pernitiem trahit. Unde ait: "Facti sunt, ut stercus terre," quia de talibus nichil propagatum est, nisi terrena fecunditas. Ergo sicut illi in figura superati sunt a populo dei, sic istos in veritate superari precatur, dicens:

(12) Pone principes eorum sicut horeb zeb et zebee et salamana omnes principes eorum: "Pone principes eorum," id est, auctores consiliorum, "sicut oreb, zeb, zebee, et salmana." "Principes eorum," dico.

(13) Qui dixerunt hereditatem possideamus nobis sanctuarium dei: Omnes "qui dixerunt," inani sonitu, de quo supra: "Inimici sonuerunt." Quid "dixerunt?" "Possideamus sanctuarium dei," id est, sanctos, quos vocat apostolus templum dei.[1] Mali sibi subiugare nituntur, ut sic cedant in eorum impias voluntates. Isti sunt sancti hereditate. Et illi "hereditatem dei" invadunt, ut suam. Illi ita "dixerunt, et disposuerunt testamentum."

[1] I Cor. III, 16.

(14) Deus meus pone illos ut rotam et sicut stipulam ante faciem venti et: Sed o "deus meus, pone illos," in presenti, "ut rotam," id est, non sint stabiles in eo quod cogitant. Vel, sicut rota ab his que retro surgens cadit ante, sic et ipsi crescentes et elati in temporalibus, que sunt retro, animo cadunt ab his, que ante sunt, id est, ab eternis. "Et," item, "pone illos, sicut stipulam ante faciem venti," id est, ante presentiam temptationis, ut cedant omnibus motibus prave suggestionis. Ventus pro temptatione ponitur, qua levia et inania corda puniuntur. Et congrue levitas peccantium vento comparatur, qui huc et illuc volitant. Per has autem similitudines predicit multas eorum calamitates. Levitatem vero peccantium sequitur gravis cruciatus. Unde subdit:

(15) Sicut ignis qui conburit silvas velut si flamma incendat montes: "Sicut ignis." Quasi dicat. In presenti hec mala sentient. In futuro autem.

(16) Ita persequeris eos in tempestate tua et in ira tua conturbabis eos: "Ita persequeris eos in tempestate tua," id est, in iudicio, quod erit improvisum et grave. "Et in ira tua," id est, iusticia ultime vindicte, "turbabis eos." "Sicut ignis qui conburit silvas." Malos

dicit "silvam," quia steriles sunt a iusticia. Et eosdem dicit "montes," quia pleni sunt superbia. Unde subdit: "Sicut flamma comburens montes." "Ignis" flammeus est puniens deus, qui et peccatorum superbiam, et elationis altitudinem cremat. Congrue autem "ignis et flamma" in iudicio esse dicuntur, quia tunc dense silve peccatorum et montes superbie cremabuntur.

(17) Imple facies eorum ignominia et querant nomen tuum domine: "Imple." Predictis pertinatium penis, orat pro crediturus, qui non habent scelerum laudatores, sed culpatores, quos opprobrium sepe corrigit. Hoc bonum et optabile eis prophetatur. Nec eis prophetaretur, nisi essent in ea societate inimicorum populi dei. Et nunc idem corpus sonat. Nota quod locutus de dampnandis, cum de crediturus supposuisset, dixit, "eorum," quia adhuc sunt unum corpus, cum eis simul emulantes populum dei. Iam enim sonant. Iam caput, id est, antichristum, extollunt. Sed particulatim, non universaliter, sicut in fine. Et tamen aliqui inde convertuntur, pro quibus hic orat, dicens: "Imple facies eorum ignominia." Quasi. Laudatur peccator in desideriis anime sue.[1] Et ideo te non queret.

[1] Ps. IX (B), 3.

Sed o domine, "imple facies eorum ignominia," id est, fac eos sibi et aliis ignominiosos videri. Et dum culpabuntur ab omnibus, "querent nomen tuum domine." Nota melius esse aliquem ruere ut peniteat, quam sub specie religionis superbire. Unde propheta: Et tu filia syon, usque ad babilonem venies, ibique liberaberis.[1]

(18) Confundantur et conturbentur in saeculum saeculi et revereantur et pereant: "Erubescant." Hic agit de malis, qui non convertentur. Quasi dicat. Dico, "querent nomen tuum," quod, si non fecerint, "erubescant" in futuro de malis, que fecerunt. "Et conturbentur" de penis, quas patientur. Et hoc "in seculum seculi," id est, in eternum. Illi autem qui querent nomen domini, et si modo pro peccatis "erubescant et conturbentur," non tamen in eternum confundentur. Rursum redit ad eos, qui in presenti confundentur, ne "confundantur" in eternum. Quasi dicat. Illi turbentur in eternum. Querentes autem nomen domini, et "confundantur" salubriter de peccatis, "et pereant," in quantum mali sunt, ut fiant boni. Vel, de malis potest accipi, "et confundantur." Hoc est quod dixerat, "erubescant et pereant." Hoc est quod dixerat,

[1] Mich. IV, 10.

"conturbentur," quod tam in anima quam in corpore, et irreparabiliter in utroque accipitur. De utrisque, scilicet bonis et malis, supponit.

(19) Et cognoscant quia nomen tibi dominus Tu solus altissimus super omnem terram: "Et cognoscant." Sive boni nunc fide, cum parcis, tunc specie, cum remunerabis. Sive mali tunc experimento penarum. "Quia tibi" soli est hoc "nomen," essentialiter, "dominus." Alii enim, nec vero, nec suo nomine, domini dicuntur, quoniam serviliter dominantur. Et vero domino comparati, nec domini sunt. Sed "tu solus" es "altissimus in omni terra," vel "super omnem terram."

Et "quia tu solus altissimus in omni terra," vel "super omnem terram." Posset etiam dixisse quod etiam "in celo" est ipse "altissimus," et "super omne celum." Sed hoc elegit dicere, quo prematur humana superbia. Homo, namque terra et cinis,[1] desinit superbire, cum scit deum adeo altum, ut nullus valeat adversus eos, qui dicunt: "Si deus pro nobis, quis contra nos?"[2]

[1] Genes. III, 19.

[2] Rom. VIII, 31.

Notandum vero quod undecim superioribus psalmis introductus est asaph, ut duritia iudeorum, frequenti voce verbata, sinagoge mollesceret, et vel ipsi nomini, cui devoti esse videbantur, crederent. Egit autem in predictis psalmis de domini incarnatione, et de gentium fide, et de iudicio, in quibus transgressio multiplex iudeorum redarguitur. Unde congrue undecim sunt. Undenarius enim numerus est transgressionis, quia et denarium transit, et ad duodenarium non pervenit. Unde et undecim erant vela capillacia in tabernaculo domini,[1] et in undenario fuerunt apostoli, reiecto infelicissimo iuda, tempore passionis, quando a fide defecerunt.[2] Unde: "Posuisti tenebras, et facta est nox."[3]

(LXXXIII)

"Quam dilecta." Titulus. "In finem pro torcularibus filiis chore, psalmus." Nichil in hoc psalmo dicitur de visibilibus torcularibus. Unde constat alia esse torcularia spiritualia, que nos hic intelligere voluit

---

[1] Exod. XXVI, 31 - 36; XXVII, 16; XXXVI, 35 - 37.

[2] Matth. XXVI, 56;

[3] Ps. CIII, 20.

spiritus dei. Quapropter quid agatur in his torcularibus recordemur. Et hoc videamus quemadmodum spiritualiter agatur in ecclesia. Uva ergo in vite, et oliva in arbore pendentes, libero fruuntur aere. Nec illa est vinum, nec ista est oleum, ante pressuram torcularis. Sic illi, quos prescivit deus ante secula fieri conformes imaginis filii sui,[1] antequam accedant ad servitutem dei, libero fruuntur arbitrio, quibus dicitur: "Fili, accedens ad servitutem dei, sta in iusticia et timore, et prepara animam tuam ad tentationem."[2] Ecce torcular. Conteruntur enim pressura passionum. Exuuntur in tegumentis carnalium desideriorum, quasi vinaciis. Exuuntur veteri homine.[3] Et ita in apothecam dei defluunt. Et quia hec fiunt in ecclesiis, ideo torcularia dicuntur ecclesie presentis temporis. Sed qui sunt in his torcularibus? Filii chore, id est, filii calvi, scilicet christi. Calvus namque heliseus irrisus a pueris clamantibus: "Ascende calve, ascende calve,"[4] figura

[1] Rom. VIII, 29.

[2] Eccli. II, 1.

[3] Colos. III, 9.

[4] IV Reg. II, 23.

fuit christi, qui in calvaria crucifixus est.[1] Ideo autem hic christianus premitur, ut querat quietem, que non est hic, et sit ei deus refugium. Qui enim incumbit terrenis, confidens (fol. 53v) in incerto divitiarum,[2] incumbit in baculum arundinis, qui facile frangitur, et cadit incumbens. Noli ergo te credere. Fragile enim est, et frangitur, et interimit te. Et est sensus tituli. (G) Psalmus iste dirigens nos in finem, id est, christum, proponitur filiis chore, id est, christi in calvaria crucifixi.[3] Psalmus,[4] dico, habitus pro torcularibus, id est, agens de ecclesiis, in quibus sunt pressure tribulationum. Que bene dicuntur torcularia, quia, sicut fructus uve vel olive in torculari emanat, sic in pressuris ecclesiarum merita sanctorum patent, que in pace latebant. Licet ergo tribuletur ecclesia, non frigescat chore filius.

---

1 Matth. XXVII, 33; Joan. XIX, 17.

2 I Tim. VI, 17.

3 Matth. XXVII, 33; Joan. XIX, 17.

4 Psalmus: P altered from S.

Expeditum est quid sit psalmus, et quid in finem, quid filii chore, quid torcularia, quibus, **non solum per** adversitatem[1]

(fol. 53r) Iste psalmus est secundus de karitate dei. Intentio. Monet ad amorem eternorum. Modus. Tripartitus est psalmus: Primo agit de inestimabili desiderio eterne domus; secundo dicit quo auxilio ad domum dei veniatur, ibi: "Beatus vir;" tercio et humiliat se pro impetratione ipsius auxilii, a quo innocentes asserit non privari, ibi: "Domine deus virtutum." Iste ergo, suspirans de torcularibus in eterna tabernacula, cum ammiratione ait:

(2) Quam amabilis sunt tabernacula tua domine virtutum: O "domine virtutum" celestium, id est, angelorum, quos nobis in auxilium mittis. Vel, dicens, "virtutum," et non exponens quare, nescio quam ibi magnam sentit inesse potentiam, que potenter efficit, ut patienter sustineamus.

O "domine," inquam, "quam dilecta" sunt "tabernacula tua," vel temporalis ecclesia, qua hic militamus, vel eterna, quibus recipiemur, ubi nulla pressura. Quasi.

[1] This portion of the commentary ends abruptly.

non potest dici quantum "dilecta." Et vere "dilecta," quia

(3) Concupivit et defecit anima mea in atria domini: "Anima mea concupiscit," et pro magnitudine, "deficit." Vel, "deficit" a se, scilicet a statu suo, tamquam uva in torculari, que pressa deficit in vinum, ut iste, requiem celestis apoteche tendens, desiderio et amore languet.

ABSTRACT

This dissertation is an edition of the psalms, together with their partial interlinear Old English gloss and Latin commentary, contained in folios 4r - 95v of the British Museum Manuscript, Additional 37517, known as the Bosworth Psalter.

The psalter in full (psalms 1 - 151) and the Latin commentary (titular, interlinear and marginal commentaries on psalms 1 - 39. 1 - 7; titular commentary on psalms 40 - 50; titular, interlinear and marginal commentaries on psalms 71 - 83: 1 - 3) are being edited here for the first time. The only material previously edited appearing here is the twenty-nine psalms with their interlinear Old English gloss (40: 5, 50: 6 - 21, 53, 63, 66, 68 - 70, 85, 101, 118 - 133, 139: 2, 9, 140: 1 - 4, 142), edited by Uno Lindelöf, in 1909; these are being included in this edition, as it aims at providing a complete text of the psalms.

This edition was prepared from microfilm and photostatic copies of the manuscript, and checked, letter by letter, against the original.

The text is presented unemended, even the obvious scribal errors being retained but recorded and corrected in the notes.

The text is arranged in three separate parts and is preceded by an Introduction.

The Introduction deals with the description of the manuscript, its contents, its date and provenance, its general characteristics, and its particular features as a Benedictine Prayer Book. It discusses, very briefly, the history of the Roman and Gallican versions of the psalms, the tradition of Old English gloss in the psalters, and the evolution of exegetical commentary on the psalms. Under these headings, the main features of the psalms, gloss, and commentary in the Bosworth Psalter are examined. The Introduction also explains the textual procedure adopted in this edition.

The first part (pages 1 - 238) contains the psalms and the interlinear Old English gloss. The version of the psalms in the Bosworth Psalter is Roman, but altered in some places, to fit the commentary, which is based on a Gallican version. As the text of the Bosworth Psalter is that of the Roman version, every effort has been made in this edition to perceive and render the original Roman version of the manuscript.

Notes to the first part are strictly textual, recording the alterations from the Roman to the Gallican, as well

as other alterations, scribal errors, erasures, deletions, illegibility, and manuscript damage affecting the text. Lindelöf's readings are noted, wherever this edition differs with his. A collation of the significant variant readings of the Latin text in the six extant Old English psalters and in the Benedictine critical edition of the Roman Psalter is also given.

The second and third parts (pages 239 - 630, and 631 - 923) contain the Latin commentary on psalms 1 - 50, and 71 - 83, respectively. To facilitate the reading of the commentary, the text of these psalms is repeated. Every attempt has been made to match each section of the commentary with its appropriate lemma and verse.

In addition to textual notes, the second and third parts have referential notes. The Latin commentary is rich in biblical quotations, allusions, and echoes, most of which have been identified and recorded. Sources acknowledged by the commentator are traced from available editions.

This dissertation has aimed at making an accurate text readily accessible, so that textual, linguistic, and source studies may be more easily pursued.

ADDENDA ET CORRIGENDA

Page	21	Line	19	intrangrediar	Read:	transgrediar
	45		3	thesuaris		thesauris
	76		11	delico		delicto
	93		24	scriabl		scribal
	100		20	demersti		demersit
	103		4	veracundiam		verecundiam
	139		7	profanverint		profanaverint
	141		16	nostroum		nostrorum
	209		7	hiersalem		hierusalem
	223		1	retribe		retribue
			17	decliciis		deliciis
	240		7	impius in deum.		impius est in deum,
	241		2	removetur		removentur
			17	expressionem,		expressionem facit,
	243		3	rationale		rationabile
	246		2	disiderabilis		desiderabilis
	249		11	discipineque		disciplinaque
			14	apprehendat		apprehendant
	250		16	congnoscitis		cognoscitis

Page	Line			Read	
251		2	deserat		deseratur
		10	Aesiopeses		Apesiopes
		19	**hoc**		**in hoc**
255		13	circumstent		circumsteterunt
263		4	isamelem		ismaelem
266		11	prevenientibus		pervenientibus
		17	placenat		placeant
267		4	obturet		obturbet
		11	promoretur		promeretur
274		17	a modo		amodo
276		8	patrem (1st)		partem
		21	achotophel		achitophel
277		3	dolus		dolos
290		4	**incidentis**		**incedentis**
291		13	occultis		occultus
		17	**exececatur**		**excecatur**
299		17	**extaltas**		**exaltas**
300		15	mdo		modo
		19	a deo		adeo
310		7	Ita ut. Presumat		Ita. Ut presumat
321		9	usque		usquequo
322		17	magnum		magnus

Page	Line		Read	
325	3	vasaniam		vesaniam
327	17	subdi tur		subdit
	22	perpedunt		perpediunt
328	5	territ		terit
	6	territur		teritur
329	5	provenit		proveniunt
	16	cognoscentur		cognoscent
332	16	confirmando		conformando
333	17	etiam		est
334	2	prava		parva
	11	impungent		impugnent
336	11	mereretur		moreretur
337	16	nommine		nomine
338	15	gentem		gentium
339	14	levium		levitum
341	3	herditas		hereditas
	17	post		pro
343	3	forma		formam
	5	incosiderate		inconsiderate
344	13	Probasit		Probasti
346	1	ticubent		titubent
347	14	vilescent		vilescant
349	19	disposuerant		disposuerat

Page	Line		Read
356	20	nim	enim
361	2	firigidi	frigidi
362	10	opararetur	operaretur
366	3	hic	hec
368	19	Inferiori	Interiori
373	5	vervi	cervi
	6	fingens	figens
	12	super	superem
	13	est hostes	hostes
375	6	obstrupunt	obstrepunt
377	7	absporatum	absportatum
382	8	enerrant	enarrant
383	19	(note 1)	omit
385	5	propeta	propheta
386	16	nature	naturam
387	4	missit	misit
	8	excussatum	excusatum
	13	missit	misit
392	18	alicui	a levi
394	2	immolato	immolaturo
396	1	divinitate	divinitatis
	2	ei	tibi
	6	obliturus	oblaturus

Page	Line			Read	
397		2	que		ad quem
399		8	illam		illum
		11	fauciatur		sauciatur
403		14	amiritudo		amaritudo
404		2	iustificentur		iustificantur
406		4	verba		umbra
		19	(note 3)		omit
410		12	reliquos		reliquias
414		4	Gemminat		Geminat
415		7	adveris		adversis
416		4	crimini		crimine
418		9	cricifigi		crucifigi
		19	sequestrati		sequestrasti
419		20	Nulii		Nulli
420		1	huiusmodi		huiusmodi confidit
422		5	dipersi		dispersi
		10	ad moto		admoto
423		10	decocta		decoctura
427		4	reparare		repararem
428		14	eregentium		erigentium
434		8	prohibent		prohibeat
		19	spemtenus		specietenus
		21	sunt		fiunt

Page	Line		Read
435	10	id que	idem quod
	19	Potesta	Posteritas
437	7	pascua	pascuam
438	5	quibus	quibusdam
	6	tercia	hec tercia
	10	supponit	apponit
	14	cognitionem	cognitione
439	3	etsi	et
	4	Conversus	Conversatus
442	2	collata	collate
452	19	tradas	tardas
453	13	commissi	commisi
456	4	commissi	commisi
462	2	intramus	intremus
	3	com	cum
467	20	sacrant	faciant
468	12	spirituali	spiritualem
470	7	limiamur	liniamur
471	12	etiam	vitam
	20	Visi	Vi si
473	9	petis	petii
474	19	chirsti	christi
475	2	intellectus	intellectibus

Page		Line			Read	
	478		14	infirmioris cautioni		infirmior cautior
	483		13	chrustus		christus
	490		3	cornuiti		cornuti
	491		11	ascendit		descendit
	493		5	succissa		succisa
	494		3	comminuntur		comminuuntur
			5	per quos		quos
			6	significatur		significat
	495		12	dominum		domini
	497		7	Beneidicet		Benedicet
	499		4	permissisti		permisisti
			6	orebm		orbem
	508		10	enerrat		enarrat.
	512		21	suspicare		suspicari
	515		6	cum		est
			15	tedescat		tedeat
	516		7	pesersecutionibus		persecutionibus
	521		6	que		quo
			8	erbescant		erubescant
	522		8	Hoc corripies		Hic corripis
			10	absonditus		absconditus
	526		18	propehta		propheta
	527		11	excussanti		excusanti

Page	Line		Read
532	6	abltaturus	ablaturus
541	17	respendet	respondet
542	7	proparat	properat
545	8	sed	scilicet
	19	trahetur	traheretur
555	7	anima	animam
556	9	quam	qua
557	18	eis	eis que
558	21	dimisi	dimissi
562	18	Flegella	Flagella
564	4	christis	christus
	12	eructam	erutam
	16	fuerunt	fiunt
565	8	vetus	ventus
	20	tactibus	tacitis
567	1	insultoria	insultatoria
568	5	secunum	secundum
569	7	vultum	vitulum
570	3	Multipliciter	Multiplicetur
574	7	spientes	sapientes
575	15	translire	transire
582	11	Belvina	Beluina
585	14	iudicium	indicium

Page	Line	Per	Read
597	16		Pro
600	10	moverent	me moverent
	13	respendebam	respondebam
601	10	trista	tristia
608	13	coplam	copiam
613	1	slieas	sileas
620	8	non	non solum
623	1	eadem	ad eadem
631	4	parietum	parietem
633	23	iudcium	iudicium
636	12	iudicaturs	iudicaturus
637	3	conpluetur	conplueretur
	19	habundatia	habundantia
644	2	eoum	eorum
647	12	cain	a cain
649	17	desiderantis	desiderantis est
652	3	ammonitus	amonitus
		substracta	subtracta
655	17	superibia	superbia
	20	respiciant	resipiscant
656	5	exaggerat	exaggeret
659	7	cum	est

Page	Line		Read
661	10	obtinuerunt	optinuerunt
	11	pravas	parvas
662	18	iustorum	omnium iustorum
664	2	primus	primum
667	7	non moriuntur	moriuntur
	16	apta	aperta
668	13	deserit	deerit
669	8	menti	mentis
673	21	fornicatori	fornicationi
674	6	videre	videre deum
676	19	quid	quidem
682	6	Retenda cuada	Retenta cauda
683	6	Retenda	Retenta
691	1	usququo	usquequo
699	4	erctat	eructuat
700	3	sumus,	sumus omnes,
701	5	chriso	christo
	13	descandat	descendat
708	6	invocari	vocari
711	14	mutatur	mutantur
714	6	qui	que
721	7	videbitur	videbimus
	14	galdium	gladium

Page	Line			Read	
722		23	quiescentibus		quiescentes
725		18	apstolus		apostolus
728		7	non		nos
		15	relquias		reliquias
729		5	dispicere		displicere
730		5	scilicet		scilicet qui
731		4	perviniat		perveniat
734		15	consolantem		consolationem
735		3	inveniant		invenerant
738		20	scopebam		scobebam
743		13	dexetere		dextere
745		11	ut in		ut et in
747		15	percuttit		percutit
750		15	psalmus		intellectus
751		3	exitus		exitu
752		2	Timor		Tumor
756		17	luctatus		luctam faciens
762		5	figurase		figurasse
765		11	nobis		in nobis
766		4	esse		esset
		7	pro his		prohibet
		19	hos		hoc
773		3	Que		Qui

Page	Line		Read
776	20	castroum	castrorum
778	4	pussunt	possunt
784	19	temopralis	temporalis
786	10	recovabuntur	revocabuntur
789	18	historialter	historialiter
797	14	Purificavit	Parificavit
802	12	alii	aliis
803	13	vindicavit	iudicavit
804	4	videbatur	videbantur
807	7	surgit	surgunt
	12	surgit	surgunt
808	3	parti	parte
	9	cruciatur	cruciabitur
809	9	Unde	Ut
811	10	fratribus	fratri
812	2	sancitificium	sanctificium
813	2-3	lavacro baptismi,	lavacro,
815	4	in manibus	manibus
819	5	viventes	in viventes
825	5	perveniat	preveniat
826	13	defendeda	defendenda
828	20	precepta, vel sapientie dei,	precepta dei vel sapientie

Page	Line		Read
831	12	noibis	nobis
836	5	sublimes	sullimes
837	1	reminescentur	reminiscentur
843	8	extinguamur	extinguimur
844	7	transtulitur	transfertur
847	3	quod	quod alibi
	6	eandem	eadem
855	9	platasti	plantasti
856	8	minores	maiores
	16	numine	munere
857	7	bonum	bene
	8	malum	male
858	8	impleatur	impleantur
860	1	nos ante	non ante
	2	tua	ita
	8	asph	asaph
	9	materia	misteria
	12	natalia	natatilia
861	4	redduntur	reconduntur
862	14	decepturi	deceptori
863	13	timpana	timpano
864	4	optanda	operanda

Page	Line		Read
865	1	date	date tympanum
	4	significabant	significabat
	14	Pentacostes	Pentecostes
869	16	exorem	uxorem
874	15	ferietate	feritate
	17	meliis	mellis
	18	siccata	tota siccata
880	12	nec	hoc
882	18	omnes	omnis
884	12	sua	sus
888	8	accepis	accepisti
899	1	tua	sua
902	4	quadammodo	quodammodo
903	4	Quiniam	Quoniam
	14	irrationalis	irrationabilis
904	5	quadammodo	quodammodo
	12	irrationaliter	irrationabiliter
905	1	irahel	israhel
908	8	occisione	occasione
911	17	predicatio	predictio
922	12	amabilis	amabilia
923	5	requiem	in requiem